I 11108

1974

Almanah turistic

Almanah turistic 1974

CARNE DE PASĂRE

se prepară rapid. Se consumă de toată lumea, la orice vîrstă

Păsările tăiate și vii, se desfac prin unitățile comerțului socialist

Păsările tăiate sînt curățate și preambalate cu ficatul, inima, pipota și gîtul

HRĂNITOARE • UȘOR DIGERABILĂ • STIMULATIVĂ

ÎN PESTE 40 DE ȚĂRI DIN 4 CONTINENTE SE POARTĂ PRODUSELE NOASTRE

Îmbrăcăminte și lengerie de corp din bumbac și bumbac în amestec cu fibre chimice, produse din tricoturi (urzite și neurzite) realizate la un înalt nivel calitativ, care satisfac cele mai exigente pretenții ale clienților.

FABRICA DE TRICOTAJE «TRICOUL ROȘU»
ARAD

I 11 108

La Multi Ami!

0 IAN. 2012

IANUARIE

L		7	14	21	28	
M	1	8	15	22	29	
M	2	9	16	23	30	
J	3	10	17	24	31	
V	4	11	18	25		
S	5	12	19	26		
D	6	13	20	27		

FEBRUARIE

L		4	11	18	25
M		5	12	19	26
M		6	13	20	27
J		7	14	21	28
V	1	8	15	22	
S	2	9	16	23	
D	3	10	17	24	

MARTIE

L		4	11	18	25	
M		5	12	19	26	
M		6	13	20	27	
J		7	14	21	28	
V	1	8	15	22	29	
S	2	9	16	23	30	
D	3	10	17	24	31	

APRILIE

L	1	8	15	22	29	
M	2	9	16	23	30	
M	3	10	17	24		
J	4	11	18	25		
V	5	12	19	26		
S	6	13	20	27		
D	7	14	21	28		

MAI

L		6	13	20	27	
M		7	14	21	28	
M	1	8	15	22	29	
J	2	9	16	23	30	
V	3	10	17	24	31	
S	4	11	18	25		
D	5	12	19	26		

IUNIE

L		3	10	17	24	
M		4	11	18	25	
M		5	12	19	26	
J		6	13	20	27	
V		7	14	21	28	
S	1	8	15	22	29	
D	2	9	16	23	30	

IULIE

L	1	8	15	22	29	
M	2	9	16	23	30	
M	3	10	17	24	31	
J	4	11	18	25		
V	5	12	19	26		
S	6	13	20	27		
D	7	14	21	28		

AUGUST

L		5	12	19	26	
M		6	13	20	27	
M		7	14	21	28	
J	1	8	15	22	29	
V	2	9	16	23	30	
S	3	10	17	24	31	
D	4	11	18	25		

SEPTEMBRIE

L		2	9	16	23	30
M		3	10	17	24	
M		4	11	18	25	
J		5	12	19	26	
V		6	13	20	27	
S		7	14	21	28	
D	1	8	15	22	29	

OCTOMBRIE

L		7	14	21	28	
M	1	8	15	22	29	
M	2	9	16	23	30	
J	3	10	17	24	31	
V	4	11	18	25		
S	5	12	19	26		
D	6	13	20	27		

NOIEMBRIE

L		4	11	18	25
M		5	12	19	26
M		6	13	20	27
J		7	14	21	28
V	1	8	15	22	29
S	2	9	16	23	30
D	3	10	17	24	

DECEMBRIE

L		2	9	16	23	30
M		3	10	17	24	31
M		4	11	18	25	
J		5	12	19	26	
V		6	13	20	27	
S		7	14	21	28	
D	1	8	15	22	29	

19853

DATE IMPORTANTE

24 IANUARIE 1859
— Unirea Principatelor Române

FEBRUARIE 1933
— Luptele revoluționare ale muncitorilor petroliști și ceferiști din România

6 MARTIE 1945
— Instaurarea primului guvern democratic în România

8 MARTIE
— Ziua internațională a femeii

31 MARTIE 1893
— Crearea partidului politic al clasei muncitoare din România

APRILIE
— 30 de ani de la crearea, din inițiativa P.C.R., a Frontului Unic Muncitoresc

22 APRILIE 1870
— S-a născut V. I. Lenin

1 MAI
— Ziua solidarității internaționale a celor ce muncesc

2 MAI
— Ziua tineretului din Republica Socialistă România

5 MAI 1818
— S-a născut Karl Marx

8 MAI 1921
— Crearea Partidului Comunist Român

9 MAI 1877
— Proclamarea independenței de stat a României

9 MAI 1945
— Ziua victoriei împotriva fascismului

1 IUNIE
— Ziua internațională pentru apărare copilului

23 AUGUST 1944
— Eliberarea României de sub jugul fascist.Sărbătoarea națională a poporului român
SEPTEMBRIE
— 50 de ani de la Congresul al III-lea al Partidului Comunist Român

6 OCTOMBRIE
— Ziua recoltei

25 OCTOMBRIE
— Ziua Forțelor Armate ale Republicii Socialiste România

7 NOIEMBRIE 1917
— Victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie

28 NOIEMBRIE 1820
— S-a născut Friederich Engels

1 DECEMBRIE 1918 — Unirea Transilvaniei cu România

30 DECEMBRIE 1947
— Abolirea monarhiei și proclamarea Republicii Populare Române. La 21 august 1965, țara noastră a devenit Republica Socialistă România

TURISMUL ANILOR XXX

■ *În numai 15 ani, de cînd România a purces la dezvoltarea turismului, numărul vizitatorilor străini a crescut vertiginos de la cîteva zeci de mii în perioada 1955—1960 la peste trei milioane în anul 1973, estimîndu-se ca în 1975 numărul acestora să treacă de patru milioane. Sporul mediu anual de 300 mii turiști străini a fost depășit în ultimul timp, rata procentuală fiind de 11 la sută, față de 7—8 la sută cît se înregistrează astăzi în circulația turistică internațională.*

■ *România a înregistrat, în perioada 1961—1973 unul din cele mai înalte ritmuri privind sosirile de turiști străini, ajungînd să dețină peste 1,5 la sută din numărul total al sosirilor de pe glob, față de aproximativ 0,6 la sută în 1965.*

■ *În cadrul încasărilor României din exportul de mărfuri și servicii, turismul internațional a cunoscut o creștere însemnată, ajungînd să depășească 4 la sută, față de puțin peste 2 la sută, cît se realiza în 1965. Aceste schimbări au fost posibile ca urmare a unor ritmuri accentuate de dezvoltare a turismului. În timp ce în perioada 1966—1972 venitul național a cunoscut un ritm mediu anual de creștere de 8,8 la sută, iar exportul de mărfuri de 13,6 la sută, prestațiile efectuate pentru turiștii străini au sporit, în*

medie, cu 22 la sută. Față de 1965, încasările din prestațiile pentru turiștii străini au fost de peste 4 ori mai mari.

■ *În planul de sistematizare a Pieții Unirii s-a prevăzut construirea unui hotel de lux pe 25 nivele, cu o capacitate de aproape 800 de locuri.*

■ *Într-o perspectivă apropiată sînt prevăzute noi unități hoteliere la Felix, Covasna, Sovata, Tușnad, Călimănești — Căciulata, Buziaș, Poiana Brașov, Sinaia, Predeal, Păltiniș, Sibiu, Piatra Neamț, Gheorghieni, Arad, Suceava, Pitești, Mamaia, un motel la Prundul Bîrgăului, reconstruirea cabanei Peștera-Padiș, montarea telefericului cu cabine Bușteni — cabana Babele — Peștera.*

TURISMUL ANILOR XXX

■ *Peste două treimi din numărul total al vizitatorilor străini din acest an le reprezintă turiștii din țările socialiste.*

■ *Dezvoltarea turismului se bucură de sprijinul permanent al partidului și statului nostru. Dacă în cincinalul trecut investițiile pentru turism au depășit 4 miliarde lei, în cincinalul 1971—1975 baza materială a turismului înregistrează valori de peste cinci miliarde de lei.*

■ *Eforturi similare au fost depuse și în construcția de drumuri. În 1950, România deținea aproximativ 1000 km de drumuri asfaltate. În 1973, rețeaua rutieră modernizată se întinde pe o lungime de peste 13 mii de kilometri.*

■ *În ultimii ani, o parte însemnată din investițiile turistice au fost îndreptate spre dezvoltarea agrementului pe litoral, în stațiunile montane și balneo-climaterice, amenajîndu-se în acest sens piscine, terenuri de sport, bowling-uri, terenuri de minigolf, baze pentru sporturile nautice și pentru sporturile de iarnă, cluburi, baruri, parcuri de distracții etc.*

■ *Baza de agrement de pe litoral numără astăzi 32 de piscine, dintre care patru acoperite și utilizate astfel și iarna, peste 50 terenuri de sport, numeroase baze nautice, baruri, discoteci, cafenele, restaurante cu specific național, parcuri distractive, centre de echitație etc.*

TURISMUL ANILOR XXX

■ *Cinci stațiuni — Mangalia, Felix, Sovata, Tușnad și Herculane — vor dispune de tot atîtea hoteluri noi ale căror capacități de cazare variază între 216 locuri (cel de la Tușnad) și 518 locuri, cît va însuma hotelul din Mangalia. Toate vor dispune de baze proprii de tratament, prevăzute cu cele mai moderne instalații și aparate medicale, capabile să asigure toate procedurile terapeutice prescrise de medici.*

■ *În ultimii 4—5 ani, în majoritatea orașelor-capitală de județ s-a construit cel puțin cîte un hotel turistic.*

■ *Țara noastră dispune de un sfert de milion de locuri de cazare în hoteluri, moteluri, campinguri, bungalowuri, sate de vacanță și case particulare din care peste 110.000 pe litoral. În perioada 1966—1970 s-au construit anual în medie aproximativ zece mii de locuri în hoteluri de diferite categorii.*

POP SIMION

LAUDĂ PATRIEI

Un almanah trebuie să fie — simbolic vorbind — suma anului, adică 364 de zile încorporate în una și aceeași carte. Dar greul vine abia cînd te întrebi : să fie suma anului care a trecut ori limpedea prospecțiune, „proorocirea" celui următor ? Ambele alternative sînt — veți fi de acord — plauzibile din o mie și una de motive. Voința noastră a fost să aflăm adevărul undeva între aceste poziții. Nu-i știutul „aurea mediocritas" propovăduit înțelepțește de antici ; este necesarul spirit de echilibru, de flux spațial — temporal și continuitate istorică, imperios cerute de un corpus tematic solid construit, de un evantai ideatic și de opinie civică în care cititorul să se recunoască multivalent și — nu în ultimul rînd — de acea rigoare profesională pe care noi, lucrătorii cu condeiul, o numim unitate în diversitate. Pe scurt : e vorba de fierbintele elogiu adus anului care moare și viguroasa vestire a celui următor. Acest ipotetic portret l-am avut în față cei cîțiva dintre noi cînd am purces să construim — în cel mai propriu înțeles al cuvîntului — prezenta carte a finelui de an. Vorba „noi" însemnînd mîna de oameni care elaborează revistele „România Pitorească" și „Vacanțe în România". Munca aceasta (ne dăm seama acum, după ce ideile noastre s-au fixat în plumb, au înflorit în pagină) seamănă, în destule privințe, cu truda legendarului meșter de pe Argeș, mistuit de ridicări și căderi, pînă ce și-a pecetluit opera prin jertfă sfințind-o prin zidirea femeii sale. Noi am pus în zidul construcției noastre dorul românesc, neostoita dragoste de țară, afirmată prin pana celor peste o sută de semnatari prezenți în paginile ce urmează. De altminteri, cu ce să asemeni o carte de amplitudine, scrisă cu inima, dacă nu cu o mîndră zidire.

Nu ne stăpînește ambiția deșartă de a înfățișa în acest preambul întreaga panoramă de teme și subiecte, întinsul cîmp de iradiație în care se mișcă opiniile exprimate în această „carte a anului". Vom spune, în schimb, că fiecare contribuție înserată în volum privește țara, lumea, tema specifică din UNGHIUL TURISTULUI (real sau potențial), voind să fie un aliat al acestuia, un ghid multivalent, un cicerone de cuget și simțire.

Cititorul va dori să știe cîte ceva — chiar din start — despre geografia tărîmurilor spre care îl invităm. Drumeția noastră se va consuma (promitem) într-un „relief" variat,

într-o diversitate de peisaje și „climate", dintre care menționăm : un amplu grupaj de instantanee și evocări dedicat anului jubiliar cu genericul „Un an din 30" (semnează personalități ale vieții publice, cultural-artistice), legea pentru ocrotirea mediului ambiant în dezbaterea unor reputați oameni de știință și cultură, o largă anchetă internațională privind locul pe care îl ocupă turismul în viața omului contemporan, Bucureștiul văzut de un arhitect, muntele în zeci de ipostaze și itinerare, drumeții de tot felul, caleidoscop de istorie românească (muzee, cetăți, monumente), însemnări de călătorie, o largă viziune informativ-documentară (sfaturi de drumeție, tabele, adrese utile, schițe, hărți), vînătoare, intermezzo floristic, curiozități, divertisment, jocuri, turism-magazin ș.a.m.d.

Ce fel este anul care se încheie, care este distinctiva lui marcă, sigiliul său de noblețe, de adevăr și cum se configurează, în proiecția minții noastre anul 1974 ? Răspundem : 1973 a fost un an bun, laborios, energic, eficient, semnificativ pentru dinamismul țării și energiile creatoare naționale descătușate, stimulate atît de puternic de ansamblul de măsuri revoluționare, emanație a congreselor IX și X ale Partidului Comunist Român, ale secretarului general, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Ideile de seriozitate, rigoare, disciplină, răspundere, abnegație, curaj, valorificarea la maximum a întregului potențial de inteligență creatoare autohtonă — exigențe atît de profund asimilate pe întreg ansamblul economic, în toate compartimentele vieții publice, la scara întregii națiuni — au rodit în acest an și în cîmpul activităților de turism. Acest cîmp a crescut în amplitudine, s-a diversificat, cu sporuri de calitate și eficiență, cu un repertoriu de mijloace și dotări, cu un fond constructiv fără precedent, toate integrate într-o viziune unitară, modernă, concepută și materializată de Ministerul Turismului, împreună cu întreaga sa rețea de servicii publice. Despre aceste stări, tendințe, preocupări voiește tipăritura noastră să dea o imagine pe măsură, să fie ecoul lor fidel și semnificativ.

Anul 1974 este al treizecilea în succesiunea dezvoltării revoluționare, socialiste a României. Se împlinesc trei decenii de istorie nouă. Vom încălzi și colora anul acesta cu sentimentul patriei, așa cum se cuvine. Și nu numai atît : făcîndu-se datoria în mod exemplar în acest an de bilanț, vom căuta — dincolo de elogiul țării — să definim portretul material și moral al României de azi, să înțelegem măsura patriei. Cartea noastră este o fărîmă în acest generos efort de a reliefa, într-o nouă și posibilă Cîntare a României, imaginea patriei socialiste. Bătaia inimilor noastre și frenezia de gînd palpită, de pe acum, cu putere, în contul lui 1974, Anul Jubileu ROMÂNIA-30, pe care îl omagiază. Este o vîrstă de faptă, de destin, de istorie, de cuget românesc, de simțire comunistă.

TURISMUL ANILOR XXX

■ *În 1974 vor fi date în folosință hotelurile din Cîmpulung-Argeș și Orșova, motelul din zona Porților de Fier, cabana-motel de pe Rarău, hotelul-restaurant din cetatea Făgăraș.*

■ *Bucureștiul va avea după cum se știe, trei hoteluri noi, ale căror nume provizorii sînt, după zona în care sînt amplasate : „Dorobanți", „Armenească" și „EREN", ultimul urmînd să fie dat în folosință foarte curînd. Hotelul „Armenească" va avea 12 nivele și o capacitate de 341 locuri ; „Dorobanți" este proiectat pe 18 nivele, cu spații de cazare pentru 530 de persoane, restaurant, baruri de zi, o terasă, unități comerciale și pentru prestări de servicii, un parcaj pentru 136 de autoturisme etc.*

FILE DE CRONICĂ

AUGUST 1944

24 August 1944 — Nr. 17

ROMÂNIA LIBERĂ

23 AUGUST 1944

RĂSTURNAREA REGIMULUI HITLERIST DIN ROMÂNIA

Declarația Comitetului Central al Partidului Comunist

DECLARAȚIA GUVERNULUI

EDIȚIE SPECIALĂ

ROMÂNIA LIB

Ziar patriotic

LUPTA NOASTRĂ

„DICTATURA A LUAT SFÂRȘIT

Patrioți români!

LUPTĂTORII NOȘTRI

Eșirea României din Axă a provocat prăbușirea

întregului sistem de apărare germană din Balcani

România servea în Balcani drept poziție-cheie a imperialismului german, scrie „Pravda"

MOSCOVA, 26. (Radex).— Redactorul la politica externă al ziarului PRAVDA scrie:

„Cuderea guvernului fascist din România și formarea unui nou guvern proclamând o politică de luptă contra Germaniei pentru independența țării au creat condiții favorabile spre a se soluționa criza externă a țării cu se grăbește de îndata ce se va ajunge limpede la tovărășia cu Germania nu promite decât catastrofe și înfrângere.

Ziarul comunist a exprimat cu o stăruință tot mai mare refuzul său de a continua războiul. Deci, pune în legătură, greșelile de operațiile conrsa ruptura alianței cu Germania.

Din primăvara România ar fi putut să se retragă din război pe baza condițiilor la mulțile de guvernul sovietic. Dar [illegible] hitleriști au împiedecat [illegible] aceste condițiuni. Cine a [illegible] din iarna lui Antonescu mai [illegible] acceptate, mai [illegible] ar fost o greșeală lui. Agenții hitleriști au atrăgea și mai puternic țărișoarei [illegible] în România. Și a venit apoi [illegible] armatei sovietice ca să [illegible] regimului putred.

Importanța ieșirei României din Axa depășește cadrul României. Presa străina are dreptate ca spuna ca aceasta înseamnă prăbușirea întregului sistem de apărare german din Balcani. România servea în Balcani drept poziție-chee a imperialismului german.

Ar fi greu sa se subestimeze importanța acestei lovituri date întregului sistem da dominație german din peninsula balcanică. Prăbușirea agenților hitleriști în România pune tuturor satelților Germaniei, în întreaga ei acuitate, problema participării și de aci inainte la războiul hitlerist de brigandaj.

Evenimentele de pe teatrele de război se desfășoară atât de rapid încât au mai este timp de gândit sau de așteptat. Situația este clară se poate da limpede. Germanii sunt pierduți. Cei ce nu se despartie de ei le va împărtăși soarta.

Nu încape nici o îndoială de asemenea că declarațiile de repere a relațiilor cu Germania hitleristă, trebuie să fie imediat urmate de acțiuni hotărâte impotriva trupelor germane.

Se poate citi în declarația comisariatului naporalui pentru afacerile externe al Uniunii Sovietelor din 25 August următoarele:

„Ajutorul trupelor române dat armatei roșii pentru lichidarea trupelor germane este pentru România singurul mijloc de a pune repede capăt acțiunilor militare de pe teritoriul ei și de a încheia armistițiul cu coaliția aliaților".

Noul guvern roman a început să [illegible] [illegible] de Germania. El a declarat [illegible] Germaniei. Ieșirea trupelor germane din Romania va deschide pe [illegible] [illegible] calea libertatii si a [illegible]

[illegible] de [illegible] a Germaniei [illegible]

[illegible] ultimatumurilor [illegible] [illegible] Bucureș și Ploiești [illegible] [illegible] de [illegible] de [illegible] de

„23 August 1944 va rămîne veșnic în conștiința poporului, amintirea sa transmițîndu-se din generație în generație, ca un simbol strălucit al eroismului maselor populare, al spiritului revoluționar al comuniștilor, al tuturor militanților progresiști din patria noastră".

NICOLAE CEAUȘESCU

APELUL COMITETULUI CENTRAL al Partidului Comunist din România

Cetățeni Români, muncitori, țărani, intelectuali!

[illegible]

Comitetul Central al Partidului Comunist din România publică pe cei care reprezintă încă rasturna glorii ca fiar.

[illegible]

Răsăpșirea teroriștilor care gîndesc de fiar sunt și ei, principalii dușmani ai poporului, ai independenței și suveranității țării, guvernului, forțelor patriotice și voinței și conștiinței poporului român.

[illegible]

Patrioți, români, românce, oștean și soldați!

Nici o milă pentru acești trădători!

[illegible]

Tineretule, muncitori, țărani, intelectuali, ieșiți din orașe și sate!

Treceți la lupta fără cruțare împotriva ocupanților legionari.

Muncitori!

Organizați-vă în comitete de luptă, în sindicatele vechiului de breasla, luptați-vă în gărzile patriotice.

Alungați din fabrici pe legionari și spionii lor, pentru îmbunătățirea ordinei și de [illegible].

Împiedicați-vă ca [illegible], ca [illegible], ca [illegible] lupta poporului [illegible] pace și [illegible] democratice.

Țărani!

Comitetul Central al Partidului Comunist din România [illegible] Național Democrat [illegible] legionarilor [illegible] și [illegible] și [illegible] și

După lupte extrem de violente încercarea perfidă a naziștilor de a pune mâna pe Capitala României a fost înfrântă definitiv

în zona petroliferă și pe Dunăre s'a continuat cu succes acțiunea de dezarmare a trupelor germane

Comunicatul Marelui Stat Major al Armatei asupra operațiunilor executate în cursul zilei de 28 August 1944

După 5 zile și 5 nopți de lupte foarte îndârjite trupele române ale Capitalei au reușit să înfrânga pe deplin încercarea perfidă a conducerii Germaniei de a pune stăpânire pe Capitala Țării.

Numeroase trupe regulate și formațiuni S. S. au fost nimicite sau capturate.

Peste 8000 de prizonieri, între care 7 generali și sute de ofițeri, precum și o deosebit de importantă pradă de război au căzut în stăpânirea noastră.

Luptele au fost extrem de violente, inamicul utilizând toate mijloacele permise și nepermise.

Bombardarea cartierelor de locuințe și a tuturor instituțiilor de cultură va sta mărturie a barbariei germane.

În prezent Capitala este complet deblocată și viața normală restabilită.

În zona petroliferă și pe Dunăre s'a continuat — cu succes prin lupte violente — acțiunea de dezarmarea trupelor germane.

Astfel, au fost lichidate rezistențele germane dela Câmpina, Moreni, Gura Ocniței, Pleașa și ale localității.

În aceste operațiuni, au fost capturați peste 3000 de germani, întreaga artilerie antiaeriană din jurul Câmpinei și numeros material de război de tot felul.

Pe Dunăre — în fața orașului Turnu Măgurele — au fost scufundate 2 vase germane.

Alte câteva vase au fost avariate, silite să se refugieze în apele bulgare, sau capturate.

În Ardeal, au avut loc ciocniri între trupele române și germane la Nord Est Brașov, precum și la Arad, unde aeroportul a fost degajat de germani; au fost avariate 18 avioane germane.

La ora 13, stațiunea de radio-difuziune Bod a fost atacată de avioane Stukas.

La Baziaș, Moldova Veche, Orșova și Turnu Severin rezistențele germane au fost înfrânte.

La acțiunea de scufundarea vaselor germane de pe Dunăre, semnalate în comunicatul din ziua de 27 August s'au distins unitățile articar ale D. 9 I., R. 8 Antiaerian și R. 2 Crăniceri.

SPRE MAI BINE, MAI FRUMOS

De ce numai un an ? În succesiunea ascendentă a celor 30 de ani de construcţie şi dezvoltare a societăţii socialiste în ţara noastră, fiecare an marchează un pas calitativ nou în toate ramurile de activitate a economiei noastre, fiecare an se înscrie cu un progres bine marcat spre mai binę, mai frumos, mai eficient al propăşirii economice şi social-culturale a poporului nostru. Tot astfel, în domeniul cercetărilor geologice, axate spre mai adîncita cunoaştere a structurii geologice a pămîntului patriei noastre, cu corolarul ei : dezvoltarea mai intensă a bazei de materii prime minerale proprii prin extinderea zăcămintelor minerale cunoscute şi descoperirea altora noi şi bogate.

Structura geologică atît de variată a ţării noastre şi munca plină de elan a miilor de geologi români asigură şi vor asigura în continuare înflorirea industriei, agriculturii, ştiinţei şi progresului necontenit al scumpei noastre patrii.

ALEXANDRU CODARCEA

TRICOLORUL PE CEL MAI ÎNALT CATARG

Treizeci de ani — Trei sferturi din viaţa mea, practic întreaga mea viaţă conştientă, petrecută în lumina pură şi strălucitoare a libertăţii dobîndite la 23 August 1944. Treizeci de ani în care am crescut şi m-am maturizat ca parte integrantă a unei ţări care a crescut şi ea miraculos, a cărei maturitate politică stîrneşte admiraţia pe toate meridianele globului, ale cărei succese economice sociale şi culturale i-au dus pretutindeni faima.

Alături de întregul popor, alături de cei ce muncesc în uzine, pe ogoare, în şcoli şi laboratoare, falanga sportivilor noştri şi-a adus contribuţia la palmaresul tot mai bogat al României. Pe măsura puterilor mele, m-am străduit să nu fac excepţie de la această nobilă regulă în sfertul de veac pe care l-am consacrat sportului. Printre nenumărate momente încărcate de emoţii, de speranţe, de bucurii, mi-e greu să-l aleg pe cel mai semnificativ. M-aş opri totuşi la clipa cînd la Ciudad de Mexico, am urcat pe prima treaptă a podiumului olimpic. Acordurile imnului de stat al Republicii Socialiste România care au răsunat în gigantul stadion, drapelul tricolor ridicat pe cel mai înalt catarg mi-au dat profund zguduitorul sentiment că am dobîndit tot ce-şi poate dori mai de preţ un om al zilelor noastre : mîndria de a-şi fi îndeplinit cu cinste datoria faţă de patria sa socialistă.

În sport ca şi în toate celelalte domenii de activitate şi creaţie, nu mă îndoiesc că generaţiile ce ne urmează vor înălţa şi mai sus prestigiul harnicului, talentatului, generosului nostru popor, constructorul minunatei societăţi socialiste multilateral dezvoltate.

LIA MANOLIU

Miercuri, 30 decembrie 1947

Pe unul din pereții biroului meu atîrnă o fotografie cu furnalele din Reșița. Un peisaj cu multă atmosferă, case muncitorești, păduri și fundalul pitoresc al munților. Această priveliște mi-e atît de familiară, mă însuflețește, dar uneori mă și întristează, căci acolo unde luminează noile furnale, a stat cîndva casa părintească, în care au trăit și locuit familiile muncitorești ale bunicilor și părinților mei, unde m-am născut, am copilărit și mi-am petrecut tinerețea și eu. Această stradă cu linie ferată, cu canalul pentru apa uzinală a fost dintotdeauna un fel de curte interioară a întreprinderii și ca atare un loc de joacă fără egal. Mult timp s-a numit „Strada Canalului"; azi e înglobată complet în curtea uzinei. Acest însorit peisaj industrial al orașului meu natal mă însuflețește, căci el și soiul deosebit de oameni ce-l populează constituie izvorul principal al activității mele publicistice și scriitoricești.

Evocînd și cinstind actul de la 23 August 1944 ca o cotitură în istoria patriei noastre, aș vrea să amintesc numai pe scurt că muncitorii Reșiței au luptat, timp de decenii, aprig și cu îndîrjire pentru eliberarea lor socială. Neșterse din amintire îmi vor rămîne cîteva evenimente petrecute în orașul meu natal. În primul rînd proclamarea Republicii la sfîrșitul anului 1947, și apoi ziua naționalizării uzinelor UDR, în iunie 1948. La acea dată nu se manifesta încă nici un semn al viitoarei mele activități scriitoricești, ba chiar nici nu se trezise în mine dorința de a scrie.

Revoluția populară declanșată de insurecția națională antifascistă armată de la 23 August 1944, a fost marcată de întîmplări pe care nu le uiți o viață întreagă.

A fost miercuri, 30 decembrie 1947, cînd muncitorii de la UDR s-au îndreptat spre marea hală a fabricii de locomotive. Au venit în hainele lor de lucru uzate, încălțați cu tălpici de lemn și au stat strîns înghesuiți în hală. Să fi fost opt sau zece mii de oameni. Nimeni nu i-a numărat. Cînd hala aceasta uriașă se dovedi totuși neîncăpătoare, tinerii s-au cățărat pe locomotivele în lucru sau terminate, pe cazane și tendere, s-au suit pe suporții de oțel ai macaralei glisante. Deodată, o tăcere solemnă se lăsă peste hală. A fost parcă un moment de reculegere, așa cum o trăiesc martorii unor mari evenimente istorice. Mai apoi, cînd tovarășul Dumitru Pănescu — pe atunci muncitor, azi inginer și șeful Direcției Personal al Uzinelor Siderurgice Reșița — a anunțat proclamarea Republicii Populare Române, muncitorii au desfășurat steagul Republicii, iar tovarășul Pănescu izbuti cu greu să-și termine cuvîntarea, căci din miile de piepturi au izbucnit spontan cîntece muncitorești, chemări și lozinci revoluționare. Fețele supte și însemnate de mizeria anilor de război se luminară de bucurie și speranță. Și tot așa de spontan, această masă atît de adînc mișcată se hotărî să poarte steagul tinerii Republici prin oraș, spre a-l arăta soțiilor, copiilor, pensionarilor și, de ce nu, și celor descurajați și lipsiți de speranțe. Să fie salutat steagul de toți proletarii orașului, dar să-l vadă și să-l ia la cunoștință și dușmanul de clasă. Mii de muncitori au demonstrat atunci cu steaguri și lozinci pe străzile înzăpezite ale bătrînului oraș muncitoresc. În grupuri ei cereau să se treacă la înlăturarea completă a claselor exploatatoare de la putere. Asta însemna, cu alte cuvinte, să se treacă de urgență la naționalizarea uzinelor UDR.

Seara tîrziu abia începu serbarea revelionului. O veche tradiție a Reșiței cerea ca ultima seară a anului s-o petreci în comun în Căminul Muncitoresc. Muncitorii uzinei au apărut cu soțiile și copiii lor la această serbare plină de voie bună. S-a rîs atunci mult și s-a cîntat. Au fost făurite planuri de viitor. Copii de muncitori au purtat steagul tinerei Republici prin sală spre scenă. Tineri și vîrstnici au urat cu glas tare la mulți ani republicii muncitorilor și țăranilor. A fost o seară de neuitat.

La întrebarea, cum de am devenit totuși cu timpul scriitor, este ușor de răspuns în acest context. Ar trebui, la urma urmei, să întrebăm numai pe Dumitru Pănescu, de ce și cum a devenit inginer. Este întrebarea care poate fi pusă azi zecilor de mii de copii de muncitori și țărani, care conduc cu pricepere și competență nu numai economia noastră națională, ci și întreaga viață socială a republicii noastre socialiste. Peisajul însorit de pe unul din pereții biroului meu dă și el un răspuns la această întrebare.

ANTON BREITENHOFER

Anul 1973

La sărbătorirea tricentenarului naşterii lui Dimitrie Cantemir, cel mai însemnat reprezentant al Renaşterii noastre — dintr-un neam de răzeşi, care a dat trei domnitori Moldovei; — se adaugă în anul acesta pomenirea a 250 de ani de la moartea lui, şi a 275 de ani de la tipărirea, la Iaşi, a Divanului, întîia noastră operă de etică, în text bilingv, româno-grec. Înscris în cadrul sărbătoririlor culturale internaţionale UNESCO, evenimentul a prilejuit numeroase simpozioane şi conferinţe în toate ţările. S-a iniţiat de asemenea, din partea Academiei R. S. România, editarea ştiinţifică a întregii sale opere, după manuscrisele originale sau în copii, rămase de la marele învăţat, a cărui *Istorie a imperiului otoman* a făcut autoritate timp de trei sferturi de veac, în lumea întreagă. Descriptio Moldaviae, în traducere germană, deschizîndu-i uşile Academiei berlineze, a făcut cunoscută, *urbi et orbi*, structura social-politică, precum şi datinile ţării lui Cantemir, care s-a relevat prin această carte nu numai un mare istoric, dar şi un iscusit cartograf şi unul dintre primii etnografi moderni. Luptător pentru libertatea poporului său, deşi domnitorul se făcuse iubit şi admirat la Ţarigrad pentru creaţiile sale de compozitor şi muzicolog musulman, Dimitrie Cantemir a cunoscut amărăciunea surghiunului, dar şi preţuirea deosebită a ţarului Petru cel Mare, aliatul său de la Stănileşti, care l-a ridicat la rangul de senator (ministru) şi consilier intim. Literatura română şi-l revendică cu mîndrie pentru romanul său alegoric, *Istoria ieroglifică*, operă de bogată imaginaţie, precum şi de un lexic revoluţionar. Nimeni înaintea lui n-a impus cu mai multă autoritate cele două mari teme ale istoriografiei naţionale : romanitatea noastră şi continuitatea poporului român între hotarele Daciei traiane. Numele lui înscris pe frontispiciul Bibliotecii Sainte-Geneviève din Paris, aparţine culturii universale, rămîne întipărit în inimile şi cugetele noastre ca acela al unui autentic *Pater Patriae*.

ŞERBAN CIOCULESCU

În patrimoniul culturii universale

L-am ales pe 1969. În toamna acelui an fatidic s-a redeschis după ani lungi de tăcere, Accademia di Romania în Italia. Plecam atunci la Roma, oraş etern al istoriei şi al artei universale, unde aveam să rămînem patru ani, încercînd să fim mesageri ai culturii româneşti contemporane.

Moştenind direct tradiţia glorios ştiinţifică de o jumătate de secol a acelei instituţii, cunoscută între institutele de cultură umanistă europene, sub numele de Scuola Romena di Roma, actuala instituţie românească îşi propunea să consolideze o asemenea nobilă tradiţie şi să dezvolte o complexă operă culturală şi ştiinţifică, prin care să facă larg cunoscută contribuţia pe care poporul român, custode credincios al originii sale latine şi tradiţiilor sale milenare, a adus-o şi continuă s-o aducă — dinamic — la îmbogăţirea patrimoniului culturii universale.

Activitatea Accademiei di Romania a încercat să fie totdeauna o precisă demonstraţie a acelui postulat prin care cultura este înţeleasă ca o expresie plenară a capacităţii creatoare a poporului, ca o valorificare deplină a disponibilităţilor sale de a primi şi de a preţui frumuseţea literaturii şi artei, de a ascende către un înalt nivel spiritual. Intelectualitatea României contemporane integrează valorile tradiţionale ale unei culturi multiseculate, cuceririle estetice ale contemporaneităţii, evoluţia conştiinţei umane spre idealurile umaniste superioare ale vremurilor noastre socialiste.

ALEXANDRU BALACI

UN AN DIN XXXX

BLAJ 1973

Într-o atmosferă de înălțător patriotism, de atașament fierbinte față de Partidul Comunist Român, în prezența conducerii de partid și de stat, zeci de mii de oameni ai muncii, români, maghiari, germani, uniți de aceleași năzuințe au adus, pe Cîmpia Libertății, un impresionant omagiu făuritorilor revoluției din 1848, luptei eroice de eliberare socială și națională desfășurate pe pămîntul Transilvaniei.
La Blaj țara s-a sărbătorit pe sine, istoria sa glorioasă, prezentul socialist, strălucitul său viitor comunist.

„Acum la această adunare solemnă, cînd cinstim momente istorice epocale, cea mai înaltă prețuire pe care o putem da înaintașilor noștri, acelora care s-au jertfit, care și-au dat viața pentru ca poporul nostru să trăiască liber, să-și făurească destinele așa cum dorește, este de a ne lua angajamentul solemn că vom acționa în strînsă unitate, sub conducerea partidului nostru comunist, pentru înfăptuirea neabătută a programului elaborat de Congresul al X-lea și de Conferința Națională, pentru bunăstarea și fericirea națiunii noastre socialiste, pentru socialism și comunism pe pămîntul României".

Din cuvîntarea tovarășului
NICOLAE CEAUȘESCU

UN AN DIN

Direcţii fundamentale

Pentru cineva care decenii la rînd s-a consacrat muncii de cercetare ştiinţifică evocarea unui singur moment din viaţa sa e un lucru foarte dificil. Deoarece activitatea respectivă presupune un flux continuu, perseverent, extins pe diverse coordonate social-politice. Iată de ce în rîndurile de faţă voi căuta să mă refer la altceva: şi anume la direcţiile fundamentale în care s-au desfăşurat strădaniile mele ca redactor şef al revistei „Forschungen zur Volks-und Landeskunde", la acel punct de convergenţă a lor, care, dintr-o perspectivă temporală, poate însemna şi el un moment.

Apărută începînd din anul 1959, în Editura Academiei R.S. România, ca unică publicaţie de profil ştiinţific-umanist, în limba germană din ţara noastră, revista pe care am condus-o de atunci şi pînă azi a avut permanent în faţă sarcini deosebit de importante. De un profil complex (deschizîndu-şi paginile tuturor disciplinelor sociale şi văzînd atît probleme ale sudului Transilvaniei şi ale acestei provincii româneşti în întregul ei, cît şi subiecte fundamentale de cuprindere naţională) „Forschungen zur Volks-und Landeskunde" s-a străduit mereu să fie în cît mai mare măsură, din toate punctele de vedere, o prezenţă expresivă şi convingătoare a culturii noastre socialiste.

Ca redactor şef am căutat, alături de colaboratorii mei constanţi, să evit şi preîntîmpin orice scăderi care ar fi putut-o afecta. Incluzînd astfel, în sumare, cum era şi firesc, numeroase contribuţii ştiinţifice referitoare la trecutul populaţiei germane din ţara noastră, am urmărit ca această tematică să fie inclusă în alta mai largă, referitoare la convieţuirea strînsă, prin vremuri, a acestei populaţii şi în general a naţionalităţilor conlocuitoare cu poporul român şi la numeroasele ei rezultate pozitive. Totodată m-am preocupat ca numerele revistei să nu rămînă ancorate doar în problematica trecutului, ci să se deschidă tot mai larg şi celei a prezentului de construcţie socialistă, în care de asemenea, dar pe o treaptă net superioară, convieţuirea la care mă refeream mai sus ocupă un loc important, prin deosebita ei eficienţă socială, ilustrare a justeţei politicii partidului şi statului nostru. În sfîrşit, afară de studiile şi comunicările consacrate unor aspecte concrete, oarecum de mai strictă specialitate, am oferit, periodic, spaţiu larg discutării unor probleme teoretice fundamentale, cu profunde implicaţii filosofice.

Dacă stau şi mă gîndesc acum, cum ar putea fi definit în cîteva cuvinte şi în esenţa lui momentul „Forschungen zur Volks-und Landeskunde" al activităţii mele cred că cel mai adecvat ar fi aşa: preocuparea continuă pentru realizarea unei reviste, de interes şi peste hotarele ţării, care să demonstreze convingător, cu adevărat în spirit ştiinţific şi întotdeauna de pe poziţiile filosofiei marxist-leniniste, că şi în trecut şi astăzi naţionalităţile conlocuitoare şi poporul român au luptat şi muncit în frăţie, contribuind solidar la realizarea întregului patrimoniu material şi spiritual al patriei noastre, pe care vom clădi edificiul unui viitor tot mai luminos.

CAROL GÖLNER

„Metodă pentru sudarea la cald"

De abia împlinisem şaisprezece ani cînd am venit la Hunedoara să învăţ meseria de oţelar. În desagă, alături de pita şi slana care mi-o pusese mama, purtam dorul meleagurilor Bălgrădene pe care le părăsisem, precum şi dorinţa fierbinte de a face ceva în viaţă, de a mă realiza ca om.

Meseria de oţelar, în Hunedoara anului 1949, presupunea o muncă grea istovitoare. Vechea oţelărie, construită prin anul 1941 era dotată rudimentar şi ca urmare majoritatea operaţiilor grele se făceau cu forţa braţelor, uneltele de bază fiind ranga şi lopata. Tainele meseriei erau monopolul unor meşteri mai în vîrstă, cu o bogată experienţă, în concepţia cărora meseria trebuie învăţată „pe furate". Şi am învăţat-o pe furate, uneori, chiar cu preţul unui pahar de vorbă, în vreuna din cîrciumile de care Hunedoara nu prea ducea lipsă încă de pe atunci, acolo unde meşterii erau un fel de „oameni ai casei".

Au venit anii cînd s-a pus problema ca la cuptoarele Hunedoarei să se producă mai mult oţel, cînd noul începuse să-şi facă loc atît în producţie dar mai cu seamă în conştiinţa oamenilor. Tineri şi vîrstnici au răspuns cu entuziasm la chemarea partidului de a face din Hunedoara o adevărată cetate a oţelului, cu greutatea cuvenită în economia ţării.

În mai 1958, primul cuptor de mare capacitate al oţelăriei nr. 2 începuse să producă, iar în primăvara anului 1959, cînd deja se găseau în exploatare trei asemenea cuptoare, am venit să lucrez la ele, împreună cu un întreg grup de colegi de la vechea oţelărie. Ne-a fost foarte greu să ne obişnuim cu noile cuptoare care întreceau cu mult, prin înzestrare tehnică şi capacitate, instalaţiile cu care eram obişnuiţi. Aş putea spune că la un moment dat ne simţeam copleşiţi, dezarmaţi în faţa unor coloşi care răspundeau negativ la tot ce acumulaserăm în toţi anii lucraţi la cuptoarele oţelăriei vechi.

Perforările, aceste deranjamente deosebit de grave, nu conteneau. Pierduserăm efectiv noțiunea de timp, întrucît zile și nopți la rînd eram în oțelărie ; o încăpere înghesuită de pe platformă era și dormitor și cantină. Soțiile ne reproșau că acasă sîntem un fel de turiști, fiindcă nu de puține ori, după 2—3 zile lucrate consecutiv în oțelărie, nu ajungeam bine la poarta casei și mașina producției ne lua urma :

„Hai înlăuntru că-i bai !"

Se crease o situație disperată ; conducerea căuta vinovați și-n același timp specialiști din altă parte care să se încumete să descurce lucrurile.
lucrurile.

S-a ajuns pînă acolo că am fost calificat sabotor. Eram pe cale să dezertez și i-am dezvăluit inginerului șef intenția.

„Dacă muncești prost n-am ce-ți face" a fost răspunsul scurt și categoric al acestuia. Aceste cuvinte m-au răscolit, m-au îndîrjit în efortul de a găsi o ieșire, o soluție pentru sudarea vetrelor cuptoarelor de mare capacitate.

Au fost destui cei care credeau într-adevăr că problema își va găsi rezolvarea, și-n primul rînd comuniștii, organizația de partid, tovarășii mei de muncă cei mai apropiați.

Încă din toamna anului 1959 lucrurile au început să intre în făgașul normal, în confruntarea cu greutățile și vitregiile începutului, oamenii au biruit. În toiul acestei încleștări s-a născut ideea care în 1963 va prinde contur definitiv și va constitui conținutul invenției : „Metodă pentru sudare la cald a vetrelor cuptoarelor de mare capacitate". Experiența unui colectiv, devenise un bun colectiv, fiindcă metoda a fost în curînd preluată de multe oțelării din țară și chiar din străinătate, iar aceasta într-un fel a însemnat sfîrșitul concepției după care meseria trebuie învățată pe furate.

În 1959 s-a născut și fiul meu Ștefan Vasile și în același an am fost distins cu titlul de „Erou al Muncii Socialiste".

Mai mult ca sigur că în același an m-am convins, și cu mine încă mulți alți colegi de breaslă, că o meserie o poți stăpîni cu adevărat, cînd consideri că dobîndirea unei diplome este de abia începutul, fiindcă adevărata pasiune apare atunci cînd reușești să stăpînești agregatele, instalațiile cu care lucrezi, cînd poți obține totul de la ele.

Cînd povestesc tinerilor care astăzi se inițiază în tainele meseriei de oțelar, cum a fost la noi cu 13—14 ani în urmă, nu le vine să creadă ; poate își zic că „bătrînilor" le place să le mai înflorească sau cam așa ceva. Mi-amintesc că în 1959 nu se putea discuta altfel decît pe un ton ridicat, dispozițiile tunau nu se rosteau, fiecare amănunt lua proporții nebănuite, eram timorați. Și astăzi... Astăzi e liniște, domnește o atmosferă de încredere, de siguranță, propice creației, pe care am impresia că ar invidia-o chiar unii oameni de artă, avizi de liniște. Avem nevoie de liniște fiindcă geneza oțelului nu-i oare chiar ea însăși un act de creație ?

Anul 1959 mi s-a părut cel mai semnificativ pentru colectivul din care fac parte, dar putea fi oricare altul, fiindcă în anii socialismului fiecare an, fiecare zi, fiecare clipă mustește de fapte, de evenimente tumultoase, fiecare om se simte un angrenaj în ceea ce este dar mai ales în ceea ce va fi societatea noastră de mîine, societatea socialistă multilateral dezvoltată.

ȘTEFAN TRIPȘA
maistru oțelar Hunedoara

Un imens şantier

Unul din momentele cele mai demoralizante ale carierei mele de arheolog a fost acela cînd, la încheierea celui de-al doilea război mondial, am luat contact cu starea de adevărată paragină în care se aflau marile noastre aşezări arheologice din Dobrogea. Vechile ruine erau literalmente năpădite de bălării. Tot ceea ce realizaseră cu eforturi — uneori supraomeneşti — Grigore Tocilescu şi Vasile Pârvan părea sortit unei definitive pieiri. Aceasta a fost impresia puternică şi dureroasă pe care am avut-o cînd, împreună cu studenţii Facultăţii de istorie a Universităţii din Bucureşti, am făcut o excursie în această zonă.

Imensa bucurie pe care am simţit-o şi eu, ca şi toţi ceilalţi arheologi, cînd, în anul următor, 1948, cu ajutorul neprecupeţit al conducerii de partid şi de stat, au fost reluate la scară naţională toate cercetările arheologice e greu de descris.

Astăzi, după douăzeci şi cinci de ani de activitate rodnică şi creatoare, întreaga Dobroge — ca şi întreaga ţară românească — s-a transformat într-un imens şantier şi o minunată grădină. Şantierele arheologice din Dobrogea — cele vechi de la Histria, Mangalia, Adamclisi, Capidava şi altele, ca şi numeroase alte noi şantiere deschise în acest ultim sfert de veac — au dat şi dau în continuare rezultate ştiinţifice deosebit de importante nu numai pentru istoria veche a poporului nostru, dar şi pentru întreaga antichitate. Deajuns să amintim descoperirile senzaţionale de la Constanţa sau organizarea acelui minunat muzeu vizitat şi admirat de mii şi mii de români şi de străini.

Ar fi nedrept să nu amintim cu acest prilej sprijinul generos şi permanent acordat tuturor arheologilor care au lucrat în Dobrogea de către conducerea de partid şi personal de tovarăşul Vasile Vîlcu, secretarul Comitetului judeţean de partid Constanţa. Dar la fel de nedrept ar fi şi să nu se amintească faptul că în toate regiunile ţării arheologii au fost întîmpinaţi cu aceeaşi încredere obţinînd un sprijin real, meritat de altminteri pe deplin atît prin rezultatele obţinute, cît şi prin devotamentul muncii lor neprecupeţite. Astăzi, în afara vechilor centre din Bucureşti Cluj şi Iaşi, numeroase muzee naţionale şi judeţene participă activ la această muncă arheologică, apreciată nu numai în ţară ci şi în străinătate.

EM. CONDURACHI

„Una rămîne unică"...

Multe au fost manifestările muzicale care m-au impresionat, fie în ţară, fie în străinătate. Dar una rămîne unică în istoria artei sonore a României zilelor noastre: ciclul de emisiuni de la televiziune, Cîntare Patriei, *iniţiate de muzicologul* Vasile Donose.

Mii (!) de coruri de amatori, iubitori de frumos, au tălmăcit, cînd cu vitalitate, cînd cu „şoapte mirifice", marea operă muzicală, începînd cu Renaşterea şi terminînd cu aceea scrisă în ultimele decenii. Coruri de ţărani, din Nordul Moldovei, altele, de muncitori din Reşiţa sau Lugoj, de medici, din Bucureşti, de militari, din diferitele colţuri ale ţării — şi cîte altele — s-au identificat cu un tablou luminos, iubind oamenii şi înaltele lor calităţi morale, şi în felul acesta sărbătorind cel mai scump cuvînt al nostru: viaţa!

Ei nu au cîntat „servindu-se" de muzică, căci prin patriotismul lor nobil, cuibărit în suflete de aur, aceşti „oameni între oameni" au „servit-o" cu profunzime.

Poate că uneori un asemenea drum ochii îl văd mai greu, ori vag, ca printr-un voal oriental. Dar inima îl simte... Nimic mai înălţător nu-mi umple aşteptarea şi cîntecul. Căci imnurile lor, statui ale binelui şi dragostei pe pămînt, încep acolo unde cuvîntul nu mai are putere.

În lumea cea mai pură — şi totuşi umană — dintre arte: muzica!

DORU POPOVICI

UN AN DIN

Colectivizarea

Sînt un fiu al comunei Variaş. Un fiu de ţăran, căruia i s-au deschis porţile unui liceu din Timişoara, de unde s-a întors profesor suplinitor la vatra părintească.

Anii m-au purtat prin diverse locuri de muncă. Acolo unde era nevoie de mine. În martie 1958 am fost ales preşedintele Consiliului popular din Variaş. Sarcina era atunci încheierea cooperativizării în comună. Cooperativa luase fiinţă în anul 1950, cu 74 familii şi o suprafaţă de 341 ha. Opt ani mai tîrziu îşi uniseră destinele 100 familii care stăpîneau 4275 ha teren agricol şi 3918 ha pămînt arabil.

Atunci s-a pus problema consolidării şi dezvoltării acestei cooperative care a devenit una dintre cele mai mari din judeţul Timiş. La 23 ianuarie 1960 am fost ales preşedinte al cooperativei agricole de producţie din comuna Variaş. Am fost ales într-o funcţie grea. Trebuia împreună cu cîţiva tovarăşi din conducerea cooperativei noastre să răspundem de soarta a 3.100 persoane din care 1.300 erau braţe active. În primele luni mi-a fost foarte greu, dar, datorită sprijinului primit de la organele noastre de partid şi de stat şi eu, ca şi mii de alţi oameni din ţara noastră aleşi în funcţii de conducere, am început să mă descurc. Am început să cunosc şi mai bine oamenii şi să le cîştig şi mai mult încrederea. Nu vroiam să mă fac de rîs şi să înşel încrederea celor care m-au propus şi a celor care m-au ales preşedinte. Pe atunci luptam să realizăm la grîu o producţie medie de 1 700 kg/ha, la porumb boabe — 4 000 kg iar la sfecla de zahăr — 20.000 kg. Luptam să realizăm un venit total de zece milioane lei din care din sectorul zootehnic 1 350 000 lei. Trebuia să concentrăm toate forţele pentru realizarea acestor cifre.

Au zburat de atunci 13 ani. În viaţa unui om acest timp înseamnă mult dar pentru o unitate această perioadă nu este aşa de mare şi totuşi situaţia economică şi producţiile pe care le obţinem azi, sînt cu mult mai bune şi cu mult mai mari. La grîu şi la sfeclă de exemplu producţiile medii la ha, s-au dublat iar la porumb pentru boabe, această producţie a crescut cu 50 la sută.

Dacă atunci luptam pentru realizarea unui venit de zece milioane lei — azi de pe aceeaşi suprafaţă dar cu oameni mult mai puţini vom realiza o producţie globală de peste 40 milioane lei ; numai din sectorul zootehnic venitul va fi de 10 milioane lei. Toate acestea influenţează în mod pozitiv asupra vieţii din ce în ce mai îmbelşugate a harnicilor noştri cooperatori. Ele au fost posibile fără doar şi poate datorită condiţiilor create de organele noastre de partid şi de stat.

În prezent avem una dintre cele mai puternice cooperative, nu numai din judeţ, ci chiar din întreaga ţară. Pentru producţiile obţinute la cultura porumbului cooperativa noastră a fost decorată în anul 1971 şi în anul 1972 cu Ordinul muncii cl. I. În acelaşi timp, numeroşi cooperatori au fost decoraţi cu medalii şi ordine. Eu am primit mai multe medalii, precum „Ordinul Muncii" şi „Steaua Republicii".

În prezent ne mîndrim eu rezultatele obţinute. Mă mîndresc şi eu pentru că mi-am adus o parte de contribuţie, pentru că munca mi-a fost recunoscută, pentru că am reuşit să mă afirm şi să fiu ales în cele mai înalte organe ale partidului şi statului nostru.

Iată de ce mă gîndesc cu drag la anul 1960, anul, cum s-ar spune, de grea încercare, dar dătător de nemărginite bucurii.

DUŞAN VLASICI

„De ce îmi iubesc orașul natal?".

Un profesor clujean avusese ideea să dea elevilor săi o compunere, a cărei temă era, fără pretenții de originalitate, „De ce îmi iubesc orașul natal".

Ceea ce merita atenție în cazul acesta nu era metoda didactică a dascălului de română, ci răspunsurile copiilor. Surprinzător de limpezi și de mature, de spontane și de logice, ele indicau, printre zeci de preferințe, subiective sau nu, un argument comun: monumentele orașului. Era în compunerile acelor tineri de nici 15 ani dovada înțelegerii și a participării lor la îndelungata istorie a orașului, a cunoașterii exacte a rolului jucat de vechile zidiri în convulsiunile veacurilor și chiar a importanței acestora printre valorile de artă zămilisite pe teritoriul Transilvaniei.

Palatul Banffy, astăzi muzeul de artă al orașului

Monumentele reprezintă, într-adevăr, blazonul de marcă al Clujului, una din dovezile de trecere glorioasă prin timp, fără de care nu-i pot fi trasate adevăratele-i dimensiuni istorice. Monumentele Clujului respiră aerul amețitor al înălțimilor, domină prin dimensiuni și trăinicie — oglindă a epocilor care le-au dat naștere — construcțiile din jur și sînt în majoritatea cazurilor, unicate printre realizările arhitecturale ale Transilvaniei. Biserica „Sf. Mihail" este, fără îndoială, una din cele mai armonioase înfăptuiri ale artei gotice de la începutul Evului Mediu și primul exemplar repre-

zentativ din seria bisericilor-hală transilvănene; fostul claustru al dominicanilor, edificiu gotic de la mijlocul acestui mileniu, în a cărei școală și-a făcut studiile Nicolaus Miramilibus, ajuns profesor la Universitatea din Florența, rămîne cea mai de seamă construcție mînăstirească din această parte a țării; biserica reformată, ctitorie a lui Matei Corvin, exprimă singular ideea unui dialog între simplitatea interiorului, dominat de amvonul sculptorilor Benedict și Elias Nicolai, și imaginea masivă a contraforturilor de-afară; unicat este și palatul Banffy, ale cărui fațade se măsoară cu cele mai de seamă monumente baroce de acum două sute de ani, și mînăstirea „Calvaria" de pe colina Mănăștiurului și casa în care s-a născut Matei Corvin, singura construcție civilă care ni s-a păstrct din veacul al XV-lea și „Cetățuia" de la confluența Someșului Mic cu valea Nădășului; unice sînt și ruinele grele ale puternicei cetăți, martore la marile pustiiri ale veacului al XIII-lea și faptele și evenimentele pe care le-a închis între zidurile sale sau din care s-au revărsat biruitoare ideile de libertate și de dreptate socială. Aș îndrăzni să spun că orașul întreg este un unicat făurit de istorie, a cărui existență a însemnat adeseori istoria Transilvaniei însăși.

Cît de vechi este Clujul? În Muzeul de istorie se află acel vas de cult dacic descoperit la Grădiștea Muncelului, cu ștampile aplicate în lutul proaspăt: „Decebalus per Scorilo". Decebal, fiul lui Scorilo. Actul aducerii vasului la Cluj are, cred, valoare de simbol.

Napoca dacilor. Romanii au găsit în cîmpia fertilă a Someșului o așezare înfloritoare, căreia i-au păstrat numele. Napoca romană este amintită de Ptolemeu alături de Sarmizegetusa, Drobeta, Apulum, Potaissa. Împăratul Adrian o vizitează în anul 124, dăruindu-i titlu de **municipium**, iar cîteva decenii mai tîrziu, Marc Aureliu îi adaugă rangul de **colonia Aurelia Napocensis.** Pe aici trecea marele drum imperial care venea de la Potaissa și se ducea către Porolissum și tot aici se încrucișau drumurile ce legau castrele de pe văile Someșului și ale Crișului Repede.

Clujul a fost de totdeauna un oraș civil. Chiar și atunci cînd, măcinat de năvăliri și invazii, a trebuit să-și ridice ziduri de apărare. *Anonymus* nota în cronica sa că aceste meleaguri se aflau sub cîrmuirea voievodatului românilor (dux Blacorum) cu numele Gelu, care-și avea centrul cîrmuirii într-o cetate pe valea Someșului. Tîrnăcoapele arheologilor au descoperit urme de așezare din acea perioadă pe dealurile Clujului, dovedind că de la Napoca regilor daci încoace, viața nu și-a întrerupt nici o clipă firul.

Castrum Clus, cetatea comitatului Cluj, pomenit pen-

Biserica din Cizer (Sălaj) în muzeul în aer liber din pădurea Hoia

Ziduri din vechiul bastion al croitorilor

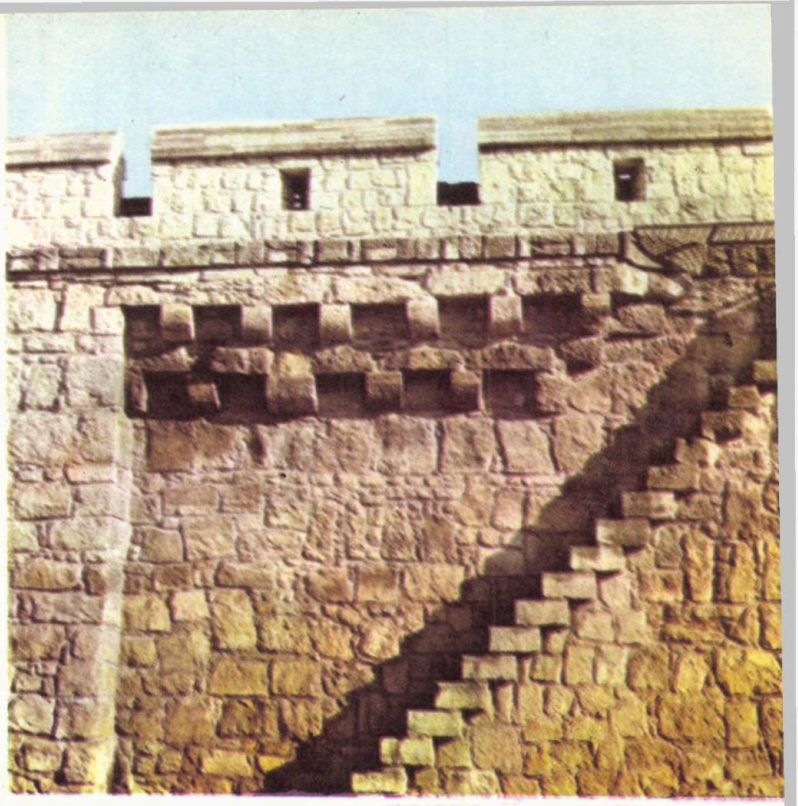

tru prima dată astfel în 1173, avea să joace roluri hotărîtoare în evenimentele politice şi militare ale timpului, să vegheze la înflorirea artei şi a meşteşugurilor. La adăpostul cetăţii înnobilate cu privilegiul de **civitas** de regele Carol Robert, fraţii Martin şi Gheorghe creau la 1373 o operă de valoare europeană : statuia ecvestră a sfîntului Gheorghe. Poate că acesta a fost semnalul afirmării Clujului pe tărîmul artelor, al culturii în genere, pe care a urcat mereu, veac după veac, pentru a ajunge la ceea ce ştim că este astăzi, unul din principalele focare de cultură ale ţării, cu şapte instituţii de învăţămînt superior, frecventate de 22 mii de studenţi, cu trei teatre, două opere, o orchestră simfonică, o filială a Academiei R. S. România, biblioteci, o grădină botanică — cea mai însemnată din România etc.

Focar de cultură, focar de energii puse în slujba bunăstării. Condus de partidul comunist, proletariatul Clujului a stat pe baricadele luptei de clasă în februarie 1933 şi octombrie 1935, a protestat împotriva dictatului de la Viena, s-a organizat pentru a prelua pute-

Casa în care s-a născut Matei Corvin

rea politică şi pentru a transforma vechile ateliere şi întreprinderi într-o citadelă industrială de prim ordin. Astăzi, dimensiunile economice ale Clujului se măsoară cu o puternică industrie constructoare de maşini, cu fabrici pentru prelucrarea metalului, ale industriei chimice, materialelor de construcţie, pielăriei şi încălţămintei, prelucrarea lemnului, industriei alimentare şi bunurilor de uz casnic, purtînd nume cunoscute pe mapamond — „Unirea", „Terapia", „Carabochim", „Tehnofrig", „Clujeana", „Libertatea", „Someşul", „Flacăra", „Armătura". Un drum de trei decenii — viaţă, deschis de actul fundamental al eliberării a transformat năzuinţele comuniştilor clujeni — români, maghiari, germani — în cea mai frumoasă realitate din întreaga existenţă a oraşului.

Cît de vechi este Clujul ? De cînd Publius Aelius Hadrianus, împărat roman din dinastia Antoninilor, fiul adoptiv al lui Traian, cuceritorul Daciei, a venit la Napoca pentru a-i acorda titlul de municipium, s-au scurs 1850 de ani.

Era în anul 124 al erei noastre.

EMIL POPA

Catedrala sf. Mihai

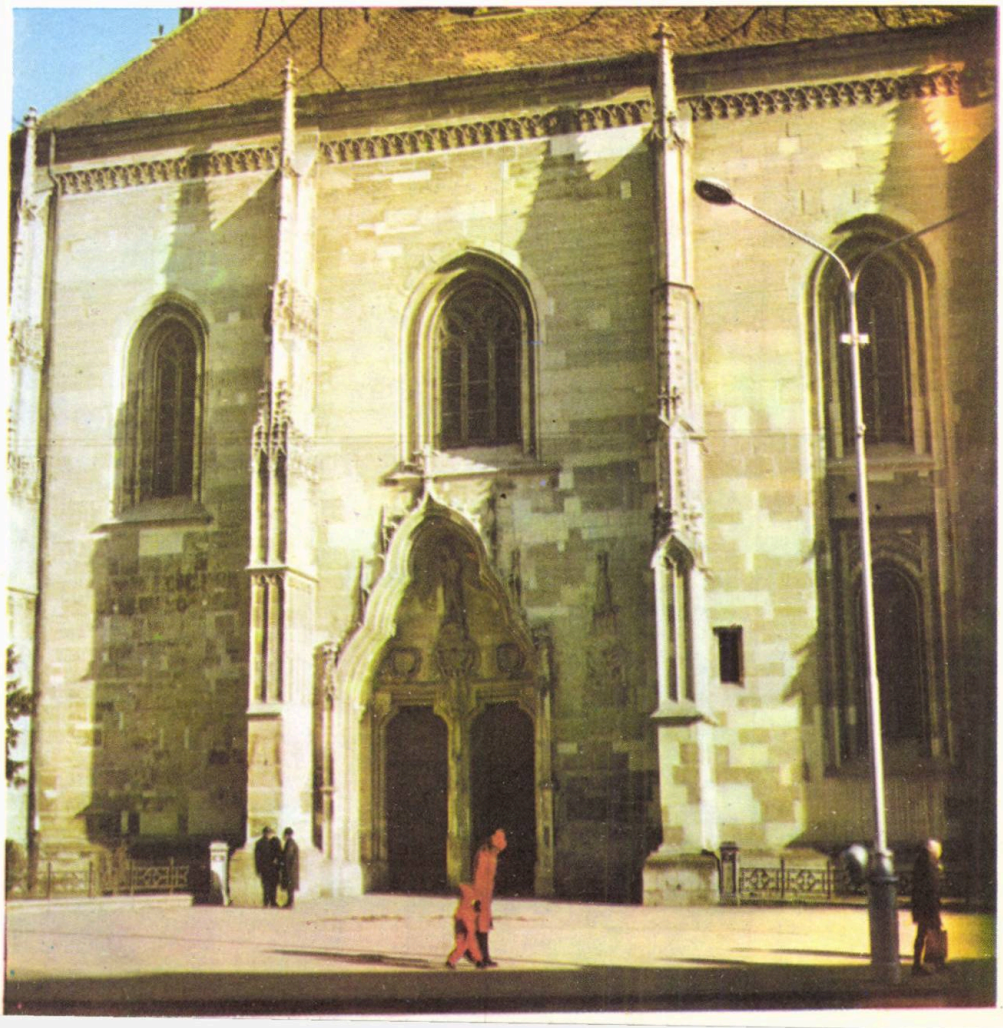

In memoriam

OTILIA CAZIMIR

S-a scris atît de mult despre farmecul irezistibil al Iaşului, încît cu greu mai poţi adăuga o metaforă fără teamă de a nu repeta ceea ce alţii au scris cu mai multă pricepere şi talent. Şi totuşi, nu reziști tentației. Păşind pe ulița Zlataust, pe lîngă biserica Sfîntul Ioan Gură de Aur, ctitorie, de la 1682, a lui Gheorghe Duca Voievod, zidită în numai 30 de zile, în ograda căreia se află mormîntul lui Barbu Lăutaru, pentru a da în strada Bucşinescu, unde la numărul patru descoperi casa memorială „Otilia Cazimir", te gîndeşti, fără să vrei, la „ulița copilăriei" şi la faptul că „dulcele tîrg al Ieşilor" adaugă, bogăţiei sale materiale şi spirituale, în fiecare zi cîte un nou mărgăritar la cununa sa de glorii. Ce altceva poate fi mica bijuterie de pe strada Bucşinescu unde, anul trecut, s-a deschis pentru marele public, poarta ospitalieră a casei în care a locuit şi creat poeta Otilia Cazimir. Totul este învăluit în aureola legendei, ca şi cum de la moartea ei au trecut decenii şi nu cîţiva ani. Îţi aminteşti cu nostalgie versuri duioase, pline de gingăşie, adresate cu mărinimie şi dragoste celor mici, florilor, inimilor. Pe o mică placă, lipită de peretele casei, citeşti săpate în marmoră, versurile : „Unde mi-e inima florilor ? / Dăruită-i, de mult tuturor...". Apoi privind mulţimea florilor din grădină, din căsuţa ei, continui cu emoţie lectura de pe plăcuţă, „Cînd o fi să mă duc, să mă duc, / Pentru voi am să-ntîrzii din mers / Să mai rup, să mai fur, să v-aduc / Cîte-un gînd, cîte-un vis, cîte-un vers..." Intri apoi, cu sfială, în cerdacul unei căsuţe modeste. Fiecare lucru este aşezat la locul lui. Cu grijă, parcă poeta ar fi părăsit acum casa, pentru a merge la o prietenă sau în oraş. Legenda se destramă. Dar numai pentru cîteva clipe. Din nou totul intră iar în legendă. Portretele lui Garabet Ibrăileanu şi George Enescu, ale bunei şi nedespărţite sore Margareta Gavrilescu, decedată cu trei luni înaintea poetei, apoi cărţile lui Topîrceanu, aproape toate ediţiile, colecţiile revistei „Viaţa Românească", un dulap cu multe cărţi, biroul, fotografii de familie, multe ilustrate cu pisici, bibelouri. Toate făceau parte din viaţa ei intimă, suflet nobil, cu dragoste de oameni, poetă a versurilor gingaşe, dedicate copiilor. Nimic ostentativ, ci totul aşa cum a fost. Un muzeu al contemplaţiei. Cele două cămăruţe, simple, modeste, pline de farmec şi poezie, redau atmosfera de linişte, sobrietate în care a trăit Otilia Cazimir. Este aici meritul Muzeului de Literatură a Moldovei, sub egida căruia se află casa memorială, că a lăsat totul, fiecare lucru la locul lui, aşa cum a fost, fără a interveni în mod inutil, cu modificări ce ar fi alterat atmosfera de linişte şi poezie din strada Bucşinescu. Atîta doar, că poate undeva, la intrare sau în prima cameră, ar fi putut fi montată o vitrină cu cărţi şi manuscrise, pentru ca vizitatorul mai puţin avizat să ia cunoştinţă, şi la ea acasă, de activitatea literară a poetei de-a lungul anilor. Aşa cum arătam la începutul acestei scurte notări, casa memorială „Otilia Cazimir" vine să sporească în mod strălucit, avuţia culturală a Iaşului, fiind un discret şi binemeritat omagiu adus unei poete talentate, locuitoare loială şi permanentă a cetăţii.

GELCU MAKSUTOVICI

ARTA BAROCĂ

în trei monumente orădene

1 *PALATUL BAROC (1762—1770), operă a arhitectului vienez Franz Anton Hillebrand, care a construit un edificiu impresionant, copie a palatului Belvedere din capitala Austriei. Clădirea are 365 de ferestre, simbolizînd astfel numărul de zile dintr-un an, fiind cel mai reprezentativ monument al barocului tîrziu de pe teritoriul țării noastre. Maria Tereza și fiul său, viitorul împărat Iosif al II-lea au fost în 1771, oaspeții somptuosului palat orădean. Din anul 1971 el găzduiește „Muzeul Țării Crișurilor", unul din principalele edificii muzeale din România.*

2 *CATEDRALA ROMANO-CATOLICĂ (1752—1780) a fost construită aproape simultan cu palatul vecin, după planurile aceluiași arhitect. Și de această dată dimensiunile neobișnuite (78,40×40m) ne pun în fața unui edificiu grandios, socotit drept cea mai mare biserică în stil baroc din țară.*

3 *BISERICA CU LUNĂ (1784—1792), produs al stilului de tranziție (baroc și neoclasic). În 1795 a fost instalat în turn un mecanism, unic în Europa, construit de frații Rupper. Cele două emisfere, una de culoare argintie, cealaltă neagră indică în fiecare zi poziția lunii.*

2

3

Legea
pentru păstrarea
mediului ambiant
condamnă
aceste imagini
la
o iremediabilă
dispariţie
Pledoaria
noastră
pentru
trecerea lor
definitivă într-o arhivă
fotografică
se intitulează :

OFENSIVA PENTRU MEDIUL PUR PENTRU NATURA NEPRIHĂNITĂ A PATRIEI

„În Republica Socialistă România protecţia mediului înconjurător constituie o problemă de interes naţional..."

Anchetă realizată de SILVIU NEGUŢ

Almanahul Turistic a iniţiat prezenta anchetă privind LUPTA ÎMPOTRIVA POLUĂRII ŞI A ALTOR FORME DE DEGRADARE A MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR — în scopul punerii în discuţie a principalelor probleme actuale privind protecţia naturii, a tot ceea ce a realizat mai de preţ civilizaţia românească în decursul timpului precum şi a sănătăţii oamenilor. În acest fel acţiunea noastră se înscrie în spiritul LEGII PRIVIND PROTECŢIA MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR votată în luna iunie 1973 de Marea Adunare Naţională, lege care, stabilind măsuri energice pentru a se evita în viitor orice pericol de distrugere a mediului înconjurător, subliniază, totodată, obligaţia tuturor cetăţenilor de a contribui la păstrarea purităţii aerului, apei şi solului : Înfăptuirea politicii de protecţie a mediului înconjurător este o îndatorire de bază a organelor puterii şi administraţiei de stat, a unităţilor socialiste, a tuturor cetăţenilor *(articolul 2). Ansamblul măsurilor adoptate este, în acest fel, menit* să asigure menţinerea şi îmbunătăţirea calităţii mediului, corespunzător cerinţelor desfăşurării armonioase a vieţii umane.

În dorinţa de a oferi cititorilor opinii autorizate, am invitat să răspundă anchetei noastre specialişti din diverse domenii care, în acelaşi timp, sînt şi reprezentanţi ai unor foruri sau instituţii cu importante responsabilităţi în combaterea degradării mediului.

Am adresat un număr de trei întrebări generale tuturor participanţilor şi alte trei-patru întrebări vizînd domeniul şi forul pe care îl reprezintă fiecare.

Mulţumim şi pe această cale tuturor participanţilor pentru deosebita amabilitate cu care au răspuns solicitării noastre.

Academician profesor universitar
doctor docent ŞTEFAN MILCU
Vicepreşedinte al Academiei R. S. România,
Director al Institutului de Endocrinologie
„C. I. PARHON".

Profesor universitar
doctor docent CEZAR LĂZĂRESCU
Preşedinte al Uniunii Arhitecţilor,
Rector al Institutului de Arhitectură
„Ion Mincu"

Profesor universitar
doctor VASILE CUCU
Vicepreşedinte al Societăţii
de Ştiinţe Geografice,
Prorector al Institutului Central
de Perfecţionare a Personalului Didactic

1. Vă rugăm să vă referiţi la avantajele ce decurg, pentru domeniul pe care-l reprezentaţi, din aplicarea Legii privind protecţia mediului înconjurător.

2. Transpunerea în viaţă a măsurilor preconizate de această lege va comporta cheltuieli materiale însemnate în vederea asigurării purităţii aerului, apelor şi a solului. Pentru a realiza, însă, o eficientă punere în practică acestor măsuri este necesară atît crearea unor „opinii" în masele largi de cetăţeni cît şi pregătirea de cadre specializate în urmărirea şi combaterea degradării mediului. Cum vedeţi rezolvarea acestor probleme ?

3. Nimănui nu-i este greu să-şi dea seama că Dîmboviţa — la fel ca multe alte rîuri ale ţării — este poluată datorită deversării apelor reziduale de către întreprinderile industriale.

Inginer VASILE CHIRIAC
Director al Institutului de Studii, Cercetări și Proiectări pentru Gospodărirea Apelor

Profesor universitar doctor VASILE DRĂGUȚ
Director al Direcției Monumentelor Istorice și de Artă

NICOLAE TONIUC
Secretar științific al Comisiei pentru ocrotirea monumentelor naturii

Unul dintre proiectele planului de sistematizare a capitalei propune, ca remediu, transformarea Dîmboviței în autostradă. După părerea noastră, o autostradă care ar străbate principalul nod rutier al țării ar reprezenta înlocuirea unei surse nocive cu alta — automobilul electric nepoluant aflîndu-se încă pe planșetele proiectanților — dar, mai ales, ne gîndim la faptul, aproape incredibil, că Bucureștiul ar putea fi lipsit de acest element pitoresc al cadrului său geografic, care îi poate spori originalitatea urbanistică și calitatea microclimatului. Vă rugăm să exprimați, în spiritul legii adoptate, punctul dv. de vedere în această problemă, precum și în aceea a înscrierii rîurilor (cu ape cristaline !) ca elemente active în peisajul tuturor categoriilor de așezări din țara noastră.

Academician profesor universitar doctor docent ŞTEFAN MILCU

1 : Legea pentru protecţia mediului înconjurător este un act normativ de mare importanţă pentru rezolvarea uneia din cele mai actuale şi urgente probleme ale construcţiei sociale în ţara noastră.

Atenta analiză a proiectului de lege ne arată că, atît prin prevederile lui directe cît şi prin înfiinţarea Consiliului Naţional pentru Protecţia Mediului Înconjurător, se vor crea condiţiile necesare nu numai pentru rezolvarea obiectivelor cuprinse în lege, dar în egală măsură şi pentru formarea unei conştiinţe ecologice în gîndirea oamenilor.

Legea va contribui la formarea unei noi responsabilităţi în orice acţiune de amenajare a teritoriului naţional, în amplasarea unităţilor industriale, în construcţia de hidrocentrale, canale de irigaţie şi noi aşezări umane, ce modifică inevitabil, mediul natural. Prin ansamblul prevederilor ei, legea ne obligă să judecăm toate aceste acţiuni după criteriul ecologic şi economic în acelaşi timp şi nu exclusiv economic.

2 : Într-adevăr în ţara noastră deteriorarea mediului înconjurător are dimensiuni minore în comparaţie cu situaţia din unele ţări dezvoltate, în care procesul a început odată cu prima revoluţie industrială, s-a accelerat şi agravat în ultimele decenii.

Trebuie să evităm transformarea mediului natural într-un „habitat" în care calitatea vieţii omului să scadă pînă la limitele permise pentru existenţa speciei. Prin aplicarea prevederilor legii protecţiei mediului înconjurător, la care ne-am referit, vom reuşi să folosim resursele naturii fără risipă, cu respectarea frumuseţii peisajului ţării noastre şi evitarea poluării generatoare de intoxicaţii, boli şi tulburări de comportament profesional şi social.

Un rol hotărîtor în obţinerea acestor rezultate îl are, pe de o parte informarea şi educarea oamenilor în problemele ecologiei în general şi a celei umane în special, iar pe de altă parte formarea de specialişti şi investigarea ştiinţifică a relaţiilor complexe om-mediu înconjurător. Dacă ştiinţa, prin tehnologia defectuos aplicată, a generat degradarea şi poluarea mediului înconjurător, tot ştiinţa ne oferă tehnologia depoluantă. A apărut o nouă ramură industrială, cu o rentabilitate surprinzătoare, care proiectează şi realizează aparatura şi procedeele de prevenire şi combatere a poluării. Ceea ce se adaugă la preţul produselor, se compensează însutit prin rentabilitatea industriei antipoluante şi prin efectele indirecte ale protecţiei mediului de viaţă şi a sănătăţii oamenilor.

3 : Dîmboviţa este, din nefericire un exemplu de intensă poluare şi de transformare într-un canal de colectare. În cel de-al 4-lea deceniu se mai vedeau pescari pe malul Dîmboviţei, dar de cel puţin un deceniu rîul este probabil în mare măsură fără viaţă.

Utilizarea albiei rîului ca un traseu rutier apare ca o concluzie logică a unui rîu-canal deversor cu ape murdare şi rău mirositoare. Dar pentru peisajul oraşului ar fi o pierdere. Este suficient să parcurgem malurile înverzite cu sălcii şi arbuşti, îndeosebi între Grozăveşti şi Piaţa Senatului, pentru a-i regreta dispariţia. Să adăugăm rolul ce-l are de la marcarea oraşului Bucureşti în geografia ţării, la care Dîmboviţa participă ca o componentă caracteristică.

Soluţia ideală ar fi creşterea debitului de apă pînă la un multiplu ce va fi apreciat ca posibil de specialişti şi instalarea de filtre la gurile de vărsare ale canalelor colectoare (unul din cele mai condamnabile dispozitive ale sistemului iniţial de canalizare al Bucureştiului). Dîmboviţa nu-şi va putea recupera totuşi calităţile rîului, a cărui apă era consumată de locuitori înainte de transformarea sa în canal colector, decît prin restructurarea sistemului de canalizare şi evitarea deversiunii apelor pe traseul urban al rîului.

Cunoscuta butadă a dr-ului Urechia : „Dîmboviţă apă dulce / Cin-te bea nu se mai duce". „Nu se mai duce că moare" ! marchează clar mizerabila degradare a cristalinelor ei ape, cu susur de basm la izvoarele din adîncul munţilor Păpuşa şi Iezerul.

În anul 1970 a apărut la Editura Ştiinţifică, în traducere, o carte care n-ar trebui să lipsească din biblioteca nimănui : ÎNAINTE CA NATURA SĂ MOARĂ. În această lucrare, atît de sugestiv intitulată şi pe care dumneavoastră o numiţi în prefaţă „un izvor generos de cunoştinţe, de idei şi de incitaţie la reflectare", autorul, biologul francez

Jean Dorst, semnalînd erorile regretabile ale trecutului, relevă faptul că marile probleme ale ocrotirii naturii sînt în realitate strîns legate de supraviețuirea omului pe pămînt. Vă rugăm, pe dumneavoastră, să dezvoltați această idee.

Rareori o carte m-a impresionat mai adînc ca lucrarea biologului Jean Dorst. Datele prezentate cu sobrietatea omului de știință sînt tot atîtea proteste, mustrări și semnale de alarmă pentru pustiirea planetei și distrugerea absurdă a celor mai variate forme de viață.

Titlul cărții este sugestiv pentru ce se va întîmpla, inevitabil, dacă acest proces va continua. Omul va dispare la rîndul lui. Singur nu va putea supraviețui, pentru că, de la apariția sa, a făcut o unitate cu mediul lui de viață. Dar această unitate a fost ruptă prin exploatarea nesăbuită a resurselor naturale, prin poluarea și distrugerea nemotivată și ireversibilă a plantelor și animalelor ; prin deteriorarea progresivă a mediului de viață necesar speciei umane.

Trebuie să ținem seama în relațiile om-mediu de viață și de capacitatea speciei umane de-a transforma mediul natural într-unul cultural, prin care s-a realizat progresul și apariția civilizației. Problema nu se reduce deci la conservarea naturii în stare de sălbăticie, ci la utilizarea și la transformarea ei, folosindu-i-se cu înțelepciune resursele, fără a polua și crea un mediu impropiu pentru viață ; obiectiv pe deplin realizabil dacă se vor folosi rațional știința și tehnologia.

Poluarea, acest vampir modern, în afară de faptul că duce la degradarea terenurilor, la scăderea producțiilor medii la hectar, la apariția de malformații la animale — și atîtea alte consecințe — afectează din plin sănătatea oamenilor. Care sînt consecințele poluării pe plan medical în țara noastră și ce curs ar fi urmat în perspectivă dacă nu ar fi fost reglementată problema protecției mediului înconjurător și implicit a sănătății populației ?

Ecologia umană promovează omul și mediul ca un sistem, iar sănătatea ca un proces și o rezultantă a unor interacțiuni permanente. Sănătatea poate fi definită și măsurată prin gradul de capacitate adaptivă. Calitatea mediului intervine deci în starea de sănătate a unei populații, cu implicații în profilaxia și tratamentul bolilor.

Este evident că poluarea poartă potențial un număr infinit de factori și condiții patogene. Dacă ne referim concret la poluarea aerului, apei și solului, vom sesiza considerabila agresiune ce o suferă milioane de oameni ce trăiesc și muncesc într-un mediu integral sau parțial poluat. Iată un exemplu negativ : poluarea aerului prin praf de rocă, produsă în fabricile de ciment, în mine, cariere. Cei 200 metri pătrați de suprafață de absorbție oferită de plămînii omului, fac acest organ deosebit de vulnerabil la poluarea aerului. În exemplele citate apar în prima etapă bronșita cronică, rinitele, astmul alergic, emfizemul și în fine silicoza. Pînă și copii din localitățile poluate au diferite afecțiuni ale aparatului respirator, îndeosebi bronșite și rinite !

În țara noastră este organizată o combatere susținută, preventivă și curativă, a bolilor determinate de poluarea mediului de viață și de cel profesional, la nivelul Ministerului Sănătății, institutelor de cercetări, a catedrelor de igienă, protecția muncii și de boli profesionale. Aplicarea măsurilor cuprinse în Legea pentru protecția mediului va conferi o și mai mare eficacitate acestor acțiuni medico-sanitare.

Primul pas spre dezvoltarea „conștiinței ecologice" a oamenilor o constituie „descoperirea" mediului înconjurător. Cum considerați că trebuie acționat pentru ca toți oamenii să capete convingerea că este în interesul lor să mențină, și să restabilească echilibrul ecologic ?

O noua atitudine, bazată pe o nouă concepție a oamenilor despre unitatea lor cu mediul de viață și despre natură, ca un prieten ce trebuie protejat și ale cărui resurse trebuie utilizate în necesitatea prezentului dar și în perspectiva viitorului, definește „conștiința ecologică". Această conștiință generează o nouă responsabilitate ce caracterizează epoca noastră, pe măsura capacității omului de-a stăpîni și controla majoritatea fenomenelor naturale.

Pentru a dobîndi această nouă dimensiune spirituală este necesară o vastă, permanentă și complexă acțiune educativă începută din învățămîntul elementar, continuată în cel universitar și în educația permanentă a adulților. Trebuie creat un curent de opinie împotriva distrugerii plantelor și animalelor, împotriva folosirii iraționale și poluante a resurselor naturale împotriva criteriului exclusiv economic în amenajarea teritoriului și construcția de uzine și fabrici, de canale de irigație și hidrocentrale. Să încurajăm și să

Cabana Muntele Roșu
foto ION PETHEU

susținem acțiunile organizațiilor care militează în acest scop, cum sînt Comisia monumentelor naturii, Comisia pentru protecția mediului înconjurător. Comisia om-biosferă și Comisia pentru combaterea poluării.

Să se introducă în programul educativ al pionierilor, tematici și acțiuni convingătoare de protecția animalelor și plantelor și, în genere, a mediului înconjurător.

Să fie începute și susținute cercetări științifice ale problemelor ecologice în specificul țării noastre.

Să se înființeze o decorație prin care să fie evidențiați militanții pentru protecția mediului și conservarea frumuseților naturii în țara noastră.

Să facem astfel ca fiecare cetățean al patriei noastre să simtă solidaritatea pentru viitor în toate acțiunile ce modifică înfățișarea și sănătatea mediului de viață.

Profesor universitar doctor docent CEZAR LĂZĂRESCU

1 : Ca arhitect și urbanist am privit apariția acestei legi cu un deosebit interes pentru că specificul profesiunii mele este legat de mediul de viață al omului. Fie că este vorba de amenajarea unui cadru natural existent, fie de crearea unuia nou. În aceste condiții era firesc să fim îngrijorați de creșterea continuă a gradului de poluare a apelor, a atmosferei, a nocivităților care stînjenesc buna dezvoltare a orașelor țării noastre și îngreunează îmbunătățirea condițiilor de viață. Era firesc, de asemenea, ca un regim ca al nostru, care pune pe un prim plan al preocupărilor grija față de om, să studieze această problemă sub toate aspectele și să găsească mijloacele cele mai rezonabile pentru înlăturarea lor.

2: Desigur că între aceste probleme pe care succint le numim „poluări", deși sînt foarte vaste atît ca natură cît și ca intensitate sau arie de răspîndire, probleme majore, la prima vedere, ar părea cele create de industrie. Spun la prima vedere pentru că nu totdeauna ele sînt, sau vor fi, cele mai importante și pentru că sînt convins că în cadrul legii respective își vor găsi soluțiile corespunzătoare. Dar, deosebit de importante sînt așa-zisele poluări la care contribuie fiecare dintre noi. Prin lipsa de grijă față de mediul înconjurător, față de natură, față de casa sau cartierul în care locuim, față de viața celor din jur, față de tot ceea ce natura ne-a dat sau mîna omului a construit. Aceste din urmă aspecte deși par minore sînt la fel de importante ca și primele, cele privind poluările industriale. N-aș da decît două exemple pentru a fi mai ușor înțeles : cum arată un loc pitoresc de pe Valea Prahovei sau de la Snagov după o duminică sau ce se întîmplă în unele parcaje din cartierele de locuit, dimineața, după ce se pleacă la lucru !

În fond problemele de protecție a mediului înconjurător sînt probleme etice și sociale. Și ele pot fi influențate, cred, cu mult mai multă eficiență printr-o activitate de educație continuă decît prin soluții tehnice.

3 : Eu consider că Dîmbovița în situația actuală nu este un element pitoresc al capitalei ci dimpotrivă un canal deschis și de aceea n-aș exclude de loc posibilitatea transformării ei într-o arteră de circulație. O arteră de circulație nu trebuie să însemne neapărat o sursă de poluare pentru că o asemenea arteră poate să fie, cel puțin parțial, rezolvată în spațiul dintre nivelul apei și planșee sau dublată de spații verzi care să rezolve problema. Desigur că ar fi deosebit de interesantă existența unei oglinzi de apă în zona centrală a orașului care să sporească, așa cum spuneți dumneavoastră, originalitatea urbanistică și calitatea microclimatului. Dar ea ar trebui să aibă niște dimensiuni care să justifice această denumire, de oglindă de apă. Desigur mie ambele soluții mi se par posibile și în orice caz mai bune decît situația actuală. Însă amîndouă necesită niște fonduri care pun în cumpănă aprecierile de mai sus...

Explozia urbană care se manifestă în prezent pe plan mondial este caracteristică și țării noastre. Cunoscînd faptul că procesul de urbanizare ridică sau creează numeroase probleme privind folosirea rațională a spațiului de care dispun orașele, amplasarea întreprinderilor sau a zonelor industriale și limitarea sau îndepărtarea activităților poluante, realizarea unei rețele de transport care să permită descongestionarea orașului și să faciliteze deplasările individuale către locurile de muncă, educație, distracție etc., cum

îşi propun urbaniştii români să rezolve aceste probleme, care vizează în fapt ameliorarea condiţiilor de mediu şi de viaţă în oraşe, într-o epocă de creştere rapidă a populaţiei urbane a ţării ? Ce înţelegeţi printr-un „oraş-grădină" ?

Multe din prevederile Conferinţei Naţionale a Partidului Comunist Român din anul 1972, care s-a ocupat îndeaproape de sistematizare şi de urbanizare, au trasat linii foarte clare de dezvoltare a ţării noastre în acest domeniu. Toate vizau această corelare a procesului de dezvoltare urbană cu ameliorarea condiţiilor de viaţă, de mediu, de protejare a naturii. De fapt prevederile vizau, cel puţin într-o primă etapă destul de cuprinzătoare, dezvoltarea urbană în limitele actuale printr-o mai justă valorificare a teritoriului existent. Era evidentă grija pentru limitarea la minimum posibil — înţeleg prin aceasta strictul necesar — a implantării de noi obiective de orice natură, de orice fel în natura înconjurătoare. Ori mie mi se pare că aceasta ilustrează profund poziţia conducerii ţării noastre în problema pe care aţi enunţat-o.

Desigur că explozia urbană este un efect al unor condiţii de dezvoltare economică şi de rezolvare a unor probleme sociale specifice fiecărei ţări în parte. Programul naţional de sistematizare, elaborat de specialişti în acest domeniu, va crea cadrul corespunzător acestei dezvoltări. Dar nu numai elaborarea unui plan, a unui program este esenţială ci şi respectarea lui. În intenţiile oricărui urbanist există dorinţa ca noul cadru de viaţă pe care-l organizează să fie cît se poate de bun. Unul din elementele caracteristice unui asemenea proces îl constituie existenţa în dimensiuni corespunzătoare a spaţiilor verzi plantate.

Termenul de **„oraş-grădină"** este uzitat în practica internaţională şi există şi numeroase exemple care ilustrează justeţea acestei păreri. Din păcate, orice societate în curs de dezvoltare se supune condiţiilor economice care au un cuvînt greu de spus şi multe din spaţiile naturale prezente iniţial şi-au găsit o folosinţă, aparent mai rentabilă, cu o altă destinaţie.

Ce înseamnă sau ce va însemna pentru un oraş absenţa poluării ?

Eu nu cred că se poate înlătura orice fel de poluare dintr-un oraş. Cred, însă, că se pot lua măsuri pentru ca diversele feluri de poluare să fie atît de reduse încît să nu devină dăunătoare. Dacă vrem să fim realişti e greu să concepi un oraş fără maşini. Pe de altă parte puternica dezvoltare a tehnicii în toate domeniile va aduce altfel de poluare pe care încă nu o avem sau de care încă nu sîntem conştienţi. De exemplu ultrasunetele !

Armonia, frumuseţea şi atractivitatea aşezărilor noastre este atît o problemă de rezolvare arhitectonică a ansamblurilor de construcţii cît şi una de introducere a elementelor naturii în citadin. Ce preocupări există în ţara noastră în prezent şi în perspectivă, în acest sens ?

Aş răspunde printr-un argument privind însuşi învăţămîntul de arhitectură şi urbanism. În condiţiile progresului tehnic în toate domeniile şi în special în cel din construcţii, care ne interesează, noi considerăm că una şi poate prima dintre căile de personalizare a oraşelor noastre este păstrarea şi valorificarea specificului natural al fiecărei aşezări omeneşti. Nu fiecare casă în parte ci modul în care, mediul construit de om se îmbină cu cel natural, dă personalitate oraşului. Aş vrea să dau un singur exemplu. Oricine a vizitat recent Deva a fost plăcut impresionat de orientarea urbanistică a oraşului spre vechea cetate. La fel Braşovul, Piatra Neamţ sau noile staţiuni de pe litoral.

Aş putea spune că în acest domeniu este important să vezi oraşele mari ale ţării în care edilii respectivi se preocupă de amenajarea zonelor înconjurătoare oraşului, de o cît mai bună integrare a lor în viaţa urbană. Este suficient să ilustrăm această afirmaţie menţionînd zona lacurilor şi pădurilor din jurul Bucureştiului, cu toate amenajările deosebite care s-au făcut în ultimul timp.

Profesor universitar doctor VASILE CUCU

1 : Geografia ca ştiinţă atrage atenţia asupra faptului că orice modificare, voită sau nu, conştientă sau spontană, adusă unui component al mediului geografic are în mod inevitabil consecinţe asupra celorlalte componente. Este un fel de „lanţ al slăbiciunilor", dacă vreţi !

Iată de ce, pentru mine ca geograf, problema de fond constă pe de o parte în a acționa în direcția menținerii echilibrului geografic, iar pe de altă parte de prevenire a dezechilibrelor naturale sau de combatere a unor eventuale acțiuni distructive cauzate fie de fenomene naturale, fie de fenomene antropice.

Pentru țara noastră, problema degradării mediului se pune îndeosebi în direcția prevenirii acestui fenomen. Nu trebuie însă uitat faptul că o serie de industrii construite în anii trecuți sînt situate în zone geografice cu particularități deosebite. Mă gîndesc la unele activități industriale localizate în bazine, depresiuni închise, văi deschise într-o singură direcție în care condițiile microclimatice, meteorologice în general, relieful și alți factori, îngreuiază posibilitățile de dispersie a unor poluanți, îndeosebi a celor gazoși și chiar a unor particule aflate în suspensie. Un exemplu concludent poate fi cursul superior al Văii Jiului sau chiar valea Tîrnavei Mari. Putem adăuga marile concentrări industriale, cum sînt zonele Baia-Mare—Firiza sau Hunedoara—Călan—Simeria și în general zonele urbane unde în ultimii ani a intervenit un proces puternic de construcții (ansambluri de locuințe, platforme industriale etc.), fapt care duce la aglomerarea populației, la intensificarea circulației auto și de pietoni, la folosirea intensivă a terenurilor.

Viziunea noastră ca geografi este mult mai largă în ceea ce privește protecția mediului înconjurător. Avem în vedere modul de gestiune rațională a tuturor resurselor. În industrie ne referim la aspectele de amplasamente în raport cu componenții naturali, la efectele nocive ale unor industrii implantate fără a se ține seama de poziția lor geografică — de exemplu, industria cimentului. N-aș vrea să vă rețin atenția asupra fabricilor de la Bîrsești — Tîrgu Jiu, Comarnic și altele care sînt amplasate chiar în habitatul uman. Situația este identică și în alte ramuri, cum sînt industria chimică, metalurgică și chiar ușoară. Nu putem trece cu vederea nici faptul că aceste fenomene apar și în celelalte domenii de activitate, cum este de exemplu agricultura. Mă refer îndeosebi la o serie de dezechilibre determinate de factori climatici, antropici care au dus la inundații, la unele fenomene de sărăturare a unor soluri productive și, mergînd mai departe, chiar la poluarea resurselor naturale de apă, degradarea pînă și a pînzei freatice de apă. Există încă suprafețe considerabile supuse degradărilor naturale, cum sînt eroziunea, alunecările, precum și unele efecte deduse din creșterea consumului de îngrășăminte și folosirea biostimulatorilor.

Finalizarea preocupărilor noastre geografice — instructive sau de cercetare — constă în folosirea tuturor mijloacelor pentru optimizarea teritoriilor, pentru „crearea" unui mediu geografic sănătos atît pentru noi cît și pentru generațiile viitoare.

2 : În țara noastră, conducerea de partid și de stat a avut în permanență preocupări îndreptate în direcția apărării mediului înconjurător. Avem o legislație națională, măsuri instituționale la toate nivelele administrative, a fost stimulată cercetarea științifică în vederea reglementării și armonizării factorilor din mediul ambiant. Există deja un bun început în ceea ce privește formarea, educarea și atragerea unor mase largi de populație la acțiunile de protecție a mediului înconjurător. Credem însă că se impune o cunoaștere mai sistematică, continuă a tuturor fenomenelor care vizează relațiile dintre om și natură, protejarea mediului înconjurător.

În afară de cerințele de informare prin mijloace de largă accesibilitate, cum sînt presa locală, presa centrală, reviste de specialitate, radio, televiziune etc., se impune o cunoaștere organizată la nivelele de formare, de educație a tineretului. Mă gîndesc la rolul pe care poate să-l joace în această direcție școala generală, liceul, învățămîntul superior în general. Din păcate pînă în prezent receptivitatea unor factori de decizie față de aceste probleme este încă redusă, programele de liceu, de exemplu, îmbunătățite în urma noilor reglementări cu privire la dezvoltarea și perfecționarea învățămîntului nu au găsit încă loc predării unor asemenea probleme majore.

Ca o latură pozitivă am putea sublinia faptul că în învățămîntul superior, respectiv la Facultatea de geografie, asemenea probleme sînt deja constituite într-un curs special — „Geografia mediului înconjurător" — care va fi predat începînd cu anul universitar 1973—1974 ,adăugînd la aceasta preocuparea tuturor facultăților de geografie din țară de a introduce asemenea aspecte în cursurile fundamentale și îndeosebi în cele de geografie economică.

3 : Pentru mine ca specialist, Dîmboviță, care face parte integrantă din istoria și ființa Bucureștiului, este un component care ar putea fi încadrat în compoziția urbanistică a capitalei noastre. Cunosc faptul că există păreri diferite ale unor specialiști, unele vizînd menținerea stării ei de canal colector și acoperirea cursului. Personal, consider că se impune o concep-

ție tehnică de reorientare a rezidurilor industriale, sau menajere (prin sisteme care să evite cursul rîului) de așa manieră încît Dîmbovița să-și mențină cursul ei deschis. Mai mult, s-ar putea preconiza unele amenajări ale rîului — bazinete, căderi de apă etc. — pe întreg sectorul care traversează orașul. În acest fel, Dîmbovița actuală — un adevărat canal colector — ar putea deveni o zonă de atracție, de agrement pentru locuitorii orașului.

Dealtfel, prezența rîurilor în viața orașelor și satelor ar trebui să ne preocupe mai mult. Indiferent de dimensiunile cursurilor lor, apele curgătoare au jucat și joacă încă un rol bine definit în ființa fiecărei așezări omenești.

Cunoscînd preocupările dumneavoastră pe linia definirii conceptului de „mediu geografic", aș dori să ne spuneți dacă există un punct de vedere geografic privind accepțiunea de „mediu înconjurător", precum și vreo diferență între noțiunile de „mediu ecologic" și „mediu geografic" ?

Cred că în conținut noțiunea de „mediu înconjurător" are aceeași semnificație pentru toate științele. Există însă, evident, unele deosebiri, nuanțe, în modul de abordare a complexității pe care o prezintă aceasta.

Oamenii transformă într-atît mediul geografic încît dependența directă a omului de natură scade mult mai repede decît observăm noi, crește considerabil gradul de utilizare de către societate a elementelor mediului geografic și complexitatea legăturilor dintre om și natură se amplifică. În acest sens mediul geografic sau mediul înconjurător nu mai poate reprezenta doar condițiile naturale exterioare ale vieții sociale, așa cum îl mai întîlnim definit într-o serie de dicționare sau enciclopedii. După opinia noastră, trebuie arătat răspicat că factorul transformator — colectivitatea omenească — nu poate fi concepută undeva „în afara" mediului geografic. Din contră, preponderența și actualitatea structurilor socio-umane demonstrează considerarea omului și a activităților sale ca atare. Dealtfel și definiția **mediului înconjurător**, dată prin recenta lege adoptată de Marea Adunare Națională, confirmă din plin o asemenea viziune.

În sensul arătat, noi definim **mediul geografic ca spațiul de interferență și interacțiune complexă, permanentă și de o natură specifică tuturor geosferelor, în care omul și activitățile sale tind să devină componentul hotărîtor al sistemului respectiv.** În acest spirit geografia modernă nu mai este doar descrierea clasică a feței pămîntului. Ea este obligată de procesul general al cunoașterii să studieze procesele geografice care se produc în mediul geografic numai în interacțiunea lor și numai ca rezultat al relațiilor structurale care au loc în cadrul acestuia, privit ca un tot unitar dinamic și complex.

Încă în 1931, Simion Mehedinți preciza, în celebra sa lucrare „Terra — introducere în geografie ca știință", că „prevederea cursului fenomenelor este ultima treaptă de pozitivare a unei științe". Ce contribuții și-au adus geografii români, în spiritul acestui deziderat, la preîntîmpinarea degradării mediului geografic al țării ? Vă rog, de asemenea, să vă referiți și la alte exemple concludente privind degradarea mediului geografic al țării noastre și, eventual, la unele pe cale de a se produce și care trebuie preîntîmpinate.

Generațiile de geografi care au apreciat orientarea științifică fundamentală și practică a lui S. Mehedinți și a altor geografi contemporani lui, au adus contribuții valoroase în această direcție. Adevăratele preocupări practice de acest fel au apărut, însă, în ultimele decenii. Exemplele sînt numeroase. Aș menționa doar faptul că, pentru prima oară în țara noastră, geografii — în cadrul colocviilor naționale de geografia populației și așezărilor, care au loc din 3 în 3 ani, precum și cu prilejul manifestării științifice cu caracter interdisciplinar organizată în anul 1970 de către catedra de geografie economică de la Facultatea de geologie-geografie din București — au relevat necesitatea unor studii sistematice fundamentale și practice în acest domeniu.

Noi, ca geografi, încercăm să „avertizăm" asupra unor situații care mai tîrziu ar putea determina stări de lucruri irecuperabile. De exemplu în privința faunei țării noastre, care era recunoscută prin bogăția și diversitatea ei. O analiză de detaliu asupra situației actuale a unor specii de stepă ca prepelița, dropia, potîrnichea sau chiar a ciocîrliei, presurei, uliului de stepă, vulturului de baltă etc. ne-ar oferi exemple semnificative în sensul diminuării efectivelor acestora. V-ați pus vreodată, bunăoară, întrebarea : de ce numărul rîndunicilor de cîmpie sau chiar al berzelor, „pare" din ce în ce mai redus ? De ce se reduce numărul căprioarelor, fazanilor, cerbilor lopătari și al altor viețuitoare ?

Există zone geografice bine individualizate care trebuie să stea mai mult în aten-

ţia noastră, în direcţia ocrotirii şi protejării mediului: Delta Dunării, Dobrogea de Nord, rezervaţiile naturale, nemaivorbind de zonele turistice recunoscute. Trebuie de asemenea acordată mai multă atenţie protejării terenurilor agricole şi aşezărilor rurale. Ma refer la faptul că într-o serie de judeţe, între care Vrancea, aproape 94% din suprafaţa agricolă şi forestieră prezintă diferite grade de eroziune. Există încă amplasamente de ferme zootehnice care incomodează viaţa în aşezările din imediata lor apropiere, fapt ce dovedeşte necunoaşterea fenomenelor meteorologice locale.

Credeţi că fenomenele poluării pot fi complet evitate, de exemplu în cadrul aşezărilor urbane sau chiar rurale?

Cadrul instituţional-organizatoric creat de Legea privind protejarea mediului înconjurător îndeamnă la încredere şi optimism. Consider însă că aici mai intervin şi alţi factori. Mă refer, în mod deosebit, la concepţia noastră cu privire la construcţia de oraşe, la structura reţelei urbane şi rurale în general.

În condiţiile în care vom evita supraaglomerările urbane şi vom respecta măsurile preconizate pe linia modernizării, urbanizării satului, diminuarea, dacă nu eliminarea poluanţilor este realizabilă.

Este cred, perioada cînd trebuie să creem o opinie mai largă, de **încredere în viabilitatea şi vitalitatea oraşelor mici**, să impulsionăm dezvoltarea complexă a acestora. În acest fel, reducem mirajul pentru oraşele mari, asigurăm stabilitatea populaţiei şi chiar dezvoltarea echilibrată a însuşi oraşelor mari.

În acest context, apreciez ca fiind de o valoare excepţională, pentru dezvoltarea viitoare a ţării noastre, documentele Conferinţei Naţionale a P.C.R. din iulie 1972, prin care se prevăd condiţiile de creere a unui număr însemnat — cîteva sute — de noi centre urbane în următorii 15—20 de ani. În acest fel, evităm — în mod obiectiv — tendinţele de gigantism urban, asigurăm urbanizarea treptată — fără a ignora agricultura — a întregului teritoriu. Se înţelege, deci, că sînt adeptul, cel puţin pentru ţara noastră, a predominaţiei oraşelor mici şi mijlocii, cu o dotare tehnico-edilitară, social-culturală şi economică la nivelul cerinţelor epocii actuale.

Ce preocupări există în cadrul „Societăţii de ştiinţe geografice" în problema protecţiei mediului înconjurător?

Există un program complex de acţiuni pe linia informării specialiştilor şi opiniei publice cît şi prin cercetările ce le întreprindem. Revista „Terra" are o rubrică permanentă care dezbate, cu sprijinul preţios al organelor de partid judeţene, diferite aspecte izvorîte din „Legea privind protecţia mediului înconjurător".

Organizăm acţiuni ştiinţifice de mare prestigiu, cum este cel de al IV-lea Colocviu Naţional de Geografia Populaţiei şi Aşezărilor, în cadrul căruia se vor dezbate, în secţiuni separate, asemenea probleme. Semnificativă este şi angajarea tuturor profesorilor de geografie la culegerea materialului necesar elaborării dicţionarelor geografice pe judeţe.

Faţă de toate aceste preocupări, cred însă că ar trebui un mai mare interes şi receptivitate din partea organelor interesate, fapt care ar determina evitarea unor paralelisme în cercetare şi evident a cheltuielilor inutile.

Inginer VASILE CHIRIAC

1: În mod firesc legea privind protecţia mediului înconjurător a fost primită cu o deosebită satisfacţie de către cercetători şi proiectanţi, ale căror preocupări se înscriu în mare măsură în contextul general al acţiunilor pentru protecţia apelor şi gospodărirea raţională a acestora.

Apreciind importanţa cu totul deosebită a acestei legi, menite să asigure, în contextul dezvoltării vertiginoase a economiei naţionale, menţinerea echilibrului ecologic precum şi a condiţiilor de viaţă şi de muncă, aş sublinia faptul că, aşa cum se stipulează în primul articol, protecţia mediului înconjurător constituie o problemă de interes naţional, o parte integrantă a activităţii generale de dezvoltare economico-socială a ţării.

Legea privind mediul înconjurător focalizează, nu numai atenţia omului de pe poziţia cetăţeanului care trebuie să cunoască actele normative, ci implică şi participarea activă a acestuia. Se întrevede astfel realizarea unuia din dezideratele majore ale politicii partidului nostru — lăsarea ca moştenire generaţiilor viitoare nu numai a unei economii dezvoltate, ci şi a resurselor necesare, dintre care apa de bună calitate consider că ocupă primul loc.

Sf. Gheorghe-Deltă

Ceea ce privește direct „Institutul de studii, cercetări și proiectări pentru gospodărirea apelor" cred că se poate rezuma la următoarea idee: poluarea apelor și în general a mediului ambiant nu constituie un rău ireversibil al secolului XX și nici o problemă pe care va trebui să o rezolve generațiile viitoare, ci un domeniu nou de investigație, care va trebui ca în scurt timp să ofere soluții în acest sens. De altfel, rezultatele obținute în cei aproape 15 ani de activitate în această direcție au confirmat și întăresc tot mai mult ideea că, pentru țara noastră, problemele de poluare a mediului sînt evitabile și reparabile.

Faptul că politica de protecție a mediului înconjurător constituie o parte integrantă a activității generale de dezvoltare planificată a economiei țării, reprezintă unul din avantajele primordiale, cu atît mai mult cu cît industria, agricultura și celelalte ramuri ale economiei — surse potențiale de poluare — sînt în plină dezvoltare. Aș menționa în acest sens una din direcțiile importante de cercetare pe care le are în vedere I.S.C.P.G.A.: prognoza influenței viitoarelor obiective economice asupra echilibrului ecologic și prevederea unor măsuri corespunzătoare de protecție a apelor.

2: În 1306, un cetățean al Londrei a fost judecat și condamnat pentru simplul fapt că a avut curajul să ardă cărbuni în stradă, poluînd astfel atmosfera. Deși astăzi acest exemplu ar stîrni în cel mai bun caz zîmbete pe fețele copiilor, într-un fel sau altul naște întrebarea: ce a făcut omenirea pînă în prezent pentru a combate poluarea mediului înconjurător? Ce măsuri trebuie adoptate în acest sens și, în ultimă instanță, — „cine va trebui să plătească pentru poluare"?

În transformarea acțiunii de protecție a mediului înconjurător într-o preocupare permanentă a fiecărui cetățean, consider că un rol important va reveni acțiunilor de propagandă prin presă, radio și televiziune și aceasta deoarece la fel ca oricare altă problemă cu caracter social, lupta contra poluării implică, alături de concepții tehnologice moderne, acțiuni pe plan politic și etic.

Alături de aceasta ar fi util ca Ministerul Educației și Învățămîntului să prevadă în programa analitică, atît la nivel de liceu cît și în învățămîntul superior, probleme legate de protecția mediului ambiant. Desigur că acesta este primul pas — urmînd ca în ultimii ani de facultate sau prin cursuri postuniversitare să se aprofundeze unele aspecte în această direcție.

De altfel, se poate remarca un început bun prin integrarea specialiștilor din unele institute de învățămînt superior (Facultatea de Chimie — Universitatea din București, Institutul de Construcții, Institutul Politehnic din Timișoara ș.a.) în activitățile de cercetare și proiectare — legate de protecția calității apelor. Totodată, mulți dintre studenții ultimilor ani își aleg ca proiecte de diplomă subiecte legate de poluare și combaterea acesteia.

Crearea unor colective mixte de cercetători-proiectanți cadre din învățămîntul superior de diferite specialități (ingineri hidrotehnicieni, chimiști, biologi, fizicieni, medici s.a.) antrenate într-o serie de cercetări foarte importante, privind „Protecția și valorificarea resurselor de apă" cît și Programul „Lupta contra poluării apei și aerului și formarea de cadre" în cadrul P.N.U.D. sub asistența O.M.S. reprezintă un alt pas pe linia transpunerii în practică a dezideratelor legii privind protecția mediului înconjurător.

3: Este neîndoielnic faptul că existența în marile aglomerări urbane a suprafețelor de apă — lacuri sau rîuri — reprezintă elemente de o deosebită importanță urbanistică și cu o influență favorabilă asupra microclimatului citadin.

Importante lucrări hidrotehnice și urbanistice au fost realizate în ultima vreme atît în scopul asanării cît și în cel al sporirii debitului de apă scurs prin salba de lacuri din nordul Capitalei și a amenajării acestora ca zone de agrement de un deosebit pitoresc și de o reală utilitate.

Principala arteră hidrografică a Capitalei — rîul Dîmboviița — care străbate orașul de la est la vest, recepționează chiar în zona urbană o bună parte din apele uzate ale orașului, fapt care generează deosebite implicații nefavorabile — de ordin sanitar, estetic și psihologic. Apreciez că soluția dată de un colectiv de ingineri și tehnicieni (din cadrul Institutului Pentru Cercetări Hidrotehnice) în studiul elaborat în anul 1964 privind canalizarea Capitalei, reprezintă o soluție interesantă privind amenajarea rîului Dîmboviița în zona urbană.

Potrivit acestei soluții, amenajarea Dîmboviței în zona orășenească răspunde atît necesităților cerute de rezolvarea problemei canalizării apelor uzate ale orașului cît și celor urbanistice. În esență, soluția constă în realizarea la nivelul actualelor splaiuri a unei cunete cu o adîncime de

1,5—2 m şi o lăţime de 20—30 m prin care se poate realiza o oglindă de apă curgătoare continuă, cu eventuale căderi şi jocuri de apă şi amenajarea sub această cuietă a canalului principal pentru evacuarea apelor de canalizare. Luciul de apă realizat va putea fi folosit de ambarcaţiuni uşoare de sport şi agrement. Deşi problema amenajării Dîmboviţei în zona orăşenească a suscitat numeroase discuţii, păreri şi opinii, este desigur evident că urbaniştii au rolul primordial în aprecierea competentă a soluţiilor optime a acestei probleme de o importanţă deosebită pentru estetica şi microclimatul Capitalei noastre.

Interesul acordat amenajării cursurilor de apă în zonele urbane şi utilizarea lor ca elemente cu influenţă favorabilă asupra microclimatului citadin este concretizat în ţara noastră prin amenajarea încă din secolul al XVII-lea a rîului Bega la Timişoara, precum şi prin amenajarea recentă a Bahluiului la Iaşi, a Argeşului la Piteşti, a Săsarului la Baia Mare şi a altor rîuri.

În ce stadiu de dotare cu staţii de epurare a apelor se află întreprinderile industriale româneşti ?

Apele uzate ale întreprinderilor industriale sînt în marea lor majoritate canalizate împreună cu apele uzate orăşăneşti şi epurate în staţii comune. Există însă situaţii în care fie natura apelor, fie aşezarea geografică a marilor complexe industriale conduc pe baza studiilor tehnico-economice, la adoptarea soluţiei canalizării şi epurării separate a apelor uzate industriale.

În etapa actuală în ţara noastră există în funcţiune peste 2 500 staţii de epurare orăşeneşti şi industriale, o mare parte din întreprinderile industriale fiind dotate cu instalaţii de epurare separate de cele orăşeneşti. Sînt, desigur, în acest domeniu şi unele rămîneri în urmă în ceea ce priveşte înzestrarea întreprinderilor industriale cu instalaţii de epurare corespunzătoare, dar există preocuparea permanentă de a rezolva această problemă.

În ceea ce priveşte întreprinderile noi şi capacităţile noi de producţie, realizarea lor nu este aprobată decît în măsura în care sînt prevăzute în proiectele acestora şi instalaţiile de epurare corespunzătoare.

Mediterana este în prezent cea mai poluată mare din lume. Marea Neagră, o mare aproape închisă, cu posibilităţi limitate de împrospătare a apelor sale, riscă să cunoască o soartă similară ?

Poluarea apelor mărilor şi oceanelor are loc în special în zonele de coastă, fiind datorată activităţilor industriale ale porturilor şi aglomeraţiilor umane din zonele litorale. Nu sînt de loc neglijabile poluările accidentale din largul mărilor şi oceanelor datorate catastrofelor navale, experienţelor nucleare precum şi depozitărilor de substanţe deosebit de toxice. Recent, exploatarea zonelor petrolifere submarine a devenit o sursă potenţială de poluare.

În Marea Neagră nu au fost semnalate pînă în prezent fenomene de poluare a apelor în larg — singurele surse de impurificare fiind cele ale activităţilor de coastă. Fără a putea face o apreciere de ansamblu menţionez că ţara noastră are un deosebit interes în înlăturarea oricăror surse de poluare care ar putea influenţa litoralul românesc care este utilizat, după cum este cunoscut, cu precădere în scopuri balneoclimaterice. În acest sens s-au construit şi sînt în funcţiune mari staţii de epurare a apelor uzate din această zonă. În principiu, s-a adoptat măsura ca pe timpul sezonului estival, apele uzate să nu fie deversate în mare. Este, desigur, evident că dezvoltarea continuă a localităţilor litoralului precum şi a unităţilor industriale din zonă, solicită permanenta completare şi sporire a capacităţilor staţiilor de epurare existente.

În afară de poluare, ce alţi factori contribuie la degradarea apelor?

Din punct de vedere al caracterului surselor de poluare aş distinge două categorii : surse de poluare organizate şi neorganizate. Prima categorie, reprezentată în general prin descărcările reţelelor de canalizare, prezintă un caracter permanent, stabil, cu posibilităţi de control şi combatere a efectelor de degradare a apelor. Categoria surselor de poluare neorganizate, este greu de prevăzut şi localizat şi, în acelaşi timp, greu de controlat şi combătut.

Este bine cunoscut de asemenea că apele fluviale sau cele provenite din topirea zăpezilor pot deveni surse importante de poluare a apelor prin antrenarea de substanţe toxice sau poluante din atmosferă sau de pe sol. Aş aminti aci de poluarea apelor cu produsele petroliere spălate şi antrenate de apele pluviale din zonele de extracţie, precum şi de colectarea de pe solurile agricole a îngrăşămintelor şi a substanţelor toxice utilizate ca antidăunători.

Există, însă o categorie de procese care favorizează indirect poluarea apelor. Printre acestea cel mai important este

procesul de despădurire, care se manifestă negativ şi în accentuarea proceselor de poluare a apelor.

Articolul 13 din „Legea privind protecţia mediului înconjurător" stipulează că „sînt interzise evacuarea, aruncarea sau injectarea în apele de suprafaţă, subterane, apele interioare şi în apele teritoriale ale mării, de ape uzate, deşeuri sau produse de orice fel care conţin substanţe în stare solidă, lichidă sau gazoasă, bacterii sau microbi, în cantităţi şi concentraţii ce pot schimba caracteristicile apei, făcînd-o astfel dăunătoare sănătăţii populaţiei, florei şi faunei sau improprii unei folosiri raţionale". Aşadar vom avea pe tot cuprinsul ţării ape cristaline! Cît de curînd va avea loc acest eveniment?

Ar trebui spus de la început că noţiunea de „ape cristaline", în accepţiunea de apă nepoluată, nu înseamnă implicit un rîu de munte, transparent şi rece, din care se poate bea apă. O apă nepoluată înseamnă în primul rînd un mediu prielnic existenţei faunei şi florei acvatice. Deci nu milităm pentru transformarea Dîmboviţei într-un pîrîu de munte, ci într-o apă de suprafaţă corespunzătoare. Fără a intra în detalii tehnice, ţin să menţionez că încă din anul 1966 s-au stabilit o serie de criterii pentru caracterizarea apelor de suprafaţă şi urmărirea evoluţiei calităţii acestora în timp. În momentul de faţă, problema cheie este aceea de a limita şi, în ultimă instanţă, de a opri deversări sub orice formă de efluenţi uzaţi, în măsura în care aceştia pot depăşi capacitatea de autoepurare a emisarilor. Şi acest lucru este posibil, prin adoptarea unor soluţii tehnice corespunzătoare la însăşi sursa de impurificare, înainte de staţia de epurare. Mai mult, proiectanţii sînt obligaţi ca în documentaţia tehnică elaborată pentru noile obiective economice sau sociale, să prevadă un capitol special de măsuri pentru protecţia mediului.

Profesor universitar doctor VASILE DRAGUŢ

1 : În trecutul istoric teritoriul României a suferit destul de mult din lipsa de grijă pentru cadrul natural şi — datorită mai ales tăierilor nemiloase de păduri — întinderi foarte vaste au fost degradate şi din punct de vedere peisagistic dar, încă şi mai grav, din punct de vedere al calităţii solului şi ambianţei ecologice. Mă gîndesc, de exemplu, la veritabila catastrofă ecologică ce s-a produs în Munţii Vrancei din cauza despădăririlor intensive. De asemeni aş cita amplasarea unor cariere : de exemplu cea de la Putna, în vecinătatea complexului monumental, carieră închisă la iniţiativa şi în urma strădaniilor lui Nicolae Iorga .Mă gîndesc, de asemenea, la cariera care începuse să sfîrtece Măgura Codlei sau la aceea din cartierul braşovean Bartolomeu, datorită căreia a dispărut una din cetăţile medievale ale Transilvaniei, cetatea Sprenghiului.

Dacă este vorba să evocăm avantajele pe care le crează „Legea pentru protecţia mediului înconjurător", adoptată de Marea Adunare Naţională în anul 1973, va trebui să avem în vedere în primul rînd numeroasele ştiri care ne parvin zilnic din diferite părţi ale lumii şi care denunţă poluarea oceanelor, poluarea unor zone locuite, degradarea cadrului natural şi transformarea aerului într-o ceaţă irespirabilă.

Din punctul de vedere al conservatorului de monumente istorice doresc în mod special să subliniez faptul că poluarea aerului are consecinţe catastrofale. Sub influenţa aerului poluat piatra se macină, iar degradarea lemnului se accelerează. Menţionez faptul că o învelitoare de şiţă, care de obicei dura 30—40 de ani, în condiţiile poluării începe să cedeze după 10 ani. De asemenea doresc să precizez că picturile murale, atît de preţioase în ţara noastră, au foarte mult de suferit în condiţiile aerului poluat. Exemplele pe care le cunoaştem din ţările occidentale intens industrializate constituie în prezent permanente semnale de alarmă.

În perspectiva aceasta a conservării monumentelor istorice protecţia mediului înconjurător înseamnă deopotrivă asigurarea mărturiilor trecutului şi păstrarea pentru posteritate a patrimoniului cultural transmis de înaintaşi.

2 : Desigur că aplicarea „Legii pentru protecţia mediului înconjurător" va comporta importante cheltuieli atît pentru remedierea greşelilor trecutului cît şi pentru crearea unor condiţii prielnice de dezvoltare în continuare a cadrului natural. Consider că acest gen de cheltuieli nu trebuie privit ca o investiţie nerentabilă sau ca o investiţie de lux, pentru că nimic nu este mai important, pentru viaţa omului, decît sănătatea mediului ambiant care determină propria lui sănătate.

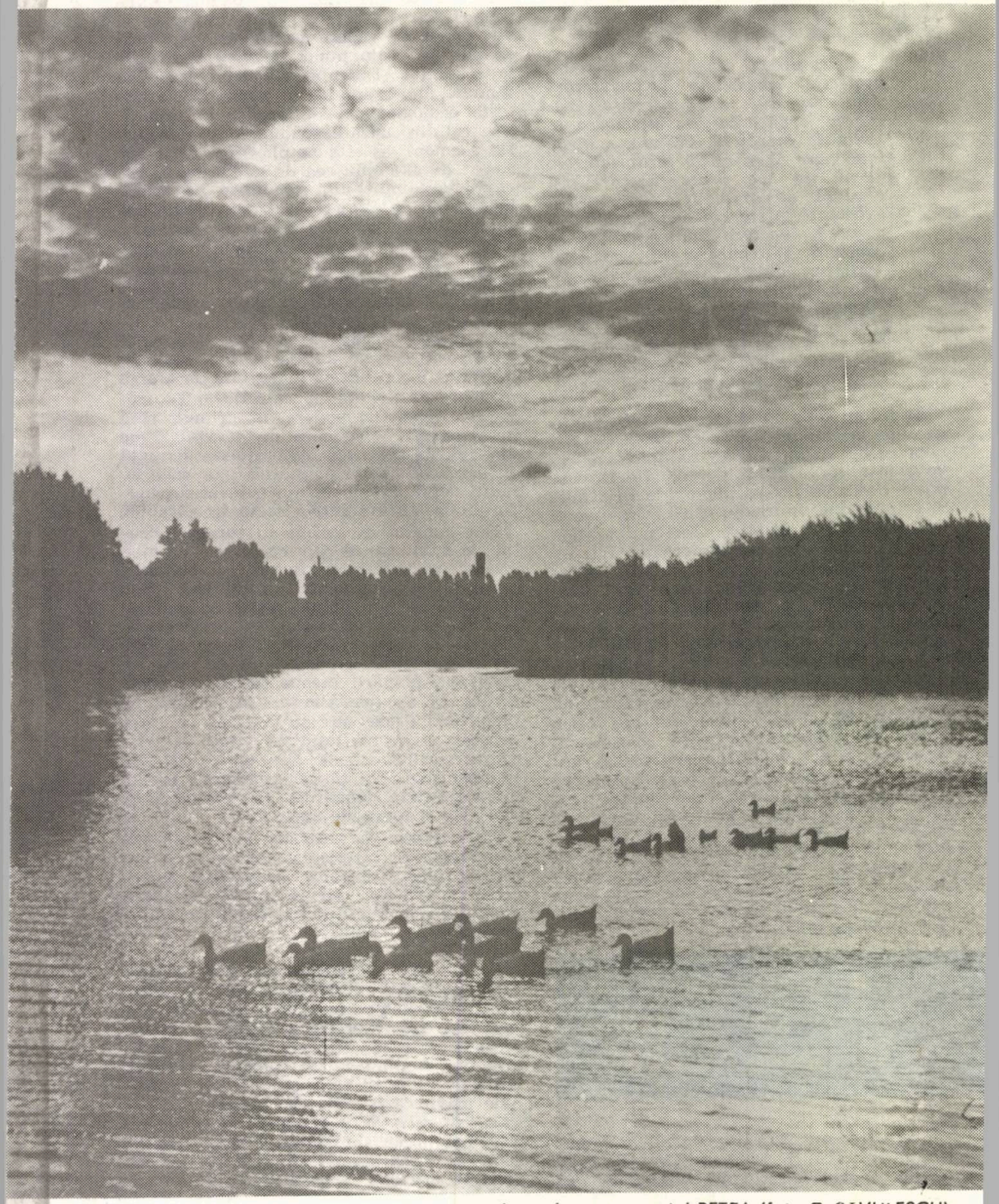

Apus de soare pe rîul PEȚEA (foto C. SĂVULESCU).

Asanarea naturii şi protejarea ei sporeşte rezerva de energie şi de fantezie creatoare a individului şi ca atare cheltuielile în discuţie vor fi recuperate într-un timp record. Evident însă că nu doar prin investiţiile organizate pe linie de stat trebuie să se acţioneze în această direcţie, pentru că, la urma urmei, protecţia naturii priveşte pe fiecare cetăţean şi se exprimă chiar şi în gesturi aparent neînsemnate. Va fi necesară o mai temeinică educaţie prin şcoală pentru protecţia naturii şi cred că problema mediului înconjurător trebuie pusă în strînsă corelare cu problemele educaţiei estetice şi ale curăţeniei, ruperea crengilor unui copac sau abandonarea resturilor alimentare într-o pajişte înflorită constituie delicte mult mai grave decît sînt considerate deobicei. Dezvoltarea turismului nu este posibilă în condiţii optime decît prin respectarea strictă a mediului înconjurător, sub toate aspectele sale, natural sau construit.

3 : Îmi amintesc că, în urmă cu mai mulţi ani, în cadrul dezbaterilor privind transformarea Dîmboviţei într-o arteră navigabilă, a fost propus un proiect mai realist. Nu-mi amintesc cine era autorul, dar el imagina Dîmboviţa ca o arteră de apă etajată. Mai exact, zona inferioară era afectată canalului colector al oraşului, care — avînd în vedere cheltuielile enorme pe care le-ar comporta — cu greu mai poate fi deplasat şi, deasupra acestui canal, separată printr-o placă de beton, ar fi fost o pînză de apă curată, mult mai ridicată decît se prezintă Dîmboviţa la ora actuală, deci participînd mai direct la viaţa oraşului, pretîndu-se foarte bine sporturilor nautice.

Între timp placa de beton care ascunde Dîmboviţa s-a mai lungit cu cîteva zeci de metri, dar cred că nu este încă prea tîrziu pentru ca acest rîu atît de frumos în zona montană să fie reintrodus în viaţa oraşului, participînd nu numai la înfrumuseţarea lui dar şi la purificarea atmosferei.

Extinzînd problema şi la celelalte oraşe consider că avem încă multe de făcut pentru asanarea rîurilor şi pentru introducerea lor în peisajul obişnuit al oraşelor. Dacă la Cluj sau la Oradea, Someşul Mic şi respectiv Crişul Repede participă în mod activ la expresia urbanistică, sînt oraşe pe lîngă care rîurile trec cu indiferenţă, sau mai grav, desfigurate de reziduri şi este surprinzător că urbaniştii nu urmăresc cu mai multă perseverenţă inserarea pînzelor de apă în compoziţia oraşelor. Mă gîndesc că oraşul Rîmnicu Vîlcea ar putea cuprinde la un moment dat ambele maluri ale Oltului şi că în apele acestuia s-ar putea oglindi viitoarele clădiri ale oraşului. Argeşul, regularizat, ar putea fi îmbrăţişat de dezvoltarea urbanistică a Piteştiului. Problema se repetă la oraşe ca Tîrgovişte, Buzău, Rîmnicu Sărat şi altele. În general cred că rîurile din patria noastră sînt departe de a fi valorificate la întreaga lor capacitate, nu doar ca o sursă de energie dar şi de organizare armonioasă a cadrului ambiant.

Se spune că obeliscul din Luxor, care împodobeşte Place de la Concorde din Paris, a suferit, în mai puţin de un secol şi jumătate de cînd a fost amplasat în acest loc, o uzură — datorită atmosferei impurificate — mai mare decît aceea la care a fost supus în locul unde a existat iniţial timp de mai bine de trei milenii — din vremea faraonului Ramses al II-lea (1290—1224 î.e.n.)! Există şi în ţara noastră monumente istorice afectate evident de poluarea atmosferică ?

V-aş ruga să notaţi că pînă acum un studiu sistematic privind consecinţele poluării asupra monumentelor istorice şi de artă nu s-a făcut. Singurul monument istoric la care s-au făcut observaţii şi la care se poate vorbi cu certitudine de o degradare a pietrei şi a picturii murale este castelul de la Hunedoara. Exemplul de la Hunedoara are oricum o valoare de test şi în prezent amplasările centrelor industriale sau obiectivelor industriale au, pe cît posibil, în vedere protecţia monumentelor învecinate.

S-au făcut cercetări asupra principalilor agenţi — inclusiv asupra celor poluanţi — care „atacă" monumentele istorice din ţara noastră ?

În ultima vreme, laboratorul de cercetări chimice din „Direcţia monumentelor istorice şi de artă" a efectuat cercetări privind cauzele care au condus la degradarea unor monumente şi în primul rînd la degradarea picturilor murale care le decorează. Aceste cercetări au fost corelate cu cercetările Centrului Internaţional de Restaurare de pe lîngă UNESCO.

Rezumînd rezultatele se poate spune că principalul agent distructiv este umiditatea. Cauza care a făcut ca în ultima vreme umiditatea să crească ameninţător în zidurile multor monumente istorice este utilizarea cimentului în compoziţia mortarelor şi tencuielilor. Corelată cu această cauză este înmulţirea trotuarelor şi a pardoselilor de ciment. Toţi aceşti factori conduc la impermeabilizarea zo-

nelor exterioare ale zidurilor care nu mai pot să respire şi să elimine surplusul de umiditate. Drept umare a acestei constatări, în prezent la toate restaurările efectuate de „Direcţia monumentelor istorice şi de artă" se foloseşte tehnica tradiţională a mortarelor de var cu nisip în care se amestecă o mică parte de cîlţi sau de paie tocate. Ar mai fi de spus că, potrivit unei mai vechi concepţii de restaurare, la multe dintre monumentele noastre au fost îndepărtate tencuielile originale, considerate ca fiind inestetice. O recentă cercetare a putut demonstra că zidurile jupuite de tencuieli au suferit în proporţii diferite un proces de degradare şi a crescut umiditatea în masa lor. Destul de alarmantă este situaţia mănăstirii Tismana, la care îndepărtarea tencuielilor s-a făcut în 1935 şi unde coeficientul de umiditate este atît de ridicat încît refacerea stratului protector al tencuielii se impune cu necesitate.

Care este „aportul" turiştilor la degradarea comorilor civilizaţiei româneşti ?

La această întrebare aş începe prin a informa opinia publică din ţara noastră că, de cîţiva ani, a început restaurarea sau mai exact acţiunea de conservare a picturilor murale de la Humor. Beneficiind de asistenţa specialiştilor de la Centrul Internaţional UNESCO această restaurare reclamă mari eforturi pentru că picturile sînt ameninţate cu desprinderea de pe ziduri iar pelicula de culoare se exfoliază. Cum poate fi în aceste condiţii catalogat gestul lui **Hostiuc Ion** care, venit ca turist în anul 1972 la Humor, s-a iscălit nu o dată ci de trei ori, zgîrîind cu un cui chiar şi pictura de curînd salvată ? Consider că este necesară instituirea unui aspru regim de pedepse pentru toţi cei care cred că-şi pot permite că-şi „nemurească" numele pe seama patrimoniului naţional. Poate că şi în cazul citat va fi posibilă identificarea individului şi sancţionarea lui pe cale penală. Spun aceasta pentru că mi se pare mult mai grav delictul comis la Humor decît, să zicem, curentele lipsuri la cîntar atît de vehement denunţate chiar şi în emisiuni de televiziune.

Există în ţara noastră numeroase exemple de monumente care au fost aproape integral desfigurate de iscăliturile turiştilor. Valorosul ansamblu de pictură de la Cetatea Colţului din judeţul Hunedoara, datînd din prima jumătate a secolului al XV-lea, este astăzi de nerecuperat din cauza aglomerării pînă la suprapunere a iscăliturilor de turişti. Nu mai vorbim despre neglijenţa cu care în jurul monumentelor istorice se îngrămădesc hîrtii şi ambalaje, resturi alimentare aruncate cu o neglijenţă incalificabilă. Acest gen de turism poate fi şi el considerat ca o formă de poluare şi încă dintre cele mai periculoase.

Există anumite urgenţe în cadrul preocupărilor actuale şi de perspectivă ale „Comisiei monumentelor istorice şi de artă" în ceea ce priveşte apărarea de degradare a monumentelor ?

Ar fi multe de spus pentru că în anumite domenii, de exemplu conservarea lemnului şi a picturilor monumentale, sîntem încă rămaşi în urmă şi urgenţele sînt numeroase. Tînărul atelier de restaurare pentru picturile murale constituit în cadrul „Direcţiei monumentelor istorice şi de artă" a abordat în primă urgenţă restaurarea picturilor bisericii fostei mănăstiri a Humorului dar sînt prevăzute pentru viitorul apropiat intervenţii de salvare la Moldoviţa, Voroneţ, Arbore, la Bălineşti, Probota, Dobrovăţ pentru că pretutindeni se semnalează desprinderea picturii de stratul de suport şi exfolierea peliculei de culoare. În prezent, o echipă complexă de specialişti întocmeşte fişele de sănătate stabilind o ordine de prioritate pentru ca măsurile de conservare să nu vină prea tîrziu. Similar se pune problema pentru numeroase monumente din lemn pentru care a fost constituit un şantier special care acţionează în Transilvania.

O altă problemă de urgenţă o constituie mănăstirea Arnota, a cărei existenţă este ameninţată de vecinătatea nefastă a unei cariere de calcar. Amplasată fără avizele legale necesare şi dezvoltată în mod periculos, cu depăşirea cotelor admisibile de explozibil, această carieră la ora actuală constituie o imensă rană în coasta muntelui, fiind un exemplu tipic de degradare a mediului înconjurător în una dintre cele mai frumoase zone ale ţării şi în acelaşi timp ameninţă fiinţa unuia dintre cele mai valoroase monumente istorice din ţara noastră.

Comisia monumentelor istorice şi de artă a respins, în cursul anului 1972, un proiect de extindere a carierei care conducea practic la distrugerea Arnotei. Soluţia mutării pe un alt amplasament este de-a dreptul fantezistă, ştiind între altele că Arnota are o poziţie unică în ţara noastră, de o rară frumuseţe.

De curînd am avut surpriza să citesc în presă că un anume inginer Dinu Moraru salvează Arnota. Doresc să precizez că

încă nu există un proiect avizat de factorii de specialitate care să ratifice ideile bune sau rele ale inginerului amintit.

Doresc să precizez că problema Arnotei a fost analizată de personalități științifice de mare răspundere și graba cu care a putut fi publicată o știre necontrolată mi se pare cel puțin periculoasă. Aș spune chiar că și acesta este un exemplu de poluare. De data aceasta o poluare a informării științifice care poate să deruteze opinia publică.

Revenind totuși la Arnota, îmi exprim convingerea că în anul 1974 se va putea trece la protecția efectivă a monumentului și a cadrului său natural care este în același timp cadrul unui important grup de mărturii ale trecutului: mănăstirea Bistrița Craioveștilor, Schitul Păpușa și altele. Centrala sării, beneficiarul carierei s-a angajat să finanțeze proiectul de restaurare și restaurarea edificiului iar Direcția Monumentelor Istorice și de Artă urmează să restaureze cu forțe proprii picturile murale.

NICOLAE TONIUC

1 : Un aspect important al noii legi privind protecția mediului înconjurător constă în abordarea acestei probleme pe principii ecologice. Nu întîmplător se regăsește atît de frecvent, în paragrafele acestei legiuiri, imperativul menținerii echilibrului ecologic fără de care bunăstarea unei societăți nu este posibilă.

Cadrul natural al țării, cu varietatea formelor sale de relief, frumusețea peisajului, bogăția elementelor de faună și floră, reprezintă o mare avuție națională. Utilizarea rațională a acestei avuții este o preocupare majoră a noii legi. În acest context, pe lîngă conservarea strictă a rezervațiilor naturale și monumentelor naturii deja constituite, legea oferă premisele pentru conservarea celor mai reprezentative ecosisteme naturale, care să asigure și generațiilor următoare eșantioane de natură, autentică, neviciată de efectele poluării de orice natură. Numeroase prevederi ale legii au un pronunțat caracter de profilaxie a calității factorilor de mediu și aplicarea lor riguroasă va permite pe lîngă realizarea acestor deziderate și păstrarea în ansamblu a unui mediu ambiant favorabil omului ca specie biologică și atît de necesar unei societăți multilateral dezvoltate.

2 : Educația este un factor prioritar al protecției mediului înconjurător. Ea trebuie să devină o preocupare majoră începînd de la nivelul învățămîntului preșcolar pînă la cel post-universitar și al diferitelor programe de reciclare.

Orice specialist trebuie să dispună de un „sumum minim" de cunoștințe ecologice, pentru a fi în măsură să aprecieze în ce măsură produsul activității sale se poate repercuta în mod nefavorabil asupra mediului înconjurător. De altfel aspectul ecologic alături de cel al eficienței social-economice ar trebui să devină limbajul comun al specialiștilor ce colaborează la elaborarea unui proiect sau la finalizarea unei investiții.

Evident că efectele unei astfel de educații organizate ar crea un curent de opinie în rîndul maselor și că aceste opinii s-ar sprijini în majoritatea cazurilor și pe competență.

3 : Dîmboviița, astăzi un principal colector al apelor impurificate, poate și trebuie să redevină, în timp, un curs de apă limpede, un valoros element de peisaj al Capitalei. Dar în acest scop sînt necesare importante investiții care să ducă la înlăturarea cauzelor care au generat actuala situație.

De-a lungul secolelor multe plante și mai ales animale au dispărut datorită intervenției brutale a omului. Două exemple ne obsedează: exterminarea, în America de Nord, a bizonului și, la noi, a faimosului bour, care reprezenta însuși simbolul Moldovei. În prezent, pe glob, numărul unor animale dintre cele mai puternice — tigrul, leul, urangutanul — este în continuă scădere, unele dintre acestea fiind chiar pe cale de dispariție. Nu considerați că ar trebui nuanțată atitudinea omului față de anumite specii de plante și animale, chiar și față de „dăunători" de exemplu?

Bourul, specie în amintirea căreia stă mărturie stema Moldovei, a fost într-adevăr un important element faunistic prezent în fauna țării pînă prin secolul al XVII-lea. Alături de el trebuie să menționăm zimbrul, de asemenea un valoros element faunistic, dispărut un secol mai tîrziu.

În ultimii 200 de ani a dispărut de pe glob un însemnat număr de specii de plante și animale. Numai dintre mamifere au dispărut aproximativ 140, iar din lumea păsărilor peste 150 de specii.

Dispariția lor reprezintă o pierdere ireversibilă atît pentru știință cît și pentru economie. Dispariția unei specii dintr-un ecosistem provoacă numeroase rupturi de echilibre biologice, deseori cu repercusiuni economice dintre cele mai grave.

Menținerea echilibrului biologic, „acea dreaptă cumpănă a existenței între toate viețuitoarele convieţuitoare pe aceeași suprafață de pămînt", cum o denumește atît de sugestiv Emil Racoviță, presupune conservarea lumii animale și vegetale în totalitatea ei.

Pe de altă parte, așa cum afirmă Jean Dorst, „folosirea resurselor naturale și conservarea naturii reprezintă fețele aceleiași probleme, aceea a randamentului maxim al biosferei pentru binele omului. Chiar dacă se are în vedere numai acest aspect utilitar, trebuie să se constate că omul n-are nici un interes să extermine animale și vegetale, chiar pe acelea care la prima vedere nu *servesc* la nimic sau par dăunătoare".

În țara noastră, punerea sub protecția legii a unor animale și plante a dat roade. Este suficient să menționăm capra neagră, care, aflată cu numai cîteva decenii în urmă pe cale de dispariție, a atins în prezent, sub ocrotirea legii, un efectiv de peste 10 000 exemplare. Vă rugăm să ne oferiți și alte exemple concludente.

Cifra de 10 000 este „vînătorească". Efectivul real este mult sub această cifră.

Fauna României a plătit în decursul timpurilor același tribut ca și alte țări europene. Au dispărut bourul, zimbrul, castorul, marmota, saigaua, tarpanul. În secolul nostru a dispărut zăganul.

Măsurile de ocrotire pentru unele specii cu un efectiv redus sau în curs de dispariție au unele rezultate. Efectivele actuale de capră neagră, rîs, pelican, pot fi apreciate ca fiind satisfăcătoare.

Într-o situație critică se găsesc, încă, păsările răpitoare. Menținerea lor în fauna țării reclamă în continuare măsuri de protecție. Pe această linie hotărîrile adoptate la prima conferință a ornitologilor din România (Brașov 1966) se cer respectate cu stricteţe și în viitor.

„Legea privind protecția mediului înconjurător" vine din plin în întîmpinarea activității Comisiei pentru ocrotirea monumentelor naturii. Care sînt, în spiritul acestei legi, preocupările actuale și de perspectivă ale comisiei ?

Pornind de la indicațiile Secretarului general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, expuse la Conferința Națională a Partidului din 1972 — „este o datorie de onoare a partidului, a întregului nostru popor să facă totul pentru asigurarea cadrului ambiant propice ocrotirii sănătății oamenilor, pentru păstrarea nealterată a frumuseților patriei, pentru a transmite generațiilor viitoare toate darurile cu care natura a hărăzit România" — Comisia pentru ocrotirea monumentelor naturii, pe lîngă preocupările de conservare a obiectivelor deja constituite ca rezervații sau monumente ale naturii, și-a propus, ca sarcină de actualitate, punerea sub ocrotire a celor mai reprezentative „eșantioane" din natura autentică a patriei noastre.

În acest scop urmează să fie supusă spre aprobare constituirea „Parcului Național al Munților Apuseni". Într-o fază avansată se află documentația științifică legată de înființarea „Parcului Natural al Porților de Fier" iar în stadiu de proiect Parcul Național al Munților Rodnei, Căliman, Cozia și Ceahlău.

Cum se „împacă" cercetarea științifică cu recreația și turismul în cadrul parcurilor și rezervațiilor naturale ?

Recreația și turismul nu stînjenesc activitatea de cercetare, cînd principiile de organizare ale parcurilor naționale și rezervațiilor științifice sînt respectate. Funcția lor socială este tocmai valorificarea pe anumite suprafețe a recreației și turismului. Un turism neorganizat și lipsit de dotații adecvate, conduce însă la compromiterea acestei funcții. Două sînt principalele laturi ale acestei probleme care se cer corectate în viitor. Prima, izvorîtă după părerea noastră dintr-o deficiență de concepție : concentrarea excesivă a dotațiilor turistice, ceea ce conduce în ultimă instanță la o urbanizare a zonei. De exemplu Valea Prahovei în zona Sinaia, unde toate investițiile sînt dirijate pe versantul Bucegilor în timp ce masivul Gîrbova rămîne pentru turiști o „terra incognita".

A doua, insuficienta preocupare în ceea ce privește educația turiștilor într-un spirit de înțelegere, cunoaștere, respect și dragoste față de natură. Forurile răspunzătoare de problemele turismului sînt preocupate în prezent aproape exclusiv de aspectul comercial. Este poate una din explicațiile numeroaselor degradări produse de turiști, asupra florei și vegetației, a tonelor de cutii de conserve și resturi menajere întîlnite pe principalele noastre trasee turistice.

BUCUREŞTI '74

PREFAŢĂ EDILITARĂ

Bucureştiul este — o spun tot mai des cei ce-l vizitează — un oraş frumos, cu o personalitate singulară printre metropolele europene. Un oraş modern, dacă termenul poate să exprime exact preocuparea edililor de a-i adăuga necontenit valenţe noi, estetice şi funcţionale, care se altoiesc armonios pe zidurile-i vechi de peste cinci veacuri. Aşa se face că explozia citadină, care şi-a pus pecetea pe multe, pe foarte multe oraşe de pe glob, sufocîndu-le, ştergîndu-le trecutul, otrăvindu-le aerul cu fum şi gaze de eşapament, a avut, în cazul Bucureştiului o evoluţie proprie, lipsită de

ostentație și de intervenții brutale în fizionomia străzilor și a cartierelor sale. Noile armonii arhitecturale i-au dat o notă de prospețime și de tinerețe, de ingenioasă folosire a spațiilor și volumelor, continuînd firesc, la dimensiunile cerințelor contemporane, tradițiile și stilurile care i-au definit cu ani în urmă personalitatea.

Cum se va dezvolta Capitala în 1974 și în anii următori — iată tema convorbirii cu **tov. Traian Miron Stănescu,** arhitectul șef adjunct al Municipiului București.

Care vor fi viitoarele „titluri" de artere și zone unde vom întîlni familiara mențiune „șantier" ?

Un lucru vreau să-l subliniez de la început: în 1974 în București se va construi masiv într-o cadență sporită față de anii trecuți. Iată o singură dovadă: volumul construcțiilor de locuințe înregistrează între anii 1973 și 1974 o creștere de 4.500 apartamente, de la 22.500 la 27.000.

Voi începe deci cu acest capitol din planul de construcții, numind în primul rînd Pantelimonul care, în 1975, la încheierea lucrărilor, va găzdui 60 000 de oameni, de zece ori mai mult decît populația fostului cartier de maghernițe. Urmează apoi a mai fi atacate zonele: șoseaua Mihai Bravu — bulevardul Ion Șulea (circa 1700 apartamente), șoseaua Mihai Bravu vest (aproape 750), Colentina, în continuare (cu aproximativ 3.000), zona Sud (cu 2.600—3.000), bulevardul Armata Poporului, pe latura sudică (2.000 în prima etapă, Dorobanți—Beller (650), bulevardul 1 Mai și alte fronturi de lucru în cele două mari ansambluri, Titan și Drumul Taberei. Vor mai fi deschise o serie de șantiere la Petricani—Toboc și Lacul Tei—Doamna Ghica, urmînd să fie analizată posibilitatea de reconstrucție a Căii Floreasca, de la pod pînă la Automatica, și — o dată cu modernizarea șoselei Giurgiului, să realizăm și frontul construit al acestei artere, cu aproximativ 1.100 de apartamente.

În 1974 va fi completat inelul principal de circulație Ștefan cel Mare — Mihai Bravu, străpungerile Mihai Bravu — Splaiul Unirii, Abator, Ciurel — Armata Poporului. Se vor moderniza arterele de penetrație șos. Colentina, șos. Pantelimon etc. Sînt în proiectare și sistematizarea piețelor de intersecție Iancului, Vergului și Obor, ultima deosebit de importantă pentru încheierea căii de pătrundere în București pe șoseaua Colentina, Piața Obor urmînd să devină foarte curînd unul din principalele centre comerciale și de contact social ale orașului.

Începe să se contureze viitoarea Piață a Unirii. Semnalul începerii lucrărilor l-a dat tot un super-magazin de peste 20.000 m.p. pe latura de est a pieții căruia îi va urma un mare hotel situat la poalele dealului Marii Adunări Naționale și o serie de dotări social-culturale orășenești, urmînd ca într-o perioadă de perspectivă, să se treacă și la realizarea unui pasaj denivelat.

Centrele concepute cu ani în urmă pe planșete încep să devină și pe teren o realitate. Noi avem sarcina ca în 1974 să definitivăm detaliile de sistematizare pentru centrele marilor ansambluri Titan, Drumul Taberei, Sud și Jiul. În Drumul Taberei a și început construirea unui super-magazin înscris în sistemul de dotări al acestui centru, împreună cu o sumă de unități prestatoare de servicii sau de interes social: club, săli și terenuri de sport, etc., cu care se deschide de fapt acțiunea de policentricizare a orașului.

O modernă clinică universitară cu 1.500 de paturi, lîngă Institutul Medico-Farmaceutic și noua sală de sport cu 6—8000 de locuri, amplasată pe dealul Piscului se înscriu, de asemenea, printre premierele arhitectonice ale anului 1974.

Legătura dintre locul de muncă și domiciliu este asigurată de spațiul urban destinat circulației. Sînt perspective să se circule mai bine în București ?

Este adevărat că în orele de vîrf, în anumite puncte cheie ale orașului, circulația este anevoioasă. În studiile noastre de sistematizare și-au găsit locul și soluții pentru rezolvarea, parțială deocamdată, a acestei probleme. Orașul, mai vechi de cinci secole, a moștenit un sistem radial-inelar de străzi în care au fost implantate ulterior sisteme rectangulare, capabile să preia pe distanțe mici și în mod convenabil, circulația în zonele aglomerate. Ne gîndim, de pildă, ca unele artere care intră mai adînc în perimetrul central să poată degaja prin tangentă această zonă, în care vor fi lăsate să se interesecteze Bd. Dimitrie Cartemir, continuat cu șoseaua Giurgiului și Magistrala Est—Vest, formată din bulevardele Gheorghe Gheorghiu Dej — Republicii — Muncii.

O arteră foarte aglomerată, cum este Calea Moşilor, va fi descongestionată prin realizarea a două sensuri unice pe străzi ce merg aproape paralel — Lucaci şi Maiorescu, şi pe continuările acestora, care vor prelua circulaţia „de tranzit" a acestei artere.

În acelaşi timp, pentru circulaţia subterană se are în vedere realizarea unor noi pasaje pentru pietoni la Gara de Nord, în faţa magazinelor Romarta copiilor şi Victoria, la intersecţia bulevardului Bălcescu cu străzile C. A. Rosetti şi Nikos Beloianis, în Piaţa Victoriei, la Fabrica de confecţii şi tricotaje etc. Darea lor în folosinţă va permite sporirea vitezei pe cale a autovehiculelor, deci o mai bună fluenţă a circulaţiei.

De cîţiva ani, turismul joacă un rol important în noua fizionomie a oraşului. Care dintre obiectivele anului 1974 vor avea o destinaţie turistică ?

Prezenţa masivă a turiştilor în peisajul citadin a determinat, într-adevăr, o accelerare a ritmului de construcţii hoteliere, a amenajărilor stradale, legate de circulaţia autovehiculelor şi a pietonilor, a dezvoltării reţelei comerciale. În trei puncte ale oraşului, pe Calea Dorobanţi, pe Bulevardul Republicii şi în vecinătatea pavilionului EREN din Piaţa Scînteii se apropie de cota finală noile hoteluri a căror dare în folosinţă va adăuga la spaţiile de cazare existente încă 1.900 de locuri. Ele vor fi înzestrate cu restaurante, baruri de zi, spaţii comerciale şi pentru prestări de servicii.

Măsurile luate pentru reglementarea circulaţiei în capitală ţin seama şi de fluxul turistic, deosebit de puternic în unele perioade ale anului. Arterele radiale care penetrează Capitala din diferitele direcţii ale ţării vor fi construite la gabarite noi, pentru 3—5 fire de circulaţie pe sens, aşa cum s-a procedat în cazul bulevardelor Păcii, Armata Poporului, cum se procedează acum cu şoseaua Colentina şi cum se va proceda în curînd cu şoselele Giurgiului şi Pantelimon.

Nu toate aceste căi vor fi conjugate însă în centrul geometric al oraşului. Prin intermediul unor rocade continui sau al unor semi-rocade, circulaţia va fi preluată şi în acest caz pe tangentă între anumite relaţii orăşeneşti. Realizarea rocadei exterioare de legătură între E—15 şi Colentina, precum şi continuarea ei cu autostrada care vine de la Piteşti va face posibilă ocolirea oraşului de către turiştii care îşi aleg alte destinaţii de călătorie.

Pretutindeni pe glob se manifestă sau mai exact, ar trebui să se manifeste, un interes deosebit pentru reducerea, ori pentru eliminarea totală a surselor de poluare şi — legat de aceasta — pentru îmbunătăţirea microclimatului. Cum se vor reflecta aceste preocupări în menţinerea cerului albastru al Capitalei ?

La noi s-au întreprins şi continuă să se întreprindă în acest sens acţiuni de cea mai mare importanţă. Bucureştiul poartă ca pe o emblemă de marcă, numele de oraş al parcurilor şi al florilor. El se va bucura în continuare de acest nume şi cu tot ritmul intens de construcţii, spaţiile hărăzite filtrelor sale de oxigen se vor înmulţi considerabil. În momentul de faţă se desfăşoară atît în ansamblu, cît şi în zone propice, o acţiune masivă de plantare, care se va încheia aproape cu dublarea spaţiilor verzi pe locuitor : de la 11 m.p. la 20 m.p. Printre operaţiile aflate în actualitate subliniez terminarea Parcului tineretului — în apropierea bulevardului Dimitrie Cantemir, ştiut pînă acum ca Magistrala Nord-Sud, de unde se va putea ajunge la noua sală de sport şi îmbogăţirea parcurilor creşte în marile ansambluri de locuinţe Titan, Drumul Taberei, Sud.

Acţiunea depăşeşte perimetrul propriu-zis al Capitalei, extinzîndu-se şi asupra zonelor periorăşeneşti destinate agrementului. Mă refer la lucrările de asanare a lacurilor de pe valea rîului Colentina. Între Buciumeni şi Cernica, pe o distanţă de 55 km se înşiră o salbă de 16 lacuri, reprezentînd tot atîtea destinaţii de agrement. Suprafaţa este impresionantă, la încheierea lucrărilor locuitorii Capitalei urmînd să beneficieze de oglinzi de apă de aproape 2000 ha, dintre care s-au amenajat pînă acum, incluzînd şi darea în folosinţă a lacului Pantelimon II, unde în momentul de faţă se face navigaţia de agrement, mai mult de jumătate.

În jurul acestor întinderi de apă, pe amplitudini mai mici sau mai mari, în funcţie de profilul terenului, urmează să se amenajeze păduri-parc de tipul Herăstrăului sau parcuri naturale cum sînt cele de la Pustnicul şi Cernica.

Bucureştenii vor avea şi din acest punct de vedere o situaţie pe care nu o au şi o invidiază locuitorii multor metropole de pe glob.

În ritmurile înnoitoare ale Capitalei eu văd pasul mare şi repede pe care îl face astăzi ţara pe calea civilizaţiei şi progresului.

C. SERGHESCU

PELICANI...

Dacă n-ar fi cerul ca să încapă păsările și n-ar fi soarele, luna și stelele ca să lumineze cuprinsul și să împartă totul în zile și ani, dacă n-ar fi pești să fulgere întinderile acvatice, și plaurii plutitori și tînguirea solitudinii în trestii — aș spune că aici apele care acoperă pămîntul n-au fost încă adunate în același loc, că aici apele încă nu s-au despărțit de ape și nici de pămînt și, după tîlcul legendei, ne-am afla abia în ziua a patra a facerii.

Misterioasă, cufundată în tăcere și singurătate, miraculoasă, barbară și divină învăluită în taină, Delta Dunării e un spațiu în care timpul s-a oprit la ceasul genezei. Scria Vlahuță în România Pitorească: *„toate fac să te crezi departe de pămînt, într-o planetă nelocuită". Și este, desigur, cît se poate de bizar că tocmai pe acest teritoriu pe care Dunărea se impune arhitect omnipotent, despărțind pămîntul de ape sau făcîndu-l iar la loc după capricii de nimeni și nimic limitate, prelungind în fiecare zi sub semnul perpetuei deveniri spre adîncurile mării noile spații virgine tocmai pe acest pămînt, cel mai tînăr al continentului trăiește și una din cele mai bătrîne viețuitoare ale planetei.*

În Deltă — drumurile vieții se numesc canale, lacuri sau lagune. Ele trec prin păduri acvatice, prin imperiile mute de trestii și stuf, printre plauri și imense covoare de frunze metalizate cu flori albe și galbene. Aici trăiesc în ultimul lor refugiu, acele pă-

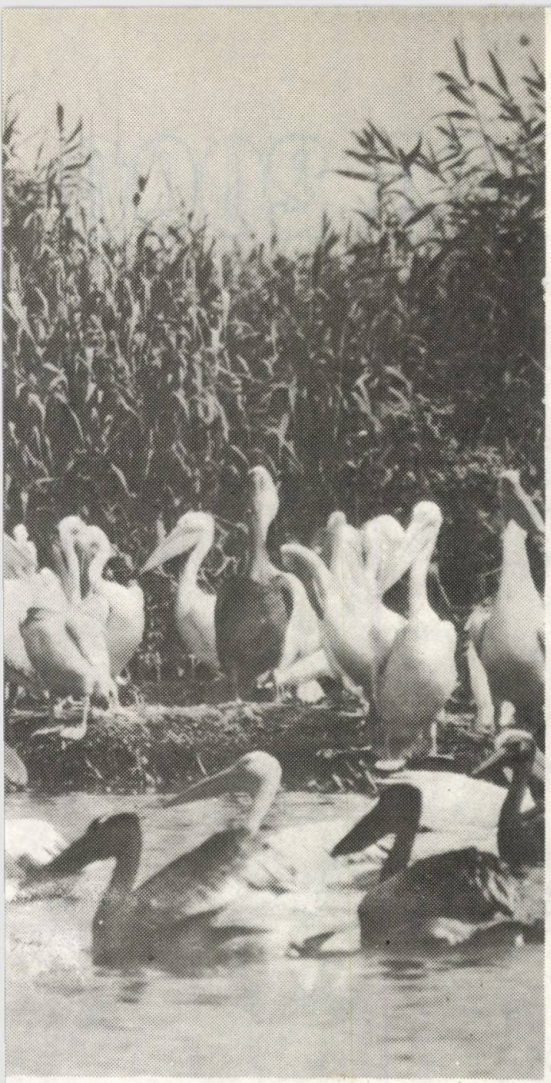

sări mari și albe, greoaie dar de o desăvîrșită eleganță pe care le cunoaștem sub genericul de pelicani.

Odată stolurile de pelicani, navigau pe oceanul cerului european din toate direcțiile ca niște splendide corăbii albe.

Cronicarii epocii romane notează mari colonii pe cursul inferior al Rinului. În secolul al XVII îi găsim în Boemia iar la sfîrșitul veacului trecut pelicanii lunecau încă liniștiți pe undele lacului Balaton. Astăzi, ultimele două colonii de pelicani din Europa trăiesc în Delta Dunării.

Pelicanul reprezintă una din marile comori ornitologice ale acelui neprețuit parc național, chiar dacă încă nu-i declarat, care este Delta Dunării.

Ocrotirea lui este stipulată de legi. Comisia monumentelor naturii a creat zone speciale pentru protejarea cuibăritului.

Totuși și în timpul nostru numeroase primejdii pîndesc încă aceste păsări pornite pe drumul atît de grăbit al dispariției. Nu ne gîndim desigur, numai la pasărea de pradă sau la cîinele enot. Din păcate nu puține au fost cazurile din ultimii ani, cînd sub pretextul ocrotirii peștelui, păsările pretins ihtiofage erau barbar urmărite cu arme automate, li se adunau ouăle ca să fie apoi strivite în picioare, se distrugeau cuiburi, se dădea foc la stuf, se tăiau picioarele puilor...

Energicele măsuri de protecție au pus pelicanul sub ocrotirea fermă a legii. El și-a găsit, în sfîrșit, în Delta noastră ultimul său adăpost. Aici i se asigură astăzi o securitate deplină. Omul și-a propus să bareze drumul spre dispariție al acestei superbe păsări s-o apere ca pe splendidă podoabă a pămîntului.

A trăi în Deltă înseamnă să pătrunzi într-un alt univers.

Dacă țîșnirea elegantă a egretei ne asociază supersonicele ultramoderne, pelicanul se reîntoarce spre acele mașinării greoaie și complicate care marcau copilăria aviației.

Recent, undeva, pe Păpădia Veche mi s-a deschis privirii un tablou neașteptat. Cîteva sute de pelicani lunecau tăcut în șir indian pescuind pe apa puțin adîncă a unui canal paralel. Am oprit motorul și am îndreptat etrava ambarcațiunii spre grindul despărțitor. Cu răsuflarea tăiată am sărit pe pămîntul mlăștinos strecurîndu-ne aplecați în spatele sălciilor. Dar pelicanii ne-au simțit. Și ciudat primii care și-au luat zborul n-au fost cei din fruntea coloanei. Ci ultimii. Grei de pește s-au ridicat într-o țîșnire de spumă zburînd peste rîndul încremenit al celorlalți pînă au ajuns primii. Mișcarea s-a repetat matematic, rînd cu rînd de la coadă spre mijloc și de aici spre față într-un sincronism de-o uluitoare precizie pînă cînd cîrdul s-a îndepărtat.

Am rămas împietrit în fața ineditului și măreției spectacolului, în fața acestei demonstrații de solidaritate colectivă în fața pericolului, în fața disciplinei perfecte a mișcării declanșate brusc la tainicul semn al unui nevăzut regizor.

După-amiază după ce și-au hrănit puii zgomotoși și lacomi i-am întîlnit pe maluri făcîndu-și toaleta, mojăind cu capul ascuns sub aripă, lenevind sau (cine știe) visînd marea și lunga călătorie care-i așteaptă spre tărîmurile însorite ale sudului sau poate întoarcerea aici în Delta Dunării în ultimul lor refugiu.

TOMA GEORGE MAIORESCU

ALBA IULIA 2000

Prima poartă a cetății

Mă număr printre fericiții pasionați întru bibliofilie care a ținut în palme faimosul Codex Aureus și Psalmii lui David, care a întors paginile de excepțională frumusețe ale Codex-ului Byraundus și ale Paliei de la Orăștie aflate, printre sute de incunabule și manuscrise rare, în acel sanctuar al literelor adunate de peste veacuri, numit Biblioteca Batthyaneum. Datorită acestui tezaur de cultură, Alba Iulia figurează astăzi în rîndul acelor așezări care și-au adus o contribuție strălucită la păstrarea marilor valori ale civilizației universale. Cu numai cîțiva ani în urmă, într-o expoziție organizată la Aachen, fosta capitală a imperiului lui Carol cel Mare, împăratul din a cărui poruncă s-a caligrafiat Codex-ul Aureus, numele bibliotecii de pe Mureș a stat alături de Museo Sacro din Roma, de Victoria and Albert Museum din Londra și de Biblioteca Vaticanului...

Era o dimineață luminoasă de noiembrie, cu cerul de un albastru intens, așa cum numai în toamnele românești îl poți privi, cu soare blînd cernindu-și pulberea aurie printre ultimele frunze

ale copacilor. Bruma stăruia încă groasă pe pajiștea din jurul obeliscului și pe acoperișurile caselor din cetate. Peste Platoul Romanilor plutea la acel ceas al dimineții o liniște adîncă, izvorîtă parcă din tăcerea solemnă a monumentelor. Platoul Romanilor și Dealul Furcilor, terasa de la sudul cetății, sînt locurile în care istoria și-a lăsat urme adînci și trainice. Pe aici au pustiit tătari; pe aici au trecut răsculații lui Gheorghe Doja; aici, între zidurile puternice ale cetății s-a înfiripat capitala principatului Transilvaniei; aici au fost arborate steagurile de biruință în cinstea întăririi triumfale a lui Mihai Viteazul; aici au ieșit, de sub teascurile unei tipărnițe, cărți în limba română; aici și-au găsit sfîrșitul tragic Horia, Cloșca și Crișan, pentru ca tot la Alba Iulia să se desăvîrșească, la 1 decembrie 1918, actul unirii tuturor românilor.

În acea dimineață de toamnă tîrzie, monumentele vechiului Bălgrad, orașul alb, care intra cu acest nume în Evul mediu românesc, cu atestare de existență datată în 1274, erau cufundate în tăcere. Și porțile baroce ale cetății Alba Carolina, zidită de habzburgi pentru a stăpîni mai în siguranță pămîntul Transilvaniei, și celula în care a stat închis Horia, și obeliscul înălțat pe locul unde au fost frînți cu roata capii țăranilor răsculați în 1784, și cele două palate — reședință a principilor și episcopilor Transilvaniei, și Sala Unirii, martoră la semnarea actului memorabil de la 1 decembrie 1918, și catedrala ortodoxă, și clădirea fostei mănăstiri a trinitarienilor, care adăpostește acum rafturile cu cărți rare ale bibliotecii Batthyaneum. Doar la catedrala romano-catolică liniștea era sfîrșită de ciocănitul monoton al pietrarilor. Edificiul, vechi de șapte secole, trecuse în grija

Lupta dintre Hercule și Anteu (scene de pe prima poartă)

unei echipe de restauratori, care stăruiau cu migală asupra fiecărui detaliu, asupra fiecărei valori de arhitectură — și cîte valori ale goticului și, mai tîrziu ale Renașterii, nu se ascund în navele, absidele și turnurile sale — supuse ireversibil acțiunii timpului. Pavimentul bisericii și lespezile de pe sarcofagul lui Ioan de Hunedoara și de pe alte cîteva morminte ale princiarei necropole, cufundate și năruite de apăsarea veacurilor, fuseseră scoase pentru a face posibilă întărirea fundațiilor cu beton și acum totul părea o imensă groapă din care arheologii au scos la iveală tainele trecutului.

Cine știe, oare, cîte taine mai ascunde pămîntul aici, pe întinsul platou presărat cu monumente? Pe locurile pe unde îmi plimbam pașii a înflorit acum două mii de ani vestitul Apulum al Daciei libere și tot pe aceste locuri romanii făcuseră din Apulum cel mai mare municipiu de pe întregul teritoriu cucerit la nord de Carpați. Civilizația romană își pusese aici o amprentă mai puternică decît în oricare altă parte a Daciei și poate că supranumele de mica Romă dat Apulum-ului să nu fi fost o simplă formulă născută doar din orgoliul cuce-

Poarta a treia

ritorilor. Drumurile — al Mureşului, al Tîrnavelor, al Crişurilor sau al Turnului Roşu — se înnodau la Apulum venind de pretutindeni din provincie, înmănunchind în acelaşi timp toate bogăţiile ţării. Pe unul din aceste drumuri venea aurul munţilor Metalici şi nu sînt sigur că vreunui roman din Legiunea a XIII-a Gemina nu i-a venit ideea să-i spună, pentru că era aducător de bogăţie Via Appia Apulensis, chiar dacă de-a lungul ei nu se aflau înşirate monumente funerare, grote sau alei cu pini, ca pe vestita cale din capitala imperiului.

Vestigiile acelor timpuri şi ale altora mult mai îndepărtate, cîte s-au putut găsi pe lîngă albia Mureşului, stau rînduite in marele muzeu al oraşului. În vecinătatea monumentelor care au adus cîndva gloria cetăţii şi amintirea unor vrednice fapte de vitejie ale înaintaşilor.

Pe răbojul istoriei, la Alba Iulia s-au incrustat două milenii de ani-viaţă. Trecutul rămîne viu în inimile noastre şi-l cinstim aşa cum se cuvine. Din seva lui s-au născut tradiţii revoluţionare, îndemnuri pentru o viaţă mai bună; s-a născut şi aici, ca pretutindeni între fruntariile ţării, un nou destin al oraşului, al oamenilor.

La capătul a două mii de ani de luptă aprigă pentru viaţă, Alba Iulia trăieşte plenar noul ev al împlinirilor.

ELIZEU DORNESCU

Morile de electricitate ALE OLTULUI

Lucrările noastre sînt prin însăşi structura lor — îngemănare de inteligenţă şi de dîrzenie omenească — obiective de interes turistic. Ca şi cele de la Bicaz, Argeş sau Porţile de Fier, bunăoară.

susţine inginerul CONSTANTIN MENGHER, şeful şantierului I.C.H — Olt

Un grup de muncitori, tehnicieni şi ingineri de la I.C.H. Rîmnicu Vîlcea, căruia i se alăturaseră numeroşi locuitori ai oraşului, sărbătoreau în toamna trecută primul succes important de la începerea lucrărilor: devierea Oltului din matca-i străveche pe un făgaş creat de mînă omenească, în stare să-i adune apele şi să le arunce asupra turbinelor primei hidrocentrale.

Hidrocentralele de pe Olt au încetat să mai fie doar planuri şi calcule inginereşti. Cu luni în urmă au apărut şantierele. Deocamdată patru, grupate toate în jurul oraşului Rîmnicu Vîlcea. Cu buldozere grele, excavatoare, basculante şi betoniere, cu excavatorişti, betonişti, dulgheri, mecanici, ingineri care s-au pornit cu îndîrjire asupra rîului îndărătnic.

A început construirea treptelor de lumină ale Oltului. De la Veneţia de Jos, din Ţara Făgăraşului, pînă la Turnu Măgurele la Dunăre, apele Oltului se vor frînge de treizeci şi una de ori de betonul a treizeci şi unu de baraje, se vor domoli în tot atîtea lacuri de acumulare şi vor alimenta treizeci şi una de hidrocentrale, din care se va obţine o putere instalată echivalentă cu energia furnizată de partea noastră a hidrocentralei de la Porţile de Fier.

Din motive economice, primul mănunchi de şantiere s-a deschis pe cursul mijlociu al rîului unde panta este mai înclinată, iar concentrarea de cădere mai mare. În acelaşi timp, dezvoltarea fără precedent a judeţului Vîlcea reclamă necesităţi din ce în ce mai mari de apă industrială, cărora doar imensele rezervoare ale lacurilor de acumulare le va mai putea face faţă.

Mă aflam în biroul inginerului Constantin Mengher, şeful şantierului I.C.H.-Olt, printre planuri şi schiţe, din care încercam să-mi imaginez mecanismul real al construirii unei hidrocentrale. Unde nu înţelegeam, întrebam şi omul încă tînăr din faţa mea începea să-mi explice plin de bunăvoinţă, cu un vag accent moldovenesc. Era chiar moldovean, din inima

Vrancei, de la Vama Sării, dincolo de Vidra. „Am lucrat la Bicaz, la Argeș, se destăinuiește, numai în meseria asta, de cînd am terminat facultatea. Îmi place, cu toate asprimile ei, greutățile ei, dar cînd lași în fiecare an cîte ceva în urmă, uiți de necazuri și-ți rămîn niște bucurii pe care numai aici le poți trăi".

Îl rog să vorbească despre aceste bucurii, despre viața șantierului, despre ce va fi după ce constructorii își vor strînge uneltele și se vor duce mai departe. Se lasă greu la vorbă, așa că trebuie să-l stîrnesc din nou cu o întrebare :

— Cum a fost cu zăgăzuirea Oltului ?

— Să vă arăt pe hartă. Aceasta era albia veche. Aici am creat canalul de fugă, am închis mai întîi albia pe malul stîng, am dat drumul apei pe canal, am făcut același lucru și pe celălalt mal și acum Oltul trece îmblînzit prin deschiderile barajului deversor.

Rîmnicu Vîlcea este aici, pe spațiul acesta alb. Se vede trecerea de la Cremenari, intrarea în oraș, calea ferată care se va muta mai sus, cu intersectările denivelate ale noii șosele, hidrocentrala cu cele două diguri și lacul de acumulare care se va întinde pînă la treapta următoare, la Dăești. La hidrocentrala de la Dăești se va proceda la fel și coada lacului său va ajunge în treapta de la Jiblea. În partea cealaltă se află Rîurenii. Aici hidrocentrala va avea un lac mult mai îngust, din cauza orașului și a terenurilor agricole foarte bune. Și așa mai departe, la capătul lacului fiecărei trepte începe treapta lacului următor. Orice centimetru din înălțimea de unde cade apa devine energie electrică, și acesta mi se pare deocamdată lucrul cel mai important.

— Dar pentru turism, care vor fi foloasele ?

— Și pentru turism vor fi foloase. Să încep cu treapta de la Rîmnicu Vîlcea. Ea vine să rezolve una din problemele importante ale municipiului aceea a circulației. Vara orașul este aproape sufocat de numărul mare de mașini care trec prin centru. O dată cu construirea hidrocentralei Rîmnicu Vîlcea, circulația de tranzit pe ruta Pitești — Sibiu va ocoli orașul prin partea de nord, pe malul lacului de acumulare. Același lucru îl va face pentru direcțiile Pitești—Drăgășani și Pitești—Tîrgu Jiu, hidrocentrala de la Rîureni, așa că atunci cînd se vor termina aceste două trepte, zic eu că orașul își va regăsi cel puțin în parte, liniștea de altă dată.

Prin crearea mijloacelor de acces de pe un mal pe celălalt al lacurilor de acumulare — vedeți, vor fi 31 de asemenea treceri — se va impulsiona dezvoltarea urbanistică a malului stîng al Oltului, cu repercusiuni imediate asupra viitorului activității turistice. Avînd o suprafață foarte mare, noile lacuri vor face posibilă executarea unor importante lucrări cu scopuri turistice și de agrement. Lacul de la Rîmnicu Vîlcea, de pildă, se va întinde, pînă la Dăești, pe o lungime de 8 kilometri și va fi în unele locuri lat de aproape doi kilometri, adică atît cît să permită practicarea turismului nautic și a pescuitului sportiv. Anul viitor, în vară, vă invit la o plimbare cu barca pe primul lac al Oltului.

Și, știți dumneavoastră, cînd se pornește o treabă ca asta, greu e doar începutul, fiindcă ideile vin pe parcurs.

Aș mai spune încă ceva. Lucrurile noastre sînt prin însăși structura lor — îngemănare de inteligență și de dîrzenie omenească — obiective de interes turistic. Ca și cele de la Bicaz, Argeș sau Porțile de Fier, bunăoară.

— Ce veți face după ce veți termina la Rîmnicu Vîlcea ?

— Va urma grupul de la Drăgășani. Apoi cel de la Slatina și, poate, treptele din defileu, încă nu știm prea bine.

— În defileu, va fi mai greu din cauza munților.

— Cu noțiunea de greu ne-am obișnuit, dar cu cea de imposibil să știți că încă nu. În mod normal, lucrările vor avea o evoluție asemănătoare : se va construi un batadou care va împinge rîul către unul din maluri, apoi canalul, lucrat pe uscat ; vom închide albia, după care vom da drumul apei prin baraj. Singura deosebire este numai că la o albie foarte îngustă vom face devierea prin galerii subterane.

— Vorbeați și de un alt avantaj al fragmentării Oltului în trepte.

— Da, crearea treptelor va atrage după sine o serioasă diminuare a undelor de viitură, ferind astfel localitățile și terenurile agricole de inundații nefaste. Faima de „rîu blestemat" de aici i se trage Oltului, de la iuțeala cu care prăpădește tot ce-i iese în cale. Îmi spunea cineva că din cauza viiturilor numai în zona Slatinei se pierd anual cîteva sute de hectare de pămînt de cea mai bună calitate. Amenajările hidroenergetice vor consolida albia rîului, dînd posibilitatea oamenilor să readucă aceste terenuri în circuitul agricol, fără teama de a le mai pierde vreo dată.

— De aceea vă lăsați mai întîi spre cîmpie ?

— De aceea !

C. S. NICOLAU

TURISMUL ȘI LUMEA DE AZI

Argument intim

Într-o zi, cu soare bogat, toropitor, de iulie — așa cum a fost soarele în vara acestui an, în luna iulie și, vai, mai puțin sau de loc după aceea — am intrat în biroul invadat de... soare al directorului Editurii pentru Turism, scriitorul Pop Simion, redactorul șef al „României pitorești", cu hotărîrea deja luată: „Ei, da, îi spun, voi scrie o carte de turism și tare mă tem că nu voi ajunge la țintă că nu voi ști să ies — în paginile ei — din fruntariile preocupărilor mele de critic... Ce părere ai de proiectul cărții propuse aici?" Îi arăt sumarul, îi expun cîteva idei; Pop Simion se ridică de la masă, începe să se plimbe nervos prin birou, mă străbate o clipă cu privirea și mă întreabă neașteptat: „D-ta crezi în literatura de turism? Crezi că există o asemenea literatură, azi, cînd turismul a devenit o dimensiune a civilizației?" „Acesta e un interviu?" — îl întreb nelămurit. „Nu, îmi răspunde Pop Simion dar ar putea fi o anchetă internațională pe care ți-aș propune s-o faci pentru revista noastră, pentru *Almanah* și, apoi, — de ce nu?! — ai putea foarte bine s-o cuprinzi în viitoarea d-tale carte «Memorial invers», destinată Editurii pentru Turism... Ce părere ai?"

După acest schimb de propoziții rapide, *manager*-ul literaturii românești de turism îmi și sugerează primele trei întrebări, mă lasă să mă gîndesc la altele și — iată, asfel s-a născut

Ancheta internațională realizată de CONSTANTIN CRIȘAN

care, înainte de a vă prezenta, stimați cititori, chestionarul — la care au răspuns personalități culturale și politice, scriitori, conducători de organisme de turism din mai multe țări — și răspunsurile, opiniile lor, la întrebările trimise, vă propune un foarte scrut:

Argument patetic

Istoria civilizației, a literaturii universale, reține ideea de călătorie ca motiv esențial al unor opere literare celebre, intrate definitiv în memoria umanității.

Folclorul egiptian ne oferă legenda lui *Sinbad Marinarul*, plecat pe o „coajă de nucă" — ținîndu-se mereu aproape de țărmuri —, aventura lui eroică din care s-a născut — în urma unui tragic naufragiu — *arhetipul* lui Robinson Crusoe : Sinbad este singurul supraviețuitor de pe mlădioasa, fragila corabie, înghițită de apele Nilului și trăiește în speranță și îndelungată așteptare pe o... insulă.

„Iliada" și „Odiseea" nu sînt, în fond, fructul unor — pe vremea aceea, vaste — călătorii curajoase, nostalgice, nu sînt rodul unor eroice aventuri de... turism *avant la lettre ?*

Dar, în plină Renaștere, nu grație călătoriei sale peste Alpi, a gîndit — în sanie pe cal, și bine îmblănit — genialul umanist, („Inegalabilul" cum i se spunea), Erasmus, „Elogiul nebuniei" ? Ar fi putut el să-și descopere, în Anglia, pe cel mai bun prieten al său, Thomas Morus, autorul „Utopiei", dacă nu ar fi călătorit în țara briților ? Apoi, nu tot în timpul unei călătorii — însoțind pe regina Țărilor de Jos, sora lui Carol Quintul, în calitate de consilier — primul umanist român, Nicolaus Olahus, i-a scris lui Erasmus — din Augsburg — cîștigîndu-i învățatului din Roterdam, prietenia și stima pe toată viața ?

În timpul Luminilor și, apoi, al epocii romantice, marii poeți, elegiaci ai trecutului — mai ales *paseiștii* — nu au cîntat ruinele vremilor apuse, de la Constantin Chasseboeuf-Volney, pînă la Vasile Cîrlova ?

Nu datorită călătoriilor, romanticii englezi (Macpherson), francezi (Chateaubriand, Lamartine...) italieni sau români (Vasile Alecsandri — vezi, de pildă, „O preumblare la munți") au dat la iveală lumii aurul înțelepciunii populare, *folclorul*, identificînd în marea voce inegalată a poetului anonim — poporul — o sursă inepuizabilă de inspirație ?

Grație călătoriilor, setei de voiaj — și, desigur, de cultură, de dragoste pentru geniul popular — a descoperit V. Alecsandri eterna *Miorița* despre care — și nu numai despre ea — i-a vorbit lui Prosper Mérimée în ...diligența care-i aducea pe cei doi scriitori, de la Madrid, la Paris.

Romanticii însă au fost poate primii care au făcut din literatura de călătorie un *gen* și — să amintim încă o dată — că memorialele lor de călătorie nu vizau, se știe bine aceasta, scopuri publicitare ; că ele erau, în taină, elogii, îndemnuri implicite — unele naive, altele grave — pentru mai larga cunoaștere între oameni, pentru descoperirea lor reciprocă, indiferent de meridian, de distanțe.

Dar, în veacul nostru, în anii '20, să nu ne amintim de „exodul" unor mari intelectuali și scriitori americani în metropola literelor, a modernității artistice — numesc astfel Parisul — unde au făcut cunoștința lui Brîncuși și Modigliani, Diaghilev, Chagall sau Kandinsky ? Scriitorii aceștia se numeau atunci (peste decenii, numele lor a intrat în memoria culturii acestui veac) : Ernest Hemingway, Scott Fitzgerald, Gertrude Stein... Iar primul dintre ei a scris o carte, un memorial de călătorie și de frescă a vieții pariziene de pe vremea aceea, dedicat(ă) anilor tineri

petrecuţi într-un Paris veşnic primitor, în care — *Atunci* — „eram tare săraci şi tare fericiţi".

Secolul nostru, secolul atît or mari prefaceri, a adus pe tabla marilor evenimente utile, *turismul the tourism,* cum i se spune în limba engleză, din care şi provine cuvîntul. Odată cu dezvoltarea lui, istoricii civilizaţiei, sociologii, etnologii, mai aproape de noi, politologii şi diplomaţii *au identificat în turism o cale eficientă, agreabilă, de cunoaştere nemijlocită între popoare, o formă o cooperării.*

Luînd proporţii vaste, fenomenul s-a încadrat — era de aşteptat — în veşminte organizaţionale precise. Există azi o Academie Internaţională de Turism, fundată cu peste douăzeci de ani în urmă, într-un oraş cu iz exotic, şi generos — Monte-Carlo —, capitala statului Monaco, al cărui conducător (Prinţul Rainer III) este Preşedintele de Onoare al organismului menţionat mai sus. Dintre membrii ei, titulari de onoare, unii în viaţă, alţii plecaţi în Cîmpiile Elizee, vă reamintim cîteva nume : Georges Duhamel, Somerset Maugham, Marcel Pagnol, Thor Heyerdahl, Lépold Sédar Senghor — marele poet, imnizator viguros al Negritudinii şi Preşedintele Republicii Senegal — şi, din ţara noastră, pe scriitorul Pop Simion. Există de asemenea, o Federaţie Internaţională a Ziariştilor şi Scriitorilor de Turism — FIJET — care şi-a ţinut recent cel de al XVIII-lea congres al său în ţara noastră.

Intrat în ramele definiţiilor Larousse, turismul constituie o identitate acţională şi spirituală precisă, este un ferment al interrelaţiilor umane de azi şi dacă, în ceea ce priveşte ţara noastră, pare poate riscat să afirmăm deocamdată că dispunem de o literatură de turism, să nu uităm că avem, din mai vechi şi de azi, scriitori de turism de primă calitate estetică, de la D. Bolintineanu, D. Golescu, Ion Codru-Drăguşanu, pînă la M. Ralea, Al. Rosetti, Mircea Maliţa, A.E. Baconsky, Ioan Grigorescu... Mi s-ar putea reproşa imediat — dar numai în parte pe drept — că nici unul din cei citaţi nu este exclusiv scriitor de turism. Să admitem o clipă reproşul, dar să ne întrebăm apoi dacă, de pildă „Cele două Franţe" (M. Ralea), „Note din Grecia" (Al. Rosetti), „Spectacolul lumii" (Ioan Grigorescu), „Repere" şi „Sfinxul" (Mircea Maliţa) nu sînt excelente memoriale de călătorie, în care eseul de cultură se îmbină cu evocarea, cu observaţia adîncă *antropologică* şi meditaţia gravă asupra spaţiului şi timpului (a binomului crono-spaţial).

Trăim în spaţiu, călătorim în timp, nu uităm niciodată *timpul conştiinţei noastre în spaţiul în care ne mişcăm,* şi memoria spaţiului este în fond o eternă nostalgie temporală. Iată, literatura de turism, literatura de călătorie — literatura bună şi nu maculatura — care ne ajută atît de mult să întreprindem îndelungate călătorii imaginare sau — cînd călătorim în locurile lecturii noastre anterioare — să descoperim puncte de corespondenţă dragi sufletului nostru, există, este utilă, agreabilă. Imposibil să o negăm dintr-o prejudecată estetizantă ; fiindcă memorialul literar de călătorie este un gen de frontieră, o ipostază literară interdisciplinară şi are cu atît mai mult drept la viaţă, cu cît se integrează spiritului nostru contemporan, însetat de curiozitate, de meditaţie afectivă, de multiplă informaţie.

Dar să lăsăm pe cei intervievaţi să răspundă la chestionarul pe care l-am adresat lor şi care ilustrează el însuşi, prin diversitatea întrebărilor — sincer vorbind, destul de diferite unele de altele şi, aparent, fără mari liante între ele — acest „beau désordre" — cum ar spune bătrînul Boileau — care este turismul contemporan.

„TOURISME n.m. (angl. *tourism*). Action de voyager pour son agrément : *le développement du tourisme international permet aux peuples de se mieux connaître.* // Ensemble des questions d'ordre technique, financier ou culturel, que soulève, dans chaque région, l'importance du nombre de personnes qui font des voyages d'agrément."

(Definiție extrasă din Nouveau Petit LAROUSSE, 1968, p. 1030).

1. Turismul dispune de un număr impresionant de definiții — scrise, de circulație orală sau de altele, care rămîn pur și simplu necunoscute. Viața este în continuă schimbare, noțiunile de asemenea ; în condițiile civilizației actuale, definiția pe care **Larousse** o dă turismului mi se pare a fi o definiție... Larousse. Ați putea să propuneți o altă definiție ?
2. Dincolo de o mai bună cunoaștere între popoare, între națiuni, dincolo chiar de destinderea internațională la care turismul contribuie într-o anumită măsură, în afară de relaxarea (odihna), pe care el o procură fiecărui individ în parte — în calitate de turist — credeți că turismul răspunde, în zilele noastre, și altor scopuri și altor deziderate ale omului contemporan — și care anume ?
3. Văzut prin lupele civilizației contemporane, turismul va îmbogăți și dezvolta lumea, se va înscrie încet, încet printre bunurile obositoare, în fine, printre micile plictisuri ale civilizației industriale sau, dimpotrivă, va deveni un drog sănătos și lucid necesar ? (La această întrebare, de prognoză, sugerez o alternativă dar care nu este, evident, singura...)
4. Credeți că există o literatură de turism, o literatură viabilă, o literatură... estetică, pe scurt o adevărată literatură ?

4 : 1. În caz afirmativ, credeți în profesiunea de **scriitor de turism,** de scriitor-turist și care este, care ar fi, în acest caz, statutul lui — al scriitorului de turism ?

5. Care ar fi, după dv., culmea turismului (inter)național ?

LOUIS NAGEL, editor de prestigiu internaţional, jurnalist, om de cultură, Cancelar al Academiei Internaţionale de Turism, director al cunoscutei case editoriale ce-i poartă numele, cu sedii de activitate la Paris, Geneva, München.

1. Cu ocazia unei Reuniuni Internaţionale, care a avut loc la Istambul, în 1972, am propus să se adopte în fine o definiţie definitivă a turismului. În realitate, fiecare ţară stabileşte propriile ei statistici turistice, dar toate aceste statistici sînt elaborate pe baza unor definiţii diferite. În felul acesta, nu mai este aşadar posibil să procedeze la o comparaţie cu valoare universală şi ştiinţifică a rezultatelor obţinute în diverse ţări. Pot să declar obiectiv că, privite în acest unghi, toate statisticile de turism sînt false. Există o serie întreagă de definiţii ale turismului : cea a Academiei Internaţionale de Turism, cea creată de către A.I.S.T., propusă de U.I.O.O.T., alta, de către O.C.D.E. şi multe altele. Cu ocazia Reuniunii de la Istambul, de care vorbeam, am propus să se înfiinţeze o comisie sau un comitet compus(ă) din reprezentanţi ai tuturor organismelor de turism, care să prezinte propriile lor definiţii pentru a adopta în manieră colectivă, *o singură* definiţie, care să determine acceptarea, adoptarea ei de către O.N.U. În felul acesta, statisticile oficiale din fiece ţară ar fi, în viitor, elaborate pe baza aceleiaşi metode.

2. La această problemă nu am nimic de adăugat în plus faţă de cele două discursuri pe care le-am pronunţat la Adunarea generală a Academiei Internaţionale şi care a avut loc la Madrid în 1972. Reacţiile provenind din diverse colţuri ale lumii erau foarte diverse şi, aici, n-aş dispune de spaţiu — suficient pentru a dezvolta chestiunea.

3. Sfîrşitul întrebării dv. constituie chiar răspunsul meu. Turismul este, în prezent, un drog sănătos pentru masele largi — drept consecinţă a evoluţiei sociale.

4. Nu. Turismul nu dispune de o adevărată literatură. Nu există decît o singură Literatură. Turismul are nevoie de documente de orientare şi de informaţii de înaltă clasă.

4. 1. Nu.

5. Să-i facă pe oameni cultivaţi, dar aceasta e o datorie dificilă.

HELENA SASSONE, poetă, Caracas (Venezuela)

1. Nu-mi place sensul obişnuit care se acordă cuvîntului „turism". El poate fi interpretat ca simplu „divertisment". Aş da turismului această definiţie ; *relaţia de cunoaştere dezinteresată între popoare, care să devină, în fapt, o aproximare Umanistă.*

2. În epoca noastră, turismul are un caracter eminamente comercial în țările capitaliste în timp ce, pentru marea masă a cetățenilor din țările subdezvoltate, el este un lux ; în orice caz însă, pentru omul aparținînd păturii sociale mijlocii din aceste țări, turismul este cu adevărat *alienant*. În acest sens, dorințele omului contemporan trebuie să fie dirijate înspre echilibrul rațiunii pe care îl procură numai cunoașterea senină. Astăzi, turismul nu este orientat spre odihna, spre relaxarea formativă ; el este, din contra deformat.

3. Cred că o bună orientare turistică va putea îmbogăți umanitatea. Pentru aceasta este însă nevoie de un spirit nou, capabil să descopere alte posibilități în turism ; fără „presiuni din afară", fără sens lucrativ...

4. și 4. 1. Există cărți de voiaj care nu sînt propriu-zis de literatură turistică. Aceasta ar trebui să fie, după mine, fundamental informativă. Statutul scriitorului de turism ar putea fi același cu statutul de jurnalist.

5. Un acord internațional pentru schimbul turistic cu tarife eșalonate pe etape rezonabile.

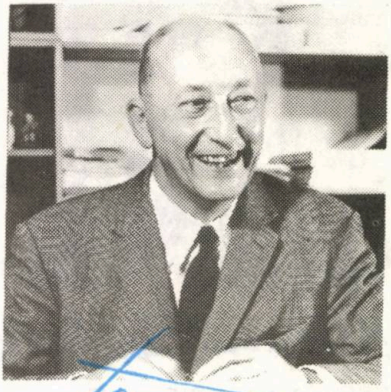

ARTHUR HAULOT, poet belgian de limbă franceză, Comisar General al Turismului Belgian, om de cultură, fundator al Bienalelor Internaționale de Poezie de la Knokke-le Zoute, al căror Secretar General continuă să fie, co-director al cunoscutului periodic internațional „Journal des Poètes", membru al direcției Casei Internaționale a Poeziei — Bruxelles (Belgia).

1. Definiție : în ce mă privește, nu pot decît să reiau definiția pe care am formulat-o în cadrul Academiei Internaționale de Turism și care mi se pare a fi perfect actuală. Iat-o exact cum figurează ea în Dicționarul Academiei : „Termen referitor la călătoriile de agrement. Ansamblul activităților umane destinate să realizeze acest tip de călătorii. Industrie menită să coopereze la satisfacerea nevoilor turistului. (Etimologie : în termenul englez „tours" : *voyage* [voiaj n.n.] derivînd el însuși din cuvîntul francez „tour", voiaj sau promenadă circulară).

Turismul se deosebește de voiaj în măsura în care implică pentru călător, pe de o parte, alegerea deliberată a scopului, și, pe de altă parte, grija exclusivă de a-și satisface plăcerea personală".

2. Motivele care stau la baza deplasării oamenilor sînt esențialmente aceleași de-a lungul tuturor epocilor ; căutarea necunoscutului, setea de descoperire, dorința de a cunoaște noi locuri, oameni diferiți și culturi diferite ; dorința de a se informa, de a se cultiva ; dorința de a-și restaura sănătatea, fizică sau psihică ; dorința de a participa sau de a asista la mari jocuri sportive sau altfel de jocuri ; voința de a aduce un omagiu lui Dumnezeu, indiferent de forma sub care este închipuit acesta. Viața modernă este totuși marcată de o exploatare sistematică a gustului uman pentru călătorie și această exploatare a creat și încearcă să impuna alte motivații care țin — toate mai mult sau mai puțin, de vanitate, de spiritul de imitație, de dorința de valorizare socială.

3. Aspectele pozitive și negative ale turismului — așa cum este el practicat și așa cum se dezvoltă el sub proprii noștrii ochi — sînt cunoscute de toți cei care observă acest fenomen. Problema de a ști dacă negativul va depăși pozitivul sau dimpotrivă, depinde în mod esențial de luciditatea și de energia pe care adevărații responsabili ai turismului — adică nu comercianții ci oamenii de acțiune socială — vor ști să le traducă în faptă.

4. Domeniul turismului, ca toate domeniile de gîndire și acțiune umană, se

oferă ambiţiei operei literare. Dar, în toate domeniile există şi va exista mereu literatură bună şi literatură proastă. Aceasta nu depinde de subiect, ci de talentul scriitorilor şi autorilor.

5. Nu am nici un fel de talent pentru paradox. Dar voi citi cu bucurie ceea ce alţii vor răspunde la această întrebare.

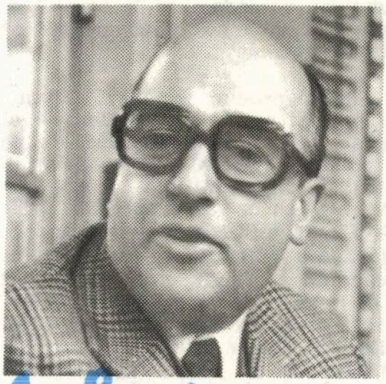

PIERRE DE BOISDEFFRE, critic şi istoric literar de prestigiu internaţional, autor a peste patruzeci de cărţi de critică, de estetică, romancier şi poet, monograf al lui Malraux, Gide, Sartre, autor al acelei vaste „Istorii vii a literaturii franceze de azi", apărută, în 1972, şi în versiune românească (la Editura „Univers"), fidel prieten al ţării noastre; în urma unor vizite în România, a cunoscut îndeaproape literatura noastră actuală, prefaţînd cartea „Literatura română în lume" (de Constantin Crişan şi Victor Crăciun, Ed. Meridiane, 1966), cele „11 elegii" de Nichita Stănescu în versiune bilingvă (română-franceză) (Ed. Eminescu, 1970). A semnat, graţie unor călătorii în Mexic, o monografie lirică ilustrată dedicată acestei ţări. Un mare intelectual aşadar, dublat de — fiindcă sîntem în subiect — de un practician al călătoriei agreabile şi utile. (PARIS)

(Răspunsurile lui Pierre de Boisdeffre, la ancheta noastră, vădesc elevata deformaţie profesională de scriitor care gustă spaţiul turistic cu peniţa ascuţită, sensibilă, a minţii şi inimii sale)

1. ?

2. Educat în cultul pămîntului şi morţilor lui, m-am îndreptat spre oraşele de azi şi spre locuitorii lor. Trebuie să spun că nici unul nu m-a decepţionat începînd cu micul meu La Châtre şi terminînd cu marile spaţii verticale din New-York—Moscova. Iubesc mai ales acele oraşe în care Istoria pare a se fi refugiat, intactă, la adăpost de lume. Oraşe, oraşe, într-o zi vă voi celebra pe toate! Voi spune, Leningrad, palatele tale gri şi roze, piaţa ta de smarald şi de fildeş şi, de-a lungul cheiurilor tale, clasica frescă, verde şi cenuşie care a rezistat atîtor intemperii: imagine perfectă a *marelui cîntec*... Delft adormit în liniştea lui Vermeer... New York atît de apropiat de Roma imperială... Amsterdam cu parfumuri de mosc şi de ardei... Vă voi striga splendoarea pieţelor voastre: *Zocalo* din Mexic, *Haremlik* din Damasc, monumentele romane din piaţa *Navone*, *Senioria* florentină...

3. ? (Vezi mai sus)

4. şi 4. 1. Absolută abţinere

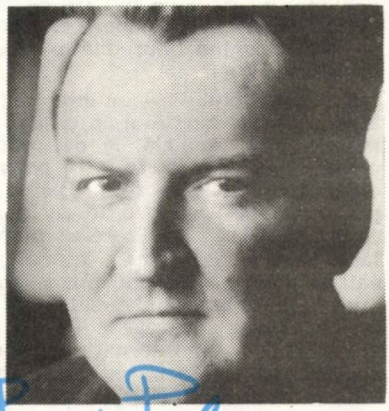

BERT PELEMAN, jurnalist, critic de artă prestigios, poet, editor, director al Departamentului Cărţi de artă al Editurii Buschmann din Anvers; în această calitate a publicat, continuă să publice o serie completă de magnifice albume ilustrate plurilingve printre care „Châteaux en Flandre", „Abbayes en Flandre", „Malines, viile historique" şi, recent, albumul monografic — poetic, muzical, ilustrat — dedicat legendei lui Till Eulenspiegel, ti-

părit în cinstea Congresului Internațional „Les Compagnons d'Eulenspiegel", desfășurat în septembrie 1972. (La prestigioasa manifestare a participat criticul și istoricul literar român Mihai Gafița, invitat personal al lui Bert Peleman, unul din principalii organizatori belgieni ai acestui simpozion). Răspunzînd anchetei noastre, scriitorul și editorul Bert Peleman a formulat — într-o scrisoare aparte — cele mai frumoase cuvinte la adresa „Cimitirului vesel" care — a declarat d-sa — „mi-a inspirat un ciclu de poeme și balade". (ANVERS — BELGIA)

1. Fiind intrutotul de acord cu definiția dată în *Nouveau Petit Larousse*, aș îndrăzni să adaug pur și simplu că turismul internațional nu permite numai — popoarelor — de se „cunoaște" mai bine ci, în plus, de a se *înțelege* mai bine ! Cunoaștere și Înțelegere ! Iată două noțiuni importante în raport cu turismul internațional. În acest sens, mi-ar plăcea să văd turismul evoluînd tot mai mult ca un gen de învățămînt liber și prelungit (pentru adulți, un gen de universitate populară !) urmat de toți cei ce trec frontierele pentru a descoperi existența unor noi țări, formînd împreună o lume magică fără frontiere !

2. Numai faptul — enunțat deja în întrebare — că turismul internațional contribuie, fără îndoială, la destindere și la o mai bună cunoaștere între popoare, este deja extrem de important. Dar și mai important mi se pare încă un alt fapt —acela că mulți turiști călătoresc pentru a-și lărgi propriul lor orizont de indivizi naționali și pentru a deveni, din ce în ce mai mult, „cetățeni universali" ! În felul acesta, lumea întreagă devine pentru adevăratul turist internațional o sursă de bogăție culturală și... culinară inepuizabilă, o masă rotundă plină de bunuri materiale și spirituale, unde el nu se invită doar pe el însuși, dar pe toți cei care, împreună cu el, vor să participe la o gigantică sărbătoare populară mai mult decît... pitorească.

3. Fără îndoială că marele pericol al turismului internațional constă în industrializarea prea pronunțată a ceea ce aș numai „bussiness touristique". La drept vorbind nu este chiar inimaginabil ca, la un moment dat, turistul să nu mai fie altceva decît un „tichet manipulat în mod automat" și ca omul așezat pe drumeție să nu fie decît un „robot comandat în cele mai mici gesturi ale sale". Acesta e, printre altele, marele pericol al unui turism social rău înțeles în cadrul căruia masa umană devine „teleghidată" și „manipulată" într-o manieră care împiedică pe turist să participe direct, personal. la descoperirea lumii. Numai rămînînd el însuși — chiar voiajînd în grupuri -- turistul se va întîlni cu noi bucurii și turismul nu va cădea nici la nivelul unui „bun obositor, nici nu va fi un drog sănătos și lucid necesar" :

4. Chiar de-ar fi să mă rezum la limba mea maternă — neerlandeza — și încă aș putea să vă semnalez zeci de cărți care dovedesc existența unei adevărate literaturi turistice inițiată la noi de ex. de vestita carte „Verheerlycht Vlaenderen" — Flandria Illustrata — la Flandre Illustrée (Flandra Ilustrată — n.n.) a celebrului canonic Antonius Sanderus (sec. al XVII-lea) pînă la „O călătorie cu pasul la Roma" („Een voetreis naar Rome") de Bertus Aafjes (1948) și marile reportaje publicate de către „globtrotter-ul flamand", Henri Bernard. Pentru a nu uita apoi literatura turistică engleză, franceză, germană, italiană, spaniolă, rusă și... desigur românească — literatură care, în proză sau în poezie, a cîntat gloria orașelor și satelor, castelelor și mănăstirilor, fluviilor, munților și peisajelor — devenite în zilele noastre — adevărate ținte de călătorie ale turismului internațional.

4. 1. Convins că literatura turistică este oarecum o literatură aparte, găsesc că este foarte normal ca, în mai multe țări — ca și a mea de pildă — să existe deja nu una ci mai multe „ligi de scriitori turiști". Profesiunea de scriitor de turism mi se pare, în acest caz, reală și importantă.

În ceea ce privește statutul lui, văd mai cu seamă un punct comun pentru toți membrii, adică „datoria de a așeza valorile umane în centrul atenției turismului internațional și de a împiedica computerele să facă greșeli de calcul cu consecințe dezastruoase !"

5. „Culmea turismului (inter)național" ?... Să internaționalizezi turismul național conservîndu-i caracterul lui în întregime specific. Să îngropi tot ceea ce desparte popoarele într-un **cimitir vesel** (cf. *Der heitere Friedhof* de Pop Simion și Ion Miclea-Mihale) și să creezi baza unei vieți

de vacanţă — sursă de bucurie de a trăi şi de a vrea să munceşti ! — într-o lume eliberată de paşapoarte !

KAZIMIERZ KUNICKI redactor şef al revistei de turism „Swiatowid mágazyn turystycny", cunoscut ziarist polonez (Varşovia, R. P. Polonă).

1. „Marea Enciclopedie Universală", editată în Polonia (1968) dă turismului următoarea definiţie : „În sens tradiţional, dar mai restrîns, realizarea de excursii, adică ieşirile sau plecările în afara domiciliului permanent — pentru distracţie şi pentru odihnă, obiective îmbinate de obicei cu vizitarea unor locuri naturale, de arhitectură sau de artă cu elemente ale culturii materiale, cu scopul cunoaşterii altor naţiuni sau grupuri demografice din propria ţară, al participării la prezentări şi sărbători culturale sportive sau de alt gen ca şi dezideratul unic al contactului cu natura sau — ceea ce e oarecum acelaşi lucru — descoperirea unui debuşeu [de odihnă — n.n.] într-un efort fizic..." Această definiţie, fiind totuşi — aşa cum o recunosc autorii înşişi — tradiţională şi, deci, imperfectă, accentuiază totuşi destul de puternic două trăsături fundamentale ale turismului — cea de *divertisment* şi deopotrivă cea de *cunoaştere*. În cadrul tradiţiei de o sută de ani, a mişcării turistice organizate în Polonia, veche aşadar şi existentă şi la ora actuală, această relaţie este şi rămîne totuşi foarte distinctă.

Cred că, în prezent, e greu să găseşti o definiţie precisă a turismului, cu atît mai mult cu cît el se dezvoltă foarte dinamic şi în masă şi cu atît mai mult — aş adăuga — cu cît el dispune de mai multe nume. Poate că, pentru o definiţie comună, ar putea fi luată de bună zicala că turismul devine azi... un mod de viaţă, mai precis, una din manierele de viaţă în cadrul sau pe durata timpului liber.

2. Aş vrea să adaug încă două elemente faţă de cele incluse în întrebare, pe care le menţionez, de altfel, la alte puncte. a. turismul poate satisface curiozitatea prin confruntare, oferind condiţii pentru o cunoaştere directă ; b. în formele lui de înaltă calificare îndeosebi — ca sportul de pildă — şi într-o ambianţă adesea mai interesantă şi mult mai pătrunsă de varietate, turismul oferă satisfacţia de a te cunoaşte pe tine însuţi, de a-ţi şti competenţele, capacităţile, condiţiile fizice şi psihice.

3. Prin natura mea sînt un optimist. Cred că turismul a devenit deja, în zilele noastre, o necesitate interioară importantă pentru mulţi oameni. Cu atît mai mult va creşte această necesitate în viitor.

4. Literatura poloneză oferă exemple de scriitori eminenţi de turism, ca Mariusz Zaruski sau Arkady Fiedler ale căror opere, a căror inspiraţie proveneau direct din turism. Cu toate acestea, am îndoieli în ce priveşte departajarea de genul „literatură turistică", cu excepţia ca această încadrare să fie tratată ca o pură convenţie. Joseph Conrad-Korzeniewski, un polonez şi un mare scriitor englez, n-a fost — în acest sens — un scriitor-turist ?...
Sînt convins că există o literatură bună şi o literatură proastă ; consider orice alte diviziuni ca pe nişte convenţii şi mai vizibile.

5. După opinia mea, nici una, dar foarte multe. Personal, n-aş încerca să le fixez ierarhia.

GEORGES PILLEMENT, cunoscut scriitor francez de turism, publicist, membru al Academiei Internaționale de Turism (Paris).

1. Turismul este, pentru unii, o depatriere, pentru alții — o mai bună cunoaștere a lumii, un mod de a-și îmbogăți spiritul, de a se judeca pe el însuși la justa lui valoare, după ce s-a confruntat cu indivizi aparținînd altor rase, obișnuiți cu alte obiceiuri.

2. Rezultatul [dezvoltării turismului — n.n.] va fi o mai bună înțelegere între popoare, o stimă reciprocă, o dorință de fraternitate din care se va naște poate această pace, atît de mult dorită și mereu pusă în chestiune.

3. Desigur, există turiști care nu văd nimic, care nu au adevărate contacte în țările pe care le vizitează ; aceștia se deplasează fără utilitate practică, nici pentru ei, nici pentru alții, ei sînt un fel de jenă publică și o cauză de poluare, o noxă. Dar, chiar și pentru aceștia, să înregistrăm totuși faptul — pozitiv — că au ieșit din cochilia lor, că vor fi puțin mai deschiși.

4. Bineînțeles că turismul naște, produce o literatură viabilă, fie că e vorba de descrierea unor peisaje și monumente sau de evocarea lor într-o operă de ficțiune. Exemplele nu lipsesc.

4.1. Cred în profesiunea de scriitor de turism pentru că eu sînt unul din aceștia. Dar cred în acel scriitor care știe să-și asume responsabilitățile, care ia atitudine, care apără peisajul și monumentele amenințate, care se ridică împotriva a ceea ce este vătămător, și a poluării.

5. Ce înțelegeți dv. prin „culmea turismului (inter)național" ? Există două moduri de a voiaja. Unul este cel individual ; turistul are contacte umane, se îmbogățește spiritual și are el însuși o contribuție. Există apoi turismul în grupuri în autocare sub conducerea unui ghid. Acest din urmă turist nu are nici un contact uman; el rămîne un străin care somnolează sau își deschide ochi rotunji în spatele hubloului său. Asta înțelegeți oare prin culmea turismului internațional ? *)

LOUIS BLANCHI (MONACO) *director al turismului și al congreselor, Monte-Carlo.*

Scuzîndu-se că nu poate să răspundă la întrebările anchetei noastre — exact cu aceste cuvinte își începe scrisoarea dl. Blanchi — directorul Turismului și al Congreselor din Principatul Monaco, ne-a răspuns cu toate acestea următoarele : „Am onoarea să vă comunic că definiția turismului pe care o citați dv. mi se pare satisfăcătoare prin faptul că ea asociază cele două caractere fundamentale ale acestei noțiuni care sînt călătoria și agrementul.

*)La răspunsul d-lui Pillement, pe care îl dăm *tale quale*, ținem doar să precizăm că a cincea — ultima noastră — întrebare nu conține — după cît se poate vedea — nici o sugestie, nici o direcție sugerată celui anchetat : ea este *albă* și... dreaptă, ca un semn de întrebare care își așteaptă replica...

În ceea ce priveşte a doua accepţie a termenului care se referă la ansamblul chestiunilor de ordin tehnic, financiar sau cultural pe care îl reclamă, în fiece regiune, *importanţa* numărului de persoane care fac voiaje de agrement, cred că turismul din Monaco nu se prezintă — dacă ţinem seamă de întinderea mică a teritoriului lui sub un aspect cantitativ necesar în raport cu existenţa problemelor ridicate mai sus.

Cred apoi că nu e mai puţin adevărat că turismul este de natură să aducă rezultate pozitive în sensul unei mai bune cunoaşteri între popoare — fapt pentru care el îşi justifică toate eforturile depuse în vederea dezvoltării lui.

Vă rog să primiţi, Domnule, expresia sentimentelor mele distinse" (semnat Louis Blanchi) (17 sept. 1973).

DANIEL V. DEDINA, scriitor şi editor de turism, director al cunoscutelor Editions Touristiques DVD (International Tourist Publications), Paris (Franţa).

1. Cred că, aşa cum este, bine condensată, definiţia pe care Larousse o dă cuvîntului „Turism" este, încă, excelentă.

O anumită tendinţă, de a include în categoria „turist" — mai ales pentru a simplifica lucrările statistice — oameni de afaceri, studenţi aflaţi în stagiu, persoane urmînd diverse cure de staţiuni termale etc. se conturează azi destul de clar. Fără nici un dubiu, aceste categorii de vizitatori pot să-şi consacre o parte a şederii lor, pentru a efectua excursii, de pildă. În acest sens, ei mi se par că pot fi socotiţi, măcar parţial, turişti.

2. „Turism" este în esenţă sinonim cu „pace". Din acest punct de vedere, se poate preciza că el este — sau că trebuie să fie — cultură, comunicare, înţelegere, toleranţă. Desigur, un turist pervers poate călători, descoperind o plăcere în constatarea unor anume stări de lucruri sau chiar provocînd manifestări negative (ca, de pildă, rasismul). Pe un asemenea turist prefer să-l consider anormal — excepţie care întăreşte regula.

3. Ca orice alte activităţi ale lumii noastre de azi, turismul rău înţeles poate deveni pentru unii stupiditate, constrîngere, snobism, poluare. Turistul rău educat murdăreşte plajele sau frumoasele păduri cu... deşeurile unei urîte purtări. Astfel, mi se pare posibil ca populaţiile unor regiuni de mare interes turistic să se teamă de vizitele turiştilor poluanţi. În acest caz, nu turismul este de vină, ci omul, maniera în care a fost educat acesta. Aici se pune problema unei chestiuni de educaţie. După părerea mea, turismul, devenind odată cu progresul, un fenomen din ce în ce mai general, trebuie să sugereze oamenilor să înveţe, încă de pe băncile şcolii, să se poarte — în ipostaza de turişti — cu respect faţă de semenii lor, faţă de peisaj, tot aşa cum li se spune copiilor să se comporte cu bun simţ, să se spele, să mănînce în condiţii de curăţenie fizică etc.

4. Da, există o literatură de turism, fiindcă există ghiduri, cărți descriptive — prin text și imagine — care invită la turism, precum și articole de ziar, cronici de interes turistic.

Să scrii „literatură de turism", pare dificil pentru unii, poate din lipsă de simplitate.

4.1. Nu cred în statutul scriitorului de turism, tot așa cum nu cred în statutul de poet, de pictor, de compozitor.

5. Nu văd ce aș putea să răspund la o asemenea întrebare.

Costas Montis

COSTAS MONTIS, Director al turismului, Ministerul Comerțului și Industriei, poet de prestigiu, om de cultură, scriitor (Nicosia-Cipru).

1. Turismul este, în prezent, o mișcare de oameni „în afară", care are drept scop... mai multe scopuri : culturale, politice, sportive, comerciale și nu exclude ideea de sănătate fizică și psihică — iată o completare a definiției Larousse, dacă vreți.

2. Turismul servește cunoașterea între popoare și contribuie la lărgirea a ceea ce aș numi *perimetrul păcii*. Faptul acesta favorizează guvernele în efortul lor de ameliorare și destindere a relațiilor internaționale. În acest sens, mi se pare simbolică următoarea butadă : într-un oraș străin cineva a spus prietenului lui :

„— Îi urăsc pe oamenii de pe trotuarul de vis-à-vis.

Prietenul l-a întrebat imediat :

— Dar îi cunoști ?

— Nu.

— Atunci, de ce îi urăști ?

— De asta, fiindcă nu-i cunosc"

Se înțelege că un turist, cu toate că se află, uneori, pentru foarte puțin timp, într-o țară străină, își dă seama de sentimentele, de obiceiurile, de gîndurile, de psihologia unui popor ; or, faptul acesta înseamnă *cunoaștere...*

3. Turismul este un antidot al agoniei lumii contemporane, sau, cum spuneți dv., un drog necesar.

Cu toate acestea, „schimbarea" pe care o aduce, o implică, vizitarea unei țări străine, continuă să fie un bun antidot.

4. și 4.1. Nu cred că ar fi cazul să discutăm despre literatura de turism, dar poate că e nimerit să vorbim de o literatură de călătorie. Nu cred că există literatură turistică de sine stătătoare, dar dacă totuși este, aș găsi pentru ea un termen anume : aș numi-o *jurnalistică de turism*. Și, pe scriitorul respectiv, *aici* l-aș încadra.

5. Importanța turismului intern trebuie privită sub aspect economic, fiindcă diminuarea lui ar produce ipso facto o micșorare a beneficiilor realizate de organismele de turism. În fond, turismul intern servește aceleași scopuri ca și turismul extern (internațional). După mine, culmea turismul (inter)național ar fi ca, între turismul intern și extern, să nu există nici o discrepanță, nici o diferență de nivel.

ATENŢIE! Treceţi paralela 45°

Centrul de cercetare pentru promovarea turismului a întocmit un studiu privind marcarea paralelei 45°, în punctele în care aceasta intersectează principalele drumuri naţionale.

Poziţia geografică a României e definită prin două linii terestre caracteristice: **paralela 45°**, care străbate 10 judeţe aflate în treimea sudică a ţării, şi **meridianul 25°** ce trece foarte aproape de Făgăraş, mai exact, prin vecinătatea Combinatului chimic, spre E—SE de oraş.

Citite pe hartă, aceste amănunte sînt cît se poate de fireşti — nescutite, poate, de pericolul banalizării în care cad, de obicei, cele învăţate în primii ani ai şcolii. „Citite", însă, în peisaj, în contextul teritorial străbătut, ele capătă uimitoarea putere a „redescoperirii".

Traversarea paralelei 45° ar putea constitui un „moment turistic" capabil să reţină interesul vizitatorilor, să le fixeze mai bine în memorie filmul vacanţei petrecute în România. Turiştii sosiţi în ţara noastră au ocazia să treacă de nenumărate ori dintr-o parte în cealaltă a paralelei, fără ca „evenimentul" respectiv să le fie cumva semnalat. Totul se petrecea într-o splendidă ignoranţă, scăpîndu-se, astfel prilejul oportunei valorificări a unui moment psihologic deosebit. În această privinţă nici turiştii autohtoni nu ştiu mai mult. Unii dintre aceştia, reţin ideea întîlnirii cu paralela 45° pe drumul naţional nr. 1, lîngă Băicoi, datorită, în bună măsură, şi existenţei motelului cu acelaşi nume.

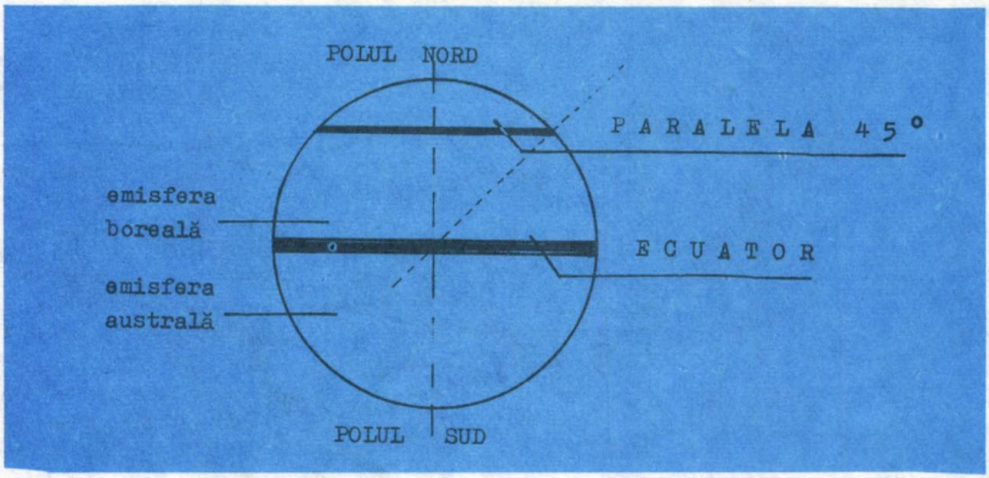

Studiul tematic al Centrului de cercetare pentru promovarea turismului evidenţiază, însă, existenţa a 27 puncte caracteristice. Numai în judeţul Caraş-Severin, spre exemplu, traseul paralelei 45° întîlneşte în şase locuri distincte drumuri importante din această parte a ţării.

De notat că, din totalul de intersecţii ale paralelei, cinci sînt cu drumuri europene, 19 au loc în afara localităţilor, iar 8 în cuprinsul unor localităţi, cum ar fi: Baia-de-Aramă, Doiceşti, Filipeştii-de-Pădure, Blejoiu, Mizil etc.

Pentru materializarea pe teren a traseului paralelei, se au în vedere mai multe alternative, în funcţie şi de poziţia exactă a punctelor caracteristice. În toate cazurile, însă, se preconizează ideea marcării prin panouri, care, într-o grafică atrăgătoare, să informeze turiştii că se găsesc la jumătatea distanţei dintre Ecuator şi Polul Nord.

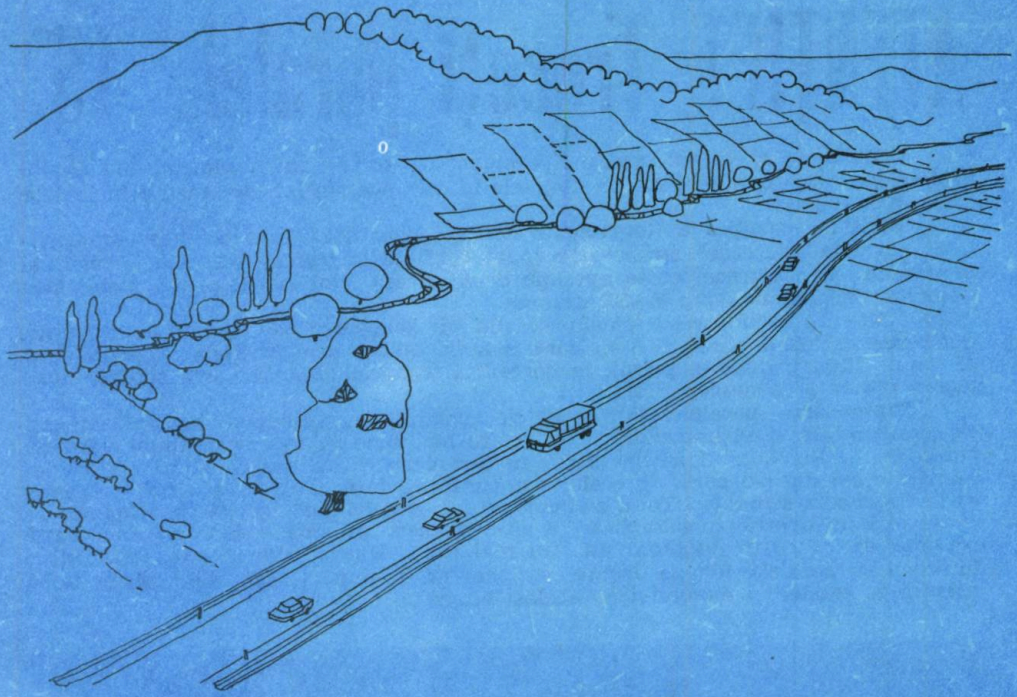

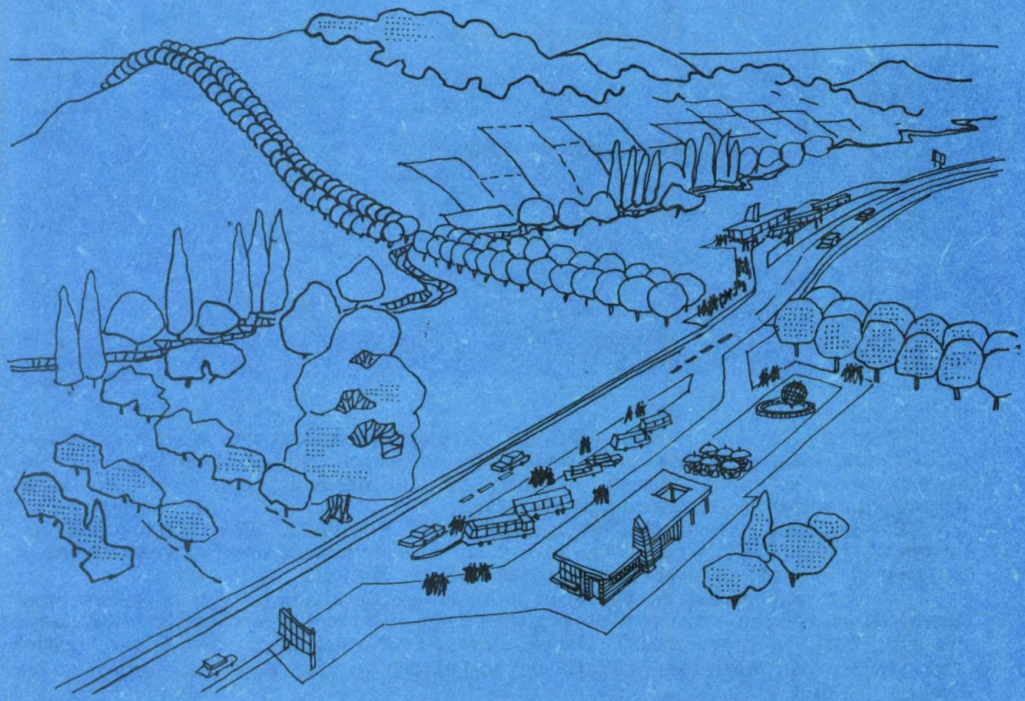

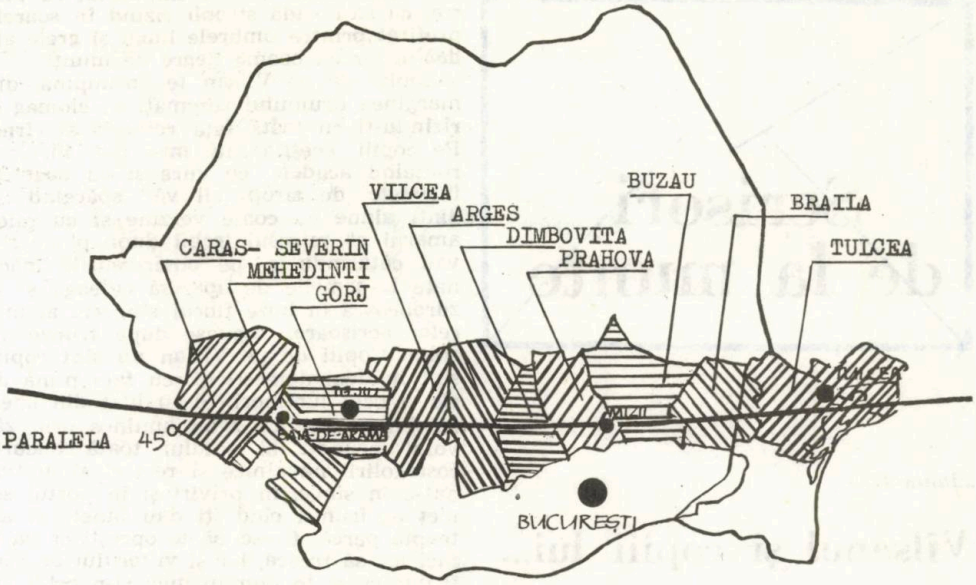

TRASEUL PARALELEI 45° PE TERITORIUL R.S.ROMANIA

In localităţi, amenajările vor putea consta în marcări diferenţiate ale traseului, cu pavele abnorme sau dale colorate, atît la nivelul carosabilului şi al trotuarelor ce-l flanchează, cît şi la nivelul spaţiilor verzi adiacente. În afara localităţilor, studiul propune realizarea unor aliniamente de arbori, cu valoare economică ridicată, cum ar fi nuci, castani dulci sau tei, care ar urmări îndeaproape traseul Paralelei. Toate lucrările pot fi executate într-o eşalonare largă prima etapă fiind rezervată operaţiilor de plantare, la care un aport însemnat l-ar avea pionierii şi şcolarii.

O a doua etapă, ar urmări crearea unor refugii de parcare şi a unor elemente de minimă dotare — grupuri sanitare, apă potabilă etc. —, în aşa fel, încît, celor ce doresc să se oprească în dreptul panoului indicator să li se poată oferi şi cîteva comodităţi elementare.

Peste 5-6 ani, — cînd dezvoltarea puieţilor ar căpăta o oarecare consistenţă, iar aliniamentele ar conta ca masă vegetală în peisaj, ar putea fi avută în vedere amplasarea unor unităţi de dotare rutieră — moteluri sau hanuri, comerţ turistic etc.

Elemente decorative, sculpturi, structuri spaţiale, bazine, etc.. pot participa la sporirea substanţială a interesului final al acestor „accente" în spaţiul turistic românesc.

Pentru a evita impresia de improvizaţie şi riscurile ce se pot ivi dintr-o insuficientă corelare a tuturor factorilor implicaţi, studiul precizează necesitatea devansării acţiunii, în ansamblul ei, prin elaborarea neapărată a unor detalii de sistematizare, pentru toate cele 27 amplasamente considerate. Aceste detalii nu se vor putea elabora decît cu sprijinul organelor locale, prin grija direcţiilor de sistematizare arhitectură şi control ale judeţelor interesate.

Nu ne îndoim, că sugestiile studiului nostru tematic vor avea un ecou favorabil în judeţele : Caraş-Severin, Mehedinţi, Gorj, Vîlcea, Argeş, Dîmboviţa, Prahova, Buzău, Brăila şi Tulcea şi că vor fi îmbrăţişate de marea masă a turiştilor.

ARH. ŞTEFAN-RADU IONESCU

Scrisori de la munte

...iunie 1973

Vîlsanul şi copiii lui...

...Am poposit de cîteva zile pe aici, prin părţile Argeşului de sus — şi-ţi scriu ca să ştii cum mă întremez văzînd cu ochii şi cît de repede am uitat că sînt... astenic. Asta, aşa : umblînd hai-hui, cu raniţa de doc pe umeri — merinde pe cîte o zi-două de hoinăreală — şi cu un „baston" în mînă, dintr-o ramură de corn curăţată şi încrustată „artistic" cu briceagul meu personal. Şi să nu rîzi : mi-am redescoperit tinereţea de-acum douăzeci de ani...

Vîlsanul este un rîu de munte ; poate mai puţin cunoscut şi fotografiat decît. Prahova, Dorna sau Bicazul, dar nu mai puţin cristalin rece, plin de zvon şi repede curgător. Se joacă cu şoseaua ca un spiriduş : cînd pe dreapta, cînd pe stînga ; se ascunde după sălcii şi mesteceni, ca să-ţi apară deodată în cale, cu gîlgîit de ape ca un surîs, să-ţi întoarcă privirea după el la cotul drumului : pînă te face să te dai jos din autobuz şi să porneşti mai departe pe jos, voinicește, ca să-l ai mereu alături fără zdruncănul maşinii, uruitul motorului şi mirosul de benzină al civilizaţiei moderne. Iar după ce ai rămas singur cu el, descoperi în unda lui grăbită nişte sclipiri vioaie pe care nu le avea cînd îl priveai prin geamul autobuzului : parcă ţi-ar căuta privirea, să ţi-o ducă pe firul apei în sus, de-acolo de unde vine el — cam spre coamele din fundul ascuns al văii, de unde încep brădeturile răzleţe...

E plin de bolovani rotunzi şi lucii, de parcă s-au jucat cu el toţi copiii satelor din văile adînci şi l-au împroşcat cu pietre, ca să-i vadă stropii rîzînd în soarele prefirat printre umbrele lungi şi grele ale dealurilor cu coame negre de munţi.

Copiii de pe Vîlsan te întîmpină din marginea drumului rezemaţi în ciomag şi rîzîndu-ţi cu toată faţa rotundă şi cîrnă. Pe copiii aceştia nu mi-i pot închipui ronţăind acadele, cu gura şi cu degetele încleiate de sirop : îi văd spărgînd în dinţi alune cu coaje verzuie şi cu miez amărui ca mirosul ierbii după ploaie ; îi văd căţărîndu-se pe povîrnişurile măcinate la temelie de ape, să culeagă şi să zdrobească în buze fiorul sîngeriu al murelor acrişoare, ascunse după frunze cu spini. Copiii de pe Vîslan nu sînt copii : sînt haiduci domesticiţi, cu faţa plină de rîs şi ochi luminoşi. Şi-au luat din apele zglobii ce trec cu zvon luminos prin zăvoiul prundit al satului toată bucuria rostogolirii năvalnice şi reci şi şi-au turnat-o în sînge, în priviri şi în portul semeţ al frunţii cînd îţi dau bineţe şi aşteaptă parcă, firesc, să te opreşti ca să le faci loc să treacă, lor şi viitorului pe care îl duc cu ei în pumnii mici şi-n ochii vii.

E vesel Vîlsanul, ca un chiot aruncat spre văi, de pe culmi. L-au înhămat oamenii, să le mişte morile şi ferăstraiele cu ţipăt lung de pasăre rănită — şi îşi face rîul munca, în joacă şi neobosit, ca veveriţele închise în coliviile cu roată. Aşteaptă, poate, ca răsplată a hărniciei, să-şi vadă apele rotind vînjos turbine — într-o zi, cîndva — cum face frăţînele Argeş dincolo de culmile Căpăţînenilor.

Acolo, sus, de unde vine, Vîslanul adună lumina cerului înalt, s-o reverse apoi peste fundul văilor adînci şi să dea brazilor verdele viu şi cald al ferigelor ude. Se streoară printre stînci — ca o glumă — şi îşi rostogoleşte învolburarea apelor limpezi peste steiurile prăbuşite de pe creste, cu voioşia copiilor cînd dau castanele de-a dura cu piciorul în toamnele tîrzii. Nu poartă plute — fiindcă nu are adîncuri şi nici măreţia plină de spaimă a Toancelor bistriţene ; dar i se strecoară printre bolovani, la repezişuri, unduirea albă şi mlădie a păstrăvilor cu înot neastîmpărat şi îl străjuiesc de sus, aplecate peste ape, crestele care sprijină cerul...

Nu e făcut pentru scăldat ; mai curînd, aplecîndu-te peste clocotul luminos al apelor sale, îţi îndeamnă gîndul să sorbi din ele — vii — aşa cum se cer sărutate fetele, primăvara. Şi dacă mai încolo, undeva la vale, îşi potoleşte cursul şi-şi mîleşte apele în Argeş, ţi-e gîndul prea departe de şesuri — aici, în munţi — ca să-ţi închipui Vîslanul altfel decît este lîngă tine, plin de avînt şi tînăr luminos ca o joacă de copii. Vino să-l vezi !...

Iezerul

...Mă-ntreb dacă meriţi — orăşean „evoluat" ce eşti, abonat cotidian la îmbîcseala comodă şi familiară a troleibuzului şi ferindu-ţi grijuliu urechile, cu tacticos migălite tamponaşe de vată hidrofilă (dacă nu chiar termogenă...), de primejdioşii curenţi iscaţi spontan şi perfid între fereastră şi uşa capitonată a biroului tău de la minister — să-ţi împărtăşesc gîndurile care mă fac fericit şi desprins de „probleme majore", aici unde mă aflu acum, la peste o mie cinci sute de metri deasupra ta...

Ştii tu ce înseamnă bucuria lăuntrică pe care ţi-o dă descoperirea, după ceasuri şi ceasuri de drum urcat, prin labirintul vrăjit al pădurii de jnepeni şi pe inexistenta potecă peste grohotişuri, a unui iezer de creastă ? Sau poate nici nu ştii, măcar, ce este un i e z e r...

Au încremenit apele, sus, între munţi, venite din cerul înalt şi stăvilite de stînci la priporul văilor. Oglinda apei e grea de nemişcare, ca o noapte cu cerul nevăzut — o noapte din acelea cu întunericul cald şi apăsător ca o teamă.

Era în amurg... Poteca urcase, şerpuită şi rătăcită pe coaste, drum lung de urcuş greu şi lung. Pornisem în zori, de sus, din altă parte, să cutreier munţii fără călăuză şi fără ţel ; pornisem să văd răsăritul soarelui — aşa cum mi-l povestise de cu seară un baci cu părul cărunt şi vorba rară, care poate de mult nu se mai uitase să-l vadă cum este. Şi m-am oprit sus, pe culmea Caprei, să văd cerul spart de umbrele mari ale munţilor adunaţi sub el. Apoi ,aproape fără veste, crescuse vîlvătaia cerului aprins şi izbucnise, deodată, ca un chiot lung de lumină, o rază uriaş de înaltă, printre crestele uriaşe !...

Poate că voi fi vrut să mă închin Răsăritului, ca un get — şi să cobor apoi spre văile pline de abur ca să întîmpin, jos, apele dimineţii venite din văgăuni. Aşa am vrut, poate, să fac... Am plecat, totuşi, fără rost, peste culmi. Am găsit o potecă şi m-am afundat sub poala pădurilor negre, s-o văd şerpuind prin desişuri — uneori abia ghicită din cetinile roşii — nesfîrşită, aşa cum trebuie să fie un drum de culmi...

La nămiezi, mi-am răcorit setea într-o şuviţă de apă prelinsă pe stînci de undeva din cer — şi mi-am închipuit că sînt Făt-Frumos, plecat să caute apa vie de-acolo unde se bat munţii în capete. Şi pentru că voinicul din basmele copilăriei întîlnise în cale un balaur, mi-am pierdut şi eu un ceas de drum urmărind prin ascunzişurile de umbră ale povîrnişului cureluşa neagră şi prelinsă a unui şarpe cu unduiri speriate, ceva mai lung decît cravata tiroleză pe care mi-o uitasem la şipotul din vale. Am regăsit poteca — aceeaşi, sau poate alta — tîrziu, cînd Negoiul îşi întunecase văile sub umbra mare şi grea. Departe, în sus, mă chema un luminiş de soare uitat între munţi — şi acolo, închis între stînci, cu ţărmurile pustii şi singuratec ca un pustnic, am găsit *iezerul*.

Rotund şi străveziu ca un ochi de cer rupt de stîncile colţuroase dimprejur din bolta sprijinită pe ele, lacul cu ape adormite m-a primit ca-n peştera lui Ali-Baba, cu tăcerea plină de spaimă a unui loc vrăjit. Era atît de sticloasă apa şi de grea tăcerea, încît, dacă aş fi îndrăznit să sparg luciul apelor cu o piatră, cred că s-ar fi umplut stîncile de clocot şi ar fi trăznit din înalturi !... În fundul apei, nici un tremur, nici o vietate : îngheţaseră apele, să oglindească în ele, adunate de jur împrejur, cu crestele întoarse spre inima pămîntului, stîncile care sprijineau cerul ; iar într-un colţ, dincolo, pe malul celălalt, un desiş de jnepeni coborît pînă în prundişul alb al iezerului îi întuneca unda cu verdele închis al adîncurilor fără fund...

Era mic iezerul găsit de mine, sus, în inima stîncilor de pe creste ; atît de mic încît l-aş fi putut ocoli, în pas agale, de vis, în răstimpul unui sfert de oră, poate. Nu l-am ocolit, totuşi — pentru că mă înspăimînta tăcerea, pe care aş fi simţit-o grozavă abia atunci cînd aş fi rupt-o cu paşii mei prin prund şi prin cetinile uscate aşternute pînă la marginea apei. Şi prea se plecaseră, prăbuşite, umbrele lungi ale crestelor din jur peste ape, ca să nu-mi fie teamă de duhul apelor negre în care începuse să îngheţe noaptea, venită pe nesimţite din amurgul de dincolo de zarea munţilor înalţi.

Şi am pornit, atunci, în fugă prăbuşită, cu inima în bătăi speriate, spre văile cu dangăt de tălăngi pierdut în amurgul tîrziu şi cu stînă mică păzită de cîini răi, care mi-au aţinut calea trezind cu lătratul lor pacea văii, coborîtă din munţi...

De ce nu eşti cu mine — prieten bun şi leneş rămas departe, în oraşul cu străzi încinse şi cu lumini de neon — să-ţi descopăr minunea nopţilor de taină cu uriaş cer înstelat, de-aici unde cerul se apropie de oameni şi se sprijină pe stînci...

Cînd vii ?...

MUGUR MARDAN

Pe-un picior de plai, Pe-o gură de rai...

(Foto : Florin Petheu)

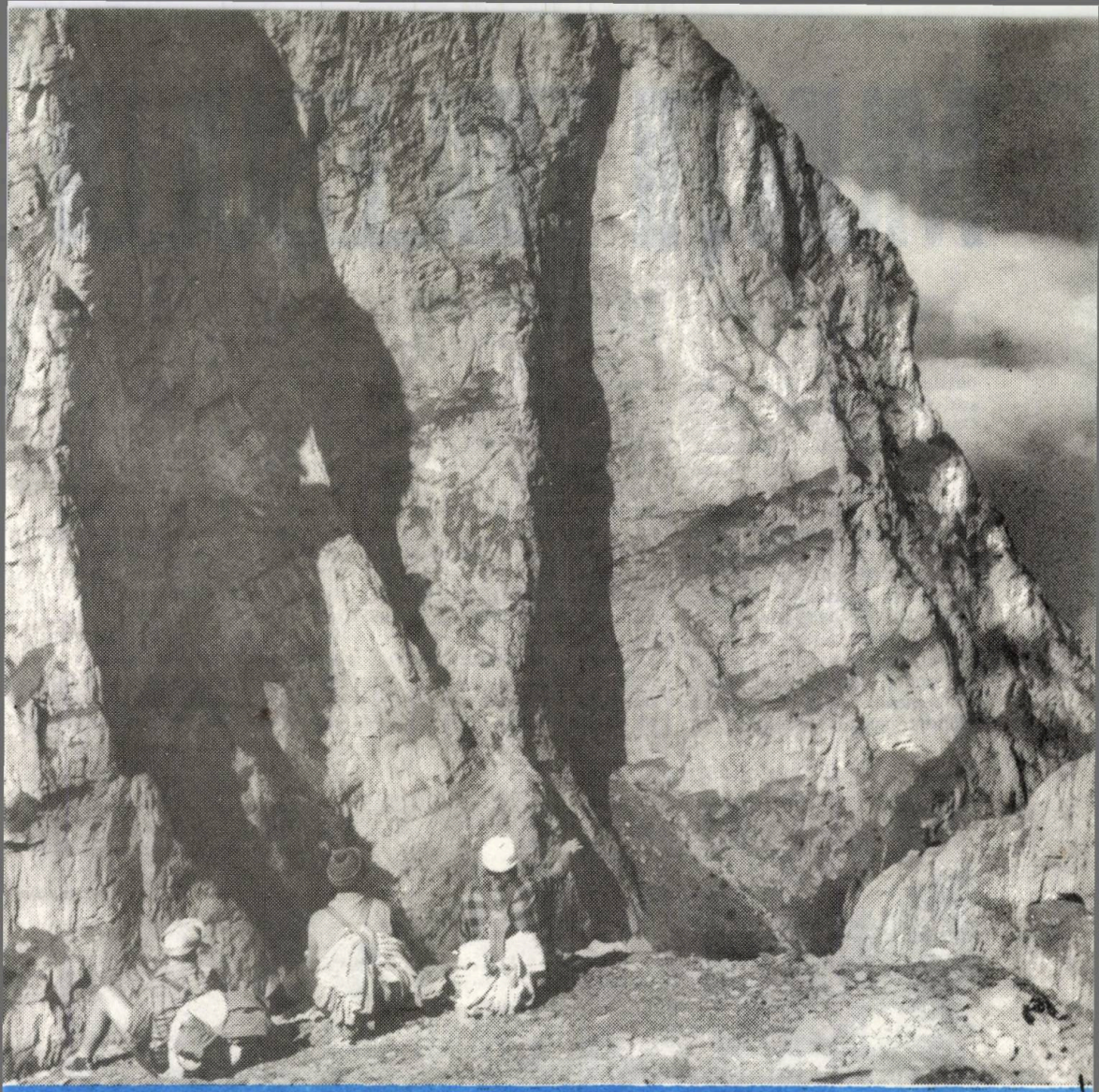

DRUMEȚIE, DRUMEȚIE

MUNȚII ȚIBLEȘULUI

Acest masiv este o verigă din lungul lanț eruptiv care se întinde din extremitatea nord-vestică a Carpaților Orientali, în direcția sud-est, cuprinzînd munții Oașului, ai Gutîiului, Țibleșului, Bîrgăului, Călimanilor, Harghitei și Baraoltului. Structura de bază a munților Țibleșului, din flișul paleogen (marne și gresii cretacice) este străpunsă și acoperită parțial de roci vulcanice intrusive (andezite) din terțiarul nou (neogen) și cuaternar. „Martori" ai acțiunii subvulcanilor de odinioară (care n-au ajuns să erupă) sînt cele trei piscuri conice, înșirate la distanțe aproape egale, cu înălțimi ce se deosebesc doar cu cîțiva metri : Arcerul (1828), Țibleșul (1840) și Branul (1846). Cele trei vîrfuri, aidoma dinților unui ferestrău uriaș, împrumută masivului un contur cu totul specific, ce se recunoaște cu ușurință de la mari distanțe. Munții Țibleșului par o prelungire spre apus a crestei masivului Rodnei, de care-i desparte doar rîul Sălăuța, și pasul Șetref, pe unde trec șoseaua și calea ferată Salva-Vișeu.

Foarte rar vizitat de turiști, lipsit de cabane și marcaje, cu poteci care se pierd pe golul alpin, Țibleșul oferă, poate tocmai din această cauză, un farmec singular.

Dintre numeroasele căi de acces, menționate într-un articol din Almanahul turistic '70 (pag. 164), indicăm aici pe cea mai comodă. Plecînd din Cluj pe DN 1 C spre Baia Mare, prin Dej (60 km) pînă în comuna Gîlgău (83 km), vom urma ramificația spre dreapta a drumului județean, modernizat, prin orașul Tîrgu Lăpuș (108 km), în direcția comunei Lăpuș pînă în dreptul satului Rogoz (113 km), iar de aici pe o altă ramificație (drum nemodernizat) prin comuna

Munții Tibleșului văzuți din Valea Bradului

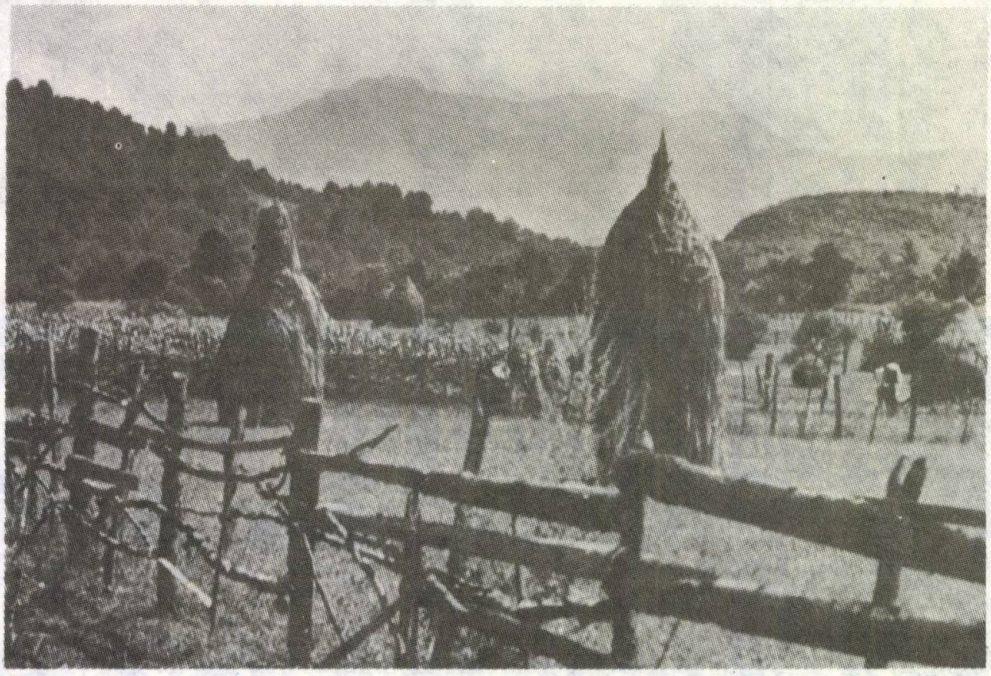

Suciu de Sus pînă în satul Groşii Ţibleşului, în total 133 km). Turiştii fără mijloace auto proprii pot utiliza cursa directă I.T.A. Dej-Groşii Ţibleşului, care din comuna Căşei (6 km de la Dej) foloseşte drumul ce străbate localităţile Rugăreşti — Măgoaje — Tîrgu Lăpuş şi în continuare ruta amintită mai sus (total 70 km).

În Groşii Ţibleşului am admirat frumosul port popular al femeilor, cu catrinţe şi cămăşi largi, împodobite cu motive florale, asemănătoare cu cele din Ţara Năsăudului. Din fostul cătun Greble am parcurs cu o maşină de ocazie, în amonte pe valea Bradului, cei 9 km care ne despărţeau de cabana silvică unde am găsit adăpost. Drumul comunal, îngust, mărginit cu arbori şi arbuşti, ca o alee dintr-un parc, trece pe lîngă frumoasa cabană forestieră a Unităţii pentru exploatarea şi industrializarea lemnului din Tîrgu Lăpuş. Pe parcurs, din fundul văii se înalţă, treptat, siluetele aeriene ale celor trei piscuri — din această perspectivă, teşite — ale Ţibelşului: în stînga, mai aproape de noi, Arcerul, cu conturul crenelat; la mijloc Ţibelşul, aparent o coamă domoală, apoi Branul, o uşoară curbură, continuată spre răsărit cu o culme ce se pierde în zările îndepărtate.

Cabana, un canton al Ocolului silvic Strîmbu-Băiuţ (jud. Maramureş), e situată într-o poiană pitorească pe firul pîrîului, care de aici se numeşte Izvorul Rău (pe hărţi Valea Ţibleşului), imediat după confluenţa cu Stejioara. Construită recent (1963), cu aspect modern, ea oferă un adăpost confortabil în 4 camere pentru 15 persoane.

Dis-de-dimineaţă, trăgînd cu nesaţ în piept aerul puternic ozonat, pornim în amonte pe vale cu un camion care transportă muncitori. Drumul greu, cu pante pieptişe, urcă printr-o bătrînă pădure de fagi, cu exemplare falnice, coloane ale unui templu uriaş. După 4 kilometri ajungem la şantierul de explorare minieră a adîncurilor Ţibleşului. Urmăm în continuare firul văii, tot mai sălbatice şi după 15 minute ajungem la locul numit Grohot, unde se află grupul electrogen al şantierului. Aici părăsim valea şi începem să urcăm, cu un pîlc de mineri, spre stînga, circa 40 de minute, prin pădurea răcoroasă, pe o potecă foarte abruptă, obositoare, pînă pe o muchie de deal, în poiana Piciorul Craiului. Pe fundal apare azuriu silueta masivă, cu trei cocoaşe, a Arcerului. Ne despărţim de mineri şi ne continuăm urcuşul, de-acum printr-o frumoasă pădure de molizi, presărată cu poieni. După aproape o oră de mers, răsare dintr-o dată în dreapta noastră refugiul Arcer, unicul adăpost din munţii Ţibleşului. De dimensiuni modeste, cu acoperişul ţuguiat, încadrat romantic între molizi uriaşi, pare o căsuţă pentru copii. Situat la cota de 1 510 m (pe frontispiciul său este indicată cota 1 400) cu o capacitate de 8—10 locuri, a fost ridicat datorită dragostei de drumeţie a tinerilor din asociaţia sportivă „Foresta" din Tg. Lăpuş.

Urmăm poteca în mireasma înviorătoare a pădurii de molizi. În curînd ieşim într-un luminiş larg unde, în stînga noastră, un pîrîiaş se prăbuşeşte într-o cascadă împroşcîndu-ne cu stropi de aur. În faţă ne apare silueta mîndră a vîrfului Ţibleş, cu coastele abrupte, presărate cu pîlcuri răzleţe de molizi, tot mai mici. Două firicele argintii coboară tremurînd de pe culmi, unindu-se pe fundul văii pentru a forma pîrîul pe care l-am părăsit de dimineaţă. Apoi, pădurea se risipeşte treptat, poteca dispare şi noi luăm în piept panta bine înclinată spre şaua arcuită de pe creasta stîncoasă a Arcerului. După aproape două ore de la refugiu, incluzînd desele popasuri pentru fotografiat, am ajuns pe vîrful Arcer, o îngrămădire de cocoaşe enorme de stîncă albă, căptuşite cu petice de iarbă.

Priveliştea răsplăteşte din plin oboseala urcuşului: spre miază-noapte — Arcerul se prăbuşeşte abrupt, în trepte uriaşe; din vale se ridică un şir nesfîrşit de culmi împădurite, tot mai estompate, pe măsură ce se îndepărtează, pînă cînd se confundă cu zarea, în „ţara" legendară a lui Dragoş Vodă. Acolo intenţionăm să coborîm, în aceeaşi zi; spre apus apar, aidoma unor vălurele, dealurile scunde ale Ţării Lăpuşului; spre răsărit se întinde, parcă la nesfîrşit, o culme lungă, puternic zimţată, vecină cu cerul... este una dintre cele mai frumoase panorame asupra munţilor Rodnei; puţin mai spre dreapta, aproape de noi, zărim piscul ascuţit al vîrfului Ţibleş şi mai departe, vîrful teşit al Branului.

Coborîm pe panta domoală ce ne desparte de vîrful Ţibleş, o plimbare uşoară, odihnitoare. Înconjurăm piscul spre dreapta şi-l atacăm dinspre sud-est, unde urcuşul este mai uşor. De pe vîrf, panorama e şi mai cuprinzătoare. Sîntem în mijlocul masivului, de unde, pe lîngă priveliştile pe care le-am întîlnit venind de pe primul vîrf, admirăm spre nord-vest creasta stîncoasă a Arceru-

lui, iar spre sud-est, undurile line ale Branului, de care ne desparte o șa adîncă. Scrutăm culmile ce coboară spre valea Izei, încercînd, zadarnic, avînd ca ghid doar schița sumară din numărul amintit al Almanahului, să zărim poteca pe care va trebui să o urmăm spre Dragomirești. Coborîm în șaua largă, unde primim informații prețioase de la ciobanii din comuna Zagra (jud. Bistrița-Năsăud). Ne roagă frumos să-i fotografiem în mijlocul vitelor pe care le păzeau... Dragi drumeți, care veți citi aceste rînduri, vă rog, țineți-vă promisiunea! Dintre cele mai prețioase amintiri pe care le păstrez din mulți, mulți ani de hoinăreli montane, sînt răspunsurile, cu duioase și calde mulțumiri, primite de la acești oameni, pe care nu-i pot uita niciodată.

Avînd încă de parcurs un drum lung, necunoscut, renunțăm să urcăm pe vîrful Bran, de unde priveliștea spre munții Rodnei trebuie să fie și mai cuprinzătoare. Coborîm deci din șa spre nord, o diferență de nivel de circa 150 m pe Izvorul Fundeului, apoi o luăm costiș spre coama din stînga pe o cărăruie. Pe distanțe de sute de metri trecem pe lîngă lespezi de culoare surăcărămizie, sfredelite cu găurele, ca un burete. Sînt roci andezitice, consolidate la suprafață, iar scobiturile, numite „vacuole", sînt rezultatul expulzării gazelor din magma incandescentă. Mergînd tot pieptiș, ajungem pînă în dreptul vîrfului Țibleș. Părăsim poteca ce urcă în direcția Arcerului și, după multe căutări, reușim să găsim un început de cărare, ce coboară spre nord. De pe poieni, cu iarbă pînă-n genunchi, mai admirăm frumoasele siluete ale Țibleșului și Arcerului. Poteca abruptă, la început greu de ținut, pe o muchie îngustă, prin desimea întunecoasă a pădurii de molizi seculari, se lărgește treptat și se continuă apoi printr-o splendidă pădure de fagi. Coborîșul pare interminabil. În sfîrșit după două ore și jumătate de mers, ajungem în vale, la confluența a două pîraie de unde pornește drumul forestier ce duce apoi pe valea Baicului spre Dragomirești. La primele așezări, izolate, primim informația, nu tocmai îmbucurătoare, că pînă la Dragomirești mai sînt încă 15—18 km! Ni se mai povestesc diverse întîlniri, unele dramatice, ale muncitorilor forestieri cu urșii și lupii din pădurile prin care trecusem! Am avut și aici șansa de a găsi o mașină de ocazie, care ne-a adus la Dragomirești.

Chiar în aceste condiții, drumul descris a necesitat un efort serios. Evident că, beneficiind de refugiul Arcer, dacă s-au reparat stricăciunile semnalate în „România pitorească", acest itinerar poate fi parcurs mult mai comod, putînd cuprinde totodată fără grabă minunatele privelești ale Țibleșului. Dar nu mai puțin se impune și efectuarea cuvenitelor marcaje pentru a nu-i expune pe turiștii cu mai puțină experiență sau surprinși de vreme rea, la riscul unei înnoptări în pădure. Astfel s-ar include și munții Țibleșului în circuitele turistice de mare frecvență ale României.

P. MAXIM

Vîrful Arcerul (fotografiile autorului)

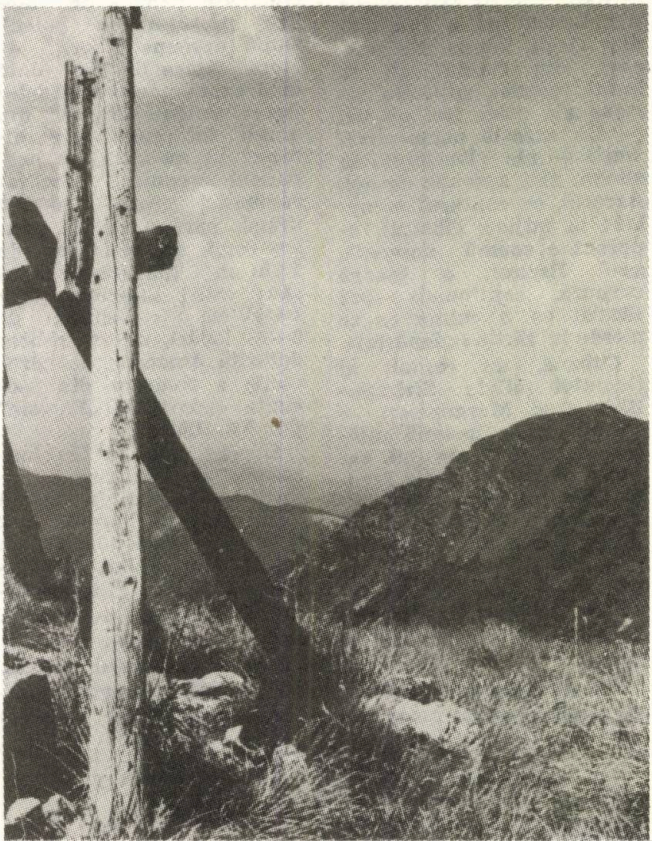

PENTELEU
MUNTELE PATRIARH

Dominînd cu vîrful uriaşei sale piramide curbura carpatică, lipsită încă de prezenţa caselor de adăpost şi a traseelor marcate, Penteleul îşi mai păstrează singurătatea şi anonimatul însoţindu-se mai mult cu cîntecele ciobanilor şi cu legendele.

Puţini sînt drumeţii ce-l cercetează, exceptînd călătorii cu cortul şi acei minunaţi „oameni ai locurilor" care-l iubesc şi care-i cunosc toate tainele.

Şi totuşi, în cuprinsul Carpaţilor noştri, nimeni altul ca Penteleul, nu-ţi solicită mai viu fantezia atunci cînd îl priveşti, cu profilul său maiestos cu acel pisc unic, izolat printre vecinii din jur de văile adînci ale Bîscilor, cea Mare şi cea Mică.

De unde-i va fi venind numele cu adînci ecouri pastorale sigur nu ştim. Ştim însă că imaginea şi darul oamenilor de a înţelege şi interpreta faptele timpului i-au plăsmuit legende şi tradiţii. Una, nici nu se poate altfel, spune povestea frumoasă a baciului Pantele, stăpîn peste aceste locuri înainte ca muntele să fi avut un nume; o alta mai nouă caută numele Penteleului în moşiile greceşti din vremea fanarioţilor, în „penta", cele cinci culmi ce se răsfrîng ca razele unei stele din nodul central al muntelui. Prelungirile Penteleului la care se referă probabil această legendă, sînt de fapt şase: Cernatu, Viforîta, Piciorul Caprii, Miclăuşul, Zănoaga şi Corîiul.

Dar indiferent de geneza toponimiei sale, „bătrînul patriarh" exercită asupra drumeţului îndemnuri tainice izvorîte din străfundurile liniştii şi din harurile cu care l-a dăruit natura.

De cum începi urcuşul, începe şi basmul! El se naşte la început lin şi discret pe viorile vîntului ce-şi strunesc coardele printre coroanele brazilor, amplificîndu-se treptele unui templu nevăzut, pe creste, apoi tălăngile oilor şi doinitul ciobanilor, fiindu-ţi călăuze credincioase prin imensul muzeu al muntelui. Penteleul este în primul rînd un munte al legendelor şi al adevărurilor intrate-n legendă; al „feciorului de împărat cel cu noroc la vînat" din Pseudocyinegeticos-ul lui Odobescu. al eroilor din povestea Muşilor păpuşilor şi al istoriilor cu haiduci populari. De-l urci de-a lungul rîului Bîsca Mare te întîmpină ţancurile ascuţite ale Curselor, apele cătrănite duhnind a pucioasă ale „Ghenunii Dracului" iar ceva mai sus de Gura Milii, tihna plaiului ce te conduce domol pe „La Pasărea" şi „Seminuri", la stîna de la Cernatu. Ocolind „plaiul" mai poţi însă continua drumul pe Bîsca Mare în sus şi, apucînd pe sălbaticele văi ale Bîsculiţei şi Tisei, să ieşi prin umbra codrilor tot pe Cernatu dar cu alte privelişti dinaintea ochilor.

De-a lungul Bîscii Mici te întîmpină mai sus de Varlamu canioanele cu pereţi verticali de la Vadul Oii, oglinda tremurătoare a Lacului Negru de pe Piciorul Caprii, poienile de pe Lunca Frumoasă şi Muşa sau săritoarea Bălescului.

După 2—3 zile petrecute pe culmi, în liniştea plaiurilor, cu seri încheiate la focul magic al stînilor, poţi să porneşti spre vîrf, fiind pregătit a recunoaşte de acolo de sus, de lîngă Fîntîna lui Guran, lumea încremenită a munţilor — oameni, eroi ai basmelor aflate de la ciobani. Impunătoarea panoramă a Penteleului este, pentru cel ce i-a cunoscut legendele, o fericită confruntare „pe om" între închipuire şi realitate.

În zări, către nord, te priveşte bătrînul mocan Giurgiu însoţit de cîinele său Lăcăuţ, veghind împreună asupra frumoaselor sale fiice Muşa Mare şi Muşa Mică, strînse una în braţele celeilalte.

Ceva mai către miazăzi soţia Giurgiului, Neharna cu alţi doi zăvozi straşnici, Brezăul şi Miclăuş străjuiesc parcă spre ţinuturile Rîmnicului acolo unde în zare stau la pîndă cei doi duşmani, Furul Mare şi Furul Mic, cu frunţile turtite de ghioaga lui Bucur, străjerul credincios al mocanului împietrit sus pe Culmea Veghiului.

O lume de frămîntări şi încleştări fantastice, căreia i se adăugă către Corîiul, desprinzîndu-se senină din haina sumbră a pădurii, solitara poiană de la Crucea Fetii unde îşi doarme somnul de aproape 150 de ani un personaj de data aceasta real, Maria din Gura-Teghii, tovarăşa lui Năchită Haiducul.

Penteleul a fost hărăzit, prin poziția sa geografică a fi un loc de întîlnire la răspîntia drumurilor străbătute de mocanii și oierii celor trei țări române. El a dat naștere, a adunat și a răspîndit obiceiuri și legende și a fost loc de întîlniri între locuitorii de dincoace și de dincolo de clinurile sale. Lărgindu-și preocupările vestitul tîrg de lînă al Drăgaicii a coborît din înălțimile Penteleului, încă din vremea lui Alexandru Ipsilanti în preajma Buzăului, în timp ce în istoria Mariei haiduca se află geneza acelei frumoase manifestări populare, numită astăzi „Pe urme de baladă", organizată la fiecare sfîrșit de mai la Gura Teghii, la care își dau întîlnire — fapt remarcabil — țărani și orășeni din cele trei județe vecine — Buzău, Covasna și Vrancea.

Nu constituie oare aceasta cea mai bună dovadă că Penteleul cu legendele și tradițiile sale a fost și a rămas un munte al tuturor celor de dincoace și de dincolo de Carpați ?

VALENTIN GEORGIAN

PENTELEUL ÎN OPERELE SCRIITORILOR

„Cînd ajungem pe muchia plaiului ce desparte văile despre Buzău de cele despre Rîmnic, priveliștea, din veselă și plăcută ce era, se făcu deodată măreață.

În spate aveam culmea întinsă a Penteleului, starostele munților Buzău...

...feciorul de împărat se trezi singur singurel chiar deasupra Penteleului. Jur împrejur cît cuprindea ochiul zări numai creste de munți cari mai mari cari mai mărunți. Dar mai presus de tot se ridica creștetul gol de pe care el privea și vedea jos pămîntul cu verdețile cufundîndu-se în toate părțile, iar sus, cerul limpede și senin, scăldat numai în raze de lumină..."

ALEXANDRU ODOBESCU — *„Pseudocyinegeticos"*

„Falnic și luminos se ridică în fund blîndul rege al atîtor înălțimi, vestitul Penteleu, cu cele mai grase pășuni, cu cele mai încîntătoare și mai bogate plaiuri din tot cuprinsul Carpaților noștri. Din podișuri moi, tărăgănate, pare că-l vezi cum crește, cum se desface în sus, puternic și singur, lămurindu-și fruntea boltită pe albastrul cerului..."

ALEXANDRU VLAHUȚĂ — *„România Pitorească"*

„Sus huet și zbătae de brazi înfuriați.
Jos urlete de ape în scochină adîncă,
Mînînd din copcă-n copcă nohlapii spulberați
Pe sgheaburi șleifuite în gresia din stîncă.
Cu capu-n piept, năvalnici vin norii mînioși
Și unii-ntralții caer cu fulgere-și asvîrlă
Că dîrdîe din gradini păreți adînci pietroși
Sub muntele năprasnic, și ploaia curge gîrlă.
Răzbubue ca-n iaduri un ciocnet de urgii
Bușteni de-a rostogolul se bat cu bolovanii
Prăpastia-i zdrelește cu strîmbele-i gingii
Și hulele-nfundate scot muget ca vulcanii
Cu tunete să crape și stei și cer și tot.
Furtuna către vale își lasă-ntreg alaiul,
Abia un sul de ceață prin slăvi mai trece-not
Și muntele pe-ncetul își desvelește plaiul.
Oblincu-i scînteiază, iar piscul e polei
Pe zări, cu diamantul par muchile tăiate
Iar sarica-i de codrii, de atîta ploaie grea
Sbicindu-și-o la soare, el fumegă din spate.
Și ca un baciu din vremuri, chiabur și năsdrăvan
Deasupra, peste turma de cleanțuri și gurguiuri
La poalele-i înșirate gorgan lîngă gorgan
Sumete Penteleul chelbașele-i țuguiuri".

V. VOICULESCU-PENTELEUL — *„Vremea Nouă" (nr. 43 / Buzău 22 oct. 1939)*

RÎPA ROȘIE

Nu de mult, un bun prieten, pasionat drumeț, iar mai nou și automobilist, m-a invitat într-o excursie. Deși nu sînt adeptul drumețiilor pe patru roate, acceptai, compania și amintirile numeroaselor escalade făcute împreună, fiindu-mi întotdeauna plăcute.

„Înghițisem" în cîteva ore distanță sutele de kilometri dintre București și străvechiul Sebeș. Obosită, „Dacia", cerea ca și noi un pic de odihnă. Oprirăm undeva pe drumul dinspre gară.

Amorțit de atîta „drumeție", am coborît, sperînd ca prin intermediul unei alergări să-mi recondiționez articulațiile. Pentru realizarea bunelor mele intenții sportive am început alergarea, abătîndu-mă, spre a nu fi văzut de prea mulți, pe un drum lateral, unde mi-a fost dat să descopăr un peisaj nemaivăzut.

Precedat de o cîmpie, prin mijlocul căreia curgeau leneș apele Secașului Mare, vedeam la orizont, modelată ornamental, fața roșie-cărămizie a unui deal care, printr-o asociație de idei mi s-a recomandat singur ; se numea Rîpa Roșie.

Zece minute mai tîrziu deveniserăm drumeți. Cu manșetele pantalonilor ridicate, înviorați de perspectiva unei privelişti inedite, pornirăm, fără „Dacia", să parcurgem pînă la obiectivul descoperit cei 3 km. O vreme drumul a însoțit Secașul Mare.

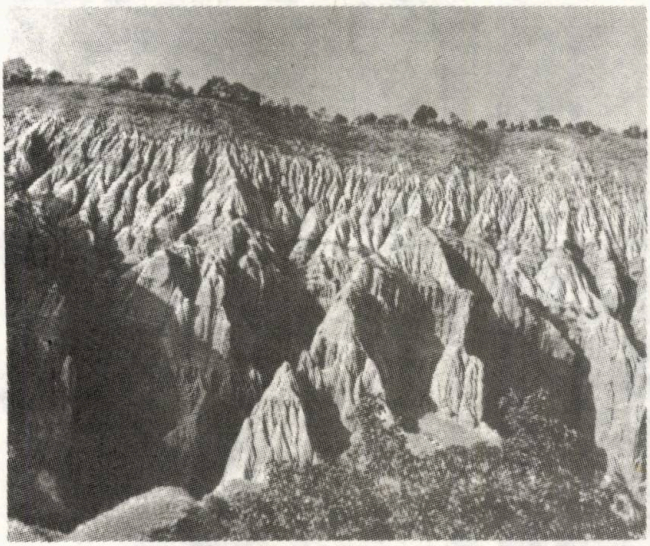

Din jos de confluența cu Slatina, l-am părăsit abătîndu-ne la dreapta unde, printre tufe și lăstăriș, ne trezirăm după o vreme la baza impresionantului monument al naturii.

Priveam din față, desfășurată pe aproape 800 m lungime și 100 m înălțime, o lume de turnuri și creste, de hornuri și fisuri miniaturale. Ele formează în ansamblu un veritabil bazorelief, realizat de natură.

În afara armoniei de culoare și forme, Rîpa Roșie, ne oferă o lecție de geologie aplicată, arătîndu-ne procesul de eroziune, raportat în timp, dăltuirile apelor și ale altor agenți naturali în gresii, conglomerate și argile roșii.

Păsările, grupate pe familii, cuibăresc prin perete. Ele dau viață regiunii. În stînga, ca într-o cetate cu turnuri și creneluri, trăiesc ciorile cele gălăgioase; porțiunea centrală este a porumbeilor. Aria cuibărită de ei ocupă un „palat", pe terasele căruia, drăgăstoși și plini de grație, se plimbă, gungurind, hulubii cei pintenați și guleraţi; în dreapta și-au săpat cuiburile direct în lut, păsările din familia lăstunului mare. Deși sezonieri, lăstunii, neobosiți acrobați ai văzhuhului, supraveghează regiunea, atacînd îndrăzneț răpitoarele încumetate să planeze deasupra „rîpei".

După amiază, cînd soarele lăsa umbre lungi, estompînd mulțimea de turnuri și creste, descopeream alte nuanțe de culori...

E. CRISTEA

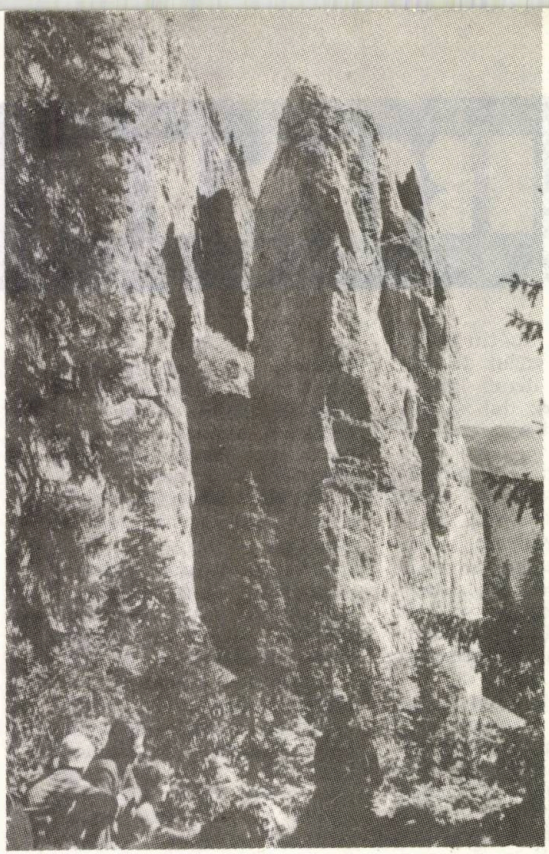

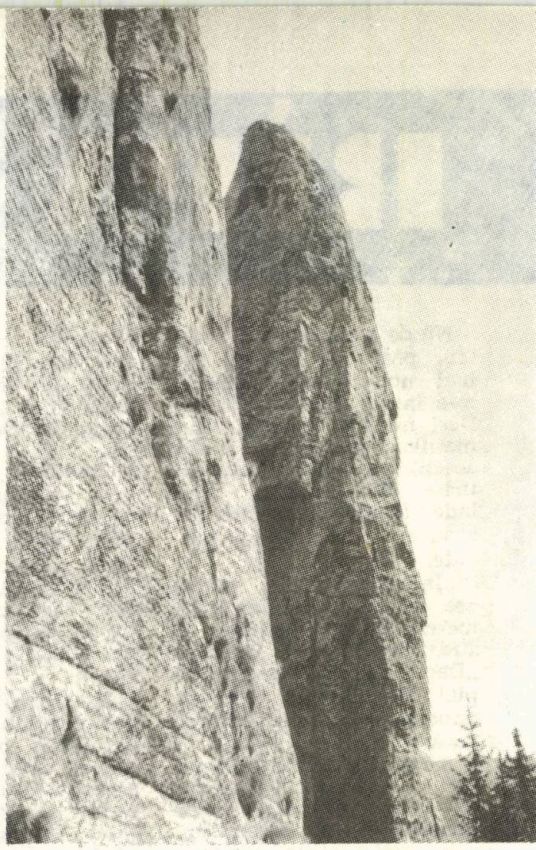

1 2

3 4

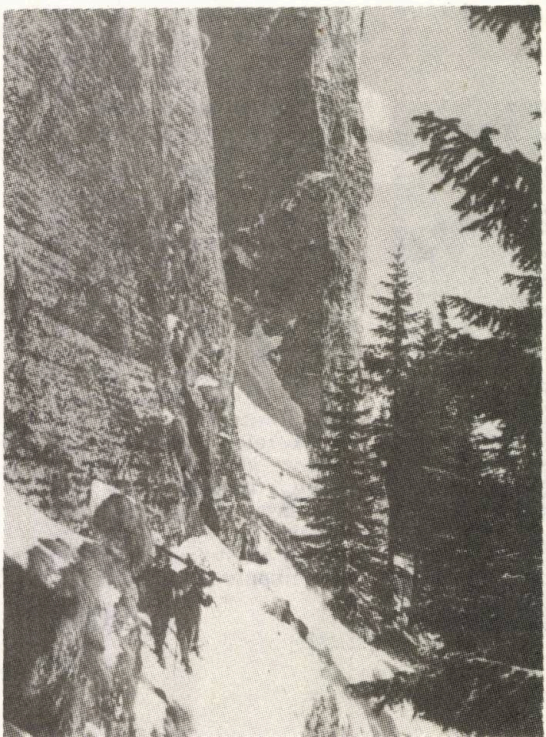

5

CARPAŢII
în 10 imagini inedite

Prin armonia peisajelor, risipite cu dărnicie de la obîrşie şi pînă dincolo de Cheile Orzei, valea Ialomiţei, adăposteşte pe această porţiune cele mai numeroase obiective de interes turistic.

Frumoasa insulă calcaroasă, ridicată pe stînga văii Horoaba, foarte aproape de confluenţa cu Ialomiţa, a fost pusă în valoare de alpinişti, ea fiind astăzi o bază pentru antrenament, un stadion al cutezanţei alpine. Pentru drumeţi, poteca spre aceste locuri, străbate iniţial Poiana Colţi, unde de curînd s-a construit o frumoasă vilă, dincolo de care, prin pădure, răzbeşte la gol sub peretele Horoaba-Bătrînă. Aici, în rezervaţia Horoaba, cărarea se strecoară pe sub Turnul Seciului şi Turnuleţul — foto nr. 1 —, unde iarna — foto nr. 2 — şi vara întîlnim alpinişti, căţărîndu-se pe verticala pereţilor — foto nr. 3. Hăţaşul, după ce lasă în urmă cele două turnuri, se strecoară pe la baza pereţilor sfredeliţi de cîteva grote, pentru ca să ajungă la Cascada lui Burlacu, peste care îşi aruncă apa zgomotosul pîrîu al Horoabei.

Datorită poziţiei lui, Bucşoiul se numără printre munţii bine individualizaţi în cuprinsul masivului Bucegi. La începutul verii el

îşi îmbracă crestele în covoarele de jar ale smirdarului; iarna le schimbă, luîndu-le pe cele imaculate ale zăpezii, — foto nr. 4.

În abruptul nord-vestic al Pietrei Craiului sînt cîteva poteci turistice al căror marcaj ne conduce prin zone de o rară frumuseţe. Dintre acestea am ales Turnurile Dianei — foto nr. 5 —, cetate naturală, încinsă pe la bază de poteca dinspre Padina Popii.

Brîul Caprelor, minunată prispă înverzită, desfăşurată şi pe versantul stîng al Padinei Închise, ne poartă peste prăvălişurile aspre de stîncă fără să ne solicite cunoştinţe sau însuşiri de alpinişti. Din lumea de ţarcuri şi muchii se detaşează, pe dreapta văii, dominînd prin măreţie şi formă, Orga Mare — foto nr. 6 —, perete striat de numeroase fisuri verticale care i-au dat şi denumirea.

Retezatul, „muntele superlativelor", este iarna un paradis al drumeţiei cu şi fără schiuri.

De la cabana Pietrele, devenită prin construcţiile conexă — foto nr. 7 — o microstaţiune alpină, sute de drumeţi pornesc spre zona înaltă pentru a savura frumuseţile muntelui. În zilele însorite, cînd haoticul relief al Retezatului este acoperit de calota zăpezii îngheţate — foto nr. 8 —, ei urcă pe creste, privind din depărtări vîrful care generic a dat denumirea masivului — foto 9 — pentru ca să sfîrşească ascensiunea pe creştetul decanului de altitudine, Peleaga (2509 m) — foto nr. 10.

EMILIAN CR.

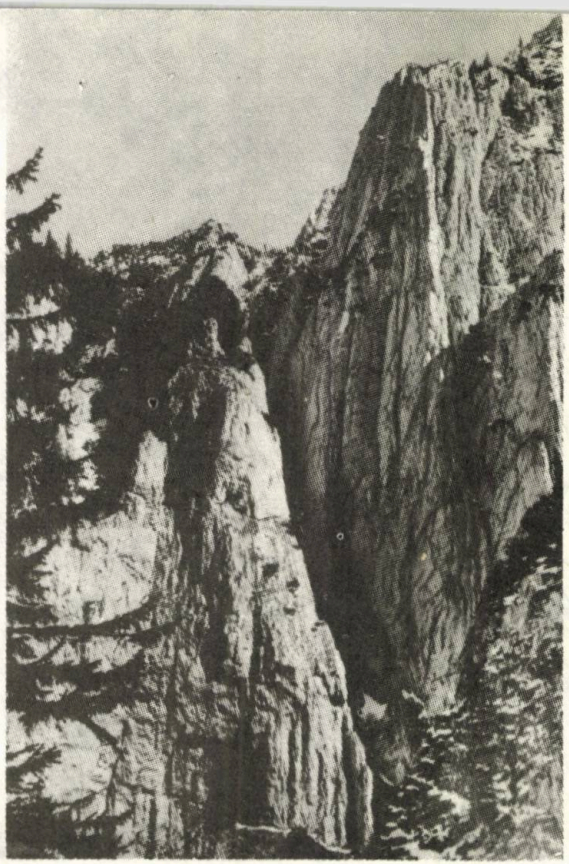

6

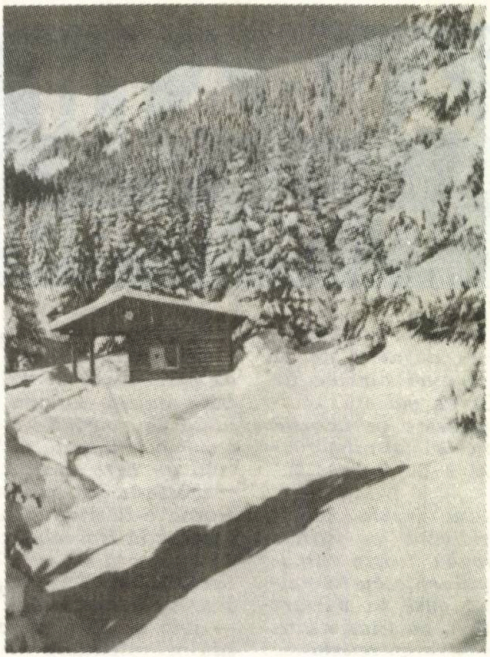

7

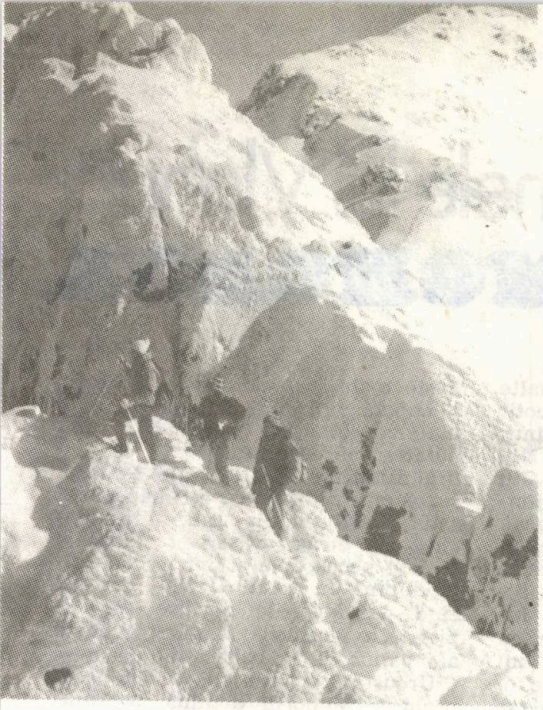

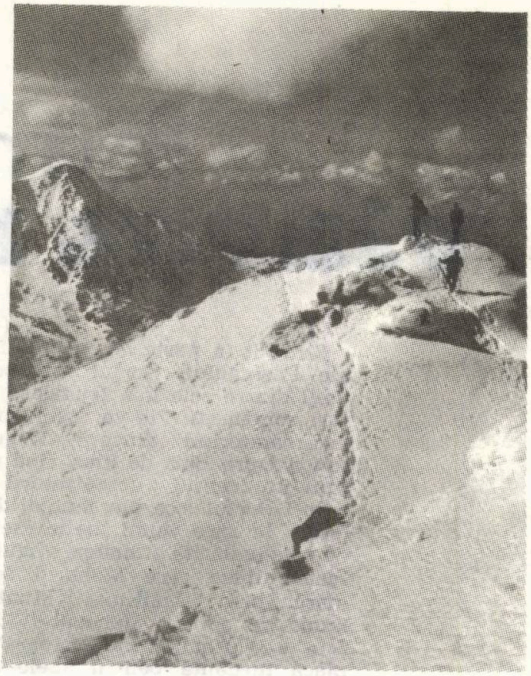

16 8 9

Pe urmele lui Vlahuță

VÎRFUL MOHORUL

Străjuit în parte de culmile înalte ale Parîngului, Gorjul este socotit unul dintre cele mai frumoase ținuturi românești. Fie că sosim la Novaci călătorind dinspre Tîrgu Jiu sau dinspre Baia de Fier, cînd ajungem în dreptul deschizăturii prin care Gilortul iese din munte, descoperim în zare culmi înalte încrețite de strangulările stîncilor, vîrfuri semețe dintre care Mohorul se remarcă prin înălțime. Munte cu nume de plantă, Mohorul (2337 m) este un însemnat nod orografic, o placă turnantă pentru apele ce se adună fie în Lotru, fie în Gilort. Către cupola sa a urcat și Al. Vlahuță, dar pe atunci nu erau nici șoseaua alpină și nici cabana Rînca; însoțitorii săi l-au condus pe vechiul plai ciobănesc, care iese pe dosul Tolanului la „Titvele", în căldărușa dintre Păpușa și Galbenul, unde a înnoptat la case rostuite „la aer curat" de către novăceni. Traseul actual se sfiește să ocolească prin codrii de la izvoarele Galbenului și taie pe coamă în lungul șoselei alpine care conduce de la Novaci cale de 18 km pînă la stațiunea turistică montană Rînca (1590 m). Frumusețea munților se dezvăluie cu dărnicie mai ales de la cabană în sus. Imediat ce străbatem ultimul pîlc de pădure de pe muntele Corneșul Mare, ni se înfățișează ademenitor „...vîrful Păpușii, munte gol și singuratic, înfipt deasupra Titvelor ca o căpățînă de zahăr..." Trecem pe lîngă stîna Corneșul Mare, de unde șoseaua se încumetă la pantă mare, răsucindu-se în serpentine numeroase, tăiate pe pieptul Păpușii; deși nu atingem chiar piscul Păpușii șoseaua ferindu-l spre vest, „...panorama ni se arată cum de jur împrejur, îndoiturile Carpaților cu creste încununate de raze, cu văile adînci și întunecoase spintecate de izvoare repezi și umbrite de păduri seculare..."

Peste toate însă domnește Mohorul, o cupolă brăzdată de rîpe, munte înalt cu rotunjimi pierdute în vecinătatea șeii Iezerului. După ce ocolim faldurile înalte ale Păpușii, răzbatem pe culmea principală la șaua Dengheru, de unde alte imagini ne atrag privirea: muntele Urdele pe care se anină șoseaua alpină pînă în pasul Urdele, cuprinzînd prăvălișurile nordice care se pierd în căușurile largi și plăcute ale văilor de la obîrșia Latoriței.

Urcușul pe muntele Urdele este prelung. Mohorul domină împrejurimile, dar nu ne mai apasă cu atîta înălțime... Șoseaua se furișează pe stînga și ocolește vîrful Urdele exact prin locurile de unde se vede cel mai bine povîrnișul nordic al Mohorului. Sîntem însă nevoiți să coborîm pe spatele Urdelor în șaua vestică, loc în care vom părăsi șoseaua alpină. Aceasta continuă șerpuielile-i fără tihnă spre coastele căldării nordice, ca să zburde apoi ca o panglică fluturată de vînt tocmai pe muntele Cărbunele. Trecem spre vest prin șaua Urdelor și ne avîntăm pe poteca tot mai neumblată în scrînciobul urcușului, de data aceasta pe latura Iezerului. Urcăm pe margine de prăpastie pînă pe platoul Iezerului. O lume nouă de munți zimțuiește orizontul. Vlahuță ajuns aici, rămîne impresionat de această clocotire a formelor. „Din spatele Mohorului grebenii Parîngului se despart în două șiruri și apucînd între ei undele Lotrului de la obîrșie, le împreună mai încolo cu ale Lotriței și le duc în hiolă, devale, clăbucindu-le de stînci..."

Sîntem aproape de ținta excursiei și simțim parcă undele de aer rece care se revarsă de pe Mohorul pînă la noi. Trecem șaua Iezerului, un loc prielnic de popas, și ne încumetăm la ultimul urcuș pe panta aspră. Ne ferim de latura din

stînga unde în prăpastie zac grohotişuri prăvălite de sus. Cam la jumătatea urcuşului, poteca pînă aici marcată cu triunghi roşu, se abate la dreapta în ocol zdravăn pe sub vîrf. În sus trebuie să trecem fără potecă o serie de şiruri de lespezi şi pante aspre care se domolesc în apropiere de creştetul Mohorului. Grămezi de lespezi, „oameni de piatră" şi cerul, iată ce mai rămîne la această înălţime din varietatea formelor de relief care ne împresuraseră pînă de curînd!

Zările largi ne lasă să descoperim munţi la distanţe de necrezut. Cei mai apropiaţi, Coasta lui Rus, Parîngul Mare sau Cîrja, strălucesc de crezi că-i poţi atinge cu mîna. În adîncuri apare umil muntele Urdele, pe care-l evidenţiază panglica albă a şoselei. Aceasta se aşterne frumos pe lîngă Păpuşa, o brăzdează în serpentine trase parcă cu compasul şi se pierde printre vîrfurile brazilor, tot mai jos în pîcla albăstrie. La poalele muntelui strălucesc în soare acoperişul stînei Corneşul Mare şi constelaţia clădirilor de la cabana Rînca, risipite pe catifeaua verde a pajiştilor.

În planuri tot mai pierdute, cuşmele Parîngului se grămădesc spre cele ale Căpăţînei, din care Buila-Vînturariţa se osebeşte prin cocoaşele sale albe.

În miază-zi depresiunea Gorjului pare o mare albăstrie, cu valuri tăiate de şerpuirile de argint ale Gilortului şi Galbenului. Din vîrful Mohorul, Vlahuţă a privit cu nesaţ aceste frumuseţi ale României pitoreşti pe care ni le-a împărtăşit: „...departe, în fundul văii, vedem cuibărite la un loc cîteva pete argintii, sclipitoare, ca nişte cioburi de oglindă în bătaia soarelui. Acolo-i Tîrgu-Jiu..."

Astăzi cele cîteva „cioburi de oglindă" s-au înmulţit şi în zările limpezi mulţimea de blocuri trimite spre noi numeroase scăpărări care arată de la distanţă evoluţia municipiului gorjan.

Înapoierea la cabana Rînca se face pe acelaşi itinerar, timpul necesar pentru întreaga călătorie dus şi întors fiind de 8—10 ore.

N. POPESCU

Citatele sînt din Al. Vlahuţă („România pitorească")

Ciucaşul cu forme bizare

Cu automobilul în Apuseni

În Munţii Apuseni, densa reţea de drumuri forestiere construite în ultimele două decenii, oferă turiştilor automobilişti (şi nu numai lor) posibilităţi multiple de a pătrunde cu uşurinţă pînă în zonele de mare atractivitate ale redutei carpatice din vestul ţării. În dorinţa de a fi de folos celor ce îşi propun să efectueze o deplasare cu autoturismul prin locurile împodobite cu frumuseţile de basm ale Ţării de Piatră, notăm aici cîteva succinte date informative privind un traseu care, între Pietroasa şi Gîrda de Sus, străbate colţul de sud-vest al Apusenilor, prilejuind astfel o trecere pe la Padiş şi pe la Scărişoara.

Ne începem călătoria odată cu drumul forestier ce porneşte de la periferia estică a comunei Pietroasa, localitate în care se ajunge parcurgînd cei 22 km cît măsoară traseul Oraşul Dr. Petru Groza — Sudrigiu (DN 76) — Pietroasa (DJ 24). Drumul forestier ce leagă Pietroasa (300 m alt.) de Padiş (1 280 m alt.) măsoară 23 km şi atinge următoarele puncte de interes turistic :

• *Gura Aleului* (2 km de la Pietroasa. De aici porneşte drumul forestier de pe valea Aleului — 9 km lungime — cu ramificaţii pe valea Sibişelului — 4 km — şi în susul văii pîrîului Mărului — 2 km. Traseu marcat — triunghi albastru — spre Stîna de Vale ; cascada Bohodei se află la 700 m distanţă de drumul forestier de pe valea Aleului).

• *„Între Ape"*, 491 m alt. (6 km de la Pietroasa. Obîrşia Crişului Pietros, născut din îngemănarea văii Galbena cu valea Bulzului. Potecă de picior — triunghi galben — spre Poiana Florilor).

• *Poiana Bulzului*, cu cantonul silvic (10 km de la Pietroasa. În drum, se trece pe sub Piatra Bulzului şi prin cheile Bulzului. Răspîntie de drumuri forestiere : cel ce continuă a urca încă 3 km în susul văii Bulzului şi drumul de pe valea Boga — 2,100 km).

• *Poiana Bălileasa*, 1 147 m alt. (17 km de la Pietroasa. Plecaţi de la Bulz, după un spectaculos urcuş pe serpentinele de la „Scăriţa", în Poiana Bălileasa întîlnim ramificaţia drumului forestier Scăriţa — Bălileasa — 8,300 km — ce asigură accesul pînă în vecinătatea Cetăţilor Ponorului şi o cale de acces comodă către peştera Căput şi către Lumea Pierdută).

• *Cabana Padiş*, 1 280 m alt. (23 km de la Pietroasa. De aici, pe poteci de picior, se pot organiza deplasări la Cetăţile Ponorului — punct albastru, complexul carstic Galbena — punct galben, Cetatea Rădesii şi Izvoarele Someşului Cald — punct roşu, Lumea Pierdută — cruce galbenă).

Dintre drumurile forestiere ce pornesc de la Padiş către periferia Munţilor Apuseni, vom alege pe cel care ne oferă posibilitatea de a vizita Peştera cu gheţar Scărişoara. Traseul măsoară 45 km şi are următoarea desfăşurare :

• *Cabana Padiş*. (De la cabană, drumul forestier urcă pînă în şaua de pe Grumazul Bătrînii — 1 340 m alt., loc din care se coboară apoi, cale de 7 km, pe valea Izbucului).

• *Confluenţa pîrîului Izbucul cu valea Călineasa*. (7 km de la cabana Padiş. Drumul pe care am venit pînă aici continuă a ţine valea Izbucului — înspre NE — coborînd la Ic Ponor ; noi ne continuăm calea urcînd pe valea Călineasa, înspre NE, urmînd şoseaua forestieră de pe această vale. În zona de obîrşie a Călinesei, drumul trece peste culme şi coboară pe valea Beliş, pînă în cătunul Poiana Horea).

• *Poiana Horea*. (19,5 km de la Padiş. Şoseaua forestieră întîlneşte aici drumul judeţean Beliş — Albac — DJ 761 B — cale pe care o vom urma dirijîndu-ne către sud).

• *Şaua Ursoaia*, 1 320 m alt. (Şaua se află pe DJ 761 B, la 10,5 km sud de Poiana Horea şi la 30 km distanţă de cabana Padiş. Aici părăsim şoseaua judeţeană şi, dirijîndu-ne către vest, ne angajăm pe drumul forestier care, după un parcurs de 15 km, ne scoate la Scărişoara).

• *Cabana Scărişoara*, 1 108 m alt. (45 km de la cabana Padiş. Obiectiv turistic de seamă, Peştera cu gheţar Scărişoara — marcaj, punct roşu. Poteci de picior către

Padiş — bandă albastră, Gîrda de Sus, prin Munună — cruce roşie sau, prin valea Ordîncuşii — bandă albastră).

Pentru a porni pe drumul de ieşire din Munţii Apuseni, vom coborî în valea Arieşului Mare, urmînd şoseaua forestieră Scărişoara — valea Ordîncuşii — Gîrda de Sus.

• *Cabana Scărişoara.* (De aici mai departe, drumul forestier urcă prin satul Gheţari, spre Poiana Ursoaia).

• *Poiana Ursoaia* (Este situată pe drumul forestier Scărişoara — şaua Ursoaia. De aici se ramifică, înspre sud, şoseaua forestieră care, din zona de obîrşie a văii Ordîncuşa, coboară 4 km pe vale, trecînd pe lîngă gospodăriile locuitorilor satului Sfoartea).

• *Moara de la Şipot.* (Situată la 6,2 km de la gura Ordîncuşii, loc din care începe kilometrarea şoselei Gura Ordîncuşii — Scărişoara. În lărgimea de aici a văii, coboară poteca de picior care trece direct de la Scărişoara în valea Ordîncuşii. La 2 km aval de moară, şoseaua forestieră trece podul de peste apa Ordîncuşii, pod dincolo de care se intră în cheile văii).

• *Cheile Ordîncuşii.* (Cheile se întind între bornele km 2,5 şi km 1,5 — kilometrarea începe de la gura văii. În chei, distanţa dintre pereţii văii este atît de mică încît şoseaua a trebuit să fie aşternută pe un pod întins de-a lungul văii).

• *Poarta lui Ioanele.* (Peşteră situată la ieşirea din chei şi la circa 200 m distanţă de drumul forestier).

• *Gura Ordîncuşii.* (Aici, din şoseaua forestieră ce urcă de-a lungul văii Gîrda Seacă, se ramifică drumul forestier, drum prezentat aici şi pe care am coborît venind de la cabana Scărişoara. Pînă la Poiana Ursoaia, şoseaua de pe valea Ordîncuşii măsoară 10 km lungime).

• *Gîrda de Sus,* 710 m alt. (Comună situată în jurul bornei km 46 de pe drumul naţional nr. 75, Lunca — Turda. Pe valea Gîrda Seacă, distanţa între DN 75 şi Gura Ordîncuşii este de 670 m. Din Gîrda de Sus, putem parcurge valea Arieşului, pînă la Turda, sau, în direcţie opusă, depăşind comuna Arieşeni, putem trece prin pasul Vîrtop — 1 264 m alt. — la Băiţa, Nucet, oraşul Dr. Petru Groza).

EMILIAN ILIESCU

CURIOZITĂŢI

Caranis-Oraşul Înalt

O expediţie arheologică a Facultăţii de litere din Cairo a scos la lumină ruinele oraşului Caranis, situat în districtul El Fayum, care fusese fondat în jurul anului 230 î.e.n. După trei luni de săpături au fost găsite 1500 de piese numismatice din timpul lui Nero şi Claudiu. Caranis, Oraşul Înalt, cunoscuse o mare înflorire în epoca romană şi între primul şi al doilea secol al erei noastre, datorîndu-şi importanţa comercială situării sale pe ruta ce leagă Memphisul (actualul Meyt Rahina) de El Fayum.

„Prasi kleia", după 25 de secole

Săpîndu-se într-un perimetru istoric de vechi monumente din apropierea Atenei au fost găsite două statui funerare din marmură de Paros, reprezentînd un tînăr şi sora acestuia, pe care familia a trebuit să le îngroape pentru a le feri de invazia perşilor, spre anul 490 î.e.n. Datorită acestui fapt, a fost descoperită pentru prima oară o mărturie integrală a artei arhaice.

Tînărul este reprezentat nud, cu ţinută dreaptă, în atitudine clasică de kouros (sculptură greacă arhaică). Întruchiparea statuară a surorii sale este o koré în mărime naturală, îmbrăcată cu o rochie brodată, cu diademă de flori pe cap şi un buton de trandafir pe piept. Experţii apreciază această descoperire drept „capitală prin interesul ştiinţific şi estetic". Statuia feminină este intactă — fapt unic pentru arta arhaică, păstrîndu-se întocmai pînă şi pictura : ocrul părului, purpura rochiei, galbenul şi negrul broderiilor, margaretele şi florile de lotus pentru diademă, elementele decorative de pe îmbrăcăminte.

Printr-o fericită întîmplare, soclul de marmură al acestei koré se află conservat la muzeul epigrafic din Atena, putîndu-se stabili astfel autorul — sculptorul grec Aristion, care a trăit la începutul secolului al VI-lea î.e.n. în insula Paros — şi denumirea operei sale, regăsită după două milenii şi jumătate : „Prasi kleia".

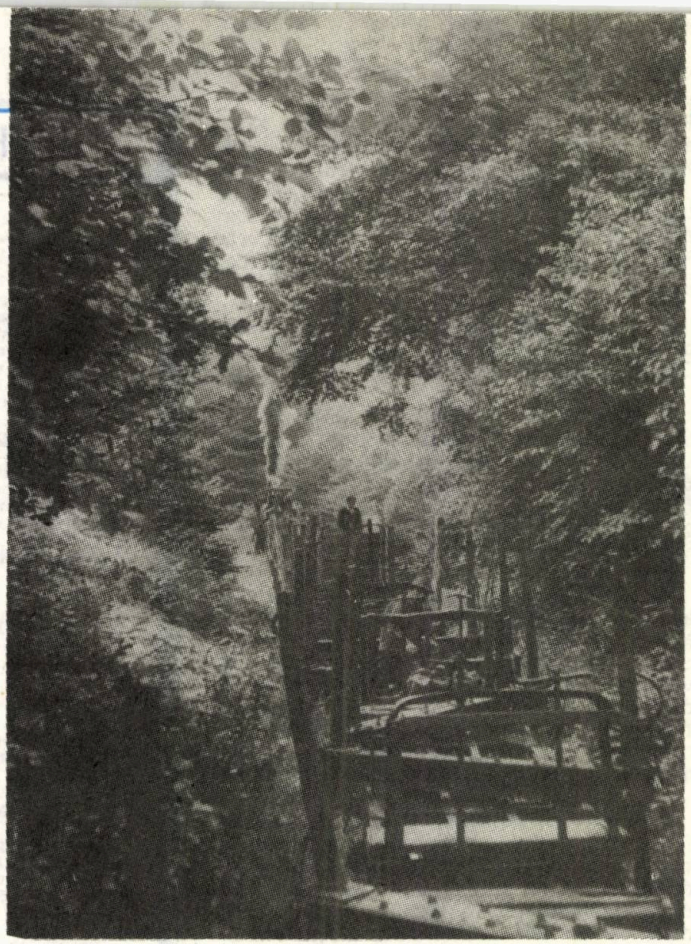

Cu mocănița

PE VALEA STREIULUI

Rîul Strei își culege apele cristaline dintre culmile domoale ale munților Șurean, acolo unde-și dau întîlnire Dealul Negru, Rovinele, Mlăcile, frunți pleșuve înveșmîntate la poale de faldurile nesfîrșite ale pădurilor. La început un firicel de apă, pîrîul Rovinelor se strecoară la rădăcina brazilor spre îmbucătura cu pîrîul Cald, pentru ca, ceva mai jos, primind undele sprintene ale Gruișoarei, să pretindă ținuta unei obîrșii a Streiului. Cale de mai bine de 30 km, Streiul își culege cu aviditate afluenții, unii mai bogați, alții abia licărind între tufe de ferigă, devenind o „apă mare" și deosebit de pitorească. Prima tinerețe a Streiului se curmă brusc lîngă Baru

Mare, cînd iese cu vuiet din strîngerea munților și caută să se strecoare în depresiunea Hațegului. Apele sale limpezi încep să se neliniștească acolo unde primește apa tulbure a Ohabei Ponorului. Mai la vale însă vine cu forță dăruită de lacurile Retezatului, Rîul Bărbat, care aruncîndu-se în Strei, se luptă cu acesta pe distanță mare. Într-adevăr, apele limpezi și reci ale Rîului Bărbat se amestecă cu greu în apele mai tulburi, dar mai calde ale Streiului. De la Subcetate, Streiul, primind apele voluminoase ale Rîului Mare, aducător de prospețime din lacurile Bucurei și Zănoagei Retezatului, se lățește, se adîncește și așa își poartă maturitatea pînă la Mureș.

De la Subcetate la Baru Mare, Streiul înviorează priveliștea din preajma căii ferate, aducîndu-ne mereu în apropiere lunca cu sălcii pletoase și mici plaje din preajma lanurilor de porumb sau a livezilor. Odată ajuns la Baru Mare, Streiul „fuge" din calea noastră, tăindu-și calea între coamele calcaroase ale Șureanului. De aici va trebui, dacă voim să-i descoperim tinerețea și frumusețea undelor, cheilor și vîltorilor, să lăsăm calea ferată normală și să optăm pentru o frumoasă călătorie cu mocănița, timp de aproape 6 ore, cale de 33 km.

Iată-ne așadar „călare" pe un vagonet. în șiragul care se pune în mișcare în zori de zi la gara Baru Mare, tras „la deal" de o locomotivă focoasă, al cărei coș caută să pufăie mai tare ca nările balaurului din povești, maldăre de cenușă și... scîntei.

Pînă să răsară soarele dincolo de vălmășagul de coaste pietroase care țes

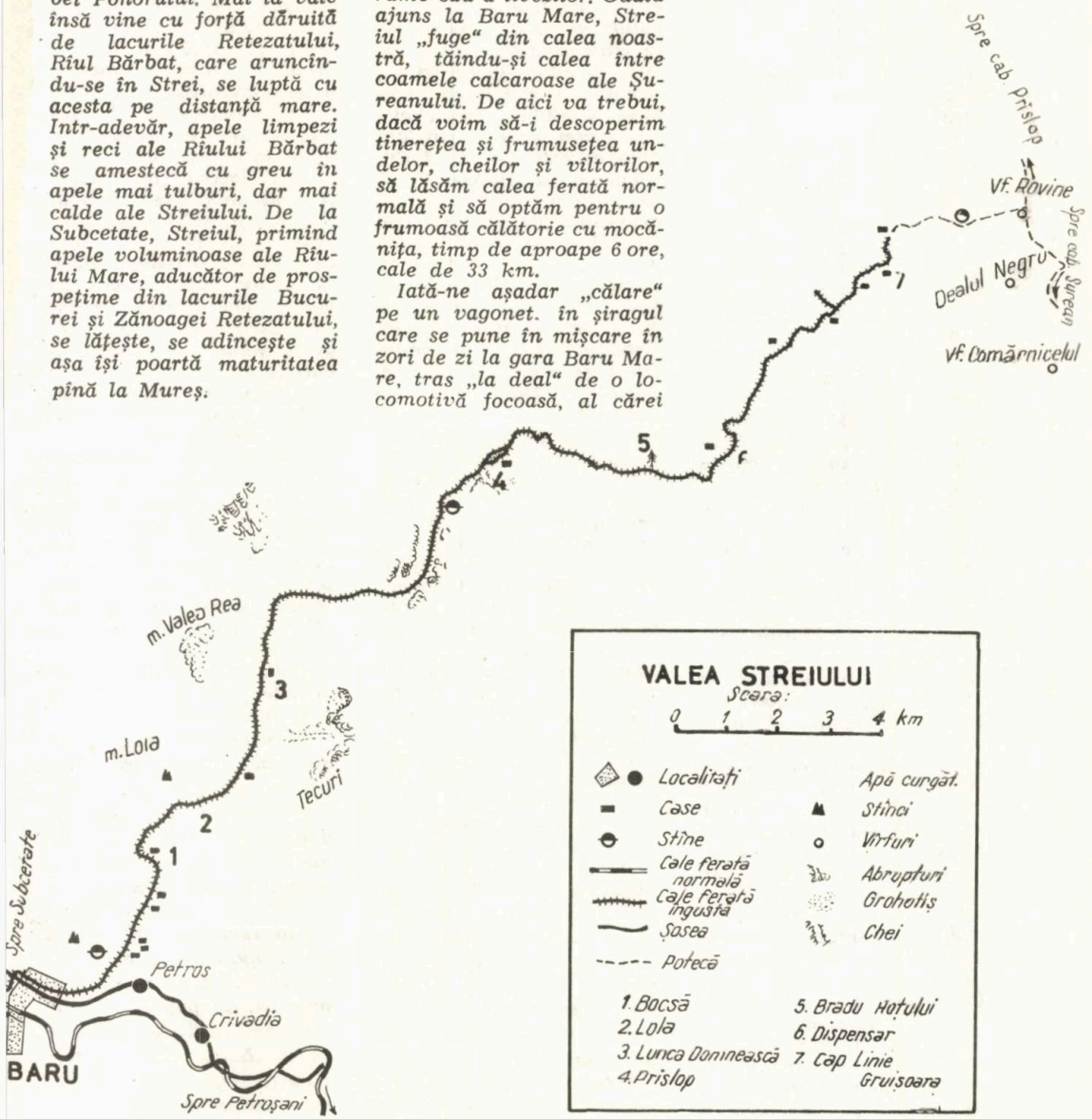

pasul Băniţa-Merişor, noi trecem de Baru Mare şi ne abatem pe sub coroanele livezilor între casele satului Pietros. Haltă la km 3,8. Lacomă, locomotiva îşi trimite furtunul în rîu şi soarbe... În această pauză apar de peste tot muncitori care trec cu agilitate peste garduri şi urcă pe platformele vagoanelor. Pleacă la lucru, sus la pădure!

Pornim la drum. Lunca e încă largă, dar casele se răresc şi la kilometru 5 intrăm în strîmtoare pe lîngă o bocşă de mangal care fumegă albăstrui în umbra pădurii. Sus în stînga, dincolo de rîu, încep să fulgere lumini de calcare: pereţii muntelui Lola se revarsă pînă în coroanele fagilor şi uneori ameninţă şi Streiul, care lunecă tăcut sub ramurile de alun. Prin fînaţele poienii, iată că oprim din nou. Locomotiva fluieră şi aleargă cu cîte un vagon pe care meşteşugit îl împinge la rampă. Aici coboară primii muncitori. Drumul devine ceva mai lesnicios, valea e mai largă, poienele se înlănţuie, dar pe coaste se prăbuşesc pereţi vineţii. În dreapta se văd strungi cu grohotişuri. Cineva ne spune că între cele două clăi de piatră se aţine o potecă spre vestita peşteră Tecuri. În stînga văii se arcuiesc pereţii muntelui Valea Rea, care ţin să se înfrunte cu pereţii dinspre Tecuri. Între aceşti munţi prin care umblă încă legenda lui Sfarmă Piatră, trenuţul se avîntă sub vălătuci de funingine peste „Lunca domnească", loc minunat de popas, dar în care nu avem timp să rămînem. Ocolim cu scrîşnet de roţi în strîmtoarea de sub pereţii Văii Rele, la kilometru 14 şi iată că poposim într-o mică gară. Munţii se mai retrag parcă osteniţi, dar numai cît să trecem, după ce ne urnim din loc, pe podeţul peste apa Deluţului. De aici urcăm cu nori de fum care stîrnesc efluvii de frunze prin „tunelul" oferit de arborii care învecinează linia. La gura pîrîului Jigoroşiţa pătrundem strîns lîngă volbura Streiului, în cheile Jigoroşiţei, care se ţin lanţ pînă dincolo de pîrîul Copăcioasa, la kilometru 16. Ne aflăm la jumătatea drumului de fier şi trenuleţul caută parcă un loc de popas. Un fluierat, manevre ale frînarilor, şi iată că ne oprim în curbă la o altă rampă. Coboară din nou muncitori şi rămînem tot mai puţini. Lăsăm şi aici vagoane şi ne pomenim mult mai aproape de locomotivă şi de... scîntei. Intrăm din nou în pădure, pe lîngă Strei şi trecem prin dreptul a numeroase vîlcele care vin tăiate din stîlncile culmilor. Aflăm gura pîrîului Rigla, trecem „accelerat" printr-o staţie la kilometrul 17,8 şi după cîteva şerpuiri ale pîrîului Răchiţelii, sosim în loc deschis la halta Prislop (km 19). Aici sîntem anunţaţi că vom lua... masa. Locomotiva „deshămată" s-a dus la... apă, aruncîndu-şi furtunul în Strei. Mecanicii se întind la umbră şi scot desaga cu merinde. Şeful trenului dă pe acasă să-şi vadă stupii, iar noi, dezmeticiţi de zdruncinăturile vagonetului, ne furişăm la umbră şi umblăm la rîndu-ne în desagi. Aici au coborît cîţiva călători, dar au şi urcat alţii.

Într-un tîrziu, cînd era gata să aţipim, locomotiva sătulă se întoarce ţanţoşă şi se pregăteşte de plecare. Şuieră nu fără o undă de regret după frumuseţea popasului. Un fluierat, zdruncinături în lanţ şi ne pomenim din nou traşi spre izvoarele Streiului. Ocolind muntele Jigurul Mare, trenuleţul trece peste Strei şi urcă pe malul drept. Zărim un crîmpei de potecă înaintînd spre platforma Luncanilor şi din nou intrăm în chei. Şerpuim între perete şi apă; uneori locomotiva coteşte şi se ascunde după pintenii jgheburoşi, trădîndu-şi prezenţa prin norii de fum care întunecă valea. Iat-o că apare parcă ruptă de noi tocmai dincolo de cotul cheii aruncînd peste Strei jeturi de aburi în curcubee.

Trecem prin dreptul pîrîului Dracu, care se aruncă în cascadă spre rîu şi oprim la Gura Pravăţului (km 23,1). Ceva mai sus, la Leucuş, traversăm apa Streiului, apoi revenim pe malul drept ca să intrăm în Cheile Sasului. Trecem prin dreptul unui molid secular numit de localnici „Bradu Hoţului", loc în care legenda ne poartă în trecutul îndepărtat, la isprăvile unor haiduci care aţineau calea Streiului.

Gura pîrîului Sasul. Tocmai cînd gîndeam că muntele nu mai are ascunzişuri şi frumuseţi noi, pătrundem, în lărgimea de la kilometru 27, într-o poiană frumoasă. Pe malul celălalt al Streiului se ridică o cabană încăpătoare. Ne aflăm la Titiana (1040 m alt.), unde ne îmbie cel mai frumos loc de popas. Nu ne îndurăm însă de călătoria cu mocăniţa, care îşi serpuieşte linia mult mai sus, spre inima munţilor Şu-

rean. Cît stăm la haltă, lîngă un șipot cu apă rece, locomotiva „lucrează" vagoanele, înșirîndu-le lîngă rampa cu buștenii. Și aici, la Titiana, coboară muncitori și ni se pare că trenulețul va fi curînd golit de călători. Ne suim iarăși la ultimul vagon, care la fiecare oprire este tot mai apropiat de... coșul purtător al locomotivei și pornim cu iuțeală. Ușurată de povara multor vagoane, mașina trage cu spor cele patru vagoane rămase, trecîndu-le peste Strei în cheile Titiana. Sosim la gura văii Scorțaru (km 31), unde presimțim că ne vom opri mai îndelung, mai ales cînd mecanicul scoate spre Strei furtunul de alimentare cu apă. După un timp, cu plinul făcut, mașina începe manevre savante, așezîndu-se cînd în capul, cînd în coada trenului, ba chiar pornind cu noi la vale aproape 1 km. Ne temeam că începe drumul de reîntoarcere, cînd la o smuncitură ne oprim pentru a face loc alături de noi unor vînători cu cîini neastîmpărați. Ajungem din nou la „Gura Scorțarului" loc în care se formează rîul Strei, din apele Scorțarului, Rovinelor și Titianei Mari. Pînă la punctul terminus locomotiva mai urcă doar vagonetul nostru și aceasta pînă la „Gura Gruișoarei", lîngă o cabană I. F. În sfîrșit coborîm, ultimii călători la cap de linie, clătinîndu-ne încă amețiți de drumul... cam tare, dar neasemuit de pitoresc pe Valea Streiului. Ne aflăm la cca 1250 m alt., unde simțim adierea înălțimilor Șureanului.

Culmi înalte, între care Gruișoara, Dealul Negru, Rovinele, stăvilesc orizontul spre răsărit. Dealul Negru, o cetate masivă de jnepeni și stînci, domină culmile în creasta principală și ispitește la ascensiune. Dacă nu plănuim să ne întoarcem cu trenul la Baru Mare pînă-n seară, atunci cel mai bine este să poposim la cabana muncitorească, pregătind o ascensiune plină de promisiuni pentru ziua următoare.

Urcușul spre culmea principală începe din Valea Rovine pînă la capătul înierbat al căii ferate înguste (km 34,3); de aici pe o potecă tăiată în rîpe argiloase (în dreapta noastră) urcăm o oră pînă la Stîna Rovine, la gol de munte. Apoi, în mai puțin de o oră pe marginea brazilor și pe goliște, atingem vîrful Rovine (1750 m), unde vom întîlni poteci de culme marcate cu punct roșu (marcaj vechi și slab) sau triunghi roșu (marcaj mai recent, însă rar). Ne aflăm deasupra izvoarelor Streiului, rîu care și-a tăiat cu trudă lunga-i cale spre Mureș.

Fie că vom apuca spre nord în direcția cabanei Prislop (5—6 ore), fie că vom intra pe poteca spre sud atrași de misterul pădurilor imense de jneapăn de pe Dealul Negru, spre cabana Șurean (4—5 ore), ne vom desfăta privirile cu siluetele solemne ale Șureanului.

NAE POPESCU

Curiozități de pe glob

Într-una din clădirile aflate în Piața Veche a Poznanului se află un muzeu al instrumentelor muzicale. Peste 750 de instrumente strînse din întreaga lume, printre care și din țara noastră, alcătuiesc această colecție unică, datorită originalității ei. Printre piesele de o mare valoare istorică, pot fi văzute instrumente populare poloneze recuperate în urma unor descoperiri aheologice efectuate la Opole, Gdansk și Przeczyce.

Formația „Colegium Musicorum Posnaniensium" organizată de conservatorul muzeului, folosește unele dintre exponate în concertele de muzică veche de cameră pe care le susține.

★

În portul englez Exter a fost amenajat cu trei ani în urmă, un muzeu naval. Diferite societăți de navigație au oferit gratuit 50 de vase și ambarcațiuni din întreaga lume și din diferite perioade, unul din scopurile muzeului fiind și acela de a face cunoscute tehnicile de navigație folosite pe timpuri de nave astăzi dispărute. Printre cele mai prețioase piese ale acestui muzeu se află o barcă din trestie adusă de pe lacul Titicaca din Anzi, o barcă din insulele Fiji, o joncă chinezească.

★

La Paris a luat ființă un muzeu al cinematografului, deocamdată unic în lume. Piesele expuse în 60 de săli sînt foarte diverse — de la umbrele chinezești aparținînd preistoriei cinematografului și de la primele aparate optice — la decoruri, costume și afișe de film — parcurgînd întreaga lui istorie, cu toată galeria de vedete și mari regizori.

★

În localitatea Duszniki din sud-estul Republicii Populare Polone, celebră prin festivalurile Chopin, funcționează un muzeu instalat în localul restaurat al unei vechi fabrici de hîrtie, cunoscută înainte de anul 1560. Atracția muzeului constă în faptul că, începînd din 1968 s-a reluat fabricarea hîrtiei după procedeele folosite acum patru sute de ani. Volumul „producției" nu depășește 15 kg hîrtie pe zi, dar ideea reînvierii acestei tehnici arhaice atrage numeroși vizitatori, curioși să vadă în plină activitate o atît de originală întreprindere-muzeu.

Iezerele Buhăiescului

DIN MASIVUL RODNEI

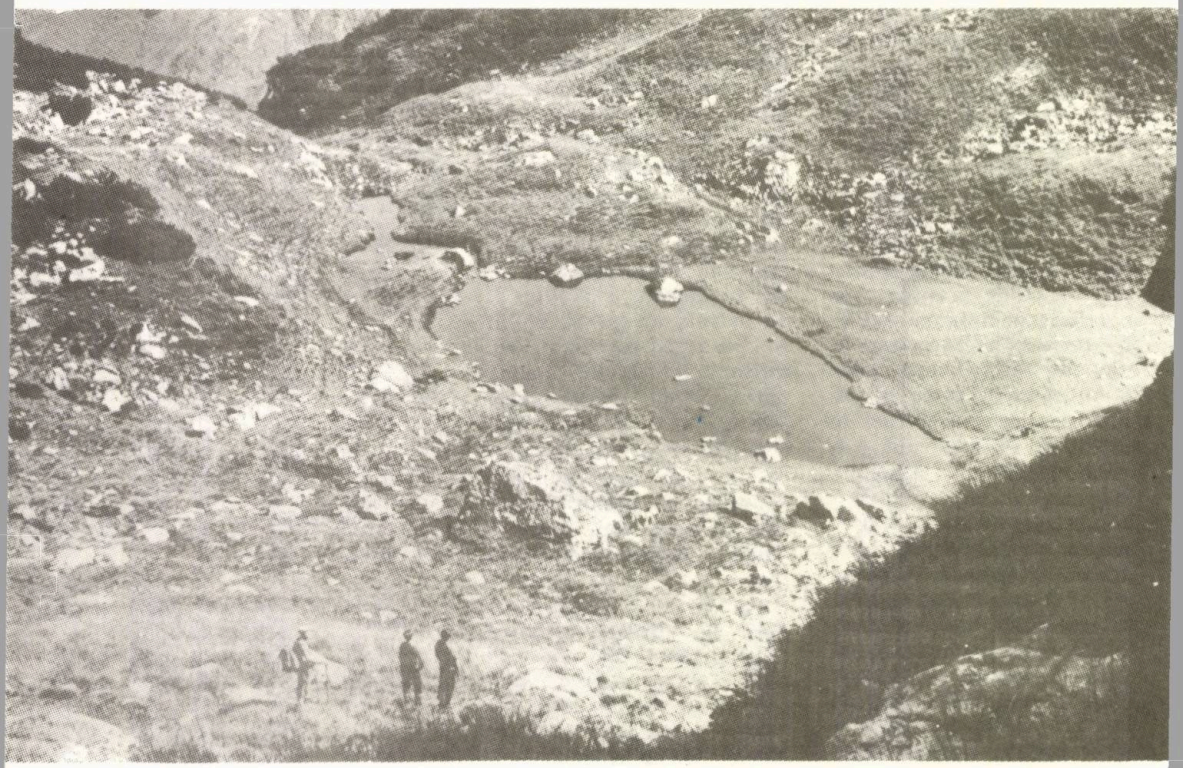

Iezerul Florica

Munții Rodnei — spinarea de piatră ce se desprinde din lanțul principal al Carpaților Răsăritenî — sînt cea mai importantă atracție alpină din nordul țării. Creasta acestui masiv, săltată spre cer acum milioane de ani prin giganticele încrețiri ale scoarței pămîntului, este clădită din roca cea mai tare. Dar bur-

ghiurile gheţarilor de odinioară, au perforat imense circuri sau căldări, „zănoagele" cu pereţi abrupţi, pe fundul cărora ne-au lăsat amintire giuvaerurile Carpaţilor noştri, iezerele şi „tăurile".

Există un arc imens de căldări glaciare între *Pietrosul Rodnei — Buhăiescu Mare — Repede* şi *Puzdrele*, unde zănoagele sînt presărate cu strălucirile diamantine ale nenumăratelor „ochiuri de mare". Cu tot farmecul neîntrecut al acestora, imensa majoritate a drumeţilor parcurg itinerarele obişnuite, atingînd numeroasele piscuri ce se înşiră de la Inău şi pînă la Pietrosul, fără a vizita aceste adevărate bijuterii ale munţilor Rodnei. Chiar cei ce urcă pe Pietrosul din oraşul Borşa se întorc, dacă nu continuă drumul de creastă, pe aceeaşi potecă, deşi cu un efort în plus, care reclamă în orice caz o bună antrenare, se poate prinde la întoarcere într-un circuit salba *Iezerelor Buhăiescului*. Acest itinerar, parcurs, pe baza indicaţiilor din ghidul lui Emilian Iliescu „Munţii Rodnei", îl vom descrie în cele ce urmează.

Am pornit din oraşul Borşa la orele 5 dimineaţa pe poteca bine cunoscută spre *Pietrosul Rodnei*. La „Casa Meteorului" ni s-a confirmat vestea îmbucurătoare despre reuşita recolonizării caprei negre în acest masiv. (În prezent există peste 50 de exemplare). După $5^1/_2$ ore de urcuş am ajuns pe vîrful cel mai înalt al masivului Rodnei (2305 m), de unde se desfăşoară o minunată panoramă spre şirul de infinite vîrfuri ascuţite ale crestei, spre întreitele vîrfuri ale Ţibleşului sau spre satele cu olane roşii de pe valea Vişeului. Dar nu era timp de pierdut, ne aştepta un drum necunoscut, dificil.

Am făcut calea-ntoarsă pe creastă pînă la punctul unde urcasem pe serpentinele croite cu ocazia instalării staţiei meteo automate de pe vîrful Pietrosului. Am coborît în continuare pe creasta abruptă pînă la prima şa din *Curmătura Pietrosului*, de unde se înalţă muchia ascuţită, golaşă şi extrem de priporoasă a *vîrfului Rebrei*. Privind spre stînga (sud-est), în faţa noastră se desfăşura largul amfiteatru al zănoagei „La Iezere". Peretele stîng al căldării e numai limbi de grohotişuri abrupte, alternînd cu fîşii verzi de jnepeniş; cel din dreapta e îndeosebi stîncos, presărat cu tăpşane de iarbă. În fundul căldării, un mozaic de bolovăniş şi petece de jnepeniş, se înşiră în faţa noastră, aproape în linie dreaptă, salbele de un rar pitoresc a celor trei iezere principale ale Buhăiescului, despărţite între ele prin cîte un prag de piatră, morenele zămislite de gheţarii de odinioară. Mai la vale, cocoţat pe malul drept, se zăreşte al patrulea iezer, minuscul, aidoma Tăului Agăţat din munţii Retezatului. Deşi erau primele zile ale lunii august, iarna persevera cu încăpăţînare: primul „ochi de mare" era aproape complet acoperit cu zăpadă, spre al doilea şi al treilea coborau de pe peretele din dreapta dungi masive de zăpadă. La ori-

19 853

zont se profila vîrful ascuţit al *Anieşului Mare* şi *Puzdrele*.

Nici urmă de potecă ! Am pornit dinspre dreapta, ocolind pintenii de stîncă, spre fundul căldării. Coborîrea pe panta foarte abruptă, cu salturi cînd pe pietre, cînd pe smocuri de iarbă, a pus la grele încercări gleznele şi genunchii noştri. Pîlcuri însîngerate de smirdar, înflorit abia acum, ne desfătau privirile. Pe fundul zănoagei înaintarea, mai mult pe bolovăniş, a fost totuşi mai uşoară.

Coborînd o pantă abruptă, după vreo 50 minute am ajuns la primul iezer. De formă aproximativ triunghiulară, cu vîrful îndreptat spre aval, este străjuit spre sud şi vest de bolovani uriaşi, iar spre răsărit şi nord de un brîu de verdeaţă. Întreaga suprafaţă a acestui iezer era acoperită cu un strat gros de zăpadă, doar cîteva petece de apă trădau faptul că sub mantia albă se ascunde un lac. Ca să-l scoatem din anonimat — deoarece nici ciobanii întîlniţi mai în vale nu cunoşteau numele vreunuia dintre tăuri — i-am zis *Iezerul Ileana*.

Cîţiva paşi pe lîngă malul lacului şi iată-ne ajunşi pe un prag înalt de vreo 30 m. Coborîm pe dreapta, pe lîngă firul de apă ce se prăbuşeşte zgomotos, formînd o cascadă în trepte. Pe stînga noastră, la o distanţă de cca 50 m, dintr-un cotlon umbrit ţîşneşte drept din stîncă un puternic şuvoi de apă ce descrie o arcuire elegantă şi se spulberă apoi în mii de mărgele pe peretele stîncos. E scurgerea subterană a iezerului pe lîngă care trecusem.

La picioarele noastre se zăreşte al doilea iezer, de dimensiuni mai mari decît primul şi mult mai adînc, de formă aproape circulară, cu malurile căptuşite fie cu stînci enorme, fie cu tăpşane de iarbă sau cu pîlcuri compacte de jnepeni. În partea de jos a lacului nişte pietre mari parcă ar încerca să-i zăgăzuiască trecerea. Prin apa limpede, cristalină, colorată cu cele mai fine nuanţe de albastru

Vîrful Rebra (văzut din căldarea Buhăiescu Mare)

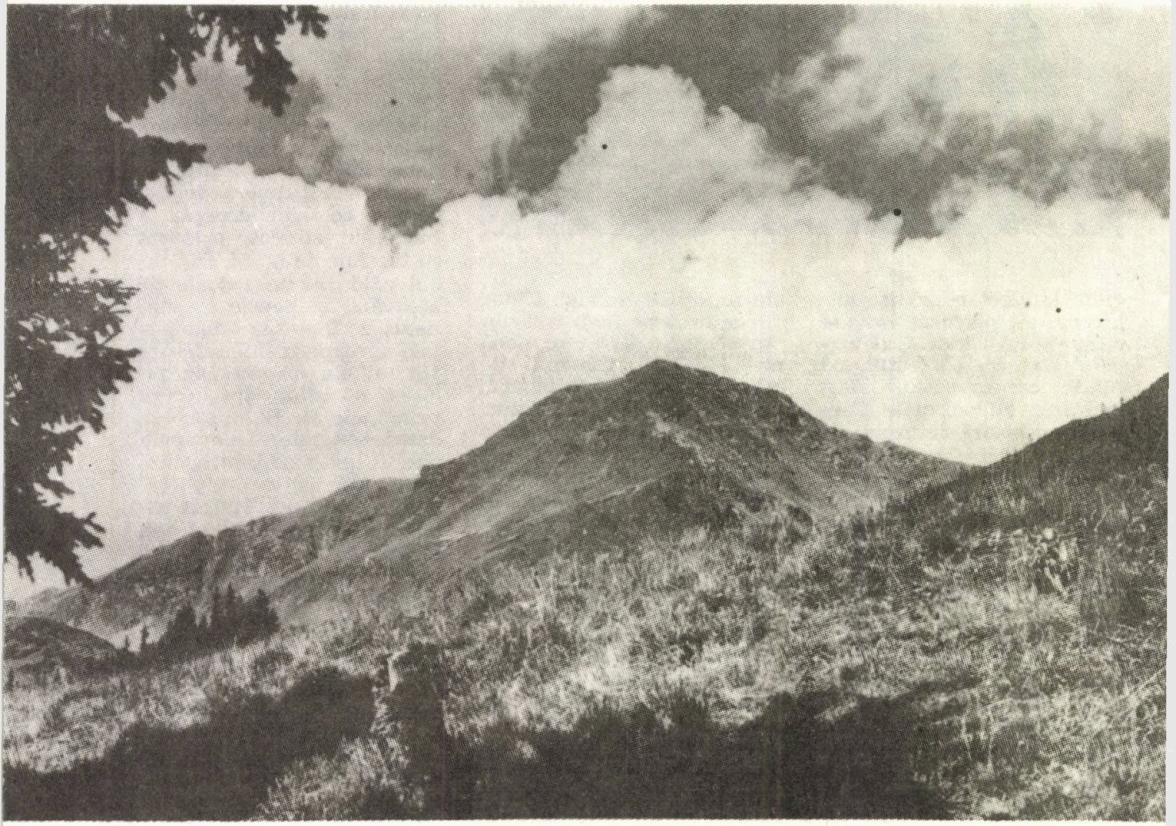

deschis, cenușiu, verde opal sau chiar brun, apar, ca într-o pictură abstractă, variatele contururi geometrice ale stîncilor de pe fund. La cea mai mică adiere de vînt, suprafața lacului se încrețește și culorile se întrepătrund într-o neîntrecută policromie. O cascadă minusculă coboară din celălalt lac cu un susur abia perceptibil. Departe, spre apus, crestele zimțate, sălbatice, cu coaste prăpăstioase desprinse din vîrful *Rebrei* și al *Pietrosului*, iar spre răsărit siluetele *Negoiesei*, ale *Puzdrelor* și *Anieșului Mare* completează imaginea de neîntrecută frumusețe a acestui mare giuvaer al Rodnei, ce nu-și are egal decît poate în Tăul Negru din Retezat. Pe povîrnișul din amonte (sud-vest) iarna își lăsase amprenta într-un petec de zăpadă, ce acoperea o mică parte a tăului. I-am dat denumirea de *Iezerul Alina*.

Urmînd firul apei, am ieșit pe un prag mai înalt, de vreo 60 m, de unde am zărit în adînc conturul aproape oval al celui de al treilea iezer. Mai mic și mai puțin adînc, dar cu apă limpede de cleștar, cu nuanțe gri-verzui, ochiul de mare e așezat într-o căldare mai largă, mărginit de tăpșane de iarbă sau grupuri de stînci. Datorită covoarelor de smirdar și florilor albe, pufoase de pe mal l-am botezat *Iezerul Florica*.

După o scurtă șerpuire, apa ce se scurge din lac dispare dintr-odată sub pămînt și reapare după vreo 20 m. Apoi urmează un prag foarte înalt, de circa 100 m, de unde zărim în fundul căldării stîna Buhăiescu. Urmăm firul pîrîului care, strîns în chingi de pereții pragului, se prăbușește printr-o cascadă subțire de argint pînă în căldare. Reușim să trecem cu precauție pe lîngă vuierul impresionant al cascadei pe un hățaș îngust din cale afară și coborîm apoi pe panta deosebit de priporoasă la stîna primitoare. Timpul nu ne-a îngăduit să vizităm și al patrulea lac, de proporții mici, situat sus, pe o coamă din dreapta. Valea *Izvorul Buhăiescu Mare* nefiind practicabilă aici, după sfatul ciobanilor urmăm malul ei stîng, mai mult fără potecă. Pînă la urmă reușim să găsim cărarea pe care coborîm în pantă abruptă prin pădure. Un vuiet puternic ne atrage privirile spre dreapta îndată ce ieșim într-o mică poiană. Pe o distanță de vreo 2—300 m, pe pantă foarte înclinată, pîrîul se prăbușește vijelios numai spume, izbește cu furie nestăvilită tot ce întîlnește în cale, formînd trei minunate cascade ce strălucesc imaculate, în contrast cu fundalul umbrit al celui mai formidabil torent întîlnit vreodată.

Ajungem apoi pe firul văii unde, punțile fiind duse de viituri, o cărare îngustă de pe malul stîng ne scoate pe drumul forestier. Puțin după aceea ne aflăm la *Gura Noaselor*, punct de confluență al izvoarelor *Buhăiescu Mare*, *Buhăiescu Mic* și *Puzdrelor*. În continuare, urmînd valea care de aici se numește *Repedea*, parcurgem cei 5 km ce ne despart de DN 18 (km 150), trecînd prin grupul de case *Gura Repezii* și de aici, alți 3 km pînă în orașul Borșa, unde ne-a prins înserarea.

Amintirea minunatelor imagini pe care le-am admirat, cu toată oboseala itinerarului parcurs, ne-a îndemnat să revedem această salbă a iezerelor — ceea ce am și făcut în vara anului 1972, pe o rută inversă. De astă dată, nici urmă de zăpadă și iezerele, scăldate din plin în lumina soarelui, reflectînd pe oglinda lor cerul albastru și norii pufoși, au apărut pe rînd în toată splendoarea lor.

Iezerul Alina l-am găsit plin de păstrăvi, iar la iezerul Ileana, eliberat de carapacea de zăpadă, am descoperit în partea spre amonte, sub o piatră enormă, un izvor minuscul, rece ca gheața ce alimentează discret acest lac.

Ne-am întors pe același drum. Și acest itinerar este obositor datorită distanțelor lungi de pe parcurs, dar farmecul neîntrecut al iezerelor, al numeroaselor cascade argintii, al crestelor sălbatice nu poate fi pus în cumpănă cu oboseala drumului.

MAXIM POP

Curiozități

Piatra cea mai veche

Groenlanda este regiunea cu rocile cele mai vechi de pe planeta noastră — arată concluziile cercetătorilor de la Oxford Isotope Geology Laboratory. Ei au analizat eșantioane de gneiss granitic extrase din partea de vest a Groenlandei, descoperind urme de rubidiu și stronțiu, a căror datare este stabilită la aproximativ 3980 milioane de ani. Cele mai vechi gneissuri cunoscute pînă acum, cele de la Minnesota, nu depășesc 3550 milioane de ani.

Gneissul, ca și granitul, este o rocă primară de origine magmatică formată din cuarț, mică și feldspat. Geologii din Oxford vor să demonstreze existența, în acea perioadă, a unei veritabile cruste granitice care ar fi acoperit planeta în momentul cînd magma inițială a început să se diferențieze, formînd printre altele, magme granitice. Această descoperire permite să se completeze istoria geologică a pămîntului începînd din momentul cînd materia era încă în stare incandescentă.

Curiozități

Peripeții aventuroase prin GILĂU

...Sacii grei, cu merinde pentru cîteva zile, zăceau la picioarele noastre, pe pajiștea din marginea cătunului **Ocoale**, unde poposisem în miezul unei zile de cumplită arșiță, venind dinspre Padiș. Dunga albă a unui forestier plin de praf se pierdea în depărtare, într-un bunget de pădure.

Stam în cumpănă și nu ne puteam hotărî. Să ne abatem către cabana **Scărișoara**, cale de încă cinci kilometri, numai ca să dormim acolo, iar a doua zi să străbatem din nou aceeași distanță pînă în locul unde ne aflam acum ? Sau să ignorăm existența acestei cabane și să începem chiar de acum mica noastră aventură prin munții **Gilăului ?**

În cele din urmă ne hotărîm pentru cea de a doua propunere, astfel că ne-am luat rămas bun de la locurile luminoase în mijlocul cărora poposisem. Urmînd panglica albă a unui drum forestier de curînd întocmit prin pădurea de foioase, ne îndreptăm pașii către un îndoielnic loc de popas : cantonul **Ursoaia**, așezat pe un „grumaz", la hotarul dintre munții Bihorului și ai Gilăului.

Odinioară fusese acolo și o casă de adăpost, dar acum nu știam nimic despre felul în care vom fi primiți ; drumeții sînt foarte rari prin acele locuri, veștile puține și ele. Trecusem de vîrful **Clujului**, coborîsem prin poienile Mârșoaiei, ne oprisem puțin în marginea unor sălașe, la o prudentă depărtare de haita de cîini, întîrziind doar cît să ne aducă un pui de moț un bidon cu apă rece de izvor, balsam pe căldura care ne toropise.

Se apropiase ceasul celei dintîi întîlniri cu necunoscutul acestei zile : vom găsi adăpost la Ursoaia sau vom dormi sub stele ? Tot frămîntînd în gînd întrebarea fără răspuns, iată că ne ies în cale, într-o margine de poiană, trei căsuțe curățele, bine păzite de cîini. Bat la o poartă, cîinii sar toți deodată. De peste drum, două bătrîne ne privesc cu fereală, cu mîna la gură : cine or fi străinii ăștia care ne tulbură liniștea ? Tocmai cînd eram gata să ne pierdem nădejdea, văzurăm venind către noi un bărbat în haine de pădurar, care ne cîntărea cu ochi pătrunzători. E omul meu, mi-am zis în gînd, știind că port cu mine un document care ar fi avut trecere la pădurari.

Era și timpul să ne odihnim. Purtasem în spate sacii grei mai bine de nouă ceasuri, de la Padiș pînă aici, însoțitorii mei, mult mai tineri, poate că nu se resimțeau, dar la mine vîrsta apăsa nu numai pe umeri, ci și în picioare. Și ne era o foame, de nu ne vedeam...

Luceafărul dimineții strălucea pe un cer de sticlă, cînd am părăsit casa pădurarului ; la cantonul din Ursoaia, soarele sălta peste vîrfurile copacilor. La canton liniște, șoseaua pustie, alături iată și fosta cabană, părăsită dar încă bună de folosit. Cu puțină cheltuială și cu tragere de inimă, ce casă de adăpost s-ar putea amenaja și cît de bine venită ar fi, aici, la hotarul dintre munți, la peste 1300 m altitudine. Drumul de o rară frumusețe, trece numai în vîrteje dinspre Albac și Arada, către Someșul Cald, Beliș și Călățele, peste culmea Gilăului.

Primii pași pe Gilău, prima consultare a hărții, prima dovadă a inexactității ei, din șirul celor ce vor urma. Semnul de marcaj care trebuie să ne conducă pe spinările prelungi ale Gilăului pînă departe, la cabana Băișoara, este trecut pe hartă abia dincolo de Petreasa, dar noi îl aflăm aplicat chiar pe casa cantonului și mai departe ; muntele Petreasa nu se găsește atît de aproape de Ursoaia, cum se arată pe hartă, nici după două ore de mers nu ieșim la Petreasa.

Îndată după Stăuni, marcajul se pierde prin poieni. Sîntem tentați să mergem mai departe pe un drumeag care se duce către alte locuri ; după căutări care ne răpesc timpul, regăsim semnele, foarte slabe, trecem și de Petreasa și ne oprim pentru orientare în mijlocul unei poieni, pe grumazul larg dintre Petreasa și Vîrful, la o răspîntie de unde un drum de căruță coboară către Someșul Rece și Răcătău, altul spre Arada și Albac.

Ne îndrumă niște copii de la „colibele" din Petreasa prezente și aici ca peste tot locul, în munții aceștia îmbrăcați pînă sus în poieni și fînețe nesfîrșite. Prin păduri răcoroase de molid, ne îndreptăm către **Apa Cumpenii**, un loc umbros odihnitor, după atîta amar de drum numai prin poieni arse de soare. Aici, pe grumazul dintre două văi, în plină pădure, un torent limpede și vijelios își domolește subit goana, părînd că stă „în cumpănă" înainte de a se hotărî în ce parte să coboare.

Ieșind din pădure drumul nostru se menține tot pe culme, purtîndu-ne prin soare, către **Nemeșoaia**, unde facem popasul de amiază, la umbra unui fag solitar. Locul nu este însemnat pe hartă, ca multe altele, deși ne aflăm iarăși la o răspîntie de unde un drum (al cîtelea ?) coboară către Arada și altul către Someșul Rece — „La Dornă" — cum ne spuse un moț întîlnit în cale.

Urcăm și coborîm prin întinsul domeniu al Nemeșoaiei, de parcă nu se mai termină. Ne întrebăm unde vom poposi peste noapte, soarele trecuse de mult de meridian pe cînd ne mai luptam cu suișurile și coborîșurile de pe munții Soru și Runcu. Se duseră zece ore de mers întins, sacii se făceau din ce în ce mai grei, dar locul de popas către care speram să ajungem pînă în seară tot nu se ivea. Și s-a ivit printr-o rarește de brad, într-o margine de poiană, anunțată de o hărmălaie de cîini și iată-ne lepădînd sacii în tinda unui canton forestier.

Ne aflam în șaua „La Mocirle", un larg grumaz prin care trece drumul forestier dinspre Bistra și Cîmpeni, către Răcătău și Someșul Rece, un loc plin de izvoare ce băltesc preschimbate în mlaștini, pe culmea Gilăului coborîtă — aici — pînă către altitudinea de 1500 m. Multă mișcare la canton, mașini care trec destul de des dintr-o parte și din alta, forfotă de culegători de fructe de pădure, veniți să-și depună, în fapt de seară, la centrul de colectare, rodul unei munci de o zi ; totul în jur era atît de deosebit față de liniștea și singurătatea prin care ne purtasem pașii vreme de două zile, de la Padiș pînă aici.

Așezați la adăpost într-un loc ferit de vînt, pe culcuș moale de cetină frumos mirositoare, lîngă un foc zdravăn ce răspîndea o căldură plăcută, am sporovăit pînă după miezul nopții, după ce bine înțeles, ne-am ospătat așa cum știe orice vechi drumeț. Nu știu ce vor fi făcut tinerii mei însoțitori, mai puțin obișnuiți cu astfel de întîmplări, dar știu că în puținele ceasuri ce ne-au mai rămas am dormit neîntors, visînd frumos și uitînd de necazurile de peste zi.

După o noapte minunată, ne-am ridicat din culcușuri cu puteri noi, gata să luăm în piept și această nouă zi, cu necunoscutele ei.

Răcoarea dimineții ne îndemna la drum, așa că în curînd văzurăm defilînd prin fața noastră colibele de moți de pe muntele Brădenilor, iar din depărtare înălțimile Gilăului, cu **Muntele Mare** în fruntea lor. **Plaiul Balomireasa** urca ușor și se pierdea în nesfîrșitul covor de verdeață al „Sesului", prin fînețe scăldate în rouă ; mai încolo, un car cu boi trecea alene, condus de un flăcăiaș care „horea" de unul singur. Ne-a ajuns din mers și ne-a însoțit pînă dincolo de muntele **Căpățîna ;** așa s-a făcut că am străbătut toată pădurea Balomiresii și a Căpățînii, cu molizi piperniciți și jnepeni pitici care alcătuiesc una din rezervațiile de seamă ale Munților Apuseni, fără să pun piciorul pe pămînt, cocoțat pe carul cu boi, ascultînd cu plăcere poveștile flăcăului.

Dincolo de muntele Căpățîna am luat din nou pe jos drumul lung, pe plaiul năpădit de lumină și dogoare de la iz-

voarele văii Bistricioara ; amiaza trecuse cînd ne-am oprit pentru orientare în șaua largă „La Potcoava", care lipsește de pe hartă, cu toate că aici ne întîmpină, urcînd dinspre valea Răcătăului, marcajul galben care, pe hartă se oprește undeva pe muntele Dumitreasa, dar în realitate va însoți semnul nostru de marcaj pînă la cabana Băișoara (bine de știut de către cei ce vor mai umbla pe aici !).

Puțin mai departe, în șaua adîncă a **Prislopului**, în vecinătatea unui grup de „colibe" moțești, facem popas de prînz dar mai ales de pregătire a ultimului asalt pe care socoteam că-l mai aveam de dat, astăzi.

Coborîrea de pe Muntele Mare, pe la **Pietrele Mărunte**, unde ne-a întîmpinat și marcajul care venea dinspre „Șesul Craiului", nu a fost mai ușoară decît urcușul, dar parcă am mai prins puteri la vederea panglicii albe a unui drum forestier care unduia în ocolișuri pe la izvoarele văii Iara ; de unde să știm că toate aceste ocoluri, toate urcușurile și coborîșurile acestei șosele aveau să măsoare nu mai puțin de 12 km pe care trebuia să-i străbatem, la capătul celor zece ore de drum ce se scurseră, de cînd părăsisem focul de tabără de la „Mocirle" ?

Luptînd cu orele care se scurgeau fără milă și cu kilometrii de șosea pietruită, care parcă se tot adăugau, în loc să scadă, urcînd și iar coborînd prin păduri și poieni, cu speranța că ne vom afla față în față cu mult dorita cabană după următorul cot a șoselei, ajunsesem să nu mai gustăm nici farmecul locurilor, nici răcoarea codrului, nici cîntecul păsărelelor sau susurul izvorașelor cu apă rece.

Cum s-a încheiat mica noastră aventură prin munții Gilăului, după trei zile de singurătate și după această ultimă zi nesfîrșit de lungă ? Destul de prozaic, aș putea spune, deși parcă nu ar fi meritat o astfel de încheiere : după o cină luată în pripă în restaurantul cabanei Băișoara (sau „Muntele Băișorii" — cum scrie pe firmă), ne-am retras să ne schimbăm și — apoi — să ne plimbăm prin împrejurimi. Intenții onorabile pentru niște drumeți cu membrele complet dezarticulate, dar care, în realitate, s-au preschimbat într-un somn greu ca plumbul din picioare, prelungit pînă a doua zi de dimineața.

Abia după aceste douăsprezece ore de somn adînc, fără vise, am putut să ne agităm în vederea celor ce urma să întreprindem, mai departe.

I. I. DUNĂREANU

Breviar

Restaurarea unor baraje construite de romani în regiunea Heliopolis din Liban, în secolul întîi al erei noastre, va face posibilă irigarea a 18 000 ha de teren arabil. Grîul produs pe această suprafață va putea asigura jumătate din necesarul de consum al populației acestei țări.

•

Lacul Ohrida din Iugoslavia este un adevărat acvariu preistoric, cuprinzînd pînă astăzi animale și vegetale din era terțiară. Este un lac de munte, limpede și adînc, cu o temperatură constantă de 40°, în care se mai găsesc, singular în lume, numeroase specii de bureți și de plante fosilizate.

•

Colecția de cărți rare a Muzeului Ermitaj din Leningrad s-a îmbogățit cu un exemplar al Bibliei tradusă în limba germană de Martin Luther. Apărută în Germania în anul 1551, cartea are ilustrații și alte elemente decorative deosebit de frumoase și de bine conservate.

•

Cele mai adînci foraje în gheața antarctică sînt efectuate de oamenii de știință sovietici și americani. Sovieticii au reușit să colecteze eșantioane de gheață cu o vechime de 15.000 de ani. Utilizînd procedeul de forare termică, ei speră să străbată două mii de metri în calota glaciară. Cercetătorii americani proiectează coborîrea unei sonde pînă la adîncimea de 3.000 m în apropierea stației Polul Sud.

•

Cea mai veche moară de vînt din Polonia are aproape 400 de ani vechime. Data construcției, menționată pe valț, indică anul 1585. În Polonia există încă 867 mori de vînt cu o vechime de peste un secol. Cele mai numeroase se află în voievodatele Varșovia și Poznan.

•

Inginerii sovietici au proiectat protejarea golfului Finic printr-un dig lung de 27 km. El va apăra, de asemenea, orașul Leningrad de inundațiile la care este supus uneori. Un tronson de bulevard periferic pe cale de amenajare în jurul orașului-erou va urma digul a cărei construcție va dura 5 ani.

COPIII DIN GALEȘ

GALEȘUL este sat al comunei Sălişte, de fapt un fel de prelungire a vestitei aşezări din Mărginime, cartier al acesteia strîns între coastele munţilor de-a lungul apei Rîul Negru - pe cît de mic, pe atît de rău cînd vin torenţii de sus.

Tot privind casele, vechi şi frumoase ca pretutindeni pe aici, multe din lemn vînăt de parcă te-ai afla în îndepărtatul Maramureş însă înălţate după tipicul locului, ajung în centrul aşezării — poiană mai largă în mijlocul pădurii — şi privirile-mi cad, de la început, pe grădina frumos împrejmuită în care cîteva construcţii, tot din lemn, trădează o prezenţă muzeală.

În dimineaţa cînd am bătut la poarta casei unde locuieşte învăţătoarea Maria Costăchescu, n-am reuşit decît să-i scol pe cei doi fii ai familiei, aflaţi în vacanţă.

— Mama este la Sibiu, la Inspectorat...

Ei, copiii, mi-au fost principalii ghizi în muzeu şi, trebuie să mărturisesc, excelenţi ghizi. Seara, cînd din nou am bătut în poarta casei binecunoscută în Galeş, tot copiii mi-au deschis.

— Mama este la Căminul cultural, la repetiţie...

Dar era acasă Cezar Costăchescu.

— Vă miră că n-o întîlniţi pe nevastă-mea de azi-dimineaţă ? Eu m-am obişnuit.

— Pot scrie asta ?

— De ce nu ? Aşa stau lucrurile. Nu este o acuzaţie, nici măcar o dojană. Nimic nu se poate face fără sacrificii.

— Aşa a fost tot timpul cît aţi organizat muzeul ?

— Nu. Şi mai şi ! Sincer să fiu — asta nu este nevoie să scrieţi — de nenumărate ori, umblînd prin casele oamenilor, cotrobăind prin poduri, peste tot, am renunţat la mîncarea caldă...

Intrată în casă nu ştiu cînd, Maria Costăchescu ne-a surprins discuţia.

— Cezar, o să creadă domnul că nu sîntem în toate minţile...

*

1965. În grădina şcolii din Galeş a fost descoperită o monedă veche.

1972. Moneda se află la loc de cinste în muzeul local.

Între cele două date au trecut 8 ani. Sau 18, sau 28 dacă este să socotim nu timpul ci efortul, depus pentru înjghebarea acestei prestigioase colecţii.

— Am vrut-o reprezentativă nu numai pentru satul nostru — afirmă, cu dîrză voinţă, sălişteanca Maria Costăchescu.

— Şi soţul, care nu este din Mărginime, se pare că a gîndit la fel.

— Ba el m-a şi încurajat cînd a fost mai greu. Şi, n-am de ce să ascund, a fost greu, multă alergătură, oamenii nu totdeauna înţelegători... Au fost multe donaţii, este drept, se vede în muzeu la fiecare obiect în parte cine l-a dat ; multe piese au trebuit, însă, cumpărate. Aşa că apucă-te şi organizează serbări, baluri, ca să strîngi banii necesari...

— Şi alte fonduri pentru instalare, şi timp, muncă de dimineaţa pînă seara, completează Cezar Costăchescu, fără vreo undă de nemulţumire, aproape vesel.

— Nu regretaţi, din cîte se vede...

— Să regret ?! Asta-i bună !... Doar nu ne-a obligat nimeni. Vă rog să mă credeţi, n-am avut niciodată o mai mare mulţumire ca în 1967 cînd am inaugurat muzeul. Ce poate fi mai plăcut decît gustul victoriei ?

Maria este prea modestă, ea preferă să tacă şi să facă. Să ştiţi că s-a trecut peste multe praguri, unele neaşteptate. S-au ridicat împotriva ei glasuri care i-au pus sub semnul între-

bării sau pur şi simplu i-au negat capacitatea şi puterea de a duce la sfîrşit o asemenea întreprindere...

— Da, ia mai lăsaţi vorbele astea şi luaţi ceva — ne întrerupe gazda, îmbiindu-mă la o gustare — luaţi şi un păhărel din ţuica asta a noastră... Vă place ?

*

Muzeul se află în vechea clădire a şcolii. Şi curtea a fost amenajată — muzeu în aer liber : o casă reprezentativă din Sălişte, de prin secolul XIX, cu cele trei încăperi şi tot inventarul interior, pînă şi fierul de călcat. Alături, un coşer — grătar de copt prune, un comarnic pentru oi şi stîna propriu-zisă. Locuinţă autentic ciobănească, şi ea cu tot ce are obişnuit înăuntru.

— De unde aţi adus-o ?

— Tocmai de la Crinţ.

Cît despre clădirea muzeului...

Mi-a fost dat să văd multe asemenea instituţii, unele cu exponate celebre, dar o emoţie egală cu cea încercată la Galeş, în faţa unui real, integral car de zestre instalat la etajul întîi al muzeului, rare ori m-a cuprins.

Numai o nemărginită dragoste pentru lucrurile, pentru datinile populare, numai o totală dăruire convingerii şi hotărîrii de a păstra, de a face cunoscute toate acestea — nobilă misiune ! — puteau duce la finalizare o atît de îndrăzneaţă idee pentru care s-au cheltuit, fără îndoială, multă vreme şi iscusinţă.

Au existat temeri că nişte „nespecialişti" vor putea organiza un muzeu ? Oare ce specialişti ar fi putut convinge mai bine pe vizitator de modul în care se confecţionează o celebră pălărie de Sălişte — de pildă — decît concludenta expunere a întregului proces de realizare a ei, aşa cum se află în muzeul „nespecialiştilor" ?

Vorbind în Sălişte cu soţia lui I. Dădîrlat, vestit pălărier — acum, după decesul soţului, continuatoare a meşteşugului familiei —

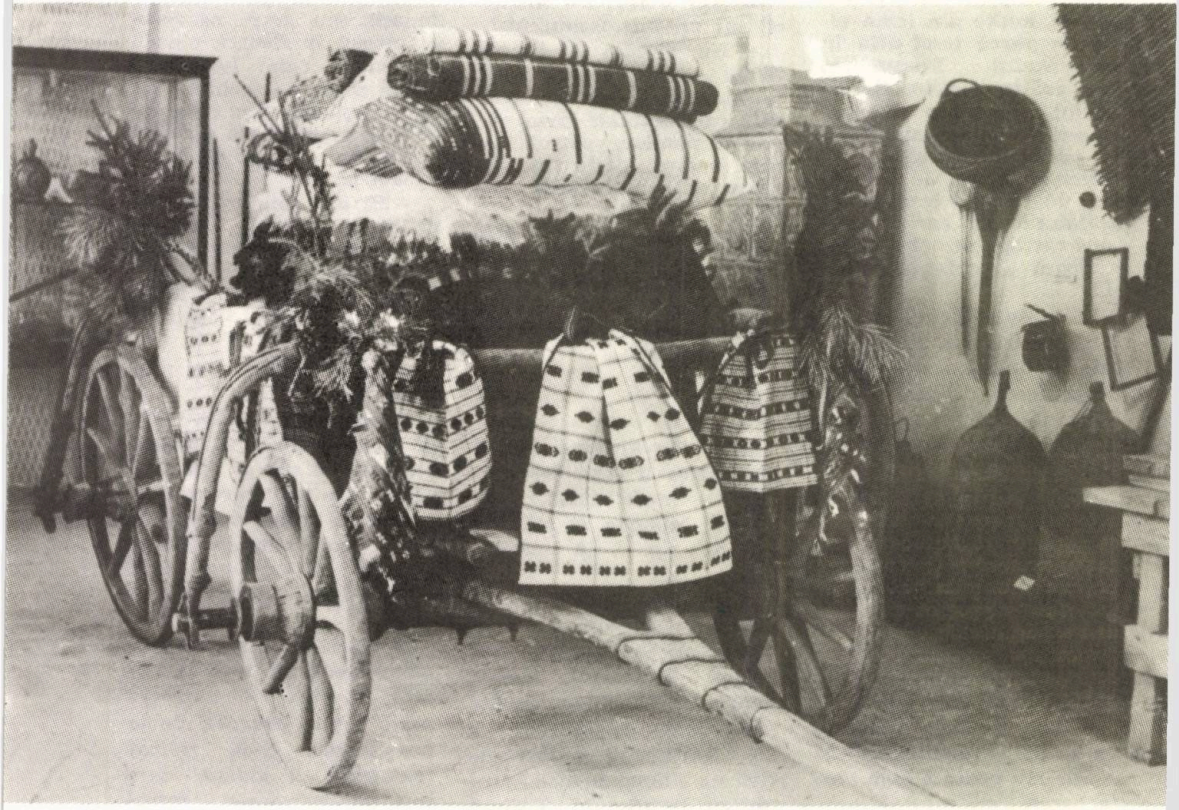

aceasta s-a declarat pe deplin mulţumită de felul în care se explică în muzeul vecin confecţionarea unei pălării, cu atît mai mult cu cît vechile exemplare, cu boruri late, nu se mai lucrează.

Printre cele 1 200 de piese ale muzeului, multe sînt legate de datini străvechi. Aşa de pildă, „sîntul" de nuntă, o crenguţă de copac împodobită cu panglici tricolore, colaci, fructe, pe care logodiţii o aduceau în biserică la cununia religioasă. Avea un cîntec al ei, invocator al unirii, avuţiei şi fertilităţii noii căsnicii.

Unică în ţară, instalaţia cu care se făceau pieptenii de sîrmă folosiţi pe aici la darace — alături de furcile de tors uimitor împodobite, războiul de ţesut şi costumele populare — întregeşte tabloul complex al vechilor meşteşuguri casnice; roata olarului aduce parfumul unei alte epoci, sugerînd totodată originea ceramicii, prezentă şi ea din abundenţă.

*

Se aşezase noapte demult, copiii moţăiau, dar noi nu ostenisem vorbind.

— Vara, la tabăra de vacanţă din sat vin cam 3 000 de copii. Toţi vizitează muzeul. Vin şi cei de la şcolile din Sibiu şi de prin alte locuri. Şcolarii din Galeş îl ştiu pe dinafară...

— M-am convins. Fiii dumneavoastră sînt ghizi desăvîrşiţi...

— Mă ajută deseori. Cînd am alte treburi, mă suplinesc. Doar pentru ei am muncit, în primul rînd pentru copii. Ei trebuie să afle şi să nu uite în ce fel îşi duceau viaţa bunicii lor.

— Cum va arăta muzeul, să zicem, peste doi ani?

— Ei, dacă numai jumătate din ce gîndim s-ar realiza!... — face soţul.

— Poate că da — întăreşte Maria Costăchescu. Intenţionăm să captăm un izvor şi să-l trecem prin curtea muzeului, pe lîngă comarnic, aşa cum se cuvine. Vrem să mai aducem încă o casă veche — deja ştim de unde. Sîntem cam strîmtorati cu spaţiul... Există o idee, dar...

— Greu de realizat?

— Cam... Totuşi vom încerca. Ne-am gîndit să acoperim albia pîrîului cu un pod cît ţine muzeul şi să lărgim curtea. În felul ăsta am putea instala şi o piuă şi un joagăr, chiar pe cursul apei...

*

„O nestemată a folclorului românesc, o piedică în calea uitării" — scrie, în „cartea de onoare" a muzeului, familia Bratu din Sibiu. „Ce frumos şi interesant muzeu, surpriză într-un sat. Felicitări şi mulţumiri „amatorilor" luminaţi care l-au organizat" — notează un grup de francezi din Paris. Bulgari, tunisieni, englezi, germani, polonezi, sovietici, olandezi — se exprimă asemănător.

Două scrisori, sosite din Anglia şi Franţa în vara anului 1970, au conţinut identic. Textual, din corespondenţa francezilor: „Am auzit de groaznicele inundaţii din România. Sperăm că muzeului dumneavoastră nu i s-a întîmplat nimic. Ne-ar părea foarte rău să fi suferit vreo stricăciune. Cum staţi cu sănătatea?..."

M. I. PASCU

CURIOZITĂŢI

„Biblioteci" rupeste

O expoziţie deschisă la Geneva, din iniţiativa „Grupului de studiu asupra artei rupestre" îşi propune să lărgească sfera cunoştinţelor pe care le deţineam asupra picturilor pe stîncă, datînd din primele epoci ale omenirii, oferind reproduceri după picturi descoperite în locuri pînă acum neexplorate în Alpii elveţieni, austrieci şi italieni sau în regiunile limitrofe. Din interpretarea desenelor se poate deduce evoluţia unor culturi străvechi (cum ar fi cea etruscă, de pildă). Cele mai importante amplasamente se află în Valea Camonica, în provincia Brescia şi în Valea Minunilor, la poalele muntelui Bégo, la est de Nisa. Fiecare din aceste „biblioteci" preistorice cuprinde aproximativ 100.000 de gravuri rupestre.

Tablouri vîndute din muzee

Muzeele americane manifestă în ultimul timp o tendinţă tot mai accentuată de a vinde, cît mai discret cu putinţă, o parte din comorile de artă pe care le deţin. „Metropolitan Museum" de pildă, intenţionează să vîndă, printre altele două tablouri de Manet, un Cézanne, un Gauguin, un Picasso. „Muzeul de artă modernă" a renunţat şi el la cîteva pînze celebre: Cézanne, Degas, Renoir, Gauguin, Redon. „Recordul" îl deţine însă „Guggenheim Museum", care a vîndut dintr-o dată 97 taboluri de valoare.

În presa americană au apărut numeroase polemici în legătură cu aceste „operaţii", cei ce au luat o poziţie critică faţă de înstrăinarea valorilor de artă susţinînd că atitudinea directorilor nu este decît un mod de a înscrie şi muzeele într-un sistem comercial, ce cunoaşte serioase abuzuri.

*

La Pompei a fost descoperită o casă datînd din secolul al II-lea î.e.n., despre care arheologii susţin că ar fi aparţinut istoricului grec Polybios. Frescele de pe pereţii locuinţei, aflate în apropierea porţii orientale a Pompeiului, sînt în perfectă stare de conservare şi se aseamănă, ca valoare artistică, cu frescele din „Casa faunului" şi „Vila misterelor".

DE LA DUNĂRE LA CERNA altfel decît pînă acum

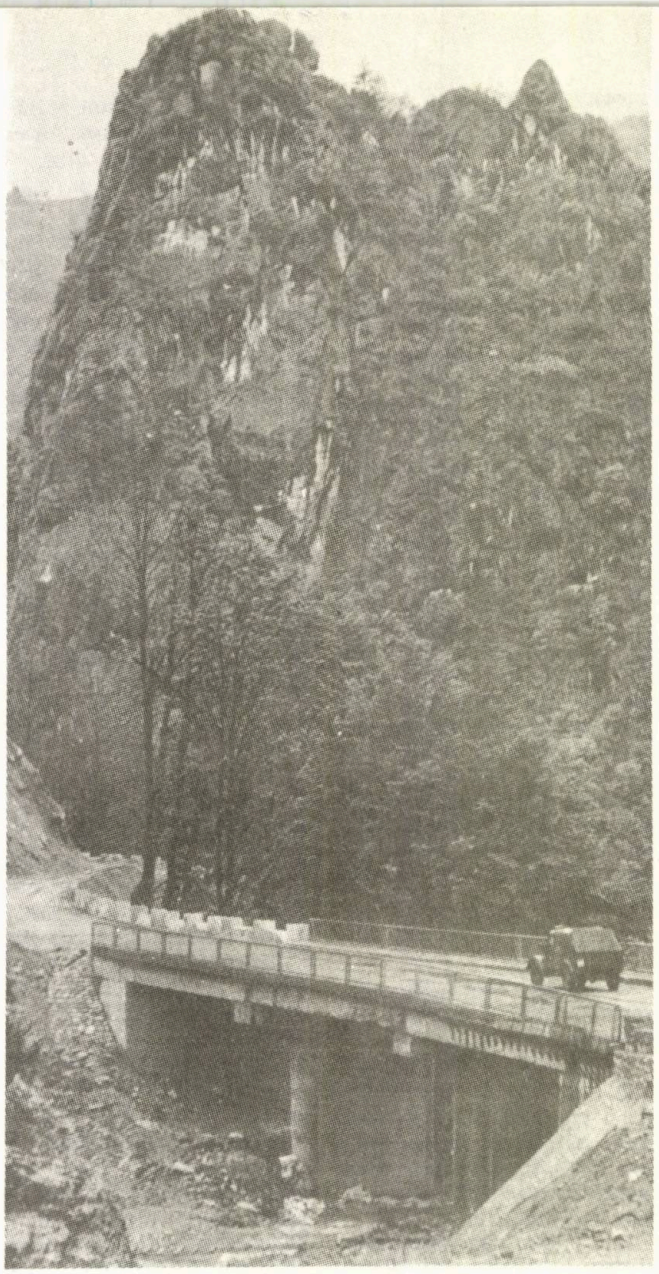

Drobeta-Turnu Severin cea aproape bi-milenară, Porțile de Fier ale luminii, Orșova, prunc născut o dată cu „marea" în care-și răsfrînge amfiteatrul cetăților, Toplița cu sfinxul și morile ei arhaice de apă — cine, dintre vajnicii călători, nu știe drumul acesta spre Herculane ? ! Peisaj admirabil, șosea — la fel. Cu dreapta pe volan și stînga la aer curat (nu scrie la carte, dar „se poartă"), să tot călătorești...

Poftiți dumneavoastră, însă, pasionați ai aventurilor rutiere, tot spre Herculane, numai că altfel, pe alt drum, mult mai greu, neasfaltat, dar și mult mai... Mă rog, cum este anume rămîne să vă pronunțați, post operatoriu.

Din Drobeta pînă la Malovăț, nimic altceva de semnalat în afara abaterii spre stînga, de pe la ju-

mătatea drumului, cu gîndul la sihăstria *schitului Topolnița*. Sînt 11 kilometri pînă sub streașina muntelui, dar ți se par vreo 50 în răsfățul hîrtoapelor tratate cu multă delicatețe de mai marii drumurilor mehedințene. Afli că nu ești singur pe lume, descoperind din loc în loc semnul stațiilor de autobuze — nu și secretul rulării respectivelor mașini pe asemenea coclauri. Oricum, deranjul merită, fie și pentru a vedea, a mai vedea binecuvîntatul frumos al unei ape prin care distingi fiecare piatră și nu afli nici măcar o cutie de conserve — minune, desigur, a timpului nostru.

Așadar, cam atît pînă în *Malovăț* — 12 kilometri, primii și ultimii asfaltați — de unde îți faci curaj spre miază-noapte, pe un drum județean (DJ 670 și nu 671 cum zic unele hărți), nu chiar de speriat; rămîn impracticabili, mai cu seamă pe timp ploios, doar cei 3 kilometri din sus de Godeanu la peștera preavestită și prea-nevizitată *Topolnița*. Păcat. Asemenea frumusețe nu se află des prin Europa, iar noi nu știm ce să facem cu ea.

Drumul în sine, de creastă pe acest frămîntat platou al Mehedinților, este dintre acelea care nu se pot uita, fie și pentru că e greu să le găsești rival; dacă te abați zece pași în stînga ori în dreapta, riști să plonjezi sute de metri în falii împădurite, neumblate de picior de om de la facerea lumii — ai fi tentat să crezi. Sigur, nu este așa; în fundul spintecăturilor șerpuiește cîte o geană de drum, de la care pînă sus faci, probabil, cîteva ceasuri bune...

Balta este numele foarte îndreptățit al unei localități așezată pe apa băltoasă a Topolniței, aflată aici la vîrsta prunciei. Mai la deal, peisajul se schimbă; are în el ceva lunar — ne permitem acum să facem astfel de comparații, fără teamă! — este gri, dominat de uriașe, ciudate pietre goale, gata să se prăbușească, la prima vedere, în realitate cu adînci rădăcini în stînca prin care doar apa

vecină, Coşuştea, şi omul au putut să-şi croiască drum. Şi printre pietre, liliac, liliacul acela sălbatic, sălbatic de frumos în luna mai, răspîndit pînă la Ponoare unde, pădure, strînge lume în zilele înfloririi din toate colţurile ţării.

Ponoare... Alt loc unde natura a făcut mult iar omul nimic, în afara unei cîrciumi la marginea drumului. Nu mai vorbim de generozitatea peisajului, de morile de apă şi biserica de lemn din preajmă, alta fiind caracteristica acestui punct de pe harta ţării, unic nu numai pentru ţară ci şi pentru vecinătăţi ; aici natura s-a jucat într-un fel aparte, a săpat cîndva un pod peste care trece acum şoseaua, şi se mai amuză încă, făcînd să fie sau să nu fie două lacuri, Zătoanele, rezultat al ploilor, repede înghiţite de pămînt prin guri neştiute, ori trecute pe sub munte, dincolo, în valea Găina — pe unde, de mult, un călugăr a fost prins cu nişte găini de furat...

Tot capriciul naturii a făcut să se vorbească şi despre *Baia de Aramă* — cu aramă „frumoasă şi curată ca ceara", 750 de tone pe an în vremea lui Matei Basarab, apoi în scădere, deşi beneficiind de cele mai înaintate metode de exploatare ale vremii, din Europa. Pe la 1881, mai încearcă prinţul Nicolae Bibescu să reactiveze întreprinderea, dar pînă la urmă renunţă, Băilor lăsîndu-li-se doar istoria glorioasă, o biserică monument de arhitectură şi un bust al lui Tudor Vladimirescu.

La drept vorbind, cam de aici înainte începe aventura, pe un drum ce va deveni, totuşi naţional, deocamdată însă abia trasat.

În amonte pe valea unuia dintre izvoarele Motrului, şoseaua conduce spre *Obîrşia Cloşani* printr-o zonă mult mai populată decît s-ar crede, fără ca aşezările prin care treci să aibă ceva în plus faţă de alcătuirile omeneşti montane obişnuite. Mai sus de Obîrşia, intri în sălbăticie. Aici muntele fiind deşelenit abia de eforturile constructorilor drumului pe care, chiar şi în actualul stadiu, poate trece nu numai un „Aro" ci şi alt autoturism condus de un bun şofer. Nu sînt mulţi kilometri, doar vreo 15 pînă în Valea Cernei, dar facem aproape un ceas, mai mult de dragul peisajului decît din pricina drumului. Finalul cel puţin, confluenţa cu artera rutieră din valea Cernei, este de-a dreptul impresionant. Pe neaşteptate, vezi în dreapta, jos, firul apei, al drumului, şi camioanele forestierilor la dimensiunile unor jucării. Este kilometrul 30 de pe valea Cernei ; sînt cunoştele Bobote.

Din nefericire, drumul de-a lungul Cernei se dovedeşte deteriorat faţă de anii trecuţi, şi este mare necaz, fiindcă valea nu-i cu nimic, sub raportul spectacolului, în urma Prahovei, Bicazului, Jiului, Olteţului, ori altor pasaje montane ştiute pe de rost. De altfel, localnicii nu se prea dovedesc gospodari, exemplu fiind şi cabana de la kilometrul 14, mai totdeauna închisă, din motive care de care mai năstrşnice — altminteri destul de făţoasă. La acelaşi examen cad şi responsabilii cu domeniu balnear, renumitele izvoare „de sub pod", din apropierea Herculanelor, fiind şi ele neamenajate în pofida calităţilor care aduc aici mulţi amatori de băi antireumatismale.

Numai că dincolo de aceste mărunte necazuri, valea Cernei rămîne un admirabil spectacol, iar Băile Herculane un confortabil loc de popas, după drumul de circa 130 de kilometri printr-o zonă deasupra căreia soarele drumeţiei abia răsare.

S. T. FRUNZĂ

Cu busola și ciocanul

Geologia și drumeția au făcut casă bună de cînd e lumea. Pe vremuri, omul mai făcea un drum, mai găsea o piatră — potrivită ca mărime pentru toporul cu care-și asigura cele necesare peșteri, apoi începu să se intereseze de roci mai puțin răspîndite din care topea bronz, fier... Cu toate că, odată cu evoluția generală a științelor, geologia, ca știință, și-a cîștigat o independență bine meritată, nu și-a trădat aliata de nădejde și chiar și azi, în epoca supertehnicizată și sedentaristă terenul cercetat trebuie „bătut" cu pasul și cu ciocanul în lung și lat.

Nu degeaba geologii sînt iubitori entuziaști ai naturii și doi dintre ei, confrați iluștri cu renume mondial, nu s-au sfiit să semneze o carte intitulată „Geologie și drumeție".

Multe colțuri minunate de țară, altminteri ocolite de traseele clasice sînt „prospectate", descoperite și îndrăgite de mînuitorii hărților, ai busolei și ai ciocanului geologic. Despre un astfel de locșor vreau să vă povestesc acum, un crîmpei din cele 15 campanii de teren care, răsfoind carnetele de însemnări și foile de hartă, mă poartă spre duioase aduceri aminte...

Era o după-amiază de sfîrșit de august, cu foșnet de porumbiște și icnit de batoză cînd, încărcați cu toată „gospodăria mobilă" în două imense rucksacuri am poposit la pontonul ștrandului de la Țicău. Someșul, leneș, își făcea loc printre primii bolovani ai defileului, luînd asupra-i parcă în silă sarcina, nedemnă de un rîu matur, de a parcurge în clipocit de mici cataracte vreo cinci kilometri de stîncărie în întrecere cu șoseaua și cu calea ferată. Pe vremea aceea detergenții Combinatului din Dej n-ajunseră să pateze cu zdrențe de spumă fața apei înfiorată de cîte-un vînticel pornit din geană de codru iar pontonierul, pescuitor iscusit „la rădăcină" ne ospăta cu un delicios somotei „la lespede"... (à propos, azi poți căuta mult și bine sub rădăcini... Peștele, racii, delicatele hidrozoare și alge s-au dus odată cu poluarea apei. Știți asta, tovarăși de la Combinat ?)

Ne aștepta, primitoare, o cabană de scînduri și leaturi încropită parcă în glumă, cu plafonul de „pfl" vopsit în stil cubist de nu știu ce cantonier (căsuța fiind proprietatea celor de la Drumuri și Poduri). În prima parte („antreul") am instalat „biroul" și în fund, după o perdea, „locuința" : un pat de fier, două pături roșcate, o poliță și un borcan din care nu au lipsit vreme de trei săptămîni, sunătoarea, coada șoricelului, lumînărica, grațioasele campanule de pădure și feriga cea gingașă...

Doina și-a instalat „bucătăria" între doi bolovani, aproape de malul Someșului și petrecurăm prima seară la pîrîitul focului de vreascuri însoțind cu privirea vreo jumătate de duzină de trenuri ce trecură cu duduit dezlănțuit, sus, deasupra asfaltului șoselei de pe malul opus al Defileului... Cărarea spuzită a Căii Laptelui, Lebăda, Lira și Orionul, populau cerul nespus de adînc și totuși atît de apropiat de noi, încît părea că se sprijină pe arinii seculari cu rădăcinile împletite sub apă.

În zori porniram pe cărăruia năpădită de ierburi înrourate spre Cetatea Pintii, urcînd domol spre culmea Dealului Mare prin pădurea de stejar tînăr, prin poieniițe cu vreji de mure și stînci sure înecate în humă roșietică... O căprioară ne tăiase calea, suplă și catifelată, privindu-ne fără teamă cu ochii blînzi și umezi.

Iată-ne sus, la obîrșia Văii Morii, împărțind foile de hartă, carnetele și pachetul de merinde... „Ține culmea trei sute optzeci și cinci dubli pași apoi coboară spre stînga... eu o iau pe valea Dracului, fac afluentul acesta și ne întîlnim la baliză".

Cioc-cioc ! Îi aud ciocanul făcînd primul „afloriment", o scurtă pauză (probabil măsoară ceva cu busola și-și notează datele în carnet) apoi o troznituradditional și pașii ei se pierd în foșnetul pădurii... Cobor și eu și reîntîlnesc căprioara de adineaori, păscînd liniștit...

Amurgul ne găsește coborînd pe cărăruia șerpuită de la Podul Secăturii, cu porthartele pline cu eșantioane de piatră sură... Sub noi, Someșul șerpuiește leneș între Cheud și Benesat.

Valea Cheudului... Lăsăm satul în urmă, cu rîpele-i de lut roșu-vărgat („Argile vărgate inferioare") și după un scurt popas la gura văii Groșilor ne despărțim, eu continui valea, Doina „face" afluentul. Intru într-un mic defileu, pîrîiașul devine de nerecunoscut — cascade, bulboane, vîrtejuri, fierbătoare — printre stînci argintii de micașist... Cărarea spre Fericea urcă piezîș spre stînga, valea e aproape inaccesibilă — urc „în ramonaj" un mic horn din dreapta unei cascade și ies ud leoarcă inclusiv carnetul de teren. Apoi sub o altă viltoare dau de o adevărată comoară — un banc de micașist cu granați, dar ce granați ! Mari cît buricul degetului, cu fațete lucioase de dodecaedru, rubinii-translucide ! Stau mai bine de o oră alegînd cristale din această „piatră semi-prețioasă", care, șlefuită frumos, servește la confecționarea unor obiecte de podoabă iar sfărîmate, dau un abraziv foarte solicitat. (Într-una din poșetele ei. Doina păstrează și acum o astfel de piatră... „granatul familiei").

Defileul Cheudului ia sfîrșit tot atît de brusc ca și la intrare... Valea se lărgește, în jur dealurile sînt rotunde și departe, spre miază-zi apare creasta îndințată a Prisnelului, punctul final al „profilului"... Aerul încins tremură și departe, suspendat peste pîcla zării, abia vizibil spre răsărit, deslușesc priveliștea parcă ireală a Țibleșului.

Mă întorc pe dealul Icubului ce străjuiește, masiv, satul Cheud, grămadă de căsuțe-jucării la picioarele mele. În cabană, Doina mă așteaptă cu cinci kilograme de eșantioane și un ceaun de ciorbă aburindă. „Judecăm" bolovanii strînși, la licărirea focului și, surpriza zilei, îi dăruiesc cel mai frumos granat de pe valea Cheudului...

Zi de zăpușeală... Nici un fir de vînt. Urc, luptînd cu nădușeala săritoarele de gneise albe ale văii Secăturii, încovoiat sub greutatea porthartului. Ghinion sau noroc ? mai la vale am dat de niște vine de cuarț și de pirită. Zăcămînt sau o ivire neînsemnată ? Rămîne de văzut după examinarea probelor... Acestea trebuie să fie, pînă una alta, cărate cale de mai mulți kilometri. Uf, de s-ar termina odată ogașul acesta blestemat ! Încă unul la fel și mă dă gata !

Fără să văd prea bine cum, deodată cerul se întunecă, n-apuc să fac nici o sută de pași și dă-i ! Ploaie torențială, nu glumă, vînt, tunete, de răsună tot Țicăul. Oare Doina unde-o fi ? Mă întorc ciuciulete și ne întîlnim în fața cabanei. E zgîriată pe glezne și pe față de parcă s-ar fi luptat cu o haită de mîțe flămînde... dar mînjeala neagră-vînătă de pe obraji o trădează — a mîncat mure pe săturate și de aici i s-a tras.

Și așa, văiugă după văiugă, Țicăul a „trecut" pe păienjenișul hărții, grămada de probe creștea zi cu zi iar noi priveam cu strîngere de inimă cum cad primele frunze de paltin, îngălbenite, pe cărăruia din fața cabanei... A venit toamna și cu ea, plecarea...

De atunci, de fiecare dată, trecînd cu trenul dinspre Dej sau Jibou spre Baia Mare privesc cu drag spre cabana din Defileu care, ca și noi, a înfruntat uitarea și puhoiul apelor din 1970...

KALMAR IOAN

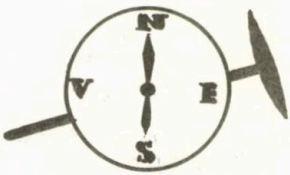

O PEȘTERĂ CERE AJUTOR

În cuprinsul munților Pădurea Craiului se află cea mai mare peșteră a Apusenilor. Ea și cabana își au numele de la comuna apropiată — M e z i a d.

La cabana Meziad duce un drum local, deviat din șoseaua Beiuș — orașul Dr. Petru Groza.

Peștera ale cărei galerii măsoară circa 3460 m, poate fi vizitată numai în prezența ghidului de la cabană. În ciuda acestei măsuri, luată cu ani în urmă, majoritatea concrețiunilor au fost distruse de acei „colecționari" lipsiți de conștiință cetățenească, dornici să aibă cu orice preț, chiar cu prețul distrugerii unuia din valoroasele noastre monumente subterane, o „amintire".

Te indignează sălbăticia acestor pseudo-turiști și a celor care și-au lăsat, cu sutele, numele scrise cu flacăra lămpilor de carbid pe pereți. Datorită lor avem astăzi o peșteră devastată în bună parte. Dacă nu se vor lua măsuri, nu vom mai avea nici atîta.

Nu s-ar putea realiza oare un traseu de-a lungul căruia să se instaleze balustrade și plase de sîrmă pentru protejarea acestor comori? Nu s-ar putea atrage atenția celor în cauză că distrugerea peșterii atrage după sine sancțiuni penale?

EMILIAN CRISTESCU

Un voal uriaș cu franjurile sparte

„Racheta cu trei trepte" este singurul monument al Meziadului care a scăpat (deocamdată) atenției „colecționarilor".

„Autografele" alăturate mîzgălite cu fum de lumînare arată că pericolul este, totuși, foarte aproape !

Priviţi aceste stalactite cu vîrfurile distruse !

Ce mîini barbare s-au încumetat să strice frumosul dar al naturii ?

Etică turistică

«SALVAMONT» ÎN ACȚIUNE

40 de zile în FĂGĂRAȘ

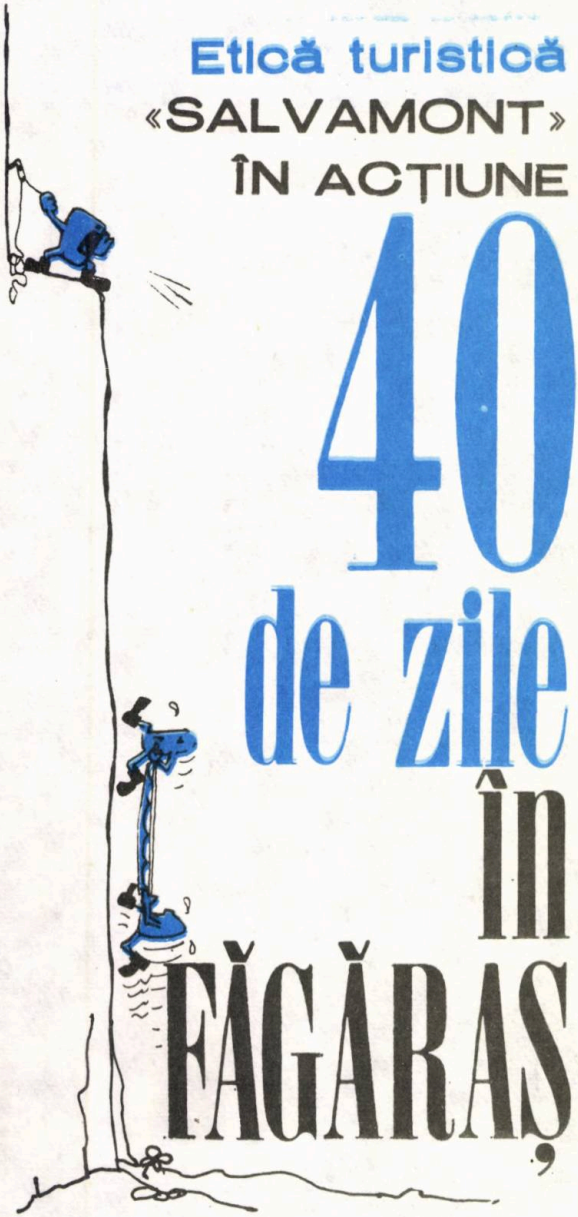

În 1973, Făgărașii nu au făcut nici o victimă omenească. Poate că a fost o întîmplare fericită, poate că în laconismul ei, știrea ascundea prezența eroică a oamenilor.

În 1973, membrii echipei „Salvamont" din Sibiu au avut în grijă toate potecile care urcau pe crestele Făgărașilor — șaizeci de kilometri de drumuri presărate cu primejdii, unde nu de puține ori avuseseră loc accidente. Ei trebuiau deci să vegheze înălțimile, în sezoanele și în zilele de mare afluență, să intervină dacă ar fi fost nevoie, pentru ca muntele să nu-și mai poată alege victimele, nici măcar din rîndul celor slabi sau inconștienți.

Iarna și primăvara trecută, cînd la Bîlea, Negoiu, Suru sau Bălcaciu a urcat lume puțină, nu s-au întîmplat lucruri deosebite : un caz de îngheț pe Nehoiu, descoperit la timp, un schior cu o fractură dublă, cules din zăpadă pe lîngă cabana Bălcaciu și cam atît.

Vara, însă, cînd Făgărașii sînt luați cu asalt de foarte mulți turiști, cu sau fără experiență, cunoscători sau pretinși cunoscători ai legilor aspre ale muntelui, prezența „oamenilor în hanorace portacalii" s-a dovedit mai necesară ca oricînd. Așa reiese și din rîndurile de mai jos, închinate curajului, devotamentului și spiritului de sacrificiu al acestor oameni și unei acțiuni, singulare deocamdată, în scurta istorie a echipajelor „Salvamont" din țară : patrularea neîntreruptă, timp de patruzeci de zile din vara de-abia încheiată, a crestei Făgărașilor. Patru echipe din cîte 10—12 oameni și-au luat, din 10 în 10 zile, posturile în primire în locurile cheie ale masivului : cabanele Bîlea și Podragu, lacurile Avrig și Călțun în condiții de viață spartană, în corturi, la peste două mii de metri înălțime. De ce au fost alese aceste patru puncte și nu altele ? Pentru că de la Bîlea și Podragu se poate acoperi o zonă foarte întinsă, din care nu lipsește porțiunea dificilă de la Cabluri, sub Lăițele ; pentru că echipa de la Avrig avea posibilitatea să supravegheze trecerea periculoasă cuprinsă între lac, șaua Gîrbova și Ciortea, precum și drumurile dinspre Suru, unde se produceau adeseori rătăciri ; pentru că la lacul Călțun, acest „pol al frigului" făgărășean au avut loc cele mai numeroase accidente, provocate de oboseală și de capriciile vremii. Echipele țineau o legătură permanentă între ele — pe timp nefavorabil o legătură radio — și își dădeau în primire grupurile de turiști care treceau prin zona lor de patrulare, cu o foarte mare atenție la grupurile rău echipate sau cu membri obosiți. Dacă totul era în ordine, seara, la ora 8 suna stingerea.

Au fost însă nopți, cînd cei de la „Salvamont" nu s-au dus să se culce, ci au plecat din nou în creastă pe urmele vreunui rătăcit printre hăurile de stîncă, să-l găsească și să-l aducă sub acoperișul sigur al cabanei. Mi-a fost povestit un asemenea caz, care ar fi putut să se încheie în chip tragic, cazul unei tinere perechi ce se aventurase cu un copil de 5 ani — ce act grav de inconștiență ! — de la Sîmbăta în sus, spre culme. Rătăciseră drumul și noaptea îi prinsese, extenuați și înghețați de frig, pe undeva, pe sub Viștea. Acolo îi găsise echipa de la Podragu tîrziu, aproape de miezul nopții, cu prețul unor eforturi aproape supraomenești.

Acesta a fost un caz, unul din cele 64 rezolvate de-a lungul acțiunii. În medie, cîte 1,5 pe zi, în care de 25 de ori a fost de vină oboseala, de 13 ori s-a intervenit în locuri periculoase, de alte 13 ori în situații de rătăcire pe timp de noapte și de 5 ori în alte cazuri dificile de rătăcire ; de 7 ori a fost nevoie de ajutor medical, iar o dată, de intervenția promptă a lăcătușului Grigore Ion, care a salvat de la... înec un turist căzut în apa foarte rece a lacului Bîlea.

Fiecare echipă a ținut, în perioada amintită, un jurnal de bord. Paradoxal, însemnările aminteau doar, deloc dramatic, deloc spectaculos, acele fapte cu adevărat dramatice și spectaculoase. În caietele cu scoarțe albastre ele urmau în fraze la fel de lapidare și concise, altor fapte, altor inițiative și acțiuni pornite din același sentiment de responsabilitate față de viața oamenilor. Un mai vechi deziderat al salvamontiștilor sibieni, care și-a găsit rezolvarea în acțiunea „Făgăraș", fusese înlocuirea cablurilor rupte din cîteva locuri mai grele de trecere : o sută de metri în Strunga Drăcului, alți douăzeci între Bîlea și Podragu, în punctul numit atît de sugestiv : „La Trei Pași de Moarte". Au mai fost de trebuință încă treizeci de metri de cablu la trecerea de la lacul Avrig spre șaua dintre Gîrbova și Ciortea sau de cincisprezece metri în Strunga Ciobanului. Jurnalele de bord consemnează și aceste evenimente ale muntelui și altele care le-au urmat : marcarea și remarcarea traseelor Șaua Suru — Turnu Roșu și Fereastra Zmeilor — cabana Podragu prin Podrăgel, însumînd nouă ore de mers, semnalizarea adăposturilor provizorii, pentru cazuri de vreme rea, cu

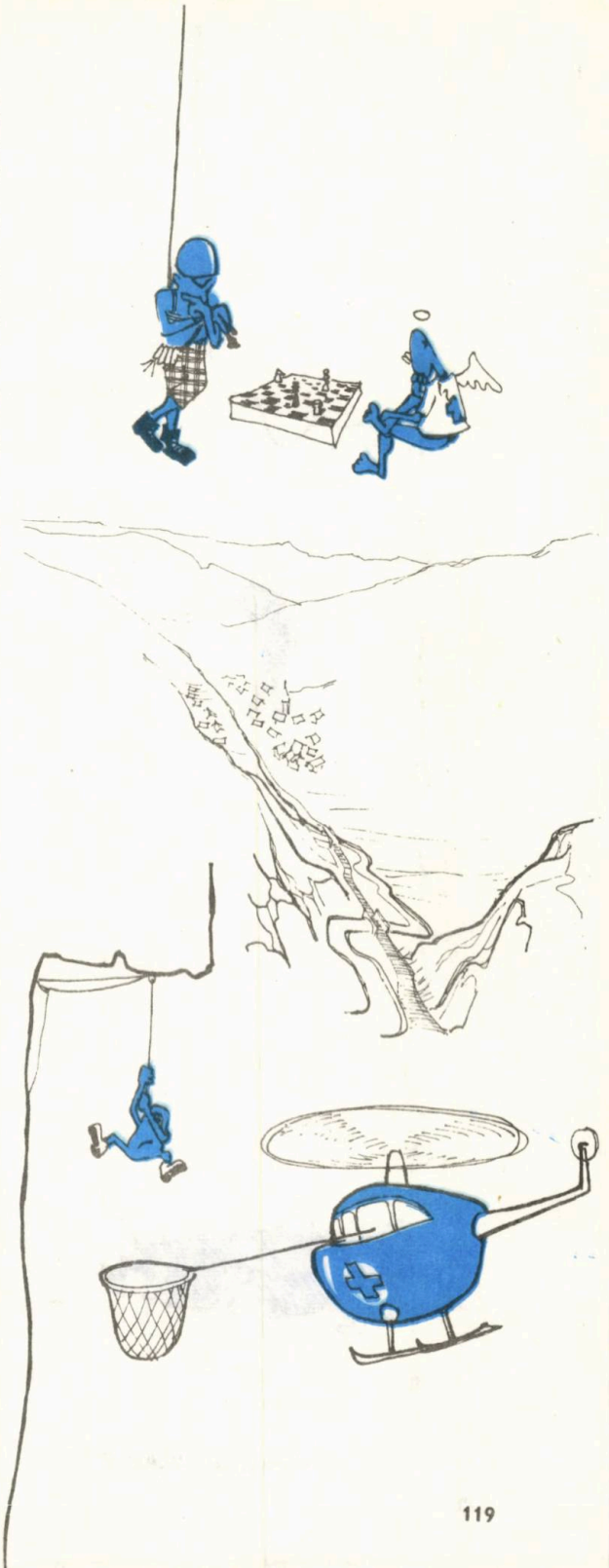

săgeți, indicatoare. În șeile mai largi — între Portița Avrig și vîrful Budislavu sau între vîrfurile Gîrbova și Scara — unde erau posibile rătăciri de la traseu, au fost plantate lespezi marcate cu semnul de creastă, dungă roșie. Recent, ingineri de la Salvamont (în componența echipelor există și oameni cu această profesie) au proiectat un refugiu de forma unei jumătăți de butoi, cu o capacitate de 24 de persoane, care urmează să fie montat pe malul lacului Călțun, acolo unde era mare nevoie de un asemenea adăpost.

L-am întrebat pe Toma Boerescu, „veteranul" echipei : care ar fi, ținînd seama de concluziile desprinse din acțiunea de patrulare, prima recomandare pe care ați face-o turiștilor ?

„Echipamentul. De ce umblați pe creasta Făgărașilor în basceți sau tenisi, oameni buni ? La prima ploaie — și cînd nu plouă la munte — se udă și nu mai prezintă nici o siguranță la mers. în vara trecută, cînd unii turiști au venit echipați ca pentru o vacanță la mare, în Făgăraș a nins. La 14 și la 24 august, apa lacului Călțun a prins o pojghiță de gheață".

În încheiere, iată și numele celorlalți 21 de slujitori pasionați ai oamenilor și ai muntelui, care au făcut tot ce s-a scris în rîndurile de față în timpul liber și în concediile lor de odihnă : Ivan Nicolae, medic legist ; Holdeman Horst, chirurg anestezist ; Schneider Iosif, croitor ; Miu Liviu, maistru la Întreprinderea de piese auto ; Metze Adolf, lăcătuș la „Independența" ; Trifan Mircea, lăcătuș la „Independența" ; Grigore Ioan, lăcătuș la Întreprinderea de piese auto ; Scheine Egin, inginer ; Nicolaus Rolland, lăcătuș la Întreprinderea de industrie locală ; Boerescu Toma — junior, tehnician ; Toma Peter, tehnician ; Nan Nicolae, inginer ; Mathias Erhard, profesor ; Ungureanu Robert, inginer ; Wachsmann Gerhardt, tîmplar ; Mayer Siegfried, maistru instructor la școala UPAS ; Chiriță Nicolae, profesor ; Constantinescu Alex., ziarist la Tribuna Sibiului ; Șerbănoiu Ioan, inginer și cabanierii Grigor Liviu de la Bîlea și Greit Heinrich de la Negoiu.

Caricaturi de VLAD PETCU

N. BOGDAN

În grădină
Toate păsările dorm,
Numai una n-are somn,
Cată să se facă om.

(Din lirica populară)
foto : PAUL DECEI

VICTIME ALE IMPRUDENȚEI

Pe fața răsăriteană a Caraimanului, cea care privește spre Bușteni, o cruce marchează locul unde a murit un tînăr alpinist, la mijlocul drumului din Valea Prahovei spre vîrful Caraimanului. În anii '20, Valea Seacă a Caraimanului reprezenta gradul maxim de dificultate pentru alpinismul românesc. Doi băieți nepregătiți pentru această încercare au înfruntat-o. Cel mai bun mergea în frunte. O coardă nu aveau. Ca să-și ajute prietenul, i-a aruncat capătul unei curele și a plătit cu viața acest ajutor, nefiind el însuși asigurat. Crucea lui *Rafael* a devenit un punct de reper citat în reviste și ghiduri alpine.

Pe creasta Morarului, o cruce desmembrată indică locul unde a fost găsit *Nicu Alexandrescu*. În toamna anului 1928, el a plecat împreună cu Nae Dimitriu și N. Comănescu, viitorii membri fondatori ai Clubului Alpin Român, pe Valea Morarului spre Omul. Pe drum s-au certat, s-au despărțit. Nicu a urcat singur pe Valea Adîncă și a ieșit în Creasta Morarului. Viscol. Epuizare. Îngheț. A fost găsit în primăvara anului 1929 cu fața în jos, cu capul spre Omul, într-o poziție ce indică un ultim efort de a ajunge la cabană.

În Valea Albă, o cruce ruptă de desele căderi de pietre : aci a murit *Antonio*

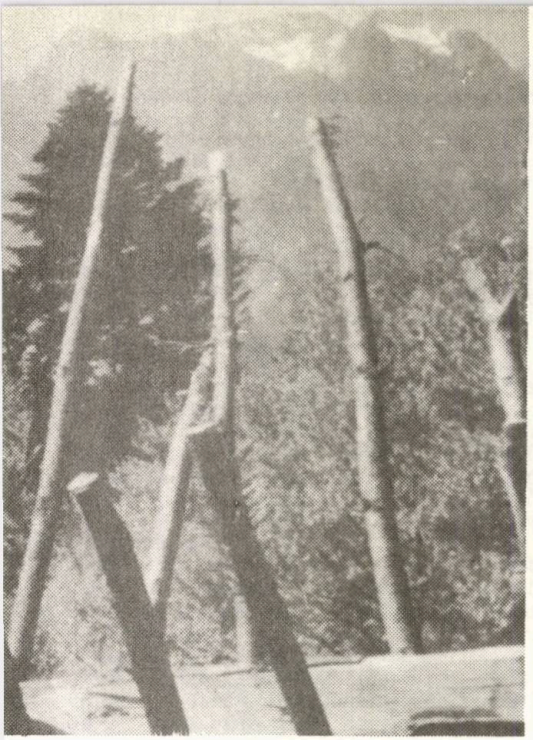

Palma în 1933, căzut la o „săritoare" în timpul unei ascensiuni a văii.

Nae Comănescu, P. Cațian, I. Iliescu și *G. Botez* au murit la 15 martie 1936. O cruce și o tăbliță aflată lîngă refugiul Coștila arată că ei au căzut cu o avalanșă în timp ce încercau să iasă prin Valea Coștilei pe Platoul Bucegilor. Patru alți coechipieri au scăpat cu viață. Ceea ce nu scrie pe tăbliță este că în ajun ninsese din abundență și că pericolul de avalanșă era mare. Dovada că în seara aceleeași zile, alți doi alpiniști au fost luați de o avalanșă pe Valea Țapului, scăpînd cu viață numai datorită norocului, care a făcut ca frînghia lor să se încurce într-un brăduț.

Într-o zi mohorîtă de toamnă, cu viscol, la 14 octombrie 1945, *Dorel Coman* a căzut dînd drumul corzii de rapel, la coborîrea din vîrful Picătura în Valea Seacă. Neatenție datorată oboselii ?

De anul nou 1947, *Gicu Nicolescu* a fost luat de o avalanșă pe Valea Jepilor.

În luna mai 1948, *Puiu Petriu* a căzut în încercarea de a escalada în premieră traseul din Piatra Altarului (Turnul Bardosului) care-i poartă numele. Coarda lui de cînepă s-a rupt.

La 15 august 1952, *Ion Barbu* a căzut în timpul unei încercări de escaladă solitară a crestei Coștila-Gălbinele. Crucea lui se află în firul Văii Gălbinelelor. În seara acelei zile, *Andrei Ghițescu* îl plîngea pe Ion Barbu fără să știe că peste mai puțin de trei ani avea să se prăbușească nu departe de acel loc. La 3 iulie 1955, Andrei cădea din traseul Celor Trei Surplombe. Coarda de cînepă a cedat, ca și în cazul lui Puiu. Fatalitate ? Nu ! În Cele Trei Surplombe, capul de coardă trebuia asigurat la coardă dublă, mai ales pe vremea corzilor de cînepă.

La 14 iulie 1957, *Victor Măciucă* adevărat virtuos al cățărăturii de stîncă, cade în prima lungime de coardă a Frontului din Turnul Seciului, înainte de a ajunge la primul piton. Traseul, pe care-l făcuse de zeci de ori la antrenamente și-l știa pe din afară centimetru cu centimetru i-a fost fatal în timpul unei cățărări demonstrative în fața unor elevi de școală.

La 9 martie 1958, *Dumitru Theodoru*, prim-violonist al orchestrei Radiodifuziunii, moare la o cățărătură de antrenament pe stîncile școlii de alpinism ale Tîmpei. A doua zi, la 10 martie 1958, bunul său prieten și camarad de coardă *Alexandru Bibescu* moare în Valea Morarului. O rafală de vînt îl suflă peste cornișa crestei care unește vîrful Omul de Bucșoiul. Condiții suplimentare : se despărțise de restul grupului și pornise singur prin ceață și uragan peste creasta acoperită cu gheață pentru a anunța la cabana Omul că grupul pe care-l conducea este în dificultate.

Doctor din Cluj moare de epuizare iarna în Pietrele Doamnei în timpul unui rapel dirijat. Obosit peste măsură nu reușește să atingă platforma de regrupare și piere atîrnat în corzi.

Tobias din Zărnești moare într-o avalanșă pe Valea Bîlii. Locul ales de el și alți prieteni, alpiniști încercați, pentru schi nu mai văzuse niciodată pînă atunci vreo avalanșă, după declarațiile vechiului și experimentatului cabanier Vîrjoghi. Dar cîte catastrofe de acest gen nu s-au produs în Alpi în astfel de locuri considerate sigure, mai ales după ninsori abundente cum a fost cazul atunci în acel aprilie în Valea Bîlii.

Hans Gora a murit căzînd în încercarea de a escalada Creasta Colțului Crăpat din Cheile Turzii. La 7 februarie 1963, *Igor Popovici, Miki Anița, Ion Silca* și *Gh. Zamfir* au fost luați de o avalanșă pe care au declanșat-o la coborîre din Creasta Arpășelului spre Fundul Capra. Au fost găsiți după topirea zăpezilor.

Marian Nicolae alt alpinist încercat, a murit prin stop cardiac, sărind încălzit peste măsură de un drum lung în apa

înghețată a tăului Galeș ! La 26 august 1966, în timpul unei „Alpiniade", *Elena Bâlea* și *Dumitru Ciuntu* au căzut de pe prima platformă de regrupare din traseul „Schwarze Rose" din Padina Popii. Nu erau autoasigurați în pitoanele de regrupare.

Roland Geller a căzut în prima lungime de coardă dintr-un traseu în Colții Pelegii, în cadrul unei tabere studențești de alpinism. Ca și Victor Măciucă, el s-a lovit cu capul de platforma de plecare.

De anul nou 1967, *Petre Cristina*, după consumul unei anumite cantități de alcool, s-a certat cu cabanierul de la Piatra Arsă și a plecat la Sinaia. Pe drum s-a certat și cu însoțitorul său și a coborît singur. A fost găsit a doua zi pe Valea Peleșului, mort în zăpadă.

La 17 decembrie 1967, după o ninsoare abundentă, *Soni Nitroiu* a coborît cu un prieten pe Valea Jepilor. Avalanșă ! Soni a fost găsit după o săptămînă. Capul lui se afla numai la cîțiva centimetri sub zăpadă, dar prietenul său cuprins de panică, nu l-a putut găsi și a coborît singur la Bușteni.

La 5 aprilie 1970 a murit *Maxim Nicolau*. El a căzut după ce a coborît în rapel din creasta Coștila-Gălbinele, făcînd traseul Balcoanelor în cadrul Alpiniadei de iarnă. Pe fața extrem de înclinată de sub creastă, Maxim a încercat să coboare la liber, neasigurat, în espadrile cu talpă moale de cauciuc, pe zăpadă înghețată, călcînd în tocuri. O grămadă de greșeli, fiecare în parte conținînd germenul catastrofei.

Obermayer a murit la olimpiada din august 1970 din Cheile Bicazului. Coarda sa, din dederon, s-a rupt în urma unei căderi în ultima lungime a Fisurii Negre. Ca și în cazul lui Andrei, renunțase la folosirea corzii duble într-un traseu dur, la care s-a adăugat lipsa de asigurare în pitoanele existente, care i-au fost fatale.

Ștefan Grădinaru a murit la 1 aprilie 1972. În drum spre traseul Lespezilor din Peretele Văii Albe, acest tînăr și talentat alpinist a căzut ca urmare a unei clipe de neatenție, din poteca ce duce spre Circurile Văii Albe, alunecînd pe iarbă. *Nelu Pușcaș*, conducătorul echipei Salvamont care l-a ridicat pe Ștefan, a căzut la rîndul său la 18 iulie 1972 în căutarea florilor de colț din Valea Jepilor. Împrejurări asemănătoare cu tragedia lui Petre Cristina : consum de alcool.

Bogdan Lungulescu, Ana Cornea și *Ioana Sfîrloagă* au murit la 13 noiembrie 1972. Ploaia, lapovița, zăpada, fețele înclinate și acoperite cu gheață ale Văii Seci dintre Clăile Jepilor nu i-a oprit din ascensiunea plănuită. Căderea Ioanei, soldată cu mai multe fracturi a declanșat catastrofa : moarte prin înghet. Al patrulea coechipier se salvează, anunță Salvamontul din Bușteni.

Marian Bulearcă a murit la 22 aprilie 1973. Ascensiunea Văii Gălbinelelor pe zăpadă fină se face în mod normal într-o oră și jumătate, coborîrea în 30—45 minute, în total 2—3 ore. Echipa din care făcea parte Marian a făcut peste 15 ore în urcuș și coborîș ! Începînd de la ora 13 ningea. O avalanșă tîrăște echipa cîțiva zeci de metri la vale. Panică. Lipsa unui conducător experimentat, lipsa de sînge rece și judecată limpede. Marian, îmbrăcat mult prea subțire, moare de epuizare și înghet la 10 minute de refugiul Coștila, părăsit de coechipierii săi, aflați de asemenea în pragul morții prin înghet.

Am trecut în revistă 25 de accidente care au costat viața a 36 alpiniști în 50 de ani. Alpiniști mai mult sau mai puțin experimentați, unii începători, alții foarte buni. Nu am analizat zecile de cazuri ale turiștilor plecați fără experiență de munte, fără echipament, fără prieteni de bază. Din cei 36, numai 2 au căzut în timpul unor escalade de mare dificultate (și au murit datorită ruperii corzii), 6 la escalade de dificultate medie (unul la o escaladă solitară), 2 căzuți de pe platforma de regrupare nefiind asigurați, unu din rapel, 6 la escalade ușoare, 7 din epuizare și înghet, 11 în avalanșe, unu din stop cardiac. În afară de 2—3 cazuri nu îndeajuns de clare, toți ceilalți au murit din propria lor vină, din „motive subiective" care puteau fi evitate respectînd „regulile jocului".

Aflînd de aceste accidente nu m-am descurajat, nu am dat vina pe munte. n-am ajuns să urăsc muntele și alpinismul, mă gîndesc cu pietate la cei rămași acolo, caut să nu fac greșeli. Să nu faci pe viteazul mergînd la coardă simplă (mai ales corzi subțiri de 9 mm, corzi vechi, corzi care au fost supuse la eforturi mari din cădere), să folosești pitoanele existente, să bați un piton în plus dacă asigurarea nu ți se pare suficientă.

Să renunți în caz de vreme nefavorabilă, viscol, ceață, ninsoare, zăpadă nouă, masivă, încălzire bruscă a vremii iarna.

Fii atent unde pui piciorul, mîna, adu-ți aminte că oboseala slăbește atenția.

Nu-ți pierde capul, păstrează sîngele rece, acționează pentru supraviețuire în caz de bivuac forțat.

Merg pe munte cu aceeași bucurie pe care am resimțit-o prima dată. Alpinismul este bucuria supremă a vieții mele.

K. W.

A CUCERI ÎNĂLȚIMI
O splendidă inutilitate
(zic unii)

Părerile a trei cățărători

EMILIAN CRISTEA :

„Cîtă bucurie am simțit cînd în scărița cu frînghiile legănate de vînt am putut privi din buza surplombei, golul de sub mine. Ce minunat sport ! Cîtă dăruire cere alpinismul pentru a-ți oferi aceste plăceri".

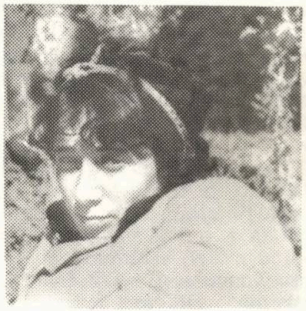

TAINA DUȚESCU :

„Dacă a fost greu, nu știu, nu seamănă cu nimic din ce știam, probabil că așa greu n-a fost, pentru că nu pot să spun că n-aș mai face așa ceva pentru nimic în lume. Dimpotrivă, oricînd"

WALTER KARGEL :

„Rapel, coardă, piolet. Aceste cuvinte mi-au încîntat tinerețea și m-au făcut să înțeleg adevăratele dimensiuni ale curajului".

„INACCESIBILELE“ au rezistat douăzeci de ani

Datorită vastelor sale zone de stîncă, Bucegii alcătuiesc, pe plan tehnic alpin, o remarcabilă individualitate geografică. Prin lucrările de amenajare — şosele, telecabină etc. — masivul a fost „îmblînzit“. În ciuda acestor măsuri, el continuă să rămînă principalul punct de atracţie al alpiniştilor, poate şi graţie celor 260 de trasee pe care le oferă acestora.

Încă acum 70 de ani, promotorii alpinismului românesc — Nicolae Bogdan, Nestor Urechea, Mihail Haret sau urmaşii lor mai tineri — fraţii Radu şi Şerban **Ţiţeica, Nicolae Dimitriu şi alţii — îşi publicau** în revistele de specialitate, descoperirile în munţi şi premierele efectuate, multe din ele fiind astăzi zone de interes turistic sau trasee îndrăgite de căţărători.

Pentru a relua obiceiul, m-am gîndit să încercăm o premieră alpină în acest masiv. Ideea a fost împărtăşită şi cîtorva prieteni, entuziasmînd mai ales pe colegul meu de club, pasionatul alpinist Nicolae Naghi. Dorinţa noastră era să realizăm într-o regiune apropiată marilor artere de circulaţie ale Bucegilor, un traseu frumos. Cîteva duminici am umblat prin coclauri, cercetînd cu binoclul verticala pereţilor, sperînd în descoperirea unui traseu. Strădania ne-a fost răsplătită către sfîrşitul lunii mai cînd, biciuiţi de un vînt cu lapoviţă, am hotărît forţarea în peretele Horoaba-Bătrîna, a unui traseu abandonat din cauza a patru surplombe „agăţate“ la circa 100 metri, eşalonate succesiv şi **considerate inaccesibile. Gîndeam că realizînd** „diretisima“, ridicam prin dificultate valoarea **„stadionului înaltei acrobaţii alpine“** de la Turnul Seciului.

Am profitat studiindu-i obstacolele să-i povestesc coechipierului şi antecedentele acestei ascensiuni. Prima dată, în 1952, îl atacaseră cîţiva instructori dintr-o şcoală de alpinism. Tentativa lor a rămas fără rezultat, timpul scurt şi mai ales materialele tehnice din acea vreme fiind nesatisfăcătoare. Zece ani mai tîrziu — în 1962 — l-am încercat în compania regretatului meu prieten Aurel Irimia. Încă din prima zi depăşisem punctul atins de predecesori, cucerind chiar două din cele patru surplombe ; la a treia toate încercările noastre s-au dovedit zadarnice ; obstacolul ne domina moral, spulberîndu-ne optimismul, demobilizîndu-ne, învingîndu-ne muşchii atît de bine antrenaţi. Dorind să ieşim totuşi la creastă, executaserăm atunci o traversare spectaculoasă către stînga, şi, prinzînd linia traseului „Vestitorul“, ajunsesem după două ore în sălbaticele păduri ale muntelui Bătrîna.

Copleşiţi de aceste amintiri, părăsim într-un tîrziu regiunea. Nu eram încrezător în reuşită, deşi pitoanele cu expansiune aduse, constituiau o garanţie. Cu ele, noi şi alţii, rezolvasem numeroase probleme alpine de căţărare, considerate pînă la inventarea lor „bruto“.

Ne-am sculat în zori, nerăbdători să ajungem la **frînghiile noastre, ascunse** undeva prin grotele din apropierea văii Horoaba. Cînd am părăsit cabana Padina, noaptea o zbughise înapoi pe picioarele ei sprintene de spiriduş, afundîndu-se în codru. O lumină aurie pîlpîia pe vîrfurile copacilor ; răsărea soarele peste culmea Lăptucilor ; prin ceaţa văii Ialomiţa muntele îşi deschidea pleoapa. Am lăsat în urmă Poiana Colţi, am străbătut perdeaua de molidiş, călcînd pe muşchiul auriu, moale ca o catifea, şi iată-ne aplecaţi cu capul în găvan, deasupra izvorului nostru pentru a-i săruta, nu ştiu pentru a cîta oară, faţa-i răcoroasă, luînd ca totdeauna de la el un prisos de energie. Conduşi de hăţaş, săltarăm prin pădure peste arborii doborîţi de vînturi, dincolo de care, dînd ocol milenarilor străjeri ai Horoabei — Turnul Seciului şi Turnuleţul — să poposim la baza peretului nostru. „Bombăniţi“ de ţipetele unui vînturel cu puii cuibăriţi undeva prin perete, ne legarăm **în coardă şi... gata.**

Am plecat ! îmi spuse după un vechi obicei alpin tovarăşul meu de coardă. În clinchet de pitoane şi carabiniere, urcat pe umerii mei, el se avîntă „prinzînd“ primul piton, ruginit de vreme, fixat în perete cu ani în urmă. Îl încearcă, ciocănindu-l şi sunetul lui cristalin e o garanţie că ţine. Metodic, fără grabă, deoarece alpinismul este un sport al răbdării, introduce în inelul pitonului scăriţa şi apoi carabiniera cu frînghia. Astfel ia sfîrşit tensiunea începutului.

„Ţine bine stînga !“ Prompt, întind frînghia din mîna stîngă. El se opreşte şi privirile noastre se încrucişează. Citeam pe figura lui mulţumire, era sigur că şi-a în-

redinţat viaţa pe mîini bune. Au urmat alte comenzi, repetate de mine cu voce tare. Uneori nu-l mai vedeam ; simţeam în mîini corzile depănîndu-se şi bănuiam după viteza lor greutatea pasajelor escaladate. Cînd mai erau 5 m pînă la întinderea completă a corzilor, l-am anunţat. Confirmarea abia că am auzit-o, pierdută parcă în vuietul apelor aruncate tumultos

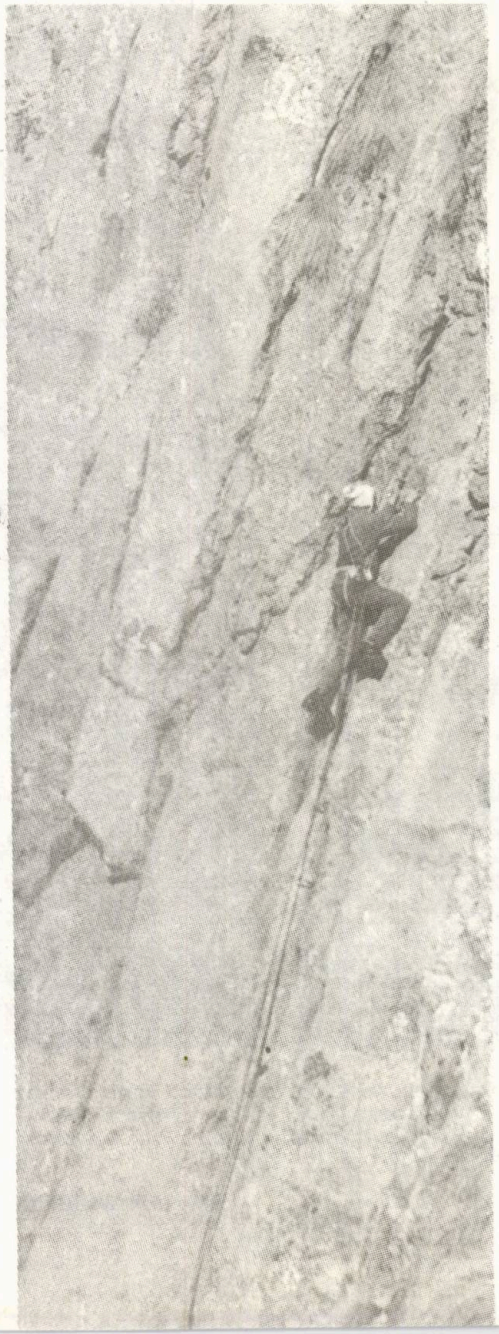

peste cascadele văii Horoaba. Au urmat manevre de corzi, lovituri de ciocan, materiale trase cu trudă pe verticala peretelui şi apoi comanda : „Vinooo !" Plec. Fisura era umedă şi prizele aproape inexistente. Ajutîndu-mă cu scăriţele, fracţionînd straşnic pitoanele, urcam cu viteză de melc. Cînd am ajuns pe platforma de regrupare, aveam gîtul uscat ; o proeminenţă friabilă îmi scosese sufletul.

În a doua lungime de coardă am avut funcţia de lider. Chiar la început, un mic pasaj surplombat mă obligă să părăsesc verticala peretelui. O scăriţă, un piton suplimentar şi scăpai de greu. I-au urmat altele, dar de fiecare dată, asemeni jocului de şah, i-am găsit rezolvarea. m-am oprit într-un loc bun de regrupare. Deasupra, cu roca de culoare gălbuie, vedeam în ordine crescîndă ca mărime şi dificultate cele patru tavane, eşalonate oblic către dreapta. Ultimele două, „inaccesibilele" îmi lăsau impresia, prin golul dintre ele şi perete, că atîrnă instabile, aşteptînd prăbuşirea la cea mai mică atingere.

Urma să preia conducerea Naghi, „doctorul" după cum îşi are el porecla printre alpinişti. De el depindea reuşita temerarei noastre încercări. A plecat. De obicei unui cap de coardă rutinat nu-i trebuie sfaturi ; aveam însă ceva deosebit să-i spun. Ştiam, şi începusem să-i comunic, că pitonul tubular care urma, permite tracţionarea numai în jos. A fost prea tîrziu. În secunda următoare „liderul" ţinea în mînă bucata de ţeavă, transformată în piton, învîrtind-o ca o sabie ; o scosese. Neglijenţa o plătirăm cu minute lungi de încordare fizică şi nervoasă, rămasă în final fără rezultat. Într-un tîrziu, plictisit că nu puteam fixa pitonul, l-am văzut plecînd „la liber". Pentru siguranţă, am legat la piton şi a doua frînghie. Avea patru metri buni de urcat pe verticală. Gemînd, vorbind singur, blestemînd corzile care se frecau prin carabiniere, cîştiga fiecare centimetru cu eforturi de nedescris. După 15 minute cucerise un metru. Trecuse de tavanul numărul doi şi urca pe verticală, numai în mîini. Nu-i vedeam decît picioarele, agitîndu-se în gol, căutînd fără succes un punct de sprijin. Uneori, probabil cînd se odihnea, ele atîrnau inerte, agăţate parcă, de buza tavanului. Spectacolul era sublim ! Dinamic ! Din aceste cuvinte simple înţelegeam bucuria succesului. Cucerise ceea ce unora li se pare inutil de cucerit.

Urma surplomba numărul trei. Tavanul ei, despărţit de peretele propriu-zis printr-un spaţiu larg, un fel de „gang" fără podea, era înspăimîntător. În el, folosin-

du-i pereţii laterali pentru sprijinul spatelui şi al picioarelor, ne regruparăm. Nimic nu mai era bun în jurul nostru. Uriaşul bloc al surplombei suna hodorogit şi gîndul unei prăbuşiri era apăsător. Fisurile din jur, complet cimentate, respingeau fixarea unor pitoane de nădejde, iar din perete, umezindu-ne hainele, se prelingea o şuviţă de apă. În ciuda neajunsurilor şi a incomodei noastre regrupări, ne acordarăm totuşi un repaus. Curînd uitarăm necazurile, amuzaţi de nedumerirea baciului, ieşit în uşa stînei din Strungile Mari, să dea gură cîinilor care, simţindu-ne, lătrau de parcă venise ursul.

Cînd am început atacul surplombei numărul trei era ora 11. Agăţat în pitoane, ca o şuncă la fum, cu un gol de circa 100 m sub mine, îndeplineam rolul de secund al invidiatului meu prieten, ocupat să sfredelească stînca pentru a fixa, în orificiul realizat, salvatorul piton cu expansiune. Este stîngaci şi bate greu cu ciocanul cînd traversează spre dreapta. Efortul static l-a epuizat. Pentru fixarea primului piton a dat 960 lovituri de ciocan. 960 de kilograme, ridicate într-o poziţie contrară legilor gravitaţiei. La al doilea piton începu să ningă şi am coborît.

Am revenit după două săptămîni, însoţiţi şi de colegul nostru Chivu Dumitru. Încurajat de succesul primei încercări şi dotat cu o freză bine ascuţită „doctorul" înainta ceva mai rapid. Cu fiecare piton fixat, numărul loviturilor de ciocan date în „freza sfredel" scădeau. Le număram cu regularitate, scriindu-le : 800 — 600 — 420 — 210 — 225, total 2 255 kg ridicate. Unul cîte unul, cele şase pitoane cu expansiune fură fixate ; tavanele erau depăşite ; liderul înfierbîntat de succes, se căţăra liber pe feţele a căror verticală ştiam că-mi vor da mult de lucru. Şi totuşi, cîtă bucurie am simţit, cînd în scăriţe, cu frînghiile legănate de vînt, am putut privi din buza surplombei golul de sub mine. Ce minunat sport ! Cîtă dăruire cere alpinismul pentru a-ţi oferi aceste plăceri !

După a patra lungime de coardă, regruparea nu mai era posibilă, ieşirea la creastă rămînînd singurul drum spre casele noastre. Trebuia s-o realizăm pînă la venirea nopţii, echipamentul nefiind potrivit pentru un bivuac în perete. Şi am reuşit ! După 15 ore de încordare, încurcaţi printre frînghii şi scăriţe, cu ochii injectaţi de ţărîna căzută din perete, ne-am strîns mîinile pentru frumoasa zi trăită în peretele Horoaba-Bătrîna.

Tîrziu, pe întuneric, după ce cotrobăisem prin pădurile Bătrînei, căutînd hăţaşul, am ajuns în valea Ialomiţei, unde ca un salut omagial, mai privirăm spre peretele nostru care rezistase alpiniştilor douăzeci de ani.

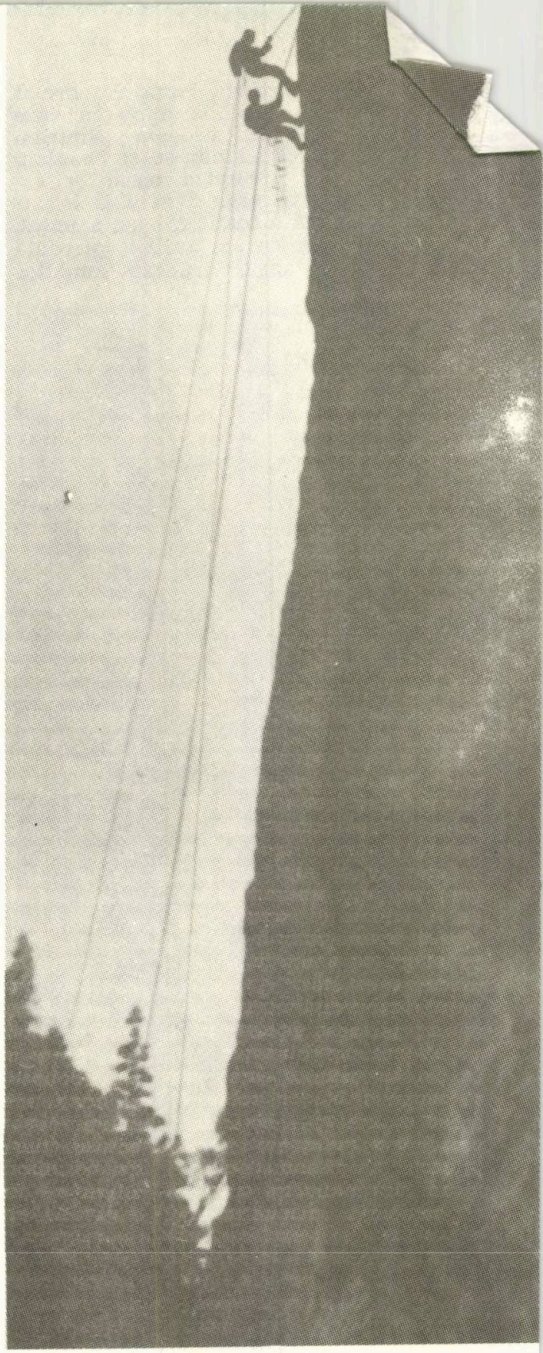

EMILIAN CRISTEA

ALASKA ESTE A MEA

Bogăţia impresiilor dintr-o călătorie nu este direct proporţională cu durata ei sau cu distanţa la care te aflai la un moment dat faţă de casă. Probabil. De altfel, trăim în secolul... etc. Dar cum călătoresc în general puţin şi nu mi-am făcut o obişnuinţă din a depăşi fără motive bine întemeiate limitele continentului natal, iată-mă în situaţia să nu pot spune cum sînt acum impresiile mele faţă de cele două lumi cînd am stat pe continentul numit America de Nord, şi cele treisprezece fuse orare care mă despărţeau în Alaska de „ora exactă". Aceleaşi impresii întîrzie să se sedimenteze şi din această cauză nu pot să le măsor şi nu ştiu deci dacă sînt bogate sau nu. Şi în plus, cu strîngere de inimă am constatat că nu voi reuşi să întocmesc în timp util (împotriva voinţei mele dar în strînsă legătură cu puţinul timp liber de care dispuneam) un material decent despre... ; dar tema şi titlul exact au mai puţină importanţă de vreme ce am recurs la altă soluţie, adică : Am extras din scrisorile pe care le-am trimis celor de acasă (evident, cu asentimentul destinatarilor) pasaje în legătură cu această călătorie.

5 aprilie 1971... *am dat de nişte alpinişti şi ieri am şi fost la un loc de antrenament al lor, la un sfert de oră cu maşina de Washington. Un pereţel înalt de vreo 20 m, pe o lungime de vreo 100 m, sus pomi, jos pomi, legi o buclă de pomul de sus, pui pe unul să te fileze de jos şi faci o căţărătură liberă. Erau pe puţin 100 de oameni de vîrsta între 3 şi 75 de ani (toţi cu espadrile cu vibram în picioare) şi tot atîţia cîini dulăi saint-bernard, pekineji sau de ăia care iau forma vasului în care-i torni, care băltăcăreau prin apele poluate ale rîului Potomac.*

...n-am exagerat cu nimic în poză, ba chiar m-am plictisit să desenez atîţia oameni, plus că nu am putut să redau în niciun fel zgomotul de fond : lătrături, scherlălături, plînsete de copii preşcolari îmboldiţi de părinţi cruzi s-o ia direct pe faţă, nu prin fisură, răcnete de dezamăgire ale celor ce se coceau şi cădeau din surplombe, bîzîitul şi ţăcănitul aparatelor de filmat şi de fotografiat, răcnetul de Tarzan al tipului căţărat pe liană, ciocănitul jumarurilor puştoaicei atîrnată de sfoara din pomul gros, ţîrîitul pi... lui cîinelui din stînga pe rucksacul de plastic, şi mai presus de orice, uruitul avioanelor care brăzdează cerul din minut în minut.

M-am urcat şi eu pe ici, pe colo, şi am făcut faţă destul de bine, cu toate că mă dor coastele de căzături. Poate merg şi săptămîna viitoare. [1]

22 aprilie. *Vai, vai. Am fost în Carolina de Nord, cu nişte tovarăşi căţărători de la „Up Rope". Să-i fi văzut pe băieţei ce entuziasmaţi erau de nişte pereţei amărîţi, pe nişte dealuri păduroase, cel mai lung traseu — 3 lungimi de coardă, şi să umbli ca orbetele zece ore cu maşina pentru asta ! Păi mai bine faci o sută de flotări şi nici nu te costă benzina. Cred că dacă le arăţi ăstora o Piatra Craiului sau un Peretele Gălbinele, sau chiar şi Piatra Mare, îi laşi muţi.* [2] *Totuşi, granitul e granit şi vibramul e vibram. Tipii se caţără foarte bine şi cam la liber, că pitoanele costă bani, şi pe urmă, e ruşine să laşi pitoane într-un traseu. Să-l fi văzut pe unul îmbrăţişînd ditai surplombă, tăvănel de un metru, stînca surplombată de dedesubt şi de deasupra, la vreo doisprezece metri în aer, fără nici un piton dedesubt (de fapt ei lucrează mai mult cu nişte bubuloaie şi colţi şi piuliţe cu sforicică, pe care le strecoară în crăpături. Credeam că o să rămîn salam fără scărişe în mizeria aia, dar am şmecherit-o* [3]

27 aprilie. *Vineri, sîmbătă şi duminică am făcut o ieşire pe distanţă lungă, de data asta în nord, în statul New York... cel mult trei lungimi de coardă, pleci din pădure şi ajungi tot în pădure, pe o culme de deal. De sus peisajul e foarte ciudat...*

Lucrurile astea le-am văzut abia dimineaţa, pentru că vineri cînd am ajuns acolo era întuneric beznă. Am dormit direct „pe pămîntul uscat al Americii". În Carolina a fost cald, că e mai la sud (curenţi din Florida), dar în New York, în nordul sălbatic, a fost ceva mai albastru, noaptea au fost vreo minus două grade, şi dimineaţa la şase cînd am deschis ochii eram cum nu se poate mai trează... Trebuia să acţionez urgent. Am sărit din sac, mi-am pus baschetii pe care-i aveam lîngă mine, nici nu mi-am mai legat şireturile, şi am luat-o la goană prin pădure. După vreo douăzeci de minute m-am prăbuşit lîngă un izvoraş, dar nu mai dîrdîiam, şi după ce m-am odihnit puţin, m-am întors vioaie în tabără, unde fraţii tremurau pe lîngă maşini, în pufoaice care mai de care mai roşii, mai portocalii şi mai bleu ca-n filme. Am băut un ceai (fără zahăr) şi am mîncat nişte slănină prăjită (fără pîine) şi am plecat să ne căţărăm, cu maşina, bineînţeles...

...După aia a venit unul cu un creion şi ne-a luat la fiecare cîte un dolar, că era „private property" şi ni s-a explicat că plătim ca să nu aibă proprietarul nici o răspundere dacă se întîmplă vreun accident. Mie mi s-ar fi părut mai logic să primim noi banii, dar cum nu m-a înţeles nimeni, am lăsat-o moartă, şi n-am mai întrebat nici de ce n-am venit piş-piş pe partea ailaltă, ca să nu plătim, chestie care precis nu-i trecuse nimănui decît mie prin cap.

La ora nouă se găseau la faţa locului vreo sută de căţărători, toţi mascaţi după toate regulile artei, zdrăngănind din carabiniere colorate, şi înfăşuraţi în corzi roşii, galbene, bej, albastre şi chiar mov cu dungi negre... Am făcut un traseu de gradul 5,4 (la ei căţărarea liberă e de gradul 5, de la 1 la 11 ; 11 e imposibil cred). [4] *Traseului îi zice „Tipsy Trees"*

---

[1] Surprinzător poate, dar în SUA sînt puţini cei care nu au făcut, nu fac, sau nu au de gînd să facă, într-o formă sau alta, ceea ce numim alpinism. Constatarea am făcut-o ulterior şi practic singura condiţie ca să-i descoperi pe alpiniştii este să te intereseze acest lucru. Alpiniştilor americani le trece repede mirarea de eşti din România, mai greu se obişnuiesc cu ideea că eşti alpinist şi că în România sînt munţi şi oameni care-i urcă pe toate părţile... Şi atunci le spui că e păcat, că nu ştiu, şi că ar fi bine să afle, aşa, pentru cultura lor generală.

[2] Pînă una alta în toamnă am văzut Valea Yosemite, în California şi am rămas mută (un timp) în faţa hectarelor de perete ca-n palmă, cu diferenţe de nivel pînă la 100 m.

[3] Căţărarea liberă e mai la cinste, şi nu numai roca contează. Cum mi-am închipuit, nu au un sistem de clasificare, campionat (nici o grijă, n-am spus la nimeni), şi nu-i trece nimănui prin cap să facă concursuri de viteză. Chiar atunci cînd, să spunem, se antrenează, îi interesează *cum* trec un anumit pasaj (fie şi un bolovan în pădure), adică prin aderenţă, cu o singură mînă etc. „Să nu laşi pitoane în traseu" este o regulă respectată cu sfinţenie. „Cum treci" e treaba ta, într-un fel reprezintă respectul ce ţi-l porţi ; ce laşi în urmă înseamnă în fond cum îi respecţi pe ceilalţi. Nu poate să-ţi interzică nimeni să-ti baţi piton unde simţi nevoia, dar scoate-l. De fapt în Yosemite m-a impresionat tocmai spectacolul pereţilor cu zeci şi sute de trasee de cea mai mare dificultate care se fac destul de des, deşi sînt şi vor rămîne nepitonate.

[4] Aspectul cotării este complex şi, cred, interesant. O primă scară (de la 1 la 5) oferă indicaţii asupra felului itinerariului, 1 şi 2 sînt drumuri şi poteci, 3 ceva de genul urcatului pe săritorile unei văi uşoare, 4 ceva cam ca Hornul Coamei ; 5 reprezintă căţărarea liberă propriuzisă, cu subdiviziuni de la 1 la 11 (8 este gradul nostru V—VI, 11 nu există, adică nu s-a făcut încă). Dificultatea traseului este dată de cel mai greu pasaj. O altă indicaţie (gradul I—IV) se referă la durata probabilă a ascensiunii (pînă la gradul III escaladă de o zi, gradul IV un bivuac sigur). Se face o distincţie netă între căţărarea liberă şi cea cu ajutorul pitoanelor (un pasaj de 5,8 de exemplu, devine A 1 dacă se folosesc pitoanele cu priză. Dificultatea în artificial merge la al A1 la A4 şi se referă în special la dificultatea şi siguranţa pitonării. Cotarea oferă indicaţii pentru cei ce vor să ţină seama de ele, şi de regulă nimeni nu intră

(Pomii beţi), două lungimi lungi şi una scurtă, vertical, dar cu prize mari şi cu o surplombă de toată frumuseţea, dar tot uşoară. Un fel de 3 B de-al nostru, poate surplomba avea un punct de patru. Ne-am întors în jos şi am mîncat „lunch" un măr, şi pe urmă am zis că vreau să merg şi eu cap, că tipii cam fac pe nebunii. Aşa că ne-am dus vreo patru metri mai încolo (exagerez puţin) şi am făcut traseul RMC, tot 5,4, realizînd totodată şi o premieră, căci cum am spus, pitoane nu sînt. Am mers destul de bine, am avut şi o bavareză şi un „jam-crack" (fisură unde bagi pumnul şi te ţii în el), şi o surplombă cu prize fine la mîini şi cu picioarele în aderenţă, şi o faţă verticală de tot cu praguri drepte ; mi-am bătut pitoane, am băgat bubuloaie prin găurele, şi în general m-am descurcat bine, dar nici n-a fost cine ştie ce.

Apropo, tipii nu bagă sfoara prin carabinieră în piton ; au bucle cu două carabiniere, una în piton, una pentru sfoară, şi e mult mai bine că nu freacă de loc şi preia şi o parte din şoc în caz de Doamne fereşte ; cu filatul sînt maniaci, îi zice „dynamic belay" (filat dinamic), adică dacă scapă omul nu-l ţii ca prostul ; întîi îi dai drumul puţin ; ... cel din regrupare trebuie să se lege fedeleş de ceva, cu o carabinieră specială prinsă la spate de ham, ca să nu-l tragă celălalt dacă ar fi să cadă, şi coarda trece şi ea pe după el şi prin carabinieră ca să nu-l scape. Cînd m-au văzut unii filînd fără mănuşi şi peste umăr, se uitau la mine ca la o minune. [5]...

Am coborît, ne-am urcat în maşină şi ne-am întors în tabără, şi unde n-a început, măi tată, o ninsoare cu fulgi cît palma, că dacă te pleznea unul peste ochi nu mai vedeai nimic.

...Pe la zece ne-am dus înfipţi să dăm francul şi să mai facem un traseu, dar noroc că exact cînd ne dădeam jos din maşină a început iar să ningă, aşa că ne-am dus să ne plimbăm pe dealuri...

...pe şosea ne-a prins de trei ori un „park-ranger" cu o maşină mare albă, care ne tot spunea că e „private property" şi că trebuie să dăm trei dolari dacă vrem să urcăm sus ; atunci ne făceam că ne întoarcem, şi el pleca, şi noi umblam pe lîngă drum şi ne udam la picioare, şi cînd să trecem drumul el ne prindea, aşa că pînă la urmă ne-a spus : „For God's sake, stay where I can't see you" (Pentru numele lui dumnezeu, faceţi aşa fel încît să nu vă văd). Cînd am ajuns sus, mie mi s-a părut fantastic de frumos. Cîmpia se vedea pînă departe : cerul era gri, şi totul în jur necolorat, cîmpia negricioasă, stîncile albe, brazi negri amestecaţi cu mesteceni albi, şi cînd am ajuns la lac (îi zice Minewaske) am simţit că mi se taie răsuflarea de frumos ce era, verde închis, cu margini de piatră albă, foarte limpede şi foarte adînc ; îl vezi tot de sus, de la un capăt la altul, singura culoare vie în decorul cenuşiu şi alb...

De week-end-ul ăsta n-am mai fost nicăieri. Adică am fost sîmbătă după masă la Carderook, unde am repurtat o mare victorie locală. Nişte tipi (destul de lei, după cît se pare) se tot chinuiau să se urce pe o feţişoară surplombată şi fără prize, de fapt nu chiar surplombată dar verticală bine, cu nişte striuri oblice, şi se urcau pînă la mijloc şi pe urmă înţepeneau pe cîte o aşchiuţă de aia şi începeau să le tremure şuncile pe ei, după care se coceau şi cădeau salam. Şi am încercat şi eu o dată şi m-am copt, şi era clar că nu ţine s-o iei drept în sus, că nici n-aveai loc de genunchi, şi ce mi-am zis eu, ia să-ncerc o bavareză şi am încercat, opoziţie unghii-şireturi, şi a ţinut vreo doi metri, după care am înşfăcat o priză bună şi am ieşit sus fără probleme ; tipii erau verzi de invidie, şi au mai încercat de cîteva ori dar n-au putut. Mi-a părut foarte bine că mi-a ieşit pasienţa, că s-ar putea să am nevoie de nişte recomandări pentru la vară, dar dacă iese treaba pentru care am eu nevoie de recomandări s-a dus şi maşină şi stat în Europa şi bocanci cu clape. Deocamdată mă mai gîndesc, dar eu cred că merită.

Deci cum îţi spuneam, eu am lucrat tare, am fost cuminte, am dat sfoară în ţară, şi ca urmare a acestor motive am fost cooptată într-un grup care vrea să ne urcăm pe ceva în Alaska, în iulie sau în august (cum o fi vremea şi cum ne-o fi norocul). O să ne zicem expediţie internaţională... dar ce internaţională ! Eu — româncă, Eldon — american, Helmut — neamţ şi Yurg — elveţian...

---

[5] Oamenii nu sînt nebuni, şi dacă se caţără la liber, ştiu în schimb la ce se expun şi îşi iau toate precauţiile ; accidentele sînt în consecinţă extrem de rare raportat la numărul celor ce practică alpinismul.

într-un traseu cotat superior cu intenţia de a pitona pasajele cheie, aceasta nu le-ar aduce în nici un caz glorie, (dimpotrivă), şi nici nu i-ar oferi satisfacţii. Se face de asemenea distincţie între antrenament şi escaladarea unui perete (continuous climbing), şi alpiniştii evită traseele cotate superior, dacă nu au obişnuinţa trecerii unor pasaje de dificultatea respectivă la antrenament (asigurare de sus). Bineînţeles nici un sistem de cotare nu poate fi perfect, dar cum aceasta nu este un scop în sine, nu e nici o nenorocire.

Nu știu de ce am senzația ciudată că s-ar putea să nu iasă nimic adică nu-mi vine să cred că pac! pocnești din degete și pleci în Alaska. Nu știu. Dar lucrurile sînt pornite serios. Consultăm cataloage, comandăm bocanci, avem promisiuni de rucksaci gratis de la o firmă, vizităm persoane...

...miercuri seara ne-am dus la unul care face corturi. Ne-am dus și ca să vedem cum sînt corturile, cît costă, etc., și ca să-i cerem niște sfaturi... Pe tip îl cheamă Barry Bishop. Dar gîsca incultă din mine habar n-aveam că tipul urcase pe Everest, cu care ocazie i-au degerat și cîteva degete de la picioare (au dormit afară la peste 8000 m), și abea noaptea, cînd am venit acasă și m-am apucat să mă uit printr-o carte „Americans on Everest" și i-am văzut poza, — j'dămii de poze colorate și alb-negru semnate de el, mi-a căzut fisa, drept care pînă la patru dimineața nici n-am putut să dorm de entuziasm.

Chiar dacă nu iese nimic din toată expediția, tot am cîștigat ceva cu seara de la Bishop. De fapt, dinainte începuse să fie caraghios, că Eldon a zis că vine să mă ia cu mașina. Și s-a ținut de cuvînt, numai că „mașina" lui e de fapt un camion, care în plus se deosebește de alte camioane prin scările de pompier care dau pe dinafară și în față și în spate așa că pe drum ai impresia că alergi după capătul de scară din fața geamului. Și zdrăngăne. Am aflat cu ocazia asta că Eldon în orele libere, printre lucrarea de diplomă, face pe dulgherul.

Bishop are o nevastă de optsprezece ani (imposibil, că au și doi copii mărișori, dar așa arată), care toată ziua purică pe la corturile ce vin de la fabrică, și a fost pînă la 7000 m pe Pumori. Bătrînul (de fapt are vreo 38 de ani săracul) era în living room — un living room ca-n reviste, cu canapele, perne, poze, șemineu, mochetă, nici prea mare dar nici mic, numai bun ca să stai să citești într-un fotoliu, sau pe jos, sau pe canapea cu picioarele în sus (cum stătea bătrînul lup de mare)... Ne-am așezat ca niște domni în fotolii, Bishop și-a adus picioarele pe sol, și am început să discutăm. Bishop e căprui de tot, ca o veveriță, dar are un mustățoi maro închis, pe oală, pînă într-un anumit punct, și pe urmă răsucită în sus, ca niște coarne de berbec.

Noi l-am întrebat tot felul de chestii, și prostii și lucruri bune, și el ne-a răspuns cu răbdare, nu s-a mirat de loc, și în general s-a purtat cum se poartă oamenii de munte. La un moment dat ne explica avantajul „ascenders"-urilor (urcător) față de jumaruri sau mod prusic, și după vreo cinci minute eu n-am mai răbdat... și am întrebat: „Excuse me, dar la ce folosim jumaruri?" Și el liniștit mi-a răspuns: „Păi cînd cădeți în crevase."

Tot în același living-room era și cîinele Momo, și „momo" înseamnă ceva pe tibetană, cred că „grămadă", și Momo m-a iubit foarte tare și s-a urcat cu labele pe mine, și eu am scărpinat-o printre multiplele urechi ce i se scurgeau pe ambele părți ale capului, dar tot nu știu ce fel de ochi are, că era foarte complicat să ajungi la ochi.

Eu mi-am cumpărat pînă una alta pantaloni de puf și o pufoaică, pe care am trimis-o înapoi la Colorado de unde venise că era imensă, să-mi trimită una mai mică... Duminică, în drum spre Buffalo, mă duc cu Eldon și cu Helmut la Boston, la Eastern Sports Inc, să ne luăm saltele, gămoaște, mănuși, crătiți, unsoare de țînțari — sînt țînțari — și alte chestii. Îmi iau și sac de dormit, și să vedem, poate dau o fugă și pînă la Intervale, New Hampshire, să-mi iau bocanci.

...pufoaica ține cald pînă la —60° Fahrenheit, ceea ce e foarte posibil să se întîmple, că s-a mai întîmplat în iulie. Cu sacul n-o să exagerez prea mult, o să mă mulțumesc cu ceva pînă la —20° Fahrenheit, adică vreo —30°C (cinstite, Celsius)

...Ieri, 17 iulie, am încheiat traversarea Americii de la Coasta de est pînă la Coasta de vest și am ajuns seara cînd se aprindeau luminile în Seattle, care este cel mai frumos oraș pe care l-am văzut în viața mea... Cînd ne-am apropiat de Washington, mie nu mi-a venit să cred, ce se vede peste dealurile alea, și cînd colo se vedea Cascade Range, cu Glacier Peak și alte peak-uri care de care mai ascuțite și mai înzăpezite...

9 august. *S-a întîmplat că am dat mașina peste cap și tot felul de lucruri și de-abea am adunat bagajele (m-a speriat îngrozitor o veveriță care dormea în cort și s-a trezit ca proasta-n baie abea acum) — și Helmut care conducea și-a cam rupt o mînă și și-a sucit un plămîn, dar eu sînt slavă domnului sănătoasă tun și nici nu m-am zgîriat măcar, și nici ăllalt, adică Eldon...*

...bref am găsit un pilot care ne zboară pe gratis în masivul, lanțul, cum dracu

vrei să-i zici, St. Elias, unde o să ne urcăm pe Steele şi Lucania (17 000 de picioare), cu o creastă între ele de peste 15 000, şi dacă e vremea bună, facem şi o premieră, un vîrfulete de vreo 14 000, Harrison, care precis nu e pe hartă, că aici sînt puzderie de vîrfuri neurcate ; ocazia e nemaipomenită...

...Săptămîna trecută am urcat pe un vîrfulete de vreo 10 000 de picioare (cam 3 000 m), Vulcan Peak, la două zile de mers de Kluane, confecţionat din zăpadă pînă la cornişa finală, şi pe laturi revărsa gheţari, care de care mai negri, mai verzulii şi le cînta greierii în crevase, că erau plini de crevase (am văzut crevase !). Probabil o să mă satur de cîte o să văd începînd de mîine. S-ar putea să nu mai scriu mai bine de o lună, căci chiar dacă nu facem nimic (dacă e vreme proastă), nu putem să ne supărăm şi să plecăm, că nu poate avionul să ne ia, şi e la vreo 80 de mile de restul omenirii...

Yukonul e nemaipomenit probabil, dar eu nici nu prea ştiu dacă-mi place sau nu, mă simt tot timpul în trecere, parcă n-aş fi eu aici...

11 august 1971, Kluane. *Ieri am zburat în munţi şi ne-am întors scurt pentru că ne-a apucat unul de aripioare şi ne scutura, şi nici nu ne prea venea la socoteală să ne băgăm pe sub un capac gros de nori gri de sub care se repezeau alţi norişori albi zăpăciţi în toate părţile, şi abea se vedea începutul limbii de zăpadă pe care trebuia să aterizăm, aşa că ce mai, ne-am întors.*

Avionul e mic, domnule, mic. Adică abea încap doi oameni în faţă şi eu cu doi rucksaci, în spate. Phil pilotul are cea mai nemaipomenită mutră de englez : lung, ciolănos, cărunt, calcă rar şi fluieră tot timpul muzică simfonică ; bineînţeles zîmbeşte superior şi fumează pipă, e foarte bronzat şi din cînd în cînd face cu ochiul.

Tipului cu care trebuia eu să pregătesc tabăra de bază, „base camp", îi zice Jo LaBelle, e foarte caraghios, seamănă grozav cu Michey Mouse, tip de cow-boy cu pălărie la culoare, şi cu dinţi de două ori mai lungi decît trebuie, dar cum are şi o buză superioară de două ori mai lungă, efectul final e satisfăcător. Mustăcioară.

Aşa că ne-am echipat pînă în dinţi, cu pufoaica Holubar şi bocanci Eiger Triplex, ochelari de soare, pioleţi, beţe de schi, emergency equipment etc. şi am făcut o plimbare prin regiune care este fantastică, fantastică. Am zburat în sus pe gheţarul Kaskawulsh sau aşa ceva, care este lat de 8 mile, şi am asistat un timp la confuzia produsă de întîlnirea lui Kaskawulsh cu gheţarul Logan, care împreună cu Hubbard mi se pare că este cel mai lung şi mai mare şi mai deştept din lume, şi în stînga tot răsăreau forme de relief cu numele de Mt Kennedy, Vancouvert, Hubbard etc. Asta n-ar fi nimic, dar în prim plan aveam tot timpul creste maro şi negre cu cîte-un pic de zăpadă sau gheaţă, sau cu cîte-un circ cu gheţărel propriu, şi lacuri şi rîuleţe în mijlocul gheţarului şi pe lîngă el, lacuri verzi, verzi în mijlocul unor lacuri mai mari bejulii, şi o harababură de forme de tot felul, că eu după ce am tras vreo zece poze ca un aiurit în toate părţile, m-am lăsat păgubaşă şi m-am uitat cu gura căscată... Şi pe urmă avionelul săracul a început să joace ţonţoroiul şi eu m-am întors cu spatele la direcţia de mers ca să mă ţin de echipament, că mă lovea cu capul de acoperiş, treabă care nu prea mi-a priit, şi cînd am ajuns jos Phil şi Jo mă lăudau de zor că ce bine m-am comportat eu şi ce „bumpy" a fost, şi eu am tăcut chitic, aşa că ei habar n-au avut că în timp ce se luptau să ţină drăcia de avion, eu m-am gospodărit foarte bine în doi saci de plastic pe care abea am nimerit să-i scot din rucksac.

Aşa că acuma aşteptăm să treacă furtuna...

*

Furtuna a trecut şi am urcat şi pe Steele şi pe Lucania (5 227 m). Impresiile imediate s-au pierdut odată cu jurnalul în care am scris zilnic timp de trei săptămîni cît a durat expediţia din momentul instalării taberei de bază (jurnalul l-am uitat într-o cabină de telefon din Seattle.)

Ar fi păcat (pentru unitatea povestirii) să apelez acum la nesedimentatele mele impresii şi amintiri. Poate altă dată.

Că a fost frumos şi că merită drumul pînă acolo, nu mai e nevoie să spun. Dacă a fost greu nu ştiu, nu seamănă cu nimic din ce ştiam, probabil că aşa greu n-a fost, pentru că nu pot să spun că „n-aş mai face aşa ceva pentru nimic în lume".

Dimpotrivă, oricînd.

TAINA DUŢESCU

Vară alpină

Creasta Coştila-Gălbinele

O scară spre soare creşte dintr-o grădină de zale înflorite, nu-mă-uita, primule aurii şi soldanele. Orice vară alpină începe cu creasta Coştila-Gălbinele.

În prima duminică din mai, Sandi merge cap de coardă iar eu îl urmez. Stînca a înflorit, din fiecare fisură au răsărit primule pitice, violete, panseluţe albastre şi saxifraga roşie, plantele pionier ale regiunilor polare şi ale marilor altitudini.

Umărul Gălbinelelor — traseul Roşculeţ

Soarele dogoreşte în timp ce Robert şi cu mine urcăm gîfîind panta înclinată de zăpadă înmuiată a Văii Gălbinelelor. În sfîrşit, iată-ne la baza traseului. Legaţi în coardă punem mîna pe stîncă : ne simţim uşori ca un fulg, într-un fel de beţie urcăm muchia, un joc fără pereche.

Pe nesimţite, voaluri de ceaţă zboară în jurul crestelor, ne învăluiesc, începe să tune, plouă, apa şiroieşte pe stîncă, picură de pe glugă, din vîrful nasului, din bărbie, intră pe guler şi în mîneci. Alergăm pe creasta de piatră şi ne adăpostim sub o surplombă. În timp ce trăznetul loveşte ţancurile învecinate îmi trec prin minte cele citite într-un articol recent, în care alpiniştii sînt sfătuiţi să nu se adăpostească sub surplombe în caz de furtună.

Balcoane. *Traseul Balcoanelor conduce prin conglomeratul vertical din zăpadă întărită a începutului de vară spre creastă. Ne luptăm îndîrjiţi cu prima lungime de coardă, plouă încetişor, deodată se aud strigăte disperate din valea de sub noi, urmează o tăcere mormîntală, apoi desluşim strigăte de ajutor. În grabă coborîm în rapel şi urcăm spre locul de unde provin chemările. Iată-i : Nar, Arthur şi doi începători, cu sîngele şiroind pe feţele galbene, tremurînd.*

Unul dintre ei a alunecat şi i-a antrenat şi pe ceilalţi în căderea lui pe zăpada tare ca betonul. Din fericire, căderea lor s-a încheiat destul de repede în crăpătura dintre perete şi zăpadă. Fata a suferit o comoţie cerebrală, plînge încetişor, un ochi este umflat ca o găluşcă, e în imposibilitate de a se mişca singură. O legăm ca pe o bocceluţă, eu o asigur de sus în timp ce Tapirul o tîrăşte pe zăpadă la vale. Ceilalţi coboară cu forţe proprii, făcînd rapel după rapel, avînd frînghia trecută după coarda pioletului, pînă la Refugiul Costila.

După o săptămînă ne aflăm din nou în Balcoane în timp ce Pierrot şi Pepe urcă Valea Coştilei. Din cînd în cînd, ei ne comunică prin strigăte ce au mai găsit în cale : un piolet, un ceas, o pereche de ochelari de soare...

Fisura mult dorită

Facem cu rîndul cap de coardă. Tavanul îmi revine mie. Gîfîind urc din piton în piton, din pană de lemn în pană de lemn, un pasaj scurt de căţărătură liberă : îmi iau un avînt, introduc carabiniera în piton, cobor înapoi, trag aer în piept, un nou avînt, am cîştigat ! Ceva mai sus stau ca un păianjen într-o plasă de coardă atîrnat în 5—6 pitoane. E rîndul Tapirului. Nu-l pot vedea căci e sub tavan, dar coarda vine repede. Brusc un urlet strident : ţine, ţine cît poţi !

Ceva se desprinde din tavan, cade cu un zgomot năprasnic, un bloc de mărimea unui om explodează şi o avalanşă de pietre alunecă bubuind la vale. Totul se termină bine, coarda vine din nou, în curînd apare capul Tapirului dea-

supra muchiei acoperişului. Rîsete — un pic forţate.

O săptămînă mai tîrziu, Tapirul e scos din circulaţie. Pentru cîteva săptămîni nu se va putea căţăra : şi-a luxat un deget la baschet.

Muchia Brînelor

Amfiteatrul circurilor este solemn ca o catedrală. În vîrfurile picioarelor, ca să nu deranjăm liniştea, traversăm pantele înclinate, pline de flori, ne căţărăm spre primul piton, pe care l-au bătut Dan şi Andrei acum şaisprezece ani. În căţărătură liberă escaladăm peretele. A şaptea şi a opta lungime de coardă traversează fără nici un piton un perete vertical cu multă iarbă, dedesubt e gol, întregul perete este surplombat. Penultima lungime : Vlad şi Săndilă atîrnă fiecare în cîte un piton slab, eu mă aflu la 20 m deasupra lor, nici un piton între noi. O surplombă îmi barează înaintarea, un mic piton ruginit pare a fi prezent numai de formă. Introduc carabiniera şi trec surplomba. Deasupra ei, un piton mare, sănătos. Mă folosesc de el şi — în clipa următoare mă aflu cu un metru mai jos, atîrnat în micul piton ruginit. O durere ascuţită în picior. Un piton subţire ca o lamă de ras, de la Hans Schwanda, Viena, made în Austria, intră într-o fisurică. Pasajul cheie a trecut ! E ora 5 după-masă şi la 18,45 avem trenul. În întrecere cu acele ceasornicului alergăm la vale pe creste, pe brîne, vîlcele înclinate, în trap prin pădure, reuşind să prindem trenul, care aşteaptă în gară, acoperiţi de o crustă de praf cimentată de transpiraţie.

Creasta prieteniei

Roland : „cea mai frumoasă căţărătură din regiunea Călineţ".

După două lungimi de coardă pe o scară de pitoane urcăm nestînjeniţi creasta, din treaptă în treaptă. Jnepenii încinşi ne încîntă cu mirosul lor sub soarele de amiază. Devarte, jos în vale, pe pajişte, mici pete portocalii pe malul Bîrsei întregesc peisajul : corturile noastre, unde ne aşteaptă seara o tigaie de cartofi, prăjiţi la focul de tabără, smeură proaspătă şi nescafé.

Traseul 23 August din Claia Mare a Jepilor

Acum zece ani s-au căţărat pe aici Matei, Loţi, Aurică şi Moşul. Cortul lor a stat săptămîni întregi pe brîul din Valea Comorilor, între molizii uriaşi. Zile frumoase, zile furtunoase, soare şi ploaie şi măzăriche au trecut peste ei. Acum este rîndul nostru : Tapirul conduce, Săndiţă şi cu mine îl urmăm. Urcuşul de la Buşteni ne-a luat trei ore, ziua este avansată cînd trecem de primele pitoane. După patru lungimi, vîrfurile molizilor de pe brîu par tot mai aproape şi umbrele se lungesc din ce în ce. Tapirul se luptă cu un horn dificil, un piton mare din ţeavă iese uşurel din perete şi alunecă pe coardă la vale pînă la pitonul următor. Escalada continuă. Regrupare în scăriţă. Fără posibilităţi de asigurare. Tapirul trece o uriaşă surplombă de iarbă şi se înţepeneşte în hornul de deasupra. Ceaţa învăluie Claia, amurgul ne ameninţă, creasta nu mai poate fi departe. Gresia galbenă, friabilă, se transformă în nisip la cea mai slabă atingere, o placă de mărimea unei farfurioare se desprinde de sub picior Tapirului şi aterizează dur pe ţeasta mea, sîngele curge peste faţă. Nu-i nimic. În momentul în care se întunecă îl auzim pe Tapir urlînd : „Am ieşit !" În plin întuneric, Săndilă şi cu mine ne căţărăm simultan, pipăind prizele. Pentru ultima dată mi se agaţă scăriţa, pentru ultima dată trag de ea ca s-o eliberez, în fine sîntem pe creastă. Bucurie ? Da de unde ! Nu-i timp. E întuneric. Ce facem ? În această clipă apare luna plină după o muchie stîncoasă. Legaţi în coardă parcurgem Brîna lui Răducu spre poteca Schiel. O şuierătură, tropăit de copite, o piatră cît pumnul mă loveşte peste mînă. Sînt caprele deranjate din somn. La miezul nopţii ne facem intrarea triumfală în Buşteni. Pe masă, acasă, mă aşteaptă două pere zemoase.

Întrerupta

Iarna s-a instalat devreme. Încă din octombrie, fanaticii schiului alunecă pe pantele Vîrfului cu Dor. La Refugiu e linişte. Urme de urs formează o reţea pe zăpada proaspătă din pădurea Munticelului. Ted şi cu mine încercăm în zadar să facem Creasta Coştila-Gălbinele. Încercarea noastră se opreşte în zăpada de un metru care acoperă jnepenişul. Sezonul alpin îl închei cu Radu pe Intrerupta din Ţarcul Ascuţit, în curtea Refugiului. Rapel. Trage coarda. Strînge coarda. Pune-o în rucsac, pentru la vară !

WALTER KARGEL

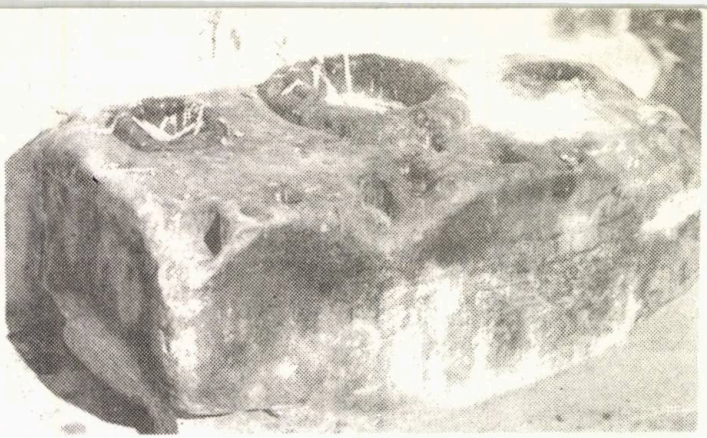

Cu bicicleta în jurul Capitalei

Sîntem prea obişnuiţi cu obişnuitul nostru ca să nu punem sub semnul întrebării tot ceea ce pare a fi nou. Spun pare, pentru că, la urma urmei, nu este vorba totdeauna de un autentic nou. Privim ca pe o ciudăţenie şi circumspect omul care aşteaptă sfîrşitul săptămînii de lucru pentru a evada spre singurătatea unui mal de pîrîu — uitînd că românul e născut poet; privim cu un zîmbet superior pe cel îmbrăcat în şort şi cu rucsacul pe umeri — ignorînd faptul că, în urmă cu multe decenii, astfel de oameni cucereau munţii şi întemeiau asociaţii de drumeţie, astăzi de domeniul istoriei; privim cu îngăduinţa acordată minţilor slabe pe ciclistul care, mărunt printre vijelioasele noastre maşini, rulează din greu — pierzînd din vederile noastre evoluate că, la sfîrşitul studiilor sale inginereşti, Aurel Vlaicu venea de la München la Binţinţi, cu bicicleta.

Iertată să-mi fie desueta îndărătnicie, dar eu continui să cred — nu numai în ocazii festive — că mintea sănătoasă nu poate sta decît în trup sănătos; şi, pe măsura posibilităţilor, procedez în consecinţă, înscriind cu plăcere pe cartea de vizită privirile în dungă şi ironiile mai mult sau mai puţin răutăcioase. Cine vrea, să ia rîndurile acestea nu drept o divagaţie, ci ecouri ale unei tradiţii ce nu trebuie pierdute, în primul rînd spre binele fiecăruia dintre noi.

Culorile cîmpiei

Între munte şi mare, se află în România un peisaj anti-turism: cîmpia. Cîţi s-au mai plimbat prin Bărăgan de la Alecsandri şi Odobescu, Simionescu şi Panait Istrati încoace?! Şi nu numai prin inima întinsului grînar, ci chiar pe mai aproape de unele aşezări citadine, cum ar fi Bucureştiul, de pildă? Cîţi bucureşteni — ca să nu mai spunem cîţi români... — ştiu că împrejurimile Capitalei mai înseamnă şi altceva decît Băneasa, Mogoşoaia şi Snagov? Scria undeva Panait Istrati: „Pămîntul n-a fost dat omului numai cu scop să-i umple burta cu mălai. Mai sînt şi colţuri hărăzite reculegerii. Asta e Bărăganul!". Şi profesorul Ion Simionescu: „Monotonia zărilor e numai aparentă. Se plictiseşte acela care s-ar plictisi şi pe marginea căldărilor din munţi, cu apa limpede a tăurilor".

Iar în preajma Bucureştilor, de jur împrejurul oraşului, ai prilejul să guşti şi aroma inegalabilă a cîmpiei, şi aburul pădurii răsfrîntă în luciul apelor, şi frumuseţea adăugită de om, naturii.

Cu bicicleta...

...pentru că prima iubire nu se uită. S-ar putea şi cu maşina proprie, cu trenul ori cu mijloace publice auto de transport, dar farmecul călătoriei cicliste nu poate fi, totuşi, egalat.

Aşadar cu bicicleta, de unul singur sau în grup restrîns, coloana avînd ce-i drept avantaje, dar mai cu seamă desavantajele ei, în conjunctura actualei circulaţii rutiere. Spuneam că este vorba de un drum la doi paşi de Capitală, înţelegînd prin asta două etape, a circa 70 de kilometri fiecare, cu un popas peste noapte petrecut fie în cortul pe care-l transportăm, fie în casa unui sătean.

Credincioşi de astă-dată peisajului „anti-turism" pornim din Bucureşti spre sud, pe şoseaua Olteniţei. Dincolo de Văcăreşti, scăpăm de necazurile circulaţiei citadine. Cale veche de unire cu Dunărea, şoseaua este mărginită de arbori bătrîni, umbroşi, sub care, la nevoie, facem o haltă înainte de a lua în piept cei treizeci şi ceva de kilometri cît sînt pînă la Budeşti.

La hotarul oraşului, dincolo de Popeşti-Leordeni şi „Danubiana" cea cu nu-

mele pe tot soiul de anvelope, ca de jur-împrejurul Capitalei, ne întîmpină ochiuri de apă și păduri întinse, pe alocuri nașe unor așezări ca, de pildă, Pădurișu. Localitățile nu sînt foarte bătrîne în acest sfîrșit de cîmpie munteană, totuși unele trec de 200 de ani. Cum se întîmplă cu **Frumușani,** comună mare astăzi, unde se păstrează cîteva cruci de piatră cioplite prin veacul trecut ; în împrejurimi, pe malul Cîlnăului, este vad bun pentru pescarii amatori, iazurile ținîndu-se lanț.

Și iată-ne la **Budești,** în dreapta cu Argeșul, în stînga cu Dîmbovița, peste care trecem ca să intrăm în comuna cu aer de tîrgușor bine organizat. Tot dinspre stînga, de pe un bot de înălțime cu poalele în apa unui lac populat de rațele satului, ne privește, schilodit, scheletul unei foste construcții vestită la vremea ei — conacul generalului C. Mano, căzut pradă cu ani în urmă ignoranței localnicilor și încă neluat în seamă de cei în drept. La cîteva sute de metri — biserica înălțătă cam în aceeași epocă, 1855—1857, de Ioan Mihail Mano, mare vornic și fost caimacan al Țării Românești. Se spune că între cele două construcții ar fi existat un coridor subteran ; și tot tradiția susține că biserica a fost ridicată pe locul unui mai vechi lăcaș al familiei Năsturel-Herescu, stăpînă peste satul Budești încă de la 1555, din vremea domniei lui Pătrașcu cel Bun. Este vorba despre familia al cărei ultim reprezentant, generalul Năsturel Herescu, înmormîntat la biserica Sf. Vineri din București, instituie premiul literar cu același nume, obținut, printre alții, de Alecsandri, Odobescu și Coșbuc.

Arhitectura bisericii prezintă unele caracteristici ale goticului, pictura este însă realistă și atrage atenția printr-o curiozitate : în afara tabloului votiv care înfățișează ctitorii, și naosul este împodobit tot cu portrete de familie !

Alți doi kilometri mai spre Dunăre, ne conduc în urmă cu peste trei veacuri, fiindcă mînăstirea **Negoiești** „ziditu-s-a din temelie de binecinstitoarea stăpînă Doamna Elina soția marelui și binecinstitului domn Io Matei Basarab Voievod... la leat 7156 (1648)". Așa se face că este „pomenită de Daponte cu prilejul poposirii în iulie 1737 a lui Ibrahim Pașa, care se întîlnește cu Constantin Vodă Mavrocordat..." (N. Iorga). Au rămas din vechea construcție clopotnița, zidurile de incită cu urmele chiliilor, beciurile. De la reparația din 1863—1864 sînt și frescele interioare ale bisericii cu turle neobișnuit de înalte.

Nu ne va fi greu să facem șase kilometri înapoi pe aceeași șosea, pînă la răspîntia de unde, spre stînga, pornește drumul **Hereștiului** — fosta localitate Fierești, nume aflat în documente la 1531. După 1640, este construit aici un palat — „casa de piatră", cum îi spun localnicii — de către Doamna Elena, soția lui Matei Basarab, și fratele ei Udriște Năsturel, cel care în 1635 compune în slavonă primele versuri dedicate stemei Țării Românești, cărturar de anvergură și mare logofăt. Edificiul acesta din pietre ce „au fost șlefuite cu mare măiestrie" (Paul de Alep), stîrnește și admirația urmașilor — „La Herăști e numai marmură", consemnează în 1889 Ionescu-Gion — constituie astăzi unicul monument civil al epocii, din Muntenia, motiv pentru care a fost restaurat și amenajat, în 1973, ca muzeu de mobilier și feronerie. De remarcat, deasupra intrării principale, urmele stemei Năstureștilor — vulturul bicefal sub care se afla deviza „Honor et Patria". În incintă, se află în curs de restaurare și casa-monument de arhitectură din secolul XVIII — ultimul proprietar, Dinu Stolojan. În imediata apropiere mai este biserica înălțată „cu truda și ajutorul fraților Cazan și Udriște Năsturel" la 1644, edificiu refăcut de Miloș Obrenovici, stăpînitorul Serbiei, care în 1831 ia în stăpînire întregul domeniu. Lîngă biserică se află înmormîntat fratele său, Milan, stins din viață în București, la 16 decembrie 1910.

Mai departe, prin Vărăști, ajungem în satul Dobreni de unde, tot la stînga, coborîm spre Argeș, pe care-l întîlnim la **Gostinari.** Este un spectacol rar și, cu siguranță, neașteptat pentru toți cei care socotesc Argeșul drept un firav curs de apă ; aici, albia rîului este de-a dreptul maiestuoasă, insule împădurite despart apele adînci, malurile, și ele umbrite de pădure, îmbie la un binemeritat popas **după o zi de călătorie.** Putem întinde cortul ori afla găzduire la gospodarii satului.

Dincolo de Gostinari...

...drumul urcă pieptiș malul înalt, ca să se aștearnă apoi drept cît vezi cu ochii spre pădurea Comanei. Dacă excursia aceasta va fi făcută prin luna mai, sînt încă de văzut, în hotarul de sud al codrului, bujorii din cîmpul declarat rezervație naturală.

La **Comana** — în a cărei haltă C.F.R., 2 000 de ță-

rani răsculaţi au oprit pentru mai multe ore trenul de Giurgiu, în 1907, ca să prindă pe moşierii fugiţi din Bucureşti — curiozitatea drumeţului se îndreaptă în aceeaşi măsură spre frumuseţea pădurii, a bălţii şi a văii Neajlovului, dar mai cu seamă spre vechiul şi valorosul monument care este mînăstirea cu acelaşi nume. Socotită iniţial a fi ctitorie din 1588 a lui Radu Şerban Basarab, se descoperă acum că a fost de fapt întemeiată de Vlad Ţepeş, prin 1464. Săpăturile la aripa cea mai veche a incintei continuă, odată cu celelalte lucrări de restaurare. Recent, a fost readus la forma iniţială monumentalul foişor de pe latura nordică a zidurilor de apărare, construcţie de la 1700 a lui Şerban Cantacuzino, evident influenţată de ceea ce avea să rămînă în arhitectura românească „stilul brâncovenesc". Despre acest monument cu o zbuciumată istorie ar fi multe de spus, dar spaţiul nu ne îngăduie ; este de văzut, de trăit, de respirat atmosfera lui, spre a putea înţelege, cît de cît, cursul vremii.

Spre nord, şoseaua trece peste Neajlov şi, vecină Argeşului, urcă pe meleaguri cîndva în stăpînirea codrilor de nepătruns, şi astăzi împodobite de strănepoţii pădurilor falnice de odinioară.

Satul **Grădiştea** aminteşte de vechea familie a Grădiştenilor, vestită în Muntenia încă de prin secolul al XVI-lea. În apropierea localităţii se crede că a poposit Mihai Viteazul după lupta de la Călugăreni, în care s-a distins şi un Grădişteanu, poate Nica, cel care este împropietărit pe aceste meleaguri. Fiul său, Bunea Grădişteanu, devenit vistiernic sub domnia lui Constantin Şerban — ctitorul Patriarhiei din Bucureşti — construieşte între 1654—1657 biserica satului, bine păstrată pînă astăzi. Este un edificiu modest dar solid, cu pereţi groşi de 1—2 metri şi chenare elegante lucrate în piatră, la ferestre. De pe înălţimea unde se află, se disting în zare construcţiile asemănătoare din **Mironeşti-Coeni** (ctitorie din 1668 a fiicei lui Radu Şerban, Ilinca), **Dobreni** (biserică întemeiată de Constantin, fiul lui Radu Şerban, la 1646) şi **Strîmba** (ctitorie a aceluiaşi Bunea Grădişteanu).

După această penultimă întîlnire cu Argeşul — cîndva a existat aici şi un pod — traversăm rîul la **Adunaţii-Copăceni,** prin vecinătatea ştrandului şi a popasului turistic de pe malul apei, îmbietor loc la o ultimă escală. Rămîne ca, prin Jilava, să ne înapoiem în Capitală, după acest periplu de cîmpie suficient de convingător, cred eu, pentru a ne face să pornim, cu altă ocazie, şi spre alte mari necunoscute din preajma Bucureştiului.

B. LAURENŢIU

Mînăstirea Negoieşti (1648)

SATUL TURISTIC
UNIVERS FĂRĂ PERECHE

drăguș

Cojocarul Traşu Sofonea

Ce se mai păstrează astăzi în Drăguş din vechile şi atît de frumoasele tradiţii folclorice, care au prins cu veacuri în urmă rădăcini puternice în vatra satului? Veneam cu această întrebare ticluită în gînd în cursa ce-şi croia anevoie drumul peste făgaşele de glod provocate de topirea tîrzie a zăpezilor. Trecusem podul peste Sîmbăta şi, din capătul pantei unde se răsfiră ultimele case ale Sîmbetei de Sus se zăreau luminile Drăguşului.

Se înserase bine cînd am ajuns la casa profesorului Sofonea Ion Sofonea predă matematicile copiilor de pădurari şi păstori ori, mai recent, ai muncitorilor care lucrează în oraşul Victoria la Combinatul chimic; rigiditatea profesiei nu-l împiedică să fie însă unul dintre susţinătorii entuziaşti ai folclorului local. Unul dintre acei oameni de bine, conştient că nimic din ce-au lăsat bunii şi străbunii satului nu trebuie să se înstrăineze, să dispară.

Lui i-am adresat întrebarea dinainte pregătită, fără să ştiu atunci că-mi va putea răspunde atît de limpede, amestec de emoţie şi mîndrie întru dimensiunile contemporane ale multiseculare lor tradiţii drăguşene.

— Să ştiţi că la noi se păstrează absolut toate datinile din străbuni, toate obiceiurile bătrîneşti, portul, limba. În satul lui Ion Codru Drăguşanu se lucrează şi astăzi cele mai frumoase cojoace, cele mai frumoase ştergare şi chindee din Ţara Oltului. Războiul de ţesut nu a fost alungat din nici o casă, pentru că şi acum, femei tinere şi femei vîrstnice lucrează la zestrea fetelor de măritat.

Portul şi obiectele de podoabă nu-s piese de muzeu, ci prilej de mîndrie în

zilele de sărbătoare. Cine nu a admirat atunci cînd a avut prilejul s-o facă, strălucirea portului drăguşan? Pălăria cu ciucure, pieptarele şi pieptăriţele cusute cu flori, şorţul de Drăguş, împodobit cu motive geometrice, ciorapii bătrîneşti în vărguţe, pe care îi încalţă pînă şi copiii?

— V-aţi gîndit să strîngeţi şi să puneţi la adăpost arhiva folclorică a satului? îl întreb din nou.

— Ne-am gîndit, cum să nu ne gîndim. Vom face un muzeu al Drăguşului. E drept, sîntem reprezentaţi în mai toate muzeele mari din ţară — la Muzeul Satului din Bucureşti, la Brukenthal în Sibiu sau la Muzeul etnografic al Transilvaniei, din Cluj, dar unul care să fie al nostru, n-am avut. Cadre didactice şi elevi au adunat şi vom mai aduna, desigur, multe comori rătăcite prin poduri şi prin grajduri. Le aducem în vechiul local al şcolii. Acolo va fi muzeul.

La şcoală a luat fiinţă un cerc al micilor ţesătoare şi un curs de cojocărie frecventat de 40 de copii, pe care-l conduce unul din fiii lui Traşu Sofonea.

Copiii Drăguşului învaţă să ducă mai departe arta înaintaşilor. Ca o ştafetă trecînd prin timp. Toate modelele, toate jocurile de culori sînt numai ale Drăguşului. Predomină roşul ca focul, combinat cu verdele, cu albastrul la fel de vii. Ca un curcubeu aruncat peste culmile ninse ale Făgăraşilor.

Anul trecut, de „Zilele folclorului drăguşan" au fost invitaţi toţi fiii satului, plecaţi pe alte meleaguri ale ţării. Gazdele i-au întîmpinat cu flori şi cu căldură de frate, cu întreaga suită de datini şi obiceiuri, de cîntece şi jocuri.

Culorile curcubeului, coborîte pe ii şi catrinţe, pe scoarţe şi ştergare simbolizează aici sufletul generos al drăguşanului, deschis întru prietenie şi bogat întru frumos.

Trecuse bine de miezul nopţii şi stînd nemişcat pe laviţa de lemn, continuam să-l ascult pe acel profesor de matematică vorbindu-mi cu însufleţire despre energiile spirituale ale ţăranilor din satul său.

Un colţ din muzeul sătesc

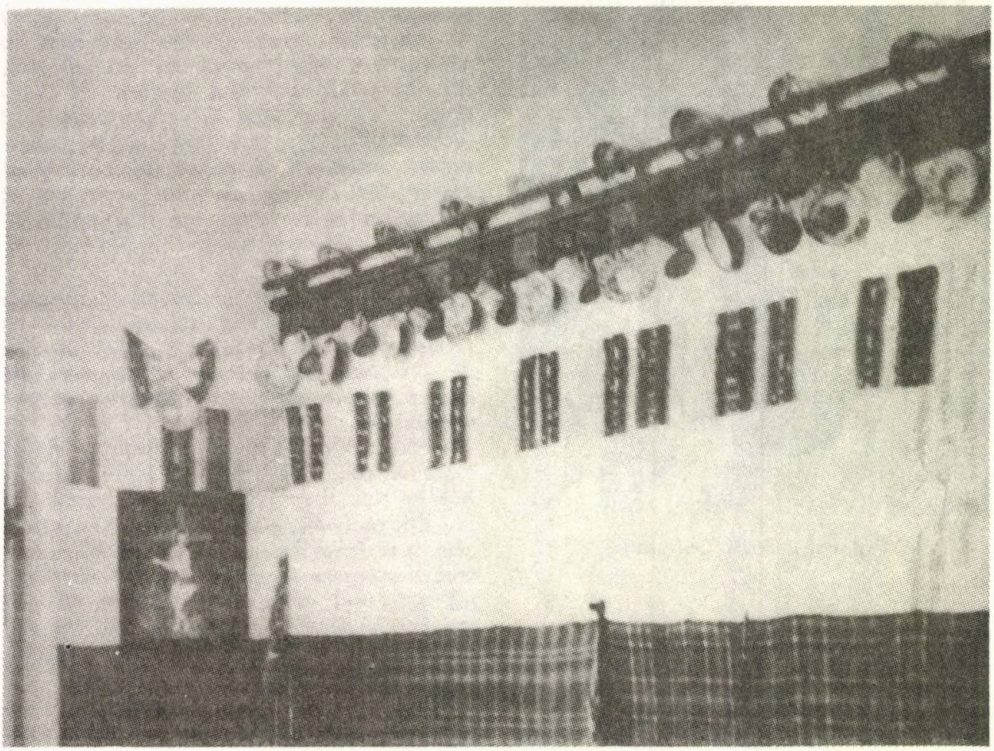

Curțișoara

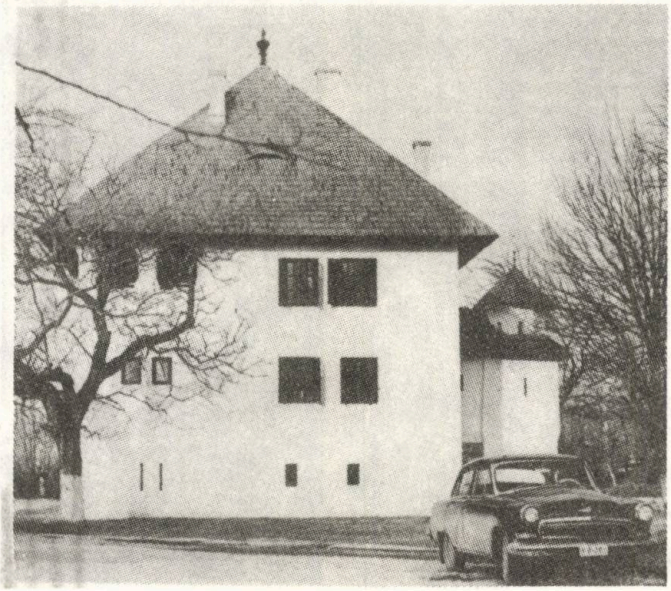

Familia complexelor etnografice constituite în aer liber crește : celor binecunoscute din București, Sibiu, Cluj, Sf. Gheorghe — muzee de sine stătătoare ori secții ale instituțiilor muzeale județene — li se adaugă acum „Muzeul arhitecturii gorjene".

Din Tg. Jiu la nord, spre legendarul defileu Bumbești-Livezeni (DN 66), după 10 kilometri, un indicator ușor de trecut cu vederea dacă nu ești atent, te îndeamnă la Curțișoara (doi kilometri în dreapta), localitate cunoscută mai cu seamă datorită culei de aici, una dintre cele mai mari și mai frumoase construcții de acest fel din Oltenia. Înălțat în prima jumătate a secolului al XVIII de Radu Pișteseu, edificiul suferă cîteva renovări care, din fericire, nu-i modifică stilul, așa încît declararea lui monument și amenajarea ca muzeu este pe deplin justificată. În mare, sînt de urmărit aici secții de crestături în lemn, ceramică și cusături, țesături, port popular, toate din Gorj, piese dintre cele mai reprezentative, de mare finețe și rafinament.

Începînd cu 1969, în jurul culei a pornit înjghebarea unei colecții de piese arhitecturale gorjene, încă în curs de completare, dar deja semnificativă pentru arta constructorului-țăran ; fiindcă aici nu mai este vorba de cule, ci de gospodării țărănești. Sînt case de pomicultor din Dobrița, de oier din Baia de Fier, piv-

niță de deal (vie), case din Țicleni, Gălășoaia și altele, măiestre exemplare de edificii tradiționale, în întregime din lemn, la care deopotrivă sînt de admirat proporțiile, echilibrul, gustul pentru frumos.

Încă de pe acum, complexul muzeal al arhitecturii vechi gorjene se anunță ca una dintre cele mai valoroase instituții de acest fel din țară.

P. MIHAI

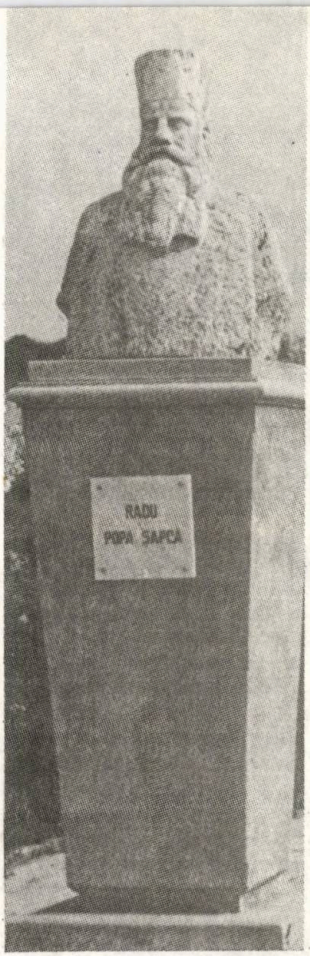

CELEIU

O comună nu tocmai întinsă, un fel de prelungire a oraşului Corabia, în lungul drumului spre Bechet. Dunărea este aproape, apele gîrlelor care-o mărginesc vin pînă în hotarul gospodăriilor, pînă la poala înălţimii de vreo 30 de metri de pe care încă n-au pierit urmele unor ziduri înţelinate...

Cu 2000 de ani în urmă era vatra dacică *Sucidava*, numită la fel — sau Malvensis ex Dacia — şi de romanii care o cuceresc şi, după regulile vremii, construiesc şi un castru. Din aşezarea romană a rămas doar o fîntînă, acum în curtea şcolii. În sec. IV, Constantin cel Mare înalţă pe acelaşi loc cetate menită să apere podul, tot de el ridicat peste Dunăre, de aici la Oescus — fundaţia piciorului de pod de pe malul românesc al fluviului se păstrează. După ce hunii lui Attila distrug fortificaţiile (447—448), Justinian le reface în primii ani al secolului VI, adăugînd o bazilică creştină; dar nici acestea nu au o soartă mai bună, ele căzînd pradă avarilor şi slavilor cîteva decenii mai tîrziu. Abia după zece veacuri, pe ruinele seculare se înalţă o redută, şi ea dispărută astăzi, în vremea acţiunilor militare ale lui Mihai Viteazul împotriva turcilor.

Din epoca lui Justinian datează însă un vestigiu cu totul original, pare-se unic în ansamblurile arhitecturale de acest fel din lume: *fîntîna secretă*. De la nivelul platoului, se coboară pe treptele de piatră ale unui coridor la circa 4—5 metri sub pămînt, unde izvoare puternice întreţin încă fîntîna folosită de bizantini în urmă cu 1450 de ani. Remarcabile sînt bolta de cărămizi a scării, sistemul de evacuare a plusului de apă şi cel de aerisire, cu ieşire la suprafaţă. Descoperită întîmplător în 1958, accesibilă vizitatorilor trei ani mai tîrziu, fîntîna este folosită acum nu mai puţin interesant.

Există în comună şi prin împrejurimi obiceiul, din vremuri de demult, ca într-una din cele trei zile cît ţine nunta, mireasa să ducă la casa socrilor, apă. De la aflarea fîntînii antice, aceasta a devenit sursa apei cerută de tradiţii. Ocazie cu care în faţa intrării în subteran se încinge o horă mare, cu toţi nuntaşii, veselie întreţinută, cum se cuvine, de plosca ce nu se goleşte niciodată, cum nu seacă izvoarele din adîncuri...

M-a condus şi m-a îndemnat să gust excelenta apă, ghidul cetăţii — Florea Şapcă, descendent, în a patra generaţie, al vestitului Popa Şapcă.

— Vedeţi dumneavoastră, pe toată uliţa asta trăiesc oameni din neamul Şapcă...

Drept e, pe aproape toate casele stă scris — cum este obiceiul locului — numele Şapcă. Fiindcă aici, chiar vizavi de intrarea la cetate, se află casa în care a trăit Radu Şapcă, preot, membru al guvernului provizoriu ales de Adunarea populară de la Islaz, în 9—21 iunie 1848.

— Pe vremea aceea — spunea strănepotul din cele aflate de la bătrîni — nu existau pe meleagurile noastre decît bordeie şi clăcaşi. Nici bordeie n-aveau toţi oamenii, de aia şi versurile:

„Să trăiască Popa Şapcă
C-a scăpat lumea de clacă
Popa Şapcă din Celei
Cu Goleştii cîte trei
Că ne-a dat cîte-un bordei".

— Aşa este, şi să ştiţi, casa asta a lui Popa Şapcă e printre cele mai vechi din sat, nu mai sînt decît vreo cinci-şase. Numai bordeie erau în Celei, acum o sută şi ceva de ani...

Străvechea aşezare a dacilor şi romanilor se învecinează cu un frumos monument închinat revoluţionarului paşoptist; şi miresele duc socrilor apă din izvoarele antice; şi Florea Şapcă povesteşte oaspeţilor toate acestea — bătătură trainică în urzeala istoriei acestei comune dunărene ce firesc ar fi să se cheme Sucidava-Celeiu.

M. I. P.

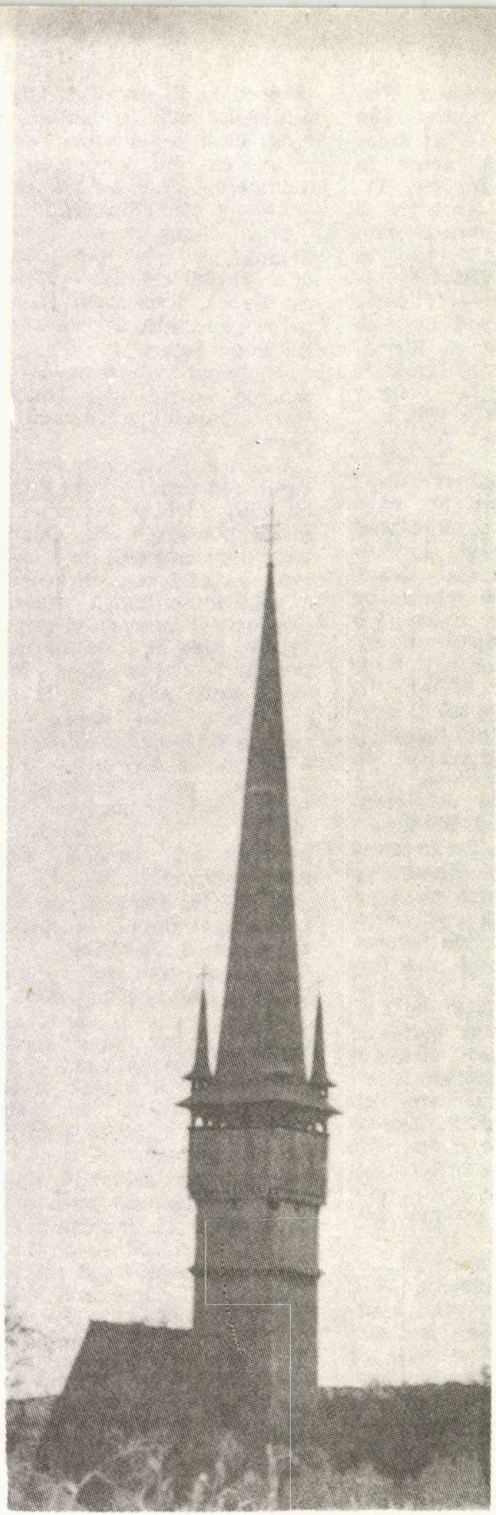

Săgeata îndrăzneață a Surdeștilor

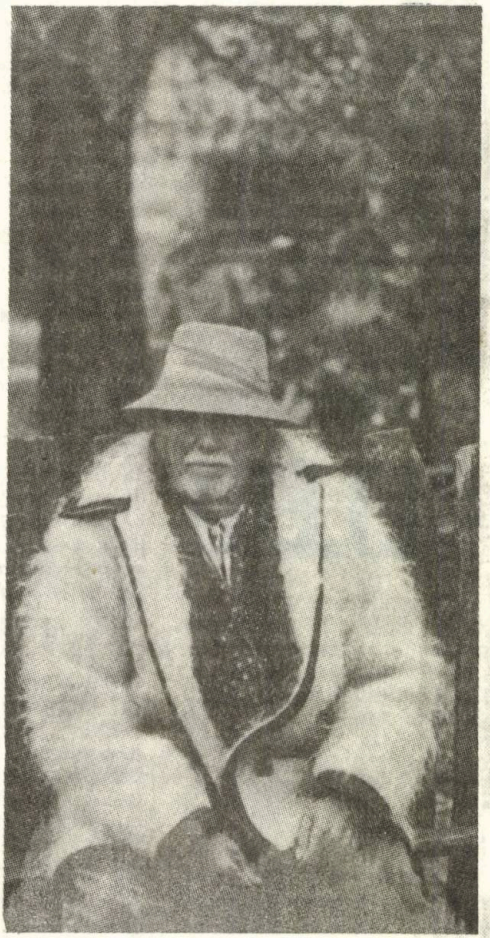

În Hărniceștii Maramureșului a mai trecut un an...

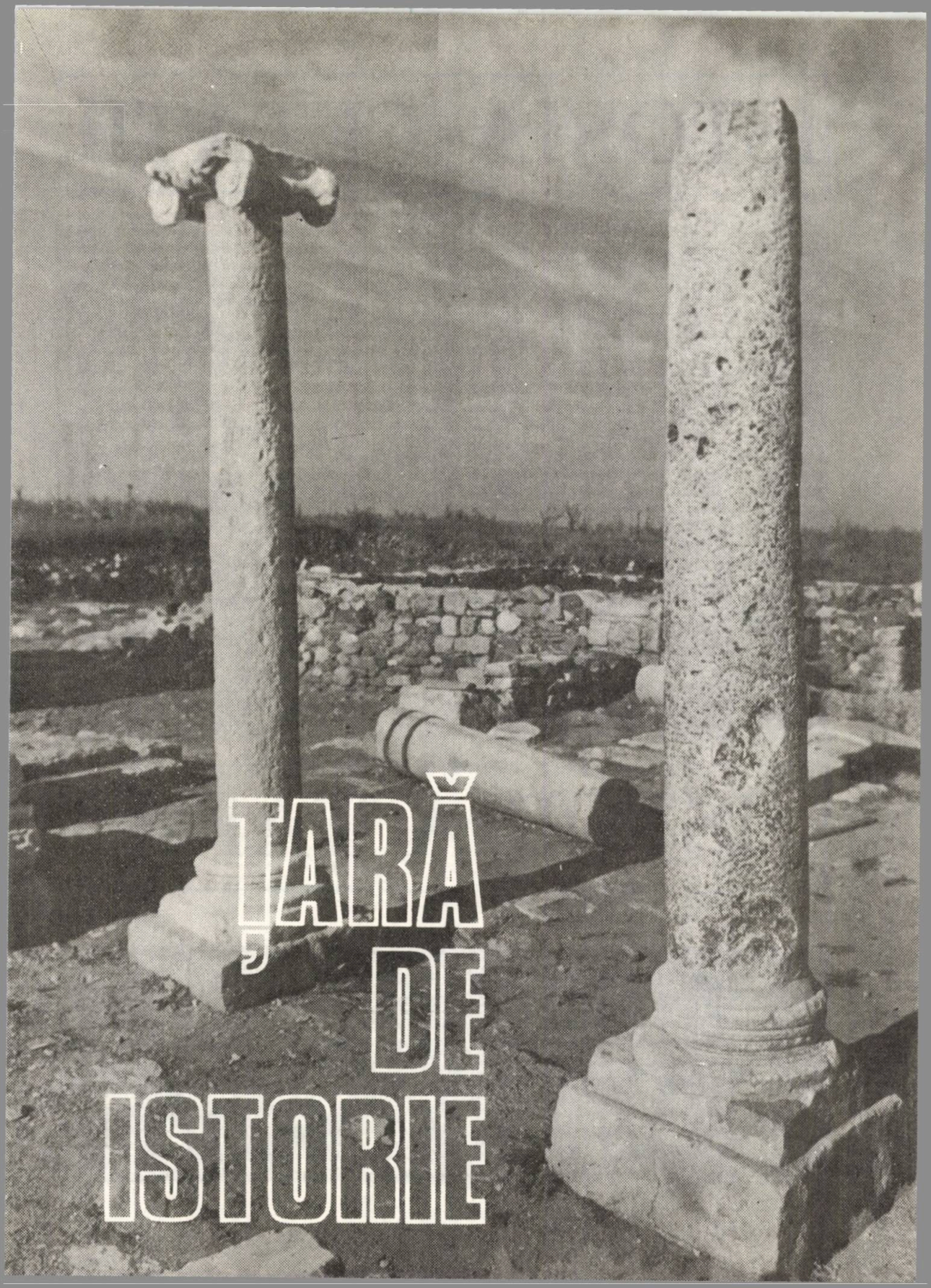
ȚARĂ
DE
ISTORIE

ISTORIA CETĂȚII,

ISTORIA ȚĂRII

C. PĂTRAȘCU

În clipa cînd apar aceste rînduri, cetatea Făgărașului mai este încă un imens șantier. Schelele mai încing ziduri ale curții interioare, încăperile își recapătă strălucirea pe care au avut-o cu secole în urmă, se restaurează hrube boltite și turnuri de apărare, se aștern lespezi și mozaicuri, se cioplesc ancadramente în piatră, se montează uși masive din lemn...

Cînd va fi totul gata? Ce va fi aici? Cînd vom putea vizita faimosul monument, martor al atîtor evenimente de seamă din istoria poporului român? Ne răspunde tov. Constantin Popescu, directorul muzeului care a început să se înfiripe între zidurile puternicei cetăți.

Lucrările de restaurare la cetatea Făgăraşului continuă în ritm susţinut şi după promisiunile tov. director Vasile Drăguţ, ele vor fi terminate la castelul propriu-zis, încă din această iarnă. Colectivul de specialişti ai Direcţiei Monumentelor Istorice urmăreşte, aducerea cetăţii la stadiul arhitectural pe care l-a avut la sfîrşitul sec. al XVII-lea, cînd viaţa plenară a curţii făgărăşene notează momente de mare însemnătate pentru istoria monumentului şi pentru înfăţişarea lui arhitecturală.

Paralel cu munca de restaurare, strîngem obiectele care vor forma zestrea viitorului muzeu. El a şi început să funcţioneze într-o latură renovată a castelului unde am încercat să punctăm momentele principale ale istoriei acestor locuri, începînd cu urme de viaţă din epocile dacică şi romană, din evul mediu timpuriu, continuînd apoi cu elemente care atestă existenţa primelor fortificaţii din zona făgărăşană — cetatea propriu-zisă — şi evoluţia istorică şi politică a Ţării Făgăraşului pînă în vremea noastră. Într-o etapă următoare aici îşi vor găsi locul şi exponate privind cultura şi arta populară din zonă iar cînd restaurarea va fi terminată, vom încerca să împletim expunerea cu obiecte de artă feudală — în marea lor majoritate piese de mobilier, orfevrerie etc. care se înscriu într-un fel sau respectă arhitectonica şi ambianţa de epocă a monumentului. În expoziţia finală vor fi oglindite şi aspecte care privesc viaţa actuală a ţinutului şi a oraşului Făgăraş.

— Care sînt achiziţiile, cele mai importante făcute pînă acum ?

În primul rînd, ne-au fost la îndemînă obiecte de artă populară şi etnografie din satele zonei. Să nu uităm că Ţara Făgăraşului este un bazin etnografic şi folcloric de mare tradiţie, de mare importanţă şi de larg răsunet în folcloristica noastră naţională, începînd cu creaţiile în lemn şi terminînd cu faimoasa pictură pe sticlă, reprezentată de centrele de la Cîrţişoara şi Arpaş. N-am omis, de asemenea piesele decorative, de artă românească şi universală. Cetatea Făgăraşului a fost locul unde şi-au dat întîlnire curente de artă orientală şi apuseană — nu numai europeană şi nu numai românească — şi pentru acest lucru am investigat numeroşi colecţionari particulari, în special deţinători de mobilier, reuşind să găsim cîteva garnituri de epocă — baroc, rococo, — îndeajuns de interesante, pe care le vom completa cu piese din stilurile renaştere şi gotic.

— Cînd vor fi terminate lucrările la zidul de incintă şi ce destinaţie vor avea încăperile pe care le adăpostesc ?

Restul amenajărilor la zidurile de incintă vor fi terminate în viitorii doi ani. Ele dispun de spaţii foarte numeroase şi foarte interesant boltite, care oferă loc suficient pentru amenajări turistice şi comerciale. În planul de restaurare se urmăreşte darea în folosinţă a unui hotel cu 80 de locuri, în aripa de est a zidului de incintă, a unui restaurant, bar de zi, bar de noapte, două crame pe profil de bere şi de vin, săli care vor adăposti ateliere de producţie meşteşugărească, magazine de artizanat etc.

— Ce semnificaţie va avea muzeul din cetatea Făgăraşului în contextul valorificării moştenirii trecutului nostru ?

Avem o obligaţie foarte drastică să redăm pe măsura importanţei lor evenimentele istorice în care Ţara Făgăraşului este atît de bogată. Mă refer în primul rînd la aspecte dragi nouă, a celor care cercetăm istoria acestui pămînt. Epoca dacică ne pune la dispoziţie spectaculoase obiecte ceramice, arme, podoabe ; perioada stăpînirii romane debutează cu vestitele castre de la Feldioara, Cincşor, Hoghiz. De asemenea, epoca formării limbii şi a poporului român prezintă un interes deosebit pentru istoria acestui pămînt. Etapa imediat următoare, a acelui faimos conducător de oşti din Ţara Făgăraşului, Radu Negru sau Negru Vodă trebuie pusă în evidenţă cu atît mai mult cu cît avem drept mărturie ruinele cetăţii feudale de la Breaza. Apoi, perioada primilor voievozi ai Transilvaniei. Mă gîndesc la Ştefan Mailat, nobil român din Comana de Jos care a ajuns căpitan suprem şi voievod al Transilvaniei şi mai ales, la Mihai Viteazul, stăpînitor al cetăţii în drumul său spre Alba Iulia şi apoi spre Moldova. În sala Dietei au răsunat paşii gloriosului domnitor şi glasul său în sfaturile ţinute aici.

Şi celelalte perioade din viaţa cetăţii şi a Ţării Făgăraşului sînt legate strîns de istoria Transilvaniei şi de istoria ţării întregi. Ele au lăsat urme adînci în conştiinţa oamenilor de aici. Dacă am merge prin satele din jur i-am auzi adeseori rostind cuvinte calde la adresa trecutului acestor locuri. Şi nu numai ţăranul făgărăşan păstrează amintirea vie a vestigiilor şi se închină înaintea lor. Sînt convins că toţi cei ce iubesc istoria neamului nostru gîndesc şi vorbesc la fel.

CAPIDAVA

Ca moştenire, un tînăr a primit o cetate.

...După primul război mondial, Grigore Florescu, student şi apoi colaborator al profesorului Vasile Pârvan, cutreieră malurile Dunării, de la Porţile de Fier, în Deltă. O raniţă cu schimburi şi un geamantan cu cărţi îi erau bagajul. Pornea de cum se slobozeau sloiurile, pînă la asfinţitul toamnei. Căuta acel şirag de castre şi cetăţi ce sprijineau bătrînul Danubiu în vremea măreţiei şi căderii Daciei. Aşezări ce demonstrau cultura şi organizarea, felul de viaţă al unui popor ce abia se înfiripa, tenacitatea şi permanenţa lui, în pofida tuturor neamurilor ce s-au scurs — fluvii de foc şi săbii — din răsăritul spre centrul continentului.

Verile însemnau un lung asediu asupra a ceea ce părea nefiinţă ; timpul ceda sub palma înarmată cu un şpaclu — lamă de cuţit, ceva mai lată, înfiptă într-un mîner de lemn. Sute de ani erau învinşi în clipe de migală. Revenea prin locurile ce-i vorbeau de fiecare dată mai elocvent, mai cuprinzător. S-a oprit cu precădere la Drobeta — Turnu Severin, Turris (Turnu Măgurele), Axiopolis (Cernavodă).

1924. Străbătea ţinutul dobrogean al Dunării. Mlaştini şi grinduri, pămînt stîncos şi nu prea ospitalier. Lăsînd în urmă Seimenii, sat de pescari şi agricultori nevoiaşi, coboară cîţiva kilometri în josul apei. Un mic cătun, cu bordeie răsfirate, puţini copii, mai mulţi bătrîni. Şi o mare ridicătură de pămînt, în vîrf cu piatră tăiată-n cuburi. Astfel de lespezi erau aşezate ca praguri la uşi, cu ele împrejmuiseră locuinţele. De cînd se ştiu, localnicii cară piatră din movila aceea, care nu se mai sfîrşeşte. În nopţile limpezi, povestesc ei, se zăresc săgeţi de focuri şi caleşti de aur alergînd peste ea ; mai sus, la deal, şi chiar în grădini, primăvara dau de oase şi vase sfărîmate.

Cătunul se chema Calechioi, însemnînd în limba turcă „satul cetăţii". Măsurătorile topografice, anumite ştiri disparate indicau aici străvechea aşezare Capidava... Nume getic, preluat de romani, amintit nu o dată de istoricii antichităţii. Acesta să fie castrul ridicat de Traian în vremea cînd se pregătea să atace Dacia ? Aceasta e cetatea înfloritoare a bizantinilor ?

Pentru un timp, nu-l credea prea îndelungat, arheologul s-a statornicit, construindu-şi o căsuţă. An de an săpa mai adînc, mai atent. Cu cît se micşora movila, cu atît creşteau zidurile, se închega cetatea. Zeci, sute de tone de pămînt aruncate în Dunăre. Sătenii deveniseră lucrători pe un şantier arheologic. Au venit şi cîţiva aventurieri, dornici de comori. Săptămînile treceau anevoie ; de aur, nici pomeneală. În schimb, o cameră deveni repede neîncăpătoare pentru „cioburi".

Mai tîrziu, şi-a adus aici şi familia. Locuiau lîngă cetate. Soţia le pregătea mîncarea pe-o plită improvizată. Copilul se juca printre sarcofage, inscripţii, fragmente de coloane. Era tot plin de cenuşă. Creştea cu barbarii în vise, cu relicvele romanilor sub ochi, ascultînd tăcerea plină de vaiete şi îndemnuri la luptă, mîngîind gingaşe podoabe femeieşti ori numerotînd cu tuş bucăţi din amfore şi vase...

Aproape treizeci de veri a săpat Grigore Florescu în malul abrupt al acestui cot dunărean, de unde, în zilele cu mult soare, se vedea podul de la Cernavodă... S-a stins nu înainte de a scrie un raport amplu asupra cercetărilor întreprinse, oferind primele concluzii cronologice asupra secolelor cetăţii, ale cărei ziduri le-a scos, palmă cu palmă, de sub pămînt.

Ca moştenire, Radu Florescu a primit cea mai monumentală cetate antică din Dobrogea. Din tot ce-a observat în anii de ucenicie, din însemnările nepublicate ale părintelui, valorificînd ceea ce ştia despre cetate, el a închegat o „călăuză" pentru vizitatorii dornici s-o cunoască. Pe prima filă a scurtei monografii notează : **Amintirii tatălui meu, cel ce-a început cercetarea Capidavei".** Finalul pre-

zentării înseamnă, de fapt, o promisiune: „Mai sînt încă multe probleme care-şi aşteaptă dezlegarea".

Botezul

Iulie, 1971. Lăsînd în urmă şoseaua ce leagă Constanţa de Hîrşova, hurducăim, mai mult de-o oră, pe un drum ce taie Topalu, comună mare, cooperativă milionară. Cîteva serpentine şi iată malul imens, împlîntat, cu ziduri cu tot, în calea Dunării. Pe lîngă patrulaterul de piatră, casele sînt biete cutii de chibrituri, decolorate şi scorojite.

Coborîm. 46 de elevi din Constanţa, Cernavodă şi Hîrşova, 3 arheologi, 2 profesori, un restaurator şi un ziarist. Soarele frige, pămîntu-i crăpat. Prima staţie pilot a muncii patriotice pe un şantier arheologic. Ne aşteaptă camere răcoroase, o baie în Dunăre şi un borş de peşte. Fiecare din cele patruzeci de familii şi-a trimis reprezentanţii să ne ureze bun venit, să-l vadă pe „domnu profesor", pe care-l ştiu de cînd era de-o şchioapă; îi spun aşa cinstindu-l pe bătrîn, ştiindu-i-l urmaş...

Nu poţi ocoli cetatea. În zorii secolului nostru, a fost deschisă o carieră de piatră chiar în talpa de stîncă a edificiului, atunci acoperit de pămînt şi buruieni. Parţial, două laturi s-au prăbuşit în Dunăre şi nimeni nu s-a întrebat cum de cad stînci atît de regulat tăiate.. Dar şi ce a rămas impresionează: dreptunghi de 105×127 m, mai mare ca un teren de foptbal, mărginit de ziduri şi turnuri cît casa, protejate acum cu un strat de ciment. Culcat de-a curmezişul pe zid, încă mai rămîne loc să treacă un altul pe lîngă tine. Masivitatea severă, operă a unor meşteri pricepuţi, conştienţi de ce-i aşteaptă pe locuitorii hotarelor imperiului. Au ridicat repede fortificaţia, îngropînd în mortar fragmente de statui, inscripţii, majoritatea aparţinînd unor monumente religioase sau funerare. La mijlocul secolului al V-lea e.n., creştinismul zidea tot ce veneraseră înaintaşii. Sacrificiu sau sacrilegiu, acţiunea aceasta n-a putut opri viitoarele prăbuşiri şi distrugeri...

Să nu anticipăm.

Urcat pe zid, ai impresia că te găseşti pe marginea unui pahar plin. Senzaţia de înălţime ţi-o dă numai privirea spre exterior. Altfel, pămîntul ţi se oferă pasului fără nici un efort. Două milenii au ridicat nivelul de călcare cu mulţi metri. Ce s-a săpat, n-a luat decît o pojghiţă. Numai interiorul unui turn se cască sub tine pînă la Traian.

A doua zi dimineaţă. Primul careu, primele noţiuni de cercetare. Ducem în cetate lopeţi, cazmale, spacluri, roabe şi cîteva mături de haine; un arsenal întreg. Plus un tranzistor. „Melodia preferată" ne prinde în maiouri şi pantaloni scurţi. Peste două ore nu mai poţi suporta nici şortul de baie.

Aşa cum stăm aplecaţi, tăind pămîntul cu mişcări scurte şi încete, ne imaginăm căutători de comori în cele mai aride locuri. Fiecare centimetru cub de pămînt trebuie cîntărit din ochi, iar dacă ţi se pare ceva suspect îl iei în plamă. Radu Florescu trece pe lîngă noi şi dă îndrumări. Îi priveşti înciudat statura dreaptă şi-ţi simţi coloana vertebrală gata, gata să pocnească. El vorbeşte într-una, despre stratul feudal, despre oasele lustruite în formă de ace; cum să ţinem spaclu, să folosim măturica... Dai de un ciob. Îl simţi sub săpăligă, îl vezi dar n-ai voie să sapi pe lîngă el. **„Prima unealtă a arheologului este răbdarea"**, zice el. Trebuie degajat întregul perimetru ce ţi-a fost dat: un metru pătrat; imens, pentru că el se transformă în centimetri şi grame. Un simplu ciob sau vasul întreg? Poate plin cu galbeni. Imaginaţia fierbe. Nici nu-i de mirare, sub atîta arşiţă. Şi Dunărea-i aproape şi pînă la ora mesei mai e destul... Praf în gură, praf năclăit pe piele şi-n păr. Întregi straturi de cenuşă. Ochii înţeapă, palmele prind băşici albe la încheietura degetelor. Cărămizi sfărîmicioase Pietre mai mici, mai mari. Crezi că sînt căzute din cer; luînd strat cu strat, pe lîngă ele, observi că stau unele peste altele. Încet, încet te înconjoară un fel de zid, meschin de mic, fără o formă bine definită. Bordei. Nu-mi pot da seama cum se trăia în el. Cu cei 185 cm cît măsor mi-ar fi ieşit picioarele jumătate afară Şi, într-un colţ, sau chiar în mijlocul încăperii, vatră de lut ars, tare ca piatra. Aici făceau focul. Cîţi inşi încăpeau în jurul lui?

Ce să-l întrebi mai întîi pe Radu? Toţi îi arată ba un disc, ceva mai mare ca o monedă, găurit în mijloc (fusaiolă=prisnel de fus), ba o bucată de sticlă colorată sau o vertebră de peşte, o coastă de oaie, ba un pumn de grîu carbonizat. Ne-am învăţat să-l chemăm pentru orice; şiretlic repede încropit, cu care prilej ne dezdoim mijlocul anchilozat. Aşteptăm să povestească... Fiecare strînge, grămăjoară lîngă

el, tot ce-i dă pămîntul. Nefiresc de multă ceramică : pastă poroasă, alta roșiatică, alte bucăți cu striuri, toarte, buze răsfrînte de oale și străchini. Toate, nefiresc de sparte. Parcă întreaga veselă a unei familii a fost luată de pe polițe și călcată în picioare, pentru a podi încăperea.

Ora 14. Încetarea ! Nu, nu putem pleca spre apă. Întîi strînse și cărate uneltele. Apoi inventariat materialul. Creion și carnet. Degetele tremură, gura-i coclită, capul vîjîie. Botezul arheologiei se prelungește, și lui Radu i se face milă. Sigur că preferăm să ne scăldăm; după aceea, scriem nu o filă, ci un volum întreg...

Dumnezeiască apă, nici cînd nu te-am prețuit mai mult...

Mîncarea este bună, dar lingurile grele...

Nimeni nu visează...

Rigoarea exclude imaginația ?

Era încă lumină, Pielea ardea de atît soare cît înmagazinase și contactul cu boarea răcoroasă a apusului avu darul să mă trezească definitiv. Radu nu dormise. Îmi întinse o ruletă :

— Hai să măsurăm cetatea !

Țin capătul panglicii metalice și-l urmăresc îndepărtîndu-se la 50 metri. Însemnă locul, proptesc inelul de piatra caldă și aștept. Știam, din propria-i carte, dimensiunile zidurilor și mă miram de ce mai pierdem timpul. De cum mă apropiu, el se depărtează, astfel că nu-l pot întreba nimic. În lipsă de altceva, privesc zidul. Un zid obișnuit ; piatră pe piatră și atît. Așa-l credeam ieri, și astăzi, pînă acum. Același pe zeci de metri și totuși altul, din palmă în palmă... Între două atacuri, capidavenii ridicau zidurile năruite de furia barbarilor, dar mortarul nici nu se usca bine, pruncii n-ajungeau bărbați și alte furtuni se abăteau. Noi întărituri veneau să se adauge peste cele vechi... Diferă ca mărime lespezile, un bloc este tăiat regulat, altul numai cioplit ; linia de așezare a blocurilor nu-i totdeauna perfect orizontală — asiza se întrerupe, se frînge în unghi, lasă găuri între pietre, de încape pumnul. Observ că distanța dintre acestea îl interesează mai mult. La fel, cele șapte turnuri : de colț, mediane și turnul porții. Indiferent de formă (sfert de cerc, semicirculare sau dreptunghiulare) ele numai aparent sînt construite în aceeași tehnică, din același material. Ne-am oprit în fața porții de pe latura estică a cetății cea perpendiculară pe firul apei. Îl întreb :

— De ce atîtea măsurători ? Nu le-ai mai făcut o dată ?

— De zeci de ori, acum cîțiva ani...

— Crezi că s-au dilatat între timp ?

— Lasă glumele ; e altceva. Atunci aveam nevoie de simple dimensiuni — lungime, înălțime, grosime. De aici încolo încep interpretările, explicațiile. Nu-i totul să spui că zidul a fost refăcut, ci cînd, în ce împrejurări. Ordonanța asizelor, mărimea și calitatea pietrei, compoziția mortarului vorbesc despre distrugeri masive, refaceri în grabă. Rămîne de stabilit „Cînd ?", deoarece pe aici au trecut și hunii și goții, avarii, slavii, cumanii... Sau : ce-s găurile acelea ? E-o pană căzută, neglijență a meșterilor sau capetele canalelor de scurgere de pe străzile din incintă ? Dacă ele corespund în cetate unei porțiuni de stradă, putem creiona toponimia fortificației la o anumită epocă istorică. Sau : de ce poarta aceasta este flancată de un singur turn, cînd, de obicei, cetățile romane ale secolelor II—IV aveau două turnuri, simetrice ?

— De ce ai nevoie de atîtea... întrebări ?

— Răspunzînd la ele, sînt obligat să-mi imaginez cetatea așa cum au zămislit-o oamenii primului nostru mileniu. Pentru a fi înțeleasă de către contemporanii și urmașii noștri, trebuie cunoscută în măreția și frumusețea ei...

— Refăcută și reconstruită ?

— De ce nu ! Merită efortul !

— Vouă, arheologilor, vă este ușor să imaginați o situație sau alta : luați un fragment în mînă și gata vasul ; spuneți și din ce secol este și cărei culturi aparține, de cine a fost influențat olarul, ce populație l-a folosit.

— Un mic corectiv : mergem pe malul Dunării și vom găsi zeci de cioburi, spălate și chiar roase de apă ; nimeni nu se ocupă de ele, cu toate că provin din porțiunea prăbușită a cetății. Trebuie să știu exact din ce strat provine fragmentul ceramic, să-i găsesc „familia", să-i pot distinge ornamentația, să-l compar cu altele, găsite în același nivel de civilizație. Apoi, determin compoziția pastei, dacă-i tras la roată sau modelat în mîini, cît e de ars. Punîndu-l în legătură și cu alte o sumedenie de relicve găsite în apropiere, poți, în final, să creionezi profilul culturii materiale și spirituale al unei grupări de oameni. trib, gintă sau popor ! Obliga-

ţie care aici, la Capidava, mai ales, trebuie respectată cu sfinţenie. Sînt atît de multe nivele, fiecare cu mărturii dintre cele mai diverse, ca provenienţă şi utilizare, viaţa s-a permanentizat pe atît de multe secole, încît numai printr-o extrem de riguroasă observare se pot stabili etapele de dezvoltare şi cădere ale populaţiei. Săpăturile viitoare, lărgite pînă la deplina cercetare a cetăţii şi împrejurimilor, vor trebui să răspundă la o întrebare capitală : ce i-a determinat pe oamenii aceştia să se întoarcă mereu într-o cetate distrusă, pe un pămînt atît de crunt pîrjolit ?

...Cît de mult aş fi vrut să ştiu cum arăta Fabricia Saturnina... A murit în floarea vîrstei, la douăzeci de ani. De ce ? În ce împrejurări ? Inscripţia funerară nu-mi spune. Aminteşte numai că era soţia comandantului cetăţii. Acelaşi Q. Munatius Venustus, peste cîţiva ani, pune o nouă inscripţie la căpătîiul copilului său. De data asta se găsea în Egipt, unde comanda o altă garnizoană. Aş fi vrut să ştiu ce impresie a făcut femeii romane ţinuturile noastre, în ce relaţii se afla comandantul cu localnicii, de ce a fost mutat în Africa, cu cine semăna băiatul ?

Arheologul nu-mi răspunde, ci trage o concluzie sobră :

— Este unul dintre cele mai frapante exemple din viaţa hotarelor Imperiului Roman. Munatius Venustus, aparţinînd păturii cavalerilor, a fost constrîns de obligaţiile de serviciu să trăiască, împreună cu familia sa, departe de centrele mari, la hotare, în regiuni aspre şi probabil insalubre, care au provocat moartea soţiei şi copilului.

Închid ochii şi văd copilul tinerei romane chinuit de-o boală ascunsă, trupul înalt şi subţire, îmbrăcat într-o haină

vişinie, unduindu-se în bătaia crivăţului. Se îndreaptă, cu pruncul în braţe, spre bazilică...

— În arheologie, mă întrerupe, numai după ce ştii foarte multe ai voie să-ţi imaginezi. Iar cînd visul ţi-o ia înainte, ai grijă să-l întîmpini cu fapte. De multe ori, tocmai o asemenea scînteie, zborul imaginaţiei, îţi arată drumul demonstraţiei. Se întregesc una pe alta, dar imaginaţia rămîne subordonată rigorii ştiinţifice.

„Ce ziua clădea, noaptea se surpa"

Ultima zi a trecut repede: careu în care au fost evidenţiaţi cei mai buni brigadieri, majoritatea din Cernavodă, apoi o baie prelungită, plimbări cu barca, plajă; să ne fie dor de Dunăre un an întreg. Bagaje. Băieţii se bărbieresc, fetele calcă; se simte sfîrşitul de „tabără".

Noaptea căzuse de mult, dar fără folos, pentru că nu reuşea să alunge pe nimeni în casă. Tranzistorul cîntă acompaniat de zumzetul îndepărtat al ţînţarilor. Focul din mijlocul curţii începe să se spuzească. Nimeni nu-şi găseşte locul, se întretaie fraze neterminate. Tristeţea plecării ne întoarce unii către alţii. Cineva aruncă un braţ de lemne uscate şi flăcările încep să trosnească. În centru — rugul aprins, în jur — negrul apei, cetatea ca o umbră, casele adormite. Cineva începe o poezie aproape murmurînd. Nimeni nu întrerupe, nimeni nu ridică glasul. Toţi aşteptăm. Ne auzim vocile, emoţia, gîndurile. Bacovia, Prévert, Labiş, „Luceafărul", Esenin, „Manole". Profesorul devine liric; recită solemn din Horaţiu. Tăcem cînd se aduc vreascurile, buturugi de salcie, metri din rezerva de iarnă a paznicului cetăţii, scîndurile gardului dărîmat. Ciudat mai arde lemnul! Flăcările, ridicate pe mormanul de jar, ne luminează feţele. Vîlvătaiele fac să trăim senzaţia unui sacrificiu. Ce viu şi lacom e focul!

— Să mergem în cetate!

Urcăm prin turn. Linişte de oraş părăsit. Paşi înfundaţi în cenuşă; atenţi la bordeie, cuptoare de pîine — ieşite din mîinile noastre — pavajul de cărămizi al bazilicii luceşte în lumina lunii. Fiecare îşi caută locul, se aşază pe marginea şanţului şi tace. Sub noi, ţărîna străbunilor. N-avem linişte.

— Să mergem spre băile romane!

Acum păşim prin iarba înaltă, uscată. Se încîlcesc picioarele în vrejuri de scaieţi. Zonă nesăpată şi plină de mistere. Dacă am fi fost de zece ori mai mulţi şi dacă am fi stat trei luni, tot n-am fi putut să luăm primul strat al întregii cetăţi... Foşneşte iarba a secetă...

— Să facem aici un foc, va arde numai iarba!

Ne retragem pe ziduri. Cenuşă peste cenuşă, lacrimi peste lacrimi, pămîntul acesta prin foc a trecut...

În jurul anului 100, romanii s-au stabilit în preajma unei cetăţui getice. Pregăteau atacarea Daciei şi-şi întăreau poziţiile de pe malurile Danubiului. Au ridicat un castru, despre viaţa căruia vorbesc inscripţii, statui, monede. În jur a fost organizat un întreg teritoriu administrativ. s-au înfiinţat ateliere meşteşugăreşti, s-a deschis un tîrg. Circumscripţia teritorială ce depindea de Capidava se întindea mult, pînă la hotarul Histriei. Ordinea romană a însemnat apeducte, sate înfloritoare (Vicus Scenopesis, Vicus Ulmetum), ogoare semănate cu grîu şi mei, magistraţi aleşi din an în an şi din cinci în cinci ani, sau numiţi de către comandantul cetăţii. Se închinau lui Jupiter Tonans, zeul furtunii, zeul înarmat, venerat de cei legaţi de viaţa trupelor şi a taberelor. Dar niciodată n-a fost uitat Cavalerul Trac, în care localnicii înmănunchiaseră toate atributele pantheonului clasic: Apollo, Marte, Silvanus, Esculap, Dionisos şi chiar Jupiter.

Foc, vaiete, luptă! Goţii, iuţi ca lăcustele, pătrund peste tot, incendiază, ucid, urlă. La mijlocul secolului III, castrul se preface în scrum. Cu greu, barbarii sînt respinşi. În locul aşezării distruse, ţăranii-grăniceri (limitanei) încheagă o mare cetate, cu turnuri, ziduri groase şi înalte, iar arhitecţii ridică edificii, o bazilică, băi, aliniază străzile...

Se clatină poarta, cad turnuri. Năvălesc populaţiile germanice, şi-n urma lor lasă cenuşă... Un meşter, zidind din nou cetatea, aruncă în mortar monede. Poate aşa va fi mai trainică... S-a înşelat bătrînul meşter: chiar el a murit în al doilea atac!

S-a stins şi acest pîrjol. Oamenii au revenit din mlaştini, s-a reorganizat garnizoana, s-au stabilit contacte mai strînse cu cetăţile şi aşezările din împrejurimi şi chiar mai depărtate.

— Vin hunii! Vestea îngheaţă inimile şi taie respiraţia. Ce facem? Apărăm cetatea sau o predăm?

— Ai fi fost de mult sclav, de s-ar fi predat părinţii noştri! Liberi ne-am născut, liberi vom muri!

Au pierit mulţi. Ceilalţi s-au întors din mlaştinile fluviului să-şi îngroape morţii, să culeagă grîul, să lupte din nou. Refac fortificaţia, dar numai pe un sfert din vechea cetate. În spaţiul rămas s-au aşezat civilii.

— Să plecăm de aici, locul e blestemat, spun unii. Sîntem în calea tuturor barbarilor!

— Blestemate sînt vremurile şi ele vor trece, cum apa lasă pietrele, li se răspunde. Unde să pleci? De-ar fi cum spui, ar însemna să vieţuim ca păsările. Mai urgisiţi ca noi sînt fraţii din miază-noapte şi tot nu au plecat. Se retrag în munţi şi coboară de cum se răceşte cenuşa satelor. Fugind, să devenim şi noi barbari? Niciodată!

— Sîntem din ce în ce mai puţini şi nu vom rezista.

— Femeile vor naşte alţi bărbaţi. Pămîntul dă roade, el nu ne izgoneşte!

Peste o sută de ani, capidavenii i-au înfruntat pe slavi şi pe avari. Copleşiţi de numărul lor, s-au înfundat în grindurile bălţilor, de unde priveau scrîşnind cum se năruie fortificaţia. Vînau şi pescuiau. Aşteptau. Slavii nu au gînd de plecare; pradă împrejurimile, dar ridică bordeie, ară pămîntul. Atunci au ieşit din smîrcuri. Primii au căzut răpuşi de săgeţi. Plăteau cu viaţa cutezanţa de a trăi... Încet, încet s-au înţeles, împrumutîndu-şi unelte şi arme şi cuvinte.

Era prea multă pace. Trecură şi bulgarii. Alte morminte. Zideau în acest pămînt tot ce aveau mai scump şi nimeni nu se întreba de unde adunau forţa să aşeze iar piatră pe piatră, pînă la mijloc, pînă la umeri, pînă la turnuri. Ei sacrificau părinţi, neveste şi copii, s-au zidit pe ei înşişi în această cetate pentru a dăinui şi înfrunta secolele.

Către sfîrşitul celui de-al nouălea veac, formară o nouă garnizoană de grăniceri-ţărani, ce trebuia să păzească vadul Dunării. Patru nivele de locuire îi atestă pe aceşti oameni liberi în cetate şi împrejurimile ei. Case mici şi şubrede, cu puţine obiecte ceramice, lîngă ele avînd aceleaşi străvechi cuptoare de pîine. Toate arse din nou, în prima jumătate a secolului X. Al şaselea incendiu distrugător! Nu s-au împrăştiat nici de data aceasta. Străinii ce-şi revendicau ţări şi teritorii — Bizanţul, bulgarii ţarului Simeon, cneazul de Kiev, Sviatoslav — se războiau mereu pe acest crîmpei de ţară, ce nu era a lor. În 968, locuinţele — torţe aprinse nu mai lăsau nici o nădejde locuitorilor Capidavei. S-au găsit din nou bătrîni, unii veniţi chiar de la poalele Carpaţilor:

— Toţi sînt vremelnici, fiilor! Să ne păstrăm bucata de pămînt, la fel cu toţi ceilalţi de peste fluviu. Numai stînd aici împlîntaţi le vom putea întinde o dată mîinile. Vor mai veni şi alţi stăpînitori, dar s-or termina!

...Clădeau să aibă pecenegii ce dărîma!

...Semănau grîu să aibă uzii ce arde!

...Creşteau copii să-i înfrunte şi pe cumani!

Fiecare în parte a pîrjolit această răscruce şi fiecare a găsit împotrivire. Ultimul atac n-a mai lăsat nici case, nici grîu şi nici copii. Se încheia mileniul continuităţii, atît de mult contestate, şi o dată cu el destinul Capidavei — castru, cetate, fortăreaţă, refugiu, teritoriu...

...Focul mai pîlpîie. Aşteptăm tăcuţi să se stingă al 11-lea „incendiu", singurul paşnic şi în acelaşi timp evocator...

*

Satul din vecinătatea cetăţii numără azi puţine familii. Oamenii se îndreaptă spre comuna Topalu din apropiere. Aşezarea se stinge treptat... Un fir istoric, menţinut cu atîtea jertfe, de-a lungul a două mii de ani, este reînnodat de arheologi cu ajutorul tinerilor constituiţi în tabără de muncă patriotică, deveniţi astfel beneficiarii şi paznicii acestui monument, în folosul lor şi al tuturor celor ce vor şi trebuie să-l cunoască. Tocmai datorită valorii şi însemnătăţii cetăţii, Capidava va renaşte, oferind o nouă pagină de istorie milenară, tinerii făcîndu-şi educaţie patriotică la izvoarele culturii materiale şi spirituale ale înaintaşilor. Experimentată şi anii trecuţi, tabăra aceasta se înscrie acum ca o deplină reuşită în activitatea Comitetului judeţean Constanţa al Uniunii Tineretului Comunist, devenind un model demn de urmat. Pentru anii următori, uteciştii s-au angajat să lucreze, în paralel şi la drumul de acces spre Capidava. Valorificarea acestui impunător vestigiu al timpurilor trecute este opera tinerilor brigadieri, integrînd cetatea în marile circuite turistice ale României socialiste.

VALENTIN HOSSU-LONGIN

INVITAȚIE

Palatul Cnejilor

O dată pe noapte, umbra de lună a unei stînci înalte de pe vîrful Ceahlăului mătură ruinele Palatului Cnejilor din valea pîriului Schit. Căutătorii de comori de acum o sută și mai bine de ani știau că vine umbra și aprindeau degrabă lumînări în pumn dacă nu apucau să fugă din calea ei în afara zidurilor. Umbra este a Turnului lui Budu, *strigoiului cel trăznit de întîia rază a răsăritului, pe cînd zbura pe deasupra muntelui.*

În hronicele vechi se găsește într-adevăr numele unui boier Budu printre curtenii lui Alexandru cel Bun (1400—1432). Legenda locului spune că boierul era chipeș, viteaz și iubit de o domniță Ana, așa cum rar se mai întîlnește iubire pe lume. O luptă cu tătarii la granițe curmă viața lui Budu și nefericita domniță ceru vrăjitoarelor să i-l aducă cu orice preț înapoi. Vrăjitoarele cele puternice l-au întors pe Budu de pe cealaltă lume, dar numai ca strigoi... Patru secole mai tîrziu, Eminescu, inspirat de această legendă a dragostei de peste tărîmuri, va scrie poemul „Strigoii" în cîteva variante. Tot atunci, Al. Dumas-tatăl va scrie nuvela „Strigoiul Carpaților", o variațiune pe aceeași temă, plasînd acțiunea în Palatul Cnejilor ce se construise între timp la poalele munte-lui Ceahlău.

Devenirea

Biserica ce se află azi în mijlocul ruinelor a fost ctitorită de hatmanul Gheorghe la 1639, pe locul unei sihăstrii dintr-o scobitură de frasin. Mai știm că ginerele hatmanului, Alexandru Ruset, a ridicat zid tare împrejurul ei, cu bastioane la colțuri, transformînd-o în cea de a treia fortăreață puternică a Moldovei, după cetățile Sucevei și Neamțului. (Destul de puternică dacă au trebuit două oștiri ca să gonească joimirii lăsați de craiul Sobieski ca garnizoană acolo. Cînd se stricau vremurile la Iași, boierii trimeteau degrabă rădvanele cu femei, copii și odoare la adăpostul cetății Hangului — cum se numea pe atunci).

Numele de azi i se trage de la frații Cantacuzini, întorși din Rusia cu titlul de cneaz, după ce petrecuseră mulți ani la curtea împărătesei Ecaterina. Nu s-a aflat cum au pus ei mîna pe Hangu, dar le-a mers vestea de hapsîni în ale furăciunii de moșii în dauna vecinilor călugări și răzeși. Apoi generația Cantacuzinilor strîngători s-a stins, și a venit generația risipitorilor cheltuind re-

pede toată agoniseala celorlalți. În acești ani de mărire, lux și fast, s-au perindat pe la Palat vestiți oameni ai epocii — de la poetul Vasile Alecsandri la scriitorul german Wilhelm von Kotzebue și la capii revoluției moldovene din 1848. Dar moșiile se duseseră, datoriile creșteau, oamenii Hangului — care apăraseră altă dată zidurile cetății — se înstrăinaseră de ultimii trei frați Cantacuzini, și-și vedeau de necazurile lor.

Ruina și uitarea

1852.

Vestea buimăcește pe cei trei frați Cantacuzino, deși ar fi trebuit să-i găsească pregătiți: Palatul Cnejilor fusese scos la mezat în folosul creditorilor.

O anume Smaranda Sturza oferă cel mai mare preț — vreo 142.000 de galbeni — și-și adjudecă fortăreața cu palatul ei. Apoi se duce degrabă pe valea Bistriței în sus, ocolește Ceahlăul și intră pe valea pîrîului Schit, să-și ia în primire Palatul. Porțile cele mari și cele mici erau încuiate. Nu i-a răspuns nimeni multă vreme. Nu știm și ce i-a zis boieroaicei, dar nici piciorul nici ochiul ei n-au intrat acolo, așa că rădvanul s-a întors la Iași.

Frații Cantacuzini se fortificaseră într-adevăr în spatele zidurilor, într-un gest de disperare în fața scăpătării depline și evacuării din palatul strămoșesc. Domnitorul, mîniat de împotrivire, trimite un corp de oaste înarmat ca de asediu, care ajunge degrabă să împresoare patratul de zid al Palatului. Cantacuzinii ceruseră zadarnic hanganilor să vie să-i apere — sătenii clătinaseră din cap a neputință, nu aveau ce apăra de-al lor, nici luxul, nici trufia, nici nesocotința celor trei frați. La creneluri se aflau doar frații și mîna de slujitori care nu fugiseră încă prin tuneluri în afara încercuirii. (Palatul avea nenumărate ascunzișuri, pînă și un etaj ascuns între alte două, cu scări și uși secrete, labirinturi, firide, trape, pivnițe și tuneluri ce răspundeau pe sub ziduri înspre pădudure). După eșecul parlamentărilor, începe asediul cu focuri de armă și tunuri, la care fortăreața răspunde din plin. Unul după altul, asalturile oastei sînt respinse, fortăreața fusese prea bine construită ca să nu fie apărată chiar de un mănunchi mic de oameni. Trei zile și trei nopții alergară frații Cantacuzini de la un crenel la altul să sloboade puștile. Tunurile de asalt incendiaseră palatul și bastioanele, se bombarda continuu, și nu era nevoie de un înțelept să știi de partea cui va fi victoria. Rănit și epuizat de luptă, cu hainele fumegînd pe el, unul din frați se retrage în adîncurile de răcoare ale Palatului, de unde abia se mai auzeau exploziile, și se sinucide. Deznădăjduiți, cu palatul cuprins în întregime de flăcări, ceilalți doi se predau, împreună cu ce servitorime mai rămăsese în viață.

Focul a bîntuit multe zile după ce frații au fost tîrîți în lanțuri la Iași. Smaranda Sturza n-a vrut să mai calce prin locurile acelea de sub umbra Turnului lui Budu. Cîțiva nebuni au început să răsco lească cenușa caldă care n-avea ce comori să mai ascundă. Apoi au căzut ploile și a încolțit iarba. S-a mai prăbușit cîte un colț de zid la vînturile tari de iarnă, și s-au prins cu rădăcinile copaci pirpirii pe coame ce stau si acum roșii de focul cel mare. Biserica a scăpat.

Fîntîna cu apa trecutului

Între zidurile părăsite de grija oamenilor, pe unde s-au surpat bolțile pivnițelor și paznicul bisericii binevoiește să-ți arate firida de ascunziș a străjii din beciul comorilor, se mai păstrează o fîntînă cu apa ferită de umbra pustie a Turnului lui Budu.

Se zice că omul care bea întîi o gură din apa trecutului vede pe urmă mai clar întîmplările cele vechi de la Palat — pîrjolul ultimelor zile, luxul princiar, jăimirii lui Sobieski, duducele speriate de la Iași, eroii povestirii lui Al. Dumas-tatăl sau întîmplări și mai depărtate de noi.

Și dacă vedeniile au fost prea vii, prea puternice, cel care iese din Palat poate merge spre liniște pe malul lacului Bicaz, la stînga, sau la mînăstirea Durău, la dreapta, vegheat și ocrotit cu prietenie de muntele-rege al Moldovei, Ceahlăul.

N. PĂDURARU

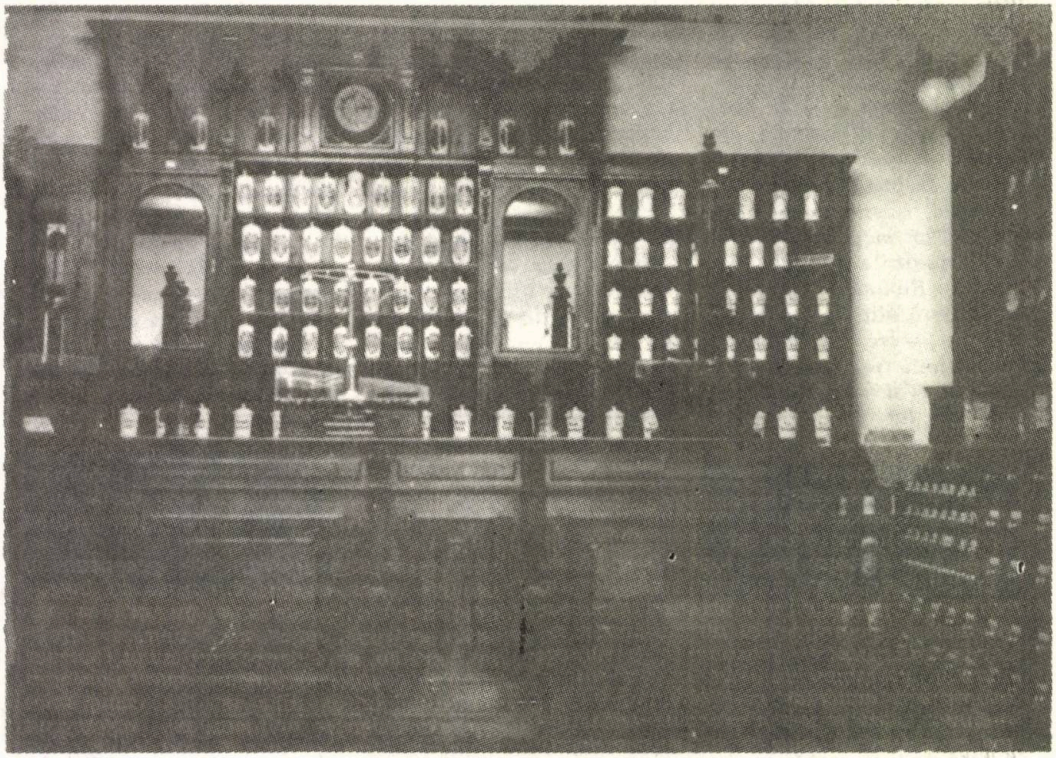

«LA URSUL NEGRU»
un muzeu al farmaciei

Într-o clădire — monument istoric din secolul al XVI-lea situată în Piața 6 Martie, din Sibiu, acolo unde a funcționat timp de trei secole și jumătate farmacia „La Ursul Negru" s-a deschis expoziția muzeală de istoria farmaciei. Faptul nu este întîmplător, deoarece Sibiul are o veche tradiție în acest domeniu. Farmacia orășenească, înființată aici în anul 1494 este, fără îndoială cea mai veche din țară, dovada fiind dată de chitanța păstrată pînă astăzi, prin care farmacistul Johannes primea din partea municipalității leafa pe acel an.

„Nucleul" expoziției, reprezentînd contribuții cu piese muzeistice și ale altor farmacii din țară, reprezintă peste 3200 de obiecte, precum și un sector de homeopatie cu 2900 de flacoane. Expoziția ocupă primul loc în țară, nu numai datorită numărului exponatelor, ci, mai ales grație diversității lor, lucru ce ridică la mare valoare noua instituție muzeală.

Alcătuită pe principiul unei farmacii clasice, muzeul cuprinde patru încăperi — *oficina* sau spațiul de relații cu publicul ; *varia*, unde se găsesc ustensilele farmaceutice și tehnico-medicale ; *labora-*

torium-ul cu piesele sale caracteristice utilizate pe parcursul secolelor XVII-XIX ; *sala de documentare*, în care se află și secția de homeopatie.

Dar, să-l lăsăm mai bine pe muzeograful LIVIUS FRĂȚILĂ unul din inițiatorii expoziției să ne fie călăuză prin acest labirint farmaceutic :

Voi scoate în evidență ceea ce este mai caracteristic și mai frumos, mai ingenios și mai eficace într-o perioadă de timp cînd farmaciștii, atunci ca și astăzi, au căutat să fie cît mai utili într-o profesiune adînc umană.

În prima cameră se găsesc numeroase flacoane de sticlă — cele mai vechi și frumoase aparținînd secolului al XVII-lea, cu signatură pictată. Colecția mai cuprinde vase din ceramică de Batiz (sec. al XVIII-lea), celebră în fostul imperiu austro-ungar, flacoane și borcane din cristal șlefuit, cu signatura în stil empire, un stand foarte frumos de borcane din sticlă mată sau lăptoasă cu ghirlande de flori în stil baroc, de provenienţă vieneză (sec. al XVIII-lea), un grup de șapte vase manufacturate la o meșteșugărie de porțelan din Avrig.

Cele mai importante sînt însă vasele din lemn cu signatură mediană, în stil empire, aparținînd secolului al XVIII-lea : în primul rînd pentru că au pictate pe signatură acele semne alchimice, „caracterum chimicorum" (116 au fost determinate de noi) ; în al doilea rînd, deoarece 250 din aceste flacoane mai păstrează medicamentele utilizate atunci.

De o deosebită frumusețe sînt stativele confecționate din lemn de cireș ; balanțele respective (secolele XVIII-XIX), precum și greutățile în formă de cupă utilizate în vremea respectivă. Pe aceeași masă pot fi văzute cîteva mojare de o rară frumusețe, lucrate în secolul al XVII-lea. Toate sînt datate — cel mai vechi avînd gravat anul 1639, iar cel mai frumos, 1699.

Varia *adăpostește în două vitrine ustensile tehnico-medicale și farmaceutice. În prima dintre acestea pot fi văzute casete pentru umplut și închis buline, o balanță cu talere din os, flacoane din sticlă, din care unul mai conține moscus în formă de cristale. A doua vitrină cuprinde un grup de microscoape din sec. al XVIII-lea confecționate din lemn și acoperite cu piele de șarpe. O trusă chirurgicală cu 40 de piese, confecționate cu migala veacului al XVIII-lea, un cîntar în formă de balanță și o presă din lemn pentru plante macerate, ambele din secolul al XVII-lea completează seria pieselor de rezistentă din această încăpere.*

A treia cameră, „laboratorium"-ul, este, așa cum o arată și numele, o bogată expoziție de ustensile de laborator. Se mai păstrează aici retortele alchimiștilor care cu două veacuri în urmă continuau să caute piatra filozofală și elixirul dragostei : n-au găsit nici una nici alta, în schimb au descoperit legile chimiei moderne și elemente ale tabloului lui Mendeleev.

O colecție de mojare din sec. al XVII-lea (cele de pe masa de receptură) și al XVIII-lea (de pe podium) confecționate din fier sau din bronz, dovedesc dorința vechilor farmaciști de a face frumoase pînă și cele mai prozaice obiecte. Pe masa de receptură, ea însăși o piesă valoroasă din sec. al XVIII-lea sînt expuse o serie de ustensile — prese pentru supozitoare, forme pentru executat ovule etc. precum și rețete prescrise în veacul trecut care, în afară de faptul că dozele sînt date în vechiul sistem de greutăți, se apropie mult de rețetele magistrale de azi.

Un interes remarcabil îl prezintă colecția de mașini farmaceutice — unicate nu numai în țara noastră — toate restaurate, capabile să fie oricînd puse în funcțiune. Site farmaceutice, cu pînze din mătase, sîrmă sau piele, precum și o frumoasă colecție de tigăi și ibrice completează aspectul laboratorului, care în una din nișele sale expune un distilator din secolul al XIX-lea aflat pînă nu de mult în stare de funcțiune la farmacia din Biertan.

A patra încăpere, cea de documentare, are, printre altele, o colecție din Farmacopea română, *începînd cu prima ediție, apărută la* Bucuresci *în anul 1862, sub domnia lui Alexandru Ioan Cuza, celebra „De farmacopea austriaca provincialis", de asemenea de la prima ediție. Dar punctul de atracție al acestei săli îl constituie piesele secției de homeopatie — doctrină farmaceutică de la sfîrșitul veacului al XVIII-lea introdusă în terapie de medicul german Samuel Hanemann în anul 1796. Este de reținut faptul că acest Hanemann a activat cîțiva ani la Sibiu, ca bibliotecar la curtea baronului Brukenthal.*

În perspectivă se prevede transformarea subsolului clădirii, a cărei suprafață întrece cu mult spațiile parterului, într-un laborator de alchimie, cu piese provenite, din sec. XVII-XVIII. Vom face acest lucru cu gîndul de a completa muzeul de astăzi, unul dintre cele mai mari și mai interesante de acest gen din cîte se găsesc pe continentul nostru.

La 95 de ani

În anul 1879, oraşului Sf. Gheorghe îi era donată, de către proprietara unor pămînturi din împrejurimi, o bogată colecţie de monede şi vestigii arheologice, preluată iniţial de Liceul nr. 1 din localitate. 33 de ani mai tîrziu, începea construcţia actualei clădiri destinate Muzeului judeţean, monument de arhitectură inspirat de stilul tradiţional al construcţiilor ţărăneşti, edificiu inaugurat în 1920. Încă din anul 1880, însă, colecţia care se bucura de o bună apreciere a fost cercetată şi completată, în timp, ca urmare a unor noi explorări arheologice la care ia parte, printre alţii, şi Vasile Pârvan.

Astăzi, cînd muzeul din Sf. Gheorghe împlineşte 95 de ani de la iniţierea lui, prestigioasa instituţie prezintă un amplu tablou al civilizaţiei materiale existente în această parte a ţării încă din cuaternar, al formării poporului român şi vieţuirii sale neîntrerupte aici, precum şi aspecte ale culturii secuilor localizaţi în sudestul Transilvaniei la începuturile Evului de Mijloc.

Celor patru secţii principale — arheologie, istorie, etnografie şi ştiinţele naturii — li se adaugă o expoziţie de artă plastică şi, ca subunitate a muzeului, secţia de istorie a breslelor din oraşul Tg. Secuiesc — străvechi punct de tranzit între Moldova şi Transilvania.

Deosebit de interesante sînt vasele ceramice de origină dacică, obiectele cu influenţă scitică, mărturiile trecerii pe aceste meleaguri a popoarelor migratoare, stîlpii funerari specifici, tavanul casetat de biserică (Brateş, 1800), piesele de mobilier secuiesc ; de mare valoare sînt colecţia de lepidoptere — 40.000 de fluturi şi aceea de jucării executate de elevi din toate judeţele, unică în felul ei, foarte bogată, cu piese de mare inventivitate şi măiestrie artistică.

În curs de dezvoltare acum, la împlinirea a 95 de ani, Muzeul judeţean din Sf. Gheorghe se pregăteşte să intre, cu drepturi egale, în familia marilor instituţii de acest fel din ţară..

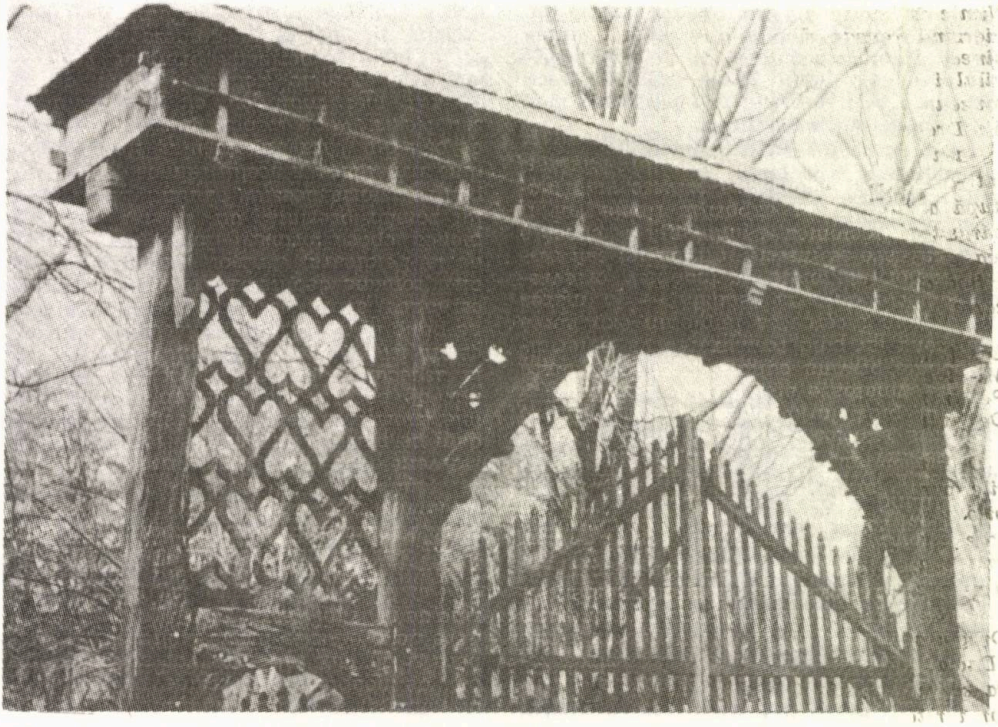

DRAGOSLOVENI, popas într-o vară romantică

„Am făcut planuri (...) să ne retragem acolo. Dacă s-ar putea construi în pod o cămară pentru mine să mă ştiu eu acolo singur (...) cred că atunci aş începe într-adevăr să-mi trăiesc viaţa mea."

La poalele munţilor se întind podgoriile. Dealuri nesfîrşite, valuri de vii, imense valuri dintr-o nevăzută mare subterană se împing unele pe altele spre cîmpie.

Trecînd pe şoseaua Rîmnicu Sărat — Focşani sau invers, altfel spus alunecînd printre şirurile de vie şi de porumb de aici, vei zări undeva, la mai multe sute de metri de şosea un pîlc de arbori printre care se strecoară, mai mult se bănuie, culoarea unui acoperiş. Nimic extraordinar şi ai trece mai departe pierzînd repede din cîmpul privirii imaginea lăsată în urmă din goana automobilului dacă n-ai citi pe o placă : „Spre muzeul memorial «Alexandru Vlahuţă» din Dragosloveni."

Casa poetului — la care am poposit într-o vară romantică — stă şi azi, după aproape şaptezeci de ani de cînd a părăsit-o stăpînul ei, scufundată în liniştea podgoriei. Pasul ce-i trecea pragul se înfioară iar inima cheamă versurile din carte :

Lăsaţi-mă singurătăţii mele,
Mi-albeşte capul, în vîrtejul lumii,
Pe frunţi de valuri stă cununa spumii,
De mult ce se frămîntă între ele.

De bună seamă că-n multe din ceasurile peregrinărilor spre a scrie „România pitorească" văzînd casele răspîndite prin sate îşi va fi dorit să se retragă şi el într-una. Munca în redacţiile revistelor (azi exemplare din reviste stau îngălbenite de vreme în vitrinele casei din Dragosloveni), „Vieaţa", „Semănătorul", „Dacia" şi altele îl obosiseră prea mult ca să mai poată ţine piept timpului, anilor, vîrstei.

Unde s-ar fi putut retrage ? Cum şi-ar fi putut găsi liniştea dacă nu venind la Dragosloveni ? Printre fotografiile de familie, printre diplome şi obiecte personale, printre cărţi şi reviste scrise de el ori purtînd amprenta spiritului său neobosit se găseşte şi o scrisoare zguduitoare : „Mulţumesc Academiei — *zice autorul ei* — şi mai ales celor cari s-au gîndit să-mi acorde şi mie un loc de membru corespondent. O fi aceasta o mare onoare. Dar eu n-o înţeleg, n-am cerut-o, nu ştiu pentru ce mi se dă, şi nu pot s-o primesc.

Am îndrăznit într-o vreme să-mi pun nuvelele şi poeziile la unul din premiile academiei noastre crezînd şi azi, cînd citesc în adresa ce mi se trimite : „Academia Română apreciind scrierile şi activitatea domniei voastre literară..." mă-ntreb sincer nedumerit : cari scrieri ? Nuvelele ? Poeziile ?

— Dar acelea sunt proaste, au fost respinse de la un premiu de 5 000 de lei ; şi dac' atunci am înţeles verdictul academiei, azi am rămas uimit (...)

Nu, nu pot să primesc gloria pe care mi-o daţi, nu voi să înfrunt privirea protectoare a atîtor celebrităţi. Lăsaţi-mă obscur şi muritor, cum sunt. Voi munci înainte, cît voi putea şi cum voi putea. Ce să caut eu acolo ?"

Orgoliu rănit ? Modestie ?

Dacă Vlahuţă ar fi scris numai acel poem „1907" („Îl scria în curte la masa sa de sub nuc — îmi spune ghidul informat bine se pare — în timp ce ţăranii răsculaţi treceau în convoaie dincolo de gard, pe ţarină") şi tot ar fi rămas printre cei mai importanţi şi mai citiţi scriitori.

*
* *

Vara, casa din Dragosloveni rămînea, de fapt, un „comandament" al celor patru prieteni — Delavrancea, Vlahuţă, Caragiale şi Grigorescu. De aici ei plecau adesea

pe cărările munților pînă în cele mai îndepărtate locuri. Moș Costică Spînu din Dragosloveni (care în tinerețe lucrase la Ștefanache Gîlcă, socrul lui Vlahuță) își amintea, în urmă cu cîțiva ani, cu nostalgie „de zilele de vară cînd porneam la drum, cu carul tras de boi, cu Vlahuță, cu Delavrancea și Grigorescu, pe la Schitul Recea, la Rogoz și la Poiana Mărului... Stăteam zile întregi prin acele locuri minunate. Pictorul picta, scriitorii scriau..." O fotografie din acea vreme ni-i înfățișează pe Delavrancea și Vlahuță în drum spre Poiana Mărului...

Multe și frumoase vor fi fost călătoriile și popasurile lor prin Țara Vrancei, prin locurile și satele ei neasemuit de pitorești, cu peisaje și priveliști în care artiștii își găseau liniștea, departe de ecoul frămîntărilor epocii și al orașelor.

Toamna, cînd rugina cădea peste viile Vrancei, cei trei mari prieteni — Delavrancea, Vlahuță și Caragiale — își dădeau întîlnire la Dragosloveni. Pe balconul casei de aici, strînși în jurul unui ulcior cu vin, ei se pierdeau în lungi și pasionante discuții...

„— În „Apus de soare" am vrut să prind un crîmpei din bogata istorie a Moldovei, cum știți. Are Ștefan o replică cheie..."

„— 1907 mi se pare că-i un poem valoros, l-am citit multor musafiri ai mei și le-a plăcut..."

„— Eu am scris „Din primăvară pînă-n toamnă" pe tema asta. Trebuie să le arătăm burtă-verzilor că nu ei sînt țara..."

Deasupra unui fotoliu, dintr-un tablou, cum îi vor fi prins de multe ori zorile în balconul de la Dragosloveni, privesc cu blîndețe cei trei mari prieteni — Caragiale, Vlahuță și Delavrancea — pe care reporterul și i-a-nchipuit vorbind...

Pe birou, sub cristal, manuscrisul unei piese. Un scris mare, în creion, un scris puțin obosit, poticnindu-se. Pe o filă alăturată cuvintele adresate prietenului Gh. N. Grigorescu la 30 iulie 1909, cuvinte pornite dintr-o înțelepciune a vieții și poate a vîrstei : „În adîncimile vremii sînt puteri misterioase cari lucrează-ncet la izbînda omului vrednic, cinstit, răbdător. Nu te grăbi. Nu despera.

Biruința e a celor cari știu s'aștepte."

Afară, cînd părăsim casa, vedem, dincolo de poartă, de vii și de dealuri, „Carpații cei mîndri și blînzi" cu crestele albastre și semețe — așa cum i-a văzut odinioară și buna gazdă din Dragosloveni, parcă plecată și acum să colinde plaiurile țării pe care a cunoscut-o și a iubit-o cu o pasiune rară...

FLORENTIN POPESCU

PERSPICACITATE

Clientului unui magazin cu articole tehnice i se oferă 10 piese identice, din care urmează să aleagă una. El știe că fiecare din aceste piese este alcătuită din 10 repere de aceiași greutate, dar este avertizat că reperele uneia dintre piese depășesc cu cîte un gram greutatea normală, făcînd-o astfel inutilizabilă.

Cum va fi descoperită, dintr-o singură cîntărire, piesa defectă ?

★

Aflat într-un oraș de 80.000 de locuitori, un turist povestește o întîmplare atît de extraordinară, încît cei trei prieteni care-l ascultaseră se grăbesc să o repovestească fiecare la alte trei persoane. La rîndul lor, cei 9 fac și ei același lucru, așa cum îl vor face apoi și următorii auditori ai nemaipomenitei întîmplări.

Dacă turistul șugubăț a povestit-o la ora 9 dimineața în 15 minute, cînd a fost cunoscută istorioara de întreaga populație a orașului ?

★

În Grecia antică un bărbat a fost condamnat la moarte pentru o crimă pe care probabil că nu o comisese. Judecătorul s-a gîndit să-i acorde o șansă de a scăpa de acest verdict. „Ia drumul acesta, i-a spus. El te va duce la o răspîntie unde vei întîlni doi sclavi și de unde se despart alte două drumuri : unul duce la moarte, celălalt la libertate. Singuri, sclavii le cunosc destinația. Dar ia aminte ! unul nu minte nici odată, în schimb celălalt minte cu orice prilej ; tu însă, nu vei avea dreptul să pui decît o singură întrebare."

Care va fi această întrebare ?

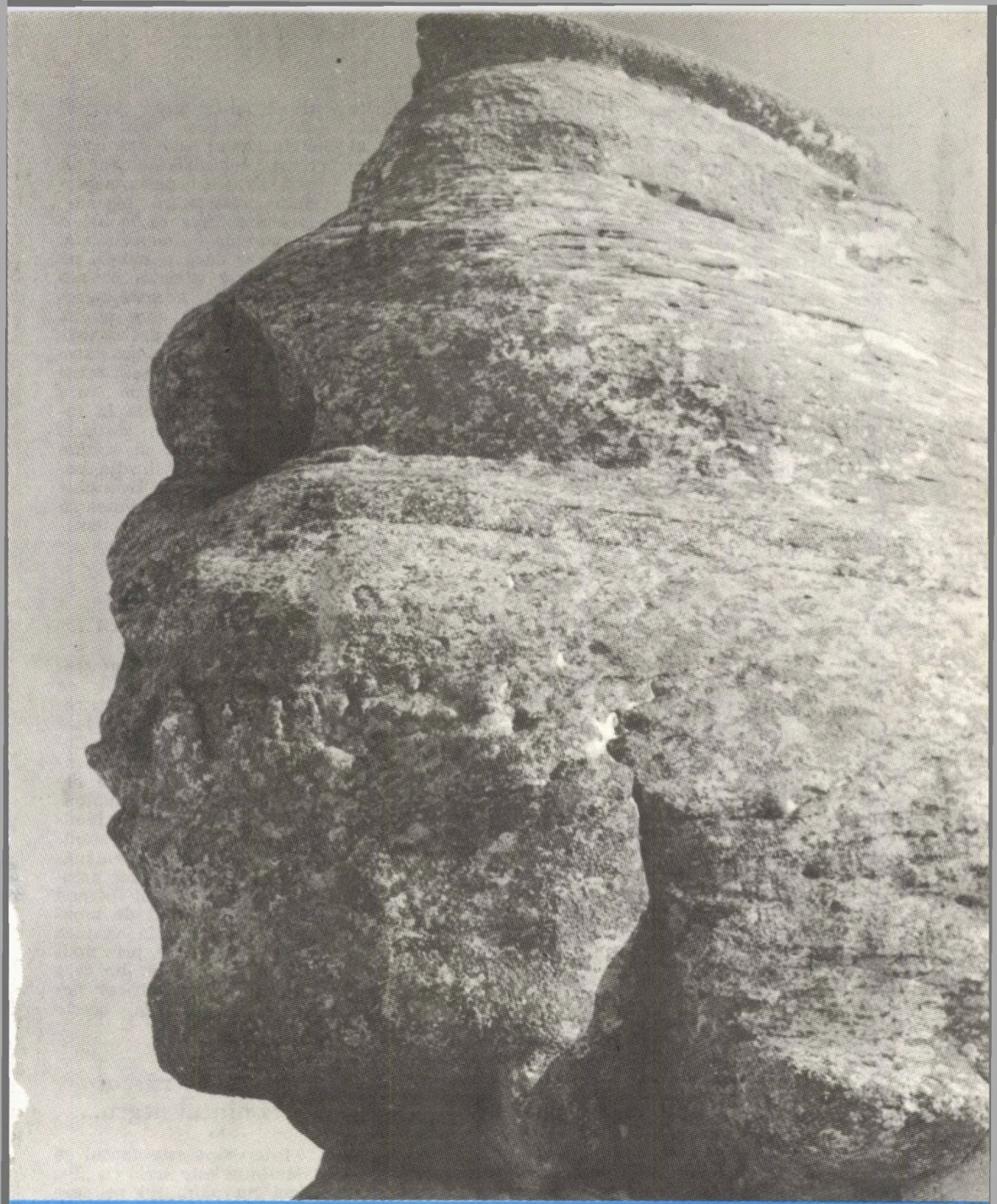

SFINXUL...vorbește!

Ipoteza lansată de predecesori şi susţinută şi de autor într-un articol precedent, precum că ansamblul megalitic sculptat în situ aflat în platoul masivului Bucegi în zona cunoscută de noi toţi sub denumirea de Babele, ar fi opera unei civilizaţii străvechi — mai exact, civilizaţia Pelasgă — capătă în urma unor noi cercetări, o nuanţă tot mai mare de veridicitate, rămînînd totuşi o ipoteză în aşteptarea unor noi argumente pro sau contra.

În urmă cu cîţiva ani, cîţiva cercetători au descoperit pe Sfinxul Bucegilor două semne ciudate. Unul dintre ele pe care am încercat să-l explic este cauza articolului de faţă. Semnul în sine aduce foarte mult cu o reprezentare a rozei vînturilor, avînd opt braţe, dar între axele principale ale acestei aşa zise „Roze" şi axele secundare, nu sînt 45° cum ar fi normal ci 30° şi respectiv 60°.

Pentru a putea trece la o încercare de interpretare a acestui semn, în favoarea ipotezei noastre, am să-l citez pe istoricul grec Pausanias (a doua jumătate a sec. al-II-lea e.n.) care inspirîndu-se din izvoare mult mai vechi afirmă în „Descrierea Greciei" (VIII, 1-4) următoarele : *„Pe Pelasg cel asemenea zeilor, l-a născut Pămîntul negru pe coamele munţilor înalţi, ca să fie începătorul rasei muritorilor."*

Înainte de a face o interpretare a acestui text antic am să-mi permit să fac o mică digresiune privind mitologiile antice.

În toate mitologiile străvechi pe o arie geografică cuprinzînd aproape toate continentele se poate observa la un studiu mai atent o similitudine de fapte, care dau foarte mult de gîndit. În toate aceste religii zeităţile supreme au coborît din cer călare pe păsări de foc, pe vîrfurile munţilor înalţi, izvorînd din acest fapt, rolul magic al piscurilor montane pentru toate civilizaţiile străvechi. Mai mult de atît, în afara acestor mitologii, se păstrează o serie de reprezentări bizare (frescele din Tassili — Sahara ; fresca din Kohistan — India ; lespedea funerară din piramida de la Palenque — Yucatan ; staturile gigantice din Peru ; statuetele ceramice japoneze din cultura arhaică yomon), răspîndite de asemenea pe o arie geografică mare, care ne fac să ne punem întrebarea : oare cine au fost aceşti „zei" sau „îngeri damnaţi" care au coborît din cer ? Nu cumva au fost reprezentanţii unei alte civilizaţii, de pe altă planetă sau din alt sistem solar, mult mai evoluaţi faţă de tipul uman existent la vremea acea pe Pămînt ? Şi iar ne punem o întrebare : de ce au coborît aceştia pe vîrfurile munţilor şi nu în cîmpii la loc deschis, unde o aterizare s-ar fi putut face mult mai uşor ? Singura explicaţie plauzibilă ar fi aceea că aceşti „zei" căutau o atmosferă rarefiată, săracă în oxigen, propice existenţei lor.

Un alt element ciudat în sine şi ciudat prin faptul că îl găsim în toate mitologiile străvechi, este acela că respectivii „zei" şi-au luat de soţii pe fiicele pămîntenilor, dînd naştere unui nou tip de umanoid care întrunea caracteristicile celor două rase (pămînteni şi extratereştri). Mai mult de atît, în toate mitologiile „zeul" suprem este de sex masculin şi reprezintă cerul din care a venit, iar a doua „zeitate" ca importanţă, este de sex feminin şi întruchipează Pămîntul cu bogăţia lui, în speţă fertilitatea.

Studiind mitologiile chineză, mesopotamiană, egipteană, şi greacă, cărţile sfinte hinduse, mitologiile civilizaţiilor sud-americane cît şi Vechiul Testament nu poţi să treci peste aceste fapte relatate în legende, fără a încerca să le dai o interpretare materialistă, mai ales dacă te situezi pe o poziţie ateistă. Mi-am permis să fac această digresiune fără de care nu aş fi putut să interpretez textul antic al lui Pausanias. Avem în textul acesta patru elemente ciudate pe care le putem interpreta în favoarea ipotezei noastre, prin care vrem să arătăm că a existat civilizaţia pelasgă pe crestele Bucegilor şi că aceasta ar putea fi ipotetic urmaşa extratereştrilor. Să le analizăm :

1. Pe Pelasg cel asemănător zeilor...

Ce concluzie putem trage, în afară de faptul că pelasgii sînt urmaşii extratereştrilor care şi-au luat de soţii pămîntence ? ! Categoric că aceşti urmaşi întruneau caracteristicile celor două elemente (masculin-extraterestru şi feminin-terestru), dar se subliniază că ei sînt asemănători „zeilor" deoarece aceştia au impresionat în mod deosebit pe tipul de umanoid existent la vremea aceea pe Pămînt, prin noutate şi ciudăţenie, din care cauză i-au şi zeificat neputîndu-şi explica aceste apariţii din cer.

2. ...l-a născut Pămîntul negru...

Interesant este faptul că Pămîntul este scris cu „P", deci nu pămîntul pe care călcăm, ci Pămîntul ca planetă. Acesta simbolizînd locul de origine al soţiilor extratereştrilor şi în fapt reprezentînd al doilea ele-

ment care a stat la baza noului tip de umanoid care s-a născut prin combinarea celor două rase.

3. ...pe coamele munţilor înalţi...

Revine tema des întîlnită în toate mitologiile străvechi în care se arată că „zeii" au coborît pe vîrfurile de munte, la mare altitudine. Deci putem presupune că aceşti extraterestri veneau dintr-o planetă a cărei atmosferă era săracă în oxigen. Foarte interesant este faptul că în plastica veche egipteană zeii Thot, Ammon şi Osiris sînt pictaţi în albastru deschis, iar vechile veştminte rituale egiptene erau tot albastre. Ce mi se pare mai ciudat este faptul că în antichitate planeta Venus era numită şi „planeta albastră", ceea ce ar concorda bizar de bine cu o ipoteză ştiinţifică recentă care susţine că dacă ar exista fiinţe pe planeta Venus, acestea ar avea pielea albastră datorită faptului că atmosfera planetei este bogată în gaz carbonic şi săracă în oxigen. În plus, arheologii au descoperit o inscripţie rupestră în India, veche de 14.000 de ani, în Pivniţa de la Kohistan. Această inscripţie reprezintă un desen simplificat în care Pămîntul este legat de planeta Venus printr-o linie de săgeţi direcţionale. Se poate deci motiva ipotetic cauza coborîrii acestor „zei" pe vîrfurile munţilor.

4. ...să fie începătorul rasei muritorilor...

Putem presupune folosirea unui simbol în sensul că noul tip de umanoid ar fi fost mult mai evoluat faţă de predecesorii pe linie maternă, atît fizic cît şi intelectual datorită combinării elementului antropoid terestru cu cel evoluat extraterestru, înregistrîndu-se, astfel, un salt calitativ simţitor, din care cauză este folosită expresia de „începătorii rasei muritorilor". De fapt a luat naştere un nou tip de umanoid care a urcat foarte brusc scara evolutivă. Este interesant că am putea aduce un argument, în favoarea acestei ipoteze, din observaţiile făcute asupra Sfinxului din Bucegi. Ştim cu toţii, că acesta văzut dinspre vest are aspectul de umanoid evoluat. Dar privit din alt unghi, mai exact dinspre est în contre-jour, vom avea surpriza de a observa proiectat pe cer profilul atît de specific al unui antropoid, cu maxilarul inferior proeminent, frunte teşită şi arcade zigomatice proeminente. Deci pe aceeaşi stîncă masivă, privind din două unghiuri diferite, am avea două figuri umane care ar reprezenta, conform ipotezei noastre, cele două elemente care au stat la baza noii rase umane evoluate. Mai mult, am măsurat cu busola pe hartă şi am constatat că Sfinxul priveşte exact spre Vîrful Omul. Deci cele două rase diferite întruchipate în stînca Sfinxului, privesc spre vîrful care poartă numele umanoidului evoluat. De fapt privirile Sfinxului sînt îndreptate asupra ansamblului megalitic de pe vîrful Omul, ansamblu care a fost analizat într-un articol precedent.

Tragem concluzia că în aceste patru elemente bizare ale textului antic aflăm ipotetica origine a pelasgilor, motivul coborîrii acelor „zei" pe crestele munţilor şi saltul calitativ evolutiv al tipului uman existent la acea vreme pe Pămînt.

Analizînd aceste noi ipoteze putem trece la o încercare de interpretare a ciudatului semn descoperit. După cum am mai spus, semnul aduce foarte mult cu o roză a vînturilor. Acest fapt m-a şi făcut să încerc să-i găsesc o explicaţie pe hartă. Şi nu mică mi-a fost surpriza cînd am constatat că dacă se ia ca centru al acestei „roze" cu opt braţe Sfinxul unde s-a descoperit semnul, toate aceste ramificaţi cad cu o precizie matematică uimitoare respectînd unghiurile dintre braţele rozei, pe opt puncte cheie din masivul Bucegi, care prin toponimia lor interesantă pot fi aduse în sprijinul ipotezei noastre.

Unul din axele principale ale acestei „roze" uneşte printr-o linie dreaptă Sfinxul (2216 m.) cu vîrful Omul (spre N-NV) şi, în partea opusă, cu Vîrful cu Dor (spre S-SE). Să analizăm aceste două denumiri. Vîrful Omul, nume ce vine probabil de la importantul simulacru străvechi care reprezintă un cap omenesc. Ipotetic aici ar fi putut fi punctul de coborîre din spaţiu al acelor „zei"; de ce aici? Deoarece căutau un punct cu atmosferă rarefiată, neuitînd că acest vîrf este cel mai înalt din masiv. Dar în afară de acest uriaş cap omenesc, în stînca masivă care se găseşte pe Vîrful Omul mai avem două bazoreliefuri interesante. Unul reprezentîndu-l pe Atlas sprijinind bolta cerească, iar a doua imagine reprezentînd Coloanele Cerului. Reprezentare foarte asemănătoare cu legenda lui Atlas (la rîndul lor erau considerate ca sprijinitoare a boltei cereşti), mai ales că le întîlnim pe aceeaşi stîncă. Şi mai interesant este faptul că în legendele şi plastica veche legate de reprezentarea lui Atlas se întîlneşte pentru prima dată noţiunea de sfericitate

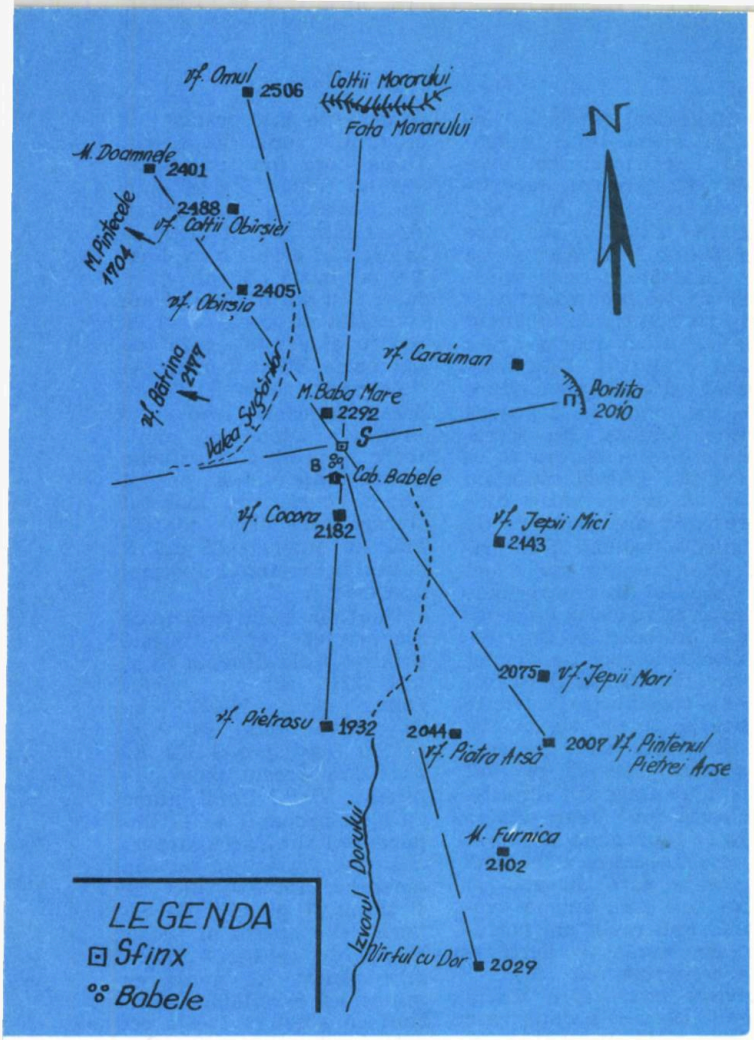

a boltei cereşti (deci a Universului), rezultînd din acest fapt şi sfericitatea Pămîntului. Cum au putut străvechii locuitori ai Pămîntului să-şi reprezinte această noţiune de sfericitate cînd milenii întregi acesta a fost considerat plat? Putem presupune că aceste noţiuni cît şi toponimia vîrfului ar putea avea ca izvor o sursă mult mai evoluată pentru pămîntenii epocii aceleia, deci extratereştrii. Este interesantă de studiat legenda acestui vîrf care m-a făcut să trag aceste concluzii ipotetice. În plus linia care uneşte Sfinxul cu Vîrful Omul intersectează perpendicular abruptul muntelui Baba Mare unde de asemenea avem două sculpturi uriaşe foarte interesante. Legate de toponimia muntelui Baba Mare prin similitudinea sensului toponimic, mai avem în Bucegi muntele Bătrîna şi altarele cunoscute de noi toţi sub numele de Babele, toate la o altitudine de peste 2.000 m. Ipotetic aceste toponimii similare ca sens ar putea să reprezinte pe fiicele pămîntenilor care, după zămislirea noului tip de umanoid şi după plecarea soţilor lor extratereştri înapoi în spaţiu, au aşteptat tot pe înălţimi ca aceştia să se reîntoarcă (mitul mesianic), pînă ce au îmbătrînit; păstrîndu-se în mitologia veche legenda, de aici se trag aceste denumiri. După cum vom vedea mai departe, de aceeaşi ipoteză se mai leagă şi alte denumiri la fel de interesante din masivul Bucegi. Spre S-SE linia atinge Vîrful cu Dor, munte ce depăşeşte şi el 2.000 m. altitudine. Imediat sub vîrf se găsesc nişte stînci foarte asemănătoare cu stîncile Babelor, denumite „Mesele Vîrfului cu Dor". Aceste „mese" s-ar putea să fi jucat acelaşi rol ca şi altarele Babelor. Deci Vîrful cu Dor este un punct de altitudine mare şi cu altare similare ca în regiunea Sfinxului. Putem presupune că aici ar fi fost un alt punct unde acele „Babe" sau „Bătrîne" îşi aşteptau soţii extratereştrii cu atît mai mult cu cît chiar şi numele vîrfului ne indică un sentiment firesc pentru soţiile care îşi aşteptau soţii. În plus acest munte este înconjurat pe la vest şi sud de pîrîul Izvorul Dorului care îşi are obîrşia de sub Babele. Deci indică izvorul DORULUI — DORUL BABELOR — sau mai bine zis al soţiilor care îşi aşteptau cu dor soţii. Trebuie studiată cu multă amănunţime legenda acestui munte plină de elemente care ne fac să ne gîndim la eventualii vizitatori spaţiali.

Al doilea ax principal al „rozei" uneşte tot printr-o linie dreaptă, care intersectează Sfinxul, alte două puncte cu toponimii care, interpretate, sprijină ipoteza noastră. Spre V — SV linia intersectează valea Şugărilor. Această denumire, la origine, după, cum am găsit-o într-un document vechi, era de fapt valea „Sugarilor". Deci pu-

tem presupune că această vale adăpostită, orientată de la N — NV spre V și pornind de sub vîrful Obîrșia, a fost locul unde au crescut adăpostiți primii născuți din însoțirea pămîntencelor cu extratereștrii, tocmai pentru a putea permite acestora să rămînă împreună la o altitudine mare. În partea opusă, spre E — NE, linia atinge Portița Caraimanului care se află în abruptul cu acest nume. Interesantă este legenda muntelui Caraiman care seamănă curios de mult cu legenda lui Atlas pe care de altfel am mai întîlnit-o în Bucegi în legătură cu Vîrful Omul despre care am vorbit. Ar fi bizar acest motiv al legendei lui Atlas, prin repetarea lui, la o distanță așa de mică, pentru a nu fi însemnat mai mult decît o simplă întîmplare.

Unul din axele secundare ale „rozei", intersectînd la rîndul lui Sfinxul, este orientat de la NV spre SE. În partea nord-vestică această linie atinge vîrful Doamnele, vîrf tot de peste 2.000 m. Toponimia acestui vîrf și munte care este în imediata apropiere a Vîrfului Omul ne face să ne gîndim la primele pămîntence care au luat contact cu extratereștrii. Acest braț nord-vestic spre Vîrful Doamnele trece prin imediata apropiere a vîrfului Obîrșia, care la rîndul lui prin toponimia sa ar putea simboliza obîrșia noii generații. Mai mult chiar, putem face o asociere a acestor trei vîrfuri: *„Doamnele* pămîntence împreună cu *Omul* extraterestru au fost *Obîrșia* noului tip de umanoid evoluat" mai ales că aceste trei vîrfuri, cu o altitudine de peste 2400 m., alcătuiesc un triunghi care ar putea simboliza triunghiul magic al fecundității. Un adevărat simbol de cult religios pentru civilizațiile arhaice. În aceeași direcție nord-vestică mai există un munte a cărui toponimie o putem folosi în sprijinul aceleeași ipoteze, Muntele Pîntecele, cu o altitudine mult sub 2000 m. Ipotetic această denumire vine, poate, de la locul unde au trăit „Doamnele" în perioada de gestație, neputînd să suporte o altitudine prea mare în situația lor dar, în același timp, nevrînd să se îndepărteze prea mult de soții lor extratereștri. În partea sud-estică, această linie atinge Vîrful Pintenul Pietrei Arse, în abruptul căruia se găsește un gigantic profil uman. Interesant este faptul că în zona acestui vîrf am mai descoperit și alte trei gigantice reprezentări umane, vizibile de la depărtare mare. Legenda acestui munte aduce alte elemente curioase, care ne fac să ne gîndim neapărat la vizitatorii extratereștri.

Al doilea ax secundar este orientat de la NE spre SV, intersectînd Sfinxul și unind la rîndul lui alte două puncte interesante. Spre NE, linia atinge Fața Morarului, o creastă stîncoasă în imediata apropiere a Vîrfului Omul alcătuită din uriașe turnuri de piatră, despre care legenda spune că ar fi uriași pietrificați. Printr-o derivație fonetică putem obține, din această denumire, numele zeului Uranus, personificare a cerului sau, mai bine zis, un reprezentant al civilizației extraterestre. Acesta, împreună cu Gaea — personificare a Pămîntului sau o reprezentantă a rasei umane pămîntene din acel timp — au dat naștere unei generații noi mult deosebită de cele de pînă atunci (titani, titanide, ciclopi). Într-un cuvînt „Uriașii", dar poate nu la propriu ci la figurat, în sensul că erau foarte evoluați față de predecesorii pe linie maternă. Deci aceștia ar fi uriașii de care vorbește legenda — fiii extratereștrilor, ipotetic pelasgii după cum am interpretat textul antic. În partea sud-vestică, această linie intersectează Vîrful Pietrosul din muntele Lăptici, vîrf cu puțin sub 2000 m. Interesante sînt formele ciudate ale stîncilor de pe acest vîrf.

După ce am analizat și interpretat toate aceste toponimii interesante, ne putem pune întrebările: oare totul nu este decît jocul întîmplării? Oare toate interpretările date sînt pure fantezii? Răspunsul este un categoric: NU! Nu este o întîmplare și nici o fantezie! Totul se leagă prin logică. Nu putem neglija evidenta asemănare a legendelor locale, cît și a sensului toponimic al denumirilor analizate, cu elementele paleoastronautice din mitologiile străvechi.

Nu putem ignora toate aceste elemente ciudate și nici similitudinea lor cu vechile mitologii. Trebuie să încercăm să dăm un răspuns cît mai plauzibil acestor fapte, chiar dacă prin aceasta contrazicem unele teorii recunoscute ca atare, fără a fi argumentate în mod serios. Nu putem uita că orice ipoteză poate să conțină o parte de adevăr, dacă nu tot adevărul, și pentru acest lucru trebuie să argumentăm pro sau contra.

VL. MANOLIU-FURNICĂ

N.R.: **Evident, afirmațiile cuprinse în acest material sînt extrem de interesante, dar, în lipsa argumentului științific rămîn deocamdată simple ipoteze. Ele pot însă stimula nu numai fantezia cititorului, ci și pe cea a cercetătorului pasionat de dezlegarea enigmelor care mai învăluie încă existența Sfinxului și a locurilor ce-l înconjoară.**

Omul are nevoie de echilibrul şi de frumuseţea naturii

Se constată, în mod paradoxal, că omul cheltuieşte tot mai mult din energia şi resursele sale pentru a se apăra împotriva propriilor sale activităţi şi a efectelor lor vătămătoare, aşadar pentru a se apăra chiar de sine. Se intensifică lupta împotriva impurificării apei, solului şi aerului cu particule, vapori, gaze rezultate în principal din activitatea industrială — care, în anumite regiuni ale globului, a atins de mult proporţii îngrijorătoare. Dar, producţia industrială mondială continuă să se afle într-o creştere vertiginoasă. Prognozele indică faptul că, în anul 1980 producţia de oţel va atinge un miliard de tone, pentru ca numai trei decenii mai tîrziu să se dubleze. Pe porţile uzinelor din întreaga lume vor ieşi în 1985 nu mai puţin de 250 milioane tone de produse chimice. În 1990 vor circula pe suprafaţa planetei 400 milioane de autovehicule, cifră care reprezintă dublarea efectivului actual. Producţia mondială de petrol a atins 2,5 miliarde de tone. Acestea sînt, însă numai cîteva din sursele de poluare. Cum vor acţiona ele asupra mediului înconjurător şi implicit a omului şi cum vor putea fi neutralizate sau îndepărtate acţiunile lor nocive? Iată întrebări la care omenirea încearcă încă în prezent să le dea un răspuns, mărturie stînd numeroasele iniţiative şi măsuri adoptate în ultima vreme. Dar, mai întîi, vom face o prezentare a unor aspecte concrete ale poluării şi altor forme de degradare ale mediului înconjurător pe glob.

Se estimează că în prezent sînt deversate în mediul înconjurător circa 500 000 de substanţe poluante, al căror efect este, desigur, diferit după cum acţionează separat sau în combinaţie cu altele.

Un loc important printre acestea îl ocupă hidrocarburile, în prezent principalii agenţi poluanţi ai mărilor. În ultimii ani citim tot mai des despre *mareea neagră* — valuri marine infectate cu produse petroliere «pierdute» din neglijenţă sau în urma unor accidente în apele oceanice. Aceasta se abate asupra ţărmurilor urîţind peisajul, distrugînd flora şi fauna, alungînd turiştii. Naufragiul din martie 1967 al petrolierului american „Torrey Canyon" a răspîndit în apele Atlanticului 50 000 de tone de ţiţei, valurile marine astfel infectate abătîndu-se asupra ţărmului francez şi britanic. În anul 1969 poluarea apelor Rhinului de către un vapor fluvial a privat 4 milioane de olandezi, de apă. În decembrie 1972 prin spărtura unei conducte petroliere s-au scurs un milion de litri de petrol care au degradat însemnate suprafeţe agricole în landul vestgerman Westfalia. Aceste exemple oferă trei cazuri de poluare gravă a apelor marine, a apelor dulci continentale şi a suprafeţei terestre, datorate neglijenţei umane.

Hidrocarburile fiind rezistente la acţiunea bacteriilor persistă timp îndelungat în regiunile infectate, formînd o peliculă superficială care împiedică difuzarea oxigenului în apă. Anual mor, din cauza apelor astfel infectate, între 20 000 şi 50 000 de păsări de mare pe coastele Olandei, numărul acestora ridicîndu-se la 250 000 (!) pe ţărmurile Marii Britanii. Pinguinii, raţele, pescăruşii şi alte păsări plătesc astfel un tribut trist şi nedorit indiferenţei omeneşti.

Cea mai poluată zonă marină din lume o constituie Mediterana. Presa noastră cotidiană a publicat o serie de date privind acest aspect cu prilejul primei *Conferinţe internaţionale intercomunale pentru protejarea Mării Mediterane împotriva poluării*, care a avut loc în iunie 1973 la Beirut, cu participarea reprezentanţilor a 132 de oraşe situate în bazinul mediteranean, experţi şi oameni de ştiinţă din domeniul cercetării mediului marin. Amintim unele din elementele respective : Mediterana primeşte anual nu mai puţin de 300 000 tone de resturi petroliere de la vasele care transportă petrolul din Orientul Apropiat şi de la cele 41 de rafinării şi 14 staţii terminus ale unor conducte de ţiţei ; peste jumătate din speciile de peşti specifici zonei au dispărut ; pescuitul sardelelor a scăzut de la 30 000 tone anual la numai cîteva mii de tone ; păsările dispar.

În cazul Veneţiei, care, după cum se ştie, se scufundă cu 3 mm anual, vechii ameninţări a mării i s-au adăugat în zilele noastre altele între care valurile violente provocate de ambarcaţiunile tot mai mari şi mai rapide.

Poluarea apelor continentale a atins, îndeosebi în Europa şi America de Nord, un nivel alarmant. Secole de-a rîndul apa potabilă era obţinută direct din rîuri. Sena furniza pînă la sfîrşitul secolului al XVIII-lea apa consumată de parizieni fără a fi supusă vreunui tratament special. Astăzi nu numai că apa multor rîuri nu mai este potabilă, dar nici viaţa nu se mai desfăşoară în condiţii normale în ele, peştii — care sînt foarte sensibili la lipsa de oxigen — avînd de suferit în mod deosebit. În concentraţie de numai 0,14 mg la litru sulfatul de cupru ucide păstrăvii, iar dacă aceasta atinge 0,17 mg la litru omoară pînă şi peştii cei mai rezistenţi, cum este bibanul, bunăoară. În S.U.A. a fost semnalat un fapt aproape incredibil : raţe care se înnecă ! Este vorba de raţe care frecventează apele încărcate cu detergenţi sub acţiunea cărora secreţiile de grăsime care impregnează penajul păsărilor acvatice au fost înlăturate permiţînd astfel pătrunderea apei şi înmuierea penajului.

Apele curgătoare, care din toate timpurile au atras omul, au devenit astăzi adevărate canale colectoare de reziduri. Principale cauze care au determinat această situaţie sînt : eliminarea rezidurilor prin reţeaua de canalizare direct în apele curgătoare, deversarea în rîuri a numeroase produse chimice ce constituie deşeuri rezultate din activitatea industrială, precum şi a apelor reziduale.

Poluarea atmosferei a căpătat proporţii cu nimic mai puţin îngrijorătoare decît cea a apei. Adevărate calote cenuşii rezultate din gazele şi particulele aflate în suspensie în aer plutesc deasupra oraşelor, îndeosebi a celor cu un intens trafic auto — la Paris gazele de eşapament emise de automobile contribuie cu cel mai mare procent (47%) la poluarea atmosferei sale — sau cu o intensă activitate industrială. Aerul oraşelor devine tot mai impur şi irespirabil. Astfel încît nu este de mirare că la Tokyo există pe stradă automate care contra cost oferă „aer pur" !

O tristă celebritate cîştigase în toată lumea „smogul" londonez (ceaţă + fum) care în repetate rînduri a afectat sănătatea populaţiei capitalei britanice. Se citează îndeosebi perioada 5-8 decembrie 1952 cînd acesta a provocat, în condiţiile existenţei unor factori climatici care au favorizat accentuarea acestui fenomen, moartea a 4 000 de persoane şi îmbolnăvirea altor cîteva mii. În prezent a dispărut la Londra fenomenul de smog datorită dezafectării unui număr important de întreprinderi industriale — care au fost amplasate în afara oraşului — şi dotării întreprinderilor care au rămas cu instalaţii de neutralizare. Aşadar, poluarea nu este un rău iremediabil cum încearcă să susţină unii pesimişti.

În timpul celui de al doilea război mondial omenirea a „descoperit" un nou mijloc de impurificare a planetei prin răspîndirea produselor fisiunii nucleare artificiale : exploziile atomice, apele reziduale din uzinele atomice, deşeurile atomice. Acestea din urmă, deşi introduse în recipiente sigilate şi scufundate în abisurile oceanice, îşi menţin periculozitatea pentru planeta noastră — peste milioane de ani, este adevărat — datorită faptului că durata recipientelor este cu totul inferioară aceleia a substanţelor radioactive pe care le conţin. Astfel, Iodul 129 are o durată de 20 milioane de ani, Cesiul-135 de 3 milioane, iar Zirconiul D3 de 1 milion de ani. Experienţele nucleare spaţiale (în atmosferă sau sub apă) au fost interzise prin Tratatul de la Moscova, semnat în august 1963, dar care nu a fost încă ratificat de toate statele. Ca urmare, se mai desfăşoară experinţe atomice, cum au fost recent, în august 1973, cele franceze din atolul Mururoa.

Poluarea, în afară de faptul că duce la degradarea şi urîţirea mediului înconjurător, determină scăderea producţiilor agricole, apariţia de malformaţii şi alte fenomene la animale şi, mai ales, afectează din plin sănătatea oamenilor. La poluarea apei, aerului şi solului trebuie adăugate poluarea vizuală şi sonoră, încă subestimate dar care au consecinţe dintre cele mai negative. Avionul supersonic actual, care este doar o simplă escală în proiectele apropiate de viteză şi energie, generează condiţii de viaţă insuportabile. În S.U.A. se sparg anual sub efectul „bangului", un milion de ferestre. Avionului supersonic francez „Concorde" i s-a interzis, datorită vacarmului pe care-l produce să survoleze teritoriul Olandei şi S.U.A.

Numărul crescut al tulburărilor psihice, al nevrozelor de tot felul — „bolile civilizaţiei" — reprezintă o mărturie a profundului dezacord dintre om şi mediul său. În Occident, între o treime şi o jumătate din consultaţiile medicale nu au ca origine dureri corporale, ci boli psihice.

Cum ar arăta planeta noastră fără plante şi animale ? Nimeni nu poate concepe aşa ceva şi totuşi multe plante şi mai ales animale au dispărut sau şi-au restrîns aria geografică. Bizonul, care la sfîrşitul secolului trecut era practic exterminat, număra cu numai un secol şi ceva mai înainte, peste 75 de milioane de exemplare ! Exterminarea lui a oferit o tristă celebritate unor ucigaşi de animale, atinşi de morbul distrugerii, gen Buffalo Bill (1846—1917). În „palmersul" acestuia figurează, alături de alte recoduri, şi omorîrea a peste 4 000 de bizoni, în numai un an şi jumătate, ceea ce înseamnă cam 8 bizoni pe zi ! În prezent s-au rărit vizibil — şi sînt în pericol de dispariţie, animale ca — cine şi-ar fi putut închipui vreodată ! — leul, tigrul, urangutanul.

Înfiinţarea de rezervaţii naturale şi parcuri naţionale — teritorii în care întregul cadru natural sau anumite elemente floristice, faunistice ori geologice etc. sînt ocrotite prin lege — acţiune începută cu un secol în urmă, se înscrie pe linia măsurilor eficiente de ocrotire a naturii.

Defrişarea neraţionată a pădurilor şi păşunatul excesiv au creat drum liber eroziunii care a scos din circuitul agricol imense suprafeţe de teren agricol. În numai şapte decenii (1882—1952) o şesime din suprafeţele agricole ale Terrei au devenit „marginale" sau improprii unei exploatări agricole regulate. Mîine vor înflori deşerturile, dar aceasta nu justifică în niciun fel scoaterea din circuitul agricol, datorită degradării, a sutelor de milioane de hectare de terenuri. În prezent solurile erodate din lume se întind pe o suprafaţă de 600—700 milioane ha, adică, jumătate din solurile cultivate ! Procesele de eroziune odată declanşate capătă un mers accelerat, producîndu-se un fel de autodistrugere a naturii, în care atmosfera, apa şi pămîntul acţionează unele asupra celorlalte, astfel încît se ajunge la sterilizarea totală a regiunilor în care omul a provocat, în mod imprudent, o ruptură a echilibrului natural. Totodată nu este foarte greu de constatat că a face deşerturile propice practi-

cării agriculturii va costa infinit mai mult decît îngrijirea terenurilor aflate în prezent sub cultură. Ingenioasa soluție japoneză care va fi aplicată în șeicatul arab Abu Dhabi — respectiv amplasarea de fîșii de asfalt, cu ajutorul unor buldozere de construcție specială, la o adîncime de aproximativ 9 m sub suprafața deșertului în scopul împiedicării absorbirii apei de către nisip, zonele astfel tratate urmînd a fi irigate cu apă sărată pompată direct din mare și cultivate cu plante care suportă salinitatea — va comporta însă cheltuieli însemnate.

Așadar *conservarea naturii* — subliniază biologul francez Jean Dorst în lucrarea sa «*Înainte ca natura să moară*» — *comportă și conservarea resurselor naturale în ansamblul lor, începînd cu cele din apă, din aer și mai ales cu cele din sol, de care depinde subzistența noastră. Trebuie să respectăm și să administrăm ansamblul acestui capital pentru a putea obține cel mai înalt beneficiu pe termen lung. Ea comportă, de asemenea, ocrotirea peisajelor în vederea păstrării unui decor armonios pentru viața și activitățile omului. Prea des am desfigurat regiuni întregi amplasînd greșit obiective industriale sau cultivînd anumite terenuri fără să respectăm o anumită armonie cu cadrul natural. Omul are nevoie de echilibru și de frumusețe, și cei care se cred insensibili față de estetică o caută cu mai multă aviditate decît își imaginează. În prezent trebuie să medităm asupra acestor probleme și să găsim o soluție, respectiv o amenajare rațională a suprafeței pămîntului...*

...Omul modern risipește fără grijă resursele neregenerabile, combustibilii naturali, mineralele, ceea ce riscă să provoace ruinarea civilizației actuale. Resursele regenerabile, cele pe care ni le oferă lumea vie, sînt risipite cu o nesocotință surprinzătoare, ceea ce este și mai grav, deoarece pot provoca exterminarea omenirii: omul se poate lipsi de orice, cu excepția hranei.

...Deși reprezintă, fără îndoială, elementul de seamă (nu ne referim aici decît la aspectul material al prezenței sale, făcînd abstracție de latura spirituală atît de specifică umanității), omul este totuși doar o simplă rotiță dintr-un ansamblu complex, din care fac parte o mulțime de componente.

...Chiar dacă omul are dreptul moral de a supune lumea în folosul său exclusiv, el trebuie să o facă în cele mai bune condiții, și (...) aceasta nu este posibil decît dacă omul se înclină în fața anumitor legi naturale și respectă un echilibru pe care nu-l poate modifica dincolo de anumite limite.

Apărarea planetei noastre de degradare a devenit astfel o preocupare majoră a omenirii atît pe plan național cît și internațional. Există tendințe tot mai vădite spre cooperarea internațională pe tărîmul activității pentru conservarea biosferei, a menținerii unui echilibru dinamic între om și natură, cooperare ce se conjugă din ce în ce mai intens cu eforturile depuse de numeroase țări pe plan național și care primează desigur.

La propunerea României și a altor state, făcută la Conferința mondială privind problemele mediului înconjurător al omului, care a avut loc la Stockholm în iulie 1972, O.N.U. a adoptat la sfîrșitul anului 1972, sub deviza „un singur Pămînt", o rezoluție cu privire la instituirea, începînd cu anul 1973, a datei de 5 *IUNIE* ca *ZI INTERNAȚIONALĂ A MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR*. În toamna anului 1972 *Congresul Organizației Națiunilor Unite pentru marina comercială internațională* (I.M.C.O.) a stabilit o serie de măsuri privind combaterea poluării apelor mărilor și oceanelor. În luna iunie 1973 delegați din 12 țări europene constituiți la Zürich în grupul de lucru *Pentru o Europă curată* au adoptat hotărîrile respectivului Congres pentru țările lor. Tot în aceeași lună a avut loc la Beirut sub auspiciile O.N.U., prima *Conferință internațională intercomunală pentru protejarea mediului Mării Mediterane împotriva poluării* în scopul combaterii poluării crescînde a acesteia, protejării mediului ei de viață și a valorilor ei turistice. Pe ordinea de zi a *Conferinței pentru securitate și coperare în Europa*, adoptată în ședința din 8 iunie a consultărilor multilaterale de la Helsinki, figurează la punctul II, alături de cooperarea în domeniile economiei, științei și tehnicii, și cea în domeniul mediului înconjurător.

Toate acestea demonstrează că *omenirea este pe cale de a se convinge din ce în ce mai mult că apa, solul și aerul nu sînt nesfîrșite și că, deci, nu li se pot aduce orice fel de vătămări fără urmări.* Această atitudine reflectă o reacție incontestabilă împotriva distrugerii unui anumit echilibru — absolut necesar — între natură și mediile transformate antropic.

SILVIAN NEGRUȚ

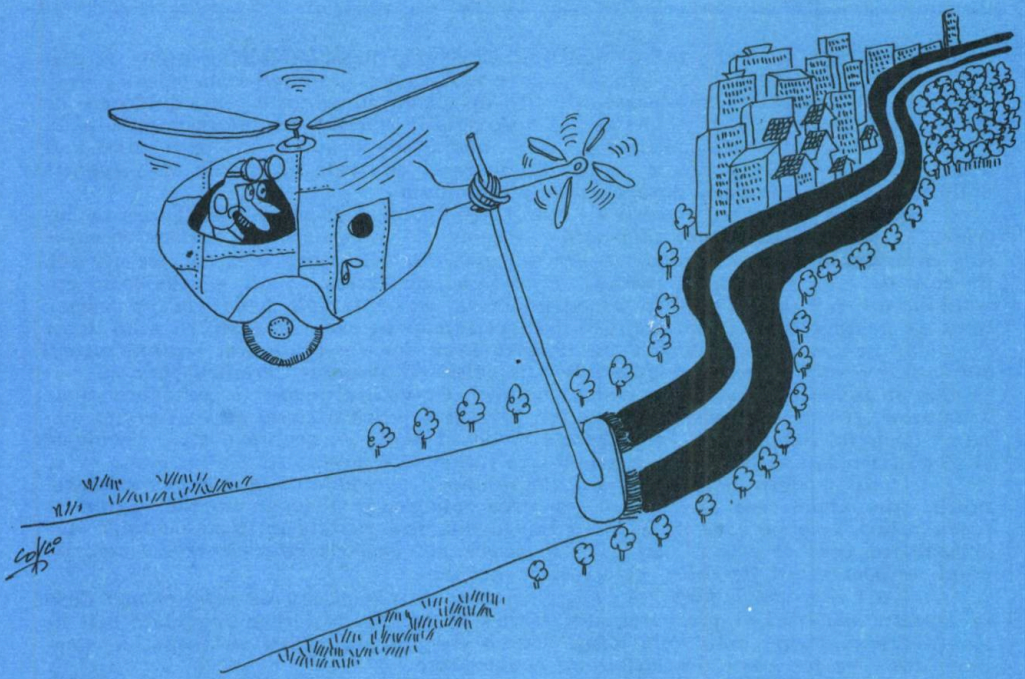

UMOR

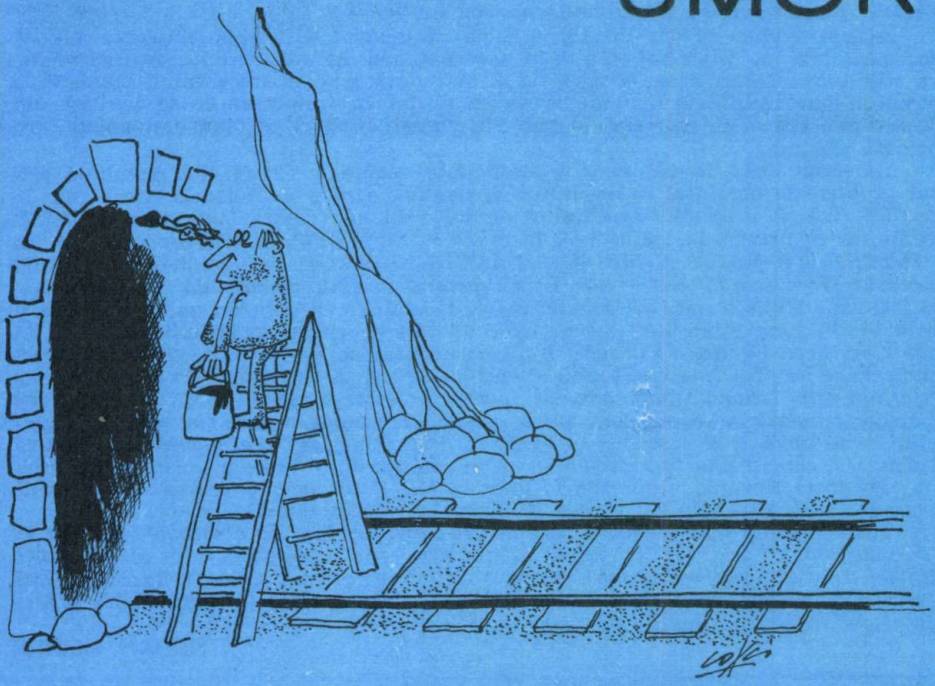

GEORGE VÂLSAN

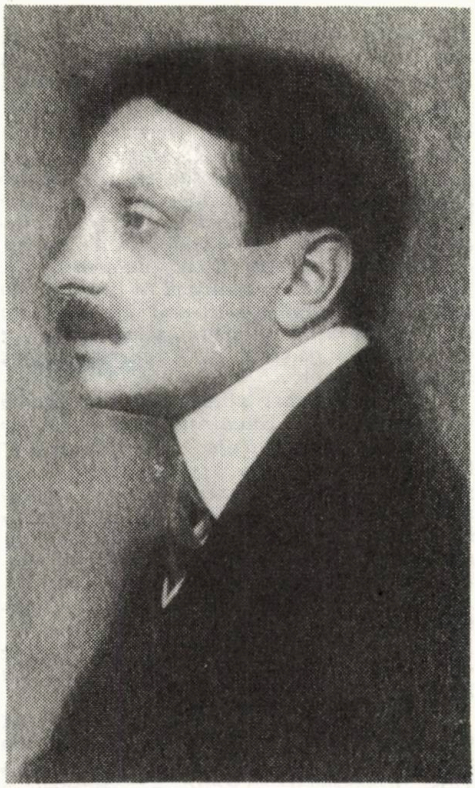

Un admirator al frumuseţilor pămîntului românesc

George Vâlsan, personalitate marcantă a culturii româneşti din prima jumătate a secolului nostru, a reprezentat unul dintre acele cazuri cînd în persoana unui singur om s-au împletit armonios „imaginaţia poetului cu spiritul de precizie al savantului". El a devenit astfel un popularizator al ştiinţei sale în sensul superior al cuvîntului, depăşind condiţia întîmplătoare, de literat şi geograf. Înclinaţia sa spre exprimarea ideilor într-un stil viu, colorat şi bogat de imagini nu se limitează numai la descrierile adresate unui public larg de cititori sau ascultători, ci apare şi în lucrările sale de specialitate.

George Vâlsan s-a născut la 21 ianuarie 1885 în Bucureşti şi a murit în 1935 după o viaţă zbuciumată, cu sănătatea serios zdruncinată în urma accidentului de cale ferată din 1917 de la Ciurea, lîngă Iaşi.

Apropierea sa de geografie a avut loc în ultimii ani de studenţie şi a fost, desigur, influenţată, dacă nu determinată, de cursurile profesorului Simion Mehedinţi, fondatorul geografiei moderne româneşti. Această orientare de ultim moment s-a dovedit de bun augur şi astfel tînărul care publicase schiţe şi versuri în „Convorbiri literare", „Convorbiri critice", „Ramuri", „Semănătorul" şi care la Universitatea din Bucureşti urmase secţia de filozofie şi-a înscris numele printre figurile proeminente ale şcolii geografice româneşti.

Oprit ca asistent de către profesorul Simion Mehedinţi, este trimis de acesta în străinătate pentru a urma cursuri de specializare cu doi dintre cei mai mari geografi străini ai vremii sale : francezul Emmanuel de Martonne, la Paris (1911—1912) şi austriacul Albrecht Penck.

la Berlin (1913-1914). Devine astfel un adept al „şcolii regionale", majoritatea lucrărilor sale probînd această orientare.

În timpul şederii la Paris a descoperit, în Biblioteca Naţională, harta Moldovei realizată de Dimitrie Cantemir şi care fusese destinată să însoţească „Descriptio Moldaviae", lucrare solicitată eruditului domn moldovean, după toate probabilităţile de către Academia din Berlin. Această descoperire îl va determina să facă o analiză minuţioasă a operei lui Dimitrie Cantemir, ajungînd la concluzia că domnitorul moldovean „poate fi numit cu adevărat geograf, iar, pentru vremea sa, un precursor".

Prima sa lucrare ştiinţifică o va dedica oraşului natal: „Bucureştii din punct de vedere geografic. Temelia Bucureştilor" (1910), care reprezintă primul studiu de geografie asupra capitalei ţării noastre şi începutul preocupărilor şi cercetărilor care aveau să ducă la elaborarea tezei de doctorat, susţinută în 1915, „Cîmpia Română. Contribuţiuni de geografie fizică". Lucrarea constituie singura sinteză geomorfologică asupra acestei unităţi morfologice a ţării noastre şi, după mai bine de o jumătate de secol, rămîne, încă, în bună măsură actuală.

Dintre celelalte lucrări geografice, în care abordează o tematică deosebit de variată, amintim: „O fază în popularea Ţării Româneşti", „Văile — originea şi evoluţia lor", „Elementul spaţial în descrierea geografică", „Terasele Cîmpiei Române", prezentată la al XII-lea Congres Internaţional de Geografie de la Cambridge (1928), „Sensul geografiei moderne".

Profesor universitar din 1916, Vâlsan este ales patru ani mai tîrziu, membru activ al Academiei Române. Evenimentul avea o dublă semnificaţie: recunoaşterea valorii operei unui tînăr om de ştiinţă şi consacrarea, după alegerea în acelaşi for a lui Simion Mehedinţi, a unei ştiinţe noi în ţara noastră, geografia.

Sfera largă a activităţii sale ştiinţifice a atins, în afară de geografie, domenii ca etnografia îndeosebi (a fost şi preşedinte al primei societăţi etnografice româneşti — Cluj, 1923—1927), istoria, filozofia etc. A avut, totodată, preocupări literare publicînd volumul de proză (schiţe şi un roman) „Povestea unei tinereţi" (Bucureşti, 1924) şi pe cel de poezie „Grădina părăsită" (Cluj, 1925).

Ca popularizator al frumuseţilor patriei, George Vâlsan s-a pronunţat în dese rînduri pentru relevarea într-o descriere geografică a ceea ce este caracteristic pentru zona aflată în atenţie. În studiul său „Geografie şi Poezie" susţinea că „geograful şi poetul — care uneori pot fi o singură persoană — trebuie să aleagă esenţialul din mulţimea impresiilor, să pătrundă pînă la sufletul peisajului, ca să-i descopere misterul şi frumosul". „Idealul descrierii geografice — arăta el — e să caracterizeze astfel o regiune încît să nu poată fi confundată cu nici o altă regiune de pe faţa pămîntului".

Nu vom încerca o analiză a valorii literare al descrierilor geografice ce aparţin lui George Vâlsan întrucît considerăm că textele alăturate vor fi mai mult decît convingătoare.

S. NEGUŢ

...Cînd cutreieri admirabilele livezi care duc de la Dorna spre Prundul Bîrgăului sau cînd ţii plaiul pe sub culmile Rodnei, te surprinde, în primul rînd, aerul aspru şi spirtos al acestor înălţimi. Răcoarea te izbeşte în faţă, ca un pahar cu apă rece. Scuturi capul, căci pe păr se prinde boarea şi pe buze simţi nevăzute picături de ploaie. Vîntul îţi trece ca o mînă umedă prin păr şi aduce miros de zăpadă şi de răşină. Un peisaj răcoros, cu forme largi, lăsîndu-ţi impresia de solemnitate accentuată prin vuietul adînc al pădurii de brad, în care uneori îţi pare că auzi încă tropotul zimbrilor. Tot ţinutul răsună de izvoare, unele coborînd tocmai din căldările glaciare de pe Rodna sau Călimani. Munţii întregi picură şi cîntă. Un abur uşor învăluie cuprinsul într-o lumină de vis, ca şi cum l-ai privi printr-un opal. Chiar pe cer senin, conturele sînt estompate în linii ca de fum, iar ierburile grele de rouă îţi ajung pînă la piept. O frumuseţe pură, rece şi totuşi zîmbitoare, care te face să înţelegi de unde au putut ieşi surprinzătoarele icoane de pe pereţii exteriori ai bisericilor vechi din această regiune, în care pe fondul alb predomină verdele şi un albastru divin ca al lui Fra Angelico. Numai un popor de păstori munteni, al unui ţinut cu lumina învăluită în abur, a putut născoci o astfel de minune artistică, socotită azi ca una din cele mai alese realizări artistice populare ale Europei.

(„Munţii descălecatului Moldovei")

....Ceahlăul e, în adevăr, un munte impozant, cu forme pitoreşti, aşezat aşa de bine, că îţi impune admiraţia, fie că îl priveşti de aproape, din renumita vale a Bistriţei, fie că îl zăreşti din depărtare, de pildă, din împrejurimile Iaşilor, de unde, în apus, se desprinde ca o coroană de ametist aşezată pe fruntea Moldovei. El e cel mai înalt munte al Moldovei, dar cu 600 m mai mic decît Omul, Negoiul, Moldoveanul, Parîngul şi alţii. Afară de cîteva piscuri semeţe de calcar alb, străbătute de chei sălbatice, toţi ceilalţi munţi ai Carpaţilor Răsăriteni sînt mărunţi şi uniformi, alcătuiţi din piatră de nisip sau gresie şi înfăţişîndu-se ca o turmă de oi netunse, îngrămădite una în alta, cu spinarea rotundă acoperită de lîna pădurilor de fag. Apele curgătoare au străpuns adînc tot lanţul şi prin ramurile lor l-au despicat în blocuri mărunte. Afluenţii Siretului au înaintat atît de mult, încît au trecut de culmile principale, pînă aproape de văile Mureşului şi Oltului (de pildă, Bistricioara îşi apropie izvoarele pînă la 6 km de Mureş, iar Bisca Mare se apropie prin afluenţii săi pînă la 5 km de Covasna, aşezată pe valea Oltului).

De ce nu au putut însă rîurile din bazinul Transilvaniei să despice şi ele, dinspre apus, acest lanţ de munţi ? Fiindcă Podişul Transilvaniei e cu 400 m mai înalt decît Podişul Moldovenesc şi fiindcă în drumul rîurilor din Transilvania s-a ridicat de-a curmezişul un alt şir de munţi, care a silit Mureşul şi Oltul să rămînă pe loc şi să ocolească piedica din cale. Aşa s-au format şesurile înalte ale Giurgeului şi Ciucurilor, care au fost lacuri, pînă ce Mureşul şi Oltul le-au retezat pragurile.

Aceşti munţi tineri, răsăriţi din dosul Carpaţilor, sînt pe alocuri mai largi, mai masivi şi mai înalţi decît lanţul propriu-zis al Carpaţilor. În Harghita ating 1 860 m. iar în Căliman 2 100 m. Afară de Mureş şi de Olt, nici o altă apă nu a izbutit încă să-i roadă. Munţii aceştia nu s-au format prin încreţire ci au mustit prin spărturi din adîncurile pămîntului în chip de vulcani care au şi împrăştiat lava şi cenuşa în jur, ridicînd cu încetul munţi, în felul cum cîrtiţele ridică muşuroaiele conice pe faţa unei cîmpii. Lanţul vulcanic care începe din şesul Trei Scaune nu se termină la Căliman. El continuă în Ţibelş, în Gutîi, în Ouaş şi dincolo de Tisa. Dar de la Căliman în sus nu mai are putere şi se arată în domuri izolate şi rotunde ca nişte clăi, cum îi numesc pe alocuri locuitorii. În Căliman, dar mai ales în Gurghiu şi Harghita, vulcanii şi-au păstrat chiar craterele, acum stinse. Unul din aceste cratere, la Sfînta Ana, e umplut cu apă de ploaie şi formează un lac rotund pe vîrful muntelui, ca un potir întins de pămîntul nostru spre înălţimile cerului. Dacă nu mai aruncă lavă şi cenuşă, aceşti vulcani nu au murit de tot. Ultimul lor semn de viaţă e acidul carbonic şi apele minerale gazoase care izvorăsc nenumărate, pe poala lor.

Dar să ne grăbim la drum, căci „cuvîntul din poveste înainte mult mai este", cum spuneau basmele noastre vechi. Am ajuns la cotitura Carpaţilor. Aici munţii fac un unghi şi apucă apoi spre apus. Răsucirea e atît de puternică, încît ai impresia că arcul carpatic nu a putut-o răbda şi s-a frînt pe culmea principală, zvîrlind aşchii pînă spre Cîmpia Română. Munţii, de pe creastă, nu se mai arată rînduiţi ca în Carpaţii Moldovei, ci în blocuri mari, izolate, cu atît mai vizibile, cu cît sînt alcătuite, în parte, din piatră albă calcaroasă şi cu cît se ridică monumentali şi foarte prăpăstioşi spre Transilvania, deasupra unor şesuri largi. Din preajma Braşovului priveliştea lor e minunată ; par nişte palate de marmură cu fruntea în nori. Şi aici rîurile i-au străpuns pînă dincolo de culme. Şi aici vîrfurile sînt mai mult domoale, dar pe alocuri, ca în Bucegi, se întind pe culmi, deasupra pădurilor, podişuri aproape orizontale. Aceşti Bucegi (...) nu sînt decît marginea abruptă a unui podiş înalt pînă la 2 500 m, care îşi capătă frumuseţea de la cizelarea versantelor prin apele torenţiale, de la splendidul veşmînt al pădurilor de brad şi de la jocul de lumină revărsat cu dărnicie de minunatul nostru cer, îndrăgit nebun de pămîntul românesc. E curios că foarte puţini din pictorii noştri au descoperit această dragoste statornică între cerul şi peisajul românesc...

. . . . . .

...Valea Dunării apare cotită în depărtare, nu ca o vale cu povîrnişuri line, ci ca o despărţitură prin care curge o umbră albastră. Munţii, care se ridică nesimţit spre nord, într-un plan lin, aproape orizontal, surîd într-o fosforescenţă trandafirie şi numai din loc în loc sînt dominaţi de „cornete", înălţimi rotunde ca nişte uriaşe cucuie. Nu e munte ce vezi, ci un şes înalt, suspendat deasupra văilor. Şi adesea, pe vîrfuri se arată porumbişti şi vii, ieşind din mijlocul pădurilor. Omul cultivă şi culmile muntelui. Pe măsură ce soarele coboară, vîrfurile capătă volum

Primele semne ale primăverii
la lacul Călțun
foto Paul Decei

și se colorează. În depărtare apar din apele zării piscuri, ca niște statui nebănuite. Întîi albe cu umbre viorii, apoi de aramă și de topaz, apoi de safir. Cerul, aici, pictează pămîntul într-o claritate de aer meridională. Detaliul se pune în evidență prin linii precise. Lumina e puternică și ușoară. Se cunoaște că evantaiul Mediteranei își trimite adierea pînă în acest ținut adăpostit, care se află pe aceeași latitudine cu sudul Istriei și Crimeea. Chiar dacă înaintezi spre masivele înalte, această feerie de lumini te însoțește. De la Cornereva, în dreptul Teregovei, dacă ai urcat coasta repede, ajungi curînd pe plaiuri care te poartă nesimțit pînă la catifeaua verde-argintie a pășunilor alpine, presărate cu turme, de pe Țarcu și Retezat, și pînă la circurile glaciare, unde iezerele care răsfrîng cerul senin par mănunchiuri de violete aruncate printre stînci.

Iar cînd te-ai apropiat de izvoarele Jiului, spre Cîmpu-lui-Neag, ai o priveliște unică în toți Carpații românești. O vale neașteptat de largă, înecată în lumină albăstruie, lungă de peste 50 km și care îți pare închisă de munți din toate părțile. Pădurea coboară pe săltate de pe grumajii de piatră și luptă cu livezile și grădinile care se suie pe terase, din fundul văii. Jos, căsuțe albe pretutindeni, nenumărate căsuțe albe. Tipul satului românesc risipit, în care predomină voința de hoinăreală, de izolare, de intimitate cu natura. Vîntul, care și-a răcorit aripile în apa de cristal a iezerelor, îndoaie fumurile depărtate ale minelor din Lupeni și Petroșani. Deasupra lor, imens și vînăt, se înalță Parîngul, cu nori albi pe culme, adevărat vas preistoric de lut nears, plin cu crini...

(„Carpații de răsărit și de miazăzi")

...Bucegii. Cît de uriași sînt! Nici verzi, nici albaștri, nici cenușii, ci îmbinarea acestor culori — un brocart vechi cusut foarte delicat, căruia soarele și vîntul i-au smuls tonurile vii, lăsîndu-i nuanțe așa de fine, că e o adevărată mîngîiere a ochilor. Și bine am zis că seamănă a brocart, căci au aceleași falduri țepene, aceeași îngrămădire de stofă grea și scumpă. Singura notă strălucitoare în tablou e o zdreanță de zăpadă albă care se prăvălește, sfîșiindu-se parcă de fiecare colț de stîncă, printr-o despicătură uriașă, din vîrful „Omului" pînă aproape de culmea dealurilor care îi ascund temeliile. Ce a mai rămas din tablou, umple-l cu un cer dulce, luminos, pe care aruncă vreo două-trei pale de nori. Și pe munți poți întinde o umbră lunguiață care să se verse pînă la jumătatea lor...

(„Predealul și împrejurimile sale")

...Dincolo de frumoasa vale a Mureșului se întinde marele masiv al Munților Apuseni, în chipul unei palme cu degete răsfirate. E atît de vast încît, de l-ai putea ridica din loc, ai acoperi cu el aproape toată Transilvania. Dar înălțimea cea mai mare nu trece de 1 850 m, iar printre ramurile munților se adîncesc bazine interioare cu o deasă populație. Forma răsfirată a acestui masiv nu e fără rost. Degetele îndreptate spre cîmpia Tisei se pare că nu sînt decît resturile unui lanț de munți care trecea peste Panonia și se unea cu Alpii Răsăriteni, care și ei se termină, spre Ungaria, tot ca niște degete răsfirate. Munții Apuseni sînt deci un crîmpei din prima încrețire a lanțului carpatic. După ce mijlocul acestui lanț s-a rupt și s-a cufundat sub șesul panonic, blocul rămas în Munții Apuseni s-a clătinat, s-a despicat în trepte spre Tisa și a căpătat mulți vulcani care sînt presărați peste tot, mai ales în centrul masivului. Din aburii metalici ieșiți din coșurile acestor vulcani și sleiți de-a lungul crăpăturilor, s-a depus aurul și argintul care formează bogăția minerală a acestor munți, bogăție care, exploatată din vremea preistorică, nu a secat nici astăzi (...).

Nici un ținut din munții noștri nu are înfățișări atît de variate ca Munții Apuseni. Cînd îi privești din valea Mureșului, par valurile uriașe ale unei mări înfuriate. De vină e o creastă de calcar care se înalță tocmai în această parte și din depărtare seamănă cu un paravan de argint și de azur. În centru, clăile vulcanice ies îndrăznețe din învelișurile pămîntului, iar vestita Detunată, cu aschiile sale îndoite de bazalt, e una din minunățiile ținutului. Mai spre apus, o zonă calcaroasă e ciuruită de gropi și de peșteri fantastice, din care una, la Scărișoara, păstrează din timpuri foarte vechi un ghețar subteran. Altfel, formele generale ale masivului sînt foarte domolite și pe înălțimi se întind șesuri mai largi decît

în orice parte a Carpaților. Șesuri locuite și cultivate îndeosebi de moții care își au satele răsfirate pe aceste vîrfuri de munți, de la 1 000 m pînă la 1 300 m. Prin unele văi nici nu poți umbla, așa sînt de înguste, prăpăstioase și cu povîrnișuri împădurite. Dar cînd te-ai urcat pe culmea deschisă, te afli ca pe o cîmpie întinsă. Îți ies înainte soarele și vîntul care învălurează mătasea ierburilor...

(„Munții din apusul României")

...Dar dealurile ? Dealurile sînt și ele niște copii ai munților. Apele rod înălțimile și duc pietrișurile, nisipurile și mîlul la margine, fie pe uscat, fie în mări sau lacuri vecine. Cînd aceste depozite se îngrămădesc în cantități enorme, cînd seacă mările și lacurile, apele curgătoare rod și în aceste depozite, pe care cu timpul le despică și le prefac în dealuri. Așa s-a întîmplat cu cea mai mare parte a ținuturilor noastre de dealuri. Așa s-a întîmplat cu Transilvania care întîi a fost fund de mare, apoi s-a uscat și a fost mîncat de apele curgătoare și schimbat în dealuri. Așa s-a întîmplat cu dealurile Moldovei, care și ele au fost odată fund de mare și așa s-a întîmplat cu tot brîul de coline al munților din apus și de miazăzi, pînă la Dîmboviță. Numai de aici, de la Dîmboviță, pe tot lungul Carpaților Răsăriteni, dealurile au și altă origine. Anume sînt provocate de încrețirea stratelor prin împingerea Carpaților. De aceea aceste dealuri **de încrețire** au căpătat un nume deosebit se numesc Subcarpați și se înșiră paralele ca și Carpații.

În unele locuri, dealurile sînt legate strîns de munți, în alte locuri însă sînt despărțite prin depresiunile de care am vorbit. Peste tot, ele au multe din caracterele muntelui, cu deosebirea că sînt mai scunde. Dar și depresiunile, și dealurile se pot privi **împreună,** ca o zonă de margine a muntelui.

Călătorul care vine dintr-un ținut de munte într-unul de dealuri nu se va simți prea înstrăinat. Tot relief accidentat, tot ape multe, climă asemănătoare, viață vegetală și animală apropiată. Dar, totuși, va găsi și deosebiri. Nici impresia de grandoare a piscurilor mîndre, nici povîrnișuri repezi, nici prăpăstii, nici văi pline de ecouri și de cascade. La munte, natura te covîrșește și îți inspiră respect. Ea se distinge prin măreție și gravitate. Dealurile îți mai ușurează sufletul. Culmi, coaste, văi, toate sînt mai mici și mai apropiate de măsura omenească. Sculptura pămîntului e mai puțin eroică, mai fină, mai plină de grație și de armonie îmblînzită. Colnicele le poți atinge destul de ușor, peste curmături pot trece drumuri tărăgănate, pe coaste se urcă, pînă lîngă vîrf, căsuțele albe, văile sînt mai largi, cu ape mai line și au terase pe care se aștern ogoarele. Natura, în dealuri, e mai îngăduitoare, mai prietenoasă, mai zîmbitoare ; aerul mai dulce, ploile mai călduțe. Zăpezile, care îmbracă muntele mai mult de jumătatea anului — în dealuri se topesc la întîiele vînturi cu miros reavăn de primăvară. Iar pămîntul e mai plin de roade. În ținutul nostru de dealuri sînt multe păduri cu copaci amestecați, dar coaste și culmi întregi sînt acoperite de livezi de pruni, de meri, de caiși, de nuci, și în aprilie, cînd înflorirea le face vizibile de la distanță, e o uimire să vezi această ninsoare de flori care se învălurează ca o năframă albă și trandafirie peste ținuturi atît de întinse, încît nu le mai poți zări capătul. De-a lungul pădurilor care vuiesc de cîntecul păsărilor — muntele, el e mut pentru graiul păsărilor — poți merge ceasuri întregi prin fîneațe înalte cu flori aromitoare, foșnind de insecte și de fluturi. Și să nu uităm viața de vie, cu floarea nevăzută mirosind a rezedă și apoi cu ciorchinii dulci, pe care o poți distinge de departe după verdeața ei mai albăstruie și care a pus stăpînire pe toate coastele încălzite de soare, alcătuind renumitele noastre podgorii.

(„Depresiuni și dealuri")

...Apoi am luat Bărăganul de-a curmezișul. O, frumoasă cîmpie ! Numai o partitură de muzică ar putea reda impresia de maiestate și de infinit a acestor orizonturi. Semănăturile se roteau în jurul nostru, amețite de soare, învăluite într-o ceață opalină, cu ușoare înfloriri albăstrui și argintii, iar deasupra se înălțau drumurile norilor, splendide, tăcute și impozante în albimea lor imaterială. Umbrele lor se plimbau pe trupul pămîntului, care se lasă mîngîiat ca un animal sănătos, toropit de plăcere...

(„Excursie pe Dunăre — Filipoiul")

TAINELE MĂRII NEGRE ies la suprafață

FENOMENE HIDROMETEOROLOGICE, HIDROBIOLOGICE ȘI GEOLOGICE, CARE AU DETERMINAT IMERSIUNEA PORTURILOR ANTICE CALLATIS, TOMIS, A ȚĂRMURILOR ȘI A UNOR PORTURI DIN VECHILE CETĂȚI

- **Stridiile fosilizate de pe ceramica descoperită sub apă aduc noi dovezi asupra existenței în antichitate a numeroase golfuri pe țărmul de vest al Mării Negre.**
- **Apariția midiilor în Marea Neagră și începerea înnisipării golfurilor dovedită de studiul depunerilor biologice de pe obiectele arheologice submerse.**
- **Acțiunea combinată a valurilor de vînt, a valurilor de hulă, a curenților, a florei și faunei litoralo-bentice, au provocat imersiunea unor mari zone care se aflau cu mii de ani în urmă în poziție emersă.**

În complexul activităților de cercetare a mediului submarin se include și o nouă ramură a științei arheologice : **ARHEOLOGIA SUBMARINĂ**, dependentă la rîndul ei de **oceanografie**, de **geografia reliefului submarin**, de **navigație**, de **geologia** și de **biologia submarină**, științe chemate să colaboreze în acest domeniu nou de activitate. Pornind de la această idee de colaborare, rîndurile de față nu sînt îndreptate exclusiv spre o caracterizare a obiectelor arheologice descoperite sub apă, ci, în primul rînd asupra depunerilor biologice pe aceste obiecte în decursul veacurilor. Cu ajutorul ceramicii din antichitate vrem să aflăm ce specii de moluște au trăit în Marea Neagră în diferite perioade de timp, pentru a putea constata apoi modificările geologice determinate de unele scoici care generează cantități mari de nisip [1]). În acest sens va trebui să cunoaștem originea nisipului depus de hulă și de curenții marini sub forma unor grinduri care au determinat transformarea vechilor golfuri în actualele lacuri litorale.

Cu ocazia săpăturilor efectuate în anul 1966 în grindul de nisip dintre Mangalia și satul 2 Mai de către întreprinderile de construcții din localitate, am avut ocazia să determinăm o grosime a stratului de nisip de 5 m provenit din sfărmarea cochiliilor de midii (Mytilus). Interesant este faptul că în secțiunea acestui grind nisipos care separă lacul Mangalia de mare se găsesc amestecate cu nisipul fragmente de ceramică de dimensiuni mici, dar și bucăți mai mari ca funduri și mînere de amfore de Heracla, Rhodos, Thasos [2]). Rezultă deci că grindul are o vechime de formare egală cu vechimea ceramicii transportată de valuri din zona de est (zona bazinului portuar Callatis, acum submers), odată cu scoicile generatoare de nisip, precum și faptul că lacul Mangalia a existat ca golf în epoca Callatisului. Remarcînd în același timp rolul midiilor ca generatoare de nisip în această transformare geologică se ivește întrebarea de ce nu s-au petrecut aceste fenomene într-o perioadă mai veche de timp, de ce **fenomenul de înnisipare**, apare tocmai spre sfîrșitul perioadei elenismului din Pontul Stîng ?

Răspunsul la această întrebare ni-l oferă stridiile fosilizate pe care le putem observa studiind cu atenție depunerile biologice de pe obiectele de ceramică. Pe aceste obiecte se află o imensă lume vegetală și animală conservată de secole în subsolul marin. Pe obiectele din sec VI — I î.e.n. predomină stridiile fosilizate și lipsesc cu desăvîrșire

midiile, ceea ce ne permite să deducem că în această perioadă midia nu făcea parte din fauna Pantului Euxin, deci nu putea să reprezinte materia primă pentru formarea nisipului.

Cum şi cînd a ocupat această scoică platourile litorale din Pontul Stîng (ţărmul dobrogean) vom afla studiind un „invadator" submarin din zilele noastre.

În anul 1963, am întîlnit pe coastele Crimeii, sub apă, melci necunoscuţi cu cochilii purpurii deosebit de frumoase. În anul 1966 ne-a surprins prezenţa a doi din aceşti melci străini în zona Mangaliei. În anul următor am găsit 18 exemplare, iar în 1972 numai într-o singură oră, 370 de melci marini. Un singur melc depune 800—1 000 de ponte sub forma unor teci albe, fiecare din acestea conţinînd 15—40 ouă. Acest, *Rapana* **Tomasiana,** devorează scoicile şi în special midiile în cantităţi aşa de mari, încît se presupune că după circa 20—30 de ani scoicile generatoare de nisip vor dispare cu desăvîrşire. Ar urma o perioadă cu abundenţă de nisip, o lărgire a plajelor actuale apoi, neexistînd sursa de reîmprospătare, valurile şi curenţii marini le vor dezgoli, vor căra spre sud şi spre larg nisipul din grinduri şi n-ar fi exclus ca peste 300—500 de ani actualele lacuri să se retransforme în golfuri. Desigur că aceste presupuse fenomene nu se vor întîmpla, deoarece omul intervine cu forţe tehnice din ce în ce mai mari (diguri, epiuri, porturi etc.), dar am încercat să subliniem capacitatea numeroaselor elemente naturale de a schimba formele de relief.

Melcul Rapana a ajuns în Marea Neagră tocmai din Extremul Orient, din Marea Japoniei, odată cu intensificarea traficului maritim spre acele zone. El a venit în tancurile petroliere care ambarcă drept balast apă de mare pentru a-şi menţine stabilitatea cînd navighează fără petrol. Midiile au pătruns în Marea Neagră tot cu mijloacele de navigaţie construite de om, dar cu peste o mie de ani înaintea melcului Rapana. Acum va fi simplu de înţeles cum şi cînd au pătruns midiile în Ahşuena (denumirea dată de geţi şi sciţi Mării Negre).

Prin comparaţie cu fenomenul actual de pătrundere în Marea Neagră, a melcului Rapana, putem aprecia şi data populării ei cu midii, cu singura deosebire că acestea au venit agăţate de carena navelor antice.

Dacă navigaţia în Marea Neagră a început în sec. al VII-lea î.e.n. putem vorbi despre un trafic comercial maritim intens abia după secolele al VI-l î.e.n. care a putut favoriza transportul noilor specii bentice (în acest caz al midiilor), localizarea şi supremaţia lor faţă de speciile existente, adică faţă de stridii. Desigur că şi această luptă pentru dobîndirea teritoriului submers a durat alte cîteva sute de ani (pînă în sec. IV—X e.n.). Nu este exclus faptul ca lupta între amintitele specii să fi avut loc şi în perioade mai vechi, dar aici aducem drept dovezi existenţa cu prioritate a cochiliilor de stridii pe obiectele arheologice subacvatice datînd din sec. IV—I î.e.n. şi sec. I—III e.n. Apoi, aceste urme dispar şi în locul lor se ivesc din ce în ce mai multe urme de midii. Depuse pe obiectele de dată mai recentă găsite sub apă ele sînt dintr-o epocă similară cu straturile de nisip mitiloid din grindurile litorale.

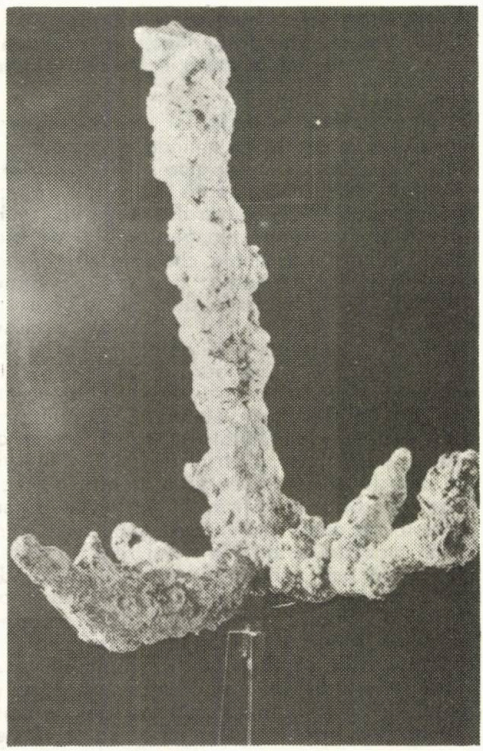

Pentru înțelegerea deplină a fenomenului menționăm faptul că scoicile (moluștele) de tipul stridiilor trăiesc fixate pe stînci sau pe alte obiecte și nu pot fi smulse de valuri și hulă, în timp ce midiile trăiesc agățate de stînci sau de alte obiecte scufundate. Ele se agață cu ajutorul unor firișoare subțiri, asemănătoare cu firele de păr și pot fi foarte ușor smulse de valuri și aruncate la țărm unde se transformă în nisip. Midiile formează pe fundul mării un imens covor cu o densitate de 400—500 bucăți pe metru pătrat. În timp ce valurile le smulg pe cele mari care opun o suprafață de rezistență superioară, un nou strat de midii mici din noua generație se formează și se dezvoltă pe același loc; o generație care la început nu poate fi distrusă fiindcă opune o suprafață de rezistență mică valurilor de hulă, dar care vor avea aceeași soartă de îndată ce se vor dezvolta. În felul acesta apare o luptă între valuri, hulă și midii care a determinat acomodarea speciei la mediu pentru existență și perpetuare, materializată printr-o înmulțire vertiginoasă.

După fiecare furtună violentă marea aruncă la țărm grămezi de scoici pe multe zone dintre Capul Siutghiol și Mangalia.

Midiile au ocupat locul stridiilor treptat, în timp îndelungat, prin prăbușirea bancurilor de stridii. În perioada actuală, stridiile au dispărut și foarte rar mai poate fi găsit cîte un exemplar izolat în zona de sud, spre Mangalia.

Modificarea conturului țărmului antic, submersia unor porțiuni mari de teren în care se includ porturile antice și porțiuni mari din cetățile situate lîngă porturi se datoresc acțiunilor combinate ale mai multor fenomene, dintre care cu ajutorul observațiilor submarine, a determinărilor topografice și a studiului întreprins asupra obiectelor arheologice recuperate din mare, un rol hotărîtor l-au avut înnisiparea, abraziunea și creșterea nivelului mării.

Așa cum am spus, înnisiparea determinată de abundența nisipurilor generate de midii a avut ca urmare formarea grindurilor care au transformat golfurile în lacuri litorale. Abraziunea, cauzată de acțiunea îndelungată a valurilor de vînt, a valurilor de hulă, a gheșurilor, chiar a vînturilor din direcția NE, N și NW au provocat sfărîmarea digurilor și cheiurilor din porturile Callatis si Tomis. La Callatis, valurile au retezat digurile vechiului port, au săpat sub mal, l-au surpat, și o jumătate din cetatea Callatis a fost astfel acoperită de apa mării. La Tomis, valurile au retezat o mare parte din peninsula astăzi submersă, în partea de sud a Cazinoului din Constanța (locul celor mai vechi așezări antice de la Tomis): în același timp, a fost distrus și vechiul bazin portuar Tomis.

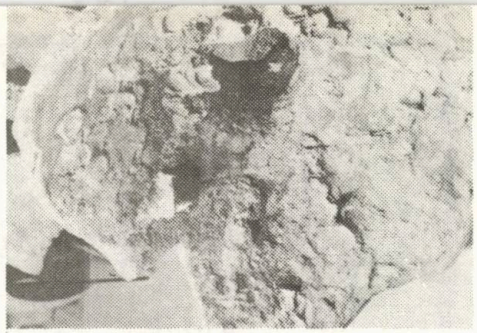

1) Mytilus (midii, scoici agățate pe stînci, moluște lamibranhiate bivalve), reprezintă principala sursă de formare a nisipurilor în zona litorală situată la sud de capul Siutghiol (extremitatea de nord a Constanței). Midiile de mîl trăiesc la adîncimi mai mari de 30—40 m și nu fac obiectul acestor observații.

2) Determinarea tipului din care provin fragmentele s-a făcut prin comparație cu obiectele întregi descoperite la Callatis după forma și structura ceramicii cît și cu cele de la Histria și Tomis.

Valurile și hula au reușit această ofensivă atunci cînd oamenii au încetat să mai lupte împotriva lor. Aceasta ar corespunde în timp cu secolul al VII-lea e.n. cînd viața la Tomis și Callatis a fost întreruptă de invazia avarilor.

Pentru a remarca rolul oamenilor în menținerea construcțiilor hidrotehnice din cele două porturi antice în fața furiei și forței valurilor, vom da cîteva exemple din timpurile noastre: În ziua de 10 martie 1970 valurile agitate după o singură zi de furtună cu vînt de NE au rupt betonul armat și barele de susținere din faleza Cazinoului Constanța situată la 10 m. deasupra nivelului mării. Sparte de dig, valurile ajungeau pînă la primul etaj al Cazinoului, iar pe întreaga faleză apa curgea ca un adevărat rîu. Spărtura a fost refăcută la cîteva zile după furtună dar în situația cînd n-ar fi existat intervenția oamenilor ea ar fi însemnat un cap de pod pentru invazia mării asupra uscatului. Sub apă se poate observa o spărtură în digurile peninsulei submerse provocate de valuri, în urma căreia, bazinul portuar de est a devenit impracticabil.

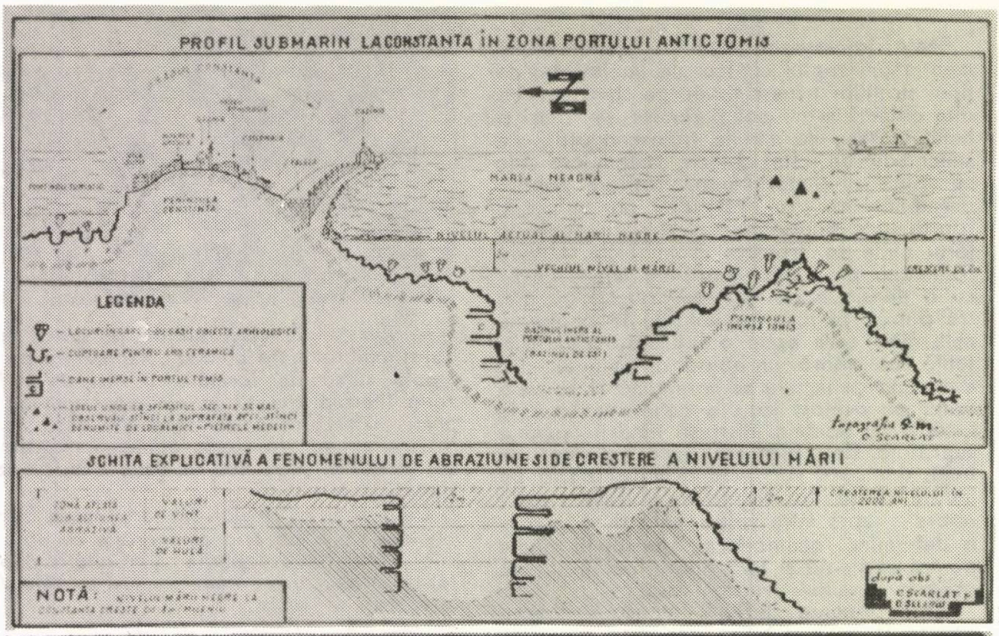
PROFIL SUBMARIN LA CONSTANTA ÎN ZONA PORTULUI ANTIC TOMIS
MARIA NEAGRĂ
LEGENDA
SCHITA EXPLICATIVĂ A FENOMENULUI DE ABRAZIUNE ȘI DE CRESTERE A NIVELULUI MĂRII
NOTĂ:

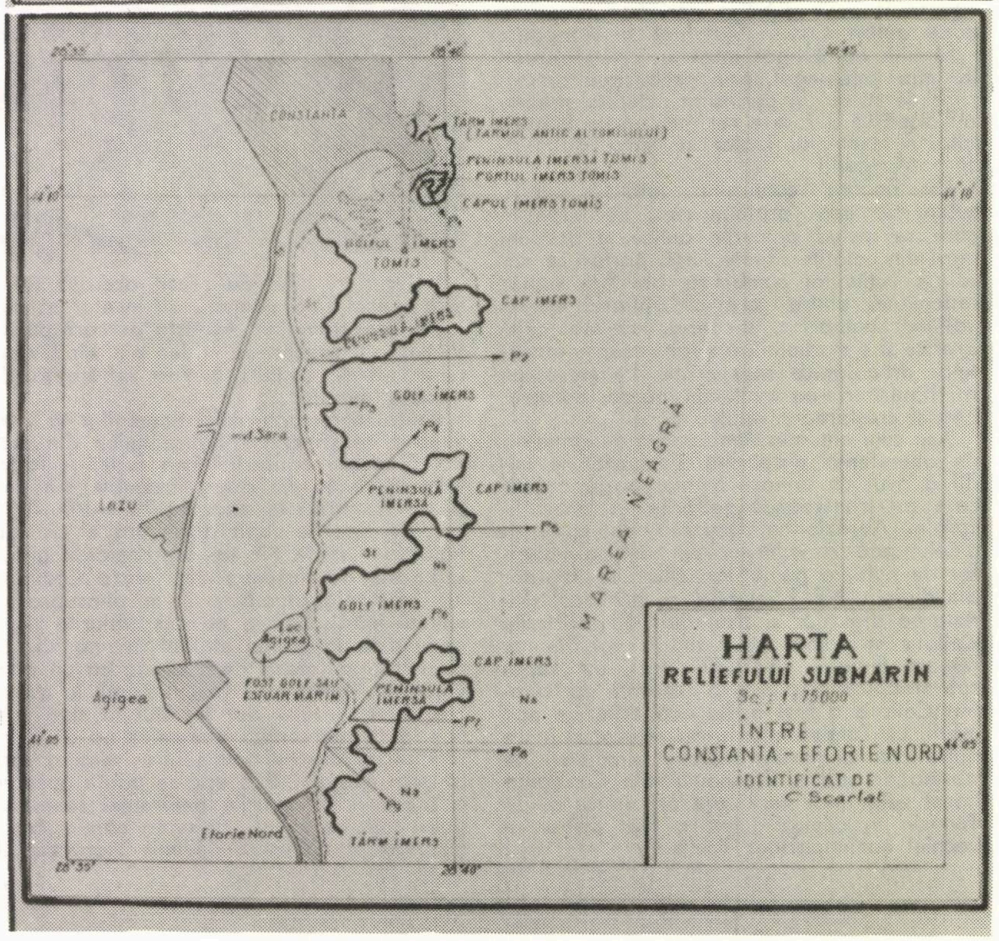
CONSTANTA
TÁRM IMERS
PENINSULA IMERSĂ TOMIS
PORTUL IMERS TOMIS
CAPUL IMERS TOMIS
GOLFUL IMERS TOMIS
CAP IMERS
GOLF IMERS
PENINSULĂ IMERSĂ
CAP IMERS
GOLF IMERS
CAP IMERS
PENINSULĂ IMERSĂ
MAREA NEAGRĂ
LAZU
Agigea
Eforie Nord
TÁRM IMERS
HARTA
RELIEFULUI SUBMARIN
Sc. 1:75000
ÎNTRE
CONSTANTA - EFORIE NORD
IDENTIFICAT DE
C. Scarlat

Data acestui fenomen nu poate fi încă precizată, dar ne este cunoscut faptul că în Palatul Dogilor din Veneția se află o hartă medievală pe care sînt reprezentate în această zonă două incinte portuare : „Constantiana" și „Tomis".

În anul 1963, la Mangalia, pe digul submers din fața lacului, existau blocuri de calcar la 0,4 m sub nivelul mării, pentru ca în 1969, cea mai mică adîncime în același loc să fie de 1,5 m. La Constanța pietrele care mai puteau fi văzute deasupra nivelului mării la începutul acestui veac („Pietrele Medeei") se află acum la 0,8—1,6 m. sub nivelul mării. Ele au fost ultimele urme vizibile la suprafață ale peninsulei antice Tomis.

Creșterea nivelului mării, reprezintă cea de-a treia cauză a marilor modificări. După observațiile submarine întreprinse la Constanța și Mangalic, după profilele determinate, după observațiile hidrologice efectuate rezultă o creștere a nivelului mării cu 1 m. pe mileniu.

Pentru exemplificarea fenomenului de abraziune combinat cu creșterea nivelului mării prezentăm un profil submarin în zona fostului port Tomis.

Îmersiunea zonelor descrise nu trebuie legată de fenomene terestre, cum în mod greșit s-a susținut în trecut. Ea reprezintă un efect determinat exclusiv de condițiile hidrometeorologice specifice ale Mării Negre, de imensa putere a valurilor.

Dovezile imersiunii sînt expuse în primul sector de cercetare subacvatică din România, organizat în Muzeul Marinei Române în 1966 și deschis pentru public în anul 1973. Pavajul, igheaburile de scurgere a apei, obiectele de ceramică mică, folosite în morminte, țiglele care protejau gropile funerare, pithosurile în care se păstrau provizii, ruine ale construcțiilor din piatră, ruine de cărămidă antică, cheiurile de acostare etc., sînt dovezi incontestabile că actualele zone submerse au fost în epoca antică emerse deasupra nivelului mării.

Formele reliefului submarin n-au permis migrația obiectelor, deoarece lacurile unde au fost descoperite sînt situate cu 2 pînă la 12 m. mai sus decît fundul propriu-zis al mării, adică deasupra zonelor care au la extremitate cheiuri de acostare. Numai în cazul epavelor care s-au scufundat lîngă chei, incendiate, sau izbite de digul exterior, am găsit amfore în interiorul acestora sau în imediata lor apropiere, de această dată pe funduri nisipoase, care n-au fost zone emerse. Pe zonele submerse dovedite că au fost emerse în trecutul îndepărtat, relieful este stîncos și accidentat, deci exclude posibilitatea de migrare a amforelor. Fiind destul de grele, chiar în cazul eroziunii stîncilor, acestea au rămas pe același loc. Au putut fi deplasate spre țărm numai fragmente mici de ceramică provenite din epave de pe funduri nisipoase, cum este cazul zonei submarine situată la est de grindul dintre Mangalia și satul 2 Mai.

Pavajele descoperite în apropierea cheiurilor, construcțiile din apropierea lor cît și amforele din aceste zone, au cu certitudine aceeași proveniență ca și cele din zona epavelor. În colecția Muzeului Marinei, se găsesc amfore și fragmente ceramice, țigle și alte obiecte provenite de la Heraclea, Thasos, Rhodos, Sinope, Chersonesos, Cos, Cnidos, Milet din epocile romană, bizantină, geto-dacică și multe altele în curs de identificare și datare, dovadă a strînselor relații comerciale maritime din această parte a Europei.

Arheologia submarină de la Muzeul Marinei Române, prima de acest tip din țara noastră, aduce importante dovezi asupra istoriei navigației, asupra marinăriei, a evoluției navelor și construcțiilor portuare, a orientării bazinelor portuare, asupra manevrei navelor cu vele și rame, asupra oceanografiei în general.

Cercetarea submarină este o activitate nouă și cu mari perspective de viitor, o parte componentă a activităților marinărești, a istoriei marinei și a flotei noastre aflată în continuă dezvoltare.

C. SCARLAT
cercetător subacvatic

CALEIDOSCOP

Descoperirile arheologice au sporit în intensitate în toate colţurile lumii şi rezultatele obţinute în ultimii ani sînt deosebit de importante pentru istoria civilizaţiei umane. Printre vestigiile semnificative se numără: splendidele edificii romane din anticul oraş Oplonti, în apropierea Pompeiului, perfect conservate sub lava Vezuviului; o navă comercială grecească, plină cu ulcioare de piatră şi teracotă, naufragiată în apropierea insulei Lipari în secolul IV î.e.n.; ruinele unui palat saxon din secolul X la Gloucester; o ambarcaţiune celtică din secolul I î.e.n. aflată în lacul Neuchatel din Elveţia. În Orientul Apropiat, la Tell Farm, pe malul stîng al Eufratului, au fost descoperite două aşezări, una veche de două milenii, alta, de provenienţă arabă din secolul al XI-lea, iar în Iordania peşteri care au fost locuite fără întrerupere începînd cu cel de al patrulea mileniu pînă în a doua epocă a fierului (800—700 î.e.n.). În Iran, un fragment din acoperişul unui palat arhimenit din Persepolis, din lemn de cedru carbonizat, confirmă incendiul care a mistuit capitala în anul 330 î.e.n., în timpul cuceririi imperiului persan de către Alexandru Macedon. În Israel, lucrările din apropierea Ashkelon-ului au scos la iveală un sarcofag din marmoră sculptată, cu o greutate de cinci tone, vechi de 2000 de ani. În China, o operaţie filmată asupra mumiei unei femei, descoperită într-un coşciug triplu a dus la concluzia că moartea a survenit în urma unui atac de cord, dar secretul îmbălsămării care a făcut posibilă conservarea perfectă a corpului timp de mai bine de două mii de ani a rămas încă nedezvăluit.

Săpăturile arheologice efectuate în ultimii şase ani în Thailanda au scos la iveală numeroase vestigii care pot răsturna datele actuale cu privire la preistoria civilizaţiei şi culturii umanităţii. Pe prim plan se situează un tip deosebit de vase din teracotă bej, pictate cu desene geometrice sau cu spirale de culoare roşie, a căror epocă a fost stabilită între anii 4600—3600 î.e.n. Aceste vase neolitice, descoperite în mica aşezare Ban Chieng, au în consecinţă o vechime mult mai mare decît cele provenite din India, China şi Mesopotamia (2500 î.e.n.), zone considerate pînă astăzi a fi cele mai vechi focare de cultură din Asia. Ben Chieng a trecut astfel în centrul atenţiei istoricilor şi arheologilor, a cercetărilor care privesc nu numai problema datării civilizaţiei preistorice din Asia ci şi a istoriei culturii umanităţii.

*

Săpături clandestine, furturi din şantiere arheologice sau din muzee, falsuri de antichităţi, care abundă pe piaţa occidentală, acţiuni huliganice — iată cîteva din fenomenele îngrijorătoare care se manifestă cu tot mai mare gravitate în ultimii ani.

Faimosul vas grec „Euphronis", achiziţionat de Muzeul „Metropolitan" din New York pentru suma de şase milioane de franci, este reclamat de autorităţile italiene, care susţin că vasul ar fi fost furat dintr-un mormînt etrusc în noiembrie 1971, scos prin contrabandă din ţară şi lăsat timp de un an la un restaurant din Elveţia. Conducerea muzeului newyorkez pretinde că vasul a fost cumpărat în Elveţia în 1972 (coincidenţa pare, oricum, ciudată!) de la un anticar libanez, al cărui proprietar ar fi fost din anul 1920. Cazul, departe de a fi rezolvat, continuă să dea naştere unor dispute aprinse.

Un profesor englez de arheologie a făcut recent o declaraţie în „Times", arătînd că săpăturile clandestine sînt mai grave decît producerea de falsuri de obiecte antice, deoarece în cel de al doilea caz nu sînt înşelaţi decît ignoranţii, pe cînd prin înstrăinarea obiectelor provenite din săpături clandestine, sînt sustrase cercetării informaţii preţioase, necesare dezvoltării ştiinţei.

Guvernul turc a hotărît să înăsprească legea care prevede pedepsirea contrabandiştilor de artă şi să interzică totodată exportul oricărui obiect scos la iveală în urma săpăturilor arheologice. În acelaşi timp, se încearcă recuperarea bijuteriilor dezgropate ilegal în urmă cu cîţiva ani şi vîndute peste graniţă, printre acestea numărîndu-se şi celebra comoară „mediteraneană" trecută din 1970 în proprietatea unuia din marile muzee americane.

Intermezzo floristic

Povestea florilor e veche, mai veche decît oamenii. De cînd apele se despărțeau de pămînt. Primele ar fi fost nuferii, plutind pe apele calde, în cotloane liniștite...

Care e cea mai frumoasă floare ? Poate floarea amintirilor, poate floarea întîlnirilor, florile din fînul cosit, florile din cosițele aurii, florile apelor, floarea zorilor, florile toamnei...

Iuliu Bărbat profesor la Institutul Agronomic „Dr. Petru Groza" din Cluj, încearcă să găsească un răspuns în intermezzo-ul floristic din paginile de față.

Poiana Mărului

Dintre toate amintirile mele, cu aureolă de boltă cerească, Poiana Mărului e mai curată și cristalină, mai nouă și fastuoasă, între cele mai frumoase.

La Poiana Mărului poezia e la îndemîna privirilor, oriunde s-ar îndrepta. Muntele cu frunte de zăpadă, păduri de fag bătrîne, puternice, clinuri cu flori, ape cristaline, adînci, sau rostogoliri gureșe, cărări prietene, înmănunchieri pitorești de mesteceni, nuci și meri, toate într-o bucolică fantezie, grandioasă înspre cer, intimă la primii pași.

Ca un șarpe uriaș, vînjos, Bistra curge prin Poiana Mărului ocolind pinteni de stîncă dură, iese impetuoasă de sub umbra pădurilor de fag și împodobită de arini, străbate cu o veselie tinerească Poiana, prin covorul de smaragd, smălțuit de vile cochete.

Soarele se oglindește în apa limpede, întinsă în pînză subțire peste un mozaic de pietre lucioase, multicolore. Nicăieri plimbările pe lîngă ape nu au puterea de balsam, seninul și înălțarea pură ca în Poiana Mărului !

Bistra culege în drumul său grăbit ape înverșunate, ce curg din toate părțile și umplu de sunet monoton, insistent dăinuitor.

În acest cadru generos oamenii au adus meri și nuci, pe lîngă case cu șindrilă, pustii mai tot timpul. Doar cînd se strînge fînul vin și înalță glugi brune, înmiresmate, un element de decor tandru în pajiștile cu marginea sus, pe culmea clinurilor.

Cînd am venit la Poiana Mărului, pe dealuri creștea o floare galbenă. Atît de multă că din depărtare părea un covor căzut din cer și întins de zei. Pentru desfătarea zînelor și a... poeților !

Floarea e modestă, din neamul trifoiului, pe un trup mărunt. Dar așa multe ce erau, un neam întreg, unele lîngă altele, umpleau spațiul de culoare vibrantă, ca suflul topit într-o căldare uriașă.

Dimineața începea pentru mine cu odihna privirilor îndelungi în nesfîrșitul galben cu sclipiri de soare tînăr. Cîteva clipe rătăceam și spre creasta Muntelui Mic, cu moț de zăpadă, proiectată pe un cer albastru. În pădurile de fag verdele era dens, întunecat și vrăjea ca mîngîierile pe fruntea bolnavă. Pe lîngă Bistra mă retrăgeam din lumea fascinantă a culorilor, într-una de iluzii curgătoare, pe sub umbra arinilor.

Mai multă poezie și farmec nu mi-am dorit niciodată. M-am bucurat ca un copil la joacă și am binecuvîntat Natura darnică și Omul, prietenul frumosului.

Sub lumina soarelui, ori sub perdeaua norilor Poiana Mărului, îmi apărea mereu nouă, ca într-o variație pe o temă, cum vor muzicienii.

Într-o zi n-am mai găsit covorul galben. În loc era unul verde. O schimbare de scenă, voită pentru uimire. Să piară o galaxie de flori galbene ca la un semn magic ? Nu intra în obișnuința mea și n-am văzut niciodată. Era o disciplină care ține de lumea minunilor.

Florile, ca orice ființă, au viața lor și urmează destinul pe o cale proprie. S-aprind pe rînd, se sting pe rînd. De unde a venit ascultarea miriadelor, pînă la respectul clipei ?

O lege pe care n-am cunoscut-o decît la Poiana Mărului, unde se scutură floarea de măr, curg ape curate și fînul are miros de cimbrișor.

Sălciile, sălciile

De cîte ori am pus brațul pe trupul vostru scorburos ! Lîngă voi, mi se desluşeau înțelesuri chinuitoare, mă lăsam sedus de enigme. Apele călătoare păreau mereu aceleași, mereu altele, cu sclipiri jucăuşe. Apele, care cuprind fără strîngere, poartă fără durere, au sub umbra picurată a sălciilor o frumusețe cu înțeles de sibilă.

Nicăieri nu am meditat atît de mult și plin de spor ca lîngă sălcii.

Lumina se frînge în petalele florilor și se rupe în culorile balului. La început de primăvară, cu sfîrșit în amurgul toamnei !

La apus de soare lumina-și spune secretele ascunse peste zi într-o haină orbitoare. Ca o frumusețe care lasă vălul să cadă și se arată într-o minune de zeitate.

Dar cînd lumina intră în adîncul apei, ea nu mai este lumină, devine o tremurare de unde, limpezime cristalină, un duh al apelor. Pentru că noaptea apele-și pierd ființa, se învăluie în maramă cernită. Apele nopții îmi sînt străine.

Cînd zorii se ivesc în cortegiu de paji și regine, apele se însufletesc, se nasc din cenușa nopții, sorb lumina cu sete de viață.

De cîte ori n-am stat în reazem pe trunchiurile scorburoase !

Aici, în liniște timpul este al meu. Nu mai fuge nebunește, ci trece blînd, înțelept, picur cu picur, clipă de clipă și lasă în urmă o seninătate curată, ca apa izvoarelor de munte.

Ramurile lungi, subțiri se leagănă, abandonate ca pletele bocitoarelor, își moaie vîrful în apa rece. Un gest de întîlnire între destine — veșnicia curgerilor, veșnicia locului în spațiu, același, inevitabil același.

Nicăieri simbolurile nu sînt atît de simple ca la malul apei. Destinele ce rostesc în mișcare și stagnare. Pe margine nemișcare, simbolul împietrit — o hieroglifă a durerii. Peste mal, curgerea fără gînduri de odihnă, cu ascunsuri demiurgice.

Ape și sălcii, sălciile și apele lor ! O îmbinare simplă de mișcare și încremenire.

Ramurile subțiri s-apleacă în cumpănă peste oglinda lor. Un gest de îndurare pentru zeii apelor.

Aici, sub scorbură, îmi pierdeam și eu ființa de nemărginirea firii, mă simțeam o frîntură din materie, cu iluzia existenței, care se încîntă de joaca picăturilor de lumină, de tremurul frunzelor, de adierile șăgalnice.

Pe sub pletele sălciilor, omagii dramatice ne duc clipele la vale fără numărătoare ! Doar clipele de gîndire strălucesc ca diamantele — momente în care firea se vede pe sine însăși.

De cîte ori nu am visat sub sălciile plîngătoare !

Pletele se oglindeau în apă, se legănau cu ritmicitatea pendulelor care bat la poarta vieții. Apele se duceau, se duceau glăsuind o melodie persistentă din cîteva sunete. Și culoarea apei ? În adîncime, în veșnică schimbare, fugară, iluzorie !

Visam adormit de monotonie, de foșnetul pletelor lungi, de lumină și umbră, care se jucau pe fața mea, ca o mîngîiere de copil.

De la sălcii știu ce-i resemnarea, ce frumoasă-i durerea regretelor, ce nobilă-i mărturisirea sinceră, privirea limpede în fața destinului ! Pentru că sălciile știu să plîngă fără disperare. Tînguirile lor sînt măiestre. Brațele nu se frîng. Se leagănă într-un ritm de grație și haina nu-i cernită. Primăvara e întîmpinată într-o superbă mantie de aur. Vara e rîndul smaragdului, toamna — galbenul de ceară.

Poezie de o melancolie discretă — a regretelor, înțelepciunea stelelor, frumusețea marilor artiști simbolici. Ce ne spun sălciile ?

Oracolul florilor

Au înflorit cactuşii, adevăraţi monştri ai plantelor, ai regnului verde. Pustiul, arşiţa, setea chinuitoare i-a schimonosit că nu mai seamănă a plante. S-au acoperit cu spini ca urîţenia să fie desăvîrşită.

Dar minune ! Pe aceste trupuri torturate au apărut flori de o frumuseţe emoţionantă. O surpriză pentru ochiul îndrăgostit de frumos ! Să fie pentru odihna, pentru speranţa rătăciţilor în pustiu ? Să fie o şaradă măiastră a naturii ?

Oricum, floarea s-a dovedit mai tare decît pustiul. Ea biruie cu siguranţa, cu tenacitatea legilor naturii.

Am văzut Agave în floare. E o şansă unică, pentru că înfloreşte după decenii. Aşteptarea-i însă compensată de apariţia unei flori gigant, un act care se desfăşoară cu un ceremonial tot atît de grav şi misterios ca într-un templu indian.

Frunzele de Agave sînt nişte ţepuşe groase, desfăcute în rozetă. Cresc atît de încet, că toată planta pare înmărmurită. De aceea ne apare atît de străină, de stranie ! E mai mult un gest de apărare ermetică, un scut de săbii ascuţite, tăioase, agresive, impenetrabil, inexpugnabil. Un simbol al Evului mediu în lumea plantelor !

În mijlocul acestui fort se înalţă — nimeni nu ştie cînd — o tulpină înaltă ca un bambus, pe care se deschide sus o umbrelă mare — flori aurii. Totul este un candelabru fastuos pentru un palat oriental. De sus din flori, zile la rînd cad picuri de nectar.

Este cea mai spectaculoasă manifestare a creaţiei în lumea vie, cu un fast ce aminteşte ceremoniile Orientului, numai aur, strălucire orbitoare, gesticulaţie cu mim simbolic revelator.

Apoi sfîrşitul ! La fel un gest tragic, teatral, sugestiv pentru orice trecător.

Florile se veştejesc, tulpina se usucă, iar frunzele, agresivele săbii îşi pierd duhul războinic şi devin jalnice fîşii flasce, căzute fără putere la pămînt, într-o superbă dăruire de sine.

Pentru că floarea este ceremonia vestirii propriei fiinţe, pentru viitorul neamului său !

Flori de nisip

Florile de nisip sînt un neam de flori care vor să fie singure. Nici un intrus nu este tolerat. Şi cine ar îndrăzni să trăiască pe nisip, în pietriş ?

Au fugit de lumea plantelor ca o sectă urmărită, hăituită. S-au dus în pustiu să ducă acolo mai departe neamul lor, apărat de vitregia locului, unde apa-i scumpă şi se află numai cîteodată şi pentru vreme puţină. Florile de nisip o strîng în trupul lor şi n-o risipesc în văzduh, oricît ar străluci soarele pe cer.

În modestia lor cunosc însă modestia vieţii. Înfloresc cu o exuberanţă neaşteptată pentru trupul lor mărunt, tîrîş, fără glorie.

De unde au învăţat aceste prigonite taina culorilor ? Numai gladiolele mai sînt de seama lor. Dar gladiolele au fastul marilor serbări, cu baluri şi procesiuni. Florile de nisip sînt doar clipe de culoare, într-o alură diafană, ca aripile de fluturi, ca fluturările toamnei, ca undele apelor în amurg. O culoare prin sine, ca o lumină filtrată printr-un cristal.

Roşul şi galbenul, albastrul şi albul sînt culorile preferate. Dar cîte nuanţe ! De la roz-palid pînă la roşu-închis ; de la galben-auriu, la galbenul-străveziu !

Culoarea lor nu este o reflexie. Lumina trece prin petalele subţiri şi lasă în urmă o esenţă de filtru, care vibrează pe o singură undă.

Florile se deschid dimineaţa cînd soarele este sus pe cer şi dispar spre seară. Pentru totdeauna. Dar sub petalele ofilite, într-o minusculă casetă, apar perle mici, negre, lucioase, lunecoase.

Pînă toamna înfloresc florile de nisip, într-o constelație de stele căzătoare, cu strălucire de o clipă !

La florile de nisip am înțeles mai bine ca oriunde că viața nu are o singură măsură, că în esență floarea este o bucurie din raze de lumină. Stinse, puterea lor e strînsă în ființele mărunte ce dorm într-un castel fermecat. Cînd se trezesc din farmec, porțile se deschid larg și trece firavul erou, culegător de raze de lumină. Va purta curînd flori gingașe, deschise spre soare, ca minusculele lampadare dintr-o feerie lilipută.

Vestitorii

Pentru mine, primăvara începe cu un pelerinaj în pădure, unde răsar ghioceii. Dar nu-i găsesc totdeauna. Nu le știu bine sorocul.

Cu atît mai mare e bucuria cînd îi întîlnesc.

Ghioceii sînt însă numai vestitorii primăverii timpurii, încă în zilele friguroase ale lui martie.

Eu mi-am ales ca zi de sărbătoare a primăverii cînd înfloresc magnoliile. Nu atît pentru exotismul lor, cît pentru dărnicia florilor.

Flori albe, mari ca bujorii, cu umbre purpurii, pe crengile unui copac, cînd în alte părți frunzele stau ascunse în cojocul mugurilor. Numai liliacul se mai aseamănă în grandoare, în gesticulație !

Magnoliile sînt pionierele primăverii. Cînd în pădure au început să apară timide, de sub frunzișul uscat, floricele plăpînde, magnoliile înfloresc cu o exuberanță monumentală. Atîtea flori, atîta floare pe cîteva crengi subțiri ! De unde această putere ! Din pămînt, din lumină, din soare ! Și de ce numai la magnolii ? Cînd natura-i încă sub vraja iernii ?

Vederea lor e prea deosebită ca să nu-mi doresc s-o am cît mai mult. De aceea mă apropiu de departe. Nu e greu să le doresc. Nu sînt altele. Totul e în jur doar crengi golașe sau înmuguriri de frunze.

Apar ca o fantomă albă, columnară, tremurătoare, incertă. Cu cît mă apropiu, e tot mai albă, mai majestuoasă, neverosimilă. Într-o lume unde nu este nimic, decît înfrigurare, cer cenușiu, poate zîmbetul rar al soarelui, venit din ghețurile iernii, magnoliile se vestesc în haină de mireasă, înalte ca zeițele egiptene, îmbujorate ca fecioarele, sfioase ca vestalele.

Aproape de ele sînt intimidat și iar mă întreb de unde atîta floare ? Și totul se cristalizează într-o admirație mută, de cînd răsare soarele și pînă la apusul palid.

Iar cînd petalele încep să se scuture, cu fîlfîiri de aripi de lebădă și sub coroană se așterne un lințoliu alb, simt un regret dureros, ca după o ființă dragă.

Flori modeste

Sînt flori modeste pe care nu le-au cîntat trubadurii galanți ai castelanelor. Eminescu doar a descoperit frumusețea florii de tei, în tot miracolul auriu de mireasmă adormitoare.

Teiul înflorește în proporții cosmice, cînd florile primăverii și-au scuturat petalele, florile anonime de tei se fac știute. În nopțile de început de vară, cu vălul lor catifelat, o mireasmă dulce, narcotizantă, cu iluzii de miere exotică, te înconjoară într-o strategie fără gînd de ieșire, de fugă. Un prizonierat fără violență, dorit, primit cu încîntare, care lasă nostalgii o vară întreagă ! Nopțile cu flori de tei sînt amintiri de aur pe un cer stelat cu flori frumoase. E adierea lor în toată puritatea și esența, cu sens suprem.

Teiul a fost cîntat cu venerație de un poet genial, dar poate tot poeții au dat florilor atribuite alese, fără seamăn, de favorite ale soartei. În dorința lor de sublimare a senzațiilor idealul a devenit subtil... și nedrept.

De aceea scriu acum despre florile anonime, neluate în seamă.

...Într-o vară în Dobrogea, cînd un brun de pîne coaptă acoperea lanurile de grîu și pajiștile arse de soare, am tresărit din somnolență în fața covoarelor galbene de rapiță. Le vedeam pentru prima oară. Galbenul era strident, sclipitor, de metal topit. Contrasta cu aurul vechi, din grîu, în contrapunct extrem, ca într-o trîmbiță de aramă un violoncel. Un motiv de inspirație pentru Van Gogh! O muzică din două tonuri, pe care numai un artist le poate apropia!

*

...Un cîmp de floarea soarelui să nu-l privești de-aproape, dar nici prea de sus și totdeauna să ai florile în față. Au un grai al lor și o purtare de copii cuminți. Tandrețea pentru soare e un semn de sensibilitate artistică. Nimeni nu omagiază lumina caldă cu atîta grație și credință!

Dintre toate, floarea soarelui e cea mai mare, dar fără ostentație, cu măsura armoniei, a proporțiilor. Platoul galben-auriu e înconjurat de un guler alb. Pe dos, un verde opulent.

Le admirăm mai puțin! Pentru că nu le cultivăm de dragul florii? Poate de aceea, să le dăm rangul cuvenit, să le așezăm lîngă trandafiri și crini, garoafe și crizanteme.

Floarea nopților

— La noapte înfloresc în seră florile nopților... La miezul nopții.

Ne-am hotărît repede. Noaptea grădina părea o pădure adormită și aleile — coridoare în întuneric. Lămpile rare, întunecau dincolo de puterea lor și mai mult noaptea. Singuri la acel ceas, ne-am apropiat în tăcere, ca niște spărgători.

Am pătruns în sera orhideelor. Atîrnau în vase suspendate. Întrevedeam greu florile, pe care le știam arhitecturi savante, supremații în lumea lor. Dar parfumul! În atmosfera umedă avea o consistență de ceață nevăzută, cu pătrunderi adînci în ființă — pînă la zonele conștiinței unde se zămislesc visările spre țări depărtate, de dincolo de mări.

În acest sanctuar al mirodeniilor sublimate ne-am apropiat de misterioasa plantă. La lumina unei lămpi îndepărtate am distins o rozetă de frunze late, cu vîrfuri de lănci, fără gînd războinic și în mijloc un boboc de solzi mari, verzi, strînși unul peste altul, ca șițele pe un turn de biserică.

Ne-am găsit loc de ședere și a început așteptarea. În tăcere. Doar semne din priviri. Semănam cu pelerini la mausoleul unui erou legendar. Pioși, înmărmuriți, gînditori! Am surprins o tresărire în armura de solzi?

În așteptarea noastră ne-am identificat cu un alt ritm al timpului, în care clipele sînt lungi, adormitor de lungi. Pe un astfel de diapazon am văzut cum s-a deschis floarea. Prin aplecări grațioase, de brațe larg deschise, de sub solzii răsturnați pe spate, într-o disciplină de balerine, a ieșit la iveală o coroană de petale aurii, în care lumina se stingea și lăsa în urmă o vibrație, de undeva din curcubeu.

Floarea deschisă aștepta într-o așteptare de vrajă. Ca o jertfă zeilor, într-un potir de piatră scumpă!

Cînd înăuntru, acolo în mijlocul gărzilor din armură de aur, s-a întîmplat minunea zămislirii unei ființe noi — un început minuscul, aproape numai o idee de viitor, petalele, minunile de culoare și-au pierdut puterea, s-au strîns de durere și solzii le-au acoperit ca într-un mormînt.

Nașterea, viața, moartea s-au desfășurat în fața noastră, într-un timp de clipe numărate.

Mirare, bucurie, tristețe, regrete cu speranțe am simțit lîngă Floarea nopții.

Nuferi albi, nuferi galbeni

Întîlnirile cu florile sînt momente fericite, amintiri fără uitare, ca şi zîmbetul copiilor, strîngerile de mînă, privirile adînci. Întîlnirile cu florile ! Acolo unde s-au născut, unde sînt podoabe de preţ şi fără ele ar pieri de pe faţa naturii însăşi sclipirea ochilor ! Pentru că florile sînt priviri gingaşe spre soare, sînt rupte din soare. Sînt ca un răspuns luminii ce se revarsă din univers, sînt săruturi de lumină, lumină din lumină.

În fiecare floare soarele se aprinde din nou, cu dibăcia meşteşugului secret, după o lege de demult, cît mai frumos, mai ingenuu, mai nou, mai mirat !

Din lumină fiinţele tăcerii fac cununi de nestemate, salbe de perle, diamante, bijuterii cu sclipiri jucăuşe, minuni de cizelare, după închipuirea unui artist magician.

Nuferii albi, nuferii galbeni sînt stele în oglinda apelor şi au atîtea înţelesuri tainice ! Printre trestii, legănate sub pletele sălciilor, în susurul uscat al stufului, în singurătate imensă cu zvonuri de viaţă primară, de geneză miraculoasă !

La gurile Dunării, unde se naşte pămînt nou, unde apele curg într-o linişte de blîndă alunecare, unde apele sînt pline de lumină caldă, am avut primele întîlniri cu nuferii. Nuferii albi, nuferii galbeni !

Acolo unde apele călătoare se odihnesc, înainte de îmbrăţişarea cu albastrul mării, unde pădurile de stuf nu au margini şi sălciile noduroase, cu trupul torturat, se oglindesc în luciul amăgitor, viaţa se ascunde în mîlul negru, în fîlfîirile de aripi albe, în foşnetul jivinelor cu mers de pîndă !

Delta Dunării ! O împletire de ape line, de plaur şi trestii, de ascunzişuri viclene, de oglindiri fugare !

În această lume a tăcerii oamenii apelor au glasul stins, vorbesc în şoaptă şi ascultările au sensuri înţelese numai de ei.

Barca plutea uşoară în apa moale, caldă. Prin ocolişuri am ajuns într-un tunel de trestii. Deasupra noastră se clătinau pămătufurile brune. Cîte un bîtlan se ridica alene şi pierea dincolo de perdeaua de tresti. În cîte un loc se deschidea un ochi de apă, acoperit de frunze mari, plutitoare. Aşteptam. Aşteptam ceva !

Tăcerea, lunecarea parcă peste timp, tainiţele ce ne pîndeau din toate părţile, misterele de dincolo de zidurile mişcătoare de unde veneau zvonuri stinse, or strigăte stridente de pasăre rănită, care spărgeau cu ecou de gong liniştea suverană, întindeau în sufletul nostru o coardă subţire de argint.

Totul era o mîngîiere pe strunele inimii şi năştea o cîntare înăuntru, cu răsfrîngeri pînă în cele mai ascunse unghere ale sufletului. Un univers de sunete bănuite, mai mult gîndite, renăscute, amintite.

În această gingăşie nuferii albi, nuferii galbeni vor fi o solie din basme visate în copilărie, păstrate undeva în suflet şi trezite la viaţă de nuferii albi, nuferii galbeni.

Bolţile de trestiş au început să se deschidă tot mai larg şi cerul, de aici de jos, de lîngă apă, părea undeva departe, o nemărginire senină, cu profunzimi albastre.

Cînd... în faţă se opreşte un grind, ca un meterez de cetate şi jos la poale, pe apă, un pîlc de trestie galbenă. Aici călătoria dulcilor senzaţii, visări şi delicate încîntări ajunge pe o culme, pe un pisc de glorie.

În apele molcome cu ascunsuri de viaţă, într-o linişte de sine monahală, ne-au întîmpinat nuferii — nuferii albi, nuferii galbeni. Printre trestii, în ochiurile de apă, într-o aliniere fără capăt, după semnul grindului — buchete de nuferi, unele albe, unele galbene ! Soarele la zenit se reflecta în frunzele lucioase, în petalele deschise potir. Plutind pe apa imobilă, florile de nufăr aminteau nimfele din poveştile marine. Era în coloritul lor aprins de soare, în nonşalanţa abandonării lor, în spiritul de neam, în privirea lor naivă de copii ai apelor, o neaşteptare, o suprindere care încerca imaginaţia noastră, da aripi unui entuziasm spontan, eruptiv.

Am zăbovit mult lîngă nuferi. Le-am pus multe întrebări. Doar spre înserat ne-am despărţit, cu regretul bucuriilor mari.

...Pe lacul Fortuna soarele înclinat spre marea de trestii regiza un spectacol de un halucinant ireal. Pe apa de chihlimbar o jerbă de purpur se întindea de la soarele înflăcărat pînă adînc în apa înmărmurită. În această revărsare de lumină

purpurie se schiţa silueta nemişcată a unei luntrii. O viziune de pictor romantic, căutător de gesturi mari, cosmice.

...În noaptea fără licăriri, pe braţul Sulina ne lumina amintirea nuferilor albi şi galbeni şi a magnificului, irealului apus de soare.

O lume necunoscută

Despre orhidee m-am decis să scriu cu multă teamă. Admiraţia mea pentru aceste flori a fost întotdeauna învăluită de uimire hipnotică. Parfumul orhideelor are o putere de insinuare alarmantă. Te simţi sub o vrajă care ameninţă fiinţa ta. E ca o îmbrăţişare, tot mai insistentă, sufocantă, care te pierde.

Nu am mirosit niciodată orhideele, decît pe furiş, cu teama să nu adorm narcotizat şi mult timp simţeam pe nervii olfactivi picăturile înfime de parfum, persistente, insistente ca o amintire obsedantă.

Parfumul orhideelor se naşte într-un alambic cu secrete încă neaflate. Floarea lor este de o frumuseţe stranie, o costumaţie de regină orientală, de undeva din Indonezia sau din Malaia, unde mătasea se ţese deasă şi haina are o strălucire fascinantă, cu iradiaţie fosforescentă. Rochia are un croi complicat, savant, monumental, pentru un bal cu mişcări lente.

O rochie în care frumuseţea orientală este prizonieră.

Culorile cele mai vii, mai exuberante în combinaţia cea mai neaşteptată, mai îndrăzneaţă apar în petalele orhideelor. O ştiinţă a culorilor cu care noi nu sîntem obişnuiţi, de aceea frumuseţea orhideelor este şocantă, surprinde, provoacă, miră, dar nu încîntă. E o melodie care nu găseşte ecou în sufletul nostru. Vine dintr-o ţară prea îndepărtată. Cu alte obiceiuri, tradiţii gusturi. E un rafinament prea condimentat, prea strălucitor, fastuos ! Pentru că noi am uitat vremea reginelor cu hlamida purtată de paji şi care trecea printre curteni şi curtence pomădaţi, încorsetaţi.

Gustul nostru pentru frumos s-a simplificat, e mai practic şi fastul ne oboseşte, nu-i vedem rostul. Pentru noi, frumosul autentic este în lucrurile simple, fără fard, fără panglici, de aceea nu înţelegem nici construcţia florilor de orhidee, parcă după formule magice. E o cale a lor, pe care n-au mers celelalte flori.

Orhideele s-au născut în pădurile ecuatoriale, departe de surorile lor. Aici, în liniştea fără adieri, unde este numai pîndă, iar tăcerea este legea vieţii, unde nu-i loc de cărări şi luminişuri, orhideele trăiesc suspendate, pe un mănunchi de muşchi, în furca ramurilor. Lumina ajunge pînă la ele într-o pînză subţire, rară. Nu-i pentru ochii trăiţi la lumină ! În această întîlnire dintre lumină şi întuneric — umbră a rătăcirilor, orhideele au concentrat tot misterul pădurilor nepătrunse.

Despre orhidee se povestesc legende cu fantezie de miracol. Măruntele zburătoare s-ar rătăci în labirintul florii. Sînt duse pe o cale a minunilor, se scaldă în ape parfumate, sînt pudrate cu aur, sînt binecuvîntate de sceptrul rodnicei. Victimele seduse nu ştiu că îndeplinesc un mesaj fără de care nu se naşte viaţa.

Să fie tăcerea, să fie liniştea densă, umbra umedă, vinovată de frumuseţea magică a orhideelor ? Sînt ele fantezia duhurilor capricioase şi naiv-răutăcioase ale pădurilor, păduri fără intrări, fără ieşiri ? Au vrut aceste spirite din vara veşnică să pună în floarea orhideelor o întrebare fără răspuns, să uimească printr-o enigmă, de care să se teamă chiar şi cărturarii cititori în stele ?

Altfel cum să înţelegem această minune a naturii vii — stranie, amăgitoare, seducătoare, uluitoare, de o fantezie cu tîlcuri ascunse, măiestrite în mister !

Crizanteme

Nume străin, cu sonorităţi bizare. Venit din ţări îndepărtate şi cîntă o melodie stranie, susurată ca rostogolirea pietrelor preţioase.

Are ecourile neînţelese ale unui ghioc adus din apele calde ale Pacificului, din lagunele insulelor de coral.

Nici o floare nu are un nume atît de enigmatic, dar nici o floare nu aminteşte ca crizantemele depărtările acoperite de legende, unde s-au născut: Ţara crizante-

melor ! Acolo, pentru ele există un cult şi un simbol, un semn de emblemă, de pajură. Ţara unde florile au magia miracolelor şi onorurile zeilor !

În floarea de crizantemă, care se deschide ca o dăruire, cu ritual şi fast, poeţii Orientului îndepărtat au văzut înţelesuri de oracol, semnele destinului.

În petalele de mătase, cu gest de dansatoare sacră, marile atribute ale universului se exprimă simplu, genial — frumuseţe, înţelepciune, sens, viziune, graţie, coroana unui succes de milenii de străduinţă, modestie, puritate, formulă magică, sfîrşit de început, trecut şi prezent, moarte şi viaţă, bătrîneţe şi zîmbet.

Petalele de crizanteme sînt surîsul toamnei, ultimele raze de soare în izbucniri de email, şuviţe zburdalnice de copilă, stele în devenire, degete înfrigurate de poet, mîngîieri de gene tremurate, atingeri de aripi, adieri de zefir, obraz de copil, mîini de mamă.

Crizantemele sînt florile amurgului de toamnă, de o frumseţe serafică, senină, gînditoare.

Sub vălul ploilor mărunte, cenuşii, sînt resemnări superbe, mirări colorate, visuri cromatice, clipiri de lumină vie.

Numai ele, cu tîlcul lor simbolic, pot însoţi pîlpîirea lumînărilor pe mormintele vechi şi proaspete, pe mormîntul toamnei.

Gladiole

Gladiolele nu sînt flori, ci vise de aur ! Atîta fantezie şi graţie, poezie şi visare depăşeşte înţelegerea a ceea ce numim floare.

Nicăieri nu găsim culori atît de suave, de multe, de nuanţate !

Apar în miez de vară, cînd soarele varsă foc peste lume. Graţia lor — nu ştiu de ce, îmi aminteşte de rîndunele, cu aripile negre, în croi distins peste puful alb. Au aceeaşi eleganţă aristocratică acelaşi rafinament superlativ.

Petalele gladiolelor au fineţea aripioarelor de fluturi. Nu pot fi atinse cu mîna — se ofilesc. Au transparenţa diafană a cristalelor colorate, fantezia florilor de mărgean.

Corola lor pare rochiţa unor zîne, a unor balerine celeste, încremenite într-o piruietă plină de avînt.

Gladiolele răsar de-a lungul unor săbii verzi şi prelungesc în sus spre cer linia lor tăioasă, lucioasă. Se înşiruie pe verticală ca stelele unei petarde.

Cine ar crede că din subţioara unor frunze plate vor răsări minuni de culoare, într-un gest de avînt spre cer, într-o ordine severă, disciplinată, ca un arc întins de curcubeu. Totul urmează unor legi de simetrie, de spaţiu şi timp. Numai culoarea se poate schimba. Şi această libertate se desfăşoară cu o exuberanţă de fantezie, cum nu se întîlneşte la nici o altă floare. Şcoala culorilor, a nuanţelor se poate învăţa cel mai bine la gladiole.

Dar gladiolele ascund şi o înţelegere nemaiîntîlnită.

Florile se deschid în timp, se sting în timp. Cele mai tinere sînt în vîrf, boboci cu petalele strînse ghem. La mijloc este sărbătoarea cea mare. Petalele se deschid în frîngeri graţioase, se etalează ca la un bal al culorilor, al eleganţei, al rochiilor fantezie. Mai jos, florile obosite se retrag, se sting. Făclia lor nu mai are putere. Vremea lor a trecut.

E un sens aici al însăşi vieţii ce se desfăşoară cu atîta semnificaţie prin cîteva flori înşiruite.

Sus speranţele, la mijloc iureşul vieţii, mai jos sfîrşitul tragic, implacabil. E un limbaj în alfabet de flori, de o putere de expresie fără greş. Sus e viaţa, jos moartea. Viaţa tinde în sus, spre idealurile pure. Jos e moartea care neagă, care aduce totul la început, la simplu, la primitiv.

Floarea este o flacără vie, care arde din însăşi substanţa ei. Şi nu fără rost. Ea anunţă cu o prestanţă festivă că în miezul ei se naşte o fiinţă minusculă, un început de viaţă ocrotit, înzestrat cu puteri nevăzute.

Florile nu sînt numai frumuseţi, dar şi înţelepciune !

Ne cunoaștem comorile dăruite de natură?

„MONUMENTE ALE NATURII", **nume dat plantelor și animalelor formațiilor naturale, teritoriilor de mare însemnătate științifică sau estetică considerate bunuri ale întregului popor, ocrotite prin lege și conservate pentru posteritate" („Mic dicționar enciclopedic", 1972, p. 604).**

Așadar, speciile rare de plante și animale, rocile minerale și fosile cunoscute ca fiind de mare importanță sau exemplare unice reprezintă o prețioasă avuție colectivă, de a cărei păstrare trebuie să răspundă fiecare dintre noi. Sînt avut obștesc, libere de sarcini și servituți și datorită acestui fapt, legea le apără prin prevederi ferme de la distrugere sau degradare.

În afara dispozițiilor privind protecția mediului înconjurător împotriva poluării și a degradării, pentru conservarea bogățiilor naturale, în afara măsurilor de protecție a florei și faunei, de reglementare a vînătorii și a pescuitului, legiuitorul a stabilit că acțiunile de distrugere a monumentelor naturii (nimicire, desființare, suprimare completă), ori de degradare (stricare parțială a bunului, alterarea stării sale), se pedepsește cu închisoare de la 3 la 6 ani cu interzicerea unor drepturi și confiscarea parțială a averii. Aceeași sancțiune se aplică și în cazul celor ce împiedică aplicarea măsurilor de conservare sau de salvare a acestor bunuri, ori înlătură acțiunile întreprinse în acest scop.

Faptele enumerate mai sus fac parte din elementele constitutive ale infracțiunii de „distrugere în paguba avutului obștesc", prevăzută și pedepsită de art. 231, alin. 2 din codul penal.

Pentru a cunoaște mai bine acest patrimoniu, publicăm mai jos o listă a locurilor și monumentelor ocrotite de lege care prin însemnătatea lor științifică sau turistică, se înscriu printre marile valori naturale ale țării:

Județul Alba

Blocul de andezit „Piatra despicată" de la Roșia Montană (com. Roșia Montană); Calcarele cu orbitoline de la Piatra Corbului (com. Meteș, satul Tăuți); Calcarele de la Ampoița (com. Meteș, satul Ampoița); Calcarele de la Valea Mică (orașul Zlatna, satul Pătrînjeni); Cetățile romane de la Roșia Montană (com. Roșia Montană); Complexul carstic Scărișoara (com. Gîrda de Sus); Detunata Flocoasă (com. Bucium); Detunata Goală (com. Bucium); Ghețarul de la Vîrtop (com. Arieșeni); Iezerul de la Șurian (orașul Cugir); Iezerul Ighielului (com. Ighiu); Intregalde (com. Intregalde); Minele romane de la Almașul Mare (com. Almașul Mare); Molhașurile de la Căpățîna (com. Bistra); Pădurea de larice de la Vidola (com. Ocoliș); Piatra Corbului — Dealul Șulei (com. Roșia Montană); Piramidele de pămînt de la Rîpa Roșie — Sebeș (orașul Sebeș); Punctul fosilifer Dealul cu Melci (com. Vidra); Punctul fosilifer tortonian de la Gîrbova (com. Gîrbova); Scărișoara-Belioara (com. Poșaga).

Județul Arad

Dosul Laurului (Gurahonț, satul Zimbru).

Județul Argeș

Calcarul de Albești-Muscel (com. Albeștii de Muscel); Granitul de Albești-Muscel (com. Albeștii de Muscel); Peștera de la Uluce (com. Dîmbovicioara); Punctul fosilifer de la Suslănești-Muscel (com. Mioarele).

Județul Bacău

Parcul dendrologic Hemeiuș (com. Hemeiuș); Slănicul Moldovei (orașul Slănic-Moldova).

Județul Bihor

Băile 1 Mai (Felix II — orașul Oradea); Calcarele cu hipuriți de la Bratca (com. Bratca); Cetățile Ponorului și Valea Galbenei (com. Pietroasa); Defileul Crișului Repede și peștera de la Vadu Crișului (com. Vadu Crișului); Izbucul de la Ponoarele (fost Călugări) (com. Cărpinet, satul Ponoarele); Otomani-Valea Erului (com. Sălacea, satul Otomani); Peștera din Corni (com. Cîmpeni); Peștera din Valea Leșului (com. Bulz); Peștera Izbuc (com. Roșia); Peștera Vîntului (com. Șuncuiuș); Punctul fosilifer de la Piatra Neamțului (com. Lăzareni, satul Miheleu); Reciful de rudiști de la Valea Mare de Criș (com. Borod); Reciful tortonian de la Tășad (com. Drăgești, satul Tășad).

foto Paul Decei

Judeţul Bistriţa-Năsăud

Peştera de la izvorul Tăuşoarelor (com. Rebrişoara).

Judeţul Botoşani

Calcarele de la Stînca-Ştefăneşti (com. Ştefăneşti).

Judeţul Braşov

Bazaltele de la Rupea (oraşul Rupea) ; Coloanele de bazalt de la Piatra Cioplită (com. Comana de Jos, satul Comana de Sus) ; Coloanele de bazalt de la Racoş (com. Racoş) ; Mlaştinile de la Hărman (com. Hărman) ; Piatra Craiului (oraşul Zărneşti); Poienile cu narcise de la Dumbrava Vadului (com. Şercaia, satul Vad) ; Punctul fosilifer de la Carhoga (com. Racoş) ; Punctul fosilifer de la Gîrbova Perşani (com Părău, satul Veneţia) ; Punctul fosilifer de la Ormeniş (com. Ormeniş) ; Punctul fosilifer de la Purcăreni (com. Tîrlungeni, satul Purcăreni) ; Punctul fosilifer de la Vama Strungă (com. Moeciu).

Judeţul Brăila

Insula Mică a Brăilei (com. Măraşu).

Judeţul Buzău

Blocurile de calcar de la Sarea lui Buzău (com. Pîrscov, satul Bădila) ; Pădurea Frasinu (com. Costeşti) ; Pădurea Spătaru (com. Costeşti) ; Vulcanii noroioşi de la Pîclele Mari şi Pîclele Mici şi planta Nitraria schoeberi (com. Berca).

Judeţul Caraş-Severin

Cheile Caraşului ; Cheile Nerei (com. Sasca Montană şi Şopotu Nou) ; Domogled (oraşul Băile Herculane) ; Peştera de la Comarnic (com. Caraşova) ; Peştera Popovăţ ; Punctul fosilifer de la Soceni (com. Ezeriş, satul Soceni) ; Valea Mare (oraşul Moldova Nouă).

Judeţul Cluj

Cheile Turzii (com. Petreştii de Jos) ; Ephedra, distachya (com. Suatu) ; Fînaţele Clujului (Copîrşaie — oraşul Cluj) ; Fînaţele Clujului (Valea lui Craiu — oraşul Cluj) ; Fînaţele de la Suatu (com. Suatu) ; Lacul de la Legii (com. Geaca) ; Lacul Geaca (com. Geaca) ; Sic-Măcălaia (com. Sic).

Judeţul Constanţa

Agigea (com. Agigea) ; Canaralele de la Hîrşova (oraşul Hîrşova) ; Fîntînţa Murfatlar (com. Murfatlar) ; Lacul Agigea (oraşul Constanţa) ; Peştera de la Adam (com. Tîrguşor) ; Peştera Gura Dobrogei (com. Cogealac, satul Gura Dobrogei) ; Punctul fosilifer de la Aliman (com. Aliman) ; Punctul fosilifer de la Cernavodă (oraşul Cernavodă) ; Punctul fosilifer de la Seimeni (com. Seimeni) ; Reciful neojurasic de la Topalu (com. Topalu) ; Tîrguşor Gura Dobrogei (com. Tîrguşor) ; Valul lui Traian (com. Valul lui Traian).

Judeţul Covasna

Mestecănişul de la Reci (com. Reci) ; Punctul fosilifer de la Aita Seacă (com. Băţeni, satul Aita Seacă) ; Tinovul Luncii (com. Brăduţ).

Judeţul Dîmboviţa

Izvoarele de la Corbii Ciungi (com. Corbii Mari) ; Punctul fosilifer de la Plaiul Domnesc (com. Moreni).

Judeţul Dolj

Ciuperceni (com. Ciupercenii Noi) ; Punctul fosilifer de la Bucovăţ (com. Bucovăţ).

Judeţul Galaţi

Cariera „La Rateş" (oraşul Tecuci) ; Hanu Conachi (com. Fundeni) ; Punctul fosilifer de la Barboşi (oraşul Galaţi, com. Şendreni).

Judeţul Gorj

Pădurea Pocruia (com. Tismana, satul Pocruia) ; Peştera Cioaca cu Brebenei (com. Padeş, satul Călugăreni) ; Peştera Cloşani (com. Padeş, satul Călugăreni) ; Peştera de la Gura Plaiului (com. Tismana) ; Peştera Lazului ; Peştera Muierii (com. Baia de Fier).

Judeţul Harghita

Mlaştina Büdös (com. Sîncrăieni) ; Mlaştina cu borviz „Pîrîul Dobreanului" (com. Bilbor) ; Mlaştina de la Sîncrăieni (com Sîncrăieni) ; Mlaştina „După lunca" (com. Voşlăbeni) ; Mlaştina eutrofă Beneş (com. Tuşnad) ; Mlaştina Közoppetsk (Valea de Mijloc — com. Tuşnad) ; Peştera din Şugău (com. Voşlăbeni) ; Tinovul Mohoş (com. Sînmartin, satul Cozmeni).

Judeţul Hunedoara

Arboretumul Simeria (oraşul Simeria) ; Cetatea Deva (oraşul Deva) ; Muntele Vulcanul (com. Blăjeni şi Buceş) ; Parcul naţional Retezat ; Pădurea Bejan (oraşul Deva) ; Peştera de la Ţecuri (com. Baru) ; Peştera

din Piatra Topliţei (oraşul Uricani, satul Cîmpu lui Neag); Punctul fosilifer de la Lăpugiu de Sus (com. Lăpugiu de Jos satul Lăpugiu de Sus); Şura Mare de la Ohaba Ponorului (com. Pui).

Judeţul Ialomiţa

Pădurile Caiafele şi Moroiu (oraşul Feteşti).

Judeţul Iaşi

Fineţele din Valea lui David (com. Leţcani); Punctul fosilifer de la Dealul Repedea (oraşul Iaşi); Valea Lungă (oraşul Iaşi, com. Holboca, satul Valea Lungă).

Judeţul Ilfov

Pădurea Ciornuleasca (com. Curcani); Pădurea şi parte din lacul Snagov (com. Snagov).

Judeţul Maramureş

Arboretul de castan comestibil (oraşul Baia Mare); Creasta Cocoşului-Gutîi (com. Deseşti, satul Mara); Pădurea de stejar pedunculat Barna (com. Satulung, satul Pribileşti); Pietrosul Mare (oraşul Borşa — com. Moisei); Punctul fosilifer de la Chiuzbaia (oraşul Baia Sprie, com. Chiuzbaia)

Judeţul Mehedinţi

Cazanele Dunării (com. Plavişeviţa, satul Dubova); Gura Văii-Vîrciorova (oraşul Drobeta-Turnu Severin, com. Gura Văii şi Vîrciorova); Pădurea Stîrmina (com. Minova); Peştera Topolniţa (com. Cireşu); Podul natural de la Ponoarele (com. Ponoarele); Punctul fosilifer de la Bahna-Vîrciorova (com. Iloviţa, satul Bahna); Punctul fosilifer de la Sviniţa (com. Sviniţa).

Judeţul Mureş

Pădurea Mociar (com. Solovăstru); Zau de Cîmpie (com. Zau de Cîmpie).

Judeţul Neamţ

Ceahlău-Poliţa cu arini (oraşul Bicaz, satul Izvorul Alb); Lacu Roşu şi Cheile Bicazului); Piatra Teiului (com. Poiana Teiului, satul Călugăreni).

Judeţul Prahova

Arinişul de la Sinaia (oraşul Sinaia); Bucegii; Locul fosilifer Plaiul Hoţilor; Muntele de sare de la Slănic Prahova (oraşul Slănic).

Judeţul Sibiu

Calcarele cu hipuriţi de la Cisnădioara (oraşul Cisnădie, satul Cisnădioara); Calcarele eocene de la Turnu Roşu (Porceşti, com. Turnu Roşu); Dealul Zackel (com. Slimnic); Iezerele Cindrelului (com. Gura Rîului); „Lacul fără fund" de la Ocna Sibiului (oraşul Ocna Sibiului); Lacul şi golul alpin Bîlea (com. Porumbacu de Jos, satul Porumbacu de Sus); Vulcanii noroioşi de la Haşag (com. Loamneş, satul Haşag).

Judeţul Suceava

Calcarele de Hallstatt de pe Pîrîul Cailor (com. Fundul Moldovei); Codrul secular Slătioara (com. Stulpicani); Fînaţele de la Bosanci-Frumoasa (com. Bosanci); Fînaţele de la Bosanci-Ponoare (com. Bosanci); Pădurea Valea Putnei (com. Pojorîta); Peşterile din Negoiul Românesc (com. Şaru Dornei, satul Neagra Şarului); Pietrele Doamnei-Rarău (oraşul Cîmpulung-Moldovenesc); Răchitişul Mare (com. Moldova-Suliţa); Stratele de Pojorîta (com. Pojorîta); Tinovul Găina (com. Breaza); Tinovul Mare de la Poiana Stampei (com. Poiana Stampei).

Judeţul Timiş

Punctul fosilifer de la Rădmăneşti (com. Bara, satul Rădmăneşti); Satchinez (com. Satchinez şi Variaş, satul Gelu).

Judeţul Tulcea

Cernaghiol (com. Cerna, satul Traian); Crapina-Piatra Călcată (oraşul Măcin); Delta Dunării; a) Roşca-Buhaiova-Hrecisca, b) Sf. Gheorghe-Palade-Perişor (inclusiv insula Sahalin), c) Periteasca-Bisericuţa-Gura Portiţei; Pădurea Letea (com. C. A. Rosetti); Pădurea Luncaviţa (com. Luncaviţa); Punctul fosilifer de la Agighiol (com. Valea Nucarilor; satul Agighiol); Punctul fosilifer de la Bujoare (com. Turcoaia).

Judeţul Vaslui

Nisipăria Hulubăţ (oraşul Vaslui); Pădurea Hîrboanca-Brăhăşoaia (com. Ştefan cel Mare); Punctul fosilifer de la Măluşteni (com. Măluşteni).

Judeţul Vîlcea

Muntele Cozia (oraşul Călimăneşti); Siroirile şi piramidele de pămînt de la Stăncioi-Rîmnicu Vîlcea (oraşul Rîmnicu Vîlcea).

Judeţul Vrancea

Focul nestins de la Andreiaşu de Jos (com. Andreiaşu de Jos).

Ce trebuie să ştim despre spaţiile cu destinaţie turistică

Casele de odihnă proprietate personală

Se pot construi numai cu mijloace proprii în localităţile balneoclimaterice cunoscute ca atare, precum şi în alte localităţi ce se stabilesc de comitetele executive ale consiliilor populare şi al Municipiului Bucureşti.

Statul — prin comitetele executive ale consiliilor populare locale — acordă sprijinul său prin atribuirea de terenuri în folosinţă pe toată durata construcţiei, contra unei taxe anuale de 2 lei/m.p. în cazul suprafeţei ocupată de construcţie şi de 3 lei/m.p. în cazul suprafeţei curţii, precum şi punerea la dispoziţie — contra cost — a unor proiecte tip.

După obţinerea „deciziei de artibuire a terenului", se solicită consiliului popular „autorizaţia de construcţie" ce fixează termenul de executare a construcţiei respective, a cărui nerespectare poate duce la revocarea deciziei de atribuire a terenului.

Înscrierea titlului de proprietate asupra casei de odihnă construite nu este supusă taxelor de timbru.

O dată cu transmiterea dreptului de proprietate asupra casei de odihnă (prin vînzare, donaţie, moştenire) se transmite şi dreptul de folosinţă asupra terenului pe toată durata existenţei respectivei construcţii.

Casele de odihnă proprietate personală se pot construi de orice cetăţean pentru necesităţile familiei sale, indiferent de localitatea de domiciliu şi nu pot fi închiriate.

Construirea de locuinţe proprietate personală avînd şi camere pentru turişti

În vederea extinderii capacităţii de cazare pentru turişti în localităţile cu caracter balnear sau turistic, statul oferă sprijin — pentru construirea de locuinţe proprietate personală — prin atribuirea de teren în folosinţă pe durata existenţei construcţiei contra unei taxe anuale de 1 lei/m.p. şi acordarea de credite pînă la 30. 000 lei, rambursabile în 10 ani (dobînda va fi de 2—5% pe an în funcţie de venitul beneficiarului şi creditul primit).

Prioritatea la acordarea acestor credite se stabileşte de către comisii constituite în acest scop de comitetele executive ale consiliilor populare locale.

Numărul camerelor suplimentare, care urmează să fie închiriate turiştilor poate fi de cel mult două peste nevoile de locuit ale familiei proprietarului.

Pentru construirea acestui gen de locuinţă, proprietarul trebuie să încheie în prealabil un contract cu oficiile de turism căruia i se pun la dispoziţie camerele suplimentare contra plăţii chiriei legale.

Pentru amenajarea spaţiului existent (modernizări şi extinderi), în vederea închirierii către turişti, proprietarul locuinţei poate obţine de la stat un credit de pînă la 10. 000 lei rambursabil în 5 ani (dobînda de 2—5% în funcţie de venitul beneficiarului şi creditului obţinut).

Subînchirierea unor suprafeţe locative turiştilor

Deţinătorul unei locuinţe din fondul locativ de stat (locatarul principal) are dreptul să subînchirieze o parte din suprafaţa locativă — dacă aceasta nu constituie suprafaţă excedentară, compusă din una sau mai multe camere separate (faţă de nevoile de locuit ale familiei sale) — turiştilor români sau străini cu condiţia încheierii unui contract în formă scrisă cu oficiile de turism, în care se vor prevedea termenele de subînchiriere (sezonier sau permanent) şi tarifele legale (acestea vor fi stabilite prin hotărîre a Consiliului de Miniştri).

Nerespectarea acestor dispoziţii legale la închirierea de spaţii locative turiştilor (neîncheierea contractului cu oficiul de turism, aplicarea altor tarife decît cele legale sau încheierea acestor contracte cu încălcarea prevederilor legale) constituie contravenţie şi se sancţionează cu amendă de la 1000 la 3000 lei. Sancţiunea se aplică de comitetele executive ale consiliilor populare ale municipiilor, sectoarelor municipiului Bucureşti, oraşelor şi comunelor, pe baza proceselor-verbale de constatare încheiate de împuterniciţii acestora.

Dacă subînchirierea fără contract scris s-a făcut în scopul vădit de a ocoli aceste prevederi legale, fapta constituie infracţiune şi se pedepseşte cu închisoare de la o lună la un an sau cu amendă de la 2. 000 la 7. 000 lei.

Veniturile realizate din închirieri, respectiv subînchirieri în condiţiile de mai sus, sînt supuse unui impozit anual pe venit. La aplicarea acestui impozit se scade comisionul cuvenit unităţilor de turism

VICTORIA ILEA

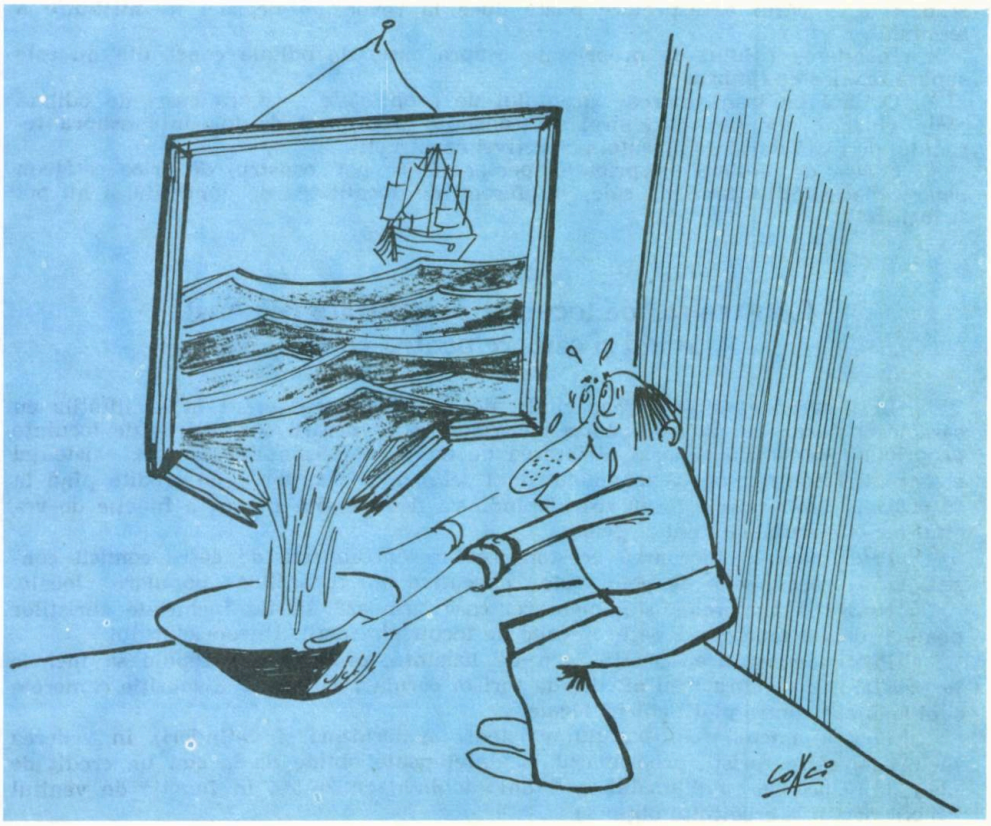

INFORMAȚII VAMALE

pentru turiștii români care călătoresc în străinătate

În baza prevederilor Convenției asupra facilităților vamale în favoarea turismului, încheiată la New-York, la 4 iunie 1954, la care țara noastră a aderat, turiștii români (ca și cei străini) pot trece peste frontieră, cu scutire de taxe vamale și de autorizație de export-import, efectele personale, alimentele și medicamentele necesare în mod uzual în raport cu durata călătoriei.

Efectele personale sînt scutite de taxe vamale condiționat ca ele să fie destinate folosinței personale, să fie transportate asupra turistului sau în bagajele ce-l însoțesc, să nu existe abuz și ca efectele respective să fie readuse în țară la înapoierea turistului.

Prin „efectele personale" se înțeleg articole de îmbrăcăminte, încălțăminte și alte bunuri noi sau folosite de care poate avea nevoie personal și în mod rațional un turist, ținînd seama de toate condițiile călătoriei.

În categoria efectelor personale se includ și următoarele obiecte cu condiția de a fi în curs de întrebuințare :

bijuterii personale, două aparate fotografice și 24 casete sau 10 rolfilme, un aparat cinematografic de format mic și două bobine de film, un binoclu, un instrument muzical portativ, un patefon portativ și zece discuri, un aparat portativ pentru înregistrarea sunetului, un aparat de radio-recepție portativ, o mașină de scris portativă, un cărucior de copil, un cort sau alt echipament de cantonament pentru turiști, scule și articole de sport (o undiță de pescuit, două arme de vînătoare cu 100 cartușe fiecare, o bicicletă fără motor, un caiac sau canoe de dimensiuni sub 5,50 m., o pereche de schiuri, două rachete de tenis și alte articole asemănătoare), pe care le transportă asupra lui și în bagajele ce-l însoțesc, avînd în vedere condițiile călătoriei.

Prin „bijuterii personale" se înțeleg : 1—2 inele, 1 verighetă, 1 ceas, 1 pereche butoni, 1 ac de cravată, 1 tabacheră, 1 medalion cu lănțișor, 1 pereche cercei, 1—2 brățări, 1 broșă, 1 pandantiv, 1 colier, 1 pudrieră, 1 trusă creion-stilou ; din punct de vedere al naturii, aceste exemple sînt orientative, nu limitative.

Prin „alimente necesare pe durata călătoriei" se înțeleg diferite alimente care se consumă în mod obișnuit de un turist pe timpul călătoriei cum ar fi : salam, brînză, conserve și altele, precum și 2 litri băuturi spirtoase, 4—5 litri vin, 200 grame cafea, 300 bucăți țigări sau 300 grame tutun ; valoarea totală a acestora nu trebuie să depășească 500 lei.

Prin „medicamente necesare pe durata călătoriei" se înțeleg medicamente pentru tratament personal pe timpul voiajului sub formă de injecții, tablete, ceaiuri etc.

Potrivit normelor în vigoare, pe lîngă efectele personale, alimentele și medicamentele necesare pe durata călătoriei, turiștii români care trec frontiera de stat a țării noastre, pot duce respectiv aduce cu scutire de taxe vamale și de autorizație de export-import, diferite bunuri cu caracter de cadouri sau amintiri, după cum urmează :

a) *La plecarea din țară* turiștii beneficiază de scutire de taxe vamale pentru diverse bunuri duse drept cadou ca : articole de artizanat din producția curentă, îmbrăcăminte, încălțăminte, alimente, băuturi, țigări, diverse bunuri a căror valoare totală este pînă la 500 lei de persoană, cînd călătoresc în grupuri organizate și respectiv pînă la 1 000 lei de persoană cînd călătoresc individual (în vizită la rude, prieteni precum și atunci cînd merg la tratament medical sau în alt scop personal) ;

b) la înapoierea în țară turiștii în grupuri organizate pot aduce cu scutire de taxe vamale bunuri și amintiri de voiaj în cantități raționale provenite din sumele schimbate oficial ; turiștii individuali pot aduce cu scutire de taxe vamale diferite bunuri în cantități raționale procurate din valuta obținută oficial de la autoritățile românești sau primite cadou în valoare totală de 2000 lei. Potrivit H.C.M. 202/1973 în plafonul de 2000 lei se includ și cel mult două articole diferite de folosință îndelungată ca : frigider, televizor, aparat de radio, combină muzicală și pian, magnetofon, aparat de proiecție, mașină de scris, copiat, calculat, multiplicat, mașină de spălat rufe, mașină de spălat vase, aspirator de praf, sobă și radiator de încălzit și de gătit, indiferent agentul încălzitor, injector pentru instalație de încălzire centrală și boiler, aparat de aer condiționat, mașină de cusut și tricotat, covor lucrat manual, cumpărate din valuta schimbată oficial sau primite cadou.

Turiştii care călătoresc cu autoturisme pot lua pînă la 10 litri ulei şi 150 litri benzină inclusiv cea din rezervor.

Potrivit normelor legale în vigoare, turiştii au obligaţia ca la trecerea frontierei să declare şi să prezinte organelor vamale pentru control, bunurile pe care le au asupra lor sau le duc în bagaje ; aceasta pentru ca organele vamale să stabilească regimul vamal ce urmează a fi aplicat şi pentru a percepe atunci cînd este cazul taxele cuvenite.

Turiştii români au obligaţia ca la ieşirea din ţară să declare în scris — prin completarea unui formular de declaraţie vamală — obiectele din metale preţioase sub orice formă, precum şi pietrele preţioase montate sau nemontate — altele decît cele de uz personal arătate mai sus.

Bunurile duse sau aduse în cantităţi care depăşesc limitele arătate mai înainte, în măsura în care nu sînt în cantităţi comercializabile, pot fi permise cu plata taxelor vamale, aprobarea poate fi obţinută în prealabil, pe baza unei simple cereri scrise adresată şefului vămii sau verbal în momentul efectuării controlului vamal.

Taxa vamală la import se calculează prin aplicarea unor cote care variază între 5—50% la preţul cu amănuntul în ţara noastră în funcţie de felul şi cantitatea bunurilor, iar la export prin aplicarea unei cote unice de 10% la preţul cu amănuntul în ţara noastră.

Pentru piese de schimb auto aduse la intrarea în ţară se percep taxe vamale de import (40%—50%).

Precizări cu privire la sumele de lei

În conformitate cu normele în vigoare scoaterea din şi introducerea în ţară a sumelor de lei este interzisă ; de asemenea, nu este permisă scoaterea din ţară a carnetelor şi obligaţiilor CEC. În mod excepţional se permite turiştilor români ca la plecarea în străinătate să ducă cu ei, suma de 100 lei, cu obligaţia readucerii ei la înapoiere.

Turiştii români, care călătoresc în R. P. Bulgară, R. D. Germană, R. P. Polonă, R. P. Ungară, şi U.R.S.S., dacă posedă formularele adeverinţe vamal-valutare, pot lua în plus suma de 250 lei de persoană pentru a fi schimbată în moneda naţională a ţărilor sus-menţionate.

Turiştii români care călătoresc în R. S. Cehoslovacia pot schimba suma de 83 lei de persoană, în coroane cehoslovace, iar diferenţa pînă la 250 lei poate fi schimbată în celelalte ţări arătate mai înainte.

Formularul de adeverinţă vamal-valutară trebuie prezentat la plecarea din ţară, spre vizare, la controlul vamal, precum şi la înapoierea din călătorie.

Prohibiri şi restricţii

Potrivit normelor în vigoare sînt prohibite a fi introduse în ţară : armele şi muniţiile, în afară de cele de vînătoare şi sport, materialele explozive, stupefiantele, porumbeii.

La scoaterea din ţară sînt prohibite aceleaşi bunuri arătate mai sus, la care se adaugă :

— obiectele de artă cultural-artistice sau ştiinţifice cu valoare de muzeu, precum şi cărţile care au valoare ştiinţifică şi artistică.

De asemenea, nu sînt permise a fi scoase din ţară produse „Gerovital" şi „Aslavital", precum şi bunuri provenite din import sau deficitare uneori pe piaţa locală.

Pentru obiectele de artă cultural-artistice sau ştiinţifice care nu au valoare de muzeu (ex. picturi, sculpturi, artă decorativă şi aplicată, elemente de arhitectură, instrumente muzicale executate manual, piese de ştiinţele naturii, obiecte tehnice cu valoare istorică, monede etc.), precum şi pentru cărţile apărute înainte de anul 1945 este necesară obţinerea în prealabil a avizului comisiilor de specialişti, în acest scop se pot solicita relaţii la vamă, anticipat plecării din ţară.

Turiştii români pot aduce la înapoiere din străinătate arme de vînătoare şi tir, eliberarea lor din vamă este condiţionată de prezentarea autorizaţiei corespunzătoare eliberată de organele de miliţie, de asemenea pot aduce aparate de radioemisie-recepţie şi radio-telefonie, eliberarea acestora din vamă este condiţionată de prezentarea autorizaţiei eliberată de către Direcţia Radio şi Televiziune din cadrul Departamentului Poştelor şi Telecomunicaţiilor, din Bucureşti.

*

Turiştii români au obligaţia de a respecta şi normele vamal-valutare ale ţărilor pe care le vizitează.

Neîndeplinirea obligaţiei de declarare şi prezentarea bunurilor la controlul vamal, sau ascunderea bunurilor duse de turişti constituie contravenţie şi se sancţionează potrivit legii cu amendă şi confiscarea bunurilor în cauză.

MIRCEA HAER

Mistreţul da înainte ca porcul...

...Pe la vremea prînzului am ajuns pe Zboina Verde. Am făcut destul drum ca să-mi dau seama de însuşirile omului de munte. De altfel, moş Ion Vînăşilă are şi înfăţişarea şi portul omului cu vechime mare în părţile locului. E bărbos, cu mustaţă groasă, ca un corn de molid şi cu fălcile puternice. Are nasul osos, cu nările deschise larg, parcă adulmecă zarea. Fruntea puţin pleşuvă şi ochii albaştri, îi dau o înfăţişare de cititor al depărtărilor. La odaie, lîngă nevasta lui uriaşă, moşul pare firav, subţire. Acum are o înfăţişare de mare bărbăţie. Îmi dau seama că e numai fibră. Braţele sale sînt vînjoase, muşchii se împletesc ca odgoanele. Palmele lui moş Ion vorbesc de meseria lui ascunsă ; degetele îi sînt subţiri şi gingaşe. Sînt palme şi degete pe care meseria lui le scuteşte de bătături... Urechile lui moş Ion parcă trag mereu cu ascuţime un zgomot, de undeva ; parcă e mereu în aşteptarea unui sunet care nu trebuie să-i scape. Are îmbrăcămintea obişnuită a ţăranilor din ţinut. Pe cap o căciulă joasă, înfundată rotund. Poartă suman de lînă stogoşe, bătut la piuă, peste o bundă înflorată care-i prinde pieptul larg, ca o platoşă cu blazon. Se încinge cu un chimir lat. Poala cămăşii de cînepă e scurtă, mai sus de genunchi iar iţarii ghiliţi sînt înfăşuraţi la glezne cu nojiţe din păr de cal ce-i ţin strînse opincile din piele de mistreţ.

Moşul n-a vrut cu nici un chip să lase vreo greutate asupra mea. Mi-a luat de la bun început raniţa destul de încărcată, ba şi scurta pe care o aveam ca haină groasă pentru vreme de ploaie şi pentru noapte ; totuşi abia reuşeam să mă ţin lîngă el prin hăţaşurile încîlcite, cotite ori pieptişe, spre vîrfurile de munte sau coborîşuri adînci, pe cursul pîraielor ori scurgerea şuvoaielor, străbătînd păduri întinse de fagi şi de brazi. Am întîlnit în calea noastră arboret dărîmat, trunchiuri de mărimi şi grosimi neaşteptate, peste care eu nu puteam trece decît aburcîndu-mă ; moş Ion sărea peste copacii doborîţi de vreme, cu mare uşurinţă, cu tot tărhatul pe care-l purta în spinare.

— Hai, hai !... auzeam destul de des chemarea lui.

*

— Uite, domnu Jeanu, pe aici a trecut porcu ! — zise, dintr-o dată.

— Nu văd urma mistreţului, moş Ioane... — mă minunez, căutînd în jur cu băgare de seamă fără să aflu nimic.

— Nu-i de mirare !... N-o poate citi oricine...

Moşul îmi arată pe tufele făgetului, la înălţime potrivită, frunzele stropite de noroi.

— Glodul aista de mînjeşte tufele, dă în vileag hăţişul porcului... Pe ici a trecut un răzleţ Hăţaşul vine din balta lui Talpă... Cît e ziulica de mare, porcul stă acolo, unde nu-l supără nimeni. Stă la răcoare, la jir şi la bălăceală... Aici, în pădurea mare, ziua nu e umblătură ca pe devale. Seara, cînd fîneţele se golesc de oamenii veniţi cu vitele ori cu muncile lor, porcii o iau spre pădurile de stejar,

Melancolia „Arțăgoasei"

Piedestal de cocoș

Trei iezi cucuieți

după ghindă şi se duc devale, pînă dau de curături de păpuşoaie... Vezi 'mneata, sălbăticiunea îşi are şi ea viaţa şi socoteala ei ! Să nu te închipui că porcul umblă prin pădure aşa, la întîmplare. Umblă şi el numai prin hăţaşurile lui, pe care le ştie de godac, aşa cum ştie corăbierul drumul lui. Că şi corăbierul, cît e marea de mare, poartă corabia pe drumuri cunoscute din căpitan în căpitan.

— Dar asta de unde o mai ştii, moş Ioane ?

— Asta se ştie pe la noi din părinţi în părinţi... Că altădată, în anii secetoşi, oierii noştri duceau turmele la iernat în balta Dunării şi se tot duceau aşa cu oile, pînă la marea cea mare... Uite, ca să nu uităm vorba, cine cunoaşte obiceiul porcului ştie că e de-ajuns să te aţii în hăţaşul lui, că el trece negreşit pe-acolo, dacă nu în ziua aceea atunci peste o zi, două... Că altminteri cuprinzi degeaba o întindere şi de zece puşti. Numai că trebuie mare grijă ! Porcul tot dă înainte, că aşa e năravul lui. Trebuie să ţii seama de asta, că de nu, te spintecă cu colţul, dintr-o copcă !

— Adică mistreţul nu părăseşte hăţaşul nici atunci cînd simte că e în primejdie ? — întreb eu.

— Să ştii de la mine, domnu Jeanu, porcu dă tot înainte că de aicea, îmi închipui eu, umblă şi vorba „dă înainte ca porcu"... Vezi 'mneata, şi porcul din ograda omului dacă a apucat drumul la păpuşoii din grădină şi găseşte portiţa deschisă, de-l păleşti şi cu bătul peste bot, el tot dă înainte, te dărîmă şi face palancă bucatele... Că nu-i fără temei zicala ce ţi-am spus-o. Iaca stropi de glod pe frunzele tufelor, iaca şi fire de păr de porc, smulse de tufe la desime — ţine palma şi te uită bine ! — sînt sau nu fire de păr de porc ?... Apoi ? !... Vezi, domnu Jeanu, astea sînt semne pe care le citim noi aici, în pădure. Şi să ştii 'mneata că cititul ăsta după fire şi după făptură vine ca un fel de îndemînare pătimaşă... E o frumuşaţă !

*

„E o frumuşaţă" — aceste cuvinte, la moş Ion Vînăşilă exprimă unic emoţia sa în împrejurări şi fapte diferite.

— Ia te uită, domnu Jeanu, pe calea Talîmbii, cum arată făptura ! E o frumuşaţă !...

— Falnic stejar, moş Ion, zic eu.

— E o frumuşaţă ! — zice moş Ion.

— De ce o fi bătucit pămîntul în jurul fagului ăsta, de n-a mai crescut fir de iarbă ?

— Aici a înţărcat capra iezii.

— Cum vine asta, moş Ioane ?

— E o frumuşaţă... De să vezi, să te minunezi şi să nu-ţi vină să crezi ochilor !...

Şi moş Ion mi-a povestit „frumuşaţa".

— Capra, cînd a venit vremea de înţărcat iezii, alege un fag bătrîn, la marginea pîrîului. Cînd iezii vor să sugă, capra nu-i mai primeşte şi începe, chipurile, să fugă de ei şi-i aleargă tot în jurul fagului. Iezii se ţin după ea, să prindă ţîţa, dar capra tot dă roată în jurul fagului pînă-i ameţeşte. Să vezi iezii cum se poticnesc şi vin de-a berbeleacu, de te păleşte rîsul. Cînd iezii au căzut de tot de rămîn nătîngi, capra face o copcă şi se ascunde în tufe. Şi cînd iezii se desmeticesc şi văd că au rămas fără mamă, e o jeluire de te-apucă mila !... Toată pădurea răsună ca de plînset de copii... Şi se pun iezişorii pe alergătură, tot în jurul fagului, ca să-şi ajungă mama din urmă... Da' capra stă în tufe, ca o haină. Da' ea nu-i haină, săraca ! Face aşa, cum îi rînduit ei să înţarce iezii. Stă acolo, cu ochii asupra iezilor, gata să-i apere şi să-i scape la o primejdie... De la o vreme, bieţii iezişori împinşi de foame apucă un fir de iarbă din dreapta, din stînga, şi de-acolea, cînd îi ajunge setea, pîrîul e alături, îi cheamă, în graiul lui ca să le-astîmpere arşiţa... Şi aşa ajung iezii ca să pască de-a binelea şi să-şi moaie botişoarele în pîrîu. Se cheamă că uită de ţîţa după care au alergat de-au bătucit pămîntul în jurul copacului, de parcă au alergat mînzocii la coardă... Şi de-acolo iese la iveală şi capra. Să vezi frumuşaţă cînd se întîlnesc iezii cu mama lor !... Te pălesc lacrimile, nu altceva, că uite, dobitoacele măcar că sînt dobitoace, da' au o dragoste de mamă cum nu se mai află. Să vezi ce inimă de mamă are sălbăticiunea !... Cum îşi linge iezii de le dă părul tot într-o apă, cum îşi petrece gîtul peste ei de-i freacă cu botul şi fălcile pe spinare, pe sub burtă, ca o alintare de mamă lipsită de grai... Ce zici de asta ? Nu-i o frumuşaţă ?...

— E tare minunat, moş Ioane, tot ce mi-ai povestit... Şi înţărcatul iezilor vine aşa, ca o învăţătură...

Moş Ion mustăci ca după obiceiul său cînd se află în încurcătură. Aruncă apoi dintre degete căpeţelul de ţigară şi, ridicîndu-se, zise cu îndemnul lui de totdeauna :

— Să pornim că ziua trece şi ne iesă noaptea în cale !

Vârsta ghidușilor
foto Paul Decei

Hai Hui prin lume

Coada Vacii de la Lacu Roşu

De ce ursul n-are coadă, este o chestiune care se elucidează încă din copilărie... aşa că nici un om ajuns la maturitate nu mai pune această întrebare.

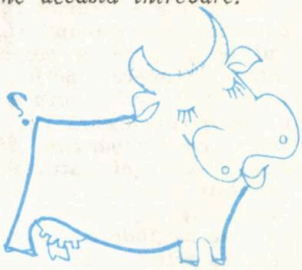

Dar iată că în staţiunea Lacu Roşu — unde mi-am petrecut o scurtă vacanţă acum cîţiva ani — copiii, tinerii şi bătrînii într-un glas puneau localnicilor una şi aceeaşi întrebare : De ce n-are coadă vaca asta ?"

„Vaca asta" era o vacă celebră în localitate ! Aşa placidă cum apărea la prima vedere, aflaţi că se luptase în luptă dreaptă cu un urs şi îl pusese pe fugă...

Iată faptele :

Era o dimineaţă splendidă ! Lacu Roşu era atît de limpede încît, puteai urmări cu ochiul liber pînă aproape, de rădăcină tulpinile brazilor scufundaţi acum un secol şi mai bine, cu muntele de sub ei cu tot. Pe Suhardul Mare, iarba grasă îmbia fără putinţă de oprire, orice făptură. Pentru o ierbivoră patrupedă păşunatul la înălţime este floare la ureche, astfel că, atrasă de bogăţia ierbii s-a avîntat din ce în ce mai sus, uitînd că urşii socotesc ţinutul Suhardului proprietate privată... Şi, ceea ce trebuia să se întîmple, s-a întîmplat : un urs care o pîndea din umbra deasă a pădurii o atacă prin surprindere. Vaca mugi scurt şi îi pocni o copită. Ursul o apucase însă zdravăn de coadă şi nu înţelegea să îi dea drumul, chiar dacă ea îi căra la lovituri cu copitele din spate. Agresorul încasa şi trăgea de coadă cît îl ţineau puterile... ursului ; vaca mugea din răsputeri şi se apăra cum o tăia capul.

Oamenii îi săriră în ajutor, dar pînă să ajungă ei la locul încăierării, vaca se descurcase cu propriile-i mijloace : ursul nu mai era decît o siluetă masivă care se pierdea şchiopătînd printre copacii seculari, ţinînd coada obţinută cu preţul atîtor cucuie, ca pe un trofeu, în timp ce biata vacă mugea — nu se ştie bine, dacă de durere sau de furie — nebănuind că avea să devină o atracţie în plus pentru turiştii care trec prin localitatea ei de baştină.

Piraţii de la Soveja

Pe litoral, plăcuţa unei staţii de autobuz îmi aminti puţin înainte de a ajunge la Mamaia — că avem în ţară — ce-i drept la munte — o mînăstire care poartă numele de Soveja...

Curiozitatea m-a făcut să cobor fără a sta pe gînduri, lăsîndu-mi amicii baltă în autobuz — dacă îmi este îngăduită această magi-

strală figură de stil. Cu meticulozitatea exploratorului — născut iar nu făcut — am cercetat cu ochii împrejurimile : pe fondul unei uluitoare combinaţii de galben şi albastru pentru care însuşi Van Gogh ar fi fost invidios — nisip şi mare — case cochete, grădini cu viţă de vie — mici şi ambiţioase producătoare de Murfatlar la domiciliu degustat în faza primară — aceea de boabă — de către copii de vîrsta preşcolară, rumeni la faţă şi la trup, ajutoraţi în munca lor de gîşte albe sau chiar mai puţin bătătoare la ochi.

De mînăstire nici urmă...

Cum simţeam nevoia să mă răcoresc după atîta amar de explorare nenorocoasă am coborît în patru labe treptele săpate de mîna omului şi bătătorite de piciorul lui, care m-au condus de-a berbeleacul la Mare...

M-am pomenit în mijlocul unei mulţimi de oameni fără identitate şi fără vestminte care îmi întorseseră spatele, preocupaţi de ceva care se petrecea probabil în larg, vociferînd ca directorii şi ţopăind ca lăcustele. Făcîndu-mi loc printre trupurile lor încinse de soare şi de indignare am putut vedea cu ochiul liber obiectul atenţiei lor : un pescăruş ca toţi pescăruşii ! Ceea ce îl deosebea însă net de semenii lui era faptul de

netăgăduit că purta în cioc — nu un peștișor nevinovat sau o și mai nevinovată algă — așa cum ne-am obișnuit să-i vedem în stampe — ci un salam de circa trei sferturi de kilogram, cumpărat de păgubaș cu numai o oră și patruzeci și trei de minute în urmă de la alimentara din Soveja pentru îndestularea lui precum și a întregii familii, aici de față. Capul familiei amenința că dacă îl ajunge pe pirat îi aplică pedeapsa capitală; martorii oculari propuneau cele mai variate pedepse — de la mustrare scrisă pînă la retrogradare în timp ce puștii deposedați de prețiosul aliment țipau ca din gură de șarpe de mare, neștiind dacă trebuie să plîngă sau să rîdă.

Eu personal nu m-am agitat de loc. Cu un calm pe care numai marii descoperitori își pot permite să-l afișeze, m-am avîntat în larg... cu ajutorul unei saltele pneumatice, căci sînt unul din numeroșii îndrăgostiți de mare care habar nu are să înoate — și am început să plutesc spre ceva care se profila vag la orizont, care putea să fie un vapor, o barcă pescărească, o epavă sau orice altceva... Acel ceva s-a dovedit a fi într-adevăr cu totul altceva: era un talian, o aglomerare de plase de sîrmă susținute de stîlpi plutitori, pe care pescarii o lasă multă vreme în larg și în mrejele căreia cad sumedenie de pești, lipsiți de spirit de prevedere.

Ei bine, dinspre talian venea o gălăgie pe lîngă care cea lăsată în urmă pe plajă părea o biată gîlceavă.

Ce naiba — zic în sinea mea, gata să-mi pierd echilibrul — știam că peștele tace ca... peștele!

Dar nu, nu erau pești; erau pescărași în carne și oase.

O colonie de pescărași care-și stabiliseră aici statul-major și care se înfruptau copios din salam — și precum am putut lesne constata după resturi — și din alte delicatese sustrase de pe plajă cu dexteritate piraterească.

Iată o probă zdrobitoare — am conchis — despre adaptarea individului la mediul înconjurător: pescărașul — renumit consumator de pește proaspăt — servind cu poftă pantagruelică salamul — carne conservată...

N-ar fi de mirare — mi-am spus grăbindu-mă să recîștig malul ca „pirații" să-mi dea pe loc o comandă pentru un stoc masiv de conserve de pește!

Plosca

Plosca face parte din acea rară categorie de lucruri predestinate să iște în colțul buzelor surîsul...

Poate pentru că e rotundă, poate pentru că e pîntecoasă, poate pentru că e întotdeauna plină la figurat iar la propriu cel mai adesea. De aceea, mult răspînditul ei nume se asociază cu cele mai variate lichide — de la simplul H_2O pînă la alambicatul rachiu de prune.

Asociată cu Popa Florea din .Rudeni, plosca ne-a furnizat prin intermediul penei lui Topîrceanu, memorabila imagine:

Și cu ploșca ridicată
Proiectat pe cerul gol
Popa capătă deodată
Măreție de simbol.

Ajung acum la subiectul meu: Plosca cu literă mare... mai precis comuna Plosca de pe lîngă Alexandria, județul Ilfov.

Așezată pe rîul Vedea — natural o ploscă trebuie să fie alimentată non-stop — Plosca își etalează zestrea: viile, grădinile, lanurile, stînele, stupii...

Desigur toate acestea le-am mai văzut și prin alte locuri ale țării...

Dar ceea ce nu am mai văzut nicăieri este ceea ce am văzut cu ochii mei într-o duminică pe șoseaua asfaltată care străbate Plosca, șosea cu o circulație agitată, dirijată cu atenție și seriozitatea cuvenită de către milițieni: curse de măgăruși.

Oprindu-mă să le urmăresc am aflat lucruri și mai interesante: la Plosca are loc în fiecare an o întrecere originală, între două mijloace de locomoție rapide și locale: măgărușii și bicicletele.

Bicicletele — frumos împodobite — își așteaptă rîndul pe o parte a șoselei într-o aliniere perfectă, privite pe sub sprincene de către concurenții lor, în timp ce măgărușii din Plosca, nu mai puțin împodobiți doar că ceva mai emoționați, fremătau din nări de nerăbdare sub soarele de primăvară.

Semnalul de plecare îi găsește pe toți gata să demonstreze că ceea ce este util omului nu se demodează niciodată și că bicicletele pot coexista pașnic cu măgărușii, fie că anul acesta cursa va fi cîștigată de adepții modernului mijloc de transport sau că anul viitor trofeul va fi convertit în ovăz, constituind deliciul concurenților.

Pădurea bolnavă

Un om slăbit, un om bolnav se duce la pădure să-și

refacă forțele... Dar v-ați gîndit vreodată ce se întîmplă cu o pădure bolnavă?

Poate că nici eu nu m-aș fi gîndit dacă prin drumurile mele hai-hui nu aș fi întîlnit o astfel de pădure: pădurea de pe muntele Cocora, din Bucegi.

Lăsasem în urmă cabana Bolboci să se oglindească — fără mine — în apele limpezi ale lacului căruia îi poartă numele și mă îndreptam agale spre altă cabană, la care speram să ajung odată cu seara. Cum învățasem în școală că drumul cel mai scurt între două puncte este linia dreaptă, am luat-o drept peste Cocora gîndindu-mă că principiul are valabilitate și pentru cabane.

În fața mea se ridica o ceață bizară... o ceață care izvora din copaci, o ceață care se zbătea, se răsucea, se legăna într-o liniște absolută. Poate că aș fi făcut stînga împrejur — ca unii eroi lipsiți de martori oculari — dar ideea că îmi ratez astfel unica ocazie de a-l reconstitui pe Dante și traseul lui, m-a făcut să-mi croiesc drum prin infernul vegetal, propunîndu-mi să-l traversez fie ce-o fi.

Și l-am traversat... Am primit de la fiecare arbore cîte o pereche de palme zdravene pentru îndrăzneala mea: m-au bătut, m-au respins, m-au plesnit, mi-au pus piedici, m-au zgîriat, m-au flagelat, m-au scuipat pînă m-au albit... dar nici eu nu m-am lăsat, i-am tras de păr pînă am rămas în mînă cu niște smocuri albicioase, le-am zdrențuit vălurile jilave după care se ascundeau, m-am agățat de trunchiurile lor alunecoase jupuindu-le coaja, am mușcat crengile agățîndu-mă cu dinții de ele ca să-mi păstrez echilibrul...

După patru ceasuri eram învingătoare... dar nu mai eram eu; eram un fel de arătare stranie, o fată cu părul cărunt, o stafie montană care bătea în ușa cabanei cu sufletul la gură, plină de răni superficiale și de o adîncă mîndrie.

Prietena lui Daudet

Ce poate fi mai minunat decît — după ore și ore de peregrinări prin ținuturi necunoscute — să întîlnești o priveliște pe care ți se pare că ai mai văzut-o cîndva...

Aceasta a fost și părerea mea în clipa cînd — după ce rătăcisem încoace și încolo prin sudul Franței — am ridicat ochii spre o co-

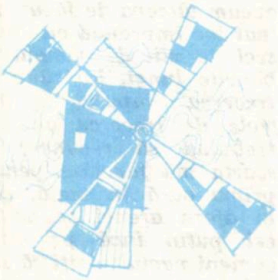

lină în vîrful căreia m-a întîmpinat silueta de piatră a unei mori de vînt cu paletele în repaos, palete de pe care am avut senzația că acum-acum a coborît Don Quijote de la Mancha...

E adevărat că nici un vînt de pe lume nu va mai face să se învîrtească vreodată roata acestei mori de vînt devenită „Muzeul Alphons Daudet" — dar tot atît de adevărat este că cel mai slab vînticel din ținut face să se învîrtească morișca de pe acoperiș, morișca în formă de cocoș atît de familiară caselor de pe aici... Morile de vînt au fost părăsite de mult dar această moară, părăsită numai la moarte de Daudet, nu va fi de fapt niciodată părăsită căci nu există trecător prin acest dulce ținut să nu fie atras ca de un magnet de un atît de original atelier literar (fără precedent și fără urmaș similar pînă la fila Istoriei Literare la care ne aflăm).

Găsindu-mă deci la poalele colinei cu pricina... vreau să spun cu moara — m-am repezit într-un suflet luîndu-mi avînt, pînă în ușa morii. Ușa morii era dată de perete... O perdea de mărgele colorate îi ținea locul. Cînd am pășit înlăuntru printre șirurile de mărgele am înregistrat un clinchet ușor ca un hohot de rîs abia stăpînit... L-am recunoscut pe Daudet: era hohotul care mi-a însoțit întotdeauna lecturile lui. Aveam vaga senzație că este acolo, printr-un ungher — ceea ce era cu desăvîrșire imposibil, unica încăpere a morii fiind absolut rotundă... Și totuși, simțeam că este acolo și că pregătește vreo șotie asemenea catîrcei lui — adică nu a lui ci a Papei — cea care a repezit un picior în spatele tiranului ei stăpîn cînd îi era și lui lumea mai dragă.

Nu, hotărît, nici urmă de vreun stăpîn al morii! Primul ei stăpîn — morar din tată în fiu — a plecat de mult dintre cei vii cu aceeași nedumerire cu care a plecat din moară cînd a vîndut-o pe un preț nesperat de bun „Domnului Scriitor Daudet pentru treburile sale literare". Iar Domnul Daudet a plecat și

el tot într-acolo, ca și prietenul său poetul Mistral, ca și sătenii din împrejurimi care-l știau ca, pe unu de-ai lor cînd stăteau la moară...

Și totuși îl căutam cu ochii, căutam... Am văzut mobilierul rudimentar ; masa cu ulcelele din care sorbea vinul împreună cu Mistral citindu-și unul altuia ceea ce scriseseră peste noapte ; am văzut micile galantare în care își dau întîlnire ediții ale cărților lui, am văzut pînă și un bărzăune care scăpase vigilentului paznic al Muzeului și care la fel de curios ca și mine se învîrtea fără rost...

Ridicîndu-mi ochii după traiectoria lui am tresărit... căci în sfîrșit am dat ochi în ochi cu cineva...

Nu, nu era nici vestitul Tartarin din Tarascon, nici fermecătoarea Arlesiană, nici prea frumoasa Carmen, nici măcar valetul Jacques, ca să nu mai vorbim de stăpînul său...

Din semiîntunericul morii, de pe o grindă, o bufniță privea cu superioritate, conștientă parcă de simbolul pe care îl reprezintă de veacuri : înțelepciunea.

O vreme i-am susținut privirea... dar ea se întrecea cu gluma ! Am vrut atunci să o sperii dar paznicul văzînd lupta noastră tacită m-a lămurit surîzînd sub mustăți :

— De zeci și zeci de ani nu se mai sperie ea : e împăiată !

M-am rușinat de mine și am plecat în grabă, plină de remușcări... dar și de încîntare : am cunoscut un prieten... o prietenă a lui Daudet !

Prietena nopților lui de scris, aceea căreia îi citea cu voce tare manuscrisele calde, înainte chiar de a i le citi poetului Mistral la o cană de vin și înainte de a le încredința ca să ajungă la noi, prietenii lui de azi !

Tauri învingători și tauri învinși

O corridă este desigur un punct de atracție nu numai pentru cei pasionați dar și pentru turistul care habar nu are că, trecînd prin sudul Franței într-o duminică din preajma Paștelui, se va pomeni în mijlocul unei mulțimi de oameni care se îndreaptă cu mic cu mare spre Arenele de la Nîmes...

În această situație m-am aflat într-o primăvară cînd, luată de flux, fără să pot nădăjdui într-un prea apropiat reflux, m-am pomenit în fața unei magnifice arene — atît de asemănătoare Coliseumului încît am crezut pentru o clipă că mă aflu în Italia. Cum nu aveam altceva de făcut, am luat loc împreună cu douăzeci de mii de oameni pe băncile lungi, lustruite de trecerea timpului ca pietrele de trecerea apelor... trebuind să recunosc că soarta mă favoriza pentru prima oară în viață, căci în afara arenei se agitau cel puțin încă pe atîția oameni nemulțumiți că sînt privați de spectacolul mult dorit...

Vedeta primei și probabil ultimei corride pe care am văzut-o în viața mea nu era alta decît toreadorul Fernando Dominguez, soțul vedetei de cinema Lucia Bose, interesanta interpretă a filmelor „Nu-i pace sub măslini" și „Moartea unui ciclist"... Vecinii din arenă, foarte îndatoritori cu mine, mi-au împărtășit cu volubilitate, printre exclamații, vaiete și fluierături, povestea dragostei lor care se născuse în timpul unei corride aidoma cu cea de azi... ceea ce nu era de loc de mirare, dacă ținem seama de exaltarea femeilor prezente care depășeau cu mult procentul publicului femenin de la manifestările sportive curente. Ele aruncau cu flori din coc sau din corsaj la picioarele siluetei impecabil înveșmîntată într-un costum de culoarea cerului senin, care manevra cu o dezinvoltură absolut uluitoare mantaua roșie și țepușele, făcînd să turbeze de furie taurii sub ochii noștri...

Mărturisesc că la un moment dat m-am simțit obosită... atît de obosită încît am înțeles prea bine oboseala taurilor învinși care se lăsau tîrîți cu resemnare afară din arenă !

Cînd în sfîrșit m-am pomenit și eu afară din arenă — datorită refluxului produs la sfîrșitul corridei de miile de pasionați și pasionate, ghidul a avut fericita idee să-mi facă o invitație la un „bistrot" unde, în afară de vinul roșu ca sîngele, se servesc delicioasele specialități din carne de taur.

— „Mi se pare nedrept ca învingătorii să fie serviți pe tavă aici, în acest original bistrot numai pentru că din păcate s-au născut tauri și nu...

— „Nu vorbiți cu păcate. Aceasta se întîmplă numai cu taurii învinși."

— „Vae victis ! Și atunci ce se întîmplă cu taurii învingători ?"

— „Taurii învingători" m-a asigurat ghidul — „sînt îngropați cu toată cinstea, pe cinstea mea !"

ANGELA CHIUARU

Cărţi apărute în editura pentru turism

PELICANI... PELICANI...

Legendă şi adevăr

[album]

Există în lumea păsărilor o misterioasă şi pitorească apariţie : pelicanul. Întovărăşind istoria omenirii, pasărea a străbătut veacurile, înscriindu-se astăzi ca unul dintre cele mai interesante monumente ale naturii.

Aplecîndu-se asupra acestui subiect cu pasiune şi interes, dr. Mircea Bichiceanu, autor a cîtorva albume reuşite, a realizat în Editura pentru Turism, un original volum, o adevărată istorie a ornitologiei ca ştiinţă văzută prin prizma eroului principal : pelicanul.

Rod al unei îndelungate şi răbdătoare observaţii, albumul are darul de a realiza o inedită trecere în revistă a unor momente din istoria omenirii, cu evenimentele şi personalităţile marcante respective, şi mai ales, de a face una dintre cele mai complete descrieri a pelicanului din mirifica Deltă a Dunării.

Original, atît prin forma de prezentare a textului, cît şi datorită imaginilor fotografice, albumul, are ca prefaţă o călduroasă recomandare a profesorului Valeriu Puşcariu, preşedintele Comisiei pentru ocrotirea monumentelor naturii.

N. V.

EUROPA

hartă rutieră

În schimburile turistice actuale ale României, ţările Europei ocupă primele locuri. Venind în întîmpinarea dorinţei de documentare şi orientare a călătorilor români peste hotare, Editura pentru Turism oferă acestora un util instrument : harta rutieră a Europei.

Elaborată şi cartografiată de Cornel şi Viorica Broché, în colaborare cu un valoros colectiv de consultaţi ştiinţifici, harta — prima de acest fel apărută în ţară — cuprinde cele mai însemnate drumuri europene, cu indicarea kilometrajului între principalele localităţi, cu relieful ţărilor respective, cu variate menţiuni de ordin turistic şi automobilistic.

Pliată la un format uşor portabil şi avînd 3 planşe color, harta este realizată la un înalt nivel grafic şi poligrafic.

Ghidurile judeţelor

Cluj, Braşov, Gorj

Au apărut primele trei titluri din seria de ghiduri judeţene, tipărite de Editura pentru Turism. Poate că unii vor găsi delimitarea ghidului turistic la teritoriul unităţilor administrative, nejustificată. Turismul se practică pe zone care au alte criterii decît împărţirea politico-administrativă a ţării. Totuşi dezvoltarea, realizările populaţiei dintr-un judeţ, specificul chiar şi din punct de vedere turistic, au făcut necesară şi credem deosebit de utilă — după apariţia unor ghiduri generale ale ţării, monografii ştiinţifice ale judeţelor, ghiduri de oraşe, ghiduri pe itinerarii speciale şi pe zone — tipărirea unor ghiduri turistice pentru fiecare judeţ.

Este un patriotism local, într-o accepţie sănătoasă şi chiar dorită, este mîndria băştinaşului : aici trăiesc, cu aceste frumuseţi sau realizări contribui la renumele, frumuseţea, dezvoltarea Ţării.

Fără să fie concepute după o schemă mecanic aplicată, ghidurile judeţelor Gorj, Braşov, Cluj, avînd un format agreabil, o copertă cu stema judeţului — înlesnesc iubitorilor de drumeţie şi călătorilor în general, cunoaşterea şi vizitarea comorilor turistice ale judeţelor respective.

Ghidurile judeţelor amintite cuprind fiecare o succintă parte monografică-geografia, istoria, economia, cultura etnografia, folclorul locurilor descrise.

Sub forma unor trasee prin judeţ sînt abordate apoi obiectivele care prezintă interes turistic, monumentele istorice, locurile pitoreşti, monumentele naturii, oraşele şi satele, staţiunile balneare şi climaterice, centrele renumite pentru folclorul şi etnografia lor ş.a.m.d. Fiecare volum cuprinde informaţii privind căile de acces spre

obiectivele descrise (cu menţionarea distanţei kilometrice) posibilităţile decazare, adrese utile.

În anul 1974 seria se va continua cu alte titluri ca Timiş, Suceava, Arad, Vrancea, Tulcea, Prahova, Sibiu, Bistriţa Năsăud şi Botoşani.

GH. WOLF

BRÂNCUŞI la Tg. Jiu

Despre Brâncuşi şi opera lui s-au scris multe cărţi de artă şi s-au realizat numeroase albume. Dar, un volum care să răspundă direct la problema raportului indubitabil dintre opera şi meleagurile natale ale artistului încă nu s-a tipărit. Meritul de a încerca să atace această temă i-a revenit artistului fotograf Ion Miclea, care a realizat, cu concursul Editurii pentru Turism un album deosebit.

Suita celor aproape cincizeci de fotografii evidenţiază nu numai caracterul de profund românesc al creaţiei brâncuşiene, ci şi nota de inedit şi marea sa valoare.

Calda şi vibranta prefaţă semnată de scriitorul George Macovescu este şi o iniţiere în înţelegerea operei marelui artist, dar mai ales o apropiere sufletească faţă de omul Brâncuşi. „Brâncuşi, cel mai mare sculptor al timpurilor moderne s-a născut la Hobiţa (comuna Peştişani), şi într-un an, atunci cînd trecuse de şaizeci, s-a întors de unde a pornit şi la Tîrgu Jiu a asvîrlit în sus Coloana fără sfîrşit, a ridicat Poarta sărutului, a cioplit Masa tăcerii şi cele douăsprezece scaune..."

VICTORIA NEDEL

ROMÂNIA turistică

...Un album care nu se cere a fi comentat, explicat, pentru valoarea sa artistică, turistică şi instructivă la care au contribuit deopotrivă: scriitorii Paul Anghel şi Valentin Hossu, artiştii fotografi S. Comănescu, C. Săvulescu, H. Löffler L. Grill, I. Petheu, N. Dumitru, S. Mendrea, N. Săndulescu şi Gh. Şerban alături de graficianul Willi Müller şi tehnoredactorul vest german Hans-Dieter Kluth.

Tipărit la Freiburg de editura vest germană ROMBACH & Co albumul prezintă iubitorilor de artă şi drumeţie, 195 imagini alb-negru şi color după criteriul împărţirii zonelor istorico-geografice a ţării.

Împărţit în 10 capitole, fiecare avînd o copertă interioară într-o ţinută grafică deosebită, albumul cuprinde o parte din principalele obiective turistice din România. Textul tipărit simultan în versiunile română şi germană precum şi includerea în volum sub formă de broşură detaşabilă a versiunilor franceză, engleză şi rusă contribuie la cunoaşterea patrimoniului turistic românesc de către turiştii străini.

De la prima filă a albumului şi pînă la ultima atenţia celui care le priveşte este atrasă în mod deosebit de calitatea artistică şi de concepţia imaginilor.

În rîndurile ce urmează scriitorul Paul Anghel prezintă în mod plastic, ideile, sentimentele şi reflecţiile celui care a văzut şi admirat o lucrare de certă valoare:

„O ţară poate fi o carte. O ţară poate fi o carte ilustrată, un album. În acest caz o putem răsfoi, ştiind-o pe de rost. O putem reciti în gînd, cu ochii închişi, murmurînd-o". Se poate murmura o ţară? „Cine nu ştie murmura/ Nu ştie nici sîngera" spune un cîntec. Asta vrea a spune că sentimentele puternice pot fi îngînate, şoptite. Nu numai declamate, strigate, chiuite. Asta mai înseamnă, ştiindu-ne ţara pe de rost, că o putem începe de oriunde, de la oricare filă, sărind peste unele, poposind îndelung pe altele, punînd uneori fila în zare.

Albumul „România turistică" grupează imaginile, începînd cu capitala şi împrejurimile, oprindu-se la zone turistice şi regiuni cu veche rezonanţă istorică: Valea Prahovei, Argeşului, Oltului, Oltenia, Braşov, Făgăraş, Sibiu, podişul Transilvaniei, Moldova, Maramureş, Crişana, Banat şi terminînd cu Dobrogea.

Ilustraţia nu pretinde a fi exhaustivă dar fotografiile ne ajută să „recitim o ţară, să recitim România socialistă".

G. GACIU

„ROMÂNIA" ghid turistic

autori:
SEBASTIAN BONIFACIU, NICOLAE DOCSĂNESCU, IOANA VASILIU-CIOTOIU

Între stringenţa unei selecţii riguroase impuse de un spaţiu editorial limitat şi tendinţa firească spre atotcuprindere, lucrarea monografică ROMÂNIA — GHID TURISTIC se cumpăneşte pe linia echilibrului armonios al informaţiei de fineţe înserate cu talent şi competenţă într-o viziune panoramică. Capitole

de geografie, istorie, economie, cultură, artă populară încheagă încă din primele pagini evoluţia în timp şi spaţiu a unui popor cu un conturat profil etnic, depozitar de veacuri al unor inestimabile producte folclorice.

Cele 29 de trasee, care includ obiective turistice de interes, împînzesc ţara de la fremătătoarele Porţi de Fier la atmosfera de taină milenară a Templului Afroditei de la Histria, dinspre pacea ce coboară peste vechile ctitorii din nordul Moldovei către dureros eliberata chemare a vieţii, ce irumpe din sugrumarea de piatră a Coloanei Infinitului de la Tîrgu Jiu. Ordonarea meşteşugită a vastului material lasă autorilor posibilitatea unor mai desfăşurate descrieri ale zonelor cu pitoresc natural, ale aşezărilor cu rezonanţă turistică sau ale staţiunilor balneoclimaterice. În intenţia unei îndrumări practice sînt adăugate distanţele între localităţi, adresele muzeelor şi ale altor monumente, căile de acces pentru amatorii de excursii montane sau în vecinătatea unor oraşe, o listă a hotelurilor.

Ţinuta modernă a ghidului se realizează şi printr-o perfectă corelare a textului cu materialul ilustrativ. O hartă pliată în culori a ţării, 21 de planuri de oraşe, cîteva zeci de schiţe de intinerare, o sută de fotografii alb-negru completează această lucrare de amploare (peste 500 de pagini), comparabilă prin abundenţa şi acurateţea datelor informative cu prestigioasele titluri din colecţii ca Baedecker, Les Guides Bleus. Dar, nu numai ca instrument strict de documentare, cartea se recomandă şi ca o invitaţie la un periplu sentimental în România.

RUXANDRA SPÎNU

I. LUPESCU, H. RABINOVICI, I. DON

Pe urmele istoriei contemporane

Nu e meleag, nu e colţ de ţară care să nu păstreze vie memoria istoriei, care să nu amintească de lupta seculară a poporului român pentru emanciparea naţională şi socială, de lupta glorioasă a clasei muncitoare condusă de P.C.R. — partidul ei de avangardă — care a dus la edificarea României socialiste.

Volumul „Pe urmele istoriei contemporane" urmăreşte să pună în lumină aceste mărturii elocvente, de o mare valoare educativă şi patriotică, în special locurile, casele, muzeele şi monumentele legate strîns de istoria P.C.R., a mişcării revoluţionare şi democratice din ţara noastră.

La elaborarea lucrării, autorii au folosit documente, ghiduri şi lucrări de specialitate, relatările unor participanţi la evenimente.

Urmele istoriei, păstrate cu grijă pînă în zilele noastre, sînt prezentate cronologic, în cadrul fiecărui judeţ. Dat fiind importanţa Bucureştiului în istoria mişcării muncitoreşti, i s-a rezervat un capitol separat, capitolul de început al cărţii.

Scrisă sub forma de ghid lucrarea are meritul de a prezenta aceste locuri, case memoriale, muzee şi monumente ca pe obiective turistice de cea mai înaltă semnificaţie, prilej de a derula pasionantul film al istoriei noastre contemporane.

Prin multitudinea informaţiilor pe care le furnizează, ca şi prin bogatul material iconografic, volumul este de un real folos, şcolilor, organizaţiilor de copii şi tineret, tuturor celor interesaţi să-şi îmbogăţească cunoştinţele despre trecutul de glorie şi eroism al poporului nostru în lupta lor pentru construirea unei noi societăţi.

GR. DAMIRESCU

Seria „Tinereţea în excursie"

Elaborate în strînsă legătură cu sistemul de activităţi sportiv-turistice conceput de Consiliul Naţional al Organizaţiei Pionierilor şi Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului, lucrările apărute în această serie îşi propun să vină în ajutorul organizaţiilor de pionieri şi de tineret care iniţiază, pe plan local, judeţean şi republican, excursii cu caracter patriotic şi social-politic.

DUMITRU ALMAŞ, IOAN SCURTU

Turism cu manualul de istorie

Concepută sub forma atractivă a unor reportaje informative grupate pe judeţe, cartea semnată de Dumitru Almaş şi Ioan Scurtu se adresează deopotrivă tineretului ca şi oricărui om de cultură sau simplu cititor dornic să cunoască monumentele is-

torice şi de cultură ale României. Demne de remarcat sînt prezentările cronologice, cu aspect monografic, care însoţesc capitolele dedicate judeţelor. Într-o formă extrem de concisă sînt prezentate principalele evenimente din istoria locurilor, momentele cruciale, apariţia şi evoluţia mişcării muncitoreşti, faptele de cultură, personalităţile proeminente care s-au născut ori au activat în zona respectivă etc. Prezentarea monumentelor şi a obiectivelor turistice de interes istoric este făcută într-o formulă accesibilă, plăcută la lectură, lipsită de răceala şi ariditatea simplei consemnări de date şi evenimente.

Îmbogăţit cu o interesantă iconografie şi cu o hartă a obiectivelor turistice ale ţării menită să stimuleze şi în acelaşi timp să fie un îndreptar pentru turist, lucrarea lui Dumitru Almaş şi Ioan Scurtu prilejuieşte cititorului o lectură plăcută şi instructivă.

FLORENTIN POPESCU

TUDOR OPRIŞ

Cu rucsacul prin lumea florilor

Din capitolul larg al excursiilor închinate cunoaşterii patriei, excursia botanică oferă un interes deosebit din punct de vedere ştiinţific şi procură totodată bucurii datorită bogăţiei, varietăţii, frumuseţii florei şi vegetaţiei ţării noastre.

Adresîndu-se în mod special elevilor, studenţilor iubitori ai naturii, dar putînd fi oricînd consultată şi de profesorii de biologie, ghizii O.N.T. sau de comandanţii de pionieri, această carte scrisă într-un stil agreabil, umple un gol de mult resimţit în literatura turistică, oferind nu numai date tehnice asupra acestui gen de excursie, ci şi referinţe bogate asupra zonelor de vegetaţie, a traseelor botanice, care împletesc poezia peisajului românesc, cu obiective concrete ale cercetării ştiinţifice, cultivînd dragostea de ţară, respectul pentru inegalabilele-i frumuseţi.

ION SIMIONESCU

Prin munţii noştri

Colecţia „Cîntarea României"

Scris în urmă cu peste 30 de ani, volumul „Prin munţii noştri", păstrează şi astăzi cu aceeaşi prospeţime, vibranta chemare de a cunoaşte „cununa de munţi cu ziduri de cetate ce înconjoară inima României" adresată de I. Simionescu, reputat om de ştiinţă, preşedinte la acea vreme al Academiei Române, şi neîntrecut scriitor, popularizator al frumuseţilor naturii ţării noastre.

După ce a străbătut munţii pas cu pas, I. Simionescu nu s-a mărginit în a-i enumera şi a-i descrie, ci condeiul lui a fost părtaş la frămîntarea sufletească ce i-a provocat-o răsăritul de soare de pe Ceahlău sau nopţile înstelate de pe Inău, freamătul mestecenilor de la Vatra Dornei sau orele petrecute la o stînă din Retezat. Dar pentru scriitor, „drumurile prin munţii noştri nu sînt numai evocatoare de variate şi neîntrecute frumuseţi naturale. Ele nu deşteaptă numai mulţumirea trecătoare a scrisului. Străbătînd munţii, răsfoieşti pagini din vîltoarea neamului, cunoşti sufletul şi energia poporului".

De aceea „Prin munţii noştri" — volum apărut în colecţia atît de sugestiv intitulată „Cîntarea României" — este o carte de descrieri geografice presărate cu numeroase evocări istorice, dar mai presus este o pledoarie pentru drumeţie, pentru cunoaşterea unor locuri de neuitat, caracteristice peisajului românesc.

CĂLIN DIMITRIU

SMARANDA OŢEANU

„O lume la capăt de lume"

Colecţia „Mapamond"

Smaranda Oţeanu face parte din familia „memorialiştilor subiectivi" — ceea ce o apropie de tipul „călătorului romantic".

Aventura în spaţiu depăşeşte notaţia filmului ce se desfăşoară în afară — pentru ca autorul să caute, să se întrebe, să se descopere pe sine.

De aici încărcătura lirică, tensiunea, mişcarea continuă a stărilor sufleteşti, dinamica gîndurilor — mereu alertată de fluxul evenimentelor.

Smaranda Oţeanu intră în contact cu o lume fundamental nouă pentru ea şi, de ce să nu recunoaştem, pentru noi — Republica Sri-Lanka. O anume latură exotică — dă noi valenţe romantice cărţii.

Angajată activ în dezbaterea fenomenelor observate, autoarea are nevoie de confruntări, de clarificări şi răspunsuri la zecile de întrebări ce-o invadează.

De aceea și-a găsit ca formulă de construcție — dialogul. Cine este partenerul ? Este un personaj plăsmuit, sînt mai multe personaje, este un erou ideal ? Simplă întrebare ! Greu răspuns ! Dialogul începe în primul cuvînt și se continuă pînă la ultima fotografie.

Cartea este seducătoare — așa dar — nu numai prin frumusețea inedită și uneori insolită a locurilor, prin natura impresionantă a oamenilor — cît și prin farmecul și originalitatea modului de reflectare.

A. MATACHE

ALEXANDRU MITRU

În țara legendelor

Colecția „Locuri și legende"

Publicarea de către Editura pentru Turism (editură ce continuă să-și cîștige un binemeritat prestigiu prin cărți de aleasă ținută, așteptate și bine primite de către cititori) a unei colecții „Locuri și legende" ce-și propune să facă cunoscut unor cercuri mai largi, bogatul patrimoniu de legende al folclorului românesc constituie, fără îndoială, un bun și necesar act de cultură. Primul volum — dintr-un șir ce se anunță de pe acum deosebit de interesant — al acestei colecții este o reeditare : „În țara legendelor" de Alexandru Mitru. Purtînd girul lui Alain Gouilermoy, profesor la Institutul național de limbi și civilizații orientale și director al Institutului de studii românești de la Universitatea din Paris-Sorbona, care semnează prefața precum și al Academiei Române (care-i decerna autorului, în urmă cu cîțiva ani, premiul de proză „Ion Creangă") cartea cuprinde trei cicluri de legende — Țara legendelor, Palatul de argint, Basmele Mării — ce se adresează, deopotrivă tinerilor și mai vîrstnicilor cititori.

De pură inspirație folclorică (sînt citate, adesea și versuri foarte apropiate ca factură de balada populară) și dovedind o bună cunoaștere de către autor, a eposului popular, pe de o parte, și a zonelor geografice, pe de alta, legendele din această carte se citesc cu mult interes. Stilul limpede și curgător, un anume har al povestirii și o anume „culoare", ca și ridicarea faptului în aparență mărunt, la dimensiuni cosmice ori creionarea, cu trăsături simple dar sigure a portretelor diverselor personaje — crai, zîne, zmei, balauri (într-un cuvînt întreaga și bogata gamă a personajelor zoomorfe din spațiul legendei) — sînt doar cîteva din calitățile acestui volum, fără îndoială una dintre cele mai bune cărți de legende apărută în anii din urmă. Apropierea scriiturii în sine, a tonului și structurii fiecării piese a cărții (de altfel oricare din legende poate „trăi" la fel de bine independent ca și în carte) de forma legendei populare, de mijloacele și limbajul ei, sporește în bună parte nota de autenticitate a prezentului volum în care nici-o filă nu lasă impresia de convențional, artificial sau facil.

Încărcată cu multiple valențe instructiv-educative, „În țara legendelor" este o carte valoroasă, producînd o reală și autentică plăcere la lectură.

F. P.

MIHAI TICAN-RUMANO

Peste mări și țări

Colecția „Mari călători"

În peregrinările sale, întîlnit pe toate meridianele globului, Mihai Tican-Rumano a fost în același timp un fecund și apreciat reporter și autor de romane de aventuri. Articolele din ziare și reviste, emisiunile radiofonice, romanele sale, sînt mesagerii care l-au făcut pe scriitor să fie idolul adolescenților anilor 1930, dornici să înfrunte necunoscutul alături de temerarul călător.

Atent la ce se petrece în jur, departe de ținutul natal, el notează cu scrupulozitate tot ceea ce crede că-l interesează pe cititorul român, paginile sale, adevărate jurnale literare — aducînd cu un rafinament rar întîlnit atmosfera și coloratura locurilor vizitate. El descrie personajele iberice de pe „bătrînul continent" sau cele din Argentina, retrăiește cu aceeași intensitate momentele dramatice petrecute în expedițiile vînătorești, prezintă într-o lumină reală contrastantul pămînt african, cu păduri nepătrunse și deșerturi fierbinți, cunoscut în acele timpuri mai ales din paginile „exotice" ale scriitorilor vremii și de fiecare dată cînd are ocazia nu omite să amintească de oamenii locurilor vizitate, cu obiceiurile lor.

Despre Mihai Tican-Rumano, Cezar Petrescu nota că „se încadrează perfect în categoria scriitorilor europeni care cuprinși de un neastîmpăr planetar au părăsit biroul cu atmosfera îmbîcsită a literaturismului

excesiv și au purces în lumea vastă să caute noțiuni noi, impresii noi, libertate de cugetare, o împrospătare a sentimentului de solidaritate umană".

Sub titlul „Peste mări și țări" Editura pentru Turism a publicat în colecția sa „Mari călători" un interesant volum care reunește cele mai reușite pagini de drumeție din opera lui Mihai Tican-Rumano purtînd în același timp pe cititor pe meleagurile îndepărtate din America sau Africa, Europa sau Asia străbătute de neobositul călător român.

Ediția, îngrijită și adnotată de Ion Nistor, cu un „Cuvînt înainte" semnat de Domnica Filimon reprezintă un frumos omagiu adus celui care a purtat mesajul pămîntului românesc peste mări și țări.

C. D.

AL. O. TEODOREANU

Gastronomice

Cunoscut în lumea literară sub numele de Păstorel, scriitorul umorist de mare prestigiu Al. O. Teodoreanu a fost în timpul vieții un oaspete nelipsit la marele festinuri gastronomice ale vremii.

Păstorel și-a cîștigat pe drept cuvînt faima unui gastronom încercat, care știe să însoțească festinurile cu o cozerie spirituală inepuizabilă, dovedită cu prisosință în lucrările VIN ȘI APĂ, HRONICUL MASCARICIULUI VALATUC, TĂMÎIE ȘI OTRAVĂ, BERZELE DIN BOURENI etc.

Pentru arta culinară românească Al. O. Teodoreanu are faima unui Brillat-Savarin sau a marchizului de Cussy și, într-un fel, chiar faima unui Carême, vestitul bucătar.

Cartea „Gastronomice" valorifică manuscrisele autorului puse la dispoziția Editurii pentru Turism de Maria Teodoreanu, soția scriitorului. Acestor manuscrise li se adaugă selecția pe care îngrijitorii ediției (Gr. Damirescu și Valentin Borda) au făcut-o pe baza articolelor publicate de-a lungul anilor în diverse ziare și reviste. („Contemporanul", „Glasul Patriei" ș.a.).

Lucrarea, în final este o inedită carte ce oferă cititorilor români și străini posibilitatea cunoașterii celor mai căutate rețete culinare românești, specifice tuturor regiunilor țării.

Stilul original și plin de umor spumos, stîrnește un interes real pentru toate categoriile de cititori.

Volumul se bucură de o prezentare artistică grafică deosebită (112 vignete, 12 inițiale desenate, supracopertă grafică în 2 culori etc.) aparținînd tînărului și talentatului grafician Done Stan.

MIHAI STRATULAT

HENRI ZALIS

Scriitori pelerini

Henri Zalis are obișnuința lucrărilor de sinteză. În 1968 publică un volum asupra romantismului românesc — iar în 1971 altul — despre „aspecte și structuri neoromantice". Amintesc acest studiu deoarece recenta carte „Scriitori pelerini" împlinește aceeași capacitate a autorului de a se mișca firesc și convingător pe spații mari de literatură, de a cuprinde ușor — într-o privire de ansamblu — desfășurări în timp.

„Scriitori pelerini" este, dacă formula nu pare ușor exagerată, o carte „mamut". Autorul străbate trei secole de literatură, de la Milescu la A. Baconsky — urmărind cele mai importante momente ale constituirii și dezvoltării literaturii de călătorii din cultura românească.

Cu siguranță că tentativa este dificilă, cu multe riscuri, ceea ce o face cu atît mai temerară și interesantă.

Bun cunoscător al fenomenului literar românesc, H. Zalis, iese elegant din confruntarea cu imensul material ce i se oferă. Așa cum singur remarcă — disponibilitatea pentru literatură de călătorii, disponibilitatea hrănită în timp de variate condiții și devenită o constantă a literaturii noastre — exprimă nevoi multiple de cunoaștere, confruntare — în afara și înlăuntrul patriei, purtătoare toate de nobile elanuri patriotice și înalte idealuri morale.

Autorul a încercat să găsească acele criterii care să-i permită să desprindă contribuțiile cele mai reprezentative trecînd prin Milescu, Golescu, generația pașoptistă și ajungînd la contemporaneitate: Iorga, Ralea, Călinescu, E. Barbu, G. Bogza. sau A. E. Baconsky. Două capitole de „repere" străjuiesc prezentările monografice pentru a desena contururile mari ale problemei și a stabili liantul necesar seriilor juxtapuse.

O introducere teoretică și un final prospectiv — închid și deschid un volum util și interesant.

Primă sinteză de acest gen în sectorul literaturii de călătorie, sector al „literaturii de frontieră" cum îl numește Silvian Iosifescu, volumul „Scriitori pelerini" propune nu o dată analize și interpretări subtile, revelatorii, originale și pertinente realizate pe baza unei remarcabile documentări.

Depășind greutățile H. Zalis oferă cititorilor un bun instrument referențial, capabil să determine totodată atenția cuvenită — și pe nedrept neacordată încă — unui larg capitol al literaturii noastre, capitol servit de mari personalități, seducător și plin de semnificații pentru cultura românească.

A. M.

ALECU IVAN GHILIA

lubirea mea dintîi

Greu de precizat genul în care s-ar putea înscrie această carte ce — în 240 de file — adună scrieri care se pot circumscrie deopotrivă reportajului evocator, jurnalului de călătorie, adnotării scriitoricești, documentării istorice și social-culturale ori colajului de citate din autori mai vechi și mai noi, din presă etc. !

Despre Moldova cea veche și cea nouă s-au scris multe cărți și mulți autori, pe graiul și după măsura înzestrării lor literare, i-au evocat trecutul, i-au „punctat" treptele devenirii contemporane, i-au făcut, altfel zis, radiografii reportericești variate astfel încît a scrie astăzi o carte originală și valoroasă despre această străveche vatră de țară este aproape o aventură scriitoricească. Alecu Ivan Ghilia, atras de Moldova mai ales prin apartenență natală, găsește acum prilejul de a alcătui un „itinerar" ce străbate orașe de veche și îndelungată tradiție istorică, comercială și culturală : Dorohoi, Botoșani, Iași, Vaslui. Firesc este ca — sub pana unui foarte bun cunoscător al ținuturilor moldovene — datele de ordin istoric, social, etnografic etc. să capete „straie" literare adecvate și prin urmare, să devină ușor accesibile și interesante pentru cititor.

Aura sentimentală, tonul cald și ușor nostalgic sînt principalele calități ale celor mai bune pagini din acest volum (Dorohoiul copilăriei mele, Cronică de Botoșani, Lumea din galantare, Iașul ș.a.). Participarea directă, la diferite vîrste (și de aici înțelegerea și interpretarea, diferite și ele, unghiurile de privire variate) a scriitorului la viața și evenimentele relatate, sporește nota de autenticitate și senzație de „viață" trăită a cărții. Planurile asupra cărora se oprește reporterul se interferează, și informația de ordin general coexistă cu amănuntul de biografie intimă, extrasul din presa vremii cu „tabloul" cunoscut „la fața locului" de cel ce scrie.

Volumul lui Alecu Ivan Ghilia se citește cu plăcere în ciuda foarte multelor „evenimente" pe care le cuprinde.

P. F.

Turismul ramură a economiei naționale

[studii]

Turismul se înscrie în rîndul celor mai complexe fenomene ale civilizației contemporane, devenit din acest motiv un cîmp vast de cercetare științifică pentru specialiști din numeroase țări. Acest lucru a stat și la baza ideii alcătuirii volumului recent apărut sub egida Centrului de cercetare pentru promovarea turismului de pe lîngă Ministerul Turismului care cuprinde douăsprezece studii teoretice asupra cîtorva aspecte generale ale turismului și ale activității turistice din țara noastră : Locul turismului în economia națională ; Considerații asupra locului și rolului turismului în societatea socialistă multilateral dezvoltată ; Turismul — ramură componentă a sectorului terțiar ; Turismul internațional — parte integrantă a relațiilor economice externe ; Turismul internațional — activitate economică de mare eficiență ; Turismul — element principal al sistematizării teritoriale a țării ; Factorii care contribuie la dezvoltarea turismului ; Turismul — activitate cu pondere crescîndă în timpul liber al omului modern ; Funcțiile economică, culturală și educativă ale turismului ; Complexitatea cererii și ofertei turistice ; Exportul intern de mărfuri — cale de activizare și diversificare a exportului R. S. România ; Posibilitățile de aplicare a metodelor moderne de organizare și conducere în ramura turismului.

Volumul „Turismul — ramură a economiei naționale" se adresează unui cerc larg de cititori și în primul rînd lucrătorilor și cadrelor de conducere din domeniile cele mai diferite ale activității turistice, cărora le oferă, pe baza unei analize temeinice, sinteze asupra stadiului atins de activitatea turistică din România, a rolului acesteia în ansamblul economiei naționale și repere asupra viitorului turismului în contextul vieții moderne.

Ne aflăm așadar în fața unei lucrări solid concepute — prima de acest fel care apare în țara noastră — care deschide orizonturi noi cercetării științifice și aprofundării problemelor legate de dezvoltarea turismului românesc.

adas
ADMINISTRAȚIA ASIGURĂRILOR DE STAT

Ce poate fi mai plăcut, după o săptămînă de muncă, de încordare, decît o excursie pe cărări de munte ?

Ce poate fi mai necesar și mai plăcut, după un an de activitate susținută, decît un concediu la mare sau la munte ?

Fie iarnă, fie vară dorul de drumeție, necesitatea unei binemeritate odihne nu cunoaște limită de vîrstă. Azi țara întreagă este străbătută în lung și lat de tineri și vîrstnici.

Este evident că, la plecarea în concediu, în excursie, fiecare dintre noi se preocupă să pregătească totul, să nu neglijeze nimic, pentru a se simți cît mai bine și a se întoarce cu amintiri cît mai plăcute.

De multe ori însă se mai întîmplă ca anumite evenimente neprevăzute să ne răpească din farmecul excursiei sau concediului, iar urmările acestora să fie cu greu înlăturate.

De aceea nu lăsați nimic la voia întîmplării, luați din timp măsuri de prevedere încheind la ADAS un contract de asigurare „Turist".

Asigurarea „Turist" este o asigurare combinată ; prin aceeași poliță sînt asigurate :

— persoana care încheie contractul (pentru cazurile de invaliditate permanentă sau deces, ambele din accidente) ;

— bunurile din gospodărie și cele luate în deplasare de asigurat (pentru cazurile de vătămare sau distrugere).

Durata asigurării este de o lună, iar suma care se plătește de către asigurat este de numai 15 lei.

Sumele asigurate pentru care administrația Asigurărilor de Stat își asumă răspunderea sînt următoarele :

	pentru invaliditate permanentă	pentru deces
— pentru accidente de circulație auto-moto	25.000 lei	20.000 lei
— pentru accidente la domiciliul asiguratului ca urmare a unui incendiu, trăsnet, explozii etc.	20.000 lei	15.000 lei
— pentru celelalte accidente	10.000 lei	10.000 lei
— pentru bunurile gospodărești		5.000 lei

Pentru încheierea asigurării, vă puteți adresa responsabililor cu asigurările din întreprinderi, organizații economice, instituții, C.A.P., agenților și inspectorilor de asigurare sau — direct — oricărei unități teritoriale ADAS.

NICI O DRUMEȚIE, NICI O EXCURSIE, NICI UN CONCEDIU FĂRĂ ASIGURAREA DE ACCIDENTE „TURIST" !

TIPURI DE TURIȘTI

în viziunea scriitorului spaniol

JULIO CAMBA

Turistul englez

Turismul, ca și roast-beef-ul, a fost inventat în Anglia și, deci, adevăratul turist este turistul englez.

Englezul este turist din fire. Am cunoscut la Paris englezi care se aflau acolo de 12 ani și care făceau pe turiștii, vorbind englezește, atrăgînd atenția asupra lor și lăsîndu-se păcăliți ca și cum abia ar fi sosit. În Spania, oamenii din popor spun englezi tuturor străinilor. Englez, vasăzică turist.

Englezul este omul care consumă cele mai multe cupoane de hotel, cei mai mulți kilometri de cale ferată, cele mai multe ghiduri Baedeker, cele mai multe ilustrate. Este omul capabil de cea mai mare admirație pentru ruine, pentru muzee, pentru statui, catedrale gotice și morminte celebre. Ar fi în stare să admire 50 de catedrale gotice într-o zi dacă i-ar apare în cale. La fel de mult admiră o catedrală gotică și un cabaret vesel, soarele de la miezul nopții în Norvegia ca și soarele din miez de zi în Spania. În aceeași zi admiră două biserici, o casă consistorială, un peisagiu, un castel vechi, casa unde s-a născut un om celebru, o bibliotecă publică, un rîu, un munte, un zori de zi și un amurg, un colț de mare și cismele unui general-erou. Admiră orice fără să obosească, înzestrat cu o rezistență de admirat cum nu are nici-un alt turist.

„Permiteți-mi să vă atrag atenția asupra acestui tablou de Rubens" spune ghidul într-un muzeu.

Și primul turist care se apropie și care deschide gura mai mare este turistul englez. Adeseori confundă tablourile și în locul lui Rubens la care se referă ghidul, admiră o porcărie a unui pictor local. Totuși îndată ce remarcă greșala sa, o rectifică.

„Ah, nu-i acesta tabloul care trebuia admirat ? No matter. It is all right."

Mark Twain, în „New Pilgrim's Progress", povestește că trecînd prin strîmtoarea Messina, un englez privea cu mult interes printr-un binoclu ambele maluri.

— De ce admiraţi atît de mult strîmtorea Messinei? — l-a întrebat Mark Twain.

— Aflaţi, domnule — i-a răspuns englezul — că eu admir toate locurile amintite în Biblie.

— Şi ce are-a face strîmtoarea Messina cu Biblia? Ceea ce vedeţi acum sînt celebrele Scila şi Caribda.

— Scila şi Caribda? a exclamat englezul. Eu credeam că sînt Sodoma şi Gomora. Never mind. It is all right.

Nu ştiu dacă trebuie să ne străduim să aducem turişti englezi în Spania. Mai util ar fi, poate, să ne ducem noi în Anglia. În orice caz, atracţia turistului englez depinde de un singur lucru: ca amintitul turist să se simtă în Spania ca în Anglia, cu un om de servici care să-i vorbească englezeşte la hotel, cu o bucată bună de roast-beef la ora prînzului, cu ceaiul său de la ora cinci şi cu terenul său de golf. Pentru că englezului îi place să viziteze ţări exotice cu condiţia să se simtă în ele ca acasă. Englezul în străinătate este tot atît de englez ca şi în Anglia. Este totdeauna englez; este totdeauna turist.

Turistul yankeu

Turistul yankeu priveşte toate lucrurile cu aerul unui cumpărător. În faţa unei catedre, ca şi în faţa unui munte, totdeauna mi-l închipui că vrea să întrebe cît costă acestea. Într-o zi l-am auzit pe unul interesîndu-se cît valorează casa lui Voltaire de la Ferny, la 20 de minute de Geneva. Privesc lacul Leman ca şi cum ar vrea să spună:

— Poftim cecul. Trimiteţi-mi-l la Cincinatti.

Dacă prezentaţi un duce unui turist yankeu — un duce ruinat, fireşte, căci nu aveţi de-a face cu altă categorie de duci — şi dacă turistul yankeu are fete de măritat, este în stare să vă întrebe:

— Ducele acesta pe care mi l-aţi prezentat, cît credeţi că ar putea costa?

Au cumpărat duci foarte nobili, tablouri foarte frumoase, castele foarte istorice.

Cînd alţi turişti se extaziază în faţa ruinelor, yankeul îi dispreţuieşte ca pe nişte oameni lipsiţi de spirit practic, care îşi pierd timpul cu vorbărie inutilă şi îndreptîndu-se spre ghid, îl întreabă:

— Ruinele astea, cît valorează?

— Oh, ruinele acestea, vedeţi...

— Nimic, nimic. Cît valorează?

— Vedeţi, ruinele acestea au o mare valoare istorică, o mare valoare artistică...

— Mă rog dar cît valorează în bani? Cîte milioane de dolari?

Dacă turiştii yankei nu au cumpărat încă Mont-Blanc-ul este pentru că îşi închipuie c-or să facă la Chicago unul mult mai mare, cu mult mai multă zăpadă, cu mai multe crevase şi unde o să moară mai multă lume.

Din punct de vedere fizic, turistul yankeu este mai mare ca turistul englez. Bea multe cocktailuri. Are efuziuni herculeene și distruge mîinile comesenilor cu shakehands-uri de o cordialitate primimitivă. Trenurile li se par foarte mici. Întreabă dacă există și băi în aceste trenuri elveţiene care străbat tot teritoriul federal în cîteva ore. La hotel ia ascensorul ca să meargă la primul etaj. Dar nu pentru că ar putea să-l obosească o duzină de trepte ci pentru că în calitatea sa de yankeu consideră că trebuie să meargă la etaj cu multe maşinării, într-un mod mai modern. În schimb urcă pe jos Mont-Blanc-ul sau muntele Jungfrau.

Turistul yankeu nu-i chiar atît de numeros ca turistul englez, dar are bani mai mulţi. Îi cheltuieşte într-un mod obişnuit dar îi cheltuieşte. O călătorie de plăcere este pentru el cu atît mai bună cu cît l-a costat mai mulţi bani.

— V-a plăcut excursia făcută în Elveţia ? este inttrebat turistul yankeu cînd se înapoiază la Philadelphia.

— Foarte mult. A fost o excursie delicioasă. Cinci mii de dolari...

Turistul francez

Turistul francez este un om care „s'en fiche". Nu-i pasă de nimic în afară de o mîncare bună.

— Mont-Blanc ? — spune turistul francez. Quelle blague ! (Ce glumă !)

Și n-ai cum să-l scoţi dintr-ale lui. Ia în rîs Mont-Blanc-ul cu cei 4 800 de metri ai săi, cu abisurile lui, cu mase enorme de zăpadă care se prăvălesc peste turist cînd acesta face un pas greşit sau ridică glasul peste măsură.

— Ia urcă şi d-ta — i se spune. Urcă şi d-ta şi ai să vezi dacă toată asta e o glumă.

— Eu ? — răspunde turistul francez. Şi ce-aţi dori să fac eu acolo sus, pe cel mai înalt vîrf din Europa ? Eu mă simt mai bine aici.

Trece o pereche de turişti englezi în tovărăşia unor ghizi.

— Tas des farceurs, va ! (Sleahtă de farsori, cărnţi-vă) — exclamă turistul francez.

Şi cere un absint. Din păcate, în Elveţia, nu există absint. Guvernul federal l-a interzis. Nu este vorba de o măsură generală împotriva alcoolului, pentru că oricine poate bea aici whisky, coniac, gin şi orice altă băutură. E vorba de o măsură specială împotriva absintului care, după cît se pare, nu le place deputaţilor elveţieni.

— Nu există absint ? — strigă turistul francez. Dar ce vreţi să ia omul ca aperitiv în Elveţia ? Brînză ? Bon sang de bon sang, cré nom de nom... (imprecaţie franţuzească intraductibilă).

Jiletcile lui ameninţă însăşi natura elveţiană, nu mai frumoasă decît cea din ţara sa. Englezii, posomoriţii englezi, se înveselesc văzînd atîtea culori. „Ce imaginaţie bogată !", gîndesc ei în faţa jiletcilor franţuzeşti.

Admirabil turist este turistul francez ! Turist jovial şi degajat şi bun tovarăş la masă ! Un om căruia nu-i pasă nici de Mont-Blanc, nici de castelul Chillon, nici de Wilhelm Tell sau de lacul Leman. Pe unde trece turistul francez rămîne ca amintire un simpatic liberalism al obiceiurilor şi un relativ rafinament al bucătăriei.

Din volumul de reportaje :
„O privire asupra lumii".
În româneşte de **FLORICA BONIFACIU**

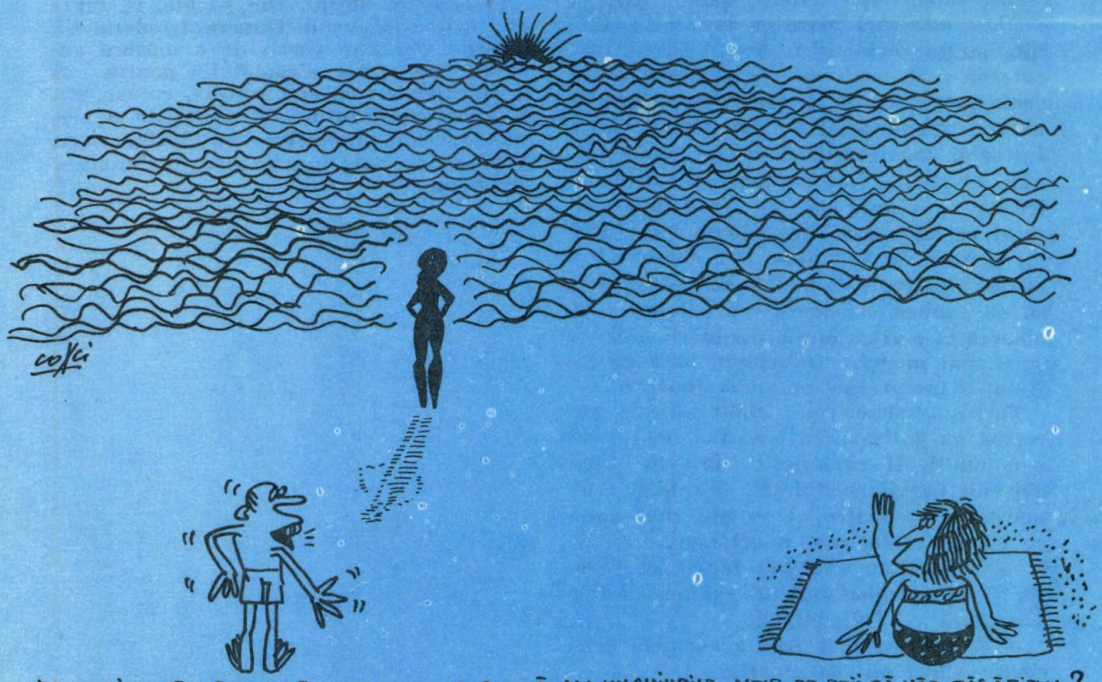

— DAR MAI LASĂ-MĂ DRAGĂ-N PACE, EU NU POT SĂ AM UNGHIURILE MELE PROPRII SĂ VĂD RĂSĂRITUL?

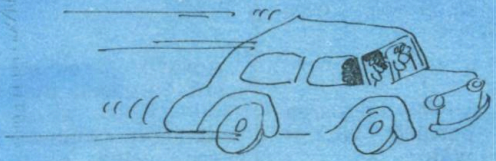

OCTAVIAN COVACI

VRAJA MĂRII

ORIZONTAL : 1. Perla litoralului românesc — Se-ntinde pe plajă ; 2. „Pe litoral" din opereta „Întîlnirea cu dragostea" de N. Kirculescu — Autorul piesei orchestrale „Dans de valuri la Mamaia" și „Pe faleză" ; 3. Se recomandă celor cu afecțiuni reumatismale — Spui în final ! — Bărbierit ; 4. Dotat cu rațiune — Întrerup cura de helioterapie — Semnificație ; 5. Partea de vest a litoralului ! — „Marea...", melodie de Paul Urmuzescu — La ieșirea din Mamaia sau Mangalia ! 6. Ifose — Merge la dreapta ! — Ne duce spre litoral ; 7. Munte în Pakistan — Merge de două ori la Mamaia ! — Negație ; 8. Oraș în R. F. Germania — „...cîntă la fereastră marea", melodie din creația lui Vasile Veselovschi ; 9. Narcotic — Autorul poeziei „Pe țărmul mării" ; 10. Moral — Final de turnuri ! — Sine qua non-ul mării ; 11. De nedescris ! — Cel mai mare și modern hotel din Eforie Nord — Bile ! 12. Servește la cusut — Sporadic — Mlădiță ; 13. „...litoralului", operetă de Viorel Doboș — „Val de...", melodie de Enrico Fanciotti.

VERTICAL : 1. Autorul melodiei „Litoral-tango" — Volumul de versuri „Flori de mare" aparține acestui poet (George) ; 2. Bronzată — Așa cum sînt cei de la Salvamar ; 3. Actor de pantomimă — Compozitor și interpret francez, creatorul melodii „Marea" — Acum ! 4. Prima femeie la fenicieni — Numele a două stațiuni de pe litoral (Nord și Sud) : 5. Spațiu — Televiziune (abr.) — „...de Techirghiol", poezie de George Ranetti ; 6. Ape ! — Asprimi — Soare apus de mult ; 7. În peisajul Histriei — Noua stațiune de pe litoral, construită între stațiunile Jupiter și Venus ; 8. „...doi și valul mării", melodie de Edmond Deda — Orășel în Birmania ; 9. Intră în lift ! — O pereche potrivită la ...Mamaia (neart.) — Localitate în India ; 10. „...la malul mării", melodie de Sile Dinicu — Rîu antic — A început să uite ! ; 11. Fac baie la Ischia și pe litoralul românesc, ca turiști — Umplut ; 12. Autorul piesei muzicale „Poemul mării" — Se-mbracă la ieșirea din mare.

Cuvinte rare : EFTO, AEON, RIP, ANG, MSA.

Umor francez

Scrisori pe adresa unei agenții de voiaj :

Un prieten mi-a lăudat farmecul Zebridelor, dar îmi este imposibil să găsesc aceste insule în dicționar. Ați putea să-mi spuneți unde se află și dacă prețul călătoriei va fi ridicat ?

*

Vrem să ne petrecem vacanța într-o stațiune balenieră pe coastele Ronului.

Intenția noastră este să plecăm în patru, doi adulți și doi copii, dintre care unul este adult.

*

Puteți să ne trimiteți tarifele dv. pentru diferite călătorii în Europa ; dar nu pentru Grecia și Turcia, deoarece eu cunosc deja Scandinavia.

*

Anul acesta vînătoarea n-a fost spornică ; vînatul este respingător.

Mă bronzez la acest soare arzător al Tunisiei și cînd mă voi întoarce, voi fi negru ca un marocan.

*

Am vizitat mormîntul lui Virgiliu în Italia. Ce nostimă idee să-l îngroape atît de aproape de calea ferată.

*

Aprovizionarea este ușoară. Se găsesc numeroase tomate, ridichi și alte cruzimi. Un singur punct negru : brînza albă.

Monumente ale naturii

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	C	H	E	I	L	E	T	U	U	Z	I	I
2	O	L	A	■	E	R	O	I	■	I	■	H
3	L	■	R	E	T	E	Z	A	T	■	R	E
4	T	A	■	S	E	T	■	G	I	L	A	U
5	■	P	O	T	■	I	S	A	■	U	L	■
6	L	U	C	I	■	C	L	■	A	L	E	S
7	O	S	■	C	A	■	A	R	B	U	S	T
8	P	E	L	I	C	A	N	I	■	■	■	E
9	A	N	A	■	A	R	I	C	I	■	I	J
10	T	I	T	A	N	■	C	O	■	A	N	A
11	A	■	O	L	■	O	■	S	I	T	A	R
12	R	A	C	O	V	I	T	A	■	A	R	I

ORIZONTAL: 1. Monument al naturii în munţii Gilău, cu un peisaj alpin la o altitudine de numai 450 m (2 cuv.); 2. Cîntec de slavă — Viteji; 3. Parc naţional în vestul Carpaţilor Meridionali — La revedere! 4. Solo de trompetă — Repriză la volei — Masiv muntos care adăposteşte Cheile Turzii, unul din monumentele naturii din ţara noastră; 5. Denumirea oraşului dacic existent pe locul Turzii de astăzi — Plouat; 6. Verbul luminii — Clasă (abr.) — În repetate rînduri; 7. Deliciu canin — Precum — Tufă; 8. Păsări în Delta Dunării, declarate monumente ale naturii; 9. Lac lîngă Tuşnad, format în craterul uriaş al unui vulcan stins — Ghem ţepos... viu — Marcă de motociclete: 10. Uriaş — Rezervaţie forestieră la sud de Bucureşti, cu numeroase specii vegetale şi animale de origine sudică; 11. Vas de pămînt — Vînat cu pene; 12. Savant român care a făcut parte din prima „Comisie a monumentelor naturii" (1930) — Măsuri de suprafaţă.

VERTICAL: 1. Floarea de..., monument al naturii de pe stîncile calcaroase, greu accesibile, din munţii noştri — Altă păsăre din Delta Dunării, declarată monument al naturii; 2. Hunedoara (abr.) — Munţii care adăpostesc Pojarul Poliţei, un alt monument al naturii; 3. Iar (arh.) — Nu e prima la joc! — Jgheab de scînduri la moară; 4. Din răsărit (pl.) — Apel telefonic; 5. Rezervaţie naturală din Delta Dunării — Localitate în Pakistan; 6. Adept al unei erezii — Pe fundul paharului! — Miorişe; 7. Orăşel în Columbia — Localitate în judeţul Ploieşti, unde se află un munte de sare declarat monument al naturii; 8. Sticlă (reg.) — Schimbarea direcţiei unui proiectil; 9. Timpuriu început! — Noţiuni de clasa 1 — Pronume; 10. Perioadă de timp — Comună în apropierea căreia se află o rezervaţie botanică, pentru ocrotirea bujorului de stepă, plantă foarte rară în România — Serveşte la cusut; 11. Podiş carstic din Munţii Bihor, făcînd parte din parcul naţional al Munţilor Apuseni — Producător de in; 12. Vîrf în munţii Rodnei — Monument al naturii aflat în curtea mitropoliei din Blaj, bătrîn de peste 500 de ani (pl.).

Cuvinte rare: EAR, LATOC, ACAN, TOZ, ULAGA.

ADAM STOICA

Automobilistice

Sînt asigurat la banca dv. pentru zece milioane în caz de deces. Sinuciderea este admisă după doi ani şi poliţa mea este mai veche. Deci vă anunţ intenţia mea de a mă sinucide. Totuşi, dacă acceptaţi să-mi daţi cinci milioane, voi renunţa la această idee şi aceasta va fi o afacere bună şi pentru dumneavoastră şi pentru mine.

Dacă mergeţi încet, veţi vedea oraşul nostru; dacă mergeţi repede, veţi vedea închisoarea noastră.

*

Dacă sinaicţi în stare să conduceţi o maşină şi să îmbrăţişaţi în acelaşi timp o fată, înseamnă că nu acordaţi prea multă atenţie tinerei fete.

*

Anunţ la intrarea într-un oraş francez: Încetiniţi! Nu există spital!

Telefon către un garagist: „Domnule, veniţi să-mi reparaţi maşina. Motorul nu porneşte şi se opreşte."

*

Mark Twain a trimi următoarea scrisoare d rectorului unui mare c tidian american: „A citit în coloanele ziaru dv. că am murit; c sînteţi de obicei foa bine informat, mă gînd că ar fi inutil să-mi trimiteţi ziarul."

Frumoasă ești, patria mea!

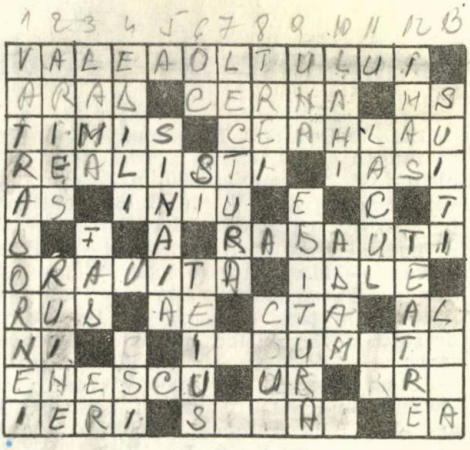

ORIZONTAL: 1. Regiune a țării de o neasemuită frumusețe, admirabil descrisă de Geo Bogza (2 cuv.); 2. Orașul de pe Mureș, important centru industrial al țării — Rîu care trece prin Băile Herculane, apele sale limpezi oglindînd peisajul plin de frumusețe pe care-l străbate — Maramureș (abr.); 3. Rîu ce izvorăște din Munții Semenicului și trece prin Caransebeș și Lugoj — Masiv muntos despre care Dimitrie Cantemir susținea în „Descriptio Moldaviae" că „dacă ar fi fost cunoscut celor vechi n-ar fi fost mai puțin vestit decît Olimpul, Pindul sau Pelionul"; 4. Cu picioarele pe pămînt (pl.) — „Dulcele tîrg" de pe malurile Bahluiului, unul dintre cele mai vechi și frumoase orașe ale țării; 5. Campion — Vîrf în Munții Rodnei (2280 m); 6. Oraș în jud. Suceava, unde se află cel mai vechi monument de arhitectură din Moldova (Biserica Sf. Nicolae), construit de Bogdan I (1359—1365); 7. Oraș în jud. Caraș-Severin — Literat belgian (sec. XIX) 8. Măcieș — Ea s-a întors! — Oraș pe litoral (abr.) — Predeal-plecare! 9. Brîul de la Zimnicea! — Rîu ce izvorăște în apropiere de vîrful Omul, formînd în cursul său superior o vale plină de pitoresc; 10. Geniul muzicii românești, a cărui creație reflectă dragostea pentru poporul din mijlocul căruia s-a ridicat și cu a cărui sensibilitate s-a identificat — Urmare! — Serviciu medical; 11. Ziua care a trecut — Oraș situat pe frumoasa vale a Cibinului — Dînsa.

VERTICAL: 1. Stațiune balneoclimatică situată pe Valea Bistriței, într-un decor plin de măreție (2 cuv.); 2. Afluent al Mureșului, pe al cărui mal se află orașul Turda — Vestigii ale trecutului, ca acelea de la Adamclisi, Sarmizegetusa, Histria ș.a.; 3. Se folosește la bărbierit — Confuz — Reîntors!; 4. Se îngrijesc de înfrumusețarea orașelor noastre — Întrebare stas!; 5. „Perla Bucegilor"; 6. Un cerc și un semicerc! — Înaintea noastră — Important nod feroviar în Transilvania; 7. Mijloc de a parcurge „România pitorească"... stînd acasă; 8. ...Ierarhi, vestită biserică din Iași, ctitorită de Vasile Lupu (1639) — Cerc cultural-educativ; 9. Singură — Scot cărțile; 10. Orășel în Finlanda — Peșteră în jud. Constanța; 11. ...Roșu, frumoasă stațiune climaterică pe Valea Bicazului — La începutul unui hrisov; 12. Izlaz — Lăcașuri ale Thaliei; 13. Urcați — Lac de origine glaciară în Munții Rodnei, punct turistic de o deosebită atracție.

Cuvinte rare: IDLE, LAHI.

NOTAȚI CORECT NUMELE ACESTOR

SCRIITORI:

Beaumarchais — Guillaume
Huxley — Jean
Unamuno — Johan Gottfried
Anouil — Pierre Augustin Caron de
Kafka — Aldous
Apollinaire — Louis
Valis — Miguel de
...gon — Jean
...der — Friedrich, baron Von Har-...erg
...ral — Franz

COMPOZITORI:

1. *Lully Anton*
2. *Honegger Paul*
3. *Cherubini Antonio*
4. *Dukas Arnold*
5. *Monteverdi Luigi*
6. *Vivaldi Claudio*
7. *Schönberg Arthur*
8. *Milhaud Jules*
9. *Massenet Jean Baptiste*
10. *Bruckner Darius*

Ce ştiţi despre colecţia „Mercurius" ?

În complexul edificiului roman cu mozaic din Constanţa funcţionează o nouă unitate muzeală : Colecţia de curiozităţi „Mercurius". Elementul de atracţie al acestei expoziţii-muzeu îl reprezintă o bogată colecţie de ţigarete, pipe şi lulele — aproximativ şase şute de exemplare — care au aparţinut arheologului constănţean Vasile Canarache.

Datorită acestei originale pasiuni a fostului director al Muzeului de arheologie, cunoscută de-abia după moartea sa, ne aflăm astăzi în faţa unei expoziţii dintre cele mai interesante sub aspectul tematicii, al ariei geografice de proveniencă şi lucrul cel mai surprinzător, al valorii artistice pe care i-o conferă multe dintre piesele prezentate. Pot fi văzute într-o ordine întîmplătoare care dau totuşi privitorului sugestii selective, prin dispunerea comparativă a unor exemplare, pipe de dimensiuni mici şi mijlocii, lucrate din lemn şi spumă de mare, cu capace din argint şi alamă împodobite cu artă, o narghilea turcească din lemn cu incrustaţii de alamă şi argint, pipe din lemn de nuc sau din spumă de mare cu tuioul din corn de căprior sau ornamentate în relief cu scene cîmpeneşti ori de vînătoare, de porţelan, cu decor policrom, înfăţişînd blazoane şi steme nobiliare, din lemn şi ceramică, cu chipuri umane şi reprezentări zoomorfe, ţigarete, pipe şi lulele din chihlimbar,

spumă de mare, lemn, metal cu incrustaţii de sidef argintate, pipe masive de lemn cu capace din metal preţios, decorate în relief cu compoziţii pe teme legendare, scene de bătălie, încoronări, ţigarete din lemn de cireş şi spumă de mare lucrate cu ornamente de calitate şi chiar o pipă uriaşă, avînd forma unei turle de castel medieval, decorată cu... un cal, o cască şi un steag de bronz.

Ce se desprinde din această lungă înşiruire de obiecte care nu cuprinde, de fapt decît o parte din colecţia muzeului ? Că numeroşi sculptori, gravori, miniaturişti, bijutieri, orfevrari de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi din cursul veacului următor au făcut din omenească pasiune a fumătorilor pretextul unor interesante exerciţii artistice ; că multe din aceste obiecte de fumat definesc caractere, ranguri sociale, o gamă de nesfîrşite slăbiciuni şi preferinţe ; că unele dintre acestea au devenit simboluri de familie, avînd incrustate monograme, blazoane şi steme nobiliare sau numele celor care le-au moştenit în familie din tată în fiu, asemeni unor preţioase trofee sportive pe care sînt însemnate numele cîştigătorilor, că, în sfîrşit, aria geografică de pe care au fost culese de cel ce avusese în viaţă nu numai pasiunea arheologiei, se întinde între Asia Mică şi centrul Europei, în Austria şi Germania.

★

Muzeul constănţean de curiozităţi mai expune cîteva colecţii cu obiecte de podoabă, statuete, ceasuri din secolul trecut, medalii şi plachete bătute cu ocazia comemorării unor personalităţi ale istoriei şi culturii româneşti şi universale sau a unor momente însemnate din istoria patriei.

Curiozităţi de pe glob

O urmă de 500.000 de ani

Cu prilejul unor săpături efectuate în defileul Olduvai din Tanzania, a fost descoperită amprenta pietrificată, bine păstrată, a unui picior omenesc, lăsată acum aproximativ 500.000 de ani, considerată drept cea mai veche urmă de picior omenesc găsită pînă acum. Potrivit constatărilor Societăţii americane de geografie, amprenta aparţine unui copil din epoca de piatră care... se juca în nisip. Faptul că în acest defileu, străjuit în prezent de stînci, se afla nisip cu jumătate de milion de ani în urmă pare să-l confirme şi descoperirea, în aceeaşi zona, a unor gropi săpate, după toate aparenţele cu mîna, într-un sol nisipos — pietrificat în decursul vremurilor şi transformat în roca stîncoasă de astăzi. Gropile au păstrat, pe marginea lor superioară, cîteva urme de amprente digitale, probabli din aceeaşi epocă.

Un nou tunel transalpin

Franţa şi Italia au semnat un acord pentru construirea în comun a unui tunel transalpin care va străbate Alpii pe sub defileul Fréjus. Noua cale rutieră, lungă de 12,5 km, a cărei construire va costa potrivit calculelor, 500 milioane de franci, va crea o legătură directă, practicabilă în toate anotimpurile şi pe orice vreme, între Lyon şi Torino. Tunelul urmează să fie dat în exploatare în anul 1980.

Poluarea în Antarctica

Antarctica, regiunea cea mai puţin infestată din lume, este contaminată progresiv cu poluanţi proveniţi din emisfera nordică. Aceasta este concluzia la care a ajuns un geolog american în urma cercetărilor efectuate în staţiunea polară Amundsen-Scott. El a reuşit să descopere traseele celor mai multe elemente poluante care viciază aerul marilor zone urbane ale lumii şi să constate totodată creşterea sensibilă a acestora în zona polară.

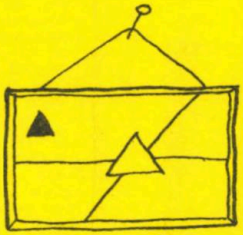

PEISAJ XV

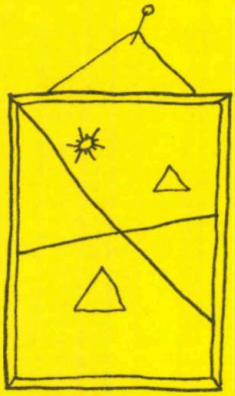

PEISAJ IV

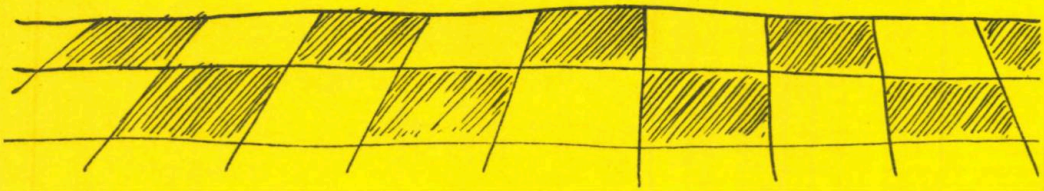

– MAI AVEM MULT PINA LA PAMINT ?

– 3 KM ... IN JOS !

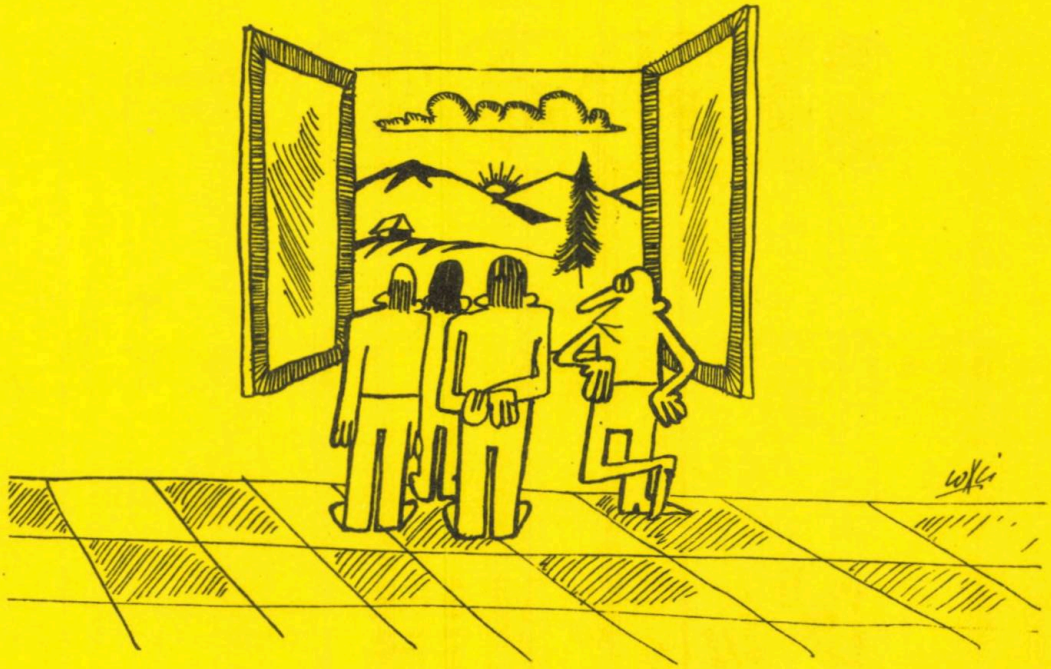

NUDISTE

Turistică
(Biverb: 7, 10)

Criptografia alpinistului
(2, 6, 6, 2, 6)

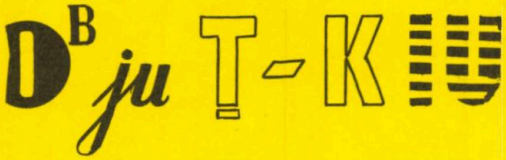

Memoria caselor
(Criptografie: 2, 8, 3, 5)

Obiectiv turistic
(Biverb: 5, 5)

La munte
(Criptografie: 2, 6, 3, 15)

Repaus prin canalele Deltei

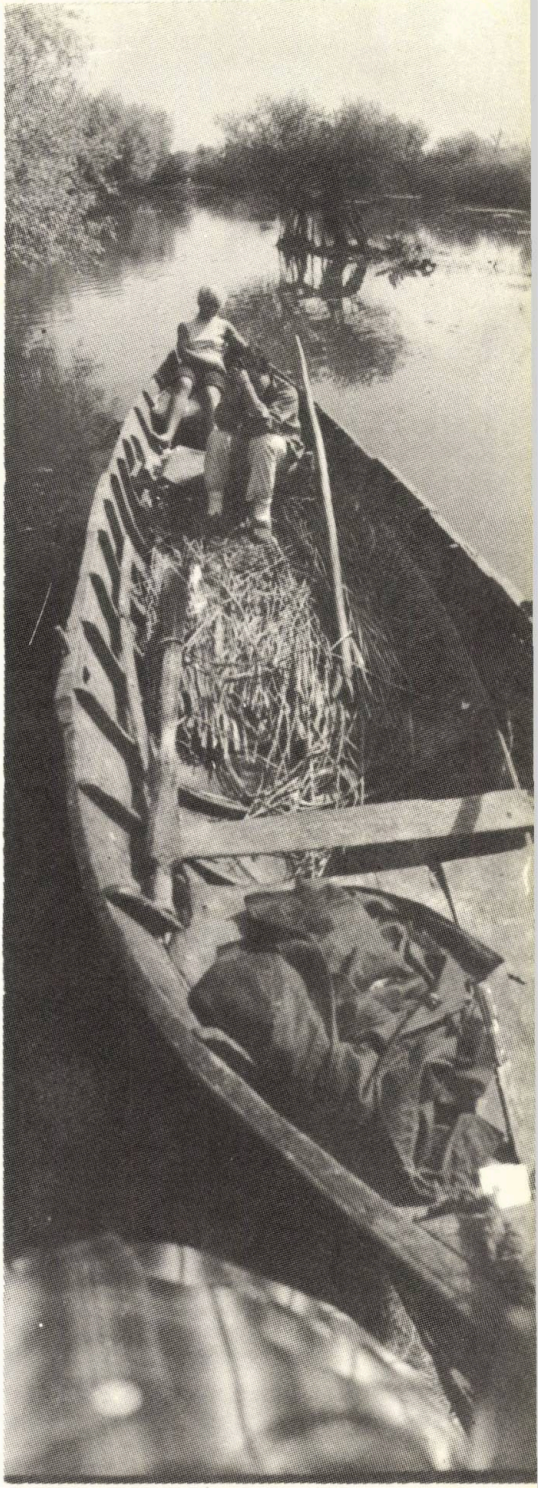

Topolnița

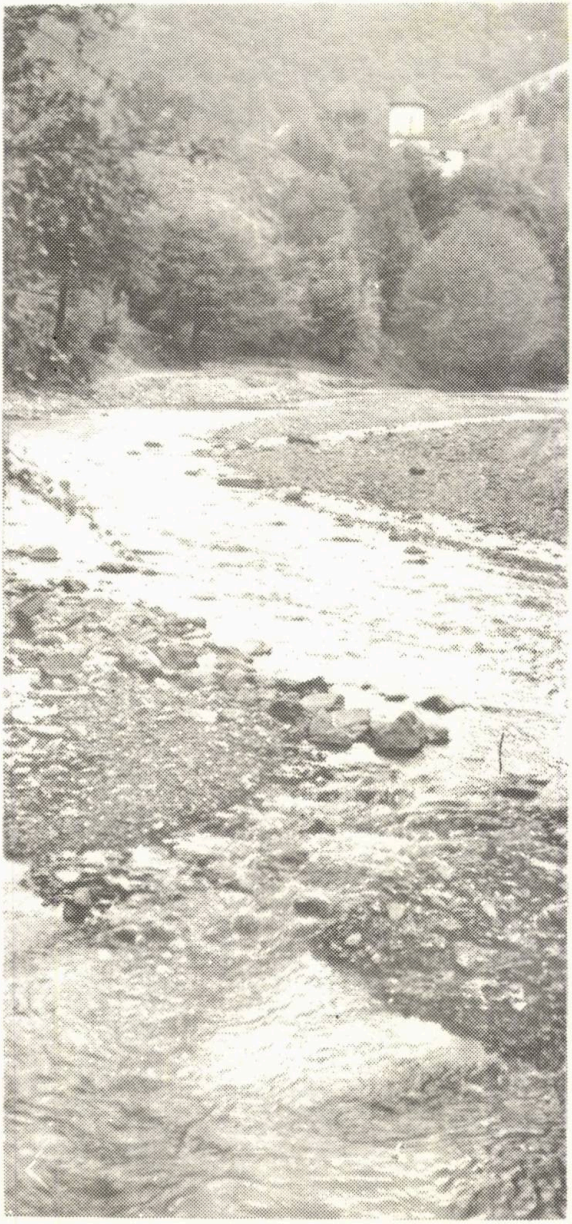

ÎMAGINI DIN VECHIUL SIBIU

Biserica evanghelică ; monument reprezentativ al artei gotice transilvănene (sec. XIV—XVI).

Portalul principal ; casa Haller (sec. XVI) ; pasaj printre ziduri de pe str. 1 Mai.

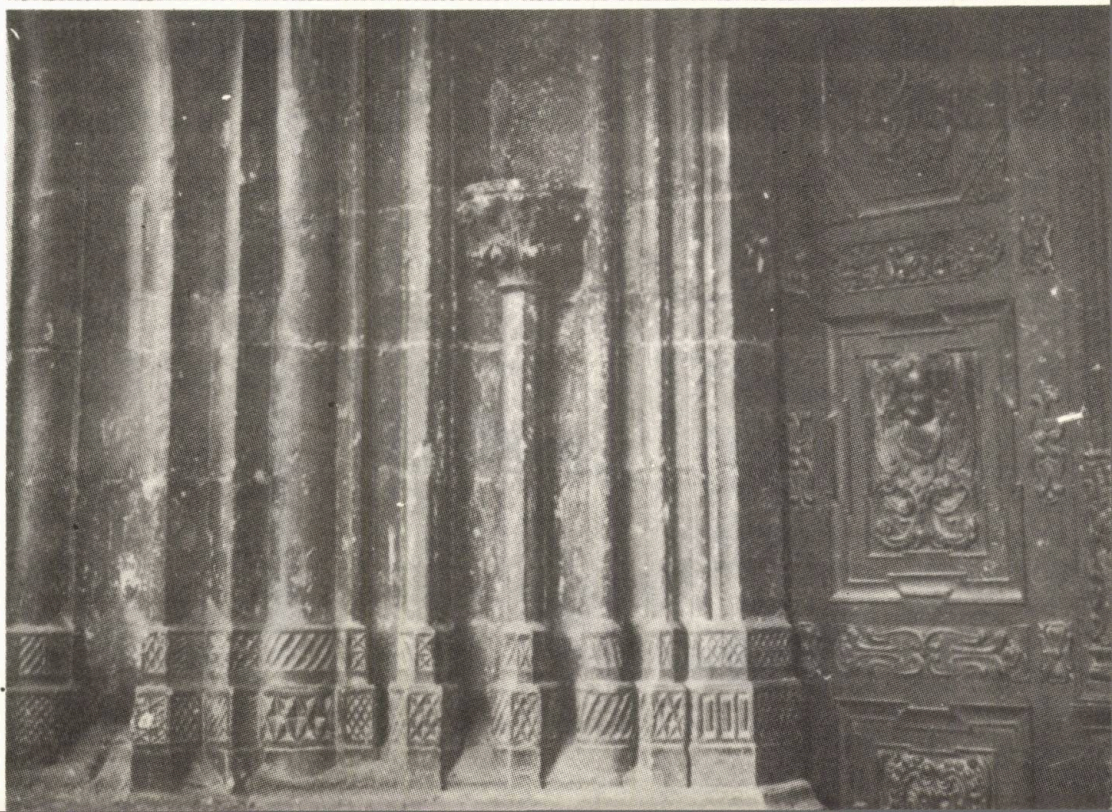

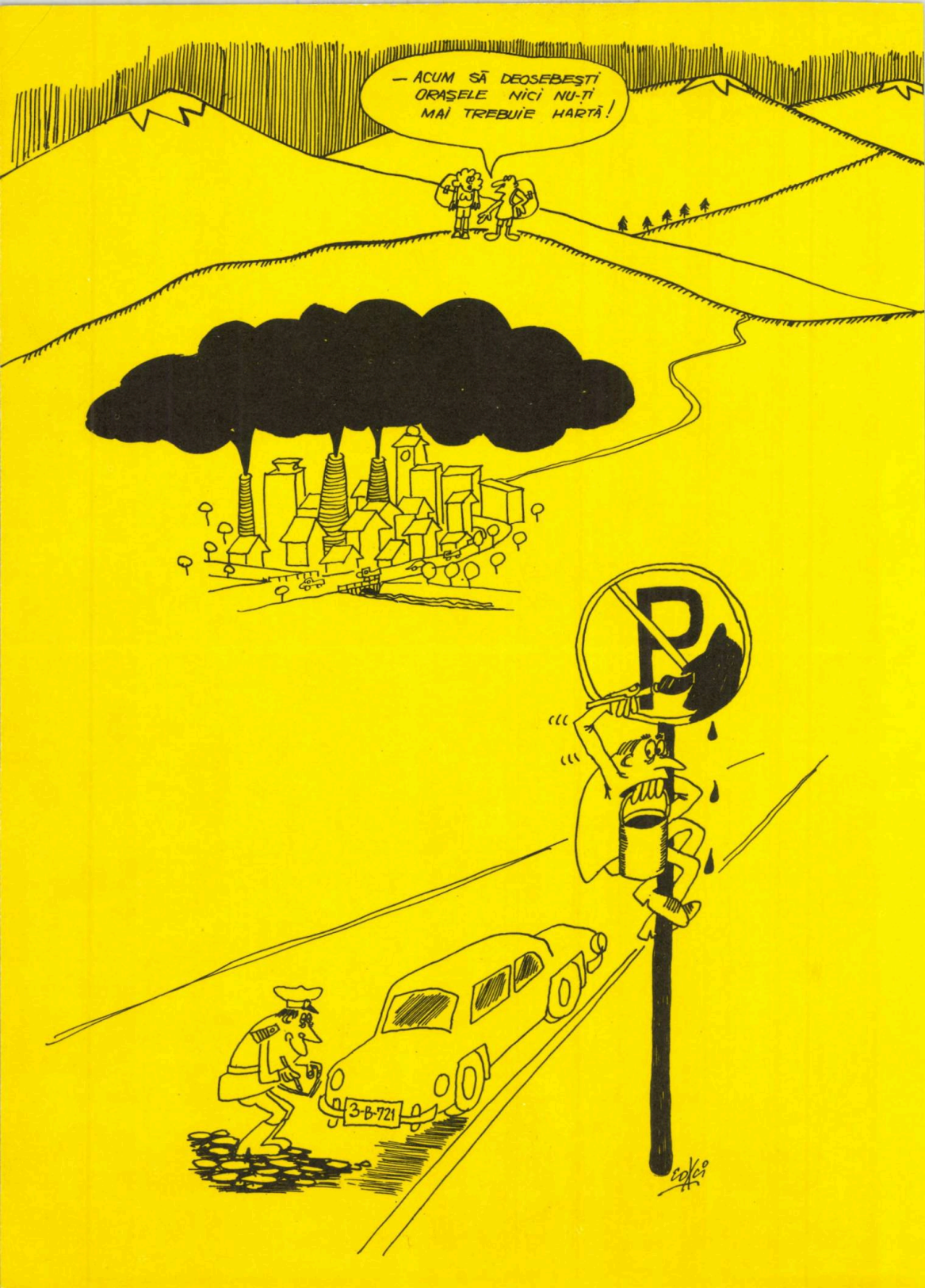
— ACUM SĂ DEOSEBEȘTI ORAȘELE NICI NU-ȚI MAI TREBUIE HARTĂ!
P
3-B-721

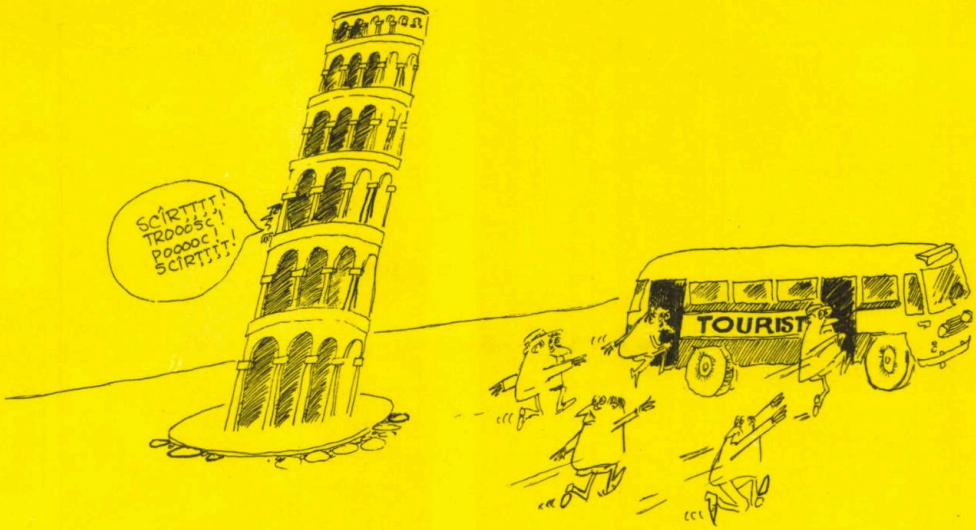

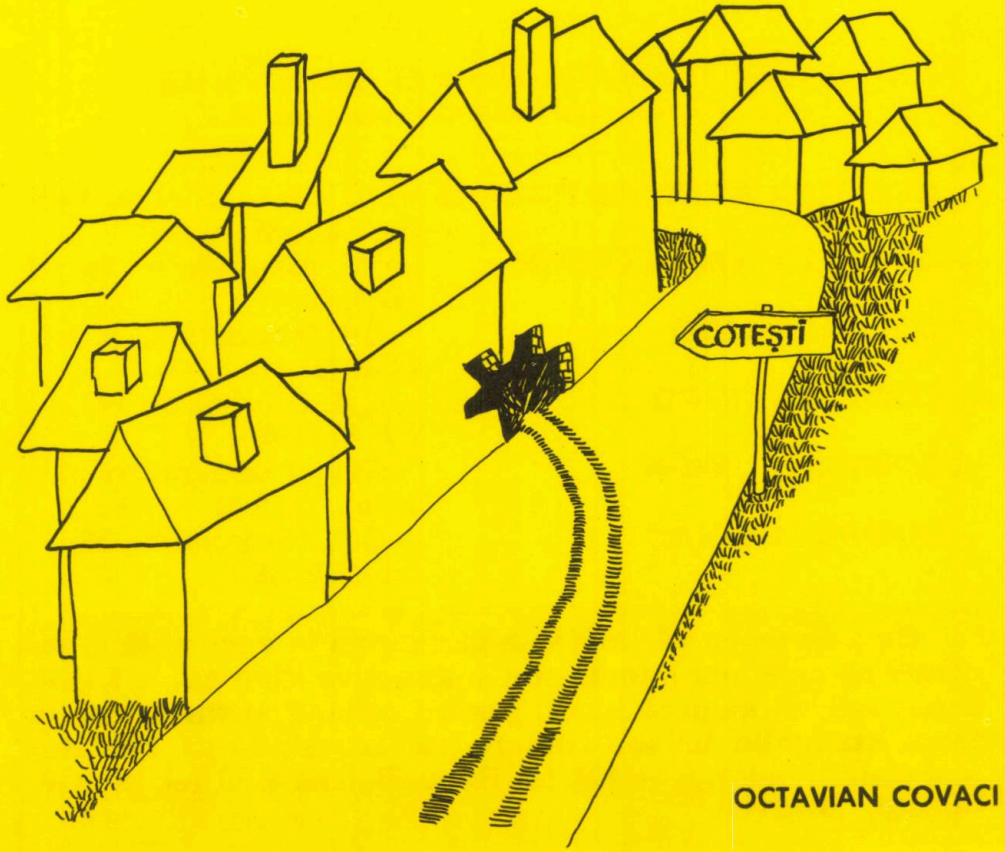

OCTAVIAN COVACI

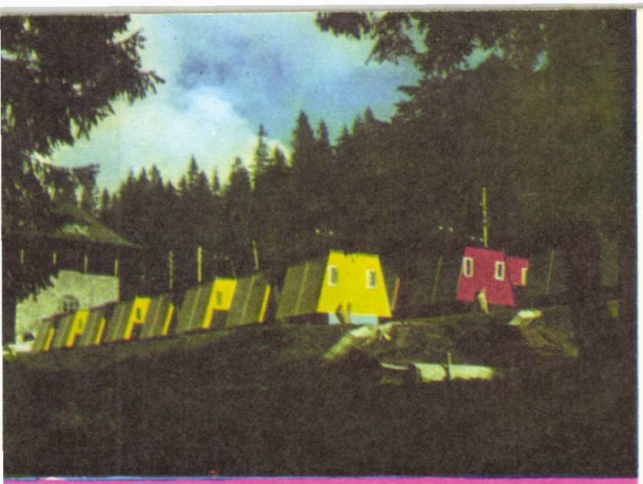

ÎNTREPRINDEREA DE TURISM
HOTELURI ŞI RESTAURANTE
BUCUREŞTI

vă asigură condiţii excelente de cazare şi masă
în elegantele sale hoteluri şi restaurante :

— COMPLEX ATHENÉE PALACE	— str. Episcopiei nr. 1—3 tel. 14.08.99
— COMPLEX AMBASADOR	— Bd. Magheru nr. 10, tel 11.04..40
— COMPLEX LIDO	— Bd. Magheru nr. 5, tel. 14.49.30
— COMPLEX NORD	— Cal. Griviţei nr. 143, t tel. 16.41.40
— COMPLEX UNION	— Str. 13 Decembrie nr. 4, tel. 13.26.40
— COMPLEX CINA	— Cal. Victoriei nr. 56, tel. 13.69.58

De asemenea vă invită să participaţi la excursiile organizate pe cele mai interesante şi atractive itinerarii, I.T.H.R. Bucureşti vă asigură locuri pentru odihnă şi tratament în toate staţiunile balneo-climaterice, adresîndu-vă filialelor din: Calea Victoriei nr. 100, bd. Republicii nr. 4; 68, tel. 14.08.00; 14.72.08; 15.74.11.

Vizitați cu încredere magazinele HERMES

unități
de prezentare
și desfacere
a centralei
de producție,
prestări,
aprovizionare
și transport
a Centrocoop
din București
str. Sepcari nr. 16,
str. Exarcu nr. 1 —
și din întreaga țară.
Ele vă oferă
o gamă variată
și bogată
de bunuri
de consum
și articole
de artizanat
din ramurile :
lemn, ceramică,
sticlă metalizată,
cusături
și covoare
românești...

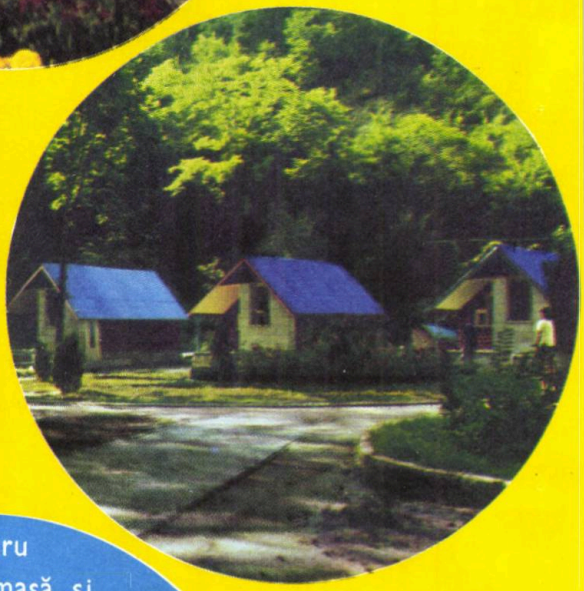

Pentru
cazare, masă şi
tratament apelaţi la serviciile
oferite de OJT-Cluj în unităţile sale:

Hotel NAPOCA — restaurant, bar, terasă

Hotel CONTINENTAL—restaurant, braserie

Motel GILĂU — (20 km de Cluj)

Complexul VALEA DRĂGANULUI

Cabana SOMEŞUL RECE (28 km de Cluj)

precum şi în staţiunile: Băile Someşeni,
Cojocna, Băile Turda,
Băile Băiţa.

JUDEȚUL DÎMBOVIȚA
poate fi ținta unor excursii agreabile

Oficiul județean de turism

vă oferă condiții excelente de găzduire în orașul TÎRGOVIȘTE **și în stațiunea balneo-climaterică** PUCIOASA.

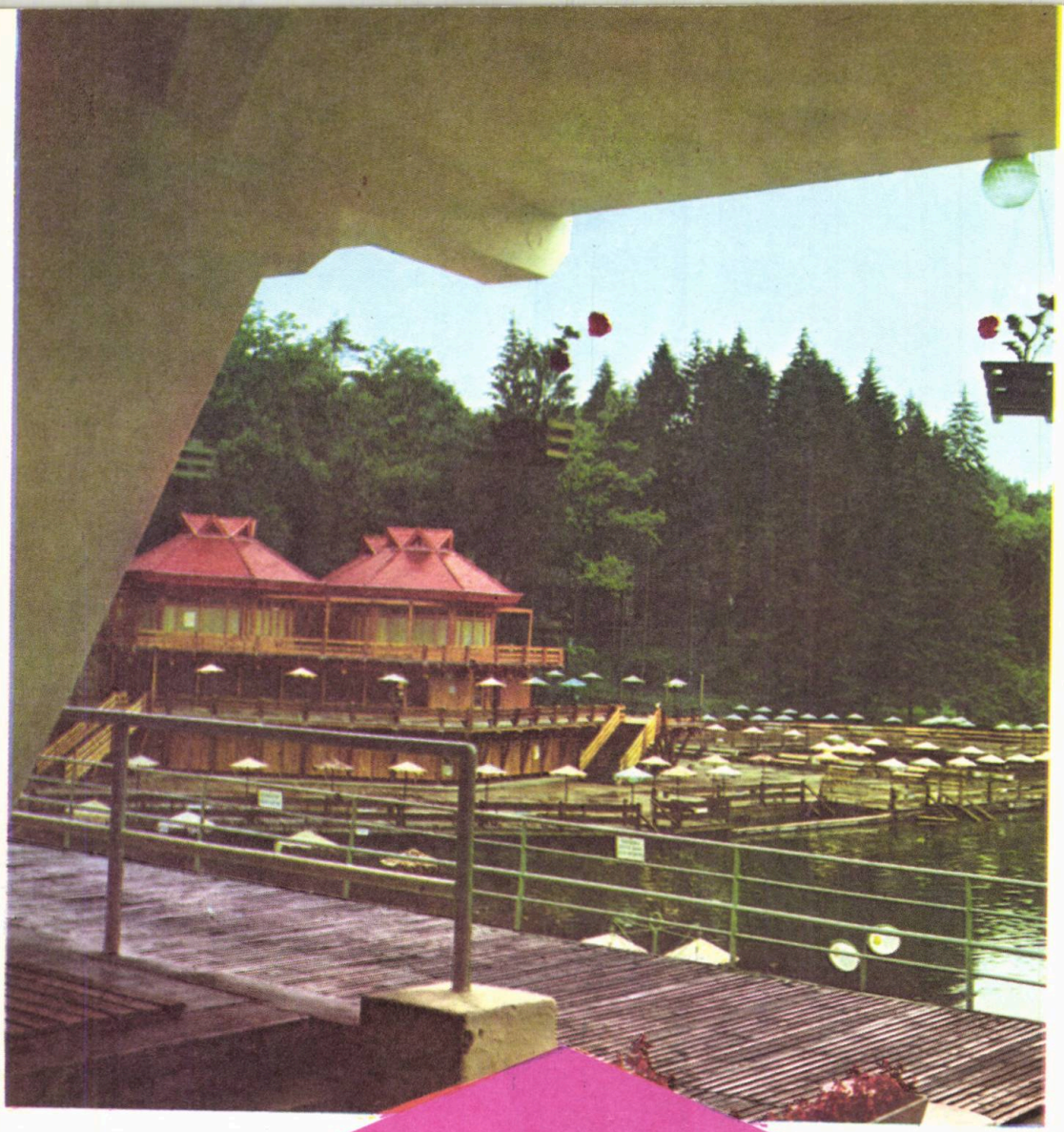

Pentru odihnă și tratament;
Vizitați stațiunea
SOVATA

Condiții excelente
de cazare, masă
și tratament.
Excursii la obiectivele
turistice
din împrejurimi.

TURIȘTI!

În drum spre mănăstirile din nordul Moldovei sau spre renumita Cetate a Neamțului, puteți face un popas plăcut la moderna unitate a Cooperației de consum, **hanul «CASA ARCAȘULUI»**

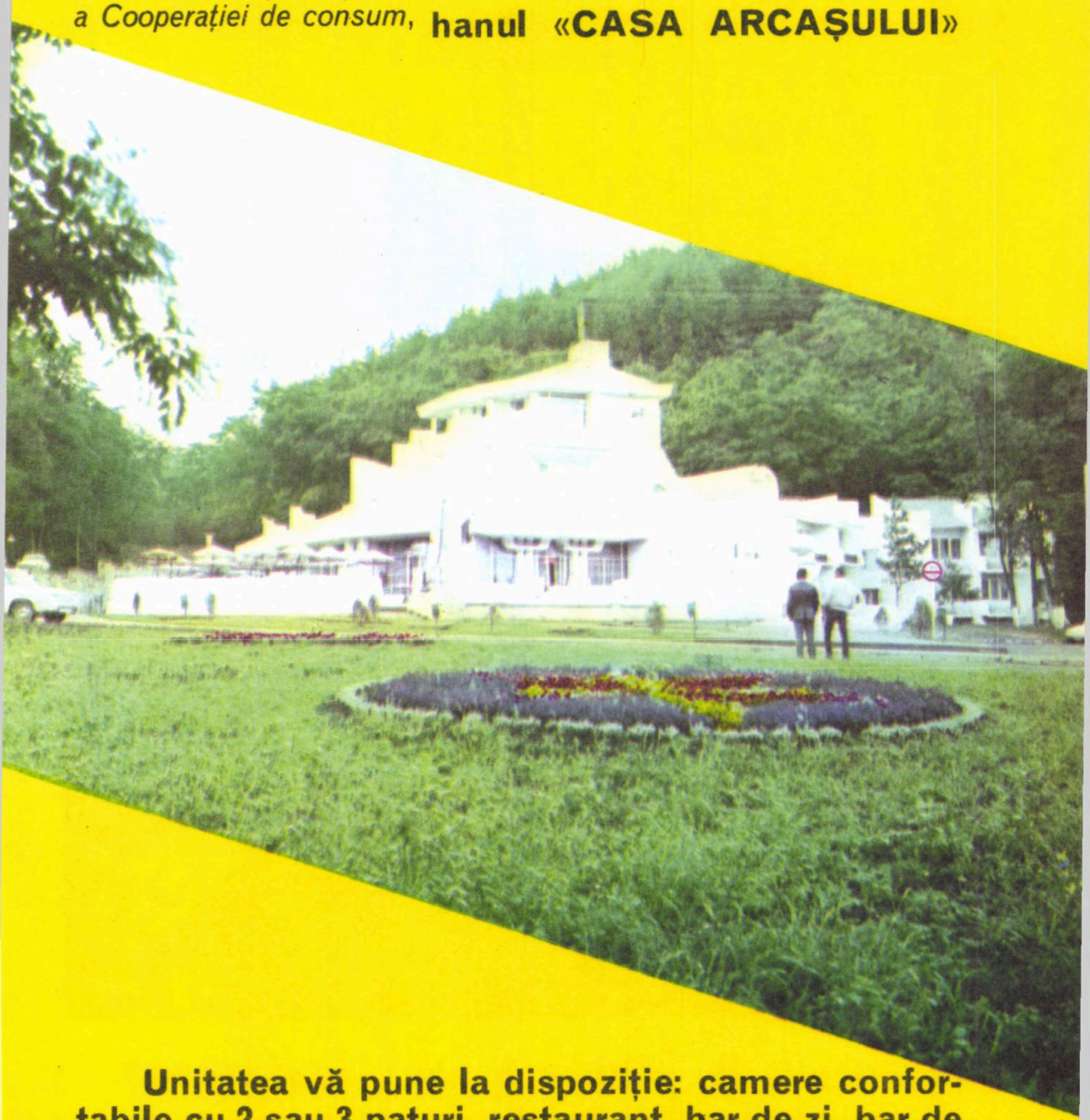

Unitatea vă pune la dispoziție: camere confortabile cu 2 sau 3 paturi, restaurant, bar de zi, bar de noapte, terasă, sală de jocuri.

Excursii * Odihnă * Tratament

tel. 1.10.60 telex: 0197 — 16

CARTEA VECHE, CARTEA RARĂ

Tetraevangheliarul călugărului Nicodim ; Codex Burgundus ; Tetraevangheliarul miniat al logofătului Matiaş ; Codicele Koncz ; Psaltirea lui Anastasie Crimca; Breviarul Brukenthal ; Codex Aureus...

Titlurile acestor cărţi, intrate de multă vreme în patrimoniul culturii universale, se găsesc în bibliotecile şi muzeele din România. Manuscrise şi tipărituri vechi, admirabile monumente de artă grafică produse în atelierele de caligrafi, de copişti şi de miniaturişti din Moldova, Ţara Românească şi Transilvania sau în mari centre culturale din apusul Europei reţin atenţia specialiştilor şi a amatorilor de artă din lumea întreagă.

În ţările române, cel mai vechi giuvaer de artă grafică este Evangheliarul slavo-român al călugărului Nicodim (1404-1405). Se ştie că primele manuscrise religioase care au circulat pe teritoriul României erau în limba slavonă, considerată, precum latina în occident, limbă de cult, în condiţiile cînd biserica domina cu autoritate viaţa spirituală a poporului. Prin intermediul slavonei, precum şi pe căi directe, cultura românească s-a aflat într-o strînsă legătură cu cultura bizantină, socotită în acea vreme drept una din strălucitele reprezentante ale spiritualităţii medievale.

Cele mai importante şcoli de caligrafi s-au dezvoltat pe lîngă mînăstirile Neamţ, Putna, Rădăuţi, Moldoviţa, Suceviţa şi Dragomirna (în Moldova), Bistriţa (în Ţara Românească), Feleac (lîngă Cluj) şi biserica Scheilor, lîngă Braşov. Începînd să se afirme în Moldova lui Alexandru cel Bun, arta caligrafică şi miniaturistică atinge un înalt nivel artistic în deceniile următoare în creaţia lui Gavril Uric. El a scris şi ilustrat la mînăstirea Neamţ celebrul *Evangheliar slavo-grecesc* din anul 1429, o adevărată capodoperă a genului, aflată în momentul de faţă la Biblioteca Bodleiană din Oxford-Anglia. Era prima mare recunoaştere peste hotare a valorii miniaturiştilor de la poalele Carpaţilor

Seria operelor de artă deschisă de Gavril Uric a continuat apoi cu un al doilea *Tetraevangheliar* (1435) al aceluiaşi artist, şi de alte trei, realizate în anii de domnie ai lui Ştefan cel Mare : cel din 1473, al călugărului Nicodim, realizat pentru mînăstirea Humor, în care apare şi chipul domnitorului, manuscrisul lucrat de călugărul Paladie la mînăstirea Putna în anul 1488 şi cel din 1493, aparţinînd diaconului Teodor Mărişescu de la mînăstirea Neamţ, păstrat la Biblioteca Naţională din München.

Începînd cu secolul al XIII-lea

Muzeul de istorie al Republicii Socialiste România expune un număr însemnat de manuscrise şi tipărituri realizate în vremurile de început ale culturii scrise româneşti. Păstrînd o ordine cronologică, aşa cum este dată şi de sălile muzeului, vom aminti mai întîi *Manuscrisul slavon* din secolul al XIII-lea realizat pe pergament ; apoi *Viaţa Sf. Ioan cel Nou* scrisă de Grigore Ţamblac în anul 1402. Călugărului Nicodim, întemeietorul mînăstirilor Vodiţa şi Tismana îi datorăm *Tetraevangheliarul* din 1404-1405, iar ieromonahului Spiridon de la mînăstirea Putna, *Tetraevangheliarul* scris în anul 1502 din îndemnul lui Ştefan cel Mare. Evangheliarul lui Nicodim este scris pe pergament, cu literă mică avînd drept podoabă patru frontispicii la fiecare început de evanghelie — şi iniţialele frumos ornamentate.

În aceiaşi perioadă, la 1481, s-a copiat la mînăstirea Feleacului din Transilvania un *Liturghier* slavon, aflat de asemenea în colecţia marelui muzeu bucureştean.

Prima cronică a Moldovei a fost întocmită la curtea lui Ştefan cel Mare. Originalul ei s-a pierdut, dar conţinutul s-a păstrat în cîteva versiuni în limbile polonă, rusă şi germană, precum şi în cronicile interne în limba slavonă. *Letopiseţul anonim al Moldovei*, zis şi de la Bistriţa, aflat în muzeu, este unul din aceste manuscrise slavone reprezentînd versiunea cea mai veche a cronicii scrise în timpul domniei lui Ştefan cel Mare, în care este relatată istoria Moldovei între anii 1359—1507.

Secolul al XVI-lea este reprezentat de un număr mare de lucrări valoroase, avînd în frunte primele tipărituri din Ţara Românească — *Liturghierul* (1508), *Octoihul* (1510) şi *Evangheliarul* (1512) lui Macarie, şi cărţile lui Coresi — Sbornicul (1568), Psaltirea (1570) şi cele dintîi traduceri din limba slavonă : *Psaltirea scheiană*, *Psaltirea voroneţeană*, *codicele voroneţean*, *Psaltirea Hurmuzachi*...

Aplicînd un riguros criteriu selectiv, Muzeul de istorie din Bucureşti expune un număr de cărţi, rod al activităţii artiştilor caligrafi din alte ţări europene. Pot fi văzute, printre altele, *Codex-ul Altemberger* (sec. al XV-lea), *Cosmografia universală* (1552) a lui Sebastian Münster — un interesant tratat de geografie în care este descrisă şi Transilvania cu oraşele şi cetăţile sale — şi *Breviarul Brukenthal* (secolele XV-XVI), exemplar extrem de preţios, împodobit cu miniaturi datorate unor copişti şi artişti flamanzi, avînd multe similitudini cu breviarul Grimani, aflat în Biblioteca San Marco.

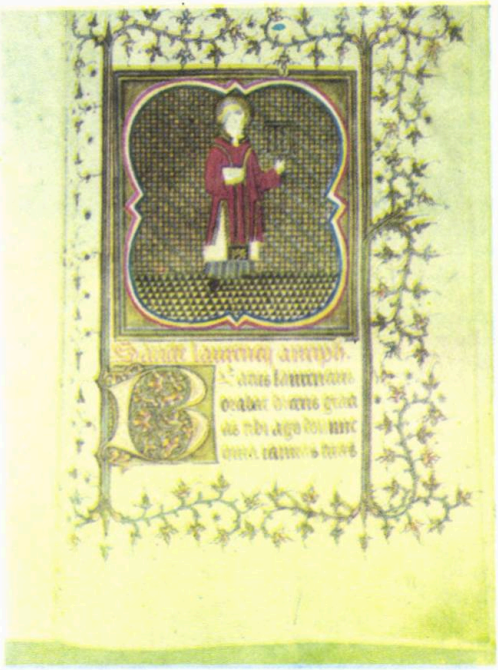

Coresi

Biserica Sf. Nicolae din Schei este unul dintre monumentele de seamă ale Braşovului. Atestată documentar la sfîrşitul veacului al XVI-lea, ea avea să devină un însemnat centru cultural din Transilvania, constituind, din punct de vedere istoric, un element de unitate spirituală între cele trei ţări române. Pe lîngă biserica din Schei a luat fiinţă şi a activat vreme îndelungată cea mai veche şcoală românească şi tot aici s-au înfăptuit, două secole mai tîrziu, traduceri într-o frumoasă limbă românească, au fost întocmite cronici şi s-au copiat manuscrise. Figura centrală a acestui moment de efervescenţă culturală a fost diaconul Coresi, cărturar de mare profunzime şi excelent tipograf, care a imprimat în atelierul său din Braşov şi cărţi româneşti, înscriind astfel un capitol important în folosirea limbii naţionale în viaţa culturală a poporului.

În muzeul amenajat în vechea şcoală braşoveană se păstrează două din tipăriturile lui Coresi: *Octoihul slavon* (1574) şi *Evanghelia cu învăţătură* (1580-1581), precum şi alte cîteva cărţi româneşti din veacurile XVI-lea şi al XVII-lea *Evanghelia învăţătoare* (1642), *Cazania lui Varlaam* (1643), *Pogribania preoţilor* (1650) — exemplar unic în ţară. *Îndreptarea legii* (1652) şi *Tetraevanghelul miniat*, lucrat pe pergament, în anul 1560, de Mateiaş Logofătul şi socotit astăzi drept cea mai valoroasă operă de miniatură românească din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, care se mai păstrează în ţară.

Acum doi ani, prof. Emil Micu, directorul bibliotecii din Scheii Braşovului, a descoperit printre cărţile vechi ale acestei biblioteci un exemplar din *Triodul Penticostar* scos în anul 1491 la Cracovia de sub teascurile tipografiei lui Schweipolt Fiol, considerat drept primul tipograf din lume care a imprimat cărţi în limba slavonă, folosind literele chirilice. Supus la presiuni severe din partea bisericii catolice, care vedea în acest fapt un act de nesocotire a canoanelor, Schweipolt nu a putut scoate decît cinci cărţi slavoneşti, *Triodul Penticostan* fiind, după opiniile specialiştilor, exemplarul cel mai complex al editorului polonez şi, în acelaşi timp, cea mai veche tipăritură slavonă cu litere chirilice cunoscută în ţara noastră.

Numeroşi cercetători susţin că tipăriturile slavone de la Cracovia au la bază texte de origine română şi că ele au fost publicate la cererea domnitorilor din Moldova şi Ţara Românească. Este limpede că Schweipolt Fiol nu avea de unde să-şi procure literele chirilice, că ele trebuiau turnate după un model desenat, care nu putea fi altul decît stilul grafic de excepţională valoare artistică făurit în şcolile de caligrafi şi miniaturişti din vremea lui Ştefan cel Mare.

Dar Codex Burgundus?

Poate că despre nici o carte rară aflată în bibliotecile noastre nu s-a scris atît de mult cît s-a scris despre *Codex Aureus*, celebrul manuscris carolingian care, datorită valorii lui cu totul excepţionale, a suscitat şi continuă să suscite interesul unanim al specialiştilor.

A fost realizat din porunca împăratului Carol cel Mare şi, pentru că fusese menţionat într-un catalog descoperit în biblioteca de manuscrise vechi a mînăstirii din Lorsch sub denumirea „Evanghelium

pictum cum auro habens tabulas eburneas" (Evanghelia pictată cu aur, avînd legătura din tăbliţe de fildeş), este cunoscut şi sub numele de „Evangheliarul din Lorsch."

Codex Aureus a fost scris pe foi fine de pergament cu litere de aur şi împodobit cu miniaturi multicolore, prezentînd toate particularităţile grafice ale epocii dominate de personalitatea vestitului împărat franc, protector al ştiinţei, al culturii şi al artelor. Textul manuscrisului este un fragment dintr-un *Tetraevanghel*, cuprinzînd evangheliile după Matei şi Marcu. A doua jumătate a lucrării, cu evangheliile lui Ioan şi Luca, se află în Biblioteca Vaticanului, în timp ce coperţile din fildeş, piese originale, de mare frumuseţe artistică, sînt de asemenea împărţite între Museo Sacro din Roma şi Victoria and Albert Museum din Londra.

Fragmentul de la Alba Iulia a aparţinut episcopului catolic Ignatie Batthyani (1741—1798), cărturar şi bibliofil pasionat, care l-a achiziţionat în anul 1785 de la episcopul Vienei, Cristofor Migazzi. La rîndul său, acesta îl obţinuse după jefuirea, la 1622, în timpul „Războiului de 30 de ani", a Bibliotecii imperiale din Heidelberg, unde fusese înregistrat în anul 1555, de unde trecuse apoi în stăpînirea lui Maximilian, principe al Bavariei.

Mulţumită unei expoziţii de evocare a personalităţii lui Carol cel Mare organizată în anul 1965 la Aachen fosta capitală a Imperiului franc, Codex-ul Aureus a fost reconstituit, numai pentru zilele, cît a durat expoziţia, în acel exemplar unic, aşa cum fusese cu aproape douăsprezece veacuri în urmă.

Biblioteca Batthyaneum mai numără încă 569 incunabule, 1267 manuscrise, 58.800 tipărituri realizate între anii 1500 şi 1900. Din această colecţie preţioasă de manuscrise şi tipărituri medievale cumpărate sau primite de Ignatie Batthyani, Codex Aureus este, fără îndoială, cel mai preţios. Dar celelalte ? Cîte din ele nu sînt piese rarissime, ţinîndu-i strălucită companie celebrei opere de artă ? Manuscrisul lui Salustius, *De bello Jugurtino* (sec. al X-lea), *Ponticele* lui Ovidiu şi *Psaltirea* lui David (sec. al XII-lea), *Jurămîntul Dogelui veneţian Vendramini* (sec. al XV-lea) şi acel extraordinar *Codex Burgundus*, replică de mare rafinament artistic dată, după şase veacuri capodoperei grafice realizată în atelierele şcolii palatine de la curtea marelui carolingian — ca să nu le amintim decît pe cele de o valoare cu totul excepţională.

Cinci veacuri de cultură medievală

În anul 1802 îşi deschidea porţile la Tîrgu Mureş un lăcaş de cultură care avea să devină celebru puţin timp după aceea, datorită marilor valori ce le găzduia : biblioteca Teleki. Fondatorul ei, cancelarul Transilvaniei Samuel Teleki, a colecţionat, timp de mai bine de o jumătate de secol, aproximativ 40.000 de volume, reprezentînd tot ce apăruse mai de preţ în Europa în literatura ştiinţifică a secolelor XV-XIX. De-atunci, biblioteca funcţionează fără întrerupere, avînd aceeaşi destinaţie de utilitate publică cu care şi-a inaugurat sălile de lectură acum aproape două secole, singura noutate în

acest îndelungat interval de timp fiind doar necontenita îmbogățire a colecțiilor de incunabule, de cărți rare sau imprimate în vestite tipografii europene, de tipărituri vechi românești, de manuscrise, stampe, gravuri, hărți etc. realizată din donații, achiziții noi și în urma unificării cu biblioteca profesorală a fostului Colegiu reformat din localitate — astăzi liceul Farkas Bolyai. Numărul cărților, al periodicelor și documentelor a ajuns în prezent la peste două sute de mii, un prețios tezaur de opere aparținînd științelor naturii și științelor sociale. Istorici, geografi, filozofi, oameni de știință din cele mai felurite domenii de activitate găsesc aici 70 de incunabule, zeci de unicate, ediții princeps, începînd cu *Utopia* lui Thomas Morus și *Operele* lui Erasmus din Rotterdam pînă la *Geometria* lui Descartes, *Philosofiae naturali principia matematica* de Newton sau la prima ediție a *Contractului social* al lui J. J. Rousseau ; de la *Operele complete* ale lui Paracelsus, unul din fondatorii medicinii moderne (1656), pînă la *Comunicările* în 41 de volume ale *Societății de Științe* din Göttingen, ori la celebra *Enciclopedie* a iluminiștilor francezi redactată de Diderot și d'Alembert, de la *Cartea românească* a lui Varlaam, pînă la *Istoria imperiului otoman* a eruditului moldovean Dimitrie Cantemir sau la un document semnat de Mihai Viteazul în anul 1600...

Avînd de cîtva timp și funcția de muzeu, biblioteca Teleki-Bolyai oferă vizitatorilor un număr însemnat din cele mai valoroase exemplare pe care le deține. Pot fi văzute printre acestea *Codicele Koncz*, manuscris din secolul al XIV-lea, *Missale romanum*, incunabul venețian din anul 1498, *Colecția de opere ale scriitorilor bizantini* (Paris, 1648—1707), cuprinzînd numeroase date referitoare la istoria țărilor române, celebrul *Atlas major* al lui Janssonius (sec. al XVIII-lea) editat la Amsterdam în 11 volume, în care hărțile sînt colorate cu mîna, gravuri de Giambattista și Francesco Piranesi, gravuri din *Description de l'Egypte* (Paris 1809—1822) în 21 de volume, produse ale unor tipografii celebre — cum au fost cele ale lui Aldus Manutius (Veneția 1523) sau Elzevir (Leden, 1633) etc. etc.

Părintele școlii de la Dragomirna

Plastica românească din primul pătrar al veacului al XVI-lea se îmbogățește cu opera unui artist de o mare originalitate : mitropolitul Anastasie Crimca. El zidește mai întîi la Mitocul Dragomirnei, lîngă Suceava, o biserică, exemplar unic în arhitectura medievală moldovenească, ale cărei dimensiuni neobișnuite — 42 m înălțime, față de numai 9,60 m lățime — însemnau o îndrăzneață restructurare a raporturilor geometrice. Aici avea să înființeze una din cele mai însemnate școli de miniaturiști și să devină el însuși reprezentantul cel mai strălucit al acesteia.

Din opera creată de eruditul ctitor al Dragomirnei se mai cunosc nouă manuscrise cu miniaturi : șapte — două Tetraevangheliare (1609 și 1614), trei Liturghiere 1610. 1610 și 1616), o Evanghelie (1609) și o Psaltire (1616) — se găsesc la Muzeul mînăstirii Dragomirna ; un Apostol (1609)

la Muzeul de istorie al Republicii Socialiste România și un altul (1610) la Biblioteca fostă imperială din Viena. „În nici un loc de pe pămîntul României, spunea de curînd un critic de artă, nu s-au copiat și împodobit atîtea manuscrise ca la Dragomirna, nicăieri nu s-au consumat mai multe culori, mai mult argint și mai mult aur ca în această ctitorie a mitropolitului Anastasie Crimca." Aurul dă, într-adevăr, strălucire și unitate cromatică întregii lucrări, dar, ceea ce conferă o valoare cu totul deosebită miniaturilor de la Dragomirna este viziunea artistică nouă, originală a celui ce le-a creat. Trăind într-o zonă cu bogate tradiții artistice, în care se circumscriu și celebrele biserici cu fresce exterioare din Bucovina, Crimca a avut la îndemînă un imens material documentar — pictură monumentală, icoane, manuscrise, legende și folclor local — pe care l-a prelucrat în chip creator, adăugîndu-i imaginația sa artistică. El a sintetizat această moștenire iconografică și completînd-o cu ecouri și modalități de exprimare ale artei bizantine, a creat o nouă artă miniaturală, cu totul originală, o operă de mare interes național. Miniaturile lui Anastasie Crimca sînt, asemeni frescelor de pe pereții bisericii de la Suceviița, ecou al peisajului și realităților moldovenești din acea epocă, în care apar cetăți și turle de biserici moldovenești, păstori și muzicanți ce-ți cîntă psalmii din buciume, cornuri sau cobze în locul harfelor și trîmbițelor și, asemeni frescelor murale bucovinene, își găsesc un loc de onoare în plastica universală.

Acum 700 de ani, Sibiul avea o bibliotecă

Muzeul Brukenthal din Sibiu adăpostește pe lîngă colecțiile de artă care l-au făcut celebru, și o bibliotecă de o inestimabilă valoare, cu zeci de mii de cărți rare, de la incunabule, pînă la literatura științifică și beletristică a secolului al XVIII-lea.

După biblioteca Batthyaneum, Brukenthal-ul deține cea mai numeroasă colecție de incunabule din țara noastră : 382 exemplare. Majoritatea acestora, peste 280, a format, la sfîrșitul secolului al XVI-lea, colecția Bibliotecii Gimnaziului evanghelic, aflată în una din capelele bisericii evanghelice din Sibiu — rezultat al unor donații particulare, precum și din vechea bibliotecă a orașului Sibiu, care la sfîrșitul secolului al XIII-lea (iată o dovadă de longevitate culturală a orașului) — deținea o încăpere în Turnul primăriei. A doua colecție a aparținut baronului Brukenthal și a fost achiziționată de acesta din diferite centre ale Europei sau din surse locale transilvănene. Unul dintre cele mai vechi incunabule este cartea lui Thomas de Aqvino, *Super quarto Sententiarum*, tipărită în anul 1469 la Mainz de Peter Schoeffer, colaboratorul cel mai apropiat al lui Gutenberg. Printre rarități trebuie, de asemenea amintite *Liber chronicarum* de Hartmann Schedel (Nürnberg, 1493), cu peste 2000 de xilogravuri datorate lui Wollgemuth, profesorul lui Albrecht Dürer, operele scriitorilor, istoricilor și filozofilor greci și latini Aristotel, Boetius, Cicero, Platon, Plutarh, Seneca, Strabo, Suetonius, Terentius, Virgilius etc., ale umaniștilor Renașterii — Boccaccio și Petrarca, ale ideologilor școlilor religioase etc., precum și acea *Chronica Hungariae* a lui Johannes Thurocz tipărită în anul 1488 în două ediții la Augsburg și la Brno, un interesant izvor documentar despre istoria românilor, în care se găsesc date despre bătălia de la Posada dintre Basarab Voievod și Carol de Anjou, despre Ioan de Hunedoara sau Matei Corvin.

Cartea secolelor XVI—XVIII este reprezentată de peste 30.000 de volume. Din acest tezaur bibliofil fac parte volumele clasicilor latini apărute la Basel în edițiile de lux ale lui Frobin, ilustrate de Hans Holbein, prieten al acestuia, ediția din anul 1550 a culegerii din scrierile lui Luther, *Hortulus animae*, cu ilustrații de Lucas Cranach, *Cosmografia* lui Sebastian Münster, ilustrată de Ambroggio, fratele lui Hans Holbein, seria „republicilor" editată în tipografia lui Elzevir și cîteva din cele peste 600 de cărți vechi românești : *Sbornicul slavonesc* al diaconului Coresi (1580), *Cazania* lui Varlaam (1643), *Biblia de la București* (1688), *Noul testament* de la Bălgrad (1648).

Am putea continua acest itinerar al slovelor în zeci de alte locuri : la Tîrgoviște și la Rîmnicu Vîlcea, la mînăstirile Neamț și Putna, la Cîmpulung, la Galați sau la Iași...

Pretutindeni, cuvîntul scris și-a trimis peste veacuri mesajul său luminos de cultură, atestînd prezența românească din timpurile cele mai îndepărtate, în istoria civilizației universale.

NICOLAE DOCSĂNESCU

Peste 150 de trasee și destinații de călătorie pe intinerarii în Europa și Asia.

Iată cîteva sugestii pentru concediul dv. din 1974 :

R. P. BULGARIA :

Plevna-Tîrnovo-Russe (2 zile cu autocarul)
Plevna-Sofia-Tîrnovo (3 zile cu autocarul)
Sofia (4 sau 6 zile, cu trenul)
Tîrnovo-Stara Zagora-Burgas-Nesebar-Varna-Balcik-Silistra (5 zile cu autocarul)
Russe-Tîrnovo-Stara Zagora-Plovdiv-Sofia-Rilla-Sofia-Plevna-Russe (7 zile, cu autocarul)
Varna-Burgas-Plovdiv-Sofia-Tîrnovo (10 zile, cu autocarul)
Albena sau Varna (sejur de cîte 12 zile).

R. S. CEHOSLOVACĂ :

Budapesta — Praga — Karlovy-Vary — Pilsen — Brno — Mazoka — Bratislava (12 zile cu trenul)
Turul Cehoslovaciei — (15 zile, cu autocarul)
Budapesta — Praga — Bratislava (8 zile, cu trenul)
Praga — Karlovy-Vary — Budapesta (8 zile cu trenul)
Budapesta — Brno-Praga (6 zile cu autocarul)
Budapesta-Bratislava-Praga (5 zile cu autocarul)

R. D. GERMANĂ :

București-Berlin-Leipzig-Dresda (12 zile, cu trenul)
Praga-Leipzig — Berlin-Dresda (12 zile, cu trenul)
Praga — Karl Marx Stadt-Erfurt-Leipzig-Meissen-Dresda-Budapesta (15 zile, cu trenul)
Berlin-Magdeburg (Wernnigerode)-Weimar-Karl Marx Stadt (Dresda-Leipzig) (15 zile cu trenul)
Berlin-Potsdam-Leipzig-Weimar-Dresda-Berlin (8 zile, cu avion și autocar)
Berlin-Schwerin-Rostok-Strabsund-Berlin (12 zile, cu avion și autocar)

R. S. F. IUGOSLAVIA :

Belgrad (1—2 zile cu autocarul)
Coasta dalmată (18 zile, cu autocarul)
Hvar sau insula Brac (sejur)
Excursii combinate : Bulgaria-Jugoslavia-Ungaria ; Jugoslavia-Italia ; Jugoslavia-Austria etc.

R. P. POLONĂ :

Varșovia-Cernăuți (5 zile cu trenul)
Cernăuți-Lvov-Varșovia (7 zile, cu trenul)
Cracovia-Varșovia (8 zile cu trenul)
Budapesta-Katowice-Cracovia-Varșovia-Bratislava (9 zile, cu trenul)
Turul Poloniei (14 zile, cu tren și autocar)
Katowice-Wroclaw-Torun-Gdansk-Sopot-Gdynia-Varșovia (16 zile, tren și autocar)
Varșovia-Poznan (cu vizitarea Tîrgului) (7 zile, cu trenul).

R. P. UNGARĂ

Budapesta (3 zile cu trenul)
Budapesta-Esztergom (4 zile cu trenul)
Budapesta-Balaton (7 zile cu trenul)
Debrețin-Miskolc-Egert-Budapesta (5 zile cu autocarul)

U.R.S.S. :

Moscova-Leningrad-Moscova
Kiev-Leningrad-Moscova
Chişinău-Kiev-Leningrad-Moscova
Moscova-Vladimir-Moscova
Moscova-Iaroslavl-Moscova (6 zile, tren şi avion)
Kiev-Riga-Leningrad-Moscova (11 zile, tren şi avion)
Moscova-Leningrad-Minsk-Kiev (10 zile, tren şi avion)
Moscova-Leningrad-Vilnius-Minsk-Kiev (12 zile, tren şi avion)
Kiev-Tbilisi-Baku-Erevan (13 zile, tren, avion şi autocar)
Kiev-Soci — (sejur) — 13 zile (tren şi avion)
Kiev-Poltava-Harcov-Moscova (10 zile, cu trenul)
Moscova-Kazan-Volgograd-Kiev (8 zile, tren şi avion)
Moscova-Harkov-Rostov pe Don-Volgograd-Kazan-Moscova
(12 zile, cu tren şi avion)

Se organizează, de asemenea, excursii în Italia, Franţa, Austria, Grecia, Turcia

NOU ÎN 1974 : Excursii în R. P. Chineză şi R.P.D. Coreeană.

■ Mijloace comode de transport ■ Condiţii optime de cazare

ONT Carpaţi — Bucureşti organizează de asemenea

Servicii pentru cei ce călătoresc pe cont propriu : rezervări de bilete, servicii pentru participanţii la congrese, manifestări artistice şi sportive.

- programe tematice pentru grupe profesionale
- grupe la cererea instituţiilor
- participări la tîrguri şi expoziţii internaţionale
- programe pentru alpinişti, în R.P. Bulgaria, R.S. Cehoslovacă, şi R.P. Polonă
- croaziere pe Dunăre şi pe Marea Neagră etc.

Înscrierile se primesc la Agenţia din Calea Victoriei 100

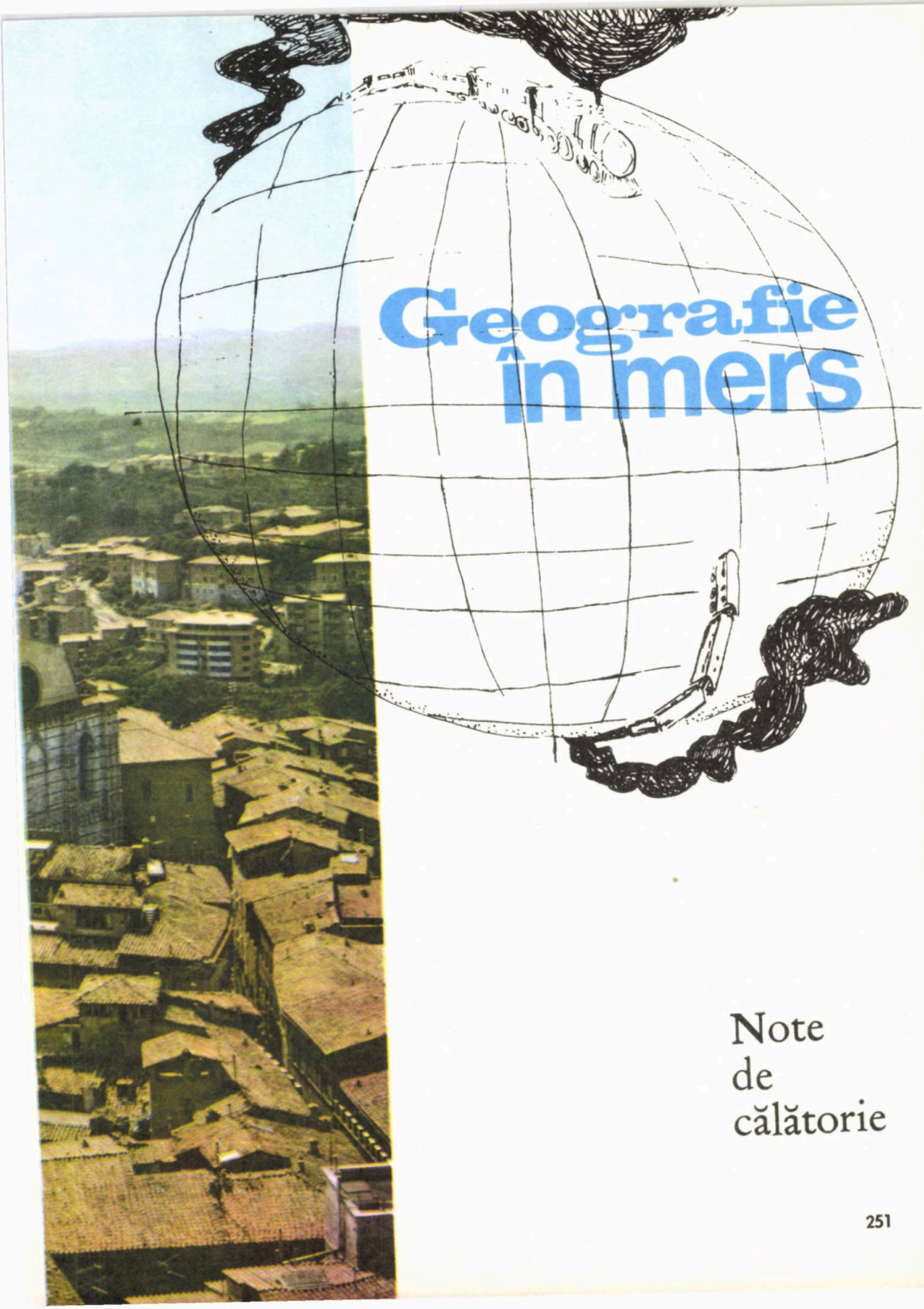

Geografie în mers

Note de călătorie

BUDAPESTA

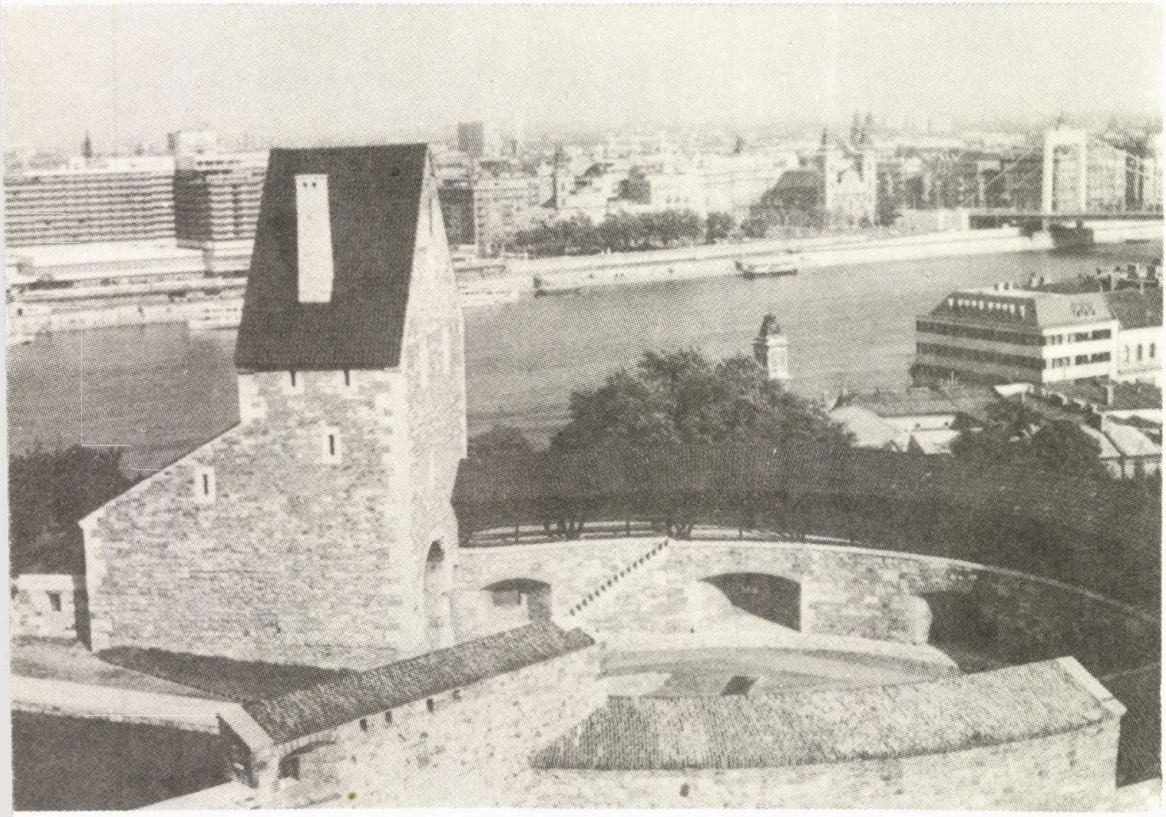

BĂTRÎNA DOAMNĂ

Budapesta are două atuuri : Dunărea şi fumul. Fluviul îi dă maiestuozitatea, aerul de bătrînă doamnă, elegantă, cu trecut misterios şi presupuse aventuri galante ; arderea aproape exclusivă a cărbunelui îi confecţionează, în bună măsură, sobrietatea, vestmîntul vînăt de martiră a Timpului. Cine cunoaşte Reşiţa, îşi poate imagina Budapesta — respectînd proporţiile. Dacă gospodarii oraşului ar avea nefericita inspiraţie să spele pereţii clădirilor pestane, să-i purifice cu peria şi cu varul, mult din farmecul oraşului s-ar duce pe apa sîmbetii.

Mulţumită aşezării sale geografice, Budapesta păstrează cîte ceva din toţi cei 2000 de ani de istorie sigură ai Europei. Este drept, graţie aşezării dar şi grijii cu care localnicii au ştiut să păstreze şi să pună în valoare fiecare amănunt. Pornind din Buda — malul drept al Dunării — spre Pesta — malul stîng al apei — trecem prin epoca romană, Evul Mediu, Renaştere, istoria modernă şi contemporană, într-o succesiune de etape distinct punctate mai cu seamă de stilurile

arhitectonice, de la amfiteatrul roman la gotic, renaissance, baroc tîrziu, empire, neo-clasic, eclectic. Iar spre deliciul peisajului urbanistic, Buda mai încorporează şi cîteva băi turceşti, oraşul acesta avînd şi privilegiul celor peste 100 de izvoare termale folosite intensiv.

În sfîrşit, nu este de trecut cu vederea avantajul că toată această lecţie de istorie în imagini poate fi uşor întipărită pe retină — evident, în mare — privind de pe dealul Gellért printr-unul din multele telescoape, contra unui forint, la dispoziţia vizitatorilor. Văzută de aici, Pesta este un uriaş joc de cuburi întins pe o planşetă, în vreme ce Buda se construieşte ascensional, pe terase, casele crescînd din case într-un joc gravitaţional aparent hazardat, de genul celui de la Sighişoara sau Tîrnovo mai de grabă, „supraetajare" de mare spectacol.

Toţi turiştii sosiţi la Budapesta vizitează Gellért-ul, însă prea puţini continuă investigaţia în măruntaiele acestui panoramic arhitectural. Fără de care, de la sine înţeles, nu se poate cunoaşte pulsul, intima trepidaţie a marelui oraş.

Podurile...

Dacă n-ar fi ele, am vorbi încă despre două oraşe, Buda şi Pesta, aşa cum au fost de altfel cunoscute din sec. XII pînă în 1873, cînd s-au unit sub nume comun. Sînt vreo şase mai importante — Petöfi, Libertăţii, Elisabeta, Podul cu lanţuri, Margareta, Arpad — adevărate bulevarde transdunărene, în acelaşi timp opere de artă. De pe cel mai vechi, Podul cu lanţuri (1849), se pătrunde în Buda printr-un tunel de vreo 300 de metri, probabil cel

mai poluat punct al Capitalei Ungare, singura arteră rutieră interzisă cicliştilor; firesc, aici mijlocul cel mai rapid de transport fiind... picioarele, în vacarmul unei circulaţii auto cu ritm de melc şi sonorităţi stridente, după forţa clacsoanelor şi nervii şoferilor exasperaţi.

Am fost martorul spectacolului citadin budapestan în toate anotimpurile, dar continui să păstrez cu mai multă plăcere tabloul de toamnă al oraşului. Lumina mai caldă, atmosfera mai intimă, statuarul arhitecturii mai bine reliefat de arămiul şi galbenul frunzişului care nu mai ascunde, ci subliniază. În Óbuda stradelele sinuoase sînt mai aproape de trecut, singura casă de locuit cu două etaje de pe la 1400, din Űri-utca, pare abia terminată, pe Fó utca aştepţi să vezi turcii în şalvari, Váci utca se aglomerează cu vajnicii cercetători ai anticariatelor, insula unde a trăit Margareta, fiica lui Béllа al IV-lea, îşi onorează integral supranumele de „piatră preţioasă" a Budapestei ; bulevardul Nepköztársaság (Calea Republicii Populare), sub care circulă cel mai vechi metrou din Europa, îşi desăvîrşeşte acum frumuseţea de „primă madonă" a oraşului ; cetatea Huniazilor cu lacul ei miniatural, grădina zoo, parcul de distracţii sînt mai cercetate, mai animate ca oricînd. Numai Parlamentul, una dintre cele mai mari clădiri publice de pe continent, rămîne aceeaşi zeitate rece, mult prea multă pentru sufletul unui biet muritor, în ciuda măiestriei constructorilor.

...şi nopţile

Al cincilea anotimp al Budapestei sînt nopţile. Au o personalitate aparte şi unică, nu pentru că ar fi altfel decît prin alte locuri, ci exclusiv datorită oamenilor care au ştiut să le folosească, materie primă în textura unei alte imagini a bătrînei doamne : serbarea nocturnă la care jocul de lumini savant lucrat dă strălucire nouă bijuurilor amfitrioanei. Sigur, există aici proba înaltei măiestrii a decoratorului ; ziua se observă totul, noaptea ridurile dispar, rămîn vederii doar tentele nobleţei. Asta nu supără pe nimeni, din contră, face plăcerea vizitatorului capabil să aprecieze meşteşugul maeştrilor de lumini, alături de ingeniozitatea vitrinierilor, şi operele lor căpătînd noaptea un plus de fascinaţie.

Am ţinut să văd muzeele Budapestei după apusul soarelui, şi n-am greşit. Cunoscute ca depozitare ale unor valoroase exponate, muzeele oraşului sînt plasate în edificii la fel de valoroase, ale căror contururi săpate de lumina reflectoarelor în negrul compact rămîn de neşters. Am ţinut să văd podurile Budapestei noaptea, şi mi s-a arătat un fluviu nou, mult mai aproape de „Dunărea albastră". Circulaţia însăşi — pietonală, rutieră, navală — capătă dimensiuni noi, neaşteptate, feerice, cu aportul, la altă cotă, al localurilor cu program non stop.

Dar abia cînd rămîi singur pe corso-ul fluvial budapestan — singur este un fel de a spune, aici niciodată nu poţi fi singurul — abia spre orele unei dimineţi cînd, totuşi, cei mai mulţi s-au hotărît să se odihnească, abia atunci vine vremea să guşti cu adevărat somnul treaz al bătrînei doamne.

Mărturisesc : dacă mi-ar fi dat să notez frumuseţile oraşului, aş onora cu nota maximă podurile şi nopţile Budapestei.

M. I. P.

CURIOZITĂŢI

Muzeul Dali

Salvador Dali îşi va dona toate operele sale statului spaniol. În această hotărîre sînt cuprinse atît creaţiile personale, cît şi pînze semnate de artişti celebri, ca Picasso şi Chirico, bunăoară, care fac parte din colecţia sa particulară. Ele sînt prezentate publicului în Muzeul Dali, inaugurat la Figueras, locul de naştere al pictorului.

Muzeul este instalat în clădirea unui teatru vechi, distrus în timpul războiului civil, lucrările de reconstrucţie desfăşurîndu-se sub supravegherea lui Dali, care a şi decorat-o cu fresce şi vitralii.

După cum relatează cotidianul parizian „Le Monde", cupola are o înălţime de 12 metri, „ca aceea a Capitoliului din Washington", citînd precizarea artistului, fiind acoperită cu o imensă pictură suprarealistă, semnată, bine-înţeles, de Salvador Dali.

Artă budistă la Kara-Tepe

La Kara-Tepe, în apropiere de Termez, centrul regiunii de sud a Uzbechistanului, au fost efectuate începînd din anul 1961 importante săpături, în urma cărora s-a stabilit că vestigiile descoperite cu acest prilej reprezintă fragmente ale unui centru de cult budist din secolele II-IV, în timpul naşterii şi dezvoltării imperiului Kusan.

Cercetările desfăşurate în acest interval de timp aduc date preţioase pentru studiul istoriei şi culturii regatului Kusan, precum şi a culturii budiste din Bactria, ţara unde s-a format acest regat, întins pe ambele maluri ale Amudariei — astăzi republicile Uzbecă şi Tadjică şi partea de nord a Afganistanului. O recentă descoperire se referă la un templu budist a cărei curte fusese împodobită cu o frescă de mari dimensiuni, cuprinzînd una din cele mai vechi reprzentări picturale consacrate lui Buda. Arhitectura acestui monument se aseamănă cu cea a templelor indiene, în timp ce detaliile frescei amintesc reprezentările generale ale frescelor imperiului Kusan.

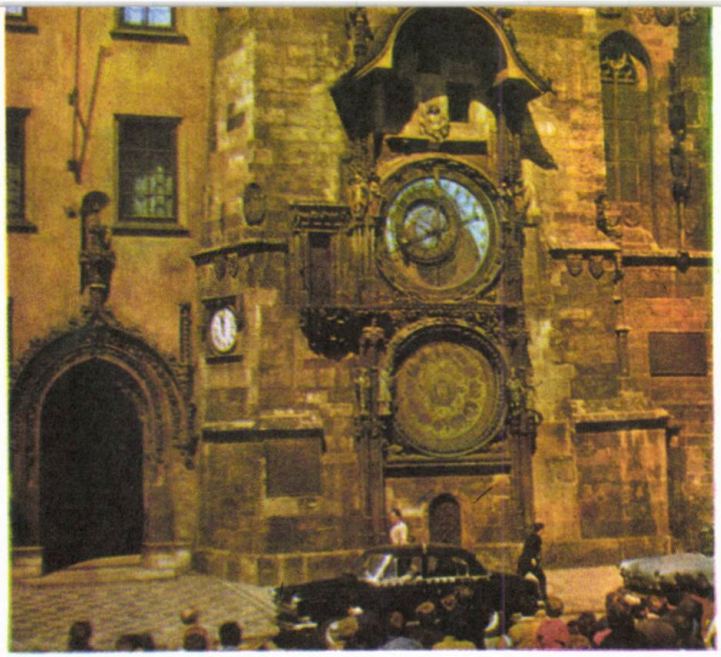

TAINELE OROLOGIULUI

Vezi al ceasului străfund.
LUCIAN BLAGA

Cu ani în urmă, într-un prim popas praghez, am stat — așa cum fac toți vizitatorii „orașului de aur" — în fața zidului vechii primării, unde iscusiți meșteșugari ai evului de mijloc au lăsat uimitoarea capodoperă de tehnică și artă care este orologiul astronomic. Am stat, am așteptat — la împlinirea unei noi ore — procesiunea figurinelor, am făcut fotografii peste capetele celorlalți turiști și am rămas cu un diapozitiv a cărui imagine colorată mă îmbie deseori să-n-cerc a desluși amănunte și-n deosebi trăsăturile statuetelor care ornează delicatele colonete angajate delimitînd pe verticală acest orologiu atît de diferit de celelalte.

Explicațiile fugare ale ghidului care, pe moment, păruseră satisfăcătoare, erau totuși insuficiente pentru a cunoaște rostul neobișnuitelor cadrane și indicatoare, tîlcul figurinelor și-al imaginilor aflate pe vechiul zid din inima Pragăi.

La un nou popas am avut șansa să fiu însoțit de un amic localnic, bun cunoscător al tainelor ceasului pe care l-am cercetat mai îndelung cu privirea, într-o după amiază cu lumină blîndă de septembrie „e cel mai vechi ceas de tipul acesta, care se mai află încă în funcțiune", a ținut să mă avertizeze însoțitorul meu. Și-a adăugat „Sigur e meritul celor care l-au construit acum atîtea sute de ani — pe la 1410 — dar este totodată și al specialiștilor care îi poartă de grijă, acum".

Am aflat, apoi, o sumedenie de lucruri din care voi reda aici esențialul gîndind că viitorii vizitatori ai capitalei cehoslovace ar vrea să cunoască și ei multiplele funcțiuni ale ciudatului ceasornic.

El are trei secțiuni dispuse pe trei registre — ar spune arhitecții. În partea superioară se află cele două ferestruici în cadrul cărora defilează, la fiecare oră, figurinele înfățișîndu-i pe cei 12 apostoli. Partea inferioară cuprinde, în-

tr-un chenar de piatră bogat ornamentat, un disc amplu cu două succesiuni de cîte 12 cercuri. Cele dinspre exterior, mai mari, redau scene policrome, caracteristice fiecărei luni a anului, iar cele din interior, prezintă semnele zodiacului. Centrul compoziției este ocupat de un alt cerc înfățișînd emblema orașului.

Cel mai important este, însă, registrul mijlociu unde se află secțiunea astronomică a orologiului. El are o parte mobilă constînd dintr-un cerc excentric purtînd pe banda de metal verde a circonferinței sale semnele zodiacului. Limba de aur care indică ora dă, în raport cu cifrele romane de pe cadranul fix, timpul local care se confundă aproape cu cel al Europei centrale. Cifrele gotice de la exterior indică timpul „vechilor cehi" similar cu acela al „vechilor italieni". În acest sistem de împărțire a zilei, numerotarea orelor începea de la apusul soarelui, cînd limba de aur indică cifra 24. Dacă, de exemplu, aceasta coincide cu cifra romană VII înseamnă că în ziua respectivă, soarele apune la ora 7. Minutele, în schimb, sînt determinate cu aproximație de acest orologiu.

Pozițiile soarelui și lunii pe cer sînt indicate în raport cu diferitele semne ale zodiacului. Soarele, reprezentat în culoare aurie, este plasat chiar pe limba care arată orele, în timp ce luna este înfățișată ca o sferă al cărei colorit se schimbă în funcție de faza în care se află. Cînd este lună nouă, de exemplu, mica sferă are culoarea neagră. La primul pătrar, jumătatea superioară a sferei este neagră, iar cea inferioară, albă ș.a.m.d.

Partea fixă a ceasului este formată dintr-o suprafață circulară avînd la exterior cifrele romane de la I la XII, înșirate de două ori. Acestea indică timpul numit „german". Este un alt sistem vechi care împarte ziua în două părți egale, fiecare avînd cîte 12 ore. Cifra romană de sus indică amiaza (ca și în sistemul nostru), dar cifrele din stînga arată orele de dimineață, iar cele din dreapta pe cele de după amiază și seara.

Pe suprafața cadranului figurează ziua, redată printr-o zonă albastră, răsăritul (în stînga) și apusul (în dreapta) care sînt sugerate de culoarea roșie precum și noaptea, în partea de jos, unde se află o zonă neagră. Mijlocul cadranului este ocupat de un cerc semnificînd pămîntul. Poziția sa reflectă, bine înțeles, vechea concepție geocentrică potrivit căreia pămîntul ar fi centrul universului. Axul central al cadranului arată poziția geografică a orașului, iar cele trei cercuri concentrice aurite, aflate în aceiași zonă au și ele cîte o semnificație. Cel exterior reprezintă tropicul Cancerului, cel mijlociu este ecuatorul ceresc, iar cel interior redă tropicul Capricornului.

Există pe cadran și 12 cifre arabe care indică ora planetară, numită și babiloniană deoarece era mult folosită în calculele astrologilor din vechiul Babilon. Ei își calculau această oră deoarece, după concepția lor, fiecare zi, fiecare oră, se află sub influența unei planete. Orologiul vechii primării din Praga este — după cum afirma avizatul meu amic — singurul mecanism din lume care indică orele planetare, în orice moment, ziua ca și noaptea, fără să fie nevoie de nici-un calcul suplimentar. Iată o performanță demnă de epoca noastră, a calculatoarelor electronice, dar care este opera (termenul îmi pare foarte nimerit) unor oameni ce au trăit acum mai bine de cinci veacuri și jumătate. Dincolo de frumusețea realizării, de armonia coloritului, de finețea sculpturilor se cuvine, așa dar, să admirăm și geniul tehnic al celor ce au născocit un mecanism atît de complicat, capabil să îndeplinească atîtea funcțiuni.

SEBASTIAN BONIFACIU

POPAS PARIZIAN

CASA BALZAC

„Din momentul în care primești această scrisoare, scrie-mi pe adresa următoare : Domnul de Breugnol, rue Basse, 19, la Passy, lîngă Paris..."

Prin aceste cuvinte o anunța Balzac, la 16 noiembrie 1840, pe doamna Hanska, marea sa dragoste, „Străina" din Rusia care avea pînă în cele din urmă să-i devină soție, de noua locuință în care abia se mutase și unde va domicilia timp de șapte ani. De ce numele de Breugnol ? Pentru că hărțuit de tot felul de creditori și oameni de afaceri, asaltat de editori și ziariști pentru predarea unor manuscrise, Balzac dorea cel puțin pentru o vreme să scape de tumultul vieții pariziene, satul în care se refugiase azi un animat cartier al Parisului — și mai ales casa în care se stabilise, oferindu-i aparent liniștea și calmul de care simțea atîta nevoie. De fapt, numele de Breugnol nu era cîtuși de puțin fictiv. Și-l împrumutase de circumstanță de la îngrijitoarea gospodăriei și semnatara contractului de închiriere, Louise Breugnol, care, făcînd oficiile de gazdă, aspira totodată la grațiile ilustrului scriitor. Cît despre poziția și construcția locuinței, Balzac avea toate motivele să fie mulțumit. Proprietate din 1826 a lui Etienne Desiré Grandemain, măcelarul satului, casa prezenta curiozitatea de a fi accesibilă indirect prin coborîrea a două etaje dintr-o altă clădire, azi dispărută. Mai mult chiar. Situată pe coasta unei coline abrupte, împărțită în cinci încăperi, casa era prevăzută cu două intrări : una prin rue Basse (azi rue Raynouard), alta, nebănuită de musafiri nepoftiți, prin rue Roc (azi rue Berton). Denivelările succesive și amenajările edilitare ulterioare au făcut ca astăzi pavilionul de la parter în care a locuit Balzac să pară, văzut dinspre curte, etajul al doilea al clădirii. O construcție ciudată ? Indiscutabil. Dar francezii, care au un adevărat cult pentru Balzac, au considerat că de vreme ce această casă e unica rămasă aproape intactă din cele pe care care le-a locuit scriitorul, aici este cazul să fie amenajat muzeul Balzac, *aici este locul unde se poate reconstitui cel mai fidel cadrul de viață și de activitate al marelui romancier.*

În a sa monografie apărută nu de mult și în limba română sub titlul „Prometeu sau viața lui Balzac", André Maurois notează în

capitolul consacrat tocmai perioadei cînd scriitorul a locuit la Passy: „Așa cum există supraoameni, există și suprascriitori. Balzac era un supraromancier. Abundenta sa rezervă (de susubiecte n.n.) părea inepuizabilă... În realitate, în Balzac sălășluiesc două făpturi. Una este un grăsun care pare să trăiască pe tărîmul omenesc; care se ceartă cu o mamă și cu o soră; care are datorii și se teme de portărei; care cultivă concomitent amoruri epistolare cu o contesă poloneză (Eveline Hanska n.n.) și amoruri amicale cu o slujnică stăpînă. Cealaltă e făuritorul unei lumi; îi plac femeile tinere cu umeri albi, cu ochi strălucitori, actrițe sau ducese; încearcă și înțelege simțirile cele mai delicate, și duce, fără a se sinchisi de mizerabilele probleme bănești, un trai fastuos. Balzac cel uman îi suportă pe micii burghezi ai familiei sale; Balzac cel prometeic frecventează familiile ilustre pe care le-a plăsmuit el însuși... În lumea reală poate părea uneori ingrat sau neglijent; va fi duios și pasionat în lumea sa, singura de fapt, în care crede, singura în care se află, active și intense, inima și mintea sa".

Iată, dacă vreți, cea mai bună prezentare a ceea ce oferă spre cunoaștere, prin exponatele sale, muzeul Balzac din cartierul Passy. Iată prevenită stupoarea vizitatorului care, intrînd în această casă, stranie la prima vedere, pătrunde de fapt în intimitatea celor două lumi care alcătuiesc universul balzacian: una a omului Balzac, cu tot ce constituia anturajul vieții sale, alta a eroilor săi, a lumii create, în cele o sută de romane, nuvele și piese de teatru, de imaginația sa fecundă, clocotitoare. Parcurgînd încăperile casei, trecînd prin fața a tot felul de mobile, lucrări de artă, scrisori, manuscrise, fotografii, obiecte personale, documente diverse, vizitatorul de azi încearcă pentru o oră sau două sentimentul de a fi oaspetele unei prea amabile gazde.

În vestibul, chiar lîngă ușa de la intrare, amfitrionul casei pare că își face apariția — de astă dată fără sfială: e bustul monumental al lui Balzac, operă a sculptorului Emile Hébert. Pe pereți, un plan al Parisului pe care sînt însemnate principalele domicilii pariziene ale scriitorului, cîteva imagini ilustrînd fie colegiul din Vendôme unde a învățat, fie unele case de vilegiatură sau castele unde a poposit ocazional (printre altele casa din Petersburg unde a reîntîlnit-o în 1843 pe doamna Hanska, după o despărțire de șapte ani), aduc o primă mărturie a unei existențe pe cît de agitate, pe atît de aventuroase. Într-o altă încăpere, Balzac ni se înfățișează așa cum i-au imortalizat chipul o seamă de sculptori și pictori celebri (printre alții Rodin, Delacroix, Daumier). Dar tot aici sînt expuse portretele unor amici, ca George Sand, Eugène Sue, Teophile Gauthier ș. a. precum și o delicată suită de statuete ale lui Pierre Ripert, reprezentînd personaje din „Comedia umană".

Salonul de primire îl introduce pe vizitator, în lumea celor mai dragi făpturi ale inimii lui Balzac: doamna de Berny, primul său amor, Zulma Carraud, o altă bună prietenă. Maria de Fresnay, cea care avea să-i inspire romanul „Eugenie Grandet", doamna Balzac, mama, Laura Surville și Eugen Surville, sora și cumnatul. Dar tot aici este prezentă și doamna Hanska, cea căreia îi trimitea în 1847, ca expresie a unei nemărginite iubiri, următoarele rînduri pline de patos: „Adio scumpa mea comoară iubită! Speranță! cum spui tu. Va fi ultima noastră furtună, ultimele noastre necazuri... Mii de sărutări, mii de mîngîieri, dragul meu Evelino iubit. Te iubesc mai mult ca oricînd. Te vreau ca soție sau nu mai vreau să trăiesc". Căsătoria celor doi îndrăgostiți avea să aibă loc după trei ani de la această misivă, dar din păcate, cu numai cîteva săptămîni înainte ca Balzac să închidă pentru totdeauna ochii, la vîrsta de 51 de ani. Cîteva cărți așezate într-o vitrină purtînd mențiunea „Imprimeriae H. Balzac, rue des Marais-Saint-Germaine no. 17", sînt rodul unor prime și nefericite încercări de afaceri editoriale.

Cabinetul de lucru este, incontestabil încăperea cea mai vie și cea mai impresionantă a casei. Aici se află masa la care scria, mulajul mînii, o carte mare de însemnări, cîteva portrete de familie, vasul în care își pregătea singur cafeaua. În această încăpere a dat viață Balzac unora din cele mai cunoscute și prețuite romane ale sale: „La Rabouilleuse" (Pescuitori în apă tulbure), „Une ténébreuse affaire" (O afacere tenebroasă), „Memoriile a două tinere căsătorite", „Ursule Birouët", „La cousine Bette" (Verișoara Bette), „Splendeurs et misères des courtisanes" (Strălucirea și suferințele curtezanelor) ș. a. De la această masă scrie el într-o corespondență către mama sa: „A munci înseamnă să mă trezesc regulat la miezul nopții, să scriu pînă la orele opt, să-mi iau dejunul într-un sfert de oră, să lucrez pînă la orele cinci, să cinez și s-o iau de la început în ziua următoare! Din munca asta ies cinci volume în patruzeci de zile!" Ziua, la lumina destul de palidă ce-i venea dinspre grădină prin vitraliul ușii, noaptea la licăritul feș-

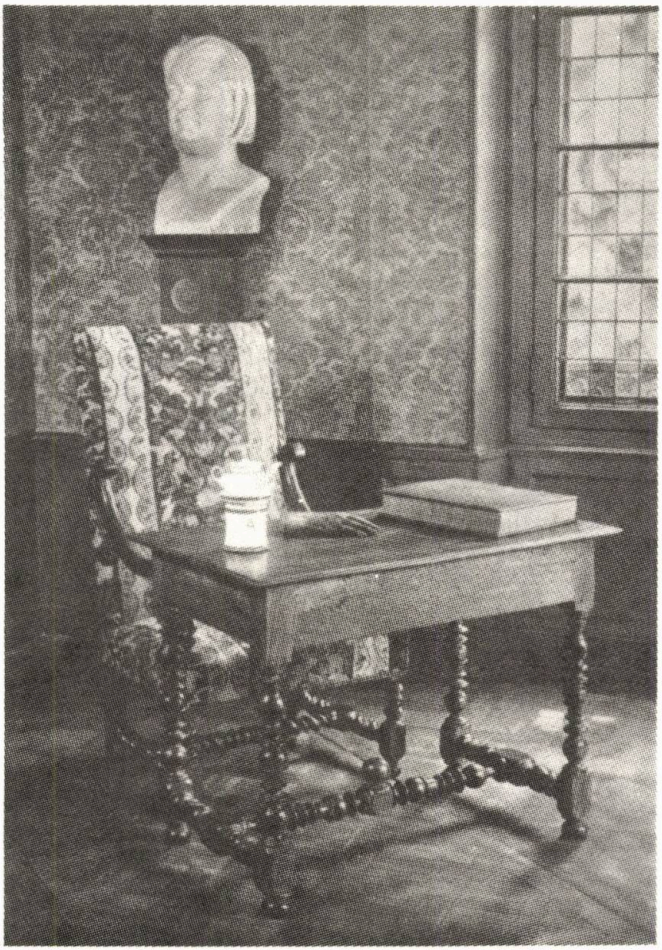

tilei, Balzac zămislea astfel, prin opera sa, romanul contemporan al societății în care trăia. Muncă titanică, istovitoare, care foarte curînd avea însă să-l doboare. În biroul acesta, adevărat sanctuar, avea loc după mulți ani, în 1922, decernarea pentru prima oară a premiului Balzac, lui Jean Giraudoux, pentru romanul său „Siegfried et le Limousin". Și tot aici, printre altele se poate vedea daghereotipul fabricat în 1842, grație căruia ne-a rămas cea mai fidelă imagine a romancierului, din acele zile de strădanie creatoare, de vise, de bucurii dar și de iluzii deșarte.

În sufragerie, alte scrisori și obiecte care i-au aparținut lui Balzac întregesc atmosfera de intimitate pe care o degajă întreaga casă. O notă de plată la cafeneaua „Bonne-main" în care sînt trecute cele trei sorturi de cafea pe care Balzac le consumase (cafea Moka, cafea Bourbon, și cafea Martinique), o listă a spălătoresei care-i deconta costul lenjeriei spălate (printre altele, 30 de centime pentru o cămașe de mătase), un act de cumpărare în rate a unui ceas cu pendulă în valoare de 600 franci) evocă sugestiv ambianța vieții de toate zilele a autorului „Comediei umane".

Pe un culoar care face legătura între două camere, printre documente referitoare mai ales la activitatea lui Balzac ca dramaturg (este expus, între altele, procesul verbal prin care comitetul de lectură al primei scene franceze accepta în unanimitate montarea la Comedia Franceză, în 1848, a piesei „Le Faiseur") o ușă discretă se deschide asupra scării secrete pe unde nu o dată Balzac a trebuit să iasă pentru a scăpa de întîlnirea cu vreun portărel. Pe această scară se coboară astăzi spre alte încăperi ale casei, amenajate sau în curs de amenajare ca săli muzeale, în care un număr mereu sporit de exponate vine să completeze o colecție de inestimabilă valoare.

Se împlinesc în mai 1974 șapte pătrare de veac de la nașterea lui Honoré de Balzac.

Dacă vizitați Parisul și ajungeți în dreptul celebrului Tour Eiffel sau al nu mai puțin vestitului Muzeu de artă modernă, nu scăpați prilejul de a căuta, în apropiere, strada Raynouard, unde, la nr. 47, este deschisă casa muzeală Balzac. Veți afla că în cadrul acesteia funcționează și un centru de documentare bibliografică și iconografică balzaciană care vă stă la dispoziție cu tot ce v-ar interesa în legătură cu opera și epoca în care a trăit marele romancier. Și poate că, zăbovind mai mult în acest muzeu, veți aprecia o dată în plus cîtă dreptate a avut Engels cînd afirma: „Am învățat mai mult de la Balzac, decît din toți istoricii, economiștii și statisticienii de profesie ai epocii, luați laolaltă".

CONSTANTIN DARIE

ANDA BOLDUR

NEW ORLEANS

Văzut de sus, din giganticul superjet Boeing 747 al companiei „Delta" — lacul Pontchartrain pare o tipsie ovală, ale cărei margini abia se ghicesc undeva în zarea fumurie. Linia subțire care îl taie în două jumătăți aproape egale devine, pe măsură ce coborîm, un pod — cel mai mare din lume — sau mai bine zis o șosea suspendată pe piloni, înfipți în apa lacului pe o distanță de 38 kilometri, care leagă New Orléans-ul de autostrada ce duce la Baton Rouge... În mod paradoxal, deși capitala statului este Baton Rouge, orașul cel mai prestigios din Louisiana și de pe întreaga coastă sudică a Statelor Unite, rămîne New Orléans. A fost dintotdeauna privilegiul porturilor de a-și umbri vecinele, dar New Orléans are o aureolă a lui specială.

Să fie așezarea sa la gurile bătrînului Mississippi — cel mai lung fluviu al Americii de Nord, și al treilea din lume după Nil și Amazon ? Să fie moștenirea franco-spaniolă ? Un lucru este sigur : cînd Domnul de Bienville a pus în anul 1718 bazele orășelului dintre fluviu și lac — nu departe de colibele unor indieni din tribul Choctaw — și i-a dat numele Ducelui de Orléans, Regentul Franței, el nici nu visa că mica așezare avea să devină centrul prosperității sudului american și unul din marile porturi ale lumii.

Se știe că toată această dezvoltare, această trufașă bunăstare vizibilă și azi în frumoasele conace presărate de-a lungul fluviului, s-a datorat exploatării nemiloase, sălbatice, a negrilor. Aceștia, erau îmbarcați cu de-a sila pe coasta de Vest a Africii, transportați pînă la New Orléans și vînduți ca sclavi. Un negru tînăr și vînjos costa cam 40 lire sterline. El rămînea pe viață proprietatea cumpărătorului și, în schimbul muncii sale de o viață pe plantațiile de orez, bumbac, tutun sau trestie de zahăr, sacii cu aur se înmulțeau în cuferele stăpînului. Simplu. Cutremurător de simplu.

A existat o întreagă literatură care a descris suferințele și umilințele sărmanilor oameni de culoare, iar unul dintre autorii ei cei mai cunoscuți este fără doar și poate Mark Twain, el însuși fiu al puternicului Mississippi. În timp ce pluteam cu imensul pachebot ce poartă numele scriitorului, spre apropiatul Golf al Mexicului, unde brațele mîloase ale fluviului formează o imensă deltă, priveam toropită de

căldură în unda gălbuie și mi se părea că aud glasul lui, al lui Samuel Clemens, măsurînd adîncimea apei, pe vremea cînd era el însuși marinar: „Mark one, mark twain"... De unde și pseudonimul.

În anul o mie șapte sute șaizeci și ceva, bogata colonie franceză Louisiana a fost cedată Spaniei, apoi luată îndărăt de Napoleon și vîndută în 1803 tinerelor State Unite ale Americii. De aici impunătorul Mississippi — „Părintele apelor", cum avea să-l numească Lincoln — putea să curgă nestingherit spre mare. În preajma lui, sub soarele fierbinte al tropicelor, francezii și spaniolii, și mai tîrziu americanii, s-au amestecat — negrii și indienii rămînînd deoparte — iar din această contopire de vieți, stiluri și culturi deosebite, a luat naștere o lume cu totul aparte.

Lumea aceasta și-a lăsat aici la New Orléans atît de puternic amprenta încît în vechiul cartier al orașului, numit și astăzi „Vieux carré" — timpul pare să fi rămas pe loc. Și astăzi pe caldarîmul încins trec birje antedeluviene în trapul domol al cailor, ce poartă pe creștet pălăriuțe fistichii care îi apără de soarele torid. Și astăzi casele cu un etaj sau două, își desfășoară de-a lungul străzilor dantela delicată a balcoanelor de bronz, dăruind fațadelor o eleganță și o grație unică. Ce serenade vor fi răsunat pe sub balcoanele acestea pentru ochii creolelor — acele fascinante flori ale sudului născute din amestecul sîngelui francez și spaniol!... Ce patimi se vor fi mistuit în umbra patio-urilor îmbălsămate de parfumurile tari ale tropicelor!...

Dar pentru foarte multă lume New Orléans înseamnă mai ales jazz. Aici a înflorit pentru prima oară jazz-ul și de aici au pornit Buddy Bolden, Roll Morton, King Oliver, și mai tîrziu Louis Armstrong, care nu numai că au revoluționat muzica populară americană, dar au desvăluit lumii ritmurile trepidante ale faimoaselor orchestre ale sudului — așa numitele „Dixie-band" — lansînd o modă și un stil. Se știe că jazz-ul este o creație a negrilor americani, urmașii sclavilor de odinioară. Unii muzicologi susțin chiar că el ar fi luat naștere cu prilejul... înmormîntărilor, cînd micile fanfare ce însoțeau mortul la groapă cu cîntece de jale, atacau la întoarcere melodii vesele și săltărețe, exprimîndu-și naiv bucuria pentru cel eliberat din chinurile vieții de... negru.

Există pe Bourbon street sau Toulouse street din vechiul cartier cîteva localuri celebre, în care bătrîni cu pielea neagră și părul alb, perpetuează tradiția jazzului clasic. În clipa în care treci pragul, ești înghițit de un torent sonor, exuberant și tonic, în care stridențele trompetei și catifelările saxofonului se unesc pentru a-ți crea o extraordinară impresie de vitalitate, senzualitate și optimism. Inițiații, sau cei care se vor, stau în jurul măsuțelor și ascultă gravi, sorbind cu paiul din pahare înalte perfidul cocktail botezat „Hurricane", în amintirea taifunului care a devastat în 1812 orașul. (În anul acela,, în Europa, un altfel de vifor, și mai pustietor sufla prin stepele ruse, stîrnit de ambiția nebună a lui Napoleon...)

Iar dacă după atîtea emoții artistice te răzbește prozaic foamea, intri într-o mică locandă — nici cîrciumă, nici ospătărie, nici restaurant, nici birt — și te înfruoți cu o „jumbalaia", un pilaf de midii, stridii și fructe de mare, puternic condimentat care te va pune pe picioare într-o clipită. Pentru pescari, delta Mississippiului, cu sumedenia canalelor — așa numitele „baiou" — ce șerpuiesc adînc în interior este un adevărat paradis. Recolta adîncurilor mișcătoare se adună în fiece dimineață pe tarabele „pieții franceze" (the french market) alături de proaspetele, strălucitoarele, fructe și legume venite din bogatele grădini ale Louisianei. Ce amestec de culori, de parfumuri!...

La un pas de piață, între fluviu și catedrala Saint-Louis, se află Jackson Square, în mijlocul căruia se înaltă statuia ecvestră a lui Andrew Jackson, unul din eroii războiului din 1815 împotriva colonialiștilor englezi. Numai că victoria lui Jackson — ce avea să devină al șaptelea președinte al Statelor Unite — soldată cu mulți morți de o parte și de alta, a rămas în istorie drept una din cele mai teribile farse ale destinului: În ziua de 8 ianuarie cînd a avut loc lupta, pacea fusese încheiată în urmă cu două săptămîni, dar știrea nu ajunsese încă aici la New Orléans. Eternul nonsens al războaielor!

Dar New Orléans nu înseamnă numai amintiri. Îndată ce ai ieșit din Vieux Carré, ești înhățat de orașul nou cu trepidația lui industrială, cu forfota pestriță de pe Canal Street, imensa arteră comercială care duce în port, pe care și azi o traversează „un tramvai numit Dorință". Numele acesta reluat în titlul cunoscutei piese a lui Tennessee Williams, indică de fapt vechiul cartier francez „Désiré" care în pronunția americană „Desir" (dorință) și-a schimbat ușor sensul prilejuind un joc de cuvinte care pe turist îl face să zîmbească...

LACUL LEMAN

Se înnoptase bine cînd am ajuns la Villeneuve, foarte aproape de locul unde Ronul, născut departe, din trupul puternic al gheţarului Furka, îşi încredinţează lacului Leman unda obosită, ca pentru o binecuvîntată vacanţă, înainte de a porni mai departe, către ţărmurile umbrite de palmieri ale Mediteranei.

De fapt, pretutindeni aici, pe conturul uriaşului ciob de azur al Alpilor, domneşte o dulce atmosferă de vacanţă, în care mă introdusese foarte repede această mică aşezare cu înfăţişare medievală, dar cu un nume atît de paradoxal, pentru că, aici, noi sînt numai hotelurile de pe faleză, semnul probabil al viitorului destin al orăşelului. O stradă îngustă, cu case împovărate de vreme, îl străbate, tăcută şi cuminte, de la un capăt la celălalt. Primăria, o biserică din piatră, imagine a goticului tîrziu, gara, poşta, un magazin cu antichităţi, casa unde a locuit timp de două decenii, pînă în preajma războiului, Romain Rolland. Apoi noile hoteluri de pe chei şi restaurantele cu denumiri născocite anume pentru a stîrni curiozităţile gastronomice ale vizitatorilor.

Buchete de lumini albastre, grupate foarte aproape unele de altele, însemnau pe zeci de kilometri, într-un record de densitate turistică, ţărmul nevăzut al lacului. Spectacolul era frumos, neaşteptat de frumos, solicitîndu-te la un exerciţiu geografic, anume să descoperi, pe arcuirea elegantă de scîntei, locul fiecăreia din staţiunile care fac gloria Lemanului. Aici foarte aproape, cu o aureolă gălbuie de neon deasupra, simţi pulsul agitat al oraşului Montreux; puzderia ce se zăreşte puţin mai departe este din Vevey, iar în fund de tot spre stînga, pe malul opus, licărirea aceea palidă nu poate fi altceva decît Lausanne.

A doua zi aşteptam răsăritul pe un ponton din scînduri, populat matinal cu undiţe şi cu pescari nepăsători în faţa spectacolului diurn. Malul estic al Lemanului pătrude adînc în coasta muntelui, oferind, în schimb Alpilor, dreptul de a trece dincolo de spaţiul lor geografic, pe o suprafaţă întinsă din oglinda de apă albăstrie. Din această înţelegere dintre munte şi apă s-a născut peisajul de singulară frumuseţe numit astăzi inima Elveţiei romande. O reţea de funiculare şi de căi ferate cu cremaliere urcă fără încetare la Mont Pèlerin sau Pléiades, la Blonay, Chevalleyrs, Avants, Chexbres, Glion ori Caux — staţiuni montane moderne, care îşi datorează reputaţia aceluiaşi decor alpin cu piscuri acoperite de zăpadă, cu stînci ameţitoare şi căderi spectaculoase de apă.

Soarele răsărise peste Villeneuve, făcînd să dispară în cîteva clipe cortina de ceaţă suspendată deasupra lacului. Printre straturile cu flori de pe mal am descoperit statuia albă din marmură, care trebuia să-l reprezinte, după titlul poemului lui Byron, pe „Prizonierul din Chillon". N-aş putea spune cît de mari sînt meritele artistice ale lucrării; mai degrabă sînt modeste dar, mai important în cazul de faţă, mi se pare intenţia izbutită a sculptorului de a cinsti deopotrivă memoria romanticului londonez şi a eroului său cu destin atît de tragic.

Castelul din Chillon se află la mai puţin de doi ki-

lometri de aici. Este una din celebritățile arhitectonice ale Elveției medievale și în istoria-i de peste șapte veacuri a cunoscut și viața austeră a episcopilor de Sion, și strălucirea pe care i-au dat-o ducii de Savoia, și anii sîngeroși cînd sub turnurile sale s-au înscenat atîtea procese de vrăjitorie încheiate de cele mai multe ori cu execuții cumplite. Între zidurile înalte, acoperite cu iederă, care se reflectă în apa nemișcată a lacului, ca într-un peisaj de Monet, a fost întemnițat în 1530 François Bonivard. Patriotul genovez care stîrnise mînia lui Carol al III-lea făcuse să vibreze mult mai tîrziu, prin pilda faptelor sale, inima lui Byron. Poetul a scris „Prizonierul din Chillon" după ce vizitase, în 1816 locul de detenție al eroului său, săpîndu-și numele, după un obicei căruia i-a rămas credincios toată viața (așa făcuse și în casa lui Shakespeare, la Statford on Avon sau la Sounion, la templul lui Poseidon), pe unul din stîlpii celulei de tristă aducere aminte.

Castelul din Chillon a devenit un muzeu unde, pe lîngă vechiul bastion roman, pe lîngă camera ducelui de Savoia, cu ferestrele și șemineul din secolul al XIII-lea, pe lîngă sala justiției ori camera de tortură, se află, pe al treilea stîlp al închisorii cu spînzurătoare și cu o poartă secretă care dădea drept în lac, prețiosul autograf al celui ce avea să împărtășească după opt ani, trista soartă a genovezului.

Chillon este o poartă de intrare în ceea ce elvețienii numesc „La Riviera vaudoise". Comparația cu celebra coastă a Mediteranei nu este o formulă comercială, ci o surprinzătoare realitate. O climă miraculos de dulce face ca la nordul Alpilor să crească smochini, migdali, magnolii, chiparoși, palmieri, iar la o mie de metri din înălțimea muntelui să rodească pomii fructiferi. Pe pantele încălzite de soare, într-un lanț neîntrerupt care ține de la Vevey pînă la Lausanne, se coc strugurii, acei struguri aurii care fac faima viticolă a cantonului Vaud, dovedită de istoria de cîteva secole a corporațiilor de podgoreni și de vestitele lor serbări întru cinstirea lui Bacchus.

Montreux s-a născut în acest cadru meridional, într-un golf liniștit, cu fața îndreptată către sud parcă pentru a primi de peste munți adierile calde ale Mediteranei. Lemanul a făcut din Montreux metropola sa turistică, stațiunea cea mai cunoscută din acest șirag de perle care începe aici și se sfîrșește la Geneva. Venind dinspre Territet șoseaua intră direct într-un cartier de vile, hoteluri și pensiuni așezate pe ultimele trepte ale Pleiadelor. Întregul oraș pare cu amfiteatru uriaș, din care răsar, printre parcuri și spații verzi, clădiri vechi și construcții ultra-moderne. Două străzi paralele îl traversează la altitudini diferite, subliniind și prin acest element urbanistic principalele sale virtuți : lacul și muntele : Grande Roue trece pe jos, pe lîngă cheiul cu hoteluri luxoase — „Eden", „Excelsior", „Montreux-Palace", cu „Casino Beach", cu piscine și grădini — vara gazde ale expozițiilor de artă modernă, în timp ce Avenue des Alpes se află în vecinătatea funicularului pentru Glion și a căii ferate cu cremaliere, care urcă la Rochers de Naye la peste două mii de metri, în mijlocul unei splendide panorame asupra Alpilor. Străduțe înguste suie și coboară perpendicular

din Avenue des Alpes printre case mici și vechi cu trotuarul în trepte una din ele poartă numele lui Byron — imagini vetuste ale orașului de acum un veac și mai bine. Montreux rămîne una din vechile glorii ale turismului european și, datorită poziției sale excepționale, locul preferat al multor celebrități literare. Rousseau l-a ales drept cadru pentru „Noua Eloiză" și, după el, a fost rîndul lui Chateaubriand, Schelley, Lamartine, Hugo, Stendhal, Tolstoi, Daudet, Rilke să se inspire din peisajul însorit al golfului și al împrejurimilor sale.

Nu-mi vin acum în minte toate numele ilustre în a căror biografie lacul Leman a jucat un rol mai mult sau mai puțin însemnat. Benjamin Constant s-a născut la Lausanne în anul 1767 și tot aici, și tot în veacul al XVIII-lea, avecu să apară saloanele literare ale enciclopediștilor francezi. Voltaire își joacă „Zaira", piesă de tinerețe în care răzbat ideile înaintate ale timpului, mult mai tîrziu Sainte-Beuve rostește discursul programatic din seria **Port-Royal,** în timp ce André Gide adaptează pentru scenă **Pivnițele Vaticanului.**

Înconjurat de munții înalți — de pe spinările lor orizontul se deschide pînă în Savoia și pînă către piscurile albe ale Jurei — Lausanne este așezat tot în terase, pe coline prelinse lin pînă în oglinda lacului. Ouchy, cartierul său rezidențial, este „portul" cel mai animat al Lemanului, cu cheiuri umbroase presărate, ca în însorita așezare de pe „haut Leman", cu flori și plante exotice. Un funicular te scutește și aici de efortul de a urca pînă în centru, făcîndu-te să plutești timp de cîteva minute printre zidurile înalte ale noilor construcții. Pornești apoi pe jos, prin furnicarul de oameni și de mașini care inundă bulevardul cuprins între Piața sfîntului Francisc și zgîrie-norul „Bel-Air", pentru a ajunge în Piața Riponne.

Imensul patrulater înțesat de autoturisme și de autocare este inima prin care pulsează viața turistică a capitalei vodoaze. Principalul motiv al cotidienei aglomerări îl reprezintă cele două monumente din vîrful colinei din față : castelul, fostă reședință episcopală în secolul al XV-lea și mai ales, catedrala apreciată drept cel mai frumos edificiu gotic din Elveția. Orașul vechi se îngrămădește la picioarele monumentului și, pentru a ajunge sus, îl traversezi pe cîteva străduțe, care încep chiar din piața de lîngă palatul Rumine, pe scările Madeleine, și apoi spre stînga, pe treptele în parte acoperite cu un coviltir din lemn, scoțîndu-te în fața zidurilor groase ale edificiului. Mă găseam, într-adevăr, în fața unei opere de o desăvîrșită armonie stilistică și probabil că tot așa l-au socotit în acel an 1275, și Papa Grigore al X-lea și împăratul Rudolf de Habsburg, invitați la ceremonia inaugurării.

Lausanne rămîne, în afara vechilor sale monumente — și cine, avînd un baedecker în buzunar, n-a aflat tot ce se poate afla despre Universitate, Bibliotecă și Muzeul de Arte-Frumoase adăpostite în palatul Rumine, despre piața Palud și biserica sf. Francisc sau despre construcțiile care păstrează pe fațade pecetea Renașterii italiene — și a clădirilor moderne, aerate, ce încep să-i dea o fizionomie nouă, rămîne deci un oraș frumos și datorită lacului, și muntelui Jorat și colinelor în a căror unduire elegantă se află atîta poezie și atîta liniște.

Renunțînd la autostradă în favoarea șoselei numărul 1, nu îmi rămăsese altceva de făcut decît să cuprind, în scurte dar interesante opriri, ultimii 60 de kilometri care mă mai despărțeau de Geneva. Mai întîi, Morges, apoi Rolle, iar jos, unde malurile lacului încep să se apropie ca marginile unei pîlnii, Nyon. În fiecare din aceste așezări medievale, cu case vechi de trei-patru secole, mai dăinuie cîte un castel care rememorează între zidurile sale istoria interesantă a locurilor. Castelul din Morges, construit de Amedeo de Savoia la sfîrșitul veacului al XIII-lea găzduiește acum muzeul militar al cantonului Vaud ; cel din Nyon, vestigii istorice din epoca romană, o colecție prețioasă din vestita manufactură locală de porțelan și Muzeul lacului Leman. Din atîtea castele așezate pe terasele sale, se cuvenea ca unul măcar să-i cinstească ființa.

Cînd am intrat pe Quai du Mont Blanc, luminile Genevei se legănau leneșe printre trupurile albe ale iahturilor și pacheboturilor ancorate în rada portului.

Citadela Reformei, capitala gîndirii veacului al XVIII-lea, metropola Elveției romande, orașul — simbol al înțelegerii între popoare — arăta ca o sărbătoare în cinstea căreia ardeau toate luminile universului.

DAN C. SĂNDESCU

EUROPA TURISTICĂ

în cifre și date

ALBANIA (Republică populară) : 28,7 mii km² ; 2 mil. locuitori (1967). Limba oficială : albaneza. Capitala : Tirana. Orașe principale : Durrës, Shkodër, Vlorë, Korcë, Elbasan. Este împărțită în 26 de raioane și un oraș autonom. Climă mediteraneană în apus, montană în răsărit. Moneda : 1 lek = 20 quindarka.

ANDORRA (Principat aflat sub dubla suveranitate a șefului statului francez și a episcopului spaniol de Urgel). Mic stat în centrul Pirineilor : 465 km² ; 20,6 mii locuitori. Capitala : Andorra la Vella (2.500 loc.). Limba oficială : catalana. Moneda : peseta spaniolă și francul francez. Turism.

AUSTRIA (Republică federală) ; 83,8 km² ; 7,4 mil. loc. Limba oficială : germană. Capitala : Viena (2 mil. loc). Orașe principale : Graz, Linz, Salzburg, Klagenfurt, Bregenz, Innsbruck. Este formată din 9 landuri : Viena, Burgenland, Carintia, Styria, Austria Superioară, Austria Inferioară, Salzburg, Tirol, Vorarlberg. Clima continentală și alpină. Moneda : 1 schilling = 100 groschen.

Turism intens : peste 8 mil. vizitatori pe an. Peste 700 km autostrăzi cu circulație liberă. Drumul Alpilor duce la Grossglockner, punct culminant al Alpilor austrieci (3798 m), unul dintre cele mai frumoase din lume. De vizitat îndeosebi : Valea Dunării, Salzkammergut, micile localități din Tirol, orașele menționate mai sus.

BELGIA (Monarhie constituțională) ; 9,3 mii km² ; 9,6 mil. loc. (1969). Limbi oficiale : valona și flamanda. Capitala : Bruxelles (1 mil. loc.). Orașe principale : Anvers, Liège, Bruges, Charleroi, Gand, Deurne.

Țară de cîmpie, este împărțită în 9 provincii : Anvers, Brabant, Flandra Occidentală, Flandra Orientală, Hainaut, Liège, Limbourg, Luxembourg, Namur. Climă temperată oceanică. Moneda : 1 franc belgian = 100 centime.

De vizitat : orașele de artă : Bruges, Bruxelles, Gand, Anvers, Liège, Tournai ; locurile, pitorești sau istorice : grotele de la Han, Dinant și Mozet, cîmpul de la Waterloo etc. Peste 400 km autostrăzi, fără plată.

BULGARIA (Republică populară) ; 110,9 mii km² ; 8,5 mil. loc. (1969). Limba oficială : bulgara ; Capitala : Sofia. Orașe principale : Plovdiv, Varna, Russe, Burgas. Este împărțită în 27 de districte și trei districte orășenești. Climă temperat-continentală, cu influențe mediteraneene. Moneda : 1 leva = 100 stotinki. De vizitat : orașele : Plevna (cu mausoleul de la Griviță) Tîrnovo, Russe, Sofia, Varna, Burgas, Kazanlîk, Stara Zagora, mănăstirea Rilla, Balcik, litoralul bulgăresc al Mării Negre etc.

CEHOSLOVACIA (Republică socialistă) ; 127,9 mii km² ; 14,4 mil. loc, (1969). Limba oficială : ceha și slovaca. Este formată din două republici socialiste federale : Cehia și Slovacia și, din punct de vedere geografic, din trei mari regiuni : Cehia, Moravia și Slovacia. Capitala : Praga (1 mil. loc.). Orașe principale : Brno, Bratislava, Ostrava, Plzen, Košice, Olomouc. Climă temperat-continentală, cu influențe oceanice în vest și cu caracter excesiv în est. Relief muntos, mai ales la est ; la vest, cîmpia Boemiei. Moneda : 1 coroană = 100 de haleri. De vizitat : Praga (Palatul Hradciany, Biblioteca Stranov, Tezaurul de la Loreta, Primăria Veche etc.) Brno, Bratislava, Plzen, orașele istorice Cesky Krumlov, Olomouc, Levoca, un mare număr de castele și fortărețe, Karlovy Vary, Marianske Lazne, Piest'any zona munților Tatra.

CIPRU (Republică constituțională) : 9,3 mii km² ; 630 mii loc. Limbi oficiale : greaca și turca. Capitala : Nicosia. Orașe principale : Limassol, Famagusta, Larnaca. Împărțită în șase districte. Climă mediteraneană. Relief, un podiș întins încadrat de două lanțuri de munți. Moneda : 1 pound (liră) = 20 schillingi).

DANEMARCA (Monarhie constituțională) : 43,1 mii km² ; 4,9 mil. loc. Limba oficială : daneza. Capitala : Copenhaga (1 mil. loc.) Orașe principale : Arhus, Odense, Alborg, Esbjaerg, Randers, Horsens. Teritoriul alcătuit din Peninsula Iutlanda și aproape 500 insule joase, cu relief de cîmpie, cărora li se adaugă Groenlanda, cea mai mare insulă de pe glob (2.176 mii km²) și insulele Feroe (cu autonomie internă) este împărțită în cinci regiuni

EUROPA TURISTICĂ

în cifre și date

principale : Seeland, Fionie, Iutland, Lolland, Falster, Bornholm. Limba oficială : daneză. Clima temperată-atlantică. Monęda : 1 krone = 100 Øre. De vizitat : Copenhaga, catedrala și vechile cartiere din Arhus, Nyborg, capitala daneză a Evului Mediu, Odense, orașul natal al lui Andersen, vechiul port Svendborg, satele pitorești Dräger, în Seeland, Rye, în Iutlanda, numeroase biserici și castele cu valoare istorică ; insulele Samsö, Bornholm, ghețarii de la Bryrup, falezele de cretă de la Mön etc.

REPUBLICA ELENĂ : 139 mii km² ' 8,9 milioane locuitori. Este împărțită în nouă regiuni și 51 de departamente. Principalele regiuni : Tracia, Macedonia, Epir, Tessalia, Grecia-Centrală și Eubea, Pelopones, insulele Ionice, Creta, insulele Mării Egee. Limba oficială : greaca. Capitala : Atena (600 mii locuitori). Orașe importante : Salonic, Pireu, Patras, Iraklion, Kavalla, Ioannina, Trikkala. Relief muntos, cîmpii de-a lungul coastelor. Moneda : 1 drachma = 100 depta. Turism dezvoltat (1,5 milioane turiști străini pe an. Intrarea gratuită în muzee joia și duminica. Aproximativ 15 mii km drumuri. De vizitat : Atena (Acropole, Partenonul, templul Atenei, muzeul, templul lui Zeus etc.) ; Delfis, Pelopones (Corint, Epidaur, Olympia), Epir, Macedonia, Micene, insulele Cyclade, Rhodos, Creta etc.

ELVEȚIA (Republică federală) ; 41,3 mii km² ; 6,3 mil. loc. Limbi oficiale : franceza, germana, italiana și reto-romana. Capitala : Berna (170 mii loc.) ; orașe principale : Zürich (440 mii loc.), Bâle, Geneva, Lausanne, Winterthur. Țară muntoasă (66% este ocupată de Alpi) , cu peste 200 lacuri glaciare (Leman, Lacul Celor patru cantoane, Constanța, Zürich, Lugano, etc). Confederație formată din 25 de cantoane : Argovia, Appenzell, Rh.Ext, Appenzell Rh-Int, Bâle-Campagne, Bâle-Ville, Berna, Fribourg, Geneva, Glaris, Les Grisons, Lucerna, Neuchâtel, Nidwald, Obwald, Saint-Gall, Schaffhausen, Scwyz, Soleure, Tessin, Thurgovia, Uri, Valais, Vaud, Zug, Zurich. Are următoarele 10 regiuni turistice : Grisons, Nord-Est, Zürich, Elveția Centrală, Nord-Vest, Oberlandul bernez, Friburg-Neuchâtel-Jura, regiunea lacului Leman, Valais, Tessin. Stațiuni climaterice renumite : Davos, St. Moritz, Interlaken, Lucerna, Vevey, Lugano. Turism foarte dezvoltat (aproape 20 mil. turiști străini în 1973). Climă temperată, cu diferențe sensibile de la o regiune la alta. Moneda : 1 franc = 100 centimes (1 franken = 100 rappen).

Aproximativ 1.700 km autostrăzi fără plată. Un număr de 25 drumuri peste marile piscuri alpine (deschise din mai pînă în octombrie), sînt veritabile atracții turistice. Traversarea marilor tuneluri : Saint-Gothard, Simplon, Loetschberg, Abula și Marele Saint Bernard se plătește. De vizitat orașele istorice Berna, Fribourg, Neuchâtel, Lucerna, Morat, Sion, Stein pe Rin, Bellinzona ; muzeele din Bâle, Zürich, Berna, St. Moritz, zonele alpine etc.

FINLANDA (Republică parlamentară) ; 337 mii km², din care 31,6 mii km² reprezintă suprafața celor peste 55 mii de lacuri ; 4,7 mil. loc. Este împărțită în 12 districte. 5 regiuni principale : Sud, Finlanda Centrală (regiunea lacurilor), Carelia, Ostrobotnia, Laponia. Capitala : Helsinki (500 mii loc.). Orașe principale : Tampere, Turku, Lahti, Pori, Oulu. Relieful : coline împădurite și lacuri. Clima temperată vara, rece în celelalte anotimpuri, subpolară în nord. Limba oficială : finlandeză. Moneda : 1 markka = 100 penni.

FRANȚA (Republică constituțională) : 551,6 mii km² ; 50,6 mil. loc. Împreună cu teritoriile de peste mări, este împărțită în 90 de departamente. Relief variat. Climă continental-atlantică în vest, mediteraneană în sud și temperat-continentală în rest. Limba oficială : franceza. Capitala : Paris (cu împrejurimile 9 mil. loc.). Orașe principale : Lyon, Marsilia, Bordeaux, Lille, Toulouse, Nantes, Rouen, Nisa, Strasbourg, Dijon. 21 de provincii : Paris, Ile de France, Nord-Picardie, Normandia, Bretania, Valea Loarei, Poiton-Charentes, Limousin, Agvitania, Midi-Pyrinées, Champagne, Alsacia, Lorena, Bourgogne, Auveragne, Franch-Comté, Valea Rhonului, Savoia-Dauphiné, Languedoc-Rousillon, Provence, Riviera. Moneda : 1 N.F. = 100 centimes. Turism foarte dezvoltat, (11 milioane turiști străini pe an). Pînă în

1975, 3.600 km autostrăzi. Zone importante: Paris, Coasta de Azur, Alpi etc. De vizitat: monumentele din: Angers, Versailles, vechile monumente ale Parisului, Fontainbleu, castelele de pe Loara și Cher, Avignon, Nîmes, Carcassonne, Lourdes, Pau; orașe de artă și localități pitorești: Boulogne, Amiens, Rouen, Chantilly, Bayeux, St. Germain-en-Laye, Nancy, Strasbourg, St. Mâlo, Rochefort-en-Terre, Avallon, Troyes, Dijon, Nantes, Bourges, Nevers, Besançon, Angouleme, Périgueux, Bordeaux, Montauban, Toulouse, Arles, Aix-en-Provence, Montpellier, Narbonne, Perpignan; stațiunile balneare de pe Coasta de Azur (St. Tropez, Cannes, Nisa), stațiunile alpine (Grenoble, Chamonix) etc.

REPUBLICA DEMOCRATĂ GERMANĂ: 108,2 mii km²; 17,1 mil. loc. (1969). Este împărțită în 14 districte. Limba oficială: germana. Capitala: Berlin; orașe principale: Leipzig, Dresda, Karl-Marx-Stadt, Halle, Magdeburg, Erfurt, Jena etc. Moneda: 1 d. mark = 100 pfennigs. Clima continentală. De vizitat orașele: Berlin, Potsdam (castelul Sanssouci, Cecilienhof, Palatul Nou), Leipzig, Weimar (casele memoriale: Goethe, Schiller, Liszt, castelul ducal, palatul Belvedere), Dresda (Zwinger, Albertinum, Galeriile de Artă), Karl Marx-Stadt, Erfurt, Meissen, Magdeburg, Werrnigerode (muzeul feudal, peștera Rübeländer, ruinele cetății Regenstein), Jena, Schwerin, Rostock, Stralsund (muzeul marinei, împrejurimile, insula Rügen, cu stîncile de cretă, castelul Spyker, capul Ankona etc.)

REPUBLICA FEDERALĂ GERMANIA; 248,5 mii km²; 59 mil. loc. Este împărțită în 10 landuri. Limba oficială: germana. Capitala: Bonn (150 mii loc.) Orașe principale: Hamburg (1.900 mii loc.), München, Köln, Frankfurt/Main, Düsseldorf, Dortmund, Essen, Stuttgart. Climat continental în sud, oceanic în nord. Moneda: 1 D.M. = 100 pfennigs. Autostrăzi: 3.300 km. Turism: 14 milioane vizitatori pe an.

De vizitat: orașele Bamberg, Heidelberg, Lübeck, Lüneburg, Spyer, Nürnberg, Würtzberg; catedrala din Ulm, cea mai înaltă din Europa, muzeele din München, Frankfurt, Köln, castelele Mainau, Mannheim; văile Rinului, Mosellei, Nekarului, lacul Constanța etc.

IRLANDA (Republică); 70,3 mii km²; 3 milioane locuitori. Este împărțită în patru provincii: Keinster, Munster, Connacht, Ulster (cea mai mare parte a acestei provincii reprezintă Irlanda de Nord) și 20 de comitate. Relieful: o cîmpie în centru, coline și munți vechi cu înălțimi reduse, la nord și sud. Clima: temperat oceanică, aflată sub influența Gulf Stream-ului. Limba oficială: irlandeza. Capitala: Dublin (600 mii locuitori). Orașe principale: Cork, Limerick. Moneda: 1 liră = 20 shillings.

Automobilele circulă pe stînga. Rețea rutieră foarte densă (peste 80 mii km). De vizitat: orașele: Dublin, Rock of Cashel, Weterford, Kilkenny, Cork, Glengariff, Killarney, Limerick etc., insulele Aran, vestigii arheologice.

ISLANDA (Republică), pe insulele cu același nume. 102,8 mii km²; 203,4 mii locuitori. Este împărțită în cinci regiuni. Relief muntos, cu numeroase geisere și vulcani. Clima temperată-maritimă, umedă. Limba oficială: islandeza. Capitala: Reykjavik. Moneda: 1 Krona = 100 aurar.

ITALIA (Republică parlamentară): 301,2 mii km²; 54,4 mil. locuitori. Este împărțită în 20 de regiuni, printre care și Sicilia și Sardinia. Relief: în nord, Alpii domină cîmpia Padului; Italia peninsulară este aproape în întregime muntoasă. Clima: continentală în nord (în timpul anului, la Veneția poate fi mai rece decît la Londra și mai cald ca la Casablanca); excepție, regiunea lacurilor, foarte blîndă; — mediteraneană în rest. Limba oficială: italiana. Capitala Roma (2,3 mil. loc.). Orașe principale: Milano, Napoli, Torino, Genova, Palermo, Florența, Bologna, Catania, Veneția. Moneda: 1 liră italiană = 100 centesimi.

Turism foarte dezvoltat (circa 30 mil. turiști străini pe an). Aprox. 3 mii km autostrăzi, printre care celebra Autostradă a Soarelui (Milano—Napoli). Principalele regiuni turistice: Liguria (San Remo, Bordi-

ghera, Genova, Portofino), Alpii şi Prealpii (Como, Riva, Cortina d'Ampezzo, Valle d'Aosta), coasta adriatică (Veneţia, Rimini), Toscana (Florenţa, Siena, Pisa, Viareggio), Lazio (Roma), Campagna (Napoli, Ischia, Capri, Amalfi, Sorento), Sicilia.

De vizitat : oraşele cu un bogat trecut istoric (Roma, Florenţa, Veneţia, Ravena, Siena, Arezzo, Verona) ; celebrele vestigii arheologice : Roma antică, Pompei şi Herculanum, villa Hadriana, Syracuza, Agrigente... ; locuri pitoreşti din Dalmaţia, valea Arno-ului, golful Napoli, vulcanii Vezuviu şi Etna, curiozităţi, precum Turnul înclinat din Pisa. Insulele : Sicilia (25,7 mii km² ; 5 mil. loc.), cea mai mare şi mai renumită din Mediterana, Sardinia (24 mii km², 1,5 mil. loc.), Capri, Elba.

IUGOSLAVIA — Republică Socialistă Federativă) : 255,8 km² ; 20,5 mil. locuitori. Este formată din şase republici socialiste : Serbia (cu două regiuni autonome — Voievodina şi Kosovo), Croaţia, Bosnia şi Herţegovina, Slovenia, Macedonia şi Muntenegru. Relief : la sud şi la nord-vest muntos prin excelenţă. Limba oficială : sîrbo-croata. Alte limbi oficiale : slovena, macedoneana. Capitala : Belgrad (700 mii loc.). Oraşe principale : Zagreb, Ljubliana, Sarajevo, Titograd, Skopje, Novi-Sad, Rijeka, Split etc. Moneda : 1 dinar = 100 para.

Turism dezvoltat (peste 4,5 mil. vizitatori pe an), îndeosebi pe coasta dalmată. De vizitat : Dubrovnik, Ljubljana, capitala Sloveniei, veche cetate romană, Sarajevo, capitala Bosniei şi Herţegovinei, cu aspectul oriental al vechiului oraş, Split, important port croat, Trogir, orăşel medieval, a cărei catedrală se numără printre capodoperele artei romane, Zadar — port la Adriatica ; coasta dalmată, numeroase monumente istorice : Palatul lui Diocleţian din Split, amfiteatrul roman din Pola, cetăţile antice Salona şi Stobi, basilica din Poreč etc.

LIECHTENSTEIN — Principat (Monarhie constituţională) : 157 km², 22 mii locuitori. Relief muntos, în vest valea Rinului. Clima : temperat-continentală. Limba oficială : germana. Capitala : Vaduz. Moneda : 1 franc (franken) = 100 centimes (rappen). Turism dezvoltat.

LUXEMBURG — Mare Ducat (Monarhie constituţională) : 2,6 mii km² ; 350 mii locuitori. Relief de coline, presărat cu văi fertile. Clima : temperată-maritimă. Trei districte, 12 cantoane şi un oraş autonom. Limba oficială : franceza. Capitala : Luxemburg, 680 mii. loc.). Moneda : 1 franc = 100 centimes. Turism dezvoltat (Aproximativ 1 milion vizitatori străini pe an).

MALTA (Stat independent, membru al Commonwealth-ului), cuprinzînd insulele : Malta, Gozo şi Comino din Marea Mediterană. 316 km², 350 mii locuitori. Relief calcaros, lipsit de umiditate. Clima : mediteraneană. Limbi oficiale : malteza şi engleza. Capitala : La Valetta. Moneda : 1 liră sterlină = 100 şilingi. Turism dezvoltat.

MAREA BRITANIE (Monarhie constituţională ereditară) : cuprinde Anglia, Scoţia şi Ţara Galilor. Regatul Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord are 244,1 mii km² ; 55,5 mil. locuitori. 102 comitate : 50 în Anglia, 13 în Ţara Galilor, 33 în Scoţia şi 6 în Irlanda de Nord. Relieful : în vest şi nord, muntos ; în est şi sud, cîmpii şi coline. Clima : temperat-oceanică, umedă şi blîndă. Limba oficială : engleza. Capitala : Londra (peste 5 mil. loc.). Oraşe importante : Birmingham, Glasgow, Liverpool, Leeds, Manchester, Sheffield, Edimburgh, Bristol, Belfast, Newcastle. Moneda : 1 liră sterlină (Pound) = 100 sillings.

Automobilele circulă pe stînga. 320 mii km de drumuri, dintre care 45 mii km mari căi de comunicaţii (inclusiv peste 700 km de autostrăzi). Turism dezvoltat. De vizitat : în

Anglia : Londra (Parlamentul, Westminster, Cetatea, muzeele : British Museum National Gallery, Tate Gallery, cartierele celebre : Soho, Mayfair, Chelsea, Whitechapel etc. ; regiunea lacurilor ; Stratford on Avon, locul natal al lui Shakespeare ; catedrala din York, Durham şi Salisbury ; oraşele univesitare Cambridge şi Oxford ; vestigiile preistorice de la Stonehenge.

EUROPA TURISTICĂ

în cifre şi date

În **Scoția**: vechile orașe: Edinburgh (cu celebrul castel, Aberdeen, Perth, Saint Andwers.

În **Țara Galilor**: Parcul Național de la Snowdonia; castelele Conway, Caernarvon, Harlech și Beaumaris.

În **Irlanda de Nord**: lacurile Enniskillen etc.

MONACO — Principat (Monarhie constituțională ereditară) 1,49 km²; 26 mii locuitori. Se întinde pe 3 km de-a lungul coastei Mediteranei. Relief muntos. Clima: mediteraneană. Limba oficială: franceza. Capitala: Monaco; alte orașe: Monte Carlo, La Condamine. Moneda: 1 franc = 100 centimes. Mare centru turistic.

NORVEGIA (Monarhie constituțională ereditară): 324,2 mii km²; 4 mil. locuitori; 28 mii km de coastă, tăiată de numeroase fiorduri, golfuri, golfulețe și mărginită de o constelație de insule (150 de mii, din care 2.000 nelocuite). Relief muntos (Alpii Scandinavici), cu platouri înalte în interior. Clima: temperată oceanică datorită Gulf-Stream-ului. Este împărțită în 20 de districte. Limba oficială: norvegiana. Capitala: Oslo (500 mii loc.). Orașe principale: Bergen, Trondheim, Stavanger, Drammen. Moneda: 1 krone = 100 Øre.

Turism dezvoltat. De vizitat: Oslo (parcul Frogner, muzeul folcloric, muzeul Kon-Tiki, fortăreața Akershus); Bergen (case vechi, casa lui Grieg, muzeul Hanseatic); Trondheim (catedrala); Tönsberg (orașul cel mai vechi); Alesund (cel mai mare port de pescari); Narvik; Tromsö („Capitala Arcticei") etc.; locuri pitorești: fiordurile: Sognefjord (cel mai lung); Geiranger (cel mai frumos); cascade: Mardalsfoss; munții Jotunheimen; lacurile nenumărate; insulele Lofsten etc.

OLANDA (Monarhie constituțională ereditară): 40,8 mii km²; 13,1 mil. locuitori. 11 provincii. Relieful: o cîmpie din care 40 la sută se află sub nivelul mării. Clima: temperată oceanică. Limba oficială: olandeza. Capitala: Amsterdam (900 mii loc.). Orașe principale: Haga (reședința regală și a guvernului), Rotterdam, Utrecht, Eindhoven, Moneda: 1 florin (gulden) = 100 cents.

Turism dezvoltat (peste 2 mil. vizitatori străini pe an). Peste 800 km autostrăzi cu circulație liberă. De vizitat: expozițiile florale (Olanda este de la sfîrșitul lui martie pînă la jumătatea lui septembrie o imensă grădină în floare); Kukenhof, Linnahenshof; tîrgurile de flori din: Aalsmeer, Tilburg, Groningen, Haarlem etc.; cîmpurile de flori (între Haarlem și Helder, în insula Texel, în regiunea Groningen etc.); orașele: Tilburg, Breda, Rotterdam, Utrecht, Nijmegen, Arnhem (cetate-grădină), Haga, Amsterdam...; muzeele: de istorie (Nijmegen), de etnologie Rotterdam), de artă (Nijmegen, Utrecht, Rotterdam, Haarlem, Amsterdam, Haga), maritime (Rotterdam, Vlaardingen) etc.; castele (peste 300, din diferite epoci), morile de vînt (circa o mie, din care o bună parte sînt încă în activitate), digul Zuydersee etc.

POLONIA (Republică populară); 312,7 mii km²; 33 mil. locuitori: 17 voievodate și cinci orașe cu regim de voievodate, care sînt de fapt și cele mai importante: Varșovia (capitala, 1,5 mil. loc.), Lodz, Cracovia, Wroclaw, Poznan. Alte orașe mari: Gdansk, Szczecin, Katowice, Bydgoszcz, Torun. Limba oficială: polona. Relief: o vastă cîmpie în centru, cu morene și lacuri glaciale în Mazuria, muntos în sud. Clima continentală, umedă. Moneda: 1 zloty = 100 groszy.

De vizitat: Varșovia, Cracovia (biserica Notre Dame, castelul Wawel), Gdansk, Poznan, Torun (orașul lui Copernic); castelul de la Malbork, minele de sare de la Wieliczka, Mazuria (1824 lacuri), lanțul munților Tatra, Zakopane, cetatea lacustră Biskupin, pădurile și parcurile naționale Kampinos, Kurpie, Bialowiecza.

PORTUGALIA (Republică); 92 mii km²; 10 mil. locuitori. 11 provincii istorice (plus Azore și Madeira). Relief muntos în nord, platou în sud, cîmpie litorală în vest. Clima: temperat atlantică, umedă, în nord-vest, continentală în nord-est și mediteraneană în sud. Limba oficială: portugheza. Capitala: Lisabona (peste 800 mii locuitori). Orașe principale: Porto, Setubal, Coimbra, Braga, Evora, Faro.

EUROPA TURISTICĂ

în cifre și date

EUROPA TURISTICĂ

în cifre și date

Moneda : 1 escudo = 100 centaros. Turism dezvoltat (aproximativ 3 mil. vizitatori străini pe an).

De vizitat : Alcobaça (mînăstire) ; Braga („Roma" portugheză) ; Coimbra (una dintre cele mai vechi universități din Europa) ; Evora (oraș-muzeu, cu templul roman al Dianei) ; Guimaraes („umbrarul" Portugaliei) ; Lisabona ; Madera (renumită pentru climă dar mai ales pentru vin) ; Obidos (cetate medievală) ; Porto, capitala de Nord ; Serra de Malhao ; Tomar (cetate a Templierilor) etc.

ROMÂNIA (Republică Socialistă) ; 237,5 mii km² ; 20,5 mil. locuitori. Este împărțită în 39 de județe, numără 236 orașe (dintre care 47 de municipii) și 2706 comune cu 12149 sate. Relieful : 31% munți, 36% dealuri și podișuri, 33% cîmpie. Clima : temperat-continentală de tranziție. Limba oficială : română. Capitala București (1,6 mil. loc.). Orașe importante : Cluj (205,4 mii), Constanța (203,4 mii), Craiova (206 mii), Iași (209 mii), Ploiești (221,1 mii), Timișoara (209,5 mii). Moneda : leu = 100 bani). De vizitat : Bucureștiul, marile orașe Timișoara, Oradea, Cluj, Sibiu, Brașov, Iași, Ploiești, Galați, Constanța, orașele : Suceava, Piatra Neamț, Alba Iulia, Cîmpulung-Argeș, cu monumentele lor etc. ; litoralul, Delta Dunării, monumentele istorice și de artă, mînăstirile din Bucovina, Curtea de Argeș, palatul Mogoșoaia, Castelul Huniazilor etc. Vestigiile arheologice din Dobrogea (edificiul roman cu mozaic din Constanța, Histria, Callatis, Adamclisi), cetățile dacice din munții Orăștiei, Sarmizegetusa romană, Curtea Domnească din Tîrgoviște etc., stațiunile montane și stațiunile balneo-climaterice, văile Prahovei, Oltului, Bistriței, Cernei, Moldovei, Someșului etc. ; zonele etnografice Maramureș, Nordul Moldovei, ținutul Pădurenilor, Mărginimea Sibiului, Oltenia subcarpatică, Vrancea, munții Buzăului etc. Turism dezvoltat. (Peste 3 mil. vizitatori străini pe an).

SAN MARINO (Republică constituțională) ; 60,5 km² ; 20 mii locuitori. Relief : colinar, în care cea mai mare înălțime este Monte Titano (749 m), limba oficială : italiana. Capitala : San Marino. Moneda : 1 liră = 100 centisimi. Turismul dezvoltat.

SPANIA : 504,9 mii km², 33,5 mil. locuitori. Este împărțită în 50 de provincii. Relief predominant muntos, podiș în zona centrală, cîmpii înguste de-a lungul coastelor. Clima foarte variată : continentală în centru, cu ierni reci și veri fierbinți (madrilenii spun „9 luni de iarnă și 3 de infern"), mediteraneană în sud și est. Limba oficială : spaniola (castilliana). Capitala : Madrid (3 mil. loc.), Orașe mai importante : Barcelona, Valencia, Sevilla, Saragosa, Bilbao, Malaga. Moneda : 1 peseta = 100 centimos. Turism dezvoltat (peste 20 mil. turiști străini pe an).

De vizitat : Orașele — Madrid (Plaza Mayor, Palatul Regal, grădina El Retiro), Toledo (declarat în întregime monument istoric unde nu se circulă decît pe jos) ; Segovia, cu Alcazarul ; Arila — unul din cele mai „înalte" (1113 m) și cele mai vechi din Spania ; Sevilla, Cordoba, Granada, la picioarele Sierrei Nevada, Valencia, Barcelona, Saragosa, Salamanca. Locuri pitorești : Monserrat, Covadonga, Valea Andorrei, parcul național din Ordesa, Calatayud, grotele de la Altamira, Puento Nuevo a Ronda ; castelele — aproximativ 1500, mai ales în Castillia, de unde și numele provinciei ; muzeele : Prado la Madrid, de Artă catalană la Barcelona, Casa Lonja la Sevilla, de artă la Valencia etc. insulele : Baleare — 5 insule principale, Majorca, cea mai mare, cu orașele Palma (160 mii locuitori) ; Minorca, cu grotele sale ; Ibiza, cu mori de vînt ; Formentera, Cabrera ; insulele Canare, important centru turistic, în Oceanul Atlantic.

SUEDIA (Monarhie ereditară și constituțională) 449,8 mii km² ; 8 mil. locuitori, 3 mari regiuni subdivizate în 24 län (prefecturi) : Götaland (regiunea de centru), Svealand (regiunea lacurilor), Norrland (regiunea de nord). Relief muntos în vest și nord-vest, cîmpie în sud. Clima temperată, datorită Gulf-Streamului, mai aspră în nord. Limba oficială : suedeza. Capitala : Stockholm (aprox. 1 mil. loc.) Orașe importante : Göteborg, Malmö, Hälsingborg,

EUROPA TURISTICĂ

în cifre și date

Norrköping, Uppsala, Västerås. Moneda: 1 krona = 100 öre.

De vizitat: Canalul Göta — drum romantic de apă, lung de 600 km; insula Gotland, bogată în vestigii istorice; Kalmar, vechi oraş pe ţărmul Baltcei; Laponia suedeză; lacul Siljan; oraşul Stockholm, construit pe numeroase insule, cu muzeul în aer liber de la Skansen, muzeul Wasa; Uppsala, cu celebra universitate etc.

TURCIA (Republică constituţională): 780,6 mii km² (partea europeană însumînd 23,6 mii km²); 35 mil locuitori (dintre care în partea europeană 3 milioane). Principalele regiuni: Marea Neagră, Marmara, Egee, Mediterana, Anatolia Centrală, Anatolia răsăriteană, Anatolia de sud-est. Este împărţită în 66 de provincii. Limba oficială: turca. Capitala: Ankara (700 mii loc.). Oraşe importante: Istanbul (1,5 mil. loc.), Izmir, Adana, Bursa, Eskisehir. Moneda: 1 liră = 100 kuruş. Relief muntos la nord (M-ţii Pontici) şi la sud (M-ţii Taurus şi Antitaurus), podişul Anatoliei în centru. Clima: mediteraneană de-a lungul coastelor Egeei şi Mediteranei, continentală în Anatolia. Turismul dezvoltat.

De vizitat: oraşele Edirne (Adrianopole), cu fortăreaţa şi moscheele sale; Istanbul, Brusa, cu moscheea verde, Izmir (Smirna), cel mai frumos port al Turciei, Antakya, capitala rivierei turce, Ankara, Trabzon (Trebizonda); locurile celebre ale antichităţii: Troia, muntele Ida, Bergama, Efes, Kayseni (oraşul mausoleelor), muntele Ararat, Samsun (templul antic, cel mai important din Asia Mică), Sinop, oraşul lui Diogene; locurile pitoreşti: Bosforul, plajele Mediteranei, între Mersin şi Silifke, culmile Taurus-ului şi munţii Alad.

UNGARIA (Republică populară): 93 mii km²; 10,5 mil. loc. Este împărţită în 19 comitate şi cinci oraşe autonome. Relieful: cîmpie în cea mai mare parte (Cîmpia Panonică), dealuri şi munţi de mică altitudine în nord şi nord-vest, ramificaţii ale Carpaţilor în nord-est. Clima: temperat-continentală. Limba oficială: maghiara. Capitala: Budapeste (1,9 mil. loc.). Oraşe importante: Miskolc, Debreţin, Pecs, Seghedin, Kecskemét, Györ. Moneda: 1 forint = 100 filleri. Turism dezvoltat (4,5 mil. turişti străini anual).

UNIUNEA SOVIETICĂ Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste). Stat socialist federativ, 22,4 mil km² (dintre care 5,6 mil. km² în Europa şi 16,8 mil. km² în Asia; 250 mil. locuitori. Este împărţită în 15 republici unionale în cadrul cărora intră 20 republici sovietice socialiste autonome, opt regiuni autonome, 10 districte naţionale, şase ţinuturi şi 105 regiuni. Relief: Cîmpia Rusă, care ocupă aproape toată partea europeană a URSS, Cîmpia Siberiei de Apus, Podişul Siberiei Centrale, Cîmpia Turanului (în S-V-ul părţii asiatice), Uralul, Iakuţia, Transbaikalia, Primorie. În sud şi est munţii Caucaz, Kopetdag, Pamir, Tian-Şan, Altai. Clima: temperată în cea mai mare parte a teritoriului, arctică în nord, subtropicală în Transcaucazia şi sudul Asiei Centrale, de deşert în Kazahstan şi în cîmpiile Asiei Centrale, continental-excesivă în Asia Centrală şi estul Siberiei. Capitala: Moscova (7 mil. loc.) Oraşe principale: Leningrad, Kiev, Baku, Taşkent, Gorki, Harkov, Novosibirsk, Kuibîşev, Sverdlovsk, Tbilisi, Donetk, Celabinsk, Kazan, Odessa, Rostov etc. Moneda: 1 rublă = 100 kopeici. De văzut: oraşele Moscova (Kremlin, Piaţa Roşie, Bolşhoi Teatr, Universitatea Lomonosov, metroul etc.); Leningrad (Ermitaj, Cheiul Nevei, Palatul de Iarnă, Petrodvoreţ); Odessa, Kiev, Sevastopol, Novgorod, Tbilisi, Riga, Taşkent etc. Locuri pitoreşti: Ucraina, Georgia, plajele de pe ţărmul Mării Negre; Caucazul şi muntele Elbruz, Samakand, Buhara, Duşambe etc.

VATICAN (Stat clerical al Bisericii Catolice), situat în partea de vest a Romei; 0,44 km²; 550 locuitori. Limbi vorbite: latina şi italiana. Monede: 1 liră = 100 centisimi. Turism dezvoltat.

De văzut: Bazilica San Pietro, piaţa cu acelaşi nume, Palatul, Muzeul Bisericii Vaticanului, Biblioteca, păstrătoare a unor valori inestimabile ale culturii universale.

EUROPA TURISTICĂ

în cifre şi date

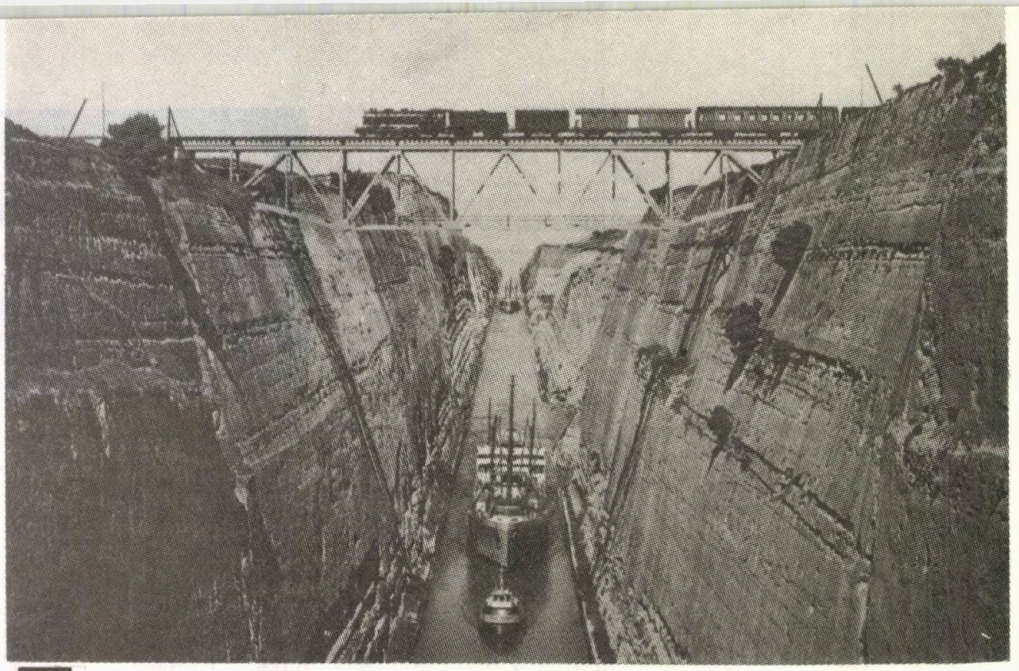

In Grecia,

PE DRUMURI DE LEGENDĂ

Ideea de a vizita Corintul ne-a venit după ce ieşisem din Atena şi pusesem, cum zic aviatorii, „cap-compas" pe Salonic, cu gîndul de a ne întoarce acasă pe drumul cel mai scurt.

— N-o să fie un ocol prea mare, ne-a asigurat inginerul C., care m-a rugat să opresc maşina la intrarea pe autostrada Atena-Patras, în dreptul localităţii Elesis, unde în antichitate, la „misterele eleusine" dramaturgii îşi prezentau piesele, visînd gloria lui Sofocle sau Euripide. Pînă la Corint avem vreo 80 de km, o autostradă, vedem şi Megara. Vă amintiţi, nu-i aşa? Megarienii au înfiinţat unele cetăţi de la Pontul Euxin. Pe stînga o să vedem strîmtoarea de la Salamina, unde au fost învinşi perşii...

Cine putea rezista tentaţiei, în urma unei astfel de prezentări? În maşină eram patru. Inginerul cu soţia, un ziarist sportiv şi subsemnatul. N-am mai pus la vot. Am sucit volanul şi iată-ne gonind spre canalul Corint. În stînga aveam marea, de un albastru dur, contrastînd cu solul albicios al insulelor Salamina şi Egina. În dreapta drumul era flancat de prelungirile munţilor Patheras şi Gerania. Megara ne-a dezamăgit: azi e un orăşel fără importanţă, care nu aminteşte prin nimic de gloria aşezării de corăbieri temerari care acum două milenii şi jumătate explorau malurile Mării Negre şi gurile Dunării.

Am ajuns la Corint în mai puţin de o oră. Canalul ne-a impresionat. Imaginaţi-vă o tăietură lungă de peste 6 km şi lată de aproape 25 m, prin care vapoarele trec din golful Corint în Marea Egee. Pri-

vite de la înălțimea malurilor canalului, acestea par niște navomodele. Ideea creării lui datează de pe vremea lui Nero. A fost construit însă abia în anii 1883—84.

— Aici la Corint, a început să vorbească ziaristul devenit pe neașteptate ghid... sportiv (de, era în elementul lui) se țineau jocurile istmice, în cinstea lui Poseidon. Știți, existau patru asemenea mari „competiții" sportive, să le zicem așa, în Elada: jocurile olimpice — la Olimpia, în Peloponez; jocurile istmice aici, la Corint, cele nemeice la Nemeea, în amintirea lui Hercules care a ucis un leu fioros și jocurile pythice, la Delfi, unde profețea Pythia. Ce-ar fi să mergem să vedem stadionul? Trebuie să fie pe aproape...

Erudiția ziaristului ne-a convins, dar lipsa de informare ne-a făcut să căutăm în zadar locul unde se desfășurau jocurile istmice, intrînd în orașul Corint. Am vizitat aici ruinele templului lui Apollo, Agora, ruinele vechii cetăți (Akrokorintul) apoi templul Afroditei unde, potrivit legendei, existau 1000 de femei care-și vindeau farmecele în onoarea zeiței. Dar stadionul antic ia-l de unde nu-i!

L-am găsit la Isthmia, la peste 15 km de Corint (6 km sud de canalul cu același nume) printre ruinele sanctuarului și templului lui Poseidon, zeul protector al corintienilor.

— Am privit harta, a deschis vorba, pe neașteptate, potrivit obiceiului, ziaristul sportiv. Sînt doar 35 de km pînă la Nemeea. Ce-ar fi să dăm o fugă? Începînd din anul 573 î.e.n., aici se desfășurau din doi în doi ani jocurile în cinstea lui Hercule.

„Ce ți-e și cu ziariștii ăștia! Mergînd așa, din aproape în aproape, o să ajungem la capătul lumii" mi-am zis eu.

— Ce nu facem noi pentru ridicarea calificării unui ziarist sportiv! a glumit inginerul. Haidem la Nemeea! De acolo sînt doar 15 km pînă la Micene, cetatea de scaun a lui Agamemnon.

Părăsim autostrada și pornim spre sud, pe drumul ce duce la Argos. Intrăm într-un peisaj deluros, cu multe denivelări. Peste tot — vii și livezi de portocali și lămîi. Oprim. Strugurii au boabe mici și foarte dulci.

— Cred că sînt pentru stafide, spune soția inginerului, o moldoveancă trupeșă, bună gospodină, pe care privind-o în acele momente mi-am și imaginat-o frămîntînd cozonaci cu stafide.

Pornim mai departe. La Nemeea vizităm ruinele templului lui Zeus, ruinele palestrei, stadionul și hipodromul. Revenim la șoseaua de Argos și cotim spre stînga, spre Micene. Șoseaua urcă spre ruinele cetății care cu aproape 15 secole înaintea erei noastre deținea un rol de frunte în civilizația Peloponezului. În stînga drumului se vede „Poarta leilor" și mormîntul lui Agamemnon, pe care-l vizităm. Înăuntru e răcoare. Zăbovim cîteva minute înainte de a ieși în peisajul sărac în vegetație, peste care soarele aruncă valuri de căldură. Ruinele cetății sînt impresionante: piatră, multă piatră brută, în blocuri mari, de parcă cetatea ar fi fost zidită de ciclopi. De altfel, unul dintre ziduri poartă denumirea de „Zidul ciclopilor". Stînd aici, lîngă mormîntul lui Agamemnon, ne împresoară eroii din legende: pe aici au trăit Clitemnestra și Egist, ucigașii eroului de la Troia. Tot pe aceste meleaguri și-a plîns tatăl Electra, așteptînd întoarcerea fratelui ei, Oreste, pentru a pedepsi pe ucigași, împlinindu-se astfel oracolul.

Ne smulgem din reverie și pornim la drum.

— Nu cumva vrei să dăm o fugă și la Olimpia, ziaristule? întreabă glumind inginerul.

— Păcat că-i prea departe, răspunde cel întrebat, făcîndu-se că n-a înțeles ironia.

Înainte de a reveni la Corint, mai rulăm 10 km spre sud și vizităm Argosul — un orășel cam cît Sighișoara noastră, dominat de o înălțime pe care se văd ruinele cetății de unde au plecat argonauții, în frunte cu Iason, în căutarea „lînii de aur". Actualul Argos e prăfuit, cu străzi înguste, denivelate...

Ajungînd la Corint, inginerul, veșnic pus pe planuri grandioase în probleme de... turism, ne-a propus să pornim spre Patras, iar de acolo să trecem golful Corint și să vizităm Delfi. Nu de alta dar, după spusele lui, „era păcat să facem cale-ntoarsă la Atena, fără nici un rost, cînd puteam să vizităm ruinele celebrului oracol, despre care știu cîte ceva pînă și copiii din clasa întîia elementară".

Am pornit spre Patras pe autostrada care dantelează malul de nord al Peloponezului, avînd în dreapta apele golfului Corint iar în stînga un relief de munte, cu vegetație surprinzător de bogată și văi adînci prin care se strecoară rîuri repezi, cu ape cristaline. Peisajul sugerează locul de naștere al atîtor legende cu nimfe, satiri, centauri...

Patrasul (135 km de la Corint) așezat la „granița" dintre Marea Ionică și Golful Corint, are o istorie multimilenară, dar îi lipsesc monumentele care să-i ateste această istorie: în

anul 1821, turcii au trecut prin foc şi sabie oraşul, distrugîndu-l complet. A fost refăcut mai tîrziu. De aici, cu feribotul, se poate ajunge pe malul celălalt al golfului, apoi la Misolonghi, unde a murit poetul englez Byron, luptînd pentru libertatea grecilor, în 1821.

Am revenit la Egion, de unde am luat feribotul pînă la Itea, traversînd golful Corint, care aici are o lăţime de aproape 15 km. De pe puntea de sus vedem spre sud Peloponezul, cu munţi falnici, de peste 2000 m, iar spre nord, locaşul muzelor, Parnasul, înalt de aproape 2.500 m, în coasta căruia s-a construit sanctuarul lui Apollo de la Delfi.

După ce am debarcat la Itea, am urcat în serpentine strînse aproape 20 km pînă la Delfi. Relief muntos, sărac în vegetaţie, impresionant prin priveliştea care se oferă vizitatorului.

— Ce peisaj minunat! a exclamat inginerul. Acum îi înţeleg pe grecii antici care socoteau Delfi drept „buricul pămîntului". Potrivit legendei, Zeus a dat drumul la doi vulturi din cele două extreme ale pămîntului — în concepţia anticilor pămîntul era, firreşte plat, — iar aceştia s-au întîlnit exact la Delfi, devenit cu vremea centrul elenismului.

Ştiam de la istorie că aici a existat vestitul oracol al lui Apollo, aflat la gura unei peşteri din care şi astăzi ies gaze otrăvitoare. Aşezată pe un trepied, Pythia, preoteasa zeului, inhala aceste gaze, cădea în transă şi... comunica oamenilor ce îi aşteaptă în viitor. Am vizitat ruinele templului „căsuţele" în care erau adăpostite comorile cetăţilor greceşti, ruinele teatrului — unde se jucau dramele ce istoriseau lupta lui Apollo cu şarpele Python.

La o vreme l-am căutat pe ziaristul sportiv. Dispăruse! L-am aşteptat mai bine de o oră. Şi iată-l venind, radios.

— Am vizitat stadionul, apoi ruinele palestrei unde se antrenau sportivii în vederea jocurilor pythice, ne-a spus el. Ştiam că n-o să vă intereseze prea mult. Stadionul se află sus, tăiat în stînca muntelui iar palestra lîngă ruinele templului Athenei, pe versantul dinspre Amfissa. Haideţi să vizităm muzeul! Trecem însă mai întîi pe la fîntîna Kastalia, unde pelerinii sosiţi din toate colţurile Eladei se spălau, purificîndu-se de păcate, înainte de a se înfăţişa preotesei pentru a li se prezice viitorul.

Am vizitat muzeul apoi ne-am pregătit de plecare, consultînd harta.

— Drumul cel mai scurt spre Salonic este prin Amfissa, ne-a informat inginerul. Deşi, drept vorbind, eu aş zice să coborîm spre Levadia, pe la poalele Parnasului, să vizităm şi Teba actualul Thive... E un orăşel mic, dar nu trebuie uitat că aici s-au scris multe pagini de glorie din istoria Greciei antice.

Ne privim ceasurile. Peste trei ore se înserează.

— Pînă una-alta, ar fi mai bine să ne căutăm un loc de popas, să mai îmbucăm ceva, că de atîta alergătură cred că vi s-a făcut foame, a intervenit soţia inginerului, dovedindu-se mai practică decît noi toţi.

— Bună idee! a exclamat ziaristul. Dormim aici, în preajama oracolului şi poate că la noapte fantoma Pythiei o să ne lumineze gîndurile, să ştim ce facem mîine: pornim spre cetatea lui Oedip, adică spre Teba, sau spre Amfissa. Oricum, o noapte la poalele Parnasului va fi încîntătoare!

— ...Şi poate că unora le va prii. Parnasul e sediul muzelor. Din antichitate şi pînă acum s-o fi aciuit aici şi vreo muză care să inspire şi pe gazetari, această categorie necunoscută pe vremea lui Pericle, a glumit inginerul, stîrnind hazul general.

ŞEVER NORAN

O floare galbenă pentru Tamara

Pentru că nu putem opri timpul decît în fotografii, pentru că nu putem însemna trecerile noastre prin locuri decît prin cuvinte, ne-au fost lăsate în schimb mărunte lucruri — o buruiană culeasă la întîmplare, un foşnet de frunză — sub care se redeschid, uneori întregi, cupolele memoriei.

— Ce flori sînt acestea ? am vrut să ştiu.

— Ce flori ? Flori galbene...

Abia mai tîrziu am înţeles că răspunsul vag al ghidului, faptul că n-a ştiut să-mi spună o denumire botanică oarecare, mi-a lăsat astfel intactă vraja, marea tăcere a Caucazului. Mai tîrziu, printr-o fereastră de avion, aveam să văd panorama grandioasă a acestor munţi, încremenită într-o geografie aeriană apocaliptică, pierzînd între zăpezile lor imperiale ochiul unui lac verde. Dar aici, în scurtul drum pe care l-am făcut, intrînd prin cele mai simple porţi ale lor, l-am găsit coborît la scară înţeleasă, blîndă, rotind în jurul şoselei (cam 20 de kilometri de Tbilisi) înălţimi moderate, pajişti de o infinită pace, amintindu-mi, atît cît necesar mă ducea gîndul înapoi către ţară, de obcinele Moldovei. În fundal, întrerupînd pînza de ceruleum a verii gruzine, se întrevedeau culmile adevărate, cele care închideau sonoritatea legendară a Caucazului.

Ieşisem din oraş prin cartierul industrial, notasem amănunte despre aparate electrice, despre uzina de maşini agricole şi fabricile care produc ţesături şi prelucrează vinuri şi coniacuri. Mi se arătase Institutul vinului, apoi portalul unuia dintre cele 231 de sovhozuri, furnizorul principal pentru capitala Georgiei sovietice. Obişnuită cu răsfăţul vegetal al oraşului, cu atmosfera lui montană — aşa cum e pentru noi un Braşov sau o Piatra Neamţ — privirea înregistra peisajul primilor kilometri fără prea mari surprinderi. Cînd panorama s-a deschis brusc, dincolo de un ocol de şosea, intrasem deja în vraja acelui aer albastru. Pluteam parcă, lent, într-o încremenire verde, amiaza îşi topea cristalul peste culmi împădurite, peste jocuri calme de văi. Există o grandoare anume a acestui peisaj legendar, măreţie lucrată din tăcere, dintr-un spaţiu care te lasă să bănuieşti depărtarea, gheţurile, ninsorile, drumurile fără capăt. O pastorală perfectă combină ierburi, cer şi singurătate şi poate tocmai de aceea florile galbene, clopotele lor delicate pe lujere înalte, mi s-au părut semnele unei lumi apropiate, fragile, aducînd tot acel spectacol grandios la scara familiară. Le va fi văzut şi Lermontov *în acel an 1837 cînd, pe acelaşi drum străvechi, drumul militar gruzin, bătut din antichitate, avea să se oprească la* Djvari *? Ştiam istoria exilului său caucazian. Memoria rătăcea prin versurile care, aici, se reîntorceau la leagănul lor adevărat :* „Primiţi salutul meu, o munţi albaştri ai Caucazului !... Un pom se-nalţă-n piscuri, singuratec, de vînturi e bătut şi-i ud de ploaie ; viţa de vie-n văgăuni foşneşte — şi-un drum necunoscut lîngă genuni..." *Mergeam pe urmele poetului, urcînd către acel loc misterios — culmea care apare la ceasul amurgului, de oriunde ai privi, ca un fantastic Elsinore gruzin. Ceea ce nu puteam şti era că, după 136 de ani, călătorul care ajunge la* Djvari *regăseşte, cutremurat, umbra materială a versului. Timpul pare să fi încremenit printre blocurile de piatră cenuşie. Ori, poate, cuvintele, o dată scrise, au descîntat acel loc, oprind clipa în sunetele lor pure. Biserica-fortăreaţă pare să fi fost construită pentru eternitate. Se mai vede şi azi piatra enormă — primul altar în jurul căruia se rugau, în aer liber, la crucea adusă de Sfîntul Nino. gruzinii creştinaţi. Trec pe sub bolţi rugile regelui* Mirian, *pline de recunoştinţă pentru salvarea iubitei soţii* Nana. *Biserica adevărată avea să se ridice în sec. VI, aşezînd în forma ei masivă, tetraconică, cu o cupolă centrală, un semn-terminus acestei culmi. Basoreliefuri simple simbolizează binecuvîntarea sfîntă asupra lui* Guaram, *ctitorul, asupra fiilor săi. Printre dalele de piatră au crescut ierburi. Năluca vîntului se ascunde între coloane, şuieră către zări pe sub arcade. Aici, acum 131 de ani, Lermontov şi-a încheiat viziunea pe care o hărăzise celebrului poem „Mţiri". Gîndise la el 9 ani, voia să închege o metaforă a libertăţii şi, pierdut în tristeţea unui exil pe care-l împlinea la 23 de ani, găsise, în sfîrşit, simbolul : soarta acelui copil gruzin, luat prizonier de ruşi şi încredinţat călugărilor. Mănăstirea se află aici. De pe acest loc Lermontov a văzut poate, în pacea unui amurg asemănător, aceeaşi vale care pare azi un timp oprit în loc :*

„Nu-i mult de-atunci. Unde vuiesc
Și apele își întîlnesc,
Surori ce-n brațe se cuprind,
Aragva și Kura gonind
A fost un schit. Din munți privind
Drumeții văd : ca niște morți
Zac stîlpii prăbușitei porți
Biserica sub rele sorți..."

De aici, de pe înălțimea atotcuprinzătoare, Djvari-Sakdari *(în gruzină : „mănăstirea crucii") veghează ca o imensă și misterioasă aripă de piatră fumul albastru al văii. Legenda a dat celor două rîuri chipuri și fapte omenești : două surori, Aragva și Kura, iubind același bărbat, jertfa primind și aici sigiliul său de nobleță — una din fete se aruncă de pe creste și apele se întunecă în durerea sîngelui... Izvorînd în Turcia, Kura va trece prin Tbilisi (numele său gruzin pe care l-am auzit adesea este Mtkuari) și, după 1515 Km, își va odihni curgerea în Marea Caspică. Mai plutește și azi prin aceste locuri, ca și pe vremea lui Lermontov, duhul lui* Amiran, *acest Prometeu invocat adesea în vechile legende gruzine, spirit al răului, prăbușit din cer într-un hău, în adîncul pămîntului. Lermontov va face să-i treacă umbra peste imaginile acelui poem pe care îl sfîrșea la 5 august 1839 și căruia, cu sfînta onestitate a marelui șlefuitor, îi va schimba titlul în* Mțîri *— în limba gruzină „cel ce se pregătește să devină călugăr" — erou sfîrșind între zidurile mănăstirii după ce gustase, o clipă, din visul adevăratei libertăți. (Motto-ul poemului este un tulburător citat biblic, din „Cartea Regilor" : „Am gustat puțină miere și, iată, mor !"). Poetul va topi aici și alte popasuri caucaziene pe care le-a iubit, așa cum a îndrăgit nu numai natura pură — „văzduhu-acolo e curat ca ruga de copil" — a munților ci și pe muntenii gruzini — „o, sufletul lor sudic și nedeprins cu lanțul !"*

Mergem pe urmele lui, refacem drumul acelor ani, și călcăm pe străzile orașului Mțheta *— așezarea păstrează, din oricare unghi al ei, la vreme de seară ori în aburii dimineții, imaginea mănăstirii de pe culme, după cum* Djvari *veghează, la rîndul ei, ca o simbolică perpetuare a vremurilor și credinței.* Mțheta *a fost pînă în secolul al VI-lea capitala Georgiei. Regele Vahtang Gorgasal, cel care a mutat centrul în calea drumurilor comerciale, la Tbilisi, își doarme somnul fără întoarcere între zidurile imense, de piatră, ale catedralei* Svetiskhoveli. *Capul de bour, simbol des întîlnit la construcțiile gruzine, leul și tigrul (motive adăugate sub influențe persane și turcești), Sfîntul Gheorghe, strugurele, „coada de păun" — simbolul celor 13 apostoli-misionari, împodobesc zidurile masive, adevărată stîncă în calea timpului și decorația nu întrerupe decît din necesități strict simbolice austeritatea impunătoare a construcției. A fost ridicată în anii 1010—1023 pe locul unei vechi biserici din secolul al V-lea. Înăuntru își au mormintele regele Ierakli al II-lea, înfățișat cu sabia și platoșa, fiul său Gheorghi al XII-lea.*

La vreme de seară o ploaie scurtă, ca un fum de vară, a căzut peste Mțheta. Casele, zidurile bisericilor, străzile vechi intrau într-o noapte primenită de aerul munților. Și din nou, sub primele stele, puncte albe pe cerul încă albastru, umbra lui Lermonotov se ducea mai departe printre flori galbene, către marile înălțimi, pe vechiul drum militar al Georgiei. Poate către locul unde se înalță și azi fortăreața Tamarei, în trecătoarea Darial, între apele Terekului, unde frumoasa prințesă poate că-și mai zbuciumă încă patima ucigașă — ademenind călători-iubiți de-o noapte.

„Mîna un leș, în graba mare,
Un om de dragoste răpus.
La geam albea ceva, în zare.
„Adio !" se-auzea de sus.
Și-atît de gingaș despărțirea
Suna în dulcele ei glas,
Că parcă-ți da din nou iubirea
Pierdută, luîndu-și bun rămas."

Ori, poate, spre Cazbek, în inima Caucazului, unde cealaltă Tamara, fiica lui Gudal, colindă pacea eternă, urmată pururea de fantoma tragicului Demon.

ANDA BASARAB

Himalaya

OPTMIARII INTRE EPOCA DE AUR ȘI «DIRETTISSIMO»

Epoca de aur a alpinismului himalayan a culminat, şi în acelaşi timp s-a încheiat, odată cu cucerirea optmiarilor, a celor 14 vîrfuri cele mai înalte ale pămîntului, care depăşesc cifra magică de 8000 m înălţime.

După mai bine de 50 de ani de încercări şi jertfe, marcate de numele glorioase ale lui Mummery, Mallory, Merkl, Welzenbach, primele ascensiuni ale optimiarilor se situează într-o perioadă de timp de numai 15 ani, jalonată de escalada Annapurnei şi cea a lui Shisha Pangma.

Dar cifra magică 8000 atrage în continuare pe alpinişti, chiar dacă din punct de vedere psihologic şi, ţinînd seama de perfecţionarea materialului tehnic, înmulţirea informaţiilor şi a experienţei, o astfel de performanţă nu mai are valoarea primei ascensiuni. Ca şi în Alpi, odată cu încheierea „premierelor" se pune problema atacării munţilor pe trasee noi. Primele ascensiuni au avut loc pe traseul cel mai uşor, singura problemă fiind cucerirea vîrfului. În faza următoare, vîrfurile fiind cucerite, s-au căutat alte trasee, din ce

Cronologic, iată pe scurt desfăşurarea evenimentelor :

1950 — Prima escaladă a vîrfului Annapurna I — francezii.
1953 — Everestul — expediţia britanică.
— Nanga Parbat — expediţia germano-austriacă.
1954 — K_2 — italienii.
— Cho Oyu — austriecii.
1955 — Makalu — francezii.
Kangchendzönga — expediţia britanică.
1956 — Manaslu — japonezii.
— Lhotse — elveţienii.
— Gasherbrum II austriecii.
1957 — Broad Peak — austriecii.
1958 — Gasherbrum I (Hidden Peak) — americanii.
1960 — Dhanlagiri I — elveţienii.
1964 — Shisha Pangma — chinezii.

Odată cu cucerirea ultimului optimar putem spune că epoca de aur s-a încheiat în Himalaya. Desigur mai rămîn cele 300 de vîrfuri de peste 7000 m, dintre care majoritatea nu au fost încă urcate. Mai rămîn alte mii de vîrfuri de 6000 şi 5000 de metri de urcat.

în ce mai grele, dar încă neatinse de picior omenesc, trasee date de natură : văi, creste, hornuri, fisuri. În sfîrşit, după epuizarea tuturor posibilităţilor date de natură, vîrfurile sînt atacate pe căi ideale: linia dreaptă, trasată acasă pe o fotografie şi realizată pe teren prin trecerea

directă peste ziduri lucioase de stîncă și gheață, peste surplombe și tavane, cu ajutorul tehnicii celei mai rafinate de escaladă acrobatică și artificială, cu ajutorul pitoanelor forate și a dispozitivelor patentate de urcare pe coardă, într-un cuvînt: „direttissimo."

Astfel, urmele lui Hermann Buhl nu erau încă șterse de viscol pe vîrful lui Nanga Parbat cînd s-a pus problema atacării acestui vîrf pe fața vestică, clasică, a lui Mummery, purtînd denumirea geografică de „flancul Diamir".

Ajuns acasă, Herrligkoffer, conducătorul expediției din 1953, s-a pus pe treabă. După un intermezzo pe Broad Peak, o expediție condusă de el a atacat în 1961 flancul Diamir, ajungînd pînă la cota 7150 m. În anul următor, altă expediție Herrligkoffer reușește să atingă vîrful pe acest flanc prin Anderl Mannhardt, Toni Kinshofer și Siegi Löw. În cursul coborîrii, Siegi Löw, epuizat, alunecă și cade pe un vîlcel cu zăpadă înghețată, murind în cursul serii în brațele lui Toni Kinshofer, rămas să-l îngrijească. Atît Kinshofer cît și Mannhardt, se aleg cu degerături importante. Problema flancului Diamir fiind rezolvată, atenția alpiniștilor s-a îndreptat asupra uriașului perete sudic, de 4500 m înălțime, redutabilul „flanc Rupal". Patru expediții Herrlingkoffer au atacat flancul Rupal (în 1963, 1964, 1968 și 1970), prima recunoaștere întrevăzînd două posibilități: un traseu clasic pe creasta sud-vestică și o „diretisimă" pe pilierul sud-estic. În cele din urmă, frații Reinhold și Günther Messner reușesc la 27 iunie 1970 a treia escaladă a vîrfului, învingînd pe traseul ghețarului Wieland — neveul Welzenbach — culoarul Merkl redutabilul perete sudic. Chiar a doua zi, performanța este repetată de Felix Kuen și Peter Scholz. Frații Messner, după o noapte petrecută sub cerul liber în apropiere de vîrf, nu îndrăznesc să coboare fără coardă culoarul Merkl și aleg pentru coborîș creasta lui Mummery de pe flancul Diamir, reușind astfel prima traversare a lui Nanga Parbat. Din nefericire, tentativa s-a soldat cu moartea lui Günther, dispărut în ghețurile flancului Diamir, probabil acoperit de o avalanșă.

La rîndul său, Everestul a constituit ținta altor expediții. După prima ascensiune au urmat alte 12, dintre care două pe trasee noi: în 1960, chinezii Wang Fu-dschou, Gonpa și Tjü-Ying-hua au reușit să urce „al treilea pol al pămîntului" pe clasicul traseu pe la nord al expedițiilor britanice antebelice; în 1963, americanii, conduși de Norman Dyhrenfurth, fac creasta vestică prin Unsoeld și Hornbein, care coboară pe traseul Hillary-Tenzing, ceea ce reprezintă prima traversare a Everestului.

În prezent, marea problemă a Everestului este „diretisima" peretelui sud-vestic, care se înalță deasupra circului de vest. Patru mari expediții au atacat pînă acum acest perete fără succes: japonezii în 1970, expediția internațională Dyhrenfurth în 1971, expediția germană Herrligkoffer în mai 1972 și expediția britanică Bonnington în octombrie 1972.

Chris Bonnington, veteranul din Eiger, s-a specializat în pereți himalayeni. Expediția condusă de el în 1970 a reușit din primul foc să parcurgă dificilul și periculosul perete sudic al Annapurnei, înalt de 3800 m. Folosind mijloace tehnice de escaladă, Don Whillans și Dougal Haston ajung pe vîrf la 27 mai 1970. Cu trei zile mai tîrziu, camaradul lor Ian Clough moare în apropierea taberei de bază fiind acoperit de blocurile de gheață ale unui serac prăbușit.

În aceste zile, japonezii atacau Makalu pe dificila creastă sud-estică. Echipa Tanaka-Ozaki a reușit să atingă vîrful la 23 mai 1970, după un efort de 17 ore, fără oxigen, la 15 ani după prima ascensiune a francezilor. După un an, la 23 mai 1971, vîrful este din nou urcat pe un traseu în premieră. Francezii Bernard Mellet și Yannik Seigneur reușesc escalada pe pilierul vest, deosebit de spectaculos.

Optmiarul japonezilor, Manaslu, a constituit la rîndu-i obiectivul unor noi încercări pe trasee diferite. În 1971, o expediție japoneză a reușit escalada feței de vest, vîrful fiind atins la 17 mai de către echipa Kohara-Tomaka.

În 1972, o expediţie sud-coreeană a fost surprinsă de o avalanşă în timpul încercării de a escalada faţa estică a lui Manaslu : 15 morţi. În sfîrşit, la 25 aprilie 1972 Manaslu a fost urcat pentru a treia oară, de data aceasta prin faţa sudică. Reinhold Messner (care în 1970 a fost pe Nanga Parbat) a reuşit această performanţă într-o ascensiune solitară. La întoarcerea de pe vîrf a fost surprins de viscol, reuşind totuşi să ajungă teafăr la cort. În acest timp, alţi doi membri ai expediţiei au pierit în viscol.

Din cei 14 optmiari au fost urcaţi pe trasee noi doar 5. Alţi 9 mai aşteaptă încă asaltul noii generaţii de alpinişti. Dintre ei, Dhanlagiri I este cel mai solicitat. Redutabila creastă sud-estică, studiată încă din 1950 de francezii Terray şi Rehuffat şi declarată inexpugnabilă din cauza pericolelor obiective enorme (turnuri de stîncă şi de gheaţă, cornişe şi un gheţar suspendat care barează chiar şi drumul de acces a constituit în 1969 ţinta unei expediţii americane. Fără a reuşi măcar să atingă creasta propriu zisă, cinci americani şi doi sherpa au fost îngropaţi de o avalanşă de gheaţă în seracurile gheţarului de la bază. După ce japonezii au reuşit în 1970 reeditarea succesului elveţian pe creasta nord-estică, o nouă expediţie americană a încercat din nou în 1973 creasta sud-estică.

K. WALTER

Optmiarii în cifre :

Din 1950 pînă în 1972, optmiarii au fost urcaţi de 103 alpinişti. Dintre aceştia, 8 au realizat performanţa de a urca cîte doi optmiari (sau de a urca de două ori pe acelaş pisc) :

— Nawang Gombu, sherpa, de 2 ori pe Everest.
— Sonam Gyatso, sherpa, pe Everest şi pe Cho Oyu.
— Phu Dorje, sherpa, pe Everest şi pe Cho Oyu.
— Gyalzen Norbu, sherpa, pe Makalu şi Manaslu.
— Kurt Diemberger, austriac, pe Dhanlagiri şi Broad Peak.
— Reinhold Messner, italian din Tirolul de Sud, pe Manaslu şi Nanga Parbat.
— Pasang Dawa Lama, sherpa, de 2 ori pe Cho Oyu.
— Herman Buhl, austriac, pe Nanga Parbat şi Broad Peak.

- **Everestul a fost urcat de 13 ori de 27 alpinişti (la care se adaugă italienii în 1973) pe 3 trasee diferite.**
- **K_2 a fost urcat o dată de 2 alpinişti.**
- **Kangchendzönga de două ori de 4 alpinişti.**
- **Lhotse şi Lhotse Shar fiecare o dată de cît doi alpinişti.**
- **Makalu de 5 ori de 12 alpinişti pe 3 trasee diferite.**
- **Dhanlagiri de 3 ori de 10 alpinişti.**
- **Manaslu de 4 ori de 7 alpinişti pe 3 trasee diferite.**
- **Cho Oyu de 3 sau 4 ori de către, 7, 8 sau 9 alpinişti (ascensiunea lui Fritz Stammberger, cu sau fără Phu Dorje, este contestată).**
- **Nanga Parbat de 5 ori de 10 alpinişti pe 3 trasee deosebite.**
- **Annapurna de 3 ori de 6 alpinişti pe 2 trasee diferite.**
- **Gasherbrum I (Hidden Peak) o dată de 2 alpinişti.**
- **Broad Peak o dată de 4 alpinişti.**
- **Gasherbrum II o dată de 3 alpinişti.**
- **Shisha Pangma o dată de 10 alpinişti.**

De pe meridianele Artei şi culturii popoarelor

MUZEUL NAŢIONAL VINCENT VAN GOGH

Un muzeu închinat marelui pictor Vincent van Gogh s-a deschis în acest an la Amsterdam, prin grija şi eforturile nepotului său, inginerul Vincent Willem van Gogh.

200 de tablouri, 4000 desene, documente şi obiecte personale, corespondenţa, ansamblul unei moşteniri atît de preţioase, se află, în sfîrşit, strînse şi redate Olandei, patria sa.

Zece ani a durat construcţia acestui ansamblu arhitectural, care prin amploarea spaţiului, simplitatea formelor, modul de folosire a luminii, se bucură de calităţi funcţionale şi artistice remarcabile. Arhitecţii — începînd cu Gerrut-Thomas Rietveld, membru activ al grupului De Stijl, van Dillen şi apoi J. van Tricht — au realizat o construcţie ce exprimă prin mijloace diferite valori care nu sînt străine picturii lui van Gogh, ci dimpotrivă îi măresc forţa de sugestie. Albul pereţilor, folosirea pentru pardoseală a tonurilor calde de galben şi roşu, ajută de asemenea la ambianţa potrivită. Opera pictorului ocupă cele trei nivele ale muzeului, două etaje superioare scăldate într-o lumină puternică — pictura — şi un etaj orb unde sînt expuse desenele şi documentele necesare înţelegerii acesteia. Modul de expunere nu urmăreşte un criteriu cronologic, ci favorizează apropieri, comparaţii, opoziţii de teme în însăşi interiorul operei pictorului. La parter expoziţii temporare, pe teme apropiate spiritului picturii lui van Gogh, expoziţii cu pînzele prietenilor săi — muzeul conservă tablourile care au aparţinut lui Vincent şi Theo, expoziţii ale artiştilor olandezi contemporani. O bibliotecă conţinînd toate documentele personale ale pictorului, cărţile şi studiile ce i-au fost consacrate, o fototecă, o sală de conferinţe de 200 locuri completează acest ansamblu.

Muzeul este prevăzut cu un atelier deschis tuturor celor care doresc să se iniţieze în pictură — de la copii pînă la adulţi — şi unde fiecare poate găsi şi folosi gratis hîrtie, culori, pensule, presă de tras gravuri. De altfel faţada, vitrinele joase, contribuie ca trecătorul să se simtă aproape de muzeu, să dorească să-l viziteze.

Astfel, moştenirea lui Vincent van Gogh, artistul care a suferit ca nimeni altul din cauza lipsurilor materiale şi a neînţelegerii celor din jur, devine larg accesibilă oamenilor şi serveşte la contactul direct al acestora cu arta, la stimularea şi ocrotirea talentelor.

Între celebrul Rijksmuzeum şi Stedeligk muzeum, în zona cultural-artistică a Amsterdamului, muzeul naţional van Gogh şi-a deschis porţile şi poate primi anual mai mult de un milion vizitatori.

ARTA CHINEZĂ ÎN MUZEELE EUROPEI

La Paris în galeriile de la „Petit Palais" (mai-septembrie 1973) şi apoi la Londra, la „Royal Academy of Art" (septembrie 1973 — ianuarie 1974) au fost expuse impresionante comori de artă ale poporului chinez. 400 obiecte au ilustrat nivelul înalt de cultură şi civilizaţie al Chinei, pe o perioadă de peste 600.000 ani. Aproape fiecare din aceste obiecte expuse în 30 subsecţii, se situează la nivelul capodoperelor şi selecţia artistică, valoarea instructivă, a determinat presa de specialitate să aprecieze, pe bună dreptate, această expoziţie ca o manifestare artistică excepţională a anului 1973 în ţările respective.

Din rîndul exponatelor care au surprins nu numai prin calitatea artistică şi tehnică, ci mai ales prin originalitatea, misterul, spectaculosul conţinut, se detaşează „giulgiu de jad" al prinţesei Teon Wan format din 2156 bucăţi de jad, de un verde straniu, de o incomparabilă puritate, legate între ele cu fire de argint. Acest giulgiu care a acoperit mumia prinţesei, ca şi cel al prinţului Lieon-Cheng, exhumaţi în 1968 în regiunea Ho-pei, au confirmat numeroasele documente exis-

tente cu privire la istoria Chinei din perioada ultimilor împărați Han, modul de viață de acum 2000 ani și nivelul tehnic al producției artistice.

Faimosul „cal în galop" cum a fost numit calul de bronz descoperit în Kan-Sou, deși foarte apropiat, ca formă, de canoanele europene reușește să impresioneze prin expresie, mișcare, prin faptul că ascunde ceva tulburător, ce nu poate fi cuprins și înțeles, și care este esențial chinezesc. O fotografie realizată de Laurence Sackmann reprezintă acest cal zburător avînd ca punct de sprijin, în proiecție, imaginea unei rîndunele.

Toate obiectele de artă străveche a Chinei care au alcătuit această expoziție provin din săpăturile arheologice efectuate în ultimii 20—25 ani. În China socialistă această acțiune a luat o amploare deosebită. Există un spirit, un climat și o organizare care fac din prospectările arheologice, din descoperirea și îmbogățirea patrimoniului cultural și artistic, o cauză națională. Departe de a fi vorba de distrugeri sau furturi, atît de frecvente în ultimii ani în alte țări, în China fiecare cetățean — țăran, muncitor, profesor, student — care descoperă întîmplător un obiect arhaic îl prezintă imediat autorităților regionale responsabile, însoțindu-l de date, elemente referitoare la împrejurările descoperirii. Este vorba de o participare activă, de o conștiință civică, care a creat o mișcare generală ce favorizează munca de cercetare a trecutului istoric, din cele mai îndepărtate vremuri, și asigură păstrarea și îngrijirea patrimoniului cultural al poporului.

În același timp cu expoziția de la „Petit Palais", la „Galerie de France" a fost expusă o valoroasă colecție de stampe chinezești din epoca Han.

MUZEUL GUIMET din Paris a expus în ultimul timp un ansamblu de flamuri pictate, provenind din celebrele grote de la Touen-huang, din regiunea Kansu, aflată în nord-vestul Chinei. Restaurarea și expunerea lor a readus în discuție importanța și semnificația artei chineze descoperită în aceste sanctuare rupestre, cunoscute sub numele de „grote ale celor 1000 de Budha". Asemenea grote se află în mai multe locuri în China. Tinte de pelerinaj pentru cei care voiau să vadă locurile unde „a domnit Budha" ele au strîns mărturii prețioase despre arta, religia, civilizația Chinei din primul mileniu al erei noastre. Cele mai importante sînt însă cele de la Touen-huang. Pricipală oază în fața deșertului Gobi, la încrucișarea marilor drumuri comerciale ale Asiei, a „marelui drum al mătăsii" care lega Asia de coasta mediteraneană a Europei, la Touen-Huang s-a creat o artă rafinată, care a realizat o fuziune armonioasă între imaginația populară și știința picturii savante, între stilul arhaic chinez și influențele străine — indiene, iraniere, tibetane, nepaleze.

Constituite între secolele IV și XI, în epoca cînd statul chinez devenise cel mai important centru economic și cultural al Asiei, aceste sanctuare au fost deosebit de bogate — împodobite cu fresce pe toți pereții, cu numeroase statui fixate în nișe cu flamuri și alte mici picturi. Invazia popoarelor nomade a întrerupt aceste realizări artistice, dar sub dinastia mongolă Yuan (1227—1368), au fost reluate și deschise noi sanctuare, situație care favorizează cunoașterea evoluției picturii în diferite perioade istorice.

Colecția de flamuri pictate, expusă în prezent la muzeul Guimet aparține epocii T'ang (secolul VII — X e.n.) și aduce expresia unei arte foarte evoluată, eliberată în bună măsură de canoanele religioase. Ele sînt, după părerea specialiștilor, superioare frescelor și celorlalte picturi din sanctuare, permițînd totodată să să facă aprecieri prețioase cu privirea la pictura tibetană și indiană din perioadele anterioare secolului XI, pentru care lipsesc mărturii care să le poată ilustra.

Făcute din cînepă sau mătase, flamurile erau atîrnate pe plafonul grotei sau întinse pe pereți, cu partea triunghiulară garnisită cu panglici în sus și alte cîteva panglici atîrnînd în jos. Picturile de pe ele reprezintă fie un singur personaj — Budha sau Budhisattva — fie o compoziție complexă cu o scenă centrală înconjurată de numeroase alte imagini dispuse în mici compartimente, iar în registrul inferior, numele și calitatea donatorului, însoțite de textul care conține natura dorinței (viață lungă, prosperitate, pace la hotare, ocrotire în drumurile lungi, etc.). Iconografia ilustrează doctrina budhistă „mahayâna", aspirația spre „salvarea generală prin Nirvana, regatul purității", opusă budismului primitiv potrivit căruia fiecare nu aspiră decît la propria „salvare" prin asceză. Sfinții „budhisattva" sînt reprezentați fie în picioare pe un lotus, așezați în poziția „odihna regală" (un picior îndoit, altul întins sau atîrnînd), poziția interzisă călugărilor, aco-

periţi de paruri bogate care contrastează cu austeritatea lui Budha. Budhisattva preferat este „Avalokitecvara", cel care „poate să audă pe toţi" şi să „lupte pentru eliberarea tuturor fiinţelor", cum spune un vechi text chinez. Apare în ipostaze diferite (ca rege, călugăr, copil şi mai ales femeie), în funcţie de felul în care şi-l imaginează cel care-i invocă ocrotirea. Pentru a simboliza atotputernicia lui, ideea că el poate să vadă şi să facă totul, este înfăţişat cu mai multe capete, cu mai multe braţe, cu ochi pictaţi în nenumăratele sale mîini.

Alte steaguri înfăţişează acţiuni legendare, înfruntări de forme fantastice, groteşti, caracteristice universului fabulos al Asiei, care a influenţat în evul mediu dezvoltarea artei Europene.

UN MUZEU LÎNGĂ CASCADA NIAGARA.

„Carborundum Museum" din Niagara Falls oraşul aflat în imediata apropiere a cascadei şi consacrat în întregime ceramicii, se pregăteşte să-şi deschidă porţile. El va cuprinde lunga şi bogata istorie a ceramicii, 9 mii de ani de realizări în acest domeniu atît de grăitor pentru modul de viaţă, civilizaţia materială şi sensibilitatea artistică a popoarelor. Obiectivul organizatorilor, al specialiştilor este evidenţierea evoluţiei în paralel a omului şi a ceramicii, începînd cu mileniul al 8-lea î.e.n. şi pînă în zilele noastre.

Vasta construcţie care va adăposti acest muzeu, realizată de arhitectul Gordon Bunshaft, va fi placată în întregime cu ceramică. Pe lîngă muzeu va funcţiona un auditorium pentru conferinţe şi proiecţii, precum şi o mică manufactură.

„SCULPTURA ÎN LEMN ÎN U.R.S.S."

O deosebit de interesantă expoziţie deschisă la Paris în anul 1973 a confirmat cu strălucire, una din marile tradiţii ale artei ruse — sculptura în lemn, valoarea ei şi locul pe care-l ocupă în arta majoră universală.

Din cele mai îndepărtate timpuri, în inima întinselor păduri ruseşti, artiştii populari au dat viaţă unei arte de mare prospeţime, îndrăzneală şi vigoare. Focul, invaziile, războaiele au distrus păduri, au redus de multe ori la neant mari opere, îngrădirile impuse de religie au lovit în multe creaţii care se îndepărtau de canoanele rigide. Dar marea artă a continuat, valorile au fost refăcute la loc.

Condiţiile grele explică de ce mult timp această artă, care-şi are începuturile încă din neolitic, nu a fost cunoscută şi nu şi-a ocupat locul ce i se cuvenea. În 1918, potrivit unui decret dat de Lenin, s-a instituit o comisie naţională sub conducerea lui Igor Grabar care să salveze capodoperele aflate în pericol. După cel de al doilea război mondial, care a adus noi distrugeri, acţiunea s-a reluat şi intensificat. Astăzi, o secţie a institutului naţional „I. E.. Grabar" a realizat, în urma unor eforturi şi activităţi neobosite, întregul inventar, restaurarea obiectelor cunoscute, s-au luat măsuri pentru valorificarea potenţialului artistic şi stimularea acestei arte.

Expoziţia de la Paris a fost o adevărată revelaţie. Au putut fi cunoscute capodoperele din Altai-Ural, Rusia septentrională şi alte zone artistice, mărturii inestimabile datînd încă din sec. V î.e.n., s-a putut urmări continuitatea acestei arte şi legăturile existente între diferitele zone şi stiluri de creaţie. Figuri antropomorfe, motive animaliere se impun prin graţia şi în acelaşi timp vigoarea formelor, prin simplitatea şi fineţea gravurii, prin prospeţimea culorilor, care în urma restaurării şi-au regăsit policromia originală. Ele au impresionat totodată prin forţa sentimentelor pe care le degajă — tandreţe, naivitate, durere, compasiune, dragoste de om — dovedind că marea artă există în măsura în care ea se desfăşoară într-un bogat univers spiritual.

■ PIETÀ celebra statuie a lui Michelangelo poate fi din nou admirată la Vatican în biserica „San Pietro". Lovită şi mutilată de un exaltat în mai 1972, şi-a recăpătat întreaga frumuseţe în urma unei restaurări minuţioase şi pricepute, care a folosit un sistem original de mulaje.

Dar, din păcate, statuia este închisă sub o carcasă de sticlă groasă de aproape doi centimetri, tratată special pentru a rezista loviturilor.

■ Celebrul tablou al lui Poussin MOARTEA LUI GERMANICUS a fost expus pentru prima oară în Franța. Aflat în proprietatea muzeului din Minneapolis-SUA, care l-a cumpărat de la descendenții cardinalului Barberini, cel care a comandat această operă în 1629, el a fost prezentat francezilor în cadrul unei expoziții speciale la Luvru, însoțit de desenele care l-au pregătit, precum și de alte tablouri ale lui Poussin. „Moartea lui Germanicus" este considerată de specialiști nu numai o capodoperă a marelui artist francez ci și drept o operă cheie care a deschis drumul neoclasicismului european.

■ Proiectul de mărire al muzeului GUGGENHEIM, celebru pentru galeria în spirală, operă a arhitectului Frank Loyd Wright a deschis o vie polemică la New York. Cei ce susțin construirea unei fațade de sticlă în partea dinspre „5-a Avenue" care ar mări parterul, facilitînd primirea unui public mai numeros, au primit serioase obiecții, pe motiv că această transformare ar fi un sacrilegiu pentru originalitatea muzeului.

■ **GALERIA NAȚIONALĂ DIN ROMA** a inițiat programarea unor proiecții tematice. Vizitatorii muzeului au posibilitatea de a admira toate capodoperele artei moderne pe școli : impresionismul, simbolismul, futurismul, prerafaelismul, cubismul, dadaismul, suprarealismul. Este vorba de o activitate permanentă de propagandă și instruire în același timp.

■ O acțiune turistică largă denumită CASTELELE DIN BOURGOGNE s-a desfășurat în cursul anului 1973 în Franța. Aproape 150 de castele, deschise publicului ziua, și însuflețite noaptea prin spectacole de sunet și lumină, au putut fi admirate și din avion, prin programe speciale. O modalitate nouă de a descoperi din unghiuri inedite, neobișnuite, frumusețea monumentelor vizitate.

■ Un număr de 16 orașe din Franța au primit numele de **„ORAȘ AL ARTEI"** și alte 16 **„CETĂȚI DE ARTĂ ȘI DE ISTORIE"**. În fiecare din aceste orașe, se organizează în perioadele turistice, vizite sau plimbări însoțite de un program de prezentare și informare.

■ **ÎN MARILE ORAȘE ALE EUROPEI** se încearcă experimental, ca în intervalul unor anumite ore, principalele piețe și străzi să fie degajate de mașini și redate în exclusivitate pietonilor.

Această măsură a permis ca marea piață din Bruxelles să devină și loc al unor manifestații artistice, spectacole, festivaluri, care se bucură de o mare asistență.

■ **UN CELEBRU CASTEL-MUZEU LA LICITAȚIE.** Un impunător castel feudal din Elveția, situat în orășelul Lucens, de pe valea Broye, a fost cumpărat în 1965 de Adrian Conan Doyle, fiul creatorului lui Sherlock Holmes. Noul proprietar a folosit o parte a castelului pentru amenajarea unui muzeu public. În unul din turnuri puteau fi văzute arme tipic elvețiene, printre care teribilul instrument de tortură cunoscut sub numele de „doamna din Ausburg" (o gheretă umplută cu vîrfuri de sabie) iar în rest un „muzeu Sherlock Holmes". Aici erau expuse amintiri aparținînd lui Conan Doyle, obiecte reale din expedițiile pe care le-a făcut în Africa și Oceania, sau fictive — salonul lui Sherlock Holmes reconstituit întocmai după cunoscutele cărți.

Moartea lui Adrian Conan Doyle, dificultățile financiare ale urmașilor a pus în discuție vînzarea castelului. Dar Muzeul Național din Berna, nu s-a angajat să cumpere acest edificiu, și astfel în 1974 va avea loc la Lucens vînzarea colecțiilor și licitarea castelului. Muzeul se va închide, iar amintirile marelui scriitor englez se vor risipi.

■ **COMOARĂ INDIANĂ PUSĂ ÎN VÎNZARE ÎN EUROPA.** Este vorba de o extravagantă colecție cu piese ce par desprinse din fabuloasa literatură a orientului, care provine de la o dinastie de maharajahi ce au domnit timp de 900 de ani în regiunea Rajestan din India.

Există aproape toate piesele care au alcătuit odinioară sala tronului ; tronul maharajahului este acoperit cu foi de argint incrustat cu perle și pietre prețioase, iar scăunelul din aur și argint cîntărește singur 20 kg. O trăsură de procesiune cu efigia zeiței Krichna, care servea familiei princiare la sărbătorile anului nou, are alături doi cai de argint în mărime naturală. Dintre celelalte obiecte prețioase : o coroană de căsătorie susținută de fine pene de aur, mănuși de argint, un scut, o curioasă armă de vînătoare pentru tigri, formată din două pumnale și două revolvere, colierul unui elefant de paradă ș.a.

Anecdote... turistice

• O familie din București primește vizita unui prieten din provincie, care își prelungește șederea neașteptat de mult. În cele din urmă gazda îi spune :

— Nu crezi că soției și copiilor le este dor de tine ?

— Îți mulțumesc foarte mult. E drăguț din partea ta că te-ai gîndit și la ei. Mîine le scriu să vină.

• Într-un restaurant francez se putea citi inscripția : „Aici se vorbesc toate limbile".

Un client curios îl întreabă pe chelner :

— Aveți mulți interpreți ?

— Nici unul domnule, răspunde chelnerul.

— Dar cine sînt atunci cei ce vorbesc toate limbile ?

— Consumatorii, domnule.

• Ajunși într-o gară de pe o linie secundară, un pasager se adresează mecanicului de locomotivă :

— Am timp să beau o bere ?

— Greu de spus, replică mecanicul.

— De ce ? N-aveți stabilită o oră de plecare ?

— Ba da. Dar ca să fiți mai sigur, ar trebui să mă luați cu dv.

• Esop s-a întîlnit într-o zi cu un călător care îl întrebă la ce distanță se află primul sat :

— Mergeți, răspunse Esop.

— Știu că trebuie să merg, dar cînd voi ajunge ?

— Mergeți, repetă Esop.

„Acest om este nebun" gîndi călătorul continuîndu-și drumul.

După cîteva minute, Esop îi strigă :

— Veți ajunge după 2 ore.

— De ce nu mi-ați răspuns de la început ?

— Pentru că nu știam cum mergeți.

• Într-un mic hotel de provincie, un turist întreabă femeia de serviciu :

— De ce nu aveți perdele la ferestre ?

— Sînt la spălat, domnule. Dacă vreți să ștergeți pantofii, puteți folosi pătura de pe pat.

• Doi naufragiați reușesc cu greu să se salveze pe o plută în largul mării.

— Cît de departe o fi pămîntul de noi ? întrebă unul dintre ei.

— La vreo 2—3 kilometri.

— În ce direcție ?

— În jos.

• Taxatoarea : Dv. nu scoateți bilet ? pînă unde mergeți ?

Tînărul : Pînă la o mătușă !

Taxatoarea : Unde stă ?

Tînărul : La un unchi al nostru...

• Pictorul francez UTRILLO a înmînat unui șofer de taximetru un bacșiș, pe care l-a însoțit cu următoarele cuvinte :

— Poftim, beți în sănătatea mea o sticlă de vin !

— Domnule, i-a răspuns șoferul, dumneavoastră arătați atît de bolnav, încît nu ajunge numai o sticlă !

• Un englez arăta unui american frumusețile capitalei. În fața celebrului Turn al Londrei, englezul, explică :

— Monumentul nostru cel mai vechi. Două veacuri s-a lucrat la el...

Americanul privește turnul fără emoție :

— La New York l-am fi ridicat în doi ani.

Indignat, englezul hotărăște să-i plătească. Au trecut prin fața Parlamentului. Americanul întreabă :

— Ce palat e ăsta ?

Englezul privi și răspunse :

— Nu știu. Să întrebăm un polițist.

— Cum nu știi ce palat e ? Păi e foarte mare...

— Nu știu, răspunse englezul rece. Aseară nu era...

• Surprins de ploaie un englez care călătorea prin Islanda se adăposti în coliba unui cioban.

— Țara dumneavoastră este foarte frumoasă, zise călătorul către irlandez dar păcat că plouă tot timpul.

— Nu sir, nu plouă tot timpul, uneori ninge.

Culese de

Prof. Gheorghe BRAȘOVEANU-URLAȚI

Labirintul pictorilor

În acest grilaj de litere se află ascunse numele a 15 pictori Ele pot fi citite atît pe orizontală cît şi pe verticală, de la stînga la dreapta sau invers, de la dreapta la stînga.

L A D O G C A F R T U F M A U I U H B R
S N A M R E T T U S T E S T A R T I C O
U T G B N Z B F T R J T G O D S C A V N
O L I Z I A C R A T G M D T E S C U N K
U A E R O N D A R O B O T T I C E L L I
W O B A R N Q U E B A R S O N O B A R D
E L A W R E N C E D E A Z I S E R C O R
L A L I U G W E G O D A N G E T N A M A
U T A T I D I S U D E A Z E R T P A T O
L E S G O D O L L I R T U H O A V U R S
A T A R U E S A E D R O I N C R D S I L
A U L C S L S H M E V N S E R K V I R T
D E A Z E R A G I I R I L I S K D A D O
T G E D S L C O M O N T B R A C A R S T
R E T G A S I C U X A Z M E N N L I R O
K I R S T A P A D E L A C R O I X N O E
A F R O S O P O R T E L E S T M E L A N
L U C I R O S V A S T U S N E A D R O J
S A R A S T U L K A J B Y N I L A Q U A
D R U U L G A R O F E S T B R V C I P T

TREI, PATRU METRI...

...înălţime au aceste cruci neobişnuite. Alături de alte cîteva unicate pe care Ţara Zarandului le păstrează, caracteristică zonei Ineu-Sebiş este şi prezenţa acestor uriaşe cruci plantate în cimitirele unor localităţi ca Bocsig, Buhani şi altele. Sînt construite din lemn fasonat şi, multe dintre ele, lucrate cu deosebit simţ artistic. Parţial, sînt şi colorate ori împodobite cu diverse desene florale. În regiune, şi obişnuitele troiţe de la margine de drum ori de lîngă fîntînă, au aceeaşi statură ieşită din comun.

Localnicii nu pot explica în nici un fel obiceiul acesta de vînă tradiţională. Poate să fie o încercare de materializare a tendinţei spre înalt, similară celei care a născut fleşa gotică ori superba clopotniţă a bisericilor noastre din lemn...

SOLUŢIILE JOCURILOR

PERSPICACITATE

Vom cîntări împreună un reper de la prima piesă, 2 de la a doua, 3 de la a treia şi aşa mai departe, deci: 1 + 2 + 3 + 4 + 5 + 6 + 7 + 8 + 9 + 10 = 55 repere. Dacă toate ar fi bune, greutatea lor totală, socotind că fiecare cîntăreşte 8 grame, trebuie să fie de 55 × 8 = 440 grame. Dacă însă cîntarul ne va indica 446 grame, de pildă, înseamnă că piesa defectă este cea din care am luat 6 repre, deci în ordinea aşezării lor, a şasea.

★

Dacă la ora 9,15 o ştiau primele 3 persoane, la 9,30, numărul acestora era de 3 + (3 × 3) =12. Următorii au trimis-o la rîndul lor în aceiaşi proporţie: 12 + (3 × 9) = 39 de persoane (la ora 9,45). După un alt sfert de oră avem: 39 + (3 ×27) = 120 de persoane; la 10,15, 120 + (3 × 81) = 363 persoane; la 10,30 363 + (3 × 243) = 1092 persoane; la 10,45, 1092 + (3 × 729) = 3279 persoane; la ora 11, 3279 + (3 × 2187) = 9840 persoane; la 11,15, 9840 + (3 × 6561) = 29.523 persoane, pentru ca la ora 11,30 întîmplarea să poată fi cunoscută de 29.523 + (3 × 19.683) = 88.572 de persoane, deci să se răspîndească şi prin împrejurimi.

Omul s-a adresat unuia dintre sclavi cu următoarele cuvinte: „Cere-i prietenului tău să-mi arate drumul către moarte".

Dacă sclavul căruia i s-a adresat condamnatul era cel ce spunea totdeauna adevărul, acesta ar fi transmis fidel întrebarea. Tovarăşul său, care ar fi minţit cu siguranţă, i-ar fi arătat drumul celălalt, spre libertate.

Dacă, dimpotrivă, întrebarea ar fi fost pusă celui mincinos, acesta nu s-ar fi putut opri să o transmită astfel: „Care este drumul spre libertate?" La care sclavul cinstit ar fi răspuns corect, indicînd acest drum.

REBUS TURISTIC

Memoria caselor (Criptografie: 2, 8, 3, 5)
La bojdeuca din Ticău — La-B-O / J-DE-U / CA-DIN-T / I-CA-U

Turistică Biverb: 7, 10)
Cascada Urlătoarea — CA-S-CA / D-AU-R-LA-T / O-ARE-A.

Obiectiv turistic (Biverb: 5,5)
Lacul Petea — LA-CU-L / PE-TE-A

La Munte (Criptografie: 2, 6, 3, 15)
Pe cărare vin excursionistele
PE-CA-RAR-E / V-IN-E / X-cu-R-SI-O / NISTE-LE

Criptografia alpinismului (2, 6, 6, 2, 6)
Se caţără repede pe stînci
SE-CA-T / A-RAR-E-PE-DE / PE-S-T- / IN-C-I

Coperta literară 4, 6; 8, 1, 4)
PAUL ANGHEL — Recitînd o ţară

LABIRINTUL PICTORILOR

1. CEZANNE
2. SUTTERMANS
3. GIOTTO
4. BOTTICELLI
5. LAWRENCE
6. MANTEGNA
7. BALASA
8. UTRILLO
9. SEURAT
10. HALS
11. PICASSO
12. TONITZA
13. DELACROIX
14. VLAMINCK
15. JORDAENS

10 SCRIITORI

1. *Pierre Augustin Caron de Beaumarchais*
2. *Aldous Huxley*
3. *Miguel de Unamuno*
4. *Jean Anouil*
5. *Franz Kafka*
6. *Guillaume Apollinaire*
7. *Friederich, baron von Hardenberg (Novalis)*
8. *Louis Aragon*
9. *Johann Gottfried Herder*
10. *Frederic Mistral*

10 COMPOZITORI

1. *Jean Baptiste Lully*
2. *Arthur Honegger*
3. *Luigi Cherubini*
4. *Paul Dukas*
5. *Claudio Monteverdi*
6. *Arnold Schönberg*
3. *Darius Milhaud*
9. *Jules Massenet*
10. *Anton Bruckner*

OCOLUL SILVIC TURDA

livrează, pe bază de comenzi ferme, puieți ornamentali din toate speciile de rășinoase și foioase produse în pepiniera «Mihai Viteazu» din Turda.

Pentru a vă petrece timpul liber în mod cît mai plăcut, în locurile pitoreşti din împrejurimile Capitalei; vă stau la dispoziţie unităţile turistice ale cooperaţiei de consum.

VĂ RECOMANDĂM:

Restaurantul
LA CALUL BĂLAN,

situat pe malul lacului Buftea, vis-a-vis de Studioul Cinematografic Bucureşti, la numai 20 km de centrul oraşului.

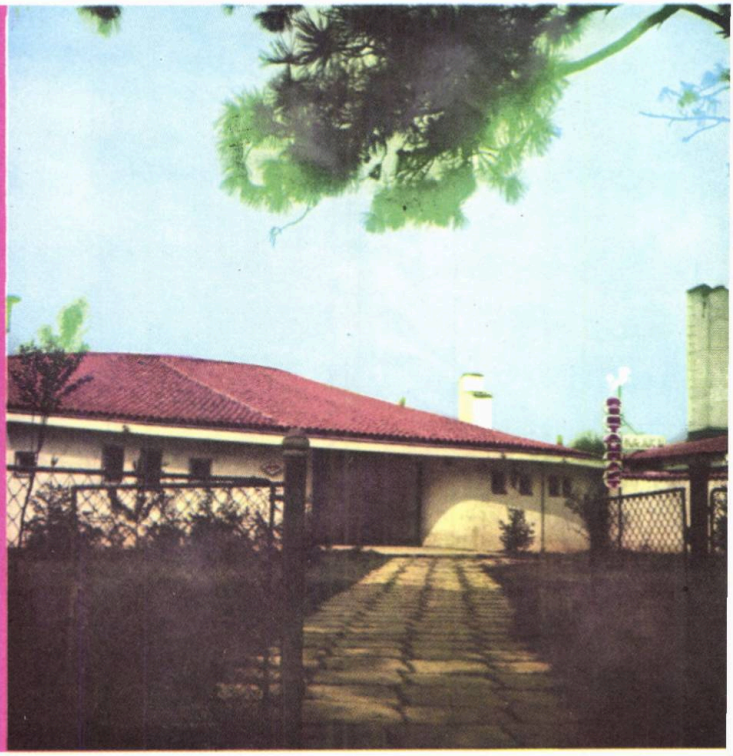

Restaurantul-motel BUDA,

în pădurea de pe malul Argeşului.

Vi se oferă condiţii excelente de recreere şi odihnă:

- camere confortabile
- preparate de bucătărie românească, specialităţi de grătar
- preparate de cofetărie, răcoritoare, fructe
- vinuri selecţionate din cele mai renumite podgorii româneşti
- locuri de parcare.

În sălile restaurantelor pot fi organizate în orice anotimp, întîlniri amicale, mese festive, petreceri familiale.

OFICIUL JUDEȚEAN DE TURISM TIMIȘ

Vă invită să vizitați
TIMIȘOARA
oraș cu mari atracții turistice

Complexul «CONTINENTAL»
bd. 23 August nr. 5, tel. 2.11.22.

Hotel categoria I, camere cu 1—2 paturi
Restaurant, braserie, bar de zi, terasă
Bar de noapte, cu program de varietăți

De pe terasa de la etajul 14 se poate admira panorama orașului
Piscină, unități de coafură și frizerie în incinta hotelului.

Crama «BASTION»

În fiecare seară

OSPĂȚ BĂNĂȚEAN
și muzică populară
La berăria **BASTION**
cu 8 lei mănînci ce vrei

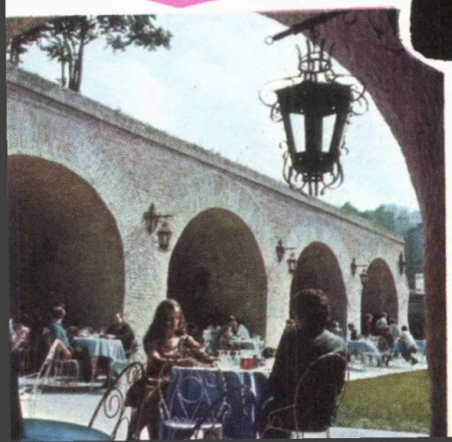

Motelul «TIMIȘ»

situat pe șoseaua E-94,
la ieșirea din Timișoara spre Lugoj,

- camere cu duș sau baie
- restaurant, bar de zi, terasă
- atelier A.C.R. pentru întreținere auto

OFICIUL JUDEȚEAN DE TURISM TIMIȘ
— Timișoara, bd. Republicii nr. 6 vă stă la dispoziție cu informații și servicii turistice

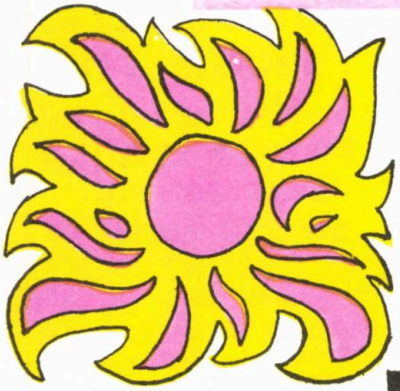

SATUL

NOUTATE PE LITORAL !

DE VACANȚA

CONSTANȚA

Pe litoral, la marginea nordică a cartierului Tomis din Constanța, chiar la intrarea în Mamaia, s-a deschis unul dintre cele mai frumoase complexe turistice ale cooperației de consum.

Cele 25 de unități de alimentație publică construite în stilul autentic al gospodăriilor țărănești din diferite județe, vă oferă, într-o ambiantă folclorică pitorească, preparate culinare și băuturi specifice fiecărei zone!

În excursiile dv. în JUDEȚUL HUNEDOARA,

vizitați unitățile comerciale din:

Deva: Restaurantele «Transilvania», «Perla Cetății» și «Mureșul» Cafe Bar; magazinele «Lumea Copiilor», «Modern», «Eva», «Racheta», «Elegant», «Select», «Bijuteria».

Hunedoara: Restaurantele «Corvinul», motelul «Dunărea», braseria «Gambrinus», «Crama»; magazinele: «Prichindelul», «Auto-Moto».

Petroșani: Restaurantele «Minerul», «Carpați», «Aeroport»; magazinele «Tricotaje-Galanterie», «Auto-Moto».

OFICIUL JUDEȚEAN DE TURISM DOLJ
CRAIOVA

vă asigură un sejur plăcut și atractiv prin

Hotel
Restaurant JIUL
Cal. București nr. 1-3
tel. 2.06.11

Hotel
Restaurant MINERVA
str. M. Kogălniceanu nr. 1
tel. 3.09.47; 3.04.97

Motel «BEHARCA»

Serviciile de cazare și masă în condiții ireproșabile — sortimente bogate de preparate culinare și băuturi din cele mai renumite podgorii din țară.

EXCURSII

În țară și peste hotare cu autocarul, trenul, avionul, vaporul sau autoturisme proprietate personală.
Pentru excursiile în țară și pentru turiștii care călătoresc în străinătate în afara grupurilor, dar cu serviciile comandate din țară, se poate asigura pensiune completă sau demipensiune — după dorință.

COMOD
ELEGANT
DURABIL

favorit

O linie modernă,
flexibilitate și durabilitate
la toate sortimentele
de încălțăminte
pentru femei

FABRICA DE PIELE
ȘI ÎNCĂLȚĂMINTE
«CRIȘUL»
Oradea
str. Independenței nr. 5
telex: 034246

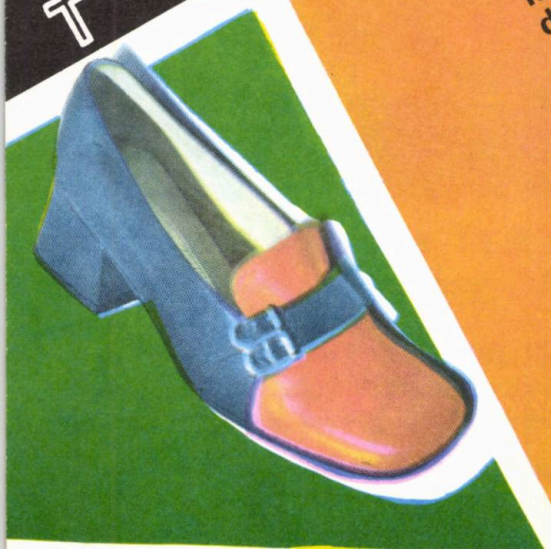

Ținuta vestimentară în călărorie?

Nu vă faceți griji!

Creatorii de modele
și magazinele de confecții
și încălțăminte

au rezolvat totul pentru dv.

NU VĂ RĂMÎNE DECÎT SĂ ALEGEȚI
ȘI... CĂLĂTORIE PLĂCUTĂ!

VACANȚE DE NEUITAT ÎN STAȚIUNILE ȘI CABANELE OFICIULUI JUDEȚEAN DE TURISM SIBIU

din munții Făgăraș și Cibin

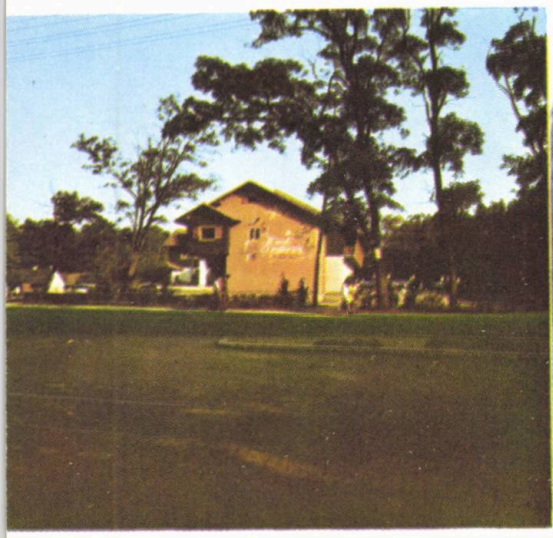

la motelul Dumbrava și cabana Sălișteș

la Ocna Sibiului și Bazna

PEȘTELE OCEANIC

Completează foarte bine produsele de bază din alimentația dv.

- Macrouri
- Stavrizi
- Merlucius
- Hek

1 KG PEȘTE FILE

este egal cu:

1,900 kg carne de porc

sau

7 litri de lapte

sau

32 bucăți ouă

sau

9,500 kg cartofi;

I.A.P.L.
«IZVORUL RECE»
vă invită
la restaurantele

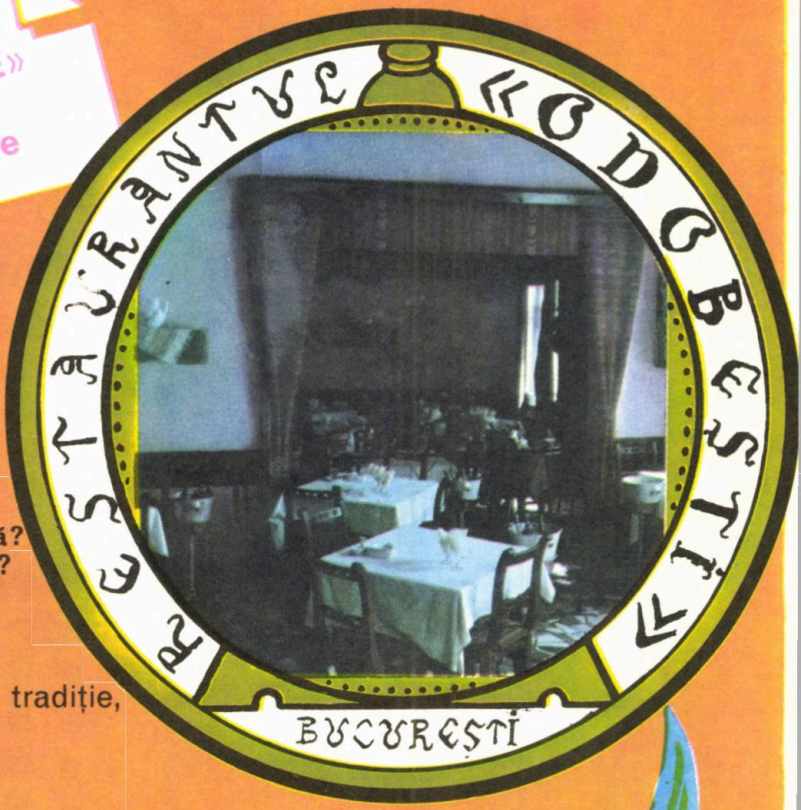

Vă e dor de sărmăluțe cu costiță și mămăliguță? Doriți o ciorbă de burtă? Ați gustat deliciosul «sote a la Odobești»?

Le găsiți
la acest restaurant cu tradiție,
în București,
Calea Moșilor nr. 189.

RESTAURANTUL CABANA

PUSTNICUL

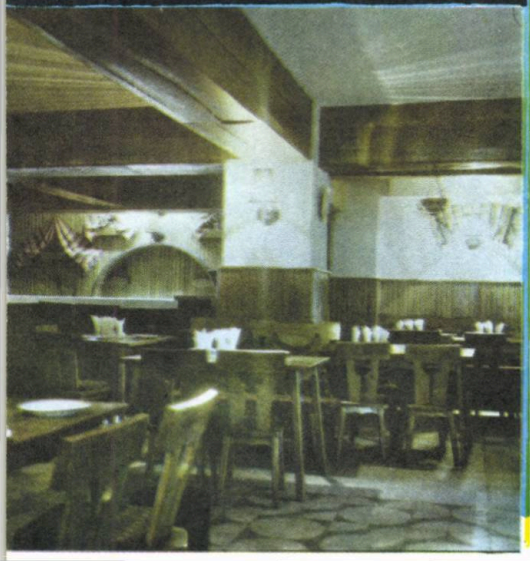

Situat în pădurea cu același nume, restaurantul vă invită la specialitățile casei:

- **Sote a la Pustnicul**
- **File de porc cu ciuperci a la Pustnicul**
- **O excelentă ciorbă de pește precum și la numeroase alte produse culinare, care alcătuiesc o listă de bucate bogată și variată.**

FABRICA DE PORȚELAN ALBA IULIA

Execută în forme originale, cu decoruri plăcute și de calitate, servicii de masă, cafea, ceai, tort, bucătărie, must, vaze pentru flori, bibelouri, diferite articole decorative.

Lei 14